

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Interpelacje poselskie w Sejmie Śląskim 1922-1939 : regulacja prawna a praktyka

Author: Józef Ciągwa

Citation style: Ciągwa Józef. (2016). Interpelacje poselskie w Sejmie Śląskim 1922-1939 : regulacja prawna a praktyka. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Józef Ciągwa

Interpelacje poselskie w Sejmie Śląskim 1922–1939

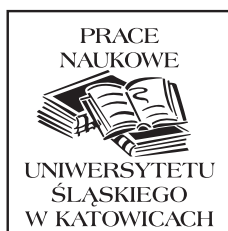
Regulacja prawna i praktyka

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu śląskiego
KATOWICE 2016

**Interpelacje poselskie
w Sejmie Śląskim
1922—1939
Regulacja prawna i praktyka**

Pamiatke mojich Rodičov a Brata

PRACE
NAUKOWE

UNIwersYTETU
ŚLĄSKIEGO
W KATOWICACH

NR 3443

Józef Ciągwa

**Interpelacje poselskie
w Sejmie Śląskim
1922—1939**

**Regulacja prawna
i praktyka**

Redaktor serii: Prawo
Andrzej Matan

Recenzent
Tomasz Kruszewski

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
1. Interpelacje poselskie w I Sejmie Śląskim (10 października 1922—23 stycznia 1929).	17
1.1. Regulacja prawna interpelacji poselskich w I Sejmie Śląskim (10 października 1922—23 stycznia 1929)	17
1.1.1. Formy prawne regulacji prawa interpelowania	17
1.1.2. Regulacja prawna interpelowania w projektach ustawy o autonomii województwa śląskiego	18
1.1.3. Regulacja prawna interpelowania w projekcie Komisji Konstytucyjnej i w ustawie konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497)	20
1.1.4. Geneza art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego: tymczasowego (z 13 października 1922 roku) i stałego (z 31 stycznia 1923 roku)	21
1.1.5. Systematyka i analiza prawna art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego: tymczasowego (z 13 października 1922 roku) i stałego (z 31 stycznia 1923 roku)	31
1.1.5.1. Systematyka art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego.	31
1.1.5.2. Analiza prawna art. 44 regulaminów I Sejmu Śląskiego.	35
1.1.5.2.1. Regulacja prawna interpelowania w pierwszym okresie	38
1.1.5.2.2. Regulacja prawna interpelowania w drugim okresie	41
1.1.5.2.3. Regulacja prawna interpelowania w trzecim okresie	43
1.1.6. Regulacja prawna prawa interpelacji poselskich w projekcie ustawy o ustroju wewnętrznym województwa śląskiego z marca — kwietnia 1924 roku	46
1.2. Praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim (10 października 1922—23 stycznia 1929)	48
1.2.1. Profil polityczny I Sejmu Śląskiego	48

1.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w I Sejmie Śląskim	55
1.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim	298
1.2.3.1. Komentarz do tabeli 1.	307
1.2.3.2. Odpowiedzi na interpelacje, których treść dotyczyła spraw poza województwem śląskim	310
1.2.3.3. Odpowiedzi na interpelacje w sprawach administracji specjalnej (niezespólonej)	310
1.2.4. Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby I Sejmu Śląskiego	318
1.2.4.1. Interpelacje Klubu Chrześcijańskiej Demokracji	319
1.2.4.2. Interpelacje Klubu Narodowej Partii Robotniczej	321
1.2.4.3. Interpelacje Klubu Niemieckiego	324
1.2.4.4. Interpelacje Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej	325
1.2.4.5. Interpelacje wspólne	328
2. Interpelacje poselskie w II Sejmie Śląskim (27 maja 1930—25 września 1930)	331
2.1. Regulacja prawna interpelowania w II Sejmie Śląskim (27 maja 1930—5 września 1930)	331
2.1.1. Geneza art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku	333
2.1.2. Systematyka i analiza prawna art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku	341
2.1.2.1. Systematyka art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku	341
2.1.2.2. Analiza prawna art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku	343
2.1.2.2.1. Regulacja prawna interpelowania w pierwszym okresie	343
2.1.2.2.2. Regulacja prawna interpelowania w drugim okresie	348
2.1.2.2.3. Regulacja prawna interpelowania w trzecim okresie	352
2.2. Praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim (27 maja 1930—25 września 1930)	356
2.2.1. Profil polityczny II Sejmu Śląskiego	356
2.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w II Sejmie Śląskim	357
2.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim	393
2.2.3.1. Uwagi porównawcze do tabeli 2. i tabeli 3.	401
2.2.4. Analiza treści interpelacji poselskich wniesionych przez kluby II Sejmu Śląskiego	406
2.2.4.1. Interpelacje Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy	407
2.2.4.2. Interpelacje Klubu Niemieckiego	408
2.2.4.3. Interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych	409
2.2.4.4. Interpelacje Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej	410

3. Interpelacje poselskie w III Sejmie Śląskim (9 grudnia 1930—26 marca 1935)	413
3.1 Regulacja prawna interpelowania w III Sejmie Śląskim	413
3.1.1. Regulacja prawna interpelowania w regulaminie obrad II Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku	413
3.1.2. Regulacja prawna odpowiedzi na interpelacje w okólniku MSW nr OL. 9673 z 23 listopada 1926 roku	414
3.1.3. Regulacja prawna interpelowania w projekcie ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego z października 1932 roku	417
3.2. Praktyka interpelowania w III Sejmie Śląskim (9 grudnia 1930—26 marca 1935)	420
3.2.1. Profil polityczny III Sejmu Śląskiego	420
3.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w III Sejmie Śląskim	424
3.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w III Sejmie Śląskim	528
3.2.4. Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby III Sejmu Śląskiego	535
3.2.4.1. Interpelacje Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy	535
3.2.4.2. Interpelacje Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej	535
3.2.4.3. Interpelacje Klubu Niemieckiego	538
3.2.4.4. Interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych	538
3.2.4.5. Interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego	540
4. Interpelacje poselskie w IV Sejmie Śląskim (24 września 1935—10 lipca 1939)	543
4.1. Regulacja prawna interpelowania w IV Sejmie Śląskim (24 września 1935—10 lipca 1939)	543
4.1.1. Regulacja prawna interpelowania w znowelizowanych art. 24—25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku	543
4.1.2. Geneza art. 84 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku	547
4.1.3. Systematyka i analiza prawna art. 84 regulaminu obrad z 11 marca 1936 roku	549
4.1.3.1. Systematyka art. 84 regulaminu obrad z 11 marca 1936 roku	549
4.1.3.2. Analiza prawna art. 84 regulaminu obrad z 11 marca 1936 roku	550
4.2. Praktyka interpelowania w IV Sejmie Śląskim (24 września 1935—10 lipca 1939)	559
4.2.1. Profil polityczny IV Sejmu Śląskiego	559
4.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w IV Sejmie Śląskim	561
4.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w IV Sejmie Śląskim	565
4.2.4. Analiza treści interpelacji wniesionych przez posłów w IV Sejmie Śląskim	566

5. Zakończenie	567
5.1. Regulacja prawna interpelowania	567
5.2. Praktyka interpelowania	570
5.2.1. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania	570
5.2.2. Aktywność interpelowania klubów (posłów) Sejmu Śląskiego	572
5.2.3. Tematyczny podział treści interpelacji wniesionych przez kluby (posłów) Sejmu Śląskiego	574
Załączniki	579
Bibliografia	613
Wykaz tabel	631
Indeks osobowy (<i>Agnieszka M. Behrendt</i>)	633
Indeks nazw geograficznych (<i>Agnieszka M. Behrendt</i>)	643
Indeks przedmiotowy (<i>Agnieszka M. Behrendt</i>)	649
 Summary	 669
Zusammenfassung	675

Wykaz skrótów

AAN	— Archiwum Akt Nowych w Warszawie
APK	— Archiwum Państwowe w Katowicach
BBWR	— Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
ChD	— Chrześcijańska Demokracja
ChZL	— Chrześcijańskie Zjednoczenie Ludowe
DKVP	— Deutsche Katholische Volkspartei
DP	— Deutsche Partei
Dr.	— druk
Dz.P.P.P.	— Dziennik Praw Państwa Polskiego
DSAP	— Deutsche Sozialistische Arbeiterpartei
Dz.Urz. MSk	— Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu
Dz.Urz. MSW	— Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
d.u.p.	— Dziennik Ustaw Państwa
Dz.U.Rz.Niem.	— Dziennik Ustaw Rzeszy Niemieckiej
Dz.U.R.P.	— Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz.U.Śl.	— Dziennik Ustaw Śląskich
GS.	— Gesetz Sammlung für die Preussischen Staaten
G.U.W.Śl.	— Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego
KChD	— Klub Chrześcijańskiej Demokracji
KN	— Klub Niemiecki
KPP	— Komunistyczna Partia Polski
KPS	— Klub Posłów Socjalistycznych
Mon. Pol.	— Monitor Polski
ms.	— maszynopis
MSW	— Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSk	— Ministerstwo Skarbu
NChZP	— Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy
NPR	— Narodowa Partia Robotnicza
NRL	— Naczelna Rada Ludowa
pos.	— posiedzenie

Powszechne prawo	— Powszechne prawo krajowe dla Państw Pruskich
poz.	— pozycja
PPS	— Polska Partia Socjalistyczna
PRM	— Prezydium Rady Ministrów
PSChD	— Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji
PSL	— Polskie Stronnictwo Ludowe
RGBl.	— Reichsgesetzblatt
S.	— Seite
spraw. sten.	— sprawozdanie stenograficzne
ŚPS	— Śląska Partia Socjalistyczna
ŚRW	— Śląska Rada Wojewódzka
TRW	— Tymczasowa Rada Wojewódzka
UWŚl.	— Urząd Wojewódzki Śląski
ZP	— Związek Pracy
ZPChD-NPR	— Zespół Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej
ZŚK	— Związek Śląskich Katolików
ZZP	— Zjednoczenie Zawodowe Polskie

Wstęp

Prawo interpelacji stanowiło i stanowi w nowoczesnym państwie jedno z istotnych uprawnień posła lub grupy posłów, które wraz z ich innymi prawami i obowiązkami określają ich status prawny jako reprezentantów narodu.

Przedstawiciele nauki prawa konstytucyjnego czy prawa administracyjnego traktują psoselskie prawo interpelacji jako jeden ze skutecznych środków zewnętrznej kontroli administracji, będących w dyspozycji parlamentu. Prawo interpelacji jest zatem dla nich ważnym środkiem wpływu władzy ustawodawczej na władzę wykonawczą, stanowiąc wycinek modelowego układu równoważenia władz, zaproponowanego w świecie teorii przez Karola Ludwika Monteskiusza w jego znanej koncepcji separacji władz. Zatem interpelacje, jako jeden ze środków oddziaływania władzy ustawodawczej na władzę wykonawczą, są pośrednio jednym z komponentów rozwiniętego w XIX wieku w Austrii i w Niemczech pojęcia *Rechtsstaat* (*państwo prawa; jogi állam; právný štát*). Prawo interpelacji jest jednak instytucją na tyle autonomiczną, że znane było w państwach, odrzucających zasadę trójpodziału władzy, tj. w państwach o ustroju autorytarnym czy państwach o cechach dyktatury. Bywają też sytuacje odwrotne, tak jak w polskiej Ustawie Rządowej z dnia 3 maja 1791 roku, kiedy konstytucja dekretowała przyjęcie zasady podziału władzy, której nie towarzyszyło jednak prawo Sejmu do interpelowania władzy wykonawczej.

W nauce polskiego prawa konstytucyjnego — zarówno okresu międzywojennego, jak i czasów współczesnych — nie ma monografii poświęconej prawu interpelacji. O prawie tym traktowali więc krótko autorzy międzywojennych syntez prawa konstytucyjnego (Zygmunt Cybichowski, Władysław Leopold Jaworski, Wacław Komarnicki, Maciej Starzewski, Stanisław Starzyński i inni) czy komentarzy do regulaminów Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

Niektóre elementy teorii instytutu interpelacji zawierają prace autorów zagranicznych: Bohumila Baxy, Vilmosa Haendla, Juliusa Hatscheka, Kurta Perelsa, Ödöna Polnera, czy Hansa Ludwiga Roseggera.

Praktyką interpelowania w sejmach okresu II Rzeczypospolitej zajmowali się: Andrzej Ajnenkiel, Andrzej Gwiżdż, Stanisław Włodarski i Leon Zieleniewski.

Do teorii prawa interpelacji w Sejmie Śląskim nie sięgnął dotychczas nikt z badaczy, a w sporej już liczbie prac o autonomii Śląska, o Sejmie Śląskim czy o parcjalnych problemach autonomicznego województwa — praktyce interpelowania — w pracach Włodzimierza Dąbrowskiego, Edwarda Długajczyka, Andrzeja Drogonia, Stanisława Janickiego, Józefa Kokota, Marka Paździory, Henryka Rechowicza, Konstantego Wolnego czy Jana Walczaka — poświęcono jedynie drobne wzmianki.

Szczegółową analizę regulacji prawnych interpelowania, a także praktykę interpelowania, przede wszystkim w I Sejmie Śląskim, zawarłem w kilkudziesięciu publikacjach, których wykaz odnajdzie Czytelnik w bibliografii.

Najobszerniejszą część monografii stanowią teksty interpelacji i odpowiedzi na interpelacje. Zarówno interpelacje, jak i odpowiedzi przedstawiono w postaci oryginalnej, tzn. zgodnie z prawidłami ówczesnej pisowni. Korekty tekstu pierwotnego dokonano jedynie w przypadku pomyłek w zakresie dat aktów prawnych, ich tytułów czy sygnatur oficjalnych zbiorów prawa. Teksty interpelacji i odpowiedzi na interpelacje zaopatrzone zostały w liczne przypisy, wyjaśniające treść przepisów prawa polskiego i obcego — obowiązującego w autonomicznym województwie śląskim.

Teksty interpelacji obejmują: nagłówek interpelacji (tj. jej tytuł, autora i datę) oraz czteropunktowy kwestionariusz:

1. Nazwa interpelującego klubu.
2. Liczba podpisów pod interpelacją.
3. Personalia interpelantów.
4. Treść interpelacji.

W kilkunastu przypadkach nie udało się odnaleźć oryginalnych tekstów interpelacji. Ich zasadniczą treść zrekonstruowano na podstawie krótkich uwag marszałka przyjmującego interpelację, zamieszczonych w sprawozdaniach stenograficznych z posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego, czy publikacji interpelacji w organie prasowym stronnictwa, którego klub interpelację wносił. W obu przypadkach interpelacje takie pozbawione są punktów 2 i 3 kwestionariusza, tzn. liczby posłów podpisanych pod interpelacją i ich personaliów.

W sytuacji, kiedy nie udało się dotrzeć do odpowiedzi na interpelację, pod interpelacją zamieszczono uwagę: *Odpowiedzi nie odnaleziono*.

Przepisy regulaminów obrad Sejmu Śląskiego o procedurze interpelowania pozwalają wyróżnić trzy — następujące po sobie w porządku chronologicznym — okresy postępowania interpelacyjnego: okres pierwszy¹ — wnoszenie inter-

¹ Przepisy regulaminów nie określały czynności poprzedzających nieco pierwszy okres interpelowania, tj. wniesienia interpelacji. Czynności te polegały na podjęciu — przez poszczególne kluby — decyzji o wystąpieniu z interpelacją, i były podejmowane większością głosów w czasie posiedzeń klubowych. Wobec braku protokołów z takich posiedzeń — zachowały się jedynie *Protokoły posiedzeń Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego (Chrześcijańskiej Demokracji)* — niewiele możemy powiedzieć o tej najwcześniejszej czynności. Z lektury posie-

pelacji; okres drugi — załatwianie interpelacji przez organ interpelowany; okres trzeci — dyskusję plenarną nad interpelacją i odpowiedzią, jako podstawę sformułowania przez Sejm pozytywnej czy negatywnej oceny odpowiedzi, jakiej udzielił interpelowany.

Przedłożone teksty, odnoszące się do trzech okresów, będą naśladować tę logiczną i chronologiczną triadę.

Dlatego okres pierwszy zawierać będzie oryginalne wydanie interpelacji, wniesionej przez interpelantów do łaski marszałkowskiej. Każda interpelacja oznaczona będzie — w chronologicznym porządku — właściwą cyfrą arabską; okres drugi, pokazujący finalny wyraz (w postaci odpowiedzi na interpelację) załatwiania interpelacji przez organ interpelowany, oznaczony będzie cyfrą arabską z dodaną literą „a”; okres trzeci (plenarna dyskusja nad interpelacją i odpowiedzią, podjęcie przez Sejm stosownej uchwały, oceniającej jakość odpowiedzi) oznaczony będzie cyfrą arabską z dodaną literą „b”.

Tytuł książki zakłada konfrontację przepisów, regulujących prawo interpelowania, z praktyką jego stosowania. Treścią monografii będzie więc dwupostaciowe ujęcie jednego z istotnych uprawnień posłów Sejmu Śląskiego, tj. jego postać statyczna i dynamiczna, a więc regulacja prawna i praktyka. Takie założenie determinuje systematykę książki. Zgodnie z nią każdy z czterech rozdziałów, prezentujących interpelowanie w Sejmie Śląskim czterech kadencji, będzie najpierw zawierał przedstawienie regulacji prawnej tej ważnej instytucji prawa parlamentarnego, a następnie jej praktyczne stosowanie.

Rozpoczynając każdy rozdział *Regulacja prawna* obejmować będzie dwa zagadnienia, tj. genezę przepisów o interpelowaniu oraz ich systematykę i szczegółową analizę. Druga część każdego z czterech rozdziałów książki obejmie cztery punkty. W punkcie pierwszym omówiony zostanie profil polityczny każdego Sejmu, w drugim przedstawione zostaną wniesione w czasie jego kadencji — w chronologicznym porządku — interpelacje; w trzecim — przepisy prawa o interpelowaniu w konfrontacji z praktyką ich stosowania. Ostatni, czwarty punkt zawierać będzie analizę treści interpelacji wnoszonych w danej kadencji przez posłów czterech klubów poselskich (w IV Sejmie Śląskim przez posłów).

Podsumowanie i wnioski dotyczące zarówno regulacji prawnej interpelowania, jak i praktyki jej stosowania sformułuję w zakończeniu.

Praca powstała przede wszystkim na podstawie analizy szerokiej bazy źródeł: archiwalnych, normatywnych, źródeł wydanych drukiem i źródeł prasowych.

dzeń Konwentu Seniorów, decydującego m.in. o porządku posiedzeń plenarnych Sejmu, wynika, że przewodniczący klubów, uczestniczący w posiedzeniach Kontu Seniorów, przedstawiali Konwentowi decyzje klubów, zamierzających wnieść interpelacje. Uchwały Konwentu, akceptującego wnioski przewodniczących klubów, decydowały w ten sposób o postawieniu interpelacji na porządku dziennym posiedzenia plenarnego. Biblioteka Śląska w Katowicach, sygn. R. 938/III; APK, Sejm Śląski 1107; Sejm Śląski 736, 966.

Podstawowe znaczenie dla przedstawienia całego, obejmującego trzy okresy, procesu interpelowania miało pięć zespołów Archiwum Państwowego w Katowicach, tj. Naczelna Rada Ludowa na Górnym Śląsku, Sejm Śląski, Tymczasowa Rada Wojewódzka, Śląska Rada Wojewódzka i Śląski Urząd Wojewódzki.

O ile teksty interpelacji poselskich zachowane zostały niemal w całości, to braki w zakresie odpowiedzi na interpelacje są bardzo znaczne. Teksty brakujących interpelacji starano się uzupełniać wynikami kwerendy organów prasowych poszczególnych stronnictw politycznych. Nierzadko bowiem organy te, relacjonując treść posiedzeń Sejmu Śląskiego, przedrukowywały prawie *in extenso* interpelacje, wniesione przez własnych posłów.

W jednostkach archiwalnych, dokumentujących treść posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego, są, ale nie zawsze, teksty interpelacji, choć zgodnie z regulaminami obrad Sejmu powinny się tam znajdować, jako załączniki do komunikatów marszałka. Czasem brakujące interpelacje można odnaleźć w teczkach Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, co jest związane z drugim okresem interpelowania, tj. załatwiani em interpelacji i udzielaniu na nią odpowiedzi.

W teczce z posiedzenia, na które wniesiono interpelację, są dwa źródła, potwierdzające wpłynięcie interpelacji: protokół posiedzenia plenarnego oraz sprawozdanie stenograficzne z posiedzenia plenum. Protokoły z posiedzenia są — z natury rzeczy — niezwykle lakoniczne. Nieco bogatsze w treści są, kończące dane posiedzenie, komunikaty marszałka. I one jednak ograniczają się do przekazania Sejmowi przez marszałka podstawowych informacji, a więc określenia, jaki klub wystąpił z interpelacją i w jakiej sprawie. Niezwykle rzadko marszałek przedstawiał Izbie swego rodzaju krótkie streszczenie interpelacji. I wreszcie na samym końcu komunikatu informował Sejm: *Interpelację przekażę Panu Wojewodzie do łaskawego dalszego urzędowania zgodnie z regulaminem sejmowym*. Te, zazwyczaj zwięzłe, informacje zawarte są w drukowanych sprawozdaniach stenograficznych z danego posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, niekiedy zaś w maszynopisie sprawozdania, będącego przetworzeniem tekstu stenotypii, a zarazem tekstem wyjściowym dla sprawozdania stenograficznego w formie drukowanej.

Zarówno protokoły z posiedzeń plenarnych, jak i sprawozdania stenograficzne z takich posiedzeń nie ujawniają jednak całej prawdy o interpelacjach. Konfrontacja tych dwóch źródeł prawa parlamentarnego z innymi źródłami, zwłaszcza z teczkami zespołu: Urząd Wojewódzki Śląski pokazuje, że kilkanaście faktycznie wniesionych interpelacji nie zostało odnotowanych ani w protokołach, ani w sprawozdaniach z posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego. Dodatkowym źródłem, pozwalającym określić dokładnie liczbę faktycznie wniesionych interpelacji, są dzienniki poczty wychodzącej z i wpływającej do kancelarii Sejmu Śląskiego.

Z archiwaliów ogólnopolskich nieodzowne okazały się materiały trzech zespołów Archiwum Akt Nowych w Warszawie, tj. akta grupowe Prezydium

Rady Ministrów; protokoły posiedzeń Rady Ministrów; Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Do źródeł archiwalnych dokumentujących prace Sejmu, jego klubów, komisji i posłów, realizujących prawo interpelowania, należą też druki sejmowe, zbiory wniosków i rezolucji, protokoły Konwentu Seniorów, sprawozdania stenograficzne z posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego czy korespondencja wojewodów z Prezydium Rady Ministrów bądź z ministrem spraw wewnętrznych.

W ramach źródeł normatywnych wykorzystano przepisy prawne zamieszczone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej; w Dzienniku Ustaw Śląskich; w Gazecie Urzędowej Województwa Śląskiego; w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Skarbu; w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i w Monitorze Polskim, a także przepisy drukowane poza oficjalnymi organami publikacji prawa.

Sięgnąłem również do ustawodawstwa ogólnoniemieckiego i ogólnoaustriackiego, nadto do ustawodawstwa pruskiego, natomiast w odniesieniu do Austrii — do ustawodawstwa Sejmu Krajowego Kraju Koronnego Śląsk w Opawie, dlatego że art. 2 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), stanowiący generalną normę recepcyjną, postanawiał, co następuje: „Dotychczasowe prawa i rozporządzenia, obowiązujące w dniu wejścia w życie niniejszego statutu w granicach Śląska, pozostają w mocy nadal, o ile nie zostaną zmienione zgodnie z przepisami tego statutu”.

Obszerny wykaz tych ustaw, zawarty w *Wykazie źródeł*, pokazuje gęstą materię przepisów regulujących bezpośrednio lub pośrednio ustrój autonomicznego województwa, względnie te, na które powoływali się interpelanci, oraz, udzielający odpowiedzi, interpelowani.

W zakresie źródeł prasowych wykorzystano publikacje z głównych organów prasowych stronnictw politycznych Śląska, tj.: „Gazety Robotniczej”, „Górnoślązaka”, „Kattowitzer Zeitung”, „Polaka”, „Polonii”, „Polski Zachodniej”.

Wymienione w wykazie literatury bardzo liczne opracowania, które nie dotyczą bezpośrednio problemów, sformułowanych w tytule monografii, mają charakter pomocniczy i uzupełniający.

1

Interpelacje poselskie w I Sejmie Śląskim (10 października 1922— 23 stycznia 1929)

1.1. Regulacja prawna interpelacji poselskich w I Sejmie Śląskim (10 października 1922—23 stycznia 1929)

1.1.1. Formy prawne regulacji prawa interpelowania

Regulacji prawnej interpelacji poselskich dokonuje się zazwyczaj w dwóch aktach prawnych, zresztą różnej rangi, tj. w konstytucji oraz w regulaminie obrad parlamentu monokameralnego, względnie w regulaminach obu jego izb, przyjętych przeważnie w formie uchwał parlamentu.

Nieco inaczej było uregulowane prawo interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim, gdyż ustawa o autonomii Śląska odsyłała unormowanie tego prawa do specjalnej ustawy. Podstawą prawną o charakterze pośrednim dla prawa interpelacji poselskich w śląskim parlamencie był art. 14 ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497). Przepis ten wyposażył Sejm Śląski w funkcję ustrojodawczą, dając mu prawo, ale też nakładając nań obowiązek, uchwalenia ustawy o ustroju wewnętrznym województwa śląskiego, normującej w szczególności ustrój autonomicznego województwa, w wielu sprawach ledwo zarysowany w ustawie konstytucyjnej z połowy lipca 1920 roku. Natomiast normą określającą najbardziej szczegółowo procedury interpelowania, i załatwiania interpelacji, miał być, zresztą tak jak we wszystkich nowoczesnych państwach świata,

regulamin obrad Sejmu Śląskiego, którego wydanie przewidywał art. 20 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku.

Proces tworzenia przepisów prawa o interpelowaniu w śląskim parlamencie przedstawimy w układzie chronologicznym, poczynając od jego najwcześniejszych etapów.

1.1.2. Regulacja prawna interpelowania w projektach ustawy o autonomii województwa śląskiego

Projekt ustawy konstytucyjnej o statucie organicznym województwa śląskiego, autorstwa posła dr. Buzka, regulował prawo interpelacji w art. 7¹, a Projekt Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu — w art. 12². Sformułowanie *prawo Sejmu*, użyte w obu projektach, wskazuje na zbiorowy charakter uprawnienia, inaczej niż określenie *posłowie*, w którym można odczytać istnienie zarówno zbiorowego, jak i indywidualnego prawa do interpelowania.

Krąg adresatów interpelacji dotyczył — najogólniej mówiąc — naczelnych organów administracji województwa śląskiego. Zgodnie więc z art. 7 projektu dr. Buzka Sejm mógł się zwracać z interpelacjami *do wojewody i do wydziału śląskiego*. Identycznie ujmował zakres podmiotów interpelowanych art. 12 projektu Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu.

Jeśli uwzględnić, że *Wydział Śląski składa się z wojewody śląskiego, z tegoż zastępcy i z 5 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowym przez Sejm Śląski* (art. 24 projektu dr. Buzka)³, że dalej *Rada Krajowa składa się z wojewody śląskiego, z tegoż zastępcy i 5 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowym przez Sejm Śląski* (art. 24 projektu Polskiego Komisariatu Plebiscytowego)⁴, to jedyna różnica między obu projektami sprowadza się do innych nazw 7-osobowego organu kolegialnego (Wydział Śląski; Rada Krajowa), jako jednego z dwóch adresatów interpelacji⁵.

¹ Załącznik 1 do druku nr 1902 Sejmu Ustawodawczego: Ustawa konstytucyjna o statucie organicznym województwa śląskiego. (Projekt posła dr. Buzka). W: *Materiały do ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego* (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497). Mikołów 1932, s. 37.

² Załącznik 2 do druku nr 1902 Sejmu Ustawodawczego: Statut organiczny Śląska. Projekt Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu. W: *Materiały do ustawy...*, s. 63.

³ *Materiały do ustawy...*, s. 45—46.

⁴ *Ibidem*, s. 67.

⁵ Projekt Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu przewidywał w art. 23 (*Materiały do ustawy...*, s. 66), iż *naczelnymi organami administracji województwa śląskiego są Rada Krajowa i wojewoda*. Nazwy *Rada Krajowa* używa projekt prawie w całym tekście, także

Wydział Śląski czy Rada Krajowa miały być organami kolegialnymi, złożonymi z dwóch odmiennych części, tj. z przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej. Administrację rządową reprezentowały w Wydziale Śląskim względnie w Radzie Krajowej dwie osoby: *wojewoda i tegoż zastępca*. Tymczasem wybierana corocznie przez Sejm Śląski samorządowa część tego organu miała liczyć 5 członków.

Prawo Sejmu do interpelowania wojewody oraz Wydziału Śląskiego albo Rady Krajowej opiera się na założeniu dwójakiego charakteru pozycji wojewody, w zależności od tego, czy występuje on samodzielnie, będąc organem administracji ogólnej i najwyższym przedstawicielem rządu w województwie śląskim, czy też jako członek i przewodniczący organu kolegialnego, tj. Wydziału Śląskiego lub Rady Krajowej.

Zgodnie z tym, adresatem interpelacji byłby wojewoda, jako jeden z dwóch naczelných organów administracji autonomicznego województwa, oraz Wydział czy Rada, złożone z 7 członków, a więc drugi naczelný organ administracji województwa śląskiego.

Jak widać, przepisy obu projektów ograniczały się jedynie do postanowienia, że prawo interpelacji przysługuje, jako prawo kolektywne, Sejmowi Śląskiemu, oraz do określenia adresatów interpelacji. W projekcie dr. Buzka podmiotami interpelowanymi były: wojewoda śląski i Wydział Śląski. W projekcie Polskiego Komisariatu Plebiscytowego — wojewoda śląski i Rada Krajowa. Żaden z projektów nie przedstawił kwestii proceduralnych interpelowania, nawet tak zasadniczej, jak określenie terminu, w jakim organy interpelowane mają udzielić interpelantom odpowiedzi (wyjaśnień).

w art. 12. W nim jednak pojawia się też organ o nazwie *wydział śląski*, którego zresztą na próżno by szukać w innych przepisach projektu, nadto zaś — co jest szczególnie niepokojące — w tym samym artykule przyznano Sejmowi Śląskiemu *prawo do wykonywania kontroli nad działalnością wydziału śląskiego, zwłaszcza zaś prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i do wydziału śląskiego*. Z kontekstu całej sprawy, a w szczególności z faktu, że pozostałe przepisy projektu nie znają organu nazwanego *wydziałem śląskim*, że prawo interpelacji było przysługującą Sejmowi formą kontroli administracji oraz że do naczelných organów administracji województwa śląskiego należał wojewoda śląski i Rada Krajowa, wynika, że *wydział śląski* znalazł się w art. 12 na skutek błędu. Ustawodawca miał tu na myśli — i co do tego nie ma żadnych wątpliwości — *Radę Krajową*. Nie da się — ze względu na szczupłą bazę źródeł — wyjaśnić przyczyn popełnienia tego istotnego błędu. Być może był to skutek oddziaływania projektu dr. Buzka, z którym Komisariat zapewne współpracował. (Por. J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów Drugiej Rzeczypospolitej na ustawodawstwo śląskie w latach 1922–1939*. Katowice 1979, s. 26, przyp. 15; Idem: *Autonomia Śląska — czy była koniecznością?*. W: *Rola i miejsce Górnego Śląska w Drugiej Rzeczypospolitej. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 15–16 czerwca 1992 roku w 70. rocznicę przyłączenia Śląska do Macierzy*. Red. M.W. Wanatowicz. Bytom—Katowice 1995, s. 54). Być może w pierwotnym tekście projektu bytomskiego występował wszędzie *wydział śląski*, tak jak w projekcie dr. Buzka, następnie zaś został zastąpiony *Radą Krajową*. Z jednym tylko wyjątkiem — jednego zdania art. 12 — skąd zapomniano go wycofać.

1.1.3. Regulacja prawna interpelowania w projekcie Komisji Konstytucyjnej i w ustawie konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497)

Komisja Konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego przedłożyła sejmowemu plenum rządowy projekt ustawy konstytucyjnej, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego. Projekt, zawierający zarówno elementy obu wyjściowych projektów, jak i oryginalne elementy Komisji Konstytucyjnej, przybrał postać druku sejmowego nr 1989⁶. Ten trzeci już projekt przedstawił Sejmowi, na jego 164. posiedzeniu plenarnym, w dniu 15 lipca 1920 roku, sprawozdawca Komisji Konstytucyjnej: dr Józef Buzek.

Zasadnicze postanowienia tego trzeciego projektu, dotyczące prawa interpelowania, zawierał art. 14, pośrednio także art. 15 projektu, ściśle związane z treścią oraz trybem uchwalenia i ogłoszenia ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego.

Artykuł 14 projektu Komisji Konstytucyjnej stanowił m.in.:

Sejm Śląski uchwali ustawę o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Ustawa ta określi szczegółowo [...] prawo Sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością Rady Wojewódzkiej, zwłaszcza zaś prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i do Rady Wojewódzkiej [...].

Ustawa przewidziana w art. 14 i 15 trzeciego projektu, nazywana czasem w literaturze *konstytucją śląską*, ze względu na rangę i wielość spraw, które miała uregulować⁷, wymagała — jako jedyna ustawa Sejmu Śląskiego — zatwierdzenia przez głowę państwa⁸, a następnie opublikowania w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i w Dzienniku Ustaw Śląskich (art. 15 ust. 1 zdanie pierwsze statutu). *Naczelnik Państwa może odmówić swego podpisu, gdyby ustawa ta naruszała przepisy niniejszego statutu.* (art. 15 ust. 1 zdanie drugie). Artykuł 15 projektu rządowego przewidywał w ustępie drugim, iż *decyzja Naczelnika Państwa winna nastąpić w ciągu 45 dni od dnia wręczenia Mu ustawy.*

⁶ J. Ciągwa: *Autonomia Śląska — czy była koniecznością?...*, s. 55.

⁷ J. Ciągwa: *Z dziejów prac nad ustawą o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego*. W: „Przegląd Prawa i Administracji”. Nr 9. Red. A. Klein. Wrocław 1977, s. 128; W. Maroń: *Autonomia Śląska 1922—1939. (Wybrane zagadnienia)*. Toruń 2009, s. 54—55.

⁸ Charakter prawny czynności naczelnika państwa czy prezydenta, podpisującego ustawę ustrojową, względnie odmawiającego podpisania takiej ustawy, omawiam w pracy: J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów...*, s. 59 i n.

Jak widać, przepisy o prawie interpelowania, sformułowane w art. 14 projektu Komisji, różniły się w niewielkim tylko stopniu od art. 7 projektu dr. Buzka, jak też od art. 12 projektu Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu. W trzecim projekcie utrzymane zostało kolegialne prawo Sejmu do interpelowania, identycznie jak w dwóch projektach wyjściowych. Niemal tak samo jak w pierwotnych projektach, art. 14 określał adresatów interpelacji. Organami interpelowanymi miały być, zgodnie z art. 14 projektu Komisji: wojewoda śląski i Rada Wojewódzka, nazywana niekiedy, także w przepisach, Śląską Radą Wojewódzką. *Novum* trzeciego projektu stanowiła *Rada Wojewódzka* zamiast *Wydziału Śląskiego* czy *Rady Krajowej* przy zachowaniu identycznego składu tych trzech organów naczelnych administracji Śląska.

Z punktu widzenia techniki legislacji zwraca uwagę fakt, że o ile art. 7 i art. 12 projektów (dr. Buzka; Polskiego Komisariatu Plebiscytowego) rozwiązywały sprawę prawa interpelowania, oczywiście w jej zasadniczych kwestiach, samodzielnie i ostatecznie, to art. 14 projektu Komisji Konstytucyjnej przenosił prawo interpelacji w nieokreśloną przyszłość, odsyłając jego regulację do ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego.

Zamieszczony w druku sejmowym nr 1989 projekt ustawy konstytucyjnej, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego, nie wzbudzał na 164. posiedzeniu plenarnym żadnych emocji. Trzeci projekt ustawy uchwalony został znaczną większością głosów, w dniu 15 lipca 1920 roku, po wprowadzeniu doń zaledwie trzech poprawek. Zresztą żadna z nich nie dotyczyła prawa interpelowania. Oznacza to, że po wejściu w życie ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), art. 14 i 15 projektu Komisji Konstytucyjnej stały się prawem obowiązującym, przyznając Sejmowi Śląskiemu prawo do zwracania się z interpelacjami do wojewody śląskiego i do Rady Wojewódzkiej. Szczegółowe unormowanie prawa interpelowania miała natomiast określić ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego.

1.1.4. Geneza art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego: tymczasowego (z 13 października 1922 roku) i stałego (z 31 stycznia 1923 roku)

Sejm Ustawodawczy zapewne zakładał, że wybrany 24 września 1922 roku I Sejm Śląski uchwali ustawę ustrojową w miarę szybko. Ustawa taka była rzeczywiście potrzebą chwili, gdyż jej brak skutkował istotnymi problemami interpretacyjnymi, w wielu przepisach statutu ledwie zarysowanych w samym

statucie, względnie pozbawionych nawet najmniejszej regulacji. Tak było np. z regulacją prawną Śląskiej Izby Obrachunkowej, z regulacją prawa wyborczego do Sejmu Śląskiego, którego podstawowe reguły, wszakże tylko w zakresie pierwszych wyborów, określał art. 13 statutu, czy z regulacją prawną kompetencji Rady Wojewódzkiej. Pilnie oczekiwano na uregulowanie — w ustawie ustrojowej — także szczegółów procedury interpelowania, gdyż już 18 listopada 1922 roku wpłynęła do Sejmu pierwsza interpelacja, a prace nad ustawą o wewnętrznym ustroju województwa nawet się nie rozpoczęły. Pojawiały się też wątpliwości, być może uzasadnione, czy przyznanie Sejmowi — w art. 14 statutu — prawa interpelowania wojewody i Rady Wojewódzkiej oznacza w rzeczywistości choćby podstawową regulację prawa interpelowania, skoro ustawodawca odsyłał regulację do ustawy ustrojowej, a ta miała zaistnieć w trudnej do przewidzenia przyszłości.

W takiej sytuacji doszło do rezygnacji z triady regulacji prawnej interpelacji (art. 14 i 15 statutu — ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego — regulamin obrad Sejmu Śląskiego), przystąpiono zatem — z konieczności — do opracowania tymczasowego, a niedługo potem stałego regulaminu obrad śląskiego parlamentu I kadencji. W ten sposób prawo o interpelowaniu miało mieć dwa poziomy regulacji: art. 14 i 15 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego, i przepisy o interpelowaniu, zawarte w regulaminach obrad I Sejmu Śląskiego. Długotrwałe i trudne próby uchwalenia ustawy ustrojowej, której pierwsza wersja powstała w 1924 roku, skłaniają do przypuszczenia, że stan dwupoziomowej regulacji był przejściowy, a koncepcja regulacji prawnej prawa interpelowania na trzech poziomach była w pełni realistyczna, począwszy od najbardziej ogólnej (art. 14 i 15 statutu), przez pośrednią (przepisy ustawy ustrojowej), na najbardziej szczegółowej (przepisy regulaminów obrad) skończywszy.

Pierwsze posiedzenie, wybranego 24 września 1922 roku, Sejmu Śląskiego odbyło się 10 października 1922 roku. Punkt 3. posiedzenia przewidywał *utworzenie Komisji Regulaminowej z 7 członków*⁹. W rzeczy samej ten punkt posiedzenia nie został zrealizowany do końca, zwłaszcza że kluby poselskie nie były jeszcze w pełni zorganizowane, a więc nie można było już na tym posiedzeniu wyłonić — w systemie proporcjonalności d'Hondta — ich reprezentacji w Komisji¹⁰. W konsekwencji przewodnicząca pierwszemu posiedzeniu — jeszcze przed wyborem organów Sejmu — Janina Omańkowska, najstarsza poseł, mogła się jedynie zwrócić z apelem do klubów:

⁹ *Protokół Pierwszego Posiedzenia Sejmu Śląskiego z dnia 10 października 1922 r.* APK, Sejm Śląski 536, s. 1, 14—15; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 4—5.

¹⁰ *Obsadzenie komisji regulaminowej odbędzie się według klucza odpowiadającego sile liczebnej grup, które potem tylko biuru sejmowemu doniosą kogo do komisji delegują.* APK, Sejm Śląski 536, s. 15; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 5.

*Kancelaria Sejmu prosi, aby kluby sejmowe po swym ukonstytuowaniu się nadesłały jej skład prezydium i listę członków. Następnie kancelaria wyśle im zawiadomienie, ilu na każdy klub w stosunku proporcjonalnym przypadnie członków tej komisji regulaminowej, która ma być wybrana*¹¹.

Przewodnicząca Omańkowska zapowiedziała równocześnie, że następne posiedzenie odbędzie się 13 października i że na nim ma zostać przyjęty tymczasowy regulamin obrad sejmowych¹². Drugie posiedzenie plenarne, które odbyło się — zgodnie z zapowiedzią przewodniczącej — 13 października 1922 roku — poświęcone było głównie dyskusji nad tymczasowym regulaminem obrad¹³.

W imieniu Komisji Regulaminowej projekt regulaminu przedstawił poseł Konstanty Wolny, wybrany jeszcze tego samego dnia marszałkiem Sejmu. Poseł sprawozdawca wskazał jednocześnie, że Komisja korzystała z ogólnopolskich wzorów:

*Aby sobie pracę ułatwić, przyjęliśmy za podstawę projektu, który Komisja przedłożyła i który Panowie otrzymaliście, projekt regulaminu Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej*¹⁴.

Natomiast z wypowiedzi przewodniczącej Omańkowskiej, jeszcze na 1. posiedzeniu, wynika, że Komisja otrzymała gotowy projekt, opracowany przez Radę Wojewódzką¹⁵. Takie rozwiązanie było — z punktu widzenia praktyki —

¹¹ APK, Sejm Śląski 536, s. 18; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 11—12. W protokole posiedzenia nieco krótsze sformułowanie: *Przewodnicząca Omańkowska wzywa kluby Sejmowe do przesłania kancelarii Sejmowej list członków [...]*. APK, Sejm Śląski 536, s. 2.

¹² APK, Sejm Śląski 536, s. 2, 18; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 12.

¹³ Na ogólną liczbę 30 łamów stenogramu drugiego posiedzenia plenarnego dyskusja nad projektem regulaminu i jego przyjęcie obejmuje 24 łamy. Zob. łamy 3—26 spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r.

¹⁴ APK, Sejm Śląski 537, s. 8; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 3. Projektu regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego nie udało się odnaleźć.

Posłowie Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego już 1 października 1922 r. zajmowali się problemem regulaminu obrad Sejmu Śląskiego: [...] 5) *Kwestja regulaminu Sejmu Śląskiego. P. Korfanty i Rybarz przyrzekli, że postarają się o regulaminy dawn. sejmów prusk. parlamentu niem. i o obecny regulamin parlamentu niem. oraz o regulamin Sejmu Polskiego, ażeby się wzorować na ich przepisach*. Protokół z posiedzenia posłów z Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego Sejmu Śląskiego dnia 1 października 1922. APK, Sejm Śląski 1077, s. 4.

¹⁵ Utworzenie Komisji Regulaminowej, tj. tej komisji, której przedłożony będzie projekt regulaminu opracowany przez Radę Wojewódzką. APK, Sejm Śląski 536, s. 14; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 4. Wypowiedź przewodniczącej wymaga

konieczne, gdyż rozpoczynający swą działalność I Sejm Śląski nie mógł, choćby przejściowo, przejąć regulaminu poprzednika (poprzednika zresztą nie było), a powierzenie opracowania regulaminu Komisji Regulaminowej oddalałoby merytoryczną pracę Sejmu na dłuższy czas, tj. do uchwalenia przezeń regulaminu, bez którego Sejm pracować by nie mógł.

Ponieważ 1. i 2. posiedzenia plenarne dzieliły tylko dwa dni, nie należy przypuszczać, by Komisja Regulaminowa — jeśli już wtedy nawet istniała¹⁶ — mogła wprowadzić do projektu jakiegokolwiek zmiany. Dostępne źródła nie dają żadnych wskazówek co do tego, z jakich wzorów korzystała Tymczasowa Rada Wojewódzka, podejmując uchwałę o projekcie tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego. Należy bowiem założyć ponad wszelką wątpliwość, że projekt nie mógł być opracowaniem w pełni oryginalnym. Recepcja — oczywiście z pewnymi drobnymi odstępstwami — gotowego wzoru regulaminu była jedynym wyjściem, zwłaszcza dlatego, że 25-osobowa Tymczasowa Rada Wojewódzka była w tym czasie bardzo przeciążona pracą, a w dodatku większość członków Rady nie miała ani odpowiednich ku temu kwalifikacji, ani — choćby skromnej — praktyki parlamentarnej.

Porównanie art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku z art. 44 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego, uchwalonego 13 października 1922 roku, żeby ograniczyć się jedynie do przepisów o interpelowaniu, wskazuje jednoznacznie na ogólnopolskie źródła inspiracji

pewnej korekty. Chodzi mianowicie o to, że projekt regulaminu mogła opracować Tymczasowa Rada Wojewódzka, nie zaś Rada Wojewódzka, gdyż tę wybrał Sejm Śląski dopiero 24 października 1922 r., a więc już po uchwaleniu regulaminu obrad. APK, Sejm Śląski 541; spraw. sten. z 6. pos. Sejmu Śląskiego, 24 października 1922 r. Wybrana wówczas Rada odbyła swe pierwsze posiedzenie 7 listopada 1922 r. APK, Śląska Rada Wojewódzka 2; E. Długajczyk: *Inwentarz Śląskiej Rady Wojewódzkiej w Katowicach*. 1975 [ms], s. 2. W 22 posiedzeniach Tymczasowej Rady Wojewódzkiej nie ma żadnej wzmianki o tym, by Rada była autorką projektu regulaminu, co stawia pod znakiem zapytania prawdziwość wypowiedzi przewodniczącej Janiny Omańkowskiej. Zob. Protokoły posiedzeń Tymczasowej Rady Wojewódzkiej. APK, Śląska Rada Wojewódzka 1.

¹⁶ Pierwsze posiedzenie Komisji Regulaminowej, które zresztą z braku *quorum* nie doszło do skutku, miało się odbyć 24 października 1922 r., a więc już po uchwaleniu 17 października 1922 r. regulaminu tymczasowego. Protokół posiedzenia Komisji Regulaminowej w dniu 24 października 1922 r. określa skład personalny siedmioosobowej Komisji. Zgodnie z nim w skład Komisji Regulaminowej, uformowanej na zasadzie proporcjonalności d'Hondta, weszli następujący posłowie: Józef Biniszkiwicz (PPS), Wilhelm Goldmann (Klub Niem.), Leopold Michatz (Klub Niem.), Piotr Pronobis (NPR), Wiktor Rumpfeld (PPS), Bronisława Szymkowiakówna (ChZL), Ryszard Wydra (ChZL). APK, Sejm Śląski 738, s. 1—2.

Natomiast ukonstituowanie Komisji Regulaminowej nastąpiło 7 listopada 1922 r.: *Na dzisiejszym posiedzeniu ukonstituowano Komisję Regulaminową. Przewodnictwo objął p. poseł Wydra. Sekretarką jest p. Szymkowiakówna. W krótkich zarysach przedstawił p. poseł Goldmann życzenia swojego klubu /Bl. Niem./ co do zmian w regulaminie dotychczasowym.* APK, Sejm Śląski 738, s. 3.

Komisji Regulaminowej. Zamieszczone poniżej zestawienie tych dwóch przepisów nie pozostawia co do tego najmniejszej wątpliwości.

Artykuł 45 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z 15 września 1921 roku¹⁷ stanowił:

Interpelacje, skierowane do Rządu, winny być podpisane przynajmniej przez 15 członków Sejmu. Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Prezydentowi Rady Ministrów z zapytaniem, kiedy Rząd zechce udzielić wyjaśnień. Po otrzymaniu odpowiedzi, a w każdym razie nie później niż po upływie miesiąca, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym. Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę.

Odpowiedź Rządu na interpelację może być udzielona na piśmie. Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości lub jej nie przyjmuje.

Artykuł 44 projektu tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego¹⁸ stanowił:

Interpelacje skierowane do Rządu winny być podpisane przynajmniej przez 7 członków Sejmu. Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Wojewodzie, względnie Radzie Wojewódzkiej, z zapytaniem, kiedy zechce udzielić wyjaśnień. Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później niż po upływie trzech tygodni, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym i do uzasadnienia interpelacji udziela głosu interpelantowi. Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów.

Interpelujący ma prawo uzasadnienia interpelacji za poparciem 7 posłów.

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości lub jej nie przyjmuje.

Projekt regulaminu obrad Sejmu Śląskiego przedłożył Sejmowi poseł Konstanty Wolny¹⁹ na 2. posiedzeniu plenarnym. Sprawozdawca Komisji przedstawił

¹⁷ Cytowany art. 45 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 r., zawarty w druku nr 1, był identyczny pod względem formy i treści z art. 44 projektu tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego.

¹⁸ Druk nr A. *Projekt tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego*. APK, Sejm Śląski 60, s. 13.

¹⁹ W protokole posiedzenia: *Przemawia Referent P. Dr. Wolny*. APK, Sejm Śląski 537, s. 1. Nieco inaczej w spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., tam 3: *Przewod-*

Sejmowi treść art. 44 projektu, przy czym prezentacja przepisu nie była pozbawiona pewnych elementów komentarza:

Wolno wystosować interpelacje do Wojewody i Rady Wojewódzkiej, podpisane przynajmniej przez 7 członków Sejmu. Jest to przepis zgodny ze statutem organicznym. Interpelację otrzymuje Wojewoda, o ile jest zwrócona do Wojewody lub Rady Wojewódzkiej, z zapytaniem, czy chce udzielić wyjaśnień. O ile Wojewoda lub Rada Wojewódzka oznaczy dzień, w którym chce się oświadczyć, na dzień ten Marszałek stawia interpelację na porządek dzienny. O ile Rada Wojewódzka przez trzy tygodnie nie odpowie, Marszałek stawia interpelację na porządek dzienny. Odpowiedź może nastąpić także na piśmie. Sejm może ją przyjąć do wiadomości lub jej nie przyjąć²⁰.

Należy zauważyć, że kilka zdań komentarza sprawozdawcy wykracza poza tekst projektu art. 44 regulaminu i bardzo żywo przypomina postanowienia art. 32—33 regulaminu obrad Sejmu Rzeszy Niemieckiej²¹. Zapewne pośpiech spowodował, że sprawozdania Komisji Regulaminowej w sprawie przyjęcia tymczasowego regulaminu obrad nie zdążono jeszcze wydrukować²². Brak w archiwaliach tekstu projektu, którego powielonym maszynopisem posłowie podczas posiedzenia zapewne by dysponowali, nie przekreśla naszych szans dotarcia do projektowanego przepisu o interpelowaniu, tj. do art. 44 projektu. Znamy bowiem ostateczny tekst, uchwalonego 13 października 1922 roku, tymczasowego regulaminu obrad, a także treść poprawek, przyjętych w czasie dyskusji i włączonych do pierwotnego tekstu. Zatem pominięcie zmian w projekcie doprowadzi nas do sformułowań wyjściowych.

W dyskusji nad sprawozdaniem poseł Korfanty zgłosił poprawkę do art. 44 ust. 4 projektu: *Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę²³*. Takie postanowienie poseł Wojciech Korfanty uznał za niejasne, gdyż nie wynikało z niego, *kiedy ta dyskusja ma się odbyć²⁴*. W związku z tym poseł Korfanty postawił wniosek,

nicząca p. Omańkowska: Przystępujemy do obrad nad regulaminem. P. sprawozdawca komisji regulaminowej mecenas Wolny ma głos. APK, Sejm Śląski 731, s. 3; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 3.

²⁰ APK, Sejm Śląski 537, s. 25; Sejm Śląski 731, s. 9; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 5.

²¹ Por. K. Perels: *Das autonome Reichstagsrecht. Die Geschäftsordnung und die Observanz des Reichstages in systematischer Darstellung.* Berlin 1903, s. 65—66.

²² Nie udało się odnaleźć sprawozdania Komisji Regulaminowej w tej sprawie; natomiast sam projekt tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego oznaczono jako druk nr A. APK, Sejm Śląski 60, s. 13.

²³ APK, Sejm Śląski 537, s. 49; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20.

²⁴ Ibidem.

by zamiast słów „Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę” wstawić zdanie następujące: „Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów”²⁵.

Kontekst wypowiedzi wskazuje, że wnioskodawca nawiązywał wyraźnie do rozwiązań przyjętych w regulaminie Reichstagu²⁶. Wniosek posła Korfantego oznaczał małą zmianę art. 44 projektu, przejmującego dosłownie sformułowania art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku.

Druga poprawka dotyczyła zdania: *Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie*. Wnioskodawca Korfanty proponował dodanie do tekstu słów: [...] *jeśli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę, inaczej Rząd na piśmie odpowiedzi dać nie może*²⁷. Także ta propozycja stanowiła nowość, gdyż regulamin Sejmu Ustawodawczego takiej formuły nie zawierał.

W dyskusji nad projektem art. 44 głos zabrał także Thomas Szczepoński, niemiecki poseł Sejmu Śląskiego, a zarazem senator Sejmu Rzeczypospolitej:

*Co do wywodów posła Korfantego, pragnę zauważyć, że termin trzytygodniowy dla odpowiedzi jest za długi i może należałoby zamiast 3 tygodni wstawić 2 tygodnie. Przecież województwo nie jest tak wielkie i nie będzie trudno Rządowi odpowiedzieć w ciągu 2 tygodni na pytania, które się mu stawia*²⁸.

²⁵ APK, Sejm Śląski 537, s. 17, 50; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20.

²⁶ *Po odpowiedzi Rządu, czy to interpelant, czy to przewodniczący Klubu, który wnosi interpelację, stawia wniosek o otwarcie dyskusji. Wtedy Marszałek zapytuje, kto ten wniosek popiera i zazwyczaj potrzeba dla otwarcia dyskusji większej liczby posłów, zdaje się w parlamencie niemieckim 60. APK 537, s. 50; Sejm Śląski 731, s. 16; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20. W rzeczy samej poseł Korfanty zawyżył nieco liczbę posłów niemieckich, popierających wniosek o otwarcie dyskusji, gdyż art. 33 regulaminu obrad Reichstagu wymagał poparcia 50 posłów: *An Beantwortung oder deren Ablehnung schliesst sich eine Besprechung des Gegenstandes der Interpellation an unter der Voraussetzung dass mindestens fünfzig Mitglieder dies beantragen.* (K. Perels: *Das autonome Reichstagsrecht...*, s. 66). Kilka zdań Korfantego powieliło w treści myśli przemawiającego wcześniej posła Wolnego. Zarówno jeden, jak i drugi poseł nawiązywali bowiem do rozwiązań niemieckich, zwłaszcza w odniesieniu do tych fragmentów procedury interpelowania, których nie regulował art. 44 projektu regulaminu.*

²⁷ APK, Sejm Śląski 537, s. 17, 50; Sejm Śląski 731, s. 16; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20.

²⁸ APK, Sejm Śląski 537, s. 50—51; Sejm Śląski 731, s. 16—17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20—21. W oryginale w języku niemieckim: *Zu den Ausführungen des Abgeordneten möchte ich bemerken, ob die Frist von drei Wochen zur Beantwortung nicht zu hoch gegriffen ist, ob nicht statt drei Wochen zwei Wochen zu setzen sind. Die*

Po wyjaśnieniach Korfantego poseł Szczepanik cofnął swój wniosek o skrócenie terminu odpowiedzi na interpelację:

*Ponieważ to poseł Korfanty tak gorąco wstawia się za łagodną oceną rządu wojewódzkiego, to to mi przemawia do serca i cofam swój wniosek*²⁹.

Opracowany przez Komisję Regulaminową art. 44 projektu z poprawką Korfantego został uchwalony większością głosów³⁰, stanowiąc o procedurze interpelowania do czasu uchwalenia regulaminu stałego.

Projekt art. 44 różnił się od art. 45 regulaminu Sejmu Ustawodawczego dwoma szczegółami: mniejszym poparciem interpelacji (w Sejmie Śląskim — 7 podpisów; w Sejmie Ustawodawczym — 15 podpisów); krótszym terminem odpowiedzi na interpelację (w Sejmie Śląskim — 3 tygodnie; w Sejmie Ustawodawczym — miesiąc). Bardziej twórcze były zmiany wprowadzone poprawkami posła Korfantego: poparcie 13 posłów dla dyskusji nad interpelacją; wymóg uprzedniej zgody interpelantów na pisemną formę odpowiedzi na interpelację. I one jednak nie zmieniają faktu, że zasadniczy trzon art. 44 regulaminu śląskiego powstał pod przemożnym wpływem regulacji, zawartych w art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku.

Załącznik do druku nr 94 przewidywał w całym projekcie jedynie 9 postanowień, ujętych inaczej niż w regulaminie tymczasowym, z czego 7 Komisja uchwaliła jednogłośnie, a 2 — większością głosów.

Projekt stałego regulaminu dotknął przepisów o interpelowaniu, tj. art. 44 regulaminu tymczasowego, w minimalnym stopniu. Nieznaczną zmianę tego artykułu Komisja przyjęła większością głosów:

*Art. 44. ust. IV. Zmienia się liczba z <13> na <10>. Przyjęto 5 przeciw 2 głosom*³¹.

Stały regulamin miał Sejm Śląski uchwalić w ciągu dwóch miesięcy. Zobowiązania tego Sejm Śląski nie dotrzymał, uchwalając nowy regulamin dopiero 31 stycznia 1923 roku³², a więc z półtoramiesięcznym opóźnieniem.

Wojewodschaft ist doch nicht so gross, dass es der Regierung allzuschwer sein sollte, die Fragen, die an Sie gestellt werden, in zwei Wochen zu beantworten. APK, Sejm Śląski 537, s. 13.

²⁹ APK, Sejm Śląski 537, s. 51; Sejm Śląski 731, s. 17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 21. W oryginale niemieckim: *Da es der Abgeordnete Korfanty, der so warm für eine milde Beurteilung der Wojewodschaftsregierung eintritt, geht mir das ans Herz und ich ziehe meinen Antrag zurück.* APK, Sejm Śląski 537, s. 13.

³⁰ *Protokół drugiego posiedzenia Sejmu Śląskiego z dnia 13 października 1922 r.* APK, Sejm Śląski 537, s. 3, 52; Sejm Śląski 731, s. 17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 21.

³¹ Druk nr 94. Załącznik; APK, Sejm Śląski 724, s. 160.

³² Zgodnie ze słowami referenta Komisji Regulaminowej, posła Wiktora Rumpfelta: *Według regulaminu prowizorycznego, uchwalonego zaraz po otwarciu Sejmu, miał ostateczny regulamin*

Ze sprawozdania Komisji Regulaminowej wiadomo, że Komisja *opracowała ostateczny regulamin na 6 posiedzeniach, mianowicie w dniu 7 XI, 10 XI, 17 XI, 26 XI, 27 XI, 15 XII 1922 roku*³³. Wypada w tym miejscu zauważyć — co zresztą wynika z przytoczonego dopiero co *calendarium* — że prace Komisji Regulaminowej przebiegały w czasie, gdy pierwszy bikameralny parlament II Rzeczypospolitej został już wybrany³⁴, ale jeszcze nie obradował³⁵. Izby nie miały oryginalnych, uchwalonych przez siebie regulaminów obrad, posiłkowały się więc przez jakiś czas regulaminem obrad Sejmu Ustawodawczego.

Sformułowane spostrzeżenie skonfrontujmy teraz ze zdaniem zawartym w sprawozdaniu Komisji Regulaminowej:

*Wszelkie artykuły Tymczasowego Regulaminu, z wyjątkiem niżej wymienionych, uchwalono bez zmiany, wzorując się na Tymczasowym Regulaminie Sejmu Śląskiego i Tymczasowym Regulaminie Senatu Rzeczypospolitej Polskiej*³⁶.

Wzorowanie się na tymczasowym regulaminie obrad Senatu Rzeczypospolitej Polskiej jest nieporozumieniem, gdyż tymczasowy regulamin obrad Senatu był niemal tożsamy w formie i treści z regulaminem obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku³⁷. Ten zaś stanowił wzorzec dla tymczasowego

być uchwalony w przeciągu 2 miesięcy. Niestety, rozmaite okoliczności złożyły się na to, że regulamin dotąd nie został przedstawiony, i złożyło się tak, że bezprawnie przemawiam tutaj, w Sejmie, i bezprawnie pobieram diety. APK, Sejm Śląski 566, s. 9; Sejm Śląski 731, s. 410; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 8, 14.

³³ Druk nr 94; APK, Sejm Śląski 724, s. 161. Inną liczbę posiedzeń Komisji podał poseł Rumpfelt w sprawozdaniu ustnym: *Posiedzeń komisji regulaminowej było 7, na których rozpatrywano rozmaite sprawy sporne.* APK, Sejm Śląski 566, s. 9; Sejm Śląski 731, s. 410; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 8.

³⁴ Wybory do obu izb Sejmu odbyły się w pierwszej połowie listopada 1922 r.: [...] *zarządzam wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Głosowanie do Sejmu ma się odbyć dnia 5 listopada, a do Senatu 12 listopada 1922 r.* Dekret z 18 sierpnia 1922 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 593.

³⁵ Naczelnik Państwa zwołał obie izby na dzień 28 listopada 1922 r.: [...] *wybrane na skutek dekretu z dnia 18 sierpnia 1922 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 593) — Sejm i Senat zwołuję do miasta stołecznego Warszawy na dzień 28 listopada 1922 r.* Dekret z 17 listopada 1922 r. o zwołaniu Sejmu i Senatu. Dz.U.R.P. Nr 100, poz. 914.

³⁶ Druk nr 94; APK, Sejm Śląski 724, s. 161. Podobnie w sprawozdaniu ustnym: *Wzoruje się na prowizorycznym regulaminie i zarazem na tymczasowym regulaminie dla Senatu.* APK, Sejm Śląski 566, s. 9; Sejm Śląski 731, s. 410; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 8.

³⁷ Senator Buzek: *Wysoki Senacie! W imieniu Polskiego Stronnictwa Ludowego i w porozumieniu z prezesami szeregu innych klubów senackich, mam zaszczyt przedstawić do uchwalenia Wysokiemu Senatowi wniosek następujący: Na trzy tygodnie, tj. aż po dzień 19 grudnia, ma być regulaminem naszym tymczasowym regulamin Sejmu Ustawodawczego Rzeczypo-*

regulaminu Sejmu Śląskiego, uchwalonego 13 października 1922 roku. Ostatecznie mamy tu do czynienia z klasyczną *secundarią*, tj. z dwukrotnym powoływaniem się na to samo źródło. Stały regulamin obrad Senatu został uchwalony dopiero 24 marca 1923 roku³⁸.

Poprawka odnosiła się do art. 44 ust. 1 zdanie czwarte projektu. Według regulaminu tymczasowego, brzmienie przepisu było następujące:

Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów.

Komisja Regulaminowa zaproponowała, by wielkość poparcia obniżyć do 10 posłów³⁹.

Uchwaloną w Komisji większością głosów propozycję poseł Wiktor Rumpfelt, sprawozdawca projektu, komentował w sposób daleki od prawdy:

*Art. 44, który mówi o interpelacjach skierowanych do Rządu, został zmieniony o tyle, że zmienia się liczbę z trzynastu na dziesięć, ażeby mniejszym klubom, mniejszym ugrupowaniom dać możliwość interpelowania w ważnych sprawach*⁴⁰.

Poseł sprawozdawca nie zauważył, że poparcie 10 posłów odnosiło się nie tylko do interpelacji skierowanych do Rządu, tzn. do wojewody, lecz także do Rady Wojewódzkiej. Nadto: poprawka wcale nie dotyczyła, jak wyjaśniał to poseł Rumpfelt, ułatwienia interpelowania, bo nadal do złożenia interpelacji wystarczyło poparcie 7 posłów, lecz ułatwienia w zakresie otwarcia dyskusji nad interpelacją i odpowiedzią na interpelację.

Projekt małej zmiany art. 44 ust. 1 zdanie pierwsze projektu przyjęty został, podobnie jak w Komisji, większością głosów:

spolitej Polskiej, w wydaniu z dnia 15 września 1921 r., ostatni druk sejmowy w tej sprawie rozdawany — ze zmianami następującymi. Spraw. sten. z 1. pos. Senatu RP, 28 listopada 1922 r., łam 1/9.

Przewodniczący Limanowski: *Głosujemy nad całym regulaminem z poprawkami Senatora Buzka. Kto jest za przyjęciem zechce wstać. Większość, regulamin przyjęty. Ibidem, łam 1/10.*

³⁸ Senat Rzeczypospolitej Polskiej. Okres I. Druk nr 7. Regulamin obrad Senatu uchwalony dnia 24 marca 1923 r. wraz ze skorowidzem rzeczowym do regulaminu i konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Drukarnia Państwowa nr 20851. 7. IV.23.

³⁹ *Art. 44. w pierwszym ustępie zmieniono 13 na 10 większością 3 głosów przeciw 1. Protokół posiedzenia Komisji Regulaminowej w dniu 17 listopada 1922 r. APK, Sejm Śląski 738, s. 6.*

⁴⁰ APK, Sejm Śląski 566, s. 10; Sejm Śląski 731, s. 411; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 9.

Marszałek: Art. 44. Poprawka proponuje, ażeby liczbę 13 zmienić na 10. Proszę tych posłów, którzy są za poprawką, powstać. Jest większość, a więc poprawka przeszła⁴¹.

Podsumowując rozwiązania dwóch regulaminów I Sejmu Śląskiego w zakresie procedury interpelowania, możemy stwierdzić, że dość ściśle naśladowały one schematy występujące w regulaminie Sejmu Ustawodawczego. Jedyne — wzorowane na niemieckich — rozwiązania śląskie wprowadzone zostały w drodze poprawek posła Korfantego w czasie 2. plenarnego posiedzenia. Nadto: regulaminy śląskie zawierały przepis określający warunek otwarcia dyskusji nad interpelacją i nad odpowiedzią na interpelację, czego nie było w regulaminie ogólnopolskim.

Rozwiązania tożsame z regulaminem obrad Sejmu Ustawodawczego przyjmowały śląskie regulaminy także w zakresie formy interpelacji.

1.1.5. Systematyka i analiza prawna art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego: tymczasowego (z 13 października 1922 roku) i stałego (z 31 stycznia 1923 roku)

1.1.5.1. Systematyka art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego

Do przedstawienia systematyki i analizy prawnej art. 44, pośrednio też innych przepisów obu regulaminów I Sejmu Śląskiego, nieodzowne wydaje się przypomnienie jeszcze raz art. 44 regulaminów, przyjętych na 2. i 32. posiedzeniu plenarnym I Sejmu Śląskiego.

Regulujący szczegółowo procedurę interpelowania art. 44, niemal identyczny w obu regulaminach, stanowił, co następuje:

Art. 44. Interpelacje skierowane do Rządu winny być podpisane przynajmniej przez 7 członków Sejmu. Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Wojewodzie, z zapytaniem, kiedy zechce udzielić wyjaśnień. Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później niż po upływie 3 tygodni, Marszałek umieszcza interpelację na porządku

⁴¹ APK, Sejm Śląski 566, s. 11; Sejm Śląski 731, s. 412; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 12.

dziennym i do uzasadnienia interpelacji udziela głosu interpelantowi. Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów⁴².

Interpelujący ma prawo uzasadnienia interpelacji za poparciem 7 posłów.

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości, lub jej nie przyjmuje.

O prawie interpelowania stanowiły w I Sejmie Śląskim dwa regulaminy: regulamin tymczasowy, uchwalony 13 października 1922 roku (na 2. posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego), i regulamin stały, uchwalony 31 stycznia 1923 roku (na 32. posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego). Regulacja pierwszego z nich odnosiła się do interpelacji wniesionych od 13 października 1922 roku do 30 stycznia 1923 roku; drugiego: od 31 stycznia 1923 roku do 23 stycznia 1929 roku, tj. do dnia ostatniego, 187. posiedzenia plenarnego I Sejmu Śląskiego.

Treść art. 44 regulaminów obejmuje cały proces interpelowania, w którym wyróżnić można następujące po sobie trzy okresy: okres wnoszenia interpelacji, jej przyjmowania oraz komunikowania organom interpelowanym; okres udzielania odpowiedzi na interpelacje przez ich adresatów; okres ustosunkowania się Sejmu Śląskiego do odpowiedzi, względnie do ich braku. Każdy z tych, uporządkowanych chronologicznie, okresów angażował różne podmioty, uczestniczące w procesie interpelowania.

W pierwszym okresie w procesie interpelowania uczestniczyli: interpelanci, których winno być co najmniej 7, oraz marszałek. W drugim: wojewoda śląski i Śląska Rada Wojewódzka. W trzecim: marszałek (wnoszący interpelację i odpowiedź na porządek dzienny; zresztą kierujący obradami całego okresu trzeciego); jeden z interpelantów (uzasadniający interpelację); plenum Sejmu Śląskiego (popierające co najmniej 7 głosami potrzebę uzasadnienia interpelacji); wojewoda, względnie Śląska Rada Wojewódzka (udzielający odpowiedzi ustnej); jeden z posłów (wnioskujących o otwarcie dyskusji); plenum Sejmu Śląskiego (popierające wniosek o otwarcie dyskusji 13, potem 10 głosami); plenum Sejmu Śląskiego (przyjmujące odpowiedź organów interpelowanych do wiadomości lub jej nieprzyjmujące).

O regulacji prawnej interpelowania w pierwszym okresie stanowił art. 44 ust. 1 zdanie pierwsze i drugie regulaminu. Pozostałe dwa zdania, tj. zdanie trze-

⁴² W stałym regulaminie I Sejmu Śląskiego, przyjętym na 32. posiedzeniu plenarnym Sejmu, w dniu 31 stycznia 1923 r., poparcie wniosku o otwarcie dyskusji obniżono do 10 posłów. Tak nieznaczna różnica między oboma regulaminami powoduje, że przytaczamy brzmienie art. 44 tylko regulaminu tymczasowego (z 13 października 1922 r.).

cie i czwarte, ust. 1 art. 44 regulaminu odnosiły się już do trzeciego okresu interpelowania — podobnie jak postanowienia ust. 2 i 4 powoływanego art. regulaminu. Wreszcie ust. 3: *Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę*, odnosi się zarówno do procedowania w pierwszym okresie, gdyż zgoda interpelantów na pisemną formę odpowiedzi powinna być wyrażona już w czasie składania interpelacji, jak i do okresu drugiego, skoro wyrażona wcześniej zgoda zobowiązywała adresatów interpelacji do udzielenia odpowiedzi w formie pisemnej. Dopiero co cytowany ustęp trzeci był zresztą jedynym postanowieniem art. 44 regulaminu, odnoszącym się do drugiego okresu interpelowania. Brak w art. 44 regulaminu postanowień dotyczących procedury interpelacji drugiego okresu jest oczywisty. Każdy bowiem regulamin sejmowy jest najwyższym wewnętrznym prawem Sejmu, i tylko Sejmu, nie może więc zawierać postanowień odnoszących się do podmiotów pozasejmowych. Właściwym miejscem regulacji, określającej procedurę udzielania przez wojewodę, czy Radę Wojewódzką, odpowiedzi na interpelacje, byłaby zapewne ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Wiadomo jednak, że ustawa ta była — w I Sejmie Śląskim — dopiero w fazie projektowania.

Podstawą prawną, określającą zasady załatwiania interpelacji Sejmu lub Senatu RP przez rząd czy poszczególnych ministrów, przy aktywnym udziale Prezydium Rady Ministrów, były okólniki Ministra Spraw Wewnętrznych, publikowane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych⁴³. Adresatami okólników były centralne organy administracji rządowej (rząd i ministrowie), załatwiające interpelacje sejmowe i senackie. Adresatami jednego tylko okólnika były organy rządowej administracji ogólnej (zespolonej) drugiego stop-

⁴³ Były to następujące okólniki: Okólnik (29) Ministra Spraw Wewnętrznych z 26 marca 1923 r. do wszystkich Wojewodów, Komisarza Rządu na m. stoł. Warszawę oraz Delegata Rządu w Wilnie w przedmiocie nowego zarządzenia w sprawie interpelacji poselskich (Dz.Urz. MSW Nr 3, poz. 34); Okólnik (117) Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 października 1923 r. do wszystkich Dyrektorów Departamentów oraz Naczelników Wydziałów, wyłączonych z Minist. Spr. Wewnętrznych, w sprawie zmiany w trybie załatwiania interpelacji poselskich (Dz.Urz. MSW Nr 7, poz. 187); Zarządzenie podsekretarza stanu Nr OL. 9673 z 23 listopada 1926 r. (opublikowane w Dz.Urz. MSW z 1929 r., Nr 5, poz. 117); Pismo Nr OL. z dnia 6 kwietnia 1929 r. w sprawie ustosunkowania się do interpelacji wniesionych przed zamknięciem sesji (Dz.Urz. MSW Nr 5, poz. 117); Pismo Nr OL. 1008/4 z dnia 24 kwietnia 1930 r. w sprawie załatwiania interpelacji po zamknięciu sesji izb (Dz.Urz. MSW Nr 7, poz. 136); Okólnik Nr 26 z dnia 25 lutego 1931 r. (OL. 4051/1) w sprawie interpelacji sejmowych i senackich (Dz.Urz. MSW Nr 2, poz. 43); Okólnik Prezesa Rady Ministrów Nr 71, (L. 8631/I-Og.) z dnia 13 października 1931 r. w sprawie interpelacji sejmowych i senackich (opublikowany w Dz.Urz. MSW Nr 20, poz. 312); Okólnik Nr 197 z dnia 12 listopada 1931 r. (OL. 4051/2) w sprawie interpelacji sejmowych i senackich skierowanych do kilku Ministrów (Dz.Urz. MSW Nr 20, poz. 312). Por. *Prawo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej 1918—1939. Wybór źródeł*. Prolog, wybór, oprac. i indeksy W. Sudnik. Warszawa 2002, s. 63, przyp. 49.

nia, w tym *wszyscy wojewodowie*⁴⁴. Postanowieniami tego okólnika był zatem związany także wojewoda śląski, przedkładając organom centralnym potrzebne im materiały do odpowiedzi na sejmową lub senacką interpelację, jeśli dotyczyła ona województwa śląskiego.

W rezultacie zarówno treść ministerialnych okólników, dotycząca załatwiania przez rząd i ministrów interpelacji Sejmu i Senatu RP, jak i krąg adresatów tych okólników prowadzi do wniosku, że postanowienia okólników ministra spraw wewnętrznych nie mogły stanowić podstawy prawnej, określającej procedurę drugiego okresu interpelowania w Sejmie Śląskim. Tak samo nie można znaleźć podstawy prawnej dla drugiego okresu interpelowania w zarządzeniach prezydialnych wojewody śląskiego⁴⁵.

Brak zarządzeń wojewody w tej ważnej kwestii ostro kontrastuje z wydawaniem zarządzeń w sprawach mniejszej wagi, czy wręcz w sprawach dla interpelowania nieistotnych⁴⁶. W tym stanie rzeczy procedurę interpelowania w jej drugim okresie możemy zrekonstruować, obserwując praktykę interpelowania.

⁴⁴ Chodziło o okólnik nr 29 Ministra Spraw Wewnętrznych z 26 marca 1923 r. do wszystkich Wojewodów, Komisarza Rządu na m. stoł. Warszawę oraz Delegata Rządu w Wilnie w przedmiocie nowego zarządzenia w sprawie interpelacji poselskich. Dz.Urz. MSW Nr 3, poz. 34.

⁴⁵ Kwerenda archiwaliów zespołu UWŚl./Prez., a w szczególności jednostki archiwalnej nr 4, pokazuje, że w roku 1926 wojewoda Michał Grażyński wydał 54 zarządzenia prezydialne; w roku 1927 — 51 zarządzeń prezydialnych; w roku 1928 — 47 zarządzeń prezydialnych; a do końca lutego 1929 roku — 10 zarządzeń prezydialnych.

Większość z tych 162 zarządzeń dotyczyła ruchu służbowego w wydziałach i referatach Urzędu, nadto zakresu aprobaty, mianowania członków Komisji Dyscyplinarnej, Komisji Egzaminacyjnej, zmian siedziby urzędów, czasu urzędowania w soboty, ekspediowania pism itp.

W zakresie tematyki organizacyjno-prawnej zwracają uwagę tylko dwa zarządzenia, tj.: zarządzenie prezydialne nr 22, z 7 maja 1927 r., w sprawie utworzenia Komisji Prawniczej przy Śląskim Urzędzie Wojewódzkim; oraz zarządzenie prezydialne nr 32, z 27 czerwca 1927 r., w sprawie utworzenia referatu dla spraw mniejszościowych przy Wydziale Prezydialnym. APK, UWŚl./Prez. 4, s. 54, 65.

Nawet jednak zarządzenie o utworzeniu Komisji Prawniczej nie dotyczyło trybu załatwiania interpelacji w drugim okresie interpelowania.

⁴⁶ Przykładem może tu być zarządzenie prezydialne nr 1 z 5 stycznia 1926 r. o następującej treści: *Wyjeżdżającemu Panu Wojewodzie towarzyszą na dworzec kolejowy, oprócz osób, które razem z p. Wojewodą udają się w podróż, naczelnik Wydziału Prezydialnego. Przybycia Pana Wojewody oczekują przed dworcem względnie przy powrocie na odpowiednim peronie Zastępca Dyrektora Policji, Powiatowy Komendant Policji Województwa Śląskiego oraz sekretarz pana Wojewody względnie w razie nieprzewidzianych przeszkód ich zastępcy.*

O każdorazowym wyjeździe i powrocie Pana Wojewody wysyłać będzie zawiadomienie Wydział Prezydialny. Śląski Urząd Wojewódzki L.Pr. 25/67; APK, UWŚl./Prez. 4, s. 1.

1.1.5.2. Analiza prawna art. 44 regulaminów I Sejmu Śląskiego

Pierwszy problem, zaznaczony już w pierwszym i czwartym zdaniu ust. 1, dotyczy określenia adresatów interpelacji. W zdaniu pierwszym określenie *interpelacje skierowane do Rządu* należałoby rozumieć szeroko, tzn. obejmując nim, zgodnie z art. 14 statutu organicznego, i wojewodę, i Radę Wojewódzką. Inna wykładnia zawodzi, gdyż ograniczenie pojmowania *Rządu* jedynie do wojewody oznaczałoby faktycznie zmianę art. 14 statutu, stanowiącego o prawie interpelowania zarówno wojewody, jak i Rady Wojewódzkiej. A zmiana statutu mogłaby przybrać jedynie formę ustawy konstytucyjnej. Z takim szerokim rozumieniem *Rządu* kłóci się wyraźnie zdanie czwarte ust. 1:

Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję.

W zacytowanym fragmencie bowiem pojęcie *Rządu* ogranicza się jedynie do wojewody.

Należy zauważyć, że wąskie rozumienie *Rządu* w zdaniu pierwszym, skojarzone z zakresem funkcji i kompetencji wojewody jako organu rządowej administracji ogólnej i zespolonej, usuwałoby z pola interpelacji wszystkie zdarzenia i fakty, związane z funkcjami i kompetencjami Rady Wojewódzkiej jako organu administracji samorządowej. Takie zaś ograniczenie zakresu przedmiotowego interpelacji naruszałoby z kolei art. 14 ustawy konstytucyjnej, zgodnie z którym Sejm miał prawo zwracania się z interpelacjami zarówno do wojewody, jak i do Rady Wojewódzkiej. Pozostaje teraz wyjaśnić jeszcze źródła niespójnych interpretacji określenia *Rząd*.

Autorzy art. 44 obu regulaminów śląskich starannie unikali, zgodnie z art. 14 statutu organicznego, wymieniania adresatów interpelacji. Zamiast wojewody i Rady Wojewódzkiej operowali pojęciem *Rządu*, obejmującym wojewodę i Radę Wojewódzką (ust. 1 zdanie pierwsze), jak też wyłącznie wojewodę (ust. 1 zdanie czwarte). Wydaje się, że pojęcia *Rząd* użyto w art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego w konsekwencji bezkrytycznego przejęcia sformułowań art. 45 regulaminu Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku. Wspomniany przepis dawał Sejmowi prawo interpelacji *Rządu*, w znaczeniu Rady Ministrów. Regulaminy śląskie nie zapewniały śląskiemu parlamentowi prawa zwracania się z interpelacjami do *Rządu* w znaczeniu Rady Ministrów. Bezkrytyczne kopiowanie rozwiązań ogólnopolskich, jak też pospieszna redakcja tekstu regulaminów (przypomnijmy, że w dniu uchwalenia regulaminu tymczasowego, tj. 13 października 1922 roku, wpłynęły pierwsze interpelacje) powodowały, że

nie dostrzeżono we właściwym czasie niepożądanych konsekwencji recypowania ogólnopolskich wzorów w zakresie procedury interpelowania. W rezultacie nie usunięto rzeczownika *Rząd*, niepotrzebnie komplikującego interpretację art. 44 regulaminów w zakresie określającym adresatów interpelacji.

Przepisy art. 44 regulaminów nie określały — nawet najogólniej — zakresu rzeczowego interpelacji, w szczególności zaś tego, czy treść interpelacji mogła się odnosić do wszystkich rodzajów administracji podległych wojewodzie i Radzie Wojewódzkiej, czy też tylko do ich części.

Jest oczywiste, że interpelacje śląskie mogły dotyczyć działań wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej oraz podległych im organów, ulokowanych w zakresie ich funkcji i kompetencji. Już jednak granice kompetencji tych dwóch organów administracji śląskiej nie były jasne i jednoznaczne. Ustawa konstytucyjna z 15 lipca 1920 roku, zawierająca statut organiczny województwa śląskiego, nie określała bowiem tych kompetencji wprost, lecz odsyłała — w art. 26⁴⁷ i 27⁴⁸ — do kompetencji organów, istniejących wcześniej w Prusach, względnie w austriackim Kraju Koronnym Śląsk. Prawdy o funkcjach i kompetencjach wojewody śląskiego nie mogło przybliżyć w żaden sposób rozporządzenie prezydenta z 19 stycznia 1928 roku o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz.U.R.P. Nr 11, poz. 86), jako że rozporządzenie to w województwie śląskim nie obowiązywało (art. 127 ust. 1 rozporządzenia)⁴⁹.

Podobnie było z kompetencjami Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Odesłanie do kompetencji Wydziału Krajowego w Troppau (Opawa) też nie załatwiało sprawy, gdyż struktura i kompetencje *Landesausschuss*, będącego organem wykonawczym Sejmu (*Landtag*), nie w pełni przystawały do struktury i kompetencji Rady Wojewódzkiej, stanowiącej organ zarówno administracji samorządowej, jak i administracji rządowej. Już zresztą ogólna klauzula kompetencyjna, określająca właściwość 17 krajów koronnych Przedlitawii, tj. *Landeskultur*, zakreślała

⁴⁷ Art. 26 ust. 1:

O ile ustawy państwowe lub śląskie stosownie do swych kompetencji nic innego nie przepiszą, łączy wojewoda w sobie zakres praw naczelnego prezesa Regencji, a względnie prezydenta kraju.

⁴⁸ Art. 27:

Rada Wojewódzka korzysta z praw, ustawą niniejszą i późniejszymi ustawami państwowymi lub śląskimi jej nadanych, tudzież z praw, nadanych ustawami pruskimi Radzie Prowincjonalnej, względnie Wydziałowi Prowincjonalnemu, a względnie z praw, nadanych statutem krajowym lub innymi ustawami austriackimi Wydziałowi Krajowemu.

⁴⁹ Art. 127 ust. 1:

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia i obowiązuje na obszarze całej Rzeczypospolitej, z wyjątkiem województwa śląskiego.

Poza województwem śląskim rozporządzenie weszło w życie po upływie 30 dni od jego ogłoszenia, tj. w dniu 6 lutego 1928 r.

kompetencje krajowych organów austriackich znacznie wężiej niż uprawnienia wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej.

Ustalenie precyzyjnego i wyczerpującego katalogu kompetencji wojewody śląskiego oraz Rady Wojewódzkiej nie było sprawą łatwą, gdyż jedynymi pewnymi źródłami prawa, określającymi małe fragmenty właściwości rzeczowej wojewody i Rady Wojewódzkiej, były przepisy samego statutu organicznego⁵⁰.

Rozwiązanie istotnego, też dla procedury interpelowania, problemu mogła przynieść ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego, mająca przedstawić szczegółowo szereg najważniejszych problemów ustroju autonomicznego województwa, w tym procedurę interpelowania, jak też związany ściśle z interpelowaniem zakres kompetencji wojewody śląskiego i Rady Wojewódzkiej. Zgodnie z art. 14 statutu organicznego, uchwalenie przez Sejm Śląski, zresztą w specjalnym trybie, i ogłoszenie zarówno w Dz.U.R.P., jak i w Dz.U.Śl. było nie tylko prawem, lecz także obowiązkiem śląskiego parlamentu. Należy założyć, że zadanie to miał wykonać przede wszystkim I Sejm Śląski, gdyż szczegółowa ustawa ustrojowa miała być gwarantem pewności prawnej. W rzeczywistości I Sejm Śląski — mimo podjętej próby — nie zdołał uchwalić ani całościowej ustawy ustrojowej, ani parcjtalnej ustawy ustrojowej o funkcjach i kompetencjach wojewody śląskiego oraz Śląskiej Rady Wojewódzkiej.

W zaistniałej sytuacji rozwiązanie wskazanych problemów pozostawiono praktyce. Już jednak od samego początku wiadome było — i w przypadku kilku interpelacji zwracali na to uwagę wojewodowie — że interpelacje nie mogą, czy też nie powinny dotyczyć tych działów administracji, które wojewodzie nie podlegają, tzn. administracji specjalnej (niezespólonej).

Z czasem wojewoda dr Michał Grażyński forsował pogląd, że interpelować można jedynie w takich działach administracji, w których władza ustawodawcza należy do Sejmu Śląskiego. Takie stanowisko materializowało się potem w odpowiednich, tj. dotyczących prawa interpelowania, artykułach projektu ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. I tak, np. art. 29 ust. 2 projektu ustawy ustrojowej z marca 1924 roku stanowił:

Przedmiotem interpelacji mogą być sprawy, których załatwienie należy do zakresu właściwości Wojewody Śląskiego lub Śląskiej Rady Wojewódzkiej i które dotyczą wykonania przepisów ustawowych, wydanych

⁵⁰ W przypadku wojewody np.: art. 23, dający wojewodzie prawo inicjatywy ustawodawczej z upoważnienia Rządu; art. 26 i 33 statutu, określające prawo wojewody do mianowania niższych urzędników administracji rządowej bądź przedstawiania organom centralnym kandydatów na wyższe urzędy takiej administracji, czy art. 32 statutu, dający wojewodzie prawo zawieszania uchwał Rady Wojewódzkiej. W przypadku Rady: art. 5 statutu, uprawniający ją do przygotowania — wraz z Radą Ministrów — ramowej ustawy skarbowej; dodatek do art. 5, pozwalający Radzie do współdecydowania — z Radą Ministrów — o wysokości corocznej tangenty; art. 23, przyznający Radzie prawo inicjatywy ustawodawczej w Sejmie Śląskim.

w drodze ustawodawstwa Śląskiego Sejmu lub należących do zakresu jego uprawnień ustawodawczych⁵¹.

W przypadku jednej, niewygodnej dla siebie — ze względów politycznych — interpelacji (sprawa dotyczyła jednostronnej, prowadzonej przez wojewódzką administrację rządową, akcji wyborczej przed wyborami do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej) wojewoda Grażyński stanowczo oświadczył, że na takie interpelacje odpowiadać nie będzie⁵².

Określone art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i rady wojewódzkiej było prawem o charakterze materialnym. Natomiast pozostałe przepisy, dość obszernego art. 44 obu regulaminów, określały tryb wykonywania tego prawa, tj. procedurę interpelowania.

Zanalizujmy teraz, posługując się treścią art. 44 i innymi przepisami obu regulaminów I Sejmu Śląskiego, a także stanowiskiem literatury przedmiotu, kolejne okresy interpelowania.

1.1.5.2.1. Regulacja prawna interpelowania w pierwszym okresie

Artykuł 44 ust. 1 zdanie drugie: *Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Wojewodzie, względnie Radzie Wojewódzkiej*, obejmuje czas od otrzymania interpelacji — następnie zbadanie przez marszałka dopuszczalności jej przyjęcia, przyjęcie interpelacji — do przekazania interpelacji organom interpelowanym.

Przepisy regulaminów przewidywały trzy formalne warunki dopuszczenia interpelacji, pozwalające marszałkowi na jej przyjęcie. Z przepisów regulaminu wynika, że interpelacja winna mieć formę pisemną (art. 44 ust. 1 zdanie pierwsze); winna być sporządzona w języku polskim (art. 5 ust. 1); winna być podpisana przynajmniej przez 7 posłów (art. 44 ust. 1 zdanie pierwsze).

⁵¹ APK, UWŚl., Wydział Prezydialny 198, s. 158; s. 12 *Projektu*. Podobnie w *Uzasadnieniu* do art. 29 *Projektu*: *Instytucja interpelacji poselskiej rozwiniętą jest zgodnie z kompetencjami Sejmu Śląskiego*. APK, UWŚl. 198, s. 223; s. 10 *Uzasadnienia do Projektu*.

⁵² *Mam zaszczyt prosić Pana Marszałka o spowodowanie, by w przyszłości wniosków i interpelacji, dotyczących spraw nieobjętych kompetencją ustawodawczą, a co zatem idzie, nadzorczą Sejmu Śląskiego, nie stawiano na porządku obrad sejmowych, tudzież stwierdzam, że w przypadkach przesłania mi takich wniosków do wiadomości, oświadczenia się i wydania zarządzeń, nie udzielię na nie odpowiedzi*. Pismo wojewody śląskiego L.dz. 580/131, z 9 lutego 1928 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 231, s. 583.

O pisemnej formie interpelacji regulaminy nie stanowiły wprost, ale taka zasada wynika niezbicie z wyrażenia o potrzebie złożenia siedmiu *podpisów*.

O konieczności sporządzenia interpelacji w języku polskim przesądzał art. 5 ust. 1 regulaminów, stanowiąc, iż: *Językiem rozpraw Sejmu jest język polski*. Nie ulega bowiem wątpliwości, że *rozprawa Sejmu* obejmuje zarówno czynności ustne, jak i pisemne, a ponadto — że wnoszenie interpelacji jest jednym z elementów *rozprawy*. Wymóg sporządzenia interpelacji w języku polskim wspierał też art. 1 ustawy śląskiej z 16 stycznia 1923 roku, obowiązującej zresztą w prawie całym okresie autonomicznym, w przedmiocie języka urzędowego na obszarze województwa śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 34). Artykuł ten postanawiał, co następuje:

Język polski wyłącznie jest językiem urzędowym władz, urzędów, ciał samorządowych i publiczno-prawnych instytucji, o ile podlegają województwu śląskiemu lub też ustawodawstwu Sejmu Śląskiego.

Bezpośrednio do języka interpelacji odnosił się art. 5 ustawy, stanowiący, iż:

Protokoły, sprawozdania, wnioski, interpelacje winny być spisywane w języku polskim. Dokumenty takie, spisane w języku niemieckim, są nieważne.

Prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i do Rady Wojewódzkiej było prawem grupowym, a więc przysługującym nie jednemu posłowi, lecz grupie posłów. Regulamin Sejmu Ustawodawczego określił minimalne poparcie interpelacji podpisami 15 posłów, regulaminy śląskie — podpisami co najmniej 7 posłów. Wspomniane liczby odpowiadały zarówno w regulaminie ogólnopolskim, jak i w regulaminach śląskich minimalnej liczbie posłów, realizujących w parlamentach ich prawo inicjatywy ustawodawczej.

Komisja Regulaminowa I Sejmu Śląskiego, która przedłożyła sejmowemu plenum, na 2. posiedzeniu Sejmu, w dniu 13 października 1922 roku, projekt tymczasowego regulaminu, swe pierwsze posiedzenie odbyła w dniu 24 października 1922 roku⁵³, a więc 11 dni po uchwaleniu regulaminu obrad. Wydaje się więc, że redakcja projektu nastąpiła poza Komisją, o czym świadczy okoliczność, że projekt regulaminu referował w Sejmie poseł Wolny, niebędący jej

⁵³ Na pierwsze posiedzenie Komisji, 24 października 1922 r., przyszło tylko 3 jej członków, tj. posłowie: Józef Biniszkievicz, Wiktor Rumpfelt, Piotr Pronobis. Sekretarz Komisji Wiktor Rumpfelt zapisał zatem w protokole: *Do Komisji należy siedem posłów. Ponieważ przybyło tylko trzech, więc po półgodzinnym czekaniu opuściliśmy lokal*. APK, Sejm Śląski 738, s. 1.

członkiem⁵⁴. Taka sytuacja sprawiła, że nie mamy źródeł wyjaśniających postanowienie, że pod interpelacją ma się znaleźć przynajmniej 7 podpisów. Wydaje się, że autorzy projektu regulaminu chcieli zapewnić możliwość wnoszenia interpelacji wszystkim klubom Sejmu, względnie posłom dwóch lub więcej klubów w przypadku wnoszenia interpelacji międzyklubowych. Jeśli interpelację wносił jeden klub, trzeba było oznaczyć minimalną wielkość poparcia, wyrażoną liczbą podpisów pod interpelacją, uwzględniając liczebność najmniejszego klubu. A w Sejmie Śląskim I kadencji najmniejszym klubem, liczącym zaledwie 7 posłów, był Klub Narodowej Partii Robotniczej. Zdaje się, że takie właśnie mogło być uzasadnienie wyboru siódemki, jako minimalnego progu poparcia interpelacji.

Przyjęcie interpelacji przez marszałka następowało z chwilą, gdy interpelacja spełniała wszystkie trzy warunki formalne. W takiej sytuacji marszałek nie mógł jej wstrzymać. Wręcz przeciwnie: musiał ją przekazać (*komunikować*) adresatowi interpelacji. Widomym znakiem przyjęcia było stwierdzenie marszałka: *Interpelację przekażę panu wojewodzie w myśl regulaminu sejmowego*.

Żaden przepis regulaminów nie określał, w jakim czasie marszałek miał przelać interpelację organowi interpelowanemu. Wydaje się, że powinno to nastąpić bez zbędnej zwłoki. W przeciwnym razie warunki faktyczne mogłyby się zmienić tak bardzo, że sama interpelacja straciłaby swą aktualność.

Marszałek, przekazując interpelację, winien był zapytać organ interpelowany, *kiedy zechce udzielić wyjaśnień*. Nasuwa się tu pytanie o cel tej powinności. Właściwej odpowiedzi na nie udzielił już na 2. posiedzeniu Sejmu poseł Konstanty Wolny, komentując treść art. 44 projektu regulaminu:

O ile Wojewoda lub Rada Wojewódzka oznaczy dzień, w którym chce się oświadczyć, na dzień ten Marszałek stawia interpelację na porządek dzienny.

W tym miejscu art. 44 regulaminów jeszcze w żaden sposób nie przesądza o formie *oświadczenia*, jakie ma być złożone na plenarnym posiedzeniu Sejmu Śląskiego. Nie wiadomo więc, czy miała to być odpowiedź pisemna, czy ustna. *Komunikowanie interpelacji wojewodzie lub Radzie Wojewódzkiej* stanowiło ostatnią czynność pierwszego okresu interpelowania. Regulamin nie określał trybu *komunikowania*. Do tego problemu przyjdzie nam powrócić w analizie praktyki interpelowania.

⁵⁴ W skład 7-osobowej Komisji Regulaminowej wchodził, na zasadzie proporcjonalności d'Hondta, następujący posłowie: Józef Biniszkievicz (PPS), Wilhelm Goldmann (Klub Niem.), Leopold Michatz (Klub Niem.), Piotr Pronobis (NPR), Wiktor Rumpfelfeld (PPS), Bronisława Szymkowiakówna (ChZL), Ryszard Wydra (ChZL). APK, Sejm Śląski 738, s. 2.

1.1.5.2.2. Regulacja prawna interpelowania w drugim okresie

Treścią drugiego okresu interpelowania było przygotowanie odpowiedzi (wyjaśnień) na interpelację przez adresatów interpelacji. Okres ten rozpoczynał się z dniem, w którym wojewoda czy Rada Wojewódzka otrzymali pismo przewodnie marszałka z dołączonym do niego poświadczonym podpisem interpelacji, a kończył się z dniem ekspedycji odpowiedzi (wyjaśnień) marszałkowi Sejmu Śląskiego. Zgodnie z postanowieniem art. 44 ust. 1 zdanie trzecie obu regulaminów maksymalny czas na udzielenie odpowiedzi nie powinien przekraczać trzech tygodni.

W przeciwieństwie do pierwszego i trzeciego okresu interpelowania, żaden z przepisów regulaminów nie normował trybu postępowania interpelowanych organów, tj. ich czynności w drugim okresie. Łatwo zrozumieć powody takiego stanu: sejmowe regulaminy, jako najwyższe wewnętrzne prawo Sejmu, nie mogły bowiem określać postępowania organów pozasejmowych, a takimi organami były organy interpelowane, czyli wojewoda i Rada Wojewódzka. W takiej sytuacji tryb przygotowania odpowiedzi mogły regulować wyłącznie wewnętrzne przepisy adresatów interpelacji. Nie udało się jednak odnaleźć regulaminu urzędowania Rady Wojewódzkiej ani wydziałów Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego. Dwanaście jednostek archiwalnych Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego zawiera wprawdzie duży zbiór zarządzeń prezydialnych wojewody⁵⁵, paradoksalnie jednak żadne z nich nie dotyczy drugiego okresu interpelowania. Trudno dociec przyczyny takiego stanu rzeczy.

Pisząc o systematyce art. 44 regulaminów, wspomnieliśmy o pośrednim związku art. 44 ust. 3 z odpowiedzią na interpelację, a więc z procedurą drugiego okresu interpelowania. Powołany przepis, regulujący formę odpowiedzi, stanowił, co następuje:

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Zacytowany przepis dopuszcza, w przeciwieństwie do formy samej interpelacji (która musi być sformułowana wyłącznie w formie pisemnej), możliwość wyrażenia odpowiedzi zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej. Te dwie formy odpowiedzi twórcy art. 44 uważali prawdopodobnie za w pełni równoważne. Tym niemniej jednocześnie zakładali, że regułą będzie udzielanie odpowiedzi ustnych i osobista obecność interpelowanych w Sejmie, a wyjątkiem — udzielanie odpowiedzi pisemnych. O tym, że pisemna formuła ma stanowić wyjątek, świadczą dwa wyrazy zacytowanego przepisu, mianowicie użycie czasownika

⁵⁵ Zob. APK, UWŚl./Prez. 1—11.

modalnego *może* (*Odpowiedź może być udzielona na piśmie*), gdy tymczasem w przypadku odpowiedzi ustnej twórcy regulaminu użyłoby czasownika *udzielać* w trzeciej osobie (liczby pojedynczej lub mnogiej) czasu teraźniejszego, a więc wyrażenia: *Organ (organy) interpelowany (interpelowane) udziela (udzielają) odpowiedzi ustnej*. O wyjątkowości pisemnej formy odpowiedzi na interpelację świadczy też wyrażenie, że taka forma jest możliwa tylko wówczas, gdy *interpelant na to wyraża z góry swą zgodę*. Przedstawione tu okoliczności dowodzą jednoznacznie, że twórcy art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego zakładali, że zasadniczą formą odpowiedzi będzie forma ustna, tj. forma osobistego kontaktu organu interpelowanego z Sejmem Śląskim.

Komentując przepisy art. 33 Konstytucji marcowej, regulujące podstawowe kwestie instytutu interpelacji w Sejmie RP, Wacław Komarnicki podkreślał walory pisemnej odpowiedzi ministra:

*Na interpelację może minister udzielić odpowiedzi na piśmie, co, oczywiście, ogromnie ułatwia wykonywanie przez sejm parlamentarnej kontroli rządu, zwalniając plenum Sejmu od zajmowania się interpelacjami w sprawach drobnych, posiadających często znaczenie lokalne*⁵⁶.

Nie sposób dociec, dlaczego prawodawca śląski, zamieszczając klauzulę: [...] *jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę*, ograniczył do minimum pisemną formę udzielania odpowiedzi na interpelację.

Prawa Sejmu Śląskiego do interpelowania wojewody i Rady Wojewódzkiej nie można podawać w wątpliwość, gdyż stanowił o nim art. 14 statutu organicznego. Można już jednak wyrazić uzasadnione wątpliwości co do tego, czy interpelowanych wiąże 3-tygodniowy termin udzielenia odpowiedzi (wyjaśnień) na interpelację, względnie taki sam termin wyjaśnienia przyczyn odmowy udzielenia odpowiedzi. Wątpliwości tłumaczy okoliczność, że o terminie udzielenia odpowiedzi stanowił art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego, w sensie formalnym nie wiążąc organów interpelowanych, natomiast art. 14 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku kwestii tej nie regulował. Zupełnie inaczej miała się sprawa w odniesieniu do interpelacji wnoszonych przez Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej. Tam o terminach udzielenia odpowiedzi stanowiły bezpośrednio przepisy Konstytucji marcowej i Konstytucji kwietniowej⁵⁷,

⁵⁶ W. Komarnicki: *Polskie prawo polityczne. (Geneza i system)*. Warszawa 2008 (Reprint wydania z 1922 r.), s. 329, 503.

⁵⁷ Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. — Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267:

Art. 33 zd. 2.:

[...] Minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym niż 6 tygodni albo w umotywowanym oświadczeniu usprawiedliwić brak rzeczowej odpowiedzi. [...]

natomiast przepisy zawarte w regulaminach Sejmu i Senatu terminy te powtarzały⁵⁸.

1.1.5.2.3. Regulacja prawna interpelowania w trzecim okresie

Trzeci okres interpelowania rozpoczynała informacja pisemna marszałka, skierowana do interpelantów bądź do wszystkich klubów sejmowych, o wpłygnięciu odpowiedzi i o jej treści. Sam art. 44 nie formułował takiego obowiązku

Art. 37:

Postanowienia art. 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu, względnie jego członków.

Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. Dz.U.R.P. Nr 30, poz. 227:

Art. 45 ust. 2 i 3:

(2) Posłowie mogą zwracać się do Prezesa Rady Ministrów i Ministrów z interpelacjami w sprawach, dotyczących ich zakresu działania, w sposób określony regulaminem.

(3) Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister obowiązany jest udzielić odpowiedzi w ciągu czterdziestu pięciu dni albo podać powody, uzasadniające odmowę udzielenia wyjaśnień.

Art. 48.

Art. 34—45, dotyczące Sejmu, stosuje się odpowiednio do Senatu.

⁵⁸ Wyjątkiem było postanowienie art. 45 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej:

Po otrzymaniu odpowiedzi, a w każdym razie nie później niż po upływie miesiąca, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym [...],

stanowiące miesięczny termin odpowiedzi, a więc termin krótszy o dwa tygodnie od terminu określonego w art. 33 zd. 2. konstytucji z 17 marca 1921 r. Sprzeczność tę można bez trudu wyjaśnić. Otóż art. 45 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego sformułowany został, tak zresztą jak regulamin *in corpore*, niedługo po wyborze tego Sejmu, a więc niedługo po 26 stycznia 1919 r. W owym czasie dostrzeżona tu sprzeczność nie istniała, gdyż na konstytucję z 17 marca 1921 r. przyszło czekać nieco ponad dwa lata. Z upływem czasu regulamin ten, uznany już za stały, obowiązywał nadal w niezmienionej formie, także w zakresie normującym prawo interpelowania, mimo że obowiązująca już wówczas konstytucja marcowa przewidywała 6-tygodniowy termin odpowiedzi na interpelacje. Przez zwykłe niedopatrzenie nie znowelizowano brzmienia art. 45 regulaminu.

Wybrany 12 listopada 1922 r. Senat RP uchwalił swój pierwszy regulamin 28 listopada 1922 r., przejmując na okres przejściowy regulamin tymczasowy Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 r., a następnie uchwalając — 24 marca 1923 r. — regulamin stały.

Art. 55 ust. 2 stałego regulaminu Senatu RP — z 24 marca 1923 r. — stanowił:

Po otrzymaniu odpowiedzi, lub w braku odpowiedzi natychmiast po upływie 6 tygodni, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym.

Przewidziany w tym przepisie 6-tygodniowy termin odpowiedzi na interpelację był identyczny z terminem przewidzianym przez art. 37 w związku z art. 33 konstytucji marcowej.

marszałka. Być może informację taką, z załączonym do niej odpisem odpowiedzi, uważał marszałek za nieodzowną w sytuacji, gdy interpelacja i odpowiedź miały się znaleźć na porządku dziennym. Było to także spełnienie prośby wojewody, wyrażonej na końcu każdej odpowiedzi, by poinformował o odpowiedzi interpelantów czy wszystkie kluby Sejmu Śląskiego.

Natomiast zdanie trzecie art. 44 ust. 1 regulaminów zobowiązywało marszałka do umieszczenia interpelacji na porządku dziennym. Trzeci okres mogły zamykać: albo przedstawienie uzasadnienia interpelacji przez interpelantów, a zarazem prezentacja odpowiedzi interpelowanych na interpelację (tak czyniono wówczas, gdy nie było wniosku o przeprowadzenie dyskusji; bądź też wtedy, gdy wprowadzie wniosek był, ale nie uzyskał dostatecznego — 13, względnie 10 głosów — poparcia); albo uchwała Sejmu o przyjęciu przezeń odpowiedzi do wiadomości; albo też uchwała Sejmu o tym, że Sejm nie przyjmuje odpowiedzi interpelowanych do wiadomości.

W przeciwieństwie do drugiego okresu — następujące po sobie czynności trzeciego okresu interpelowania regulował szczegółowo sam art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego, w szczególności zaś jego ust. 1, zdanie trzecie i czwarte, oraz ust. 2, 3 i 4.

Postawienie interpelacji na porządku dziennym posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego i udzielenie głosu interpelantowi regulował art. 44 ust. 1 zdanie trzecie obu regulaminów I Sejmu Śląskiego:

Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później niż po upływie 3 tygodni, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym i do uzasadnienia interpelacji udziela głosu Interpelantowi.

Przytoczony przepis nakładał na marszałka Sejmu Śląskiego obowiązek umieszczenia interpelacji, zapewne też odpowiedzi na interpelację, oczywiście jeśli ta wpłynęła; nadto obowiązek udzielenia głosu interpelantowi w celu uzasadnienia interpelacji. O ile jednak pierwszą czynność marszałka (umieszczenie interpelacji na porządku dziennym) cechowała pełna samodzielność i bezwarunkowość, o tyle druga (udzielenie głosu interpelantowi w celu uzasadnienia interpelacji) była czynnością warunkową, tj. zależną od poparcia posłów. Tak stanowił o tym art. 44 ust. 2 obu regulaminów:

Interpelujący ma prawo uzasadnienia interpelacji za poparciem 7 posłów.

Z praktycznego punktu widzenia uzyskanie 7 głosów poparcia dla uzasadnienia interpelacji nie stanowiło problemu, zważywszy, że taką wielkość poparcia mogli zabezpieczać już sami posłowie interpelanci, wspierający interpelację swoimi podpisami w czasie jej przedkładania marszałkowi.

Umieszczenie interpelacji na porządku dziennym miał marszałek spełnić *ex officio* w dwóch alternatywnych terminach, tj. albo bezpośrednio po otrzymaniu od organów interpelowanych odpowiedzi na interpelację, albo — jeśli odpowiedź nie nadeszła, po upływie trzech tygodni, przyjmując za początek tego terminu datę otrzymania interpelacji przez organ interpelowany, a za koniec — dzień, w którym odpowiedź dotarła do marszałka.

Z literalnej interpretacji art. 44 regulaminu wynika, że wniesienie interpelacji na porządek dzienny mogło nastąpić najpóźniej 22. dnia. W rezultacie więc wniesienie interpelacji na porządek dzienny w późniejszym terminie było formalnie niemożliwe.

W przypadku interpelacji wielowątkowych, w których interpelanci formułowali kilka kwestii, a odpowiedzi na nie wpływały do Sejmu w różnym czasie, marszałek zobowiązany był do zamieszczania interpelacji na porządku dziennym kilka razy.

Należy domniemywać, że twórcy art. 44 ust. 1 zdanie trzecie regulaminów pod pojęciem *interpelanta*, uzasadniającego interpelację, rozumieli autora interpelacji, zazwyczaj uwidocznionego w nagłówku interpelacji, względnie posła, który pod interpelacją złożył pierwszy podpis. Taka interpretacja wydaje się logiczna, gdyż interpelant — autor interpelacji — był najbardziej powołany do przedstawienia jej uzasadnienia.

Kolejną czynnością trzeciego okresu interpelowania, realizowaną przez marszałka we współpracy z posłami, było podjęcie decyzji, czy ma się odbyć dyskusja nad interpelacją oraz nad odpowiedzią na interpelację. Podstawą prawną tej czynności był art. 44 ust. 1 zdanie czwarte obu regulaminów:

Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów⁵⁹.

Decyzja marszałka o otwarciu dyskusji nie następowała więc *ex officio*, lecz na wniosek. Nadto, podobnie jak poprzednio (przy prawie uzasadnienia interpelacji), i tu decyzja marszałka miała charakter warunkowy. Otwarcie dyskusji mogło bowiem nastąpić jedynie wówczas, gdy *wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów* (w regulaminie stałym 10 posłów). Ze sformułowania art. 44 ust. 1 zdanie czwarte obu regulaminów wynika, że do dyskusji nie dochodziło w dwóch przypadkach: kiedy posłowie nie wystąpili do marszałka z wnioskiem o otwarcie dyskusji oraz kiedy posłowie wprawdzie wystąpili z takim wnioskiem, ale ten nie uzyskał wymaganego prawem minimum poparcia. W takim przypadku ostatnią czynnością trzeciego okresu interpelowania byłoby uzasadnienie interpelacji.

⁵⁹ W regulaminie stałym, z 31 stycznia 1923 r., *co najmniej 10 posłów*.

Wyrażenie przez Sejm Śląski stanowiska odnośnie do odpowiedzi na interpelację nie było możliwe wówczas, gdy organy interpelowane w ogóle nie udzieliły odpowiedzi. W takiej sytuacji trzeci okres interpelowania pozostawał niedokończony, jako że nie osiągnął zamierzonego celu.

Inaczej było w regulacji prawnej interpelacji poselskich, określonej w art. 33 zdanie trzecie Konstytucji marcowej, które stanowiło: *Na żądanie interpelantów odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana*. Niemniej jednak do dyskusji nad odpowiedzią, jak też do uchwały Sejmu, będącej oceną odpowiedzi na interpelację, wcale nie musiało dojść, ponieważ zależały one wyłącznie od Sejmu: *Sejm może odpowiedź Rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały*.

Regulaminy śląskie, podobnie jak art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego (z 15 września 1921 roku), nie zawierały przepisu, odpowiadającego art. 33 zdanie trzecie Konstytucji marcowej. Dlatego też wymuszenie na podmiotach interpelowanych udzielenia odpowiedzi nie było możliwe. Regulamin Sejmu Ustawodawczego również nie zakładał, że dyskusja nad odpowiedzią ma charakter obowiązkowy, pozostawiając decyzję Sejmowi: *Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę*.

1.1.6. Regulacja prawna prawa interpelacji poselskich w projekcie ustawy o ustroju wewnętrznym województwa śląskiego z marca — kwietnia 1924 roku

Chronologicznie pierwszy projekt ustawy ustrojowej powstał w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim, pod kierunkiem Mariana Cyrusa Sobolewskiego⁶⁰. Regulacji prawa interpelacji poświęcony był art. 38 projektu. Zgodnie z nim:

Poza prawami ustawodawczymi, przewidzianymi w ustawie z 15 lipca 1920 r. przysługuje Sejmowi Śląskiemu: 2) Prawo interpelowania Woje-

⁶⁰ Już na pierwszym posiedzeniu zespołu wojewoda Koncki docenił pracę autora projektu: *Przewodniczący wojewoda Dr Koncki zagaja posiedzenie zwracając uwagę na doniosłość chwili i dziękuje Dr. Sobolewskiemu za gorliwą pracę jako autorowi przedłożonego projektu*. Protokół posiedzenia w dniu 18 marca 1924 r. w gmachu Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach w sprawie projektu ustawy o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego. APK, UWŚl. 198, s. 16.

Projekt obejmował w sumie 70 artykułów, opracowanych na 4 posiedzeniach zespołu. Art. 38 projektu przyjęty został na ostatnim z 4 posiedzeń, które odbyło się w dniu 3 kwietnia 1924 r. Na posiedzeniu tym sformułowano 30 artykułów (art. 41—70). Protokół z posiedzenia w dniu 3 kwietnia 1924 r. APK, UWŚl. 198, s. 29—34.

wody i Rady w zakresie spraw oznaczonych pod 1)⁶¹ stosownie do postanowień regulaminu.

Lakoniczne sformułowanie art. 38 projektu nie dotyczyło więc procedury interpelowania, odsyłając w tej kwestii do regulaminu sejmowego. W zakresie materialnego prawa interpelowania, nazwanego w innym miejscu *prawem do informowania się* (Sejmu) *od całej administracji*, powtarzało postanowienia art. 14 statutu organicznego, wymieniając dwa organy interpelowane, tj. wojewodę i Radę Wojewódzką. Zacytowany artykuł nie kopiował błędnego wyrażenia art. 44 regulaminów I Sejmu Śląskiego *interpelacje skierowane do Rządu*, które mogło wywoływać niezgodną z prawem interpretację, że Sejm mógł interpelować także Radę Ministrów, a więc że było trzech adresatów interpelacji. Przepis pomijał także problem terminu, w jakim adresaci interpelacji powinni udzielić odpowiedzi na interpelację, względnie w jakim usprawiedliwić brak odpowiedzi. W tym zakresie w art. 38 projektu brak istotnej regulacji, związanej z prawem interpelowania, dotyczącej obowiązku interpelowanych udzielenia odpowiedzi w określonym terminie, jakie zawierała Konstytucja marcowa w art. 33.

Projekt nie zawierał również odpowiedników innych dwóch postanowień art. 33 ustawy zasadniczej z 17 marca 1921 roku, tj. że: *Na żądanie Sejmu odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana*; nadto — że *Sejm może odpowiedź rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały*.

W powołanym tu art. 38 projektu dostrzec można wewnętrzną sprzeczność. Sformułowanie *prawo do informowania się od całej administracji* oznacza bowiem interpelowanie w zakresie zarówno administracji ogólnej (zespolonej), jak i administracji niezespolonej (działów specjalnych), mimo że te drugie ani wojewodzie, ani Radzie Wojewódzkiej nie podlegały. Ważniejszym kryterium był zakres kompetencji ustawodawczych Sejmu Śląskiego. Stąd interpelować można byłoby także organy administracji niezespolonej (specjalnej), gdyby tylko Sejm Śląski był właściwy do ustawowej regulacji prawnej tej administracji.

⁶¹ Punkt 1) art. 38, do którego odsyłał punkt 2), postanawiał, co następuje:

Poza prawami ustawodawczymi, przewidzianymi w ustawie z 15 lipca 1920 r. przysługuje Sejmowi Śląskiemu: 1) Prawo informowania się od całej administracji w dziedzinach zastrzeżonych ustawodawstwu śląskiemu.

APK, UWŚl. 198, s. 27.

1.2. Praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim (10 października 1922—23 stycznia 1929)

1.2.1. Profil polityczny I Sejmu Śląskiego

W 48-osobowym składzie — wybranego 24 września 1922 roku — I Sejmu Śląskiego źródła wyróżniają 7 frakcji politycznych, tj.: I) Blok Narodowy (18 posłów), II) Narodowa Partia Robotnicza (7 posłów), III) Polska Partia Socjalistyczna (8 posłów), IV) Katholische Volkspartei (5 posłów), V) Deutsche Partei (7 posłów), VI) Niemiecka Partia Socjalistyczna (2 posłów), VII) Polskie Stronnictwo Ludowe (1 poseł)⁶².

Przepisy regulaminu obrad, umożliwiające składanie wniosków, przedkładanie projektów ustaw czy wnoszenie interpelacji pod warunkiem uzyskania poparcia co najmniej 7 posłów, jak też podobne założenia programowe kilku frakcji spowodowały, że posłowie 7 frakcji politycznych utworzyli cztery kluby poselskie: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego (przemianowany w 1924 roku na Klub Chrześcijańskiej Demokracji), Klub Narodowej Partii Robotniczej, Klub Polskiej Partii Socjalistycznej i Klub Niemiecki.

Do 14-osobowego Klubu Niemieckiego weszli posłowie Katholische Volkspartei (5 posłów), posłowie Deutsche Partei (7 posłów) oraz posłowie niemieckiej socjalistycznej partii robotniczej (Deutsche Sozialistische Arbeiterpartei, 2 posłów). Dla 2 reprezentantów tej frakcji (Johann Kowoll, Karl Buchwald) interesy klasowe miały wkrótce przesłonić interesy narodowe. Z tego powodu dwaj niemieccy socjaliści należeli do Klubu Niemieckiego dość krótko. W roku 1923 pożegnali się z Klubem. Posłami hospitantami Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej stali się dopiero po trzech latach.

Reprezentujący Polskie Stronnictwo Ludowe Jan Szuścik był od początku kadencji I Sejmu Śląskiego, aż do maja 1925 roku, członkiem hospitantem Klubu Narodowej Partii Robotniczej.

Z czterech klubów Sejmu Śląskiego najstabilniejszym kadrowo okazał się Klub Niemiecki⁶³. Nie miał w swoim składzie hospitantów, a po roku 1923 także secesjonistów. Do końca kadencji pozostał drugim — pod względem liczebności — klubem Sejmu Śląskiego.

Zmiany w składzie Klubu Chrześcijańskiej Demokracji i Klubu Narodowej Partii Robotniczej trzeba widzieć w kontekście utworzenia — w maju 1925 roku

⁶² Podział posłów na frakcje. APK, Sejm Śląski 737, s. 36—37.

⁶³ Poseł Otto Ulitz pisał w październiku 1927 r. do Kancelarii Sejmu: *Klub Niemiecki donosi uprzejmie, że liczba ostateczna jego członków wynosi niezmiennie 12 i że hospitantów nie posiada w swoim gronie*. Pismo z 11 października 1927 r., dot. l.dz. 780/27. APK, Sejm Śląski 737, s. 51.

— przez secesjonistów z tych dwóch klubów piątego klubu: Klubu Związku Pracy. O utworzonym 7 maja 1925 roku Klubie Związku Pracy poinformowali marszałka tego samego dnia jego członkowie: Edward Rybarz, Jan Szuścik, Ryszard Wydra, Wincenty Zuber i Stanisław Janicki⁶⁴. Być może, że do nowego klubu należał też przejściowo socjalista Klemens Borys, skoro 10 czerwca 1925 roku Klub Polskiej Partii Socjalistycznej komunikował marszałkowi Wolnemu, że *p. Borys należy nadal do klubu Polskiej Partii Socjalistycznej*⁶⁵. Na odbytym 10 czerwca 1925 roku 118. plenarnym posiedzeniu Sejmu przynależność Wincentego Zuber do Klubu Związku Pracy kwestionował jego klub macierzysty: *Klub Chrześcijańskiej Demokracji komunikuje, że p. Zuber należy nadal do Klubu Chrześcijańskiej Demokracji*⁶⁶.

Zarząd Klubu Związku Pracy ukonstytuował się 18 maja 1925 roku w 3-osobowym składzie: Edward Rybarz — przewodniczący, Jan Szuścik — zastępca, Stanisław Janicki — sekretarz i skarbnik⁶⁷. 22 maja 1925 roku nastąpiło zablokowanie dwóch klubów, Klubu Narodowej Partii Robotniczej i Klubu Związku Pracy:

Klub N.P.R. i Klub Związku Pracy blokują się na terenie Sejmu Śl. celem jednolitej pracy i proszą Prezydium Sejmu o traktowanie obu klubów jako jednostkę przy obsadzaniu Komisji.

*Zarazem donosi się, że wskutek zablokowania kwestia lokalu dla Zw. P. upada*⁶⁸.

Klub Związku Pracy, zrzeszający zaledwie 5 posłów, skazany był na współpracę z innymi klubami. Archiwalia śląskie potwierdzają, że posłowie tego klubu byli — wraz z posłami Klubu Chrześcijańskiej Demokracji i Klubu Narodowej Partii Robotniczej — autorami jednego tylko wniosku⁶⁹. Klub Związku

⁶⁴ APK, Sejm Śląski 651, s. 1, 46; spraw. sten. ze 117. pos. Sejmu Śląskiego, 7 maja 1925 r., łam 3.

⁶⁵ APK, Sejm Śląski 652, s. 52; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 3.

⁶⁶ APK, Sejm Śląski 652, s. 52; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 3. Oświadczenie Klubu ChD dotyczy członkostwa posła Zuber w czerwcu 1925 r., a nie jego wcześniejszej klubowej przynależności. Według H. Rechowicza, *Posel Zuber wrócił po miesiącu do Klubu ChD*. H. Rechowicz: *Sejm Śląski 1922—1939*. Katowice 1971, s. 85.

⁶⁷ APK, Sejm Śląski 737, s. 40.

⁶⁸ Pismo prezesa Klubu Narodowej Partii Robotniczej (Ignacego Sikory) i prezesa Klubu Związku Pracy (Edwarda Rybarza) do Prezydium Sejmu Śląskiego, z 22 maja 1925 r. APK, Sejm Śląski 737, s. 41.

⁶⁹ *Wniosek klubów ChD, NPR i Związku Pracy, dotyczący podtrzymania górnośląskich warsztatów pracy, którym z powodu zamachu majowego i braku wagonów kolejowych groziło zatrzymanie; druk 737*. APK, Sejm Śląski 364; APK, Sejm Śląski 728, s. 39. Wniosek ten, ujęty w formie druku sejmowego nr 737, sporządzony został 17 maja 1926 r.

Pracy nie wniósł żadnej samoistnej interpelacji. Wraz z Klubem Chrześcijańskiej Demokracji, częścią Klubu Niemieckiego i Klubem Narodowej Partii Robotniczej, z którym się zblokował, wniósł do marszałkowskiej łaski tylko jedną wspólną interpelację⁷⁰.

Nie da się określić dokładnej daty rozpadu Klubu. Archiwalia z drugiej połowy 1926 roku dokumentują powroty niedawnych secesjonistów do macierzystych klubów. I tak, posłów Stanisława Janickiego i Ryszarda Wydrę widzimy na powrót w klubie chadeków, Jana Szuścika i Edwarda Rybarza — w Klubie Narodowej Partii Robotniczej⁷¹.

Bardziej złożona była droga polityczna Jana Lubosa: członek Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego, a potem Klubu Chrześcijańskiej Demokracji, rozstał się z chadekami w czerwcu 1926 roku⁷², choć formalnie został wykluczony z klubu chadecji 6 września 1926 roku⁷³. Wydaje się, że przejściowo pozostawał potem poza strukturami klubów, skoro w lecie 1927 roku miał charakter *posła dzikiego*⁷⁴. W marcu 1927 roku stał się hospitantem Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej⁷⁵.

We wrześniu 1926 roku dwaj niemieccy socjaliści: Johann Kowoll i Kurt Buchwald, wstąpili jako hospitanccy do Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej⁷⁶.

E. Długajczyk wymienia — zresztą błędnie — jeszcze jeden wniosek współautorstwa Klubu Związku Pracy: *Wniosek w sprawie gwarancji dla Katolickiego Zarządu Kościelnego parafii Wielkie Piekary pożyczki z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Królewskiej Hucie; druk nr 704 i 716*. E. Długajczyk: *Inwentarz akt Sejmu Śląskiego w Katowicach 1922—1939*. Warszawa—Łódź 1988, s. 50, 150. Przedmiotowy wniosek sporządziły bowiem Kluby ChD i NPR bez współudziału Klubu Związku Pracy. APK, Sejm Śląski 353; Sejm Śląski 727, s. 592 (druk 704); s. 754—755 (druk 716).

⁷⁰ Była to interpelacja w sprawie parafii starokatolickiej w Katowicach, oznaczona w zbiorze interpelacji I Sejmu Śląskiego numerem 60.

⁷¹ APK, Sejm Śląski 737, s. 7 (Odpis Protokołu posiedzenia Komisji Budżetowej w dniu 22 czerwca 1926 r.) i s. 8 (Podział miejsc w komisjach; dokument z 31 lipca 1926 r.).

⁷² Notatka odręczna na dokumencie z 22 czerwca 1926 r.: *Lubos wystąpił z ChD*. APK, Sejm Śląski 737, s. 7.

⁷³ APK, Sejm Śląski 677, s. 45; spraw. sten. ze 143. pos. Sejmu Śląskiego, 6 września 1926 r., łam 3.

⁷⁴ „*Dzikimi*” są: pp. Borys, Wiechula i Lubos. Podział miejsc w Komisjach; 31 lipca 1926 r. APK, Sejm Śląski 737, s. 8.

⁷⁵ APK, Sejm Śląski 694, s. 59; spraw. sten. ze 160. pos. Sejmu Śląskiego, 28 marca 1927 r., łam 1. Marszałek: [...] *Klub PPS zawiadamia, iż poseł Lubos został przyjęty do Klubu PPS jako hospitant (Wesołość)*. Posła Jana Lubosa, jako hospitanta Klubu PPS, wymienia też pismo Sekretariatu Górnośląskiego Komitetu Obwodowego Polskiej Partii Socjalistycznej: *Niniejszym podaję spis członków Klubu PPS oraz hospitantów*. [...] 7. J. Lubos. Pismo Wiktora Rumpfelta do Kancelarii Sejmu Śląskiego — dot. l.dz. 780/27 — z 12 października 1927 r. APK, Sejm Śląski 737, s. 52.

⁷⁶ Marszałek: [...] *Otrzymałem następujące pismo: „Katowice, dnia 15. września 1926 r. Do Szanownego Pana Marszałka Sejmu Śląskiego. Donoszę uprzejmie, że z dniem dzisiejszym przystąpili Panowie posłowie Kowoll i Buchwald, jako hospitanccy do Klubu PPS. Z poważaniem za*

Rozłam w Klubie Polskiej Partii Socjalistycznej, wywołany konfliktem między prezesem Klubu posłem Józefem Biniszkieviczem z jednej strony a posłami Klemensem Borysem i Józefem Wiechułą z drugiej strony⁷⁷, doprowadził do odwołania 18 listopada 1925 roku Klemensa Borysa ze stanowiska sekretarza Sejmu Śląskiego⁷⁸, mimo że nieco wcześniej — 10 czerwca 1925 roku — i prawdopodobnie aż do stycznia 1926 roku był jeszcze członkiem Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej⁷⁹. Należy przypuszczać, że zarówno Klemens Borys, jak i Józef Wiechuła zostali wykluczeni z Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej bezpośrednio po 20 stycznia 1926 roku, kiedy Sejm Śląski wyraził zgodę na wydanie ich sądom za pomówienia posła Józefa Biniszkiewicza⁸⁰. Źródło z końca lipca 1927 roku wymienia posłów Borysa i Wiechułę jako funkcjonujących już poza strukturami klubowymi (*posłowie dzicy*)⁸¹, a dokument z połowy października 1927 roku, zawierający spis członków i hospitantów socjalistycznego klubu, nie uwzględnia ich nazwisk⁸².

Zachowało się pismo posła Józefa Wiechuły do marszałka napisane w czasie, kiedy nie był już członkiem klubu socjalistycznego, a jednocześnie kiedy Komisja Regulaminowa rozważała różne warianty reprezentacji klubów w komisjach Sejmu Śląskiego. W piśmie z 19 października 1927 roku — naówczas *dziki poseł* Józef Wiechuła — tak pisał do marszałka Konstantego Wolnego:

Klub PPS. W. Rumpfelt. APK, Sejm Śląski 678, s. 19; spraw. sten. ze 144. pos. Sejmu Śląskiego, 15 września 1926 r., łam 1.

⁷⁷ APK, Sejm Śląski 334; Sejm Śląski 337; druk 693; Sejm Śląski 727, s. 571; Sejm Śląski 661, s. 1, 9—10; druk 676; Sejm Śląski 727, s. 484; spraw. sten. ze 127. pos. Sejmu Śląskiego, 10 grudnia 1925 r., łam 16—18; Sejm Śląski 662, s. 19—20; spraw. sten. ze 128. pos. Sejmu Śląskiego, 29 grudnia 1925 r., łam 29—32; Sejm Śląski 663, s. 13—15; spraw. sten. ze 129. pos. Sejmu Śląskiego, 29 grudnia 1925 r., łam 12—15; Sejm Śląski 664, s. 49—52; spraw. sten. ze 130. pos. Sejmu Śląskiego, 20 stycznia 1926 r., łam 4—9; druk 693; Sejm Śląski 727, s. 571; Sejm Śląski 738, s. 64.

⁷⁸ APK, Sejm Śląski 659, s. 1; spraw. sten. ze 125. pos. Sejmu Śląskiego, 18 listopada 1925 r., łam 2.

⁷⁹ APK, Sejm Śląski 652, s. 52; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 3.

⁸⁰ APK, Sejm Śląski 664; druk 693; spraw. sten. ze 130. pos. Sejmu Śląskiego, 20 stycznia 1926 r.

Por. J. Ciągwa: *Immunitet parlamentarny posłów Sejmu Śląskiego 1922—1939. Regulacja prawna i praktyka*. Katowice 1992, s. 153.

Według R. Kaczmarka: *Dopiero sądowe udowodnienie K. Borysowi malwersacji spowodowało, że w rok później ostatecznie wykluczono go z partii [...] Mimo wulgarności tych zarzutów J. Wiechuła pozostawał nadal członkiem partii [...] R. Kaczmarek: Józef Biniszkievicz (1875—1940). Biografia polityczna*. Katowice 1994, s. 92—93.

⁸¹ Podział miejsc w komisjach; 31 lipca 1926 r. APK, Sejm Śląski 737, s. 8.

⁸² Pismo Wiktora Rumpfelta (dot. l.dz. 780/27) — z 12 października 1927 r. — do Kancelarii Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 737, s. 52.

*W powołaniu się na wczorajszą moją rozmowę z P. Marszałkiem, komunikuję że mój podpis, podtrzymujący Klub Ch.D. w obliczeniu miejsc w komisjach jest ważny aż do dnia, w którym Pan Marszałek otrzymałby zawiadomienie o ew. przystąpieniu moim do jakiego klubu lub ugrupowania w Sejmie Śląskim*⁸³.

Po zmianach związanych z międzyklubowym ruchem kadrowym cztery kluby Sejmu Śląskiego zrzeszały — w październiku 1927 roku — następującą liczbę posłów: Klub Chrześcijańskiej Demokracji — 15 posłów⁸⁴; Klub Niemiecki — 12 posłów⁸⁵; Klub Polskiej Partii Socjalistycznej — 9 posłów⁸⁶; Klub Narodowej Partii Robotniczej — 6 posłów⁸⁷. Z pełnego, liczącego 48 posłów, składu I Sejmu Śląskiego 42 posłów zrzeszonych było w klubach od samego początku, a 6 posłów miało status posłów hospitantów. Do tych ostatnich należeli: Klemens Borys, Karl Buchwald, Johann Kowoll, Edward Rybarz, Jan Szuścik, Józef Wiechuła.

Kolejne zmiany w składzie dotychczasowych klubów, jak też powstanie dwóch nowych klubów Sejmu Śląskiego były bezpośrednią konsekwencją zamachu majowego, objęcia rządów przez sanację i mianowania przez prezydenta nowego wojewody — Michała Grażyńskiego.

Zastrzeżenia wobec nowego wojewody zgłosiły 6 września 1926 roku dwa kluby poselskie: Klub Chrześcijańskiej Demokracji⁸⁸ i Klub Narodowej Par-

⁸³ APK, Sejm Śląski 737, s. 55. W nieco innej formie wspierał Klub ChD poseł Wiechuła w pisanim tego samego dnia dokumencie maszynowym: *W myśl § 49 regulaminu obrad Sejmu oraz w powołaniu się na list Dyrektora Biura Sejmu Śl. do Klubów Poselskich z dnia 10. października br. /L.dz.780/7/ w przedmiocie wniosku Kl. P.P.S. o obsadzenie miejsc w Komisjach, — upraszam, aby przy konstituowaniu Komisji piastowany przeze mnie mandat poselski został w tym wypadku doliczony do liczby mandatów którymi rozporządza Klub Ch.D.* Pismo Józefa Wiechuły z 19.10.1927 r. do Marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 737, s. 56.

⁸⁴ *W odpowiedzi na doniesienie z dnia 10 bm. w sprawie podania liczby członków i hospitantów Klubu Ch.D. podajemy poniżej spis członków: 1) Marszałek Wolny, 2) poseł Korfanty, 3) Ks. poseł Brzuska, 4) poseł Kędzior, 5) poseł Janicki, 6) poseł dr. Rakowski, 7) poseł Ks. Mateja, 8) poseł Szymkowiakówna, 9) poseł Palarczyk, 10) poseł Sobota, 11) poseł Kempka, 12) poseł Wydra, 13) poseł Zuber, 14) poseł Śliwa, 15) poseł Łukaszek.* Pismo Jana Kędziora, prezesa Klubu, i posłanki Bronisławy Szymkowiakówny, sekretarza Klubu — z 19 października 1927 r. — do Kancelarii Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 737, s. 53.

⁸⁵ Pismo posła Ottona Ułitza (dot. l.dz. 780/27) — z 11 października 1927 r. — do Kancelarii Sejmowej. APK, Sejm Śląski 737, s. 51.

⁸⁶ *Niniejszym podaję spis członków Klubu P.P.S. oraz hospitantów: 1. poseł J. Biniszkie-wicz, 2. poseł W. Rumpfelt, 3. poseł J. Machej, 4. poseł J. Juchelek, 5. A. Czajor, 6. Fr. Pech, 7. J. Lubos, 8. J. Kowoll, 9. K. Buchwald.* Pismo Wiktora Rumpfelta (dot. l.dz. 780/27) — z 12 października 1927 r. — do Kancelarii Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 737, s. 52.

⁸⁷ *W odpowiedzi na pismo donosimy uprzejmie, że Klub N.P.R. składa się z nast. członków: posła Sikory, prezes; posła Grajka, wiceprezes; posła Pronobisa, sekretarz; posła Węgrzyka, skarbnik; posła Obrzuta; posła Mędleńskiego.* APK, Sejm Śląski 737, s. 50.

⁸⁸ APK, Sejm Śląski 677; spraw. sten. ze 143. pos. Sejmu Śląskiego, 6 września 1926 r., łam 22; Sejm Śląski 733, s. 500—501.

tii Robotniczej⁸⁹. Deklaracje obydwu klubów marszałek Sejmu Śląskiego już następnego dnia przekazał wojewodzie Grażyńskiemu⁹⁰.

W podpisanej przez 10 posłów deklaracji⁹¹ klub chadecki podkreślał:

[...] zbyt częste zmiany na tem najodpowiedzialniejszym stanowisku w Województwie wysoce uprzemysłowionem, a pod względem narodowościowym niejednolitem nie mogą się przyczynić do ostatecznego unormowania stosunku. Z tego założenia wychodząc, delegacja Klubu Ch.D. zwróciła prezesowi Rządu w Warszawie uwagę na to, że przesilenie na stanowisku Wojewody Śląskiego jest niepożądane, tembardziej, że górnośląska część Województwa Śląskiego jest w trakcie przeprowadzenia wyborów komunalnych.

Klub zapowiadał zajęcie wyczekującego stanowiska i stwierdzał, że *swój stosunek do nowego Wojewody uzależni od tego, jak tenże będzie w ramach autonomii regulował potrzeby ludności śląskiej*⁹². Klub przypominał zarazem o gwarancji stabilności autonomii Śląska, domagał się takiej regulacji kwestii szkolnictwa, która zaspokoiliby potrzeby ludności polskiej, uruchomienia zamkniętych zakładów pracy, od wojewody zaś oczekiwał zwrócenia szczególnej uwagi na ustawodawstwo socjalne, jak też wystarania się w Rządzie Centralnym o podwyższenie dodatku wojewódzkiego dla urzędników państwowych⁹³.

Zmiany wojewody nie pochwalał również Klub Narodowej Partii Robotniczej:

[...] tak nagła zmiana Wojewody Śląskiego właśnie w tym czasie trudnej sytuacji gospodarczej i politycznej jest niepożądana i szkodliwa.

*Wobec jednak dokonanego już faktu uzależnienia Klub Narodowej Partii Robotniczej swój stosunek do p. Wojewody od Jego poczynania i zrealizowania niżej podanych postulatów*⁹⁴.

Z czterech zawartych w deklaracji postulatów trzy były tożsame z postulatami wyrażonymi w deklaracji klubu chadeckiego: rozbudowa ustaw socjalnych;

⁸⁹ APK, Sejm Śląski 677; spraw. sten. ze 143. pos. Sejmu Śląskiego, 6 września 1926 r., łam 22; Deklaracja Klubu NPR w Sejmie Śląskim. APK, Sejm Śląski 733, s. 497, 499.

⁹⁰ Pismo marszałka Sejmu Śląskiego (l.dz. 694. PC) z 7 września 1926 r. do Wojewody Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 498.

⁹¹ Deklarację podpisali następujący członkowie Klubu ChD: Eugeniusz Brzuska, Adolf Sobota, Janina Omańkowska, Bronisława Szymkowiakówna, Karol Palarczyk, Stanisław Janicki, Wincenty Zuber, Paweł Kempka, Franciszek Łukaszek, Ryszard Wydra. APK, Sejm Śląski 733, s. 501.

⁹² APK, Sejm Śląski 733, s. 500.

⁹³ APK, Sejm Śląski 733, s. 500—501.

⁹⁴ APK, Sejm Śląski 733, s. 497, 499.

uruchomienie warsztatów pracy, a dzięki temu zmniejszenie wielkiej liczby bezrobotnych; wyrównanie różnicy poborów pomiędzy urzędnikami państwowymi i wojewódzkimi. Nowym elementem był postulat ściśle ustrojowy:

*Domagamy się jak najprędszego przedłożenia Sejmowi Śląskiemu projektu ustawy o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego*⁹⁵.

Liczba członków Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej gwałtownie spadła 16 kwietnia 1928 roku, co poświadcza komunikat marszałka, przedłożony Izbie w czasie jej 177. posiedzenia plenarnego:

*Marszałek: Następnie wpłynął list podpisany przez pp. Posłów: Macheja, Wiechulę, Czajora, Kowolla i Buchwałda, z zawiadomieniem, że oni tworzą Klub PPS i że do tego Klubu Posłowie: Biniszkievicz, Rumpfelt, Juchelek, Pech i Lubos nie należą*⁹⁶.

Połowa członków dotychczasowego klubu socjalistycznego — Józef Biniszkievicz, Wiktor Rumpfelt, Jan Juchelek, Franciszek Pech, Jan Lubos — utworzyła nowy klub już dwa dni później:

*Marszałek: Otrzymałem list podpisany przez pp. Posłów Biniszkievicza i Rumpfelta, w którym mnie zawiadamia, że Klub, do którego należą, nosi nazwę: Klub Śląskiej Partii Socjalistycznej*⁹⁷.

Ostatnią już zmianę na mapie politycznej Sejmu Śląskiego I kadencji przyniosło rozbitcie Klubu Chrześcijańskiej Demokracji, którego dokonali secesjoniści z tego Klubu, powołując do życia 1 sierpnia 1928 roku nowy klub, tj. Klub Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji:

*Otrzymałem zawiadomienie, że pp. Posłowie Janicki, dr Rakowski, Fojkis, Szuścik i Szymkowiakówna utworzyli nowy Klub z nazwą „Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji w Sejmie Śląskim”*⁹⁸.

Pozostałe dwa kluby: Klub Narodowej Partii Robotniczej i Klub Niemiecki, nie uległy rozbiciu i podziałowi.

⁹⁵ APK, Sejm Śląski 733, s. 497, 499. Deklarację podpisało 5 posłów Klubu: Ignacy Sikora, Michał Grajek, Franciszek Obrzut, Piotr Pronobis, Romuald Mędlewski.

⁹⁶ APK, Sejm Śląski 711, s. 1, 20, 143; spraw. sten. ze 177. pos. Sejmu Śląskiego, 16 kwietnia 1928 r., łam 3.

⁹⁷ APK, Sejm Śląski 712, s. 1, 12, 169; spraw. sten. ze 178. pos. Sejmu Śląskiego, 18 kwietnia 1928 r., łam 1.

⁹⁸ APK, Sejm Śląski 714, s. 34; spraw. sten. ze 180. pos. Sejmu Śląskiego, 1 sierpnia 1928 r., łam 2.

Rozbicie — pod koniec kadencji — klubów: chadeckiego i socjalistycznego, doprowadziło do sytuacji, w której 48 posłów śląskiego parlamentu zrzeszonych było aż w sześciu klubach, z których największym — liczącym 12 posłów — był Klub Niemiecki.

Zmiany w personalnym składzie klubów, jakie nastąpiły w latach 1925—1926 (powstanie Klubu Związku Pracy) oraz w roku 1928 (utworzenie Klubu Śląskiej Partii Socjalistycznej i Klubu Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji) miały charakter wyłącznie taktyczno-polityczny. Posłowie secesjoniści utworzyli wprawdzie nowe kluby, zrzeszające członków pozornie nowych partii politycznych. Formalnie jednak takich partii nie było⁹⁹. Posłowie nowych klubów pozostawali w dalszym ciągu członkami swych dawnych partii.

Wyraźny rozziew między formalnym członkostwem secesjonistów w Polskim Stronnictwie Chrześcijańskiej Demokracji i w Polskiej Partii Socjalistycznej a utworzeniem nowych klubów Sejmu Śląskiego spowodowały bynajmniej nie różnice programowe, lecz konflikty personalne — rozstrzygane niekiedy wyrokami sądowymi — wśród posłów tej samej partii¹⁰⁰ oraz pozytywny stosunek posłów klubów powstałych w roku 1928 do przemian polityczno-ustrojowych, do jakich doszło w konsekwencji zamachu majowego.

1.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w I Sejmie Śląskim

Wybrany 24 września 1922 roku I Sejm Śląski odbył 187 posiedzeń plenarnych, w czasie których posłowie, zrzeszeni w czterech klubach poselskich (Klub Chrześcijańskiej Demokracji; Klub Narodowej Partii Robotniczej, Klub Niemiecki, Klub Polskiej Partii Socjalistycznej) wniesli do łaski marszałkowskiej 88 interpelacji. Nadto dwie komisje Sejmu Śląskiego wniosły dwie interpelacje, po jednej z nich każda.

Dziewięćdziesiąt interpelacji wniesionych zostało w czasie znacznie przedłużonej kadencji, tj. między pierwszym (10 października 1922 roku) a ostatnim, czyli 187., posiedzeniem plenarnym (23 stycznia 1929 roku) śląskiego organu przedstawicielskiego. Śląskie archiwalia parlamentarne potwierdzają, że 188. posiedzenie miało się odbyć 13 lutego 1929 roku¹⁰¹. Do posiedzenia jednak nie

⁹⁹ W monografii J. Holzera nie ma nawet hasła *Śląska Partia Socjalistyczna*. Zob. J. Holzer: *Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa 1974, s. 657.

¹⁰⁰ R. Kaczmarek: *Józef Biniszkiewicz...*, s. 92; W. Musialik: *Górnoślązacy w parlamentach II Rzeczypospolitej (1919—1939)*. Opole 2004, s. 117—140.

¹⁰¹ E. Długajczyk: *Inwentarz akt Sejmu Śląskiego w Katowicach...*, s. 98.

doszło, gdyż w przeddzień, tj. 12 lutego 1929 roku, prezydent Ignacy Mościcki rozwiązał Sejm.

Zamiarem autora było — wszędzie tam, gdzie to możliwe — pokazanie całego procesu interpelowania, a więc od wniesienia interpelacji aż do uchwały Sejmu Śląskiego o przyjęciu (względnie o nieprzyjęciu) odpowiedzi interpelowanego do wiadomości. Dlatego też wszędzie tam, gdzie pozwalał na to zebrany materiał, układ prezentowanego procesu interpelowania jest trójfazowy — obejmuje: tekst interpelacji, odpowiedź na interpelację, dyskusję na posiedzeniu plenarnym Sejmu.

1

Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy z klubu polskich
posłów socjalistycznych do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie niewypłacania na czas nauczycielom
i nauczycielkom należących się im poborów służbowych
(13 października 1922)

1. Nazwa klubu interpelującego: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Adamek, Józef Biniszkievicz, Klemens Borys, Antoni Czajor, Józef Machej, Wojciech Mokry, Wiktor Rumpfelt, Józef Wiechuła.
4. Treść interpelacji:

Liczni bardzo nauczyciele i nauczycielki, mianowani na nowe posady w szkołach ludowych, czyli powszechnych, od dnia 1 sierpnia lub od dnia 1 września b.r. nie otrzymali dotychczas ani feniga z należnych im poborów służbowych. Odnosi się to zwłaszcza do powiatu cieszyńskiego i bielskiego.

Zawodowi nauczycielskiemu poświęcają się z reguły ludzie niezamożni, którzy nie posiadają żadnych kapitałów ani zapasów. W danym wypadku krzywda, że im zatrzymano pobory, spotyka przeważnie osoby młode, wstępujące dopiero po raz pierwszy na drogę samodzielnego życia, które najczęściej w miejscu swego urzędowania nie mają żadnych krewnych, ani znajomych, nie mogą też oczywiście mieć w obcym miejscu żadnego kredytu. Zresztą zaciąganie kredytu na pokrywanie codziennego utrzymania jest zasadniczo największym błędem gospodarczym; zaciąganie takiego kredytu było zawsze niezmiernie trudne, a dziś jest ono wręcz niemożliwym. Z czego więc mają żyć te nieszczęśliwe istoty? Czy można żądać od nauczyciela aby pełnił przez trzy lub cztery miesiące swe obowiązki na kredyt, nie mieszkając, nie odziewając się i nie jedząc? Czy ma on być syty nadzieją, iż po ćwierć roku będzie się mógł najeść za cały ubiegły czas?

Wciąż wzrastająca drożyzna przy równoczesnym spadku wartości marki polskiej powoduje jeszcze dalszą krzywdę dla tych, którym pobory zatrzymano: gdy po upływie wielu miesięcy otrzymają kiedyś swoją skromną płacę nauczycielską, to pieniądze te będą miały już wtedy znacznie mniejszą siłę kupna, aniżeli ją miały jeszcze wówczas, kiedy były płatne i kiedy się im należały. Kto wynagrodzi pokrzywdzonym poniesione straty?

Wobec tego zapytujemy pana Wojewodę:

Czym usprawiedliwi to, że nowo mianowanym nauczycielom i nauczycielkom w wymienionych powiatach nie wypłacono dotąd należących się im poborów służbowych?

Czy jest skłonny postarać się o to, aby zaległe pobory były natychmiast przekazane do wypłaty i istotnie wypłacone?

*Co zamierza zarządzić, aby się podobne niewłaściwości więcej nie powtarzały?*¹⁰².

1a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i towarzyszy
w sprawie niewypłacania na czas nauczycielom
i nauczycielkom należących się im poborów służbowych
(2 listopada 1922)

Odnośnie do interpelacji posłów p. Macheja i tow. w sprawie niewypłacenia na czas nauczycielom i nauczycielkom należnych im poborów służbowych mam zaszczyt prosić Pana Marszałka o przedstawienie Wysokiemu Sejmowi co następuje:

Nauczycielstwo części cieszyńskiej Województwa otrzymywało regularnie swe pobory do chwili rozwiązania komisji szkolnej ks. Cieszyńskiego, to jest do czasu, gdy Oddział Rachunkowy tych szkół wchodził w skład komi-

¹⁰² W archiwaliach Sejmu Śląskiego nie ma tej interpelacji, zresztą chronologicznie pierwszej w dziejach śląskiego parlamentu. Oryginalny tekst interpelacji przedrukowała „Gazeta Robotnicza” i z niej został przejęty. Por. „Gazeta Robotnicza” nr 235, z 15 października 1922 r., s. 1—2.

Wzmianki o interpelacji także w: APK, Sejm Śląski 537, s. 65; Sejm Śląski 733, s. 1; druk nr 17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 30.

Marszałek Wolny mylił się, mówiąc, iż było to w czasie pierwszego posiedzenia: *Wpłynął nagły wniosek p. Brzuski i tow.: Wysoki Sejm raczy uchwalić: „Rada Wojewódzka zwróci się w jak najkrótszym czasie do Wydziału oświecenia publicznego o natychmiastowe uregulowanie poborów nauczycieli wszelkich kategorii w województwie śląskim”*. [...] *Zaznaczam, że w tej samej sprawie wpłynęła na pierwszym posiedzeniu interpelacja p. Macheja i tow. Donoszę, że na porządku dziennym postawię wniosek ten łącznie z interpelacją*. APK, Sejm Śląski 538, s. 16; spraw. sten. z 3. pos. Sejmu Śląskiego, 17 października 1922 r., łam 29—30.

sji szkolnej. Z chwilą <organizowania szkolnictwa> na całym obszarze Województwa i zlaniem się skutkiem <tego> komisji szkolnej w Cieszynie z nowo utworzonym Wydziałem Oświecenia Publicznego nastąpiła rzeczywiście pewna zmiana na gorsze. Zmiana ta <stanowiła> zło konieczne, którego żadną miarą nie było można uniknąć, <była jednak chwilowa> - gdyż sprawność aparatu administracji szkolnej <była> od samego początku przedmiotem usilnych starań i wyteżonej <pracy> Urzędu Wojew. i dzisiaj już widząc istotne zmiany na lepsze, <można być pewnym>, że już w najbliższych miesiącach pewne usterki <zostaną> w zupełności usunięte. <Zwrócić bowiem> należy uwagę na stan, jaki się wytworzył z po- [...] izowania szkolnictwa na całym obszarze Województwa. [...] <szkolnictwo> byłego księstwa Cieszyńskiego mające już za sobą [...] i skutkiem należytego funkcjonowania aparatu [...] doprowadzone było do możliwej doskonałości <zostało> przyłączone do reszty Województwa, gdzie szkolnictwo polskie zaczęło kłaść dopiero pierwsze podwaliny, gdzie szkolnictwo to zaczęło się dopiero organizować. Pospieszna choć planowa organizacja szkolnictwa napotykała zewsząd na olbrzymie trudności natury faktycznej. Brak odpowiedniego pomieszczenia był powodem, że jeszcze do niedawna Wydz. Oświecenia Publicznego miał swą siedzibę w Mysłowicach, podczas gdy Oddział Rachunkowy, a więc organ manipulacyjny i wykonawczy tego wydziału znajdował się w Katowicach. Że taki rozdział pomiędzy władzą zarządzającą, jakim jest Wydz. Oświecenia Publ. a władzą wydającą zlecenia wypłat dla nauczycielstwa — a organem manipulacyjno-wykonawczym, jakim jest Wydz. Rach. nie wpływał na sprawność funkcjonowania jest rzeczą jasną, uniknąć jednak tego z wyż. przytoczonych powodów nie było można.

Jeśli nadto się zważy na warunki, w jakich organizowano stan nauczycielski, gdy w krótkim czasie ze względu na rozpocząć się mający rok szkolny należało przyjąć większą liczbę sił nauczycielskich, [...]

[...] stan, kiedy Wydz. Ośw. Publ. znajduje się już w Katowicach, a więc tam, gdzie i utworzony dla tego <Wydziału> Oddział Rachunkowy III — kiedy w tymże Oddziale, którego <personel w miarę> zajęcia potrzebny¹⁰³ będzie natychmiast powiększony. [...] <dają gwarancję, że> opóźnienia w wypłacaniu należnych nauczycielom <poborów służbowych> miejsca mieć nie będą¹⁰⁴.

¹⁰³ Zapewne winno być: *potrzeby*.

¹⁰⁴ Pismo wojewody śląskiego, podpisane w zastępstwie przez wicewojewodę Zygmunta Żurawskiego — L.Prez. 2/20 — z 2 listopada 1922 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 2—3. Tekst odpowiedzi na interpelację jest bardzo zniszczony. Zdania objęte znakami < > są próbą rekonstrukcji tekstu.

2

Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie rozciągnięcia obowiązku przeglądu wojskowo-lekarskiego na obywateli Śląska Cieszyńskiego przez Ministra Spraw Wojskowych rozporządzeniem z dnia 18 września 1922 roku (13 października 1922)¹⁰⁵

1. Nazwa klubu interpelującego: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Józef Adamek, Wiktor Rumpfelt, Józef Wiechuła, Józef Biniszkievicz, Wojciech Mokry, Antoni Czajor, Klemons Borys.
4. Treść interpelacji:

*P. Minister Spraw Wojskowych wydał w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych rozporządzenie w przedmiocie dodatkowego przeglądu wojskowo-lekarskiego obywateli polskich płci męskiej ur. w r. 1885—1901, ogłoszone w Dz.Ustaw Nr 77 z dnia 18 września 1922 r.*¹⁰⁶

§ 5 tego rozporządzenia brzmi: Rozporządzenie niniejsze nie obowiązuje w części górnośląskiej Województwa Śląskiego.

§ ten jest sprzeczny ze stanem prawnym. Uchwała Sejmu Ustawodawczego z dnia 6.VII.1920. Monitor Polski Nr 150/20¹⁰⁷ postanawia, że zarówno miesz-

¹⁰⁵ APK, Sejm Śląski 537, s. 19, 65; Sejm Śląski 733, s. 16; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 30. Interpelację przedrukował w całości organ prasowy PPS. Por. „Gazeta Robotnicza” nr 235, z 15 października 1922 r., s. 1.

¹⁰⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w przedmiocie dodatkowego przeglądu wojskowo-lekarskiego obywateli polskich, płci męskiej, ur. w latach 1885—1901 włącznie, którzy do dnia 10 stycznia 1922 r. z przyczyn przysługującego im prawa opcji na rzecz państwa niemieckiego nie skorzystali. Dz.U.R.P. Nr 77, poz. 700.

Rozporządzenie nie zawiera daty wydania, co jest zjawiskiem wyjątkowym w dziejach polskiego prawodawstwa.

¹⁰⁷ Następnie po krótkiej przemowie pos. Sołtyka, przyjęła Izba wniosek nagły, że mieszkańcy terenów na zachód i północ od Polski, które na mocy wyniku plebiscytu przyznane będą Rzeczypospolitej, mają być, bez względu na narodowość, wolni od przymusowego pełnienia służby wojskowej na lat 8.

Izba uchwaliła ten wniosek, którego motywem jest, żeby ludności na tych ziemiach nie przeszedzać.

Spraw. sten. ze 159. posiedzenia plenarnego Sejmu Ustawodawczego z 6 lipca 1920 r., łam CLIX/24; MP Nr 150, 7 lipca 1920 r., s. 1—2.

Zacytowane zdanie jest fragmentem skrótego omówienia obrad 159. posiedzenia plenarnego Sejmu Ustawodawczego, które odbyło się w dniu 6 lipca 1920 r. Taką też datę nosi wniosek nagły w tej sprawie.

Z obietnicy tej, danej mieszkańcom Spisza, Orawy i Śląska, ustawodawca polski wycofał się ostatecznie, wydając ustawę z dnia 11 kwietnia 1924 r. o poborze rocznika 1903, kontyngencie

kańcy Śląska Cieszyńskiego, jak i Górnego Śląska nie będą powołani do wojska przez lat 8, t.j. do dnia 1.VIII.1929.

§ 5 powyższego rozporządzenia powinien zatem brzmieć: Rozporządzenie niniejsze nie obowiązuje w Województwie Śląskim.

Podpisani zwracają się do Wojewody Śląskiego, aby odniósł się do Rządu Centralnego celem zmiany § 5 tego rozporządzenia¹⁰⁸.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

3

Interpelacja posła Eduarda Panta i towarzyszy w sprawie zajęć w Szkole Przemysłowej w Bielsku (17 października 1922)

1. Nazwa klubu interpelującego: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: ?
3. Personalia interpellantów: Karl Reitzenstein, Eduard Pant, Leopold Michatz, Bernard Jankowski¹⁰⁹.
4. Treść interpelacji:

We wtorek, dnia 10 go b.m. szkoła przemysłowa w Bielsku stała się widowiskiem niesłychanych zajęć, które mogą przyczynić się do szkodenia powagi nie tylko szkoły, lecz także i państwa.

W poniedziałek, dnia 9 b.m. została otwarta według uchwały b. Rady Wojewódzkiej niemiecka szkoła wermistrzów w Bielsku. W następny dzień rano uczniowie przemysłowi obsadzili szkołę, pozamykali wszystkie drzwi i nie wpuścili nauczycieli i uczniów niemieckich do budynku szkolnego. Policja, która natych-

rekruta na rok 1924 i o rozciągnięciu mocy obowiązującej tymczasowej ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej na obszar województwa śląskiego, Spisza i Orawy. Dz.U.R.P. Nr 40, poz. 423.

¹⁰⁸ Po upływie ośmiu miesięcy posłowie Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego prezentowali w rezolucji przeciwstawne stanowisko: *Wniosek nagły. Wysoki Sejm zechce uchwalić następującą rezolucję: Wzywa się p. Wojewodę, aby niezwłocznie zwrócił się do Rządu w Warszawie o rozciągnięcie na województwo śląskie mocy obowiązującej ustawy w przedmiocie przymusowej służby wojskowej. Uzasadnienie. Władze polskie w swoim czasie zwolniły młodzież śląską od przymusowej służby wojskowej na przeciąg 8 lat. Jest to krzywda dla młodzieży naszej, która pragnie służyć w armii polskiej i na licznych wiecach domaga się poboru rekruta w obrębie województwa śląskiego. Uchwaloną 14 czerwca 1923 r. nagłość i rezolucję podpisali następujący członkowie Klubu: Edward Rybarz, Kazimierz Rakowski, Eugeniusz Brzuska, Stanisław Janicki, Janina Omańkowska, Bronisława Szymkowiakówna, Karol Mathea, Adolf Sobota, Jan Kędzior i Ryszard Wydra. APK, Sejm Śląski 734, s. 118—119.*

¹⁰⁹ Wobec uszkodzenia aktu nie da się odtworzyć pozostałych podpisów.

miast zawiadomiona została o tych zajściach ze strony p. dyrektora niemieckiej instytucji, dopiero później wkroczyła i zachowywała się wprost biernie przeciwko tym zajściom i to rzekomo na mocy bezpośrednich rozkazów Województwa, jak to p. dyrektor policji Dr Podgórski oświadczył wobec delegacji. Po południu wojsko polskie złożyło broń na podwórzu szkoły przemysłowej, gdzie odbywały się potem ćwiczenia wojskowe uczniów, co wobec wymienionych okoliczności wydaje się przynajmniej zbyt dziwnym. Dopiero około wieczoru i po dłuższych naradach z delegatem Tarnawskim z Katowic polscy uczniowie przemysłowi opuścili budynek szkolny¹¹⁰.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

4

Interpelacja posła Brzuski i innych posłów Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego w sprawie braku cukru i soli (18 października 1922)

1. Nazwa klubu interpelującego: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 16.
3. Personalia interpelujących: Eugeniusz Brzuska, Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska, Kazimierz Rakowski, Wojciech Korfanty, Edward Rybarz, Jan Lubos, Karol Mathea, Paweł Kempka, Adolf Sobota, Jan Kędzior, Franciszek Łukaszek, Karol Palarczyk, Józef Kaldonek, Walenty Fojkis, Ryszard Wydra.
4. Treść interpelacji:

Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że w Województwie Śląskim daje się odczuwać wielki brak cukru i soli, co wywołuje wśród ludności wielkie wzburzenie. Co Pan Wojewoda zamierza przedsięwziąć, aby temu brakowi zaradzić?¹¹¹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

¹¹⁰ APK, Sejm Śląski 733, s. 10. Interpelacja została wniesiona zapewne w czasie 3. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, choć stenogram posiedzenia z 17 października 1922 r. nie odnotowuje tego faktu. Na oryginale interpelacji znajduje się uwaga marszałka Konstantego Wolnego: *wpłynęło 17.10.22 r. Wolny*. Tymczasem u dołu strony — stempel z napisem *Biuro Sejmu Śląskiego. Katowice, dnia 18/10 1922 r. No 89*. Stenogram odbytego 18 października 1922 r. 4. posiedzenia Sejmu Śląskiego również milczy o wniesieniu tej interpelacji.

¹¹¹ APK, Sejm Śląski 733, s. 6. Interpelacja została wniesiona zapewne w czasie 4. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, choć stenogram posiedzenia z 18 października 1922 r. nie zawiera o tym informacji. Zob. APK, Sejm Śląski 539; spraw. sten. z 4. pos. Sejmu Śląskiego, 18 października 1922 r.

5

Interpelacja posła Macheja i towarzyszy w sprawie wstrzymania wydawania pozwoleń na przenoszenie żywności robotnikom pracującym w Polsce, a zamieszkającym w czeskiej części Śląska Cieszyńskiego (18 października 1922)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Józef Biniszkievicz, Wojciech Mokry, Józef Adamek, Józef Wiechuła, Antoni Czajor, Klemens Borys, Johann Kowoll, Karl Buchwald.
4. Treść interpelacji:

Wskutek nieszczęśliwego rozstrzygnięcia sprawy Śląska Cieszyńskiego wielu robotników i urzędników zatrudnionych w przedsiębiorstwach, a nawet w urządach publicznych w polskiej części Śląska Cieszyńskiego znalazło się w swych siedzibach w granicach Państwa Czesko-Słowackiego.

Z powodu szalonego i ciągle wzmagającego się bezrobocia w Czechach liczba pracowników przybyłych z czeskiej strony ciągle wzrasta. Zaznaczyć należy, że ogromny procent tych pracowników jest narodowości polskiej, oraz że tylko dla braku mieszkań muszą mieszkać po stronie czeskiej. Z chwilą, kiedy różnica walutowa zaczęła wytwarzać znaczną różnicę w cenach artykułów pierwszej potrzeby, Dyrekcja Okręgu Skarbowego w Cieszynie za zgodą delegata Ministerstwa Skarbu zgodziła się na wydawanie zezwoleń na przenoszenie pewnej ilości żywności w stosunku do ilości głów pracowników.

Obecnie po przeniesieniu Dyrekcji Okręgu Skarbowego z Cieszyna do Mysłowic, Główny Urząd Celny w Cieszynie wstrzymał wydawanie nowych i prolongowanie dotychczasowych pozwoleń.

Podania skierowywane do Dyrekcji Okręgu Skarbowego do Mysłowic nie są załatwiane. Z drugiej strony zaś robotnicy, którzy z powodu że są Polakami stracili zatrudnienie w Czechach, a znaleźli zatrudnienie w Polsce, za polskie marki w Czechach żyć nie mogą.

Dlatego podpisani zapytują się Pana Wojewody, czy skłonny jest wpłynąć na Ministerstwo Przemysłu i Handlu i na Dyrekcję Okręgu Skarbowego w Mysłowicach, aby urzędy celne, jak dotąd pozwalały na zaopatrywanie się wymienionym w interpelacji pracownikom w środki żywności zakupywane w Polsce, przy ścisłej kontroli władz skarbowych¹¹².

Odpowiedzi nie odnaleziono.

¹¹² APK, Sejm Śląski 733, s. 5, 7—8. Data interpelacji wskazuje, że została wniesiona na 4. posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego. Sprawozdanie stenograficzne z tego posiedzenia nie odnotowuje jednak tego faktu.

6

Interpelacja posła Grajka i towarzyszy
w sprawie wydalonych robotników w Bismarckhucie
(20 października 1922)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Ignacy Sikora, Teodor Węgrzyk, Jan Szuścik¹¹³, Michał Grajek, Romuald Mędlewski, Piotr Pronobis, Franciszek Obrzut, Ignacy Gwóźdź.
4. Treść interpelacji:
 1. *Czy p. Wojewodzie wiadomo, że na hucie Bismarcka nie przyjęto jeszcze kilkuset ludzi, którzy już kilka tygodni są bez zajęcia?*
 2. *Czy p. Wojewodzie wiadomo, że ludzi tych się nigdzie przyjąć nie chce?*
 3. *Co Pan Wojewoda zamierza przedsięwziąć, aby temu brakowi zaradzić?*¹¹⁴.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

7

Interpelacja posła Adamka i tow. do p. Wojewody
w sprawie aresztowania przez policję wojewódzką p. posła Rumpfelda¹¹⁵
dnia 17 listopada br.
(21 listopada 1922)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Józef Adamek, Wiktor Rumpfelt, Józef Machej, Wojciech Mokry, Antoni Czajor, Józef Wiechuła, Klemens Borys.
4. Treść interpelacji:

¹¹³ Poseł Jan Szuścik (PSL) był członkiem hospitantem Klubu Narodowej Partii Robotniczej w latach 1922—1925.

¹¹⁴ APK, Sejm Śląski 540, s. 37; Sejm Śląski 733, s. 14, 15; spraw. sten. z 5. pos. Sejmu Śląskiego, 20 października 1922 r., łam 42, w relacji marszałka: *ażeby robotnikom tym przyjąć z pomocą?*. Ibidem.

Interpelacja została napisana — jako jedna z niewielu — poza Katowicami, praktycznie więc poza Sejmem Śląskim, bo w Królewskiej Hucie, 20 października 1922 r. i w tym samym dniu przekazana do Biura Sejmu Śląskiego. Por. notatkę odręczną na tekście interpelacji: *wpl. 20/10 22*. APK, Sejm Śląski 733, s. 15.

¹¹⁵ W źródłach śląskiego prawa parlamentarnego zdecydowanie częściej występuje inna forma nazwiska socjalistycznego posła: *Rumpfelt*. Takiej formy użył członek Klubu PPS, wypełniając kwestionariusz osobowy. APK, Sejm Śląski 1081, s. 72. W tym samym źródle w liście wierzysłnym użyto nazwiska: *Rumpfeld*. Ibidem, s. 71.

W piątek, dnia 17 listopada br. o godzinie 9½ rano zjawili się w biurze sekretariatu Polskiej Partii Socjalistycznej w Katowicach ul. Ratuszowa, L. 12 dwaj posterunkowi I. komisariatu w Katowicach. Jeden z nich z numerem 275 przystąpił do p. posła Rumpfelda z oświadczeniem, że jest aresztowany. Pomimo wylegitymowania się p. posła Rumpfelda obstawał przy aresztowaniu, grożąc gwałtem. Wymieniony posterunkowy wezwany do telefonu przez swego przełożonego z Dyrekcji Policji, oświadczył, że go telefon nic nie obchodzi.

Ponieważ artykuł 17 statutu autonomicznego zapewnia posłom nietykalność na równi z posłami Sejmu Rzeczypospolitej¹¹⁶, wobec tego podpisani zapytują pana Wojewody:

- 1/ Czy pan Wojewoda jest skłonny pociągnąć winnych do odpowiedzialności,*
- 2/ Co pan Wojewoda zamierza uczynić, aby prawa członków Sejmu Śląskiego były przez organa policji respektowane¹¹⁷.*

7a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Adamka i towarzyszy
w sprawie aresztowania przez policję wojewódzką
p. posła Rumpfelda dnia 17 listopada br.
(21 listopada 1922)

Administracja wymiaru sprawiedliwości należała do administracji działów specjalnych i jako taka nie podlegała wojewodzie śląskiemu. Z tego powodu odpowiedzi na interpelację udzielił marszałkowi Konstantemu Wolnemu prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach.

W praktyce interpelowania w Sejmie Śląskim odpowiedź na tę interpelację stanowi swego rodzaju niedościgły rekord, gdyż wyjaśnienia prezesa śląskiej apelacji zostały przedstawione w tym samym dniu, w którym wpłynęła interpelacja, faktycznie nawet wyprzedzając nieco moment jej wniesienia:

Wpłynęła interpelacja posła Adamka i towarzyszy w sprawie aresztowania posła Rumpfelda przez policję wojewódzką dnia 17. listopada br. Pan Prezes sądu apelacyjnego listem z dnia 21. listopada donosi mi o tym, że aresztowanie nastąpiło na skutek zarządzenia sędziego powiatowego w celu przymusowego dostawienia go do rozprawy głównej. Pan prezes sądu apelacyjnego jest zdania, że miał prawo to uczy-

¹¹⁶ Art. 17 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), stanowił, co następuje:

Członkowie Sejmu Śląskiego korzystają z takich samych praw nietykalności poselskiej, co posłowie do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

¹¹⁷ APK, Sejm Śląski 547, s. 49; Sejm Śląski 733, s. 19, 23; spraw. sten. z 12. pos. Sejmu Śląskiego, 21 listopada 1922 r., łam 35.

nić, gdyż chodziło o postępowanie karne, wdrożone przed uzyskaniem przez pana Rumpfelda mandatu poselskiego, które może być zniesione tylko na żądanie sejmu. Na podstawie orzecznictwa Sądu Najwyższego w Warszawie, jak również i Sądu Rzeszy w Niemczech, takie zarządzenie jest w porządku.

Oddam to Wojewodzie, aby stwierdził, czy nie zaszło nadużycie władzy¹¹⁸.

Krótką uwagę marszałka Wolnego stanowiła streszczenie wyjaśnień prezesa Agenora Frendla, zawartych w piśmie z 21 listopada 1922 roku¹¹⁹, stanowiących *de facto* merytoryczną odpowiedź na składaną dopiero interpelację. Zgodnie z zapowiedzią, marszałek Wolny przesłał mimo to odpis interpelacji i pisma prezesa Sądu Apelacyjnego wojewodzie, spodziewając się wyjaśnień także od szefa administracji ogólnej i zespolonej. Dowodem takiego postępowania marszałka Wolnego jest treść — zamieszczonej na interpelacji — dekretacji Wolnego: *1/ Odpis interpelacji i załącznika panu Wojewodzie. 2/ Po 3 tygodniach. K.21/II 22 r. W.*¹²⁰

Odpowiedź z Wydziału Prezydialnego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego jednak nie nadeszła.

8

Interpelacja posła ks. Brzuski i tow. w sprawie usunięcia z pracy na kopalni „Silesia” w Dziedzicach robotników Hodera, Jarolima i Folka (28 listopada 1922)¹²¹.

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Eugeniusz Brzuska, Stanisław Janicki, Walenty Fojkis, Jan Kędzior, Janina Omańkowska, Jan Lubos, Paweł Kempka, Karol Mathea, Bronisława Szymkowiakówna, Adolf Sobota, Ryszard Wydra.
4. Treść interpelacji:

¹¹⁸ APK, Sejm Śląski 547, s. 49; spraw. sten. z 12. pos. Sejmu Śląskiego, 21 listopada 1922 r., łam 35.

¹¹⁹ Pismo znajduje się w: APK, Sejm Śląski 733, s. 20—22, 24—26. O sprawie aresztowania Wiktora Rumpfelda — w kontekście art. 17 statutu organicznego — por. J. Ciągwa: *Immunitet parlamentarny...*, s. 116, 119—120, 125, 127, 128.

¹²⁰ APK, Sejm Śląski 733, s. 23.

¹²¹ 28 listopada 1922 r. jest datą wpływu interpelacji, natomiast 27 listopada 1922 r. — datą jej napisania. Zob. APK, Sejm Śląski 733, s. 11.

Z końcem lipca b.r. zostali wydaleny z pracy na kopalni „Silesia” w Dziedzicach trzech robotnicy: Hoder, Jarolim i Folek, podejrzani zorganizowania napadu na pociąg w Goczałkowicach, wiozący członków PPS. Wydalenie zostało dokonane wskutek ugody pp. dr. Treutlera [...], starostwa w Bielsku i [...] Syski i reprezentanta P.P.S. [...]. Wspomnianych robotników wydalonno aż do czasu, w którym delegat starostwa w Bielsku przeprowadzi śledztwo. Robotnicy ci dotychczas nie wrócili do pracy. Wobec[?] tego zapytujemy p. Wojewodę

- 1) czy zechce natychmiast zbadać wypadek wydalenia na kopalni „Silesia”?*
- 2) czy zechce wytoczyć dr. Treutlerowi śledztwo za bezprawne usunięcie wspomnianych robotników z pracy?*
- 3) czy zechce zapewnić robotnikom ochronę pracy i ustrzec ich przed gwałtami, które są sprzeczne z konstytucją¹²².*

Odpowiedzi nie odnaleziono.

¹²² APK, Sejm Śląski 733, s. 11. O interpelacji nie wspomina ani protokół, ani stenogram 14. posiedzenia Sejmu z 27 listopada 1922 r. (Zob. APK, Sejm Śląski 549). A ponieważ, co wynika z dekretacji marszałka Wolnego, interpelacja wpłynęła 28 listopada 1922 r., kiedy nie było posiedzenia, to rejestracja interpelacji nastąpiła poza posiedzeniem plenarnym.

Sprawą napadu na pociąg w Goczałkowicach zajmowała się Tymczasowa Rada Wojewódzka na 12. posiedzeniu w dniu 1 sierpnia 1922 r., w ramach ostatniego punktu porządku dziennego (8/ *Wnioski i interpelacje*). Rozpatrzenie sprawy nastąpiło w wyniku skargi, skierowanej do Tymczasowej Rady Wojewódzkiej:

Wpłynęła na moje ręce następująca skarga:

*Socjalistyczni robotnicy w Dziedzicach (kolonia) zażądali wydalenia trzech robotników Folka Fr., Jarolima Fr. i Hodera Józefa, podejrzewając ich o udział <w napadzie> na pociąg w Goczałkowicach wiozący socjalistów do Katowic w dniu 23.VII.b.r. Dla poparcia swego żądania urządzili strejk. Delegaci socjalistyczni udali się równocześnie do starostwa w Bielsku i zażądali potwierdzenia swego żądania. Miał to podpisać Dr. Treutler. Trzej wymienieni robotnicy zostali z pracy usunięci. W dodatku w poniedziałek /24.VII./ pobito Jarolima. Gdy wachmistrz żandarmerii wziął go w obronę, został pobity do krwi i został przewieziony do szpitala. Główny sprawca napadu Mentel został aresztowany, lecz górnicy go odbili, tak że znajduje się na wolności. Wobec tego proszę: ... Niedokończony tekst skargi, stanowiącej załącznik do materiałów posiedzenia, kończy uwaga, zapisana ołówkiem: *Wnioski w protokole*. (APK, Śląska Rada Wojewódzka 1, s. 133). Istotnie, wnioski takie, sformułowane przez członka Rady, księdza Eugeniusza Brzuskę, którego źródło (APK, ŚRW 1, s. 1) określa jako profesora w Cieszynie, znajdują się w protokole 12. posiedzenia: 8. *Wnioski Ks. Brzuski: I. żeby p. Wojewoda zbadał opisane wypadki i winnych kazał pociągnąć do odpowiedzialności, II. żeby zbadał, czy Dr. Treutler podpisał wydalenie, a o ile to będzie polegało na prawdzie, by mu wytoczono śledztwo dyscyplinarne, III. żeby p. Wojewoda postarał się o zagwarantowanie wolności pracy. Ze strony pana Wojewody przyrzeczono, że o ile doniesienie, co do pana Treutlera polega na prawdzie, wówczas poczyni odpowiednie kroki celem przeprowadzenia śledztwa*. Ibidem, s. 132.*

Złożona 28 listopada 1922 r. interpelacja poselska Klubu ChZL, autorstwa posła Brzuski, który sprawę wydalenia robotników referował w Radzie kilka miesięcy wcześniej, poświadcza nieskuteczność skargi, przedłożonej w sierpniu 1922 r.

9

Interpelacja w sprawie zranienia przez policjanta w Cieszynie
dwóch studentów
(13 grudnia 1922)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.
3. Personalia interpelantów: Kazimierz Rakowski, Janina Omańkowska, Edward Rybarz, Karol Palarczyk, Adolf Sobota, Eugeniusz Brzuska, Karol Mathea, Bronisława Szymkowiakówna, Jan Lubos, Ryszard Wydra, Stanisław Janicki, Franciszek Łukaszek.
4. Treść interpelacji:

Gazety śląskie (Oberschl. Kurier z d. 6 grudnia 1922) donoszą, że w nocy z 1-go na 2-gi grudnia b.r. w Cieszynie „żandarm” (policjant) wystrzałem z rewolweru zranił dwóch studentów, z których jeden, Tadeusz Boja, odniósł bardzo ciężkie rany. Miało to nastąpić rzekomo przy starciu policji ze studentami szkoły rolniczej, z opisu jednak nie widać, aby studenci mieli być uzbrojeni.

Czy wiadomo wojewodzie o tym zajściu?

Czy przedsięwziął jakieś środki, aby w przyszłości uniknąć mordowania nieuzbrojonych obywateli przez policję?

*Czy winni zostali ukarani?*¹²³.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

10

Interpelacja w sprawie braku parowozów
(14 grudnia 1922)

Tekstu interpelacji nie odnaleziono.

W tej sprawie Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego zgłosił w Sejmie — dzień wcześniej — wniosek nagły:

¹²³ APK, Sejm Śląski 552, s. 31; Sejm Śląski 773, s. 12—13; spraw. sten. z 17. pos. Sejmu Śląskiego, 13 grudnia 1922 r., łam 23. Po odczytaniu interpelacji marszałek Wolny powiedział: *Przypuszczam, że interpelantom wystarczy pisemna odpowiedź. (Głos: Wystarczy).* Spraw. sten. z 17. pos. Sejmu Śląskiego, 13 grudnia 1922 r., łam 23.

Zgoda interpelantów na pisemną formę odpowiedzi została odnotowana również na oryginalnej interpelacji: *Interpelanci zgadzają się na odpowiedź na piśmie. K. 13/12 22 r. Wolny, marszałek.* APK, Sejm Śląski 733, s. 13.

*Wysoki Sejm raczy uchwalić: Wzywa się Wojewodę, ażeby zwrócił się do Ministerstwa Kolei Państwowych celem zapobieżenia niebezpieczeństwu grożącemu z powodu braku parowozów na G. Śląsku*¹²⁴.

10a

Odpowiedź wojewody na interpelację w sprawie
braku parowozów
(20 stycznia 1923)

*W sprawie powyższej interweniowałem przez wydelegowanego urzędnika w Ministerstwie Kolei Żelaznych domagając się rychłej sanacji stosunków parowozowo-ruchowych na kolejach śląskich i uzyskałem zapewnienie, że Ministerstwo Kolei Żelaznych wyda w tym kierunku stosowne zarządzenie*¹²⁵.

11

Interpelacja Komisji Szkolnej do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie pomieszczenia biur
Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach
(12 stycznia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Komisja Szkolna Sejmu Śląskiego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Jan Szuścik, Ryszard Wydra, Thomas Szczepońnik, Eugeniusz Brzuska, Otto Ulitz, Franciszek Obrzut, Józef Biniszkievicz.
4. Treść interpelacji:

Stan faktyczny:

Biura pomienionego Wydziału mieszczą się dotychczas w budynku byłego hotelu „Wiener Hof” w Katowicach na 3-im piętrze w 9 pokojach o przeciętnej przestrzeni 12—16 m². W poszczególnych pokojach, jak pokój referenta szkolnego, Wydział Rachunkowy, Ekspedycja, siedzi po 12 urzędników i funkcjonariuszów i to po 4 i 5 koło jednego stołu. Oprócz tego pokoje te służą do przyjmowania stron. Razem w tych 9 biurach rozmieszczonych jest 50 naczelników, urzędników i funkcjonariuszów Wydziału Oświecenia. Poszczególne kancelarie przeznaczone dla naczelników są prawie nieopalone, gdyż system opalania zawodzi i kaloryfery nie funkcjonują.

¹²⁴ Wniosek nagły posła Brzuski i towarzyszy w przedmiocie braku parowozów na G. Śląsku. APK, Sejm Śląski 734, s. 1.

¹²⁵ APK, Sejm Śląski 733, s. 27. Na odpowiedzi adnotacja marszałka Wolnego: *W odpisie Klubom. K. 27.I.23. W.* O tym, że wyjaśnienie wojewody było dla interpelantów satysfakcjonujące, świadczy skierowanie odpowiedzi *ad acta*. Ibidem, s. 27.

W takich warunkach nie może być mowy o prawidłowym funkcjonowaniu aparatu szkolnego, gdyż referenci zakładają sobie wzajemnie akta, które wskutek tego giną. Powietrze w lokalach urzędowych jest zabójcze, a czystość pozostawia wszystko do życzenia.

Wobec tego zapytujemy Pana Wojewodę Śląskiego:

1./ Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że Wydział Oświecenia Publicznego jest zupełnie nieodpowiednio umieszczony,

2./ Czy Pan Wojewoda jest gotów umieścić Wydział Oświecenia Publicznego tak, aby jego urzędnikom umożliwić prawidłowe urzędowanie.

/Można by Wyższy Urząd Górniczy, który zajmuje obok Wydziału Oświecenia pół piętra, przenieść np. do wolnych 4-ch sal w szkole Rüttgersa./¹²⁶.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

12

Interpelacja posła Grajka i towarzyszy w sprawie Komisji Parytetycznej w Bielsku (18 stycznia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6¹²⁷.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Ignacy Sikora, Franciszek Obrzut, Romuald Mędlewski, Ignacy Gwóźdź, Jan Szuścik.
4. Treść interpelacji:

Celem uregulowania zarobków robotniczych w przemyśle i handlu miasta Bielska i okolicy została utworzona Komisja Parytetyczna¹²⁸, która badając ceny żywności i artykułów pierwszej potrzeby regulowała zarobki robotników. Pod-

¹²⁶ APK, Sejm Śląski 558, s. 47; Sejm Śląski 733, s. 52; spraw. sten. z 24. pos. Sejmu Śląskiego, 12 stycznia 1923 r., łam 30.

¹²⁷ Marszałek Sejmu Śląskiego przyjął interpelację mimo jej ewidentnego braku formalnego, tj. braku siódmego podpisu pod interpelacją.

¹²⁸ *Komisja Parytetyczna działa według regulaminu wydanego przez Woj. Śl. na zas. rp. Dz.U.Śl. poz. 53 ex 22.* W. Dąbrowski: *Poradnik prawniczy wyjaśniający stan prawny na obszarze województwa śląskiego.* Katowice 1939, s. 20.

Cytowane w *Poradniku...* rozporządzenie z dnia 16 sierpnia 1922 r. w przedmiocie tworzenia Komisji do badania cen (Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 53) stanowiło w § 1 ust. 5, iż:

Wewnętrzny regulamin uchwali sama Komisja
natomiast w ust. 6, że:

Głównym zadaniem Wojewódzkiej Komisji jest nadzór nad działalnością lokalnych Komisji do badania cen, wydawania instrukcji dla nich i ich informowanie celem jednolitego ich funkcjonowania.

wyższanie zarobków robotniczych stosownie do wzrastania cen artykułów pierwszej potrzeby było zupełnie słusznym i nie zmuszało związki zawodowe do ciągłych interwencji u przemysłowców w sprawie poprawy płac. Obecnie ze strony przemysłowców nastąpiło wypowiedzenie umowy dotyczącej się Komisji Parytetycznej. W obecnym czasie, kiedy drożyzna wzrasta z dnia na dzień, zniesienie Komisji Parytetycznej wywołało wielkie rozgoryczenie wśród robotników. Domagania się pozostawienia Komisji Parytetycznej przez Związki Zawodowe dotąd nie odniosło żadnego skutku. Fabrykanci stoją uparcie za rozwiązaniem Komisji. W najbliższych dniach zanoszą się na generalny strajk, który pogrążyłby rodziny robotnicze w okropną nędzę.

Wobec powyższego przedstawienia powyższego stanu rzeczy wzywa się Rząd Wojewódzki, by możliwie najprędzej wpłynął na przemysłowców bielskich, by dotychczas istniejącą Komisję Parytetyczną pozostawili nadal dla uspokojenia sfer robotniczych na Śląsku Cieszyńskim¹²⁹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

13

Interpelacja posła Mokrego i towarzyszy w sprawie nieregularnego wypłacania w powiatach pszczyńskim i rybnickim rent dla wdów i sierot po poległych żołnierzach i powstańcach
(25 stycznia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Wojciech Mokry, Józef Biniszkiewicz, Józef Wiechuła, Józef Machaj, Antoni Czajor¹³⁰.
4. Treść interpelacji:

¹²⁹ APK, Sejm Śląski 561, s. 3, 32, 35, 89; druk nr 125; spraw. sten. z 27. pos. Sejmu Śląskiego, 18 stycznia 1923 r., łam 24.

W dniu 21 marca 1923 r. Klub Narodowej Partii Robotniczej wniósł w Sejmie wniosek nagły, przyjęty tego samego dnia przez plenum, w sprawie Komisji Parytetycznej:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wzywa się p. Wojewodę, by w porozumieniu z Wydziałem Przemysłu i Handlu poczynił odpowiednie starania wśród bielskich przemysłowców, by ci pozostawili nadal Komisję Parytetyczną, która reguluje płacę robotników biorąc wzgląd na wzrastającą z dnia na dzień drożyznę.

Oryginał wniosku nagłego posła Grajka i towarzyszy podpisany został przez 6 posłów: Węgrzyka, Obrzuta, Pronobisa, Mędleńskiego, Gwoźdźcia i Szuścika, tj. przez sygnatariuszy częściowo innych niż ci, którzy poparli wniesioną 18 stycznia 1923 r. interpelację w tym samym przedmiocie. APK, Sejm Śląski 734, s. 65.

¹³⁰ Ostatni podpis nieczytelny. Także w tym przypadku marszałek Wolny przyjął interpelację mimo braku dwóch podpisów poparcia.

Od dłuższego czasu powtarzają się skargi ze strony wdów pobierających renty od Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń, że odnośne urzędy wypłacające zalegają z wypłatami skromnych rent dla wdów i sierot po dwa miesiące. Nie dosyć na tym, że renta przyznana wdowom i sierotom żadną miarą nie wystarcza na utrzymanie odnośnych osób, to renty wypłacane w 2 miesiące skutkiem spadku wartości waluty, renta staje się wprost iluzoryczną. Do takich urzędów wypłacających należą urzędy w gminie Kosztów w pow. Pszczyńskim i Bogucicach pow. Katowicki.

Podpisani zapytują p. Wojewodę, czy skłonny jest poczynić zarządzenia, aby renty dla wdów i sierot były regularnie wypłacane¹³¹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

14

Interpelacja posłów Macheja i tow. w sprawie wydalenia robotników rolnych przy dworze w Rudzicy z mieszkań folwarcznych (6 lutego 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Józef Adamek, Józef Wiechuła, Antoni Czajor, Wojciech Mokry, Wiktor Rumpfelt, Klemens Borys.
4. Treść interpelacji:

W ostatnim tygodniu komisja złożona z delegata urzędu ziemskiego Daneckiego, delegata przymusowego zarządu byłej komory cieszyńskiej Pszczółkowskiego, oraz przedstawiciela robotników, przybyła, na żądanie dzierżawcy dworu w Rudzicy p. Grabowskiego — do dworu byłej komory cieszyńskiej w Rudzicy, dla uregulowania spraw mieszkaniowych w tym dworze. Regulowanie tej nader ważnej kwestii polegało na tym, że mimo protestu zastępcy robotników komisja orzekła, że kilka rodzin ma do dni 14 opuścić zajmowane dotychczas mieszkania, a zająć mieszkania przydzielone przez ową komisję, które pod żadnym względem nie odpowiadają wymaganiom interesowanych osób. Nowo przydzielone mieszkania nie tylko, że ze względu na ich stan budowlany nie nadają się na mieszkania, lecz nie posiadają żadnego pomieszczenia na żywy i martwy inwentarz gospodarczy.

Podpisani zapytują p. Wojewodę, czy znane mu są praktyki pp. komisarzy w sprawach na dworach, byłej komory cieszyńskiej i co p. Wojewoda zamierza

¹³¹ APK, Sejm Śląski 563, s. 18; Sejm Śląski 733, s. 53; spraw. sten. z 29. pos. Sejmu Śląskiego, 25 stycznia 1923 r., łam 32.

uczynić, aby ustawa o ochronie lokatorów w Województwie Śląskim¹³² nie była gwałcona przez czynniki, które w pierwszym rządzie powinny ją przestrzegać¹³³.

14a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i tow.
w sprawie wydalenia robotników rolnych przy dworze w Rudzicy
z mieszkań folwarcznych
(30 kwietnia 1923)

W odpowiedzi na przesłaną mi pismem z dnia de praes. 8 lutego 1922 L. 242/O/23 interpelację pp. Macheja i Tow. w sprawie wydalenia robotników rolnych przy dworze w Rudzicy z mieszkań folwarcznych, mam zaszczyt donieść co następuje:

Sprawa zlikwidowania stosunku służbowego z Państwowym Zarządem Przymusowym b. pracowników dworskich otrzymujących działki ziemi z folwarków Kamery była poruszona podczas czynności Komisji Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Gł.U. Z. w dniu 27. marca 1922 r. Przedstawiciele służby przedłożyli szereg życzeń, które Komisja Międzyministerialna przedstawiła Ministerstwu Rolnictwa do zatwierdzenia. Wnioski te zostały zatwierdzone i polecone do wykonania rozporządzeniem M.R. i D.P. (odpis) z dnia 24. marca 1922 r. L. 1765/WMP. Między innymi Ministerstwo Rolnictwa poleciło zagwarantować mieszkania oraz w miarę możliwości ubikacje gospodarcze tej b. służbie, która otrzymała ziemię — w porozumieniu z Delegaturą G.U.Z. w Cieszynie.

Stosownie do tego polecenia rozpoczęła czynności Komisja złożona z Delegata Komory i G.U.Z. — objeżdżając folwarki i regulując sprawy mieszkań — w porozumieniu z dzierżawcami ośrodków — im bowiem zostały przekazane wraz z folwarkami wszystkie budynki a i te — gdzie mieszkała b. służba dworska obdzielona ziemią.

Komisja Mieszkaniowa badała na miejscu sprawy mieszkaniowe — wydzielając z ośrodka część zabudowań dla b. służby — oraz zarządzała ewentualne przegrupowanie w zamieszkaniu b. służby, przeprowadzając ją do budynków wyłączonych z ośrodka. Opróżnione mieszkania zajmuje służba dworska folwarku.

Odnosnie do wypadku przegrupowania w zamieszkaniach b. służby folwarczej przy dworze w Rudzicy, podniesionego w interpelacji, przeprowadzone

¹³² Interpelanci mieli zapewne na myśli — obowiązującą w czasie wnoszenia interpelacji — ustawę Sejmu Śląskiego z 15 stycznia 1923 r. dotyczącą zmiany rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 28 czerwca 1922 r. i z dnia 3 października 1922 r. w przedmiocie ochrony lokatorów oraz lichwy i spekulacji mieszkaniowej. Dz.U.Śl. Nr 7, poz. 41.

¹³³ APK, Sejm Śląski 567, s. 18, 60; Sejm Śląski 733, s. 33, 57, 58; spraw. sten. z 33. pos. Sejmu Śląskiego, 6 lutego 1923 r., łam 26.

dochodzenia stwierdziły, że Komisja Mieszkaniowa nie wyjeżdżała do Rudzicy na skutek żądania dzierżawcy Grabowskiego, lecz z własnej inicjatywy i że w czasie wykonywania czynności komisyjnych przeciw wydanyim zarządzeniom Komisji Mieszkaniowej ze strony przedstawiciela robotników rolnych nie było sprzeciwu. Ponadto zostało stwierdzone, że 6 rodzin z b. służby, obdzielonych ziemią pozostaje w dotychczas zajmowanych mieszkaniach, tak samo 5 rodzin, które bądź ziemi nie otrzymały, bądź zrzekły się jej. Jeden zaś b. fernal Uchyła Jan miał się przeprowadzić w terminie do 1. kwietnia do mieszkania o wiele lepszego, niż to, które dotychczas zajmuje, a ze względu, iż mieszkanie jego pozostaje przy dzierżawcy folwarku Rudzice dla jego robotników. Jeden zaś b. komornica Kuś Anna / obecnie Einhorn — mąż robotnik po czeskiej stronie — zwolniona ze służby z dnia 1 lipca 1922 r. bez przydziału ziemi otrzymała wezwanie do zupełnego opuszczenia mieszkania i sprawa ta skierowana została na drogę sądową. Mieszkanie to potrzebne jest dla b. komornicy, która otrzymała ziemię a mieszka obecnie w budynku ośrodka. Stan jednego budynku w Rudzicy /Nr 57 Stary Dwór/ zajętego przez b. służbę jest rzeczywiście zły, na to jednak zarząd Komory nic poradzić nie może, trzymając się w tym wypadku instrukcji Ministerstwa Rolnictwa i D.P. o niewykładanie kapitału w budowlę objęte drobnymi dzierżawami. Zaznacza się, iż wszyscy zamieszkujący w tym budynku zajmowali go szereg lat jako komornicy dworscy.

Przydział budynków gospodarczych w folwarku Rudzicach dla b. służby jest niemożliwy, gdyż mieszkają w odległości $\frac{1}{2}$ klm od folwarku i miejsca w budynkach dworskich nie ma.

Otrzymali jako stodołę szopę na nawozy sztuczne pod jednym dachem w budynku nr 57, miejsca zaś na krowy z wyjątkiem dwóch chlewików na trzy sztuki — nie ma, dzierżawca bowiem prowadząc oborę zarodową obcych krów do swej obory przyjąć nie może.

B. służba dworska z Rudzicy otrzymała ziemię na odległym folwarku Wieszczęta i tam pomieszczenie jest dostateczne zarówno na zbiory jak i na inwentarz, brak jednak mieszkań.

Zaznaczyć przy tym należy, iż sposób rozmieszczenia służby, przydziału budynków należy traktować jako prowizoryczny, tak jak i samą akcję tworzenia parcelowych mieszkań. Z chwilą upaństwowienia Komory Cieszyńskiej przeprowadzoną zostanie racjonalna komasacja wszystkich drobnych dzierżaw, oraz przeprowadzoną rzeczywista parcelacja tych terenów, oparta na zasadzie ustawy o reformie rolnej, tworząc szereg mniejszych i większych kolonii rolniczych i robotniczych, odpowiednio zabudowanych.

Nadmienić wreszcie należy, że tak istnienie jak działalność Komisji Mieszkaniowej przewidziane są w umowie zawartej w przedmiocie dzierżawy poszczegól-nych folwarków.

Z wyżej przedstawionego stanu sprawy wynika, że postępowanie Komisji Mieszkaniowej tak na ogół jak i w wypadku podniesionym w omawianej interpela-

*cji, jako zgodne z wytycznymi i wskazówkami ustalonymi przez Komisję Międzyministerialną nie stoi w niczym w sprzeczności z przepisami o ochronie lokatorów*¹³⁴.

15

Interpelacja posła Grajka i tow.
w sprawie nieszczęścia w kopalni Laurahuckiej
(6 lutego 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7 (?).
3. Personalalia interpelantów: Michał Grajek¹³⁵.
4. Treść interpelacji:

Czy p. Wojewodzie są znane przyczyny nieszczęścia zalania kopalni?

*Co Rząd zamierza uczynić, ażeby dać możliwość zatrudnienia ewentualnie zwolnionym robotnikom?*¹³⁶.

15a

Odpowiedź wojewody¹³⁷ na interpelację posła Grajka i towarzyszy
w sprawie nieszczęścia w kopalni Laurahuckiej
(6 lutego 1923)

¹³⁴ Pismo wojewody śląskiego Antoniego Schultisa (L. Prez. 74/1a) z 30 kwietnia 1923 r. do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 30—32, 59—61.

¹³⁵ Nie udało się odnaleźć tekstu interpelacji, wraz ze złożonymi pod nią podpisami. Archiwalia 33. posiedzenia nie zawierają też listy obecności. Wśród posłów usprawiedliwiających swoją nieobecność na tym posiedzeniu nie było żadnego posła z Klubu Narodowej Partii Robotniczej. Na podstawie tej przesłanki możemy założyć, że podpisy całej siódemki (Michał Grajek, Ignacy Gwóźdź, Romuald Mędlewski, Franciszek Obrzut, Piotr Pronobis, Ignacy Sikora, Teodor Węgrzyk) znalazły się pod przedmiotową interpelacją.

¹³⁶ Mały fragment interpelacji, ograniczony do dwóch pytań, znamy jedynie z wypowiedzi marszałka Wolnego, kierującego obradami 33. posiedzenia Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 567, s. 18; spraw. sten. z 33. pos. Sejmu Śląskiego, 6 lutego 1923 r., łam 26.

¹³⁷ Odpowiedzi ustnej na interpelację, zresztą jedynej ustnej odpowiedzi na interpelację, wniesione przez Klub Narodowej Partii Robotniczej, udzielił na 33. posiedzeniu Sejmu Śląskiego, działający z upoważnienia wojewody członek Rady Wojewódzkiej, inż. Szefer. Odpowiedź, której obszernie fragmenty tu przytaczamy, jest wyjątkowa i nietypowa jeszcze z tego powodu, że nastąpiła bezpośrednio po wniesieniu interpelacji, a więc na tym samym posiedzeniu, na którym posłowie Klubu NPR przedłożyli interpelację marszałkowi.

Wyjaśnienia dał radca górniczy Dr. Schaeffer twierdząc, że niebezpieczeństwo bezrobocia nie istnieje, gdyż robotnicy zostaną zatrudnieni częściowo przy robotach reparacyjnych. Poza tym stwierdził mówca, że doprowadzenie kopalń do wznowienia produkcji wymagać będzie 2 do trzech miesięcy.

Z Sejmu Śląskiego. „Gazeta Robotnicza” nr 30, z 8 lutego 1923, s. 2.

W sobotę¹³⁸ rano wskutek nagłej odwilży rzeka Brynica wezbrała do takich rozmiarów, jakich dotychczas ludność nie pamięta. [...] koło godziny 4., gdy zobaczono, że tama nie potrafi ochronić szybu „Czakaj”, zaalarmowano załogę szybu „Knoff”, która wyjechała, a na najniższym poziomie 220 metrów pozostali maszyniści pompowi, aby wodę, która dopływała, starać się wypompuwać. [...] Gdy i tych maszynistów zaalarmowano, rzucili się do ucieczki szybem z poziomu 222 m. na poziom wyższy, 182 m. Niestety jednak dopływ wody był tak silny, że tylko pierwszy z nich zdołał się wyratować i wyskoczyć na poziom 182 m., gdy drugi i trzeci, wspinając się za nim po drabinkach, zostali przez napór wody zrzućeni i ponieśli śmierć. Wysoki Sejm przez powstanie uczcił ich pamięć. [...]

W dniu dzisiejszym sytuacja wygląda w ten sposób, że zatopione są i nie pracują zupełnie kopalnie „Ficinus” i „Knoff”, czyli cała kopalnia „Huty Laury”, następnie „Chasse Fanny” i „Neue Hohenlohe”. Na kopalni „Richterschächte” nie pracują na najniższym poziomie 300 m., natomiast wyższe poziomy są normalnie obłożone. Niebezpieczeństwo ludziom nie zagraża i produkcja tych kopalń wynosi mniej więcej 70% produkcji normalnej [...].

Co się tyczy bezrobocia, jak obecnie sprawa się przedstawia, wygląda ono następująco: Na kopalni „Richterschächte” wszyscy ludzie są zatrudnieni, bo ci, co pracowali w najniższym poziomie, pracują obecnie w poziomie wyższym. [...]. Robotnicy, którzy pracują na kopalni „Laurahüttegube”, na razie pracują przy robotach, służących tamowaniu, tak samo pracują robotnicy zatrudnieni na kopalni „Hohenlohe” i „Fanny”. Jeżeli ograniczy się to nieszczęście tylko do obecnych rozmiarów, t. zn. jeżeli oprócz kopalni „Richterschächte” inne nie będą zalane, to bezrobocie nikomu nie grozi, bo górnicy na kopalni „Richterschächte” są normalnie zatrudnieni, robotnicy zaś z kopalni „Hohenlohe” będą częściowo zatrudnieni przy robotach odwadniających. Częściowo zaś w razie potrzeby będzie można osobnymi tramwajami, co się już przygotowuje, przesłać ich do trzeciej kopalni tego samego towarzystwa t. zn. do kopalni „Hrabina Laura”. [...]

Nie ulega wątpliwości, że celem zabezpieczenia się na przyszłość należy dążyć całą siłą¹³⁹ przede wszystkim do tymczasowego uregulowania biegu Brynicy, co już się robi, bo saperzy pracują w tym kierunku, ażeby odchylić bieg Brynicy od strony górnośląskiej w kierunku na wschód. Jednakże jest to prowiatorium, a na dłuższą metę, na dalszą przyszłość muszą być czynione jak najszybciej starania, aby uregulować bieg Brynicy, która płynie w piaskach, a kierunek jest tak wązowy i tak nieprawidłowy, że nie można zupełnie być pewnym, czy

¹³⁸ Chodziło o sobotę, 3 lutego 1923 r. Dramatyczne wydarzenia tego dnia i następstwa tych wydarzeń zob. m.in. w: „Gazeta Robotnicza” nr 28, z 6 lutego 1923 r., s. 3 (Woda zalewa kopalnię); nr 31, z 9 lutego 1923 r., s. 3 (Przebieg prac ratunkowych na kopalniach).

¹³⁹ Ewidentny derywat z języka angielskiego, tzn. *siłą*.

*przez podobny wielki wylew podobne nieszczęście nie spotka kopalń górnośląskich w przyszłości*¹⁴⁰.

16

Interpelacja posła Janickiego i towarzyszy w sprawie zbierania
składek na tak zwane ofiary Zagłębia Ruhry
(27 lutego 1923)¹⁴¹

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpellantów: Stanisław Janicki, Franciszek Łukaszek, Janina Omańkowska, Paweł Kempka, Jan Lubos, Karol Palarczyk, Ryszard Wydra, Eugeniusz Brzuska, Walenty Fojkis.
4. Treść interpelacji:

Nagły wniosek w formie interpelacji w sprawie zbierania składek na rzecz strajkujących urzędników Niemców w Zagłębiu Ruhry.

Uzasadnienie

W urzędzie administracyjnym Hr. Donnersmarka Carlhof w Tarnowskich Górach zbierał w tych dniach urzędnik tego zakładu, Pan Siwy składki na rzecz strejkujących urzędników Niemców w Zagłębiu Ruhry. Urzędnik ten wymuszał od swoich kolegów składki — najniższe 3000 mk. Wszyscy urzędnicy tego zakładu, pomiędzy którymi jest kilku Polaków, z obawy, by ich nie wyrzucano z pracy, wbrew swej woli składki te płacić musieli.

*Ponieważ czyn powyższy może w skutkach swych być bardzo zgubnym dla państwa polskiego, Wysoki Sejm uchwalić zechce*¹⁴².

¹⁴⁰ APK, Sejm Śląski 567, s. 18—20; spraw. sten. z 33. pos. Sejmu Śląskiego, 6 lutego 1923 r., łam 26—30.

Nie jest wykluczone, że interpelacja Klubu przyspieszyła akcję pomocy Sejmowi Śląskiemu dla ofiar zalanych kopalń. Już bowiem 15 lutego 1923 r. Sejm Śląski uchwalił ustawę w przedmiocie ustanowienia funduszu na zapomogi dla pozostałych po ofiarach katastrofy w kopalniach Heinitz i Knoff. Dz.U.Śl. Nr 10, poz. 64.

Art. 1 powołanej ustawy stanowił, co następuje:

Na zapomogi dla pozostałych po ofiarach w kopalniach Heinitz i Knoff przyznaje się ze Skarbu Śląskiego do dyspozycji Rady Wojewódzkiej kwotę 10 000 000.-marek niemieckich, t.j. dziesięć milionów marek niemieckich.

¹⁴¹ Sformułowana 23 lutego 1923 r. interpelacja została wniesiona do Sejmu 27 lutego 1923 r. APK, Sejm Śląski 734, s. 22.

¹⁴² Następuje tekst interpelacji. Ten nietypowy układ interpelacji wynikał z faktu, że zamiarem wnioskodawców było połączenie wniosku nagłego z interpelacją, jak o tym świad-

Interpelacja

Czy wiadomym jest Wojewodzie Śląskiemu, że w Urzędzie administracyjnym Hrabiego Donnersmarka Carlshof w Tarnowskich Górach urzędnik tegoż zakładu Pan Siwy zbierał składki pomiędzy wszystkimi urzędnikami owego zakładu i wymuszał od nich pieniądze na rzecz strejkujących urzędników państwa niemieckiego w Zagłębiu rzeki Ruhr przeciwko władzom francuskim?

Co zamierza uczynić P. Wojewoda, ażeby podobnym wypadkom na przyszłość przeszkodzić¹⁴³ zaś winnych pociągnąć do odpowiedzialności¹⁴⁴.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

17

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie wdrożenia odpowiednich kroków, aby zapobiec przesileniu gospodarczemu (2 marca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Johann Kowoll, Joseph Pawlas, Alfons Kaczmarczyk, Bernard Jankowski, Eduard Pant, Franz Schoppa¹⁴⁵.
4. Treść interpelacji:

W ostatnich dniach da się zauważyć przesilenie gospodarcze w naszym województwie. Zamyka się zakłady (fabryka towarów emaljowanych w Gotartowicach), wypowiada się robotnikom w większej mierze (Ferum), przeprowadza się ograniczenia pracy, zapowiada się świętowania (Przemysł tkacki w Bielsku, Ferum).

czy sama formuła wniosku: *Nagły wniosek w formie interpelacji w sprawie zbierania składek na rzecz strajkujących urzędników Niemców w Zagłębiu Ruhry*. APK, Sejm Śląski 570, s. 22; Sejm Śląski 734, s. 22—23; spraw. sten. z 36. pos. Sejmu Śląskiego, 27 lutego 1923 r., łam 19.

Sam marszałek potraktował przedłożony mu tekst jako interpelację, nie jako wniosek nagły: *Wpłynęły interpelacje: p. posła Janickiego i towarzyszy w sprawie zbierania składek na tak zwane ofiary Zagłębia Ruhry [...] Podług regulaminu otrzyma interpelację Pan Wojewoda*. Spraw. sten. z 36. pos. Sejmu Śląskiego, 27 lutego 1923 r., łam 19.

¹⁴³ W oryginale: *zaszkodzić*.

¹⁴⁴ APK, Sejm Śląski 570, s. 22—23, 52, 92; spraw. sten. z 36. pos. Sejmu Śląskiego, 27 lutego 1923 r., łam 19.

¹⁴⁵ Pozostałe trzy nazwiska nieczytelne.

*Co zamierza władza wojewódzka uczynić, aby zapobiec dalszemu zamknięciu zakładów jak również i zwolnieniu robotników?*¹⁴⁶.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

18

Interpelacja Klubu Niemieckiego
w sprawie noweli do ubezpieczenia funkcjonariuszów prywatnych
(14 marca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 16.
3. Personalia interpelantów: Joseph Pawlas, Romuald Mędlewski, Karl Buchwald, Jan Lubos, Johann Kowoll, Otto Ulitz, Alfons Kaczmarczyk, Michał Grajek, Wilhelm Goldmann, Karl Reitzenstein, Kurt Mayer, Thomas Szczeponik, Franz Schoppa, Eduard Pant, Bertnard Jankowski, Klemens Borys.
4. Treść interpelacji:

*Z dniem 10 listopada 1922 nabrała moc w Rzeszy Niemieckiej nowela w sprawie ubezpieczenia funkcjonariuszów prywatnych*¹⁴⁷. Według traktatu Genewskiego obowiązywać powinna ustawa niemiecka na terenie plebiscytowym Województwa Śląskiego tak długo, jak długo Rzeczypospolita Polska nie zaprowadzi lepszych ustaw socjalnych¹⁴⁸.

¹⁴⁶ APK, Sejm Śląski 733, s. 54. Protokół 37. posiedzenia Sejmu Śląskiego z 2 marca 1923 r. oraz sprawozdanie stenograficzne z tego posiedzenia nie odnotowały faktu wniesienia interpelacji. Zob. APK, Sejm Śląski 571.

¹⁴⁷ Gesetz über Änderung des Versicherungsgesetzes für Angestellte und der Reichsversicherungsordnung. Vom 10. November 1922. (RGBl. 1922, Teil I. S. 849).

¹⁴⁸ Art. 7 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497) stanowił, co następuje:

Ustawodawstwo o ubezpieczeniu socjalnym i zaopatrzeniu inwalidów wojennych, tudzież wdów i sierot wojennych jest rzeczą Sejmu Śląskiego tak długo, dopóki ustawodawstwo państwowe nie zapewni klasie robotniczej, względnie inwalidom, wdowom i sierotom wojennym w całej Rzeczypospolitej Polskiej, lepszego lub przynajmniej takiego samego zaopatrzenia, co ustawy na Śląsku obowiązujące.

Interpelanci piszą — zresztą mylnie — że cytowany wyżej przepis zawarty był w traktacie genewskim, a więc Polsko-Niemieckiej Konwencji Górnośląskiej, zawartej w Genewie dnia 15 maja 1922 r. Tymczasem tytuł II (ubezpieczenia społeczne) Konwencji (art. 171—213) nie zawiera takiego przepisu.

Uprasza się przeto Wojewodę i Radę Wojewódzką¹⁴⁹ aby jak najprędzej przedłożona została Sejmowi wyżej wymieniona ustawa dotycząca funkcjonariuszów prywatnych¹⁵⁰.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

19

Interpelacja posłów Grajka i towarzyszy w sprawie sabotowania rozporządzenia Wojewody dotyczącego sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby, przez cech rzeźnicki w Rybniku
(14 marca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Ignacy Gwóźdź, Piotr Pronobis, Franciszek Obrzut, Ignacy Sikora, Romuald Mędlewski, Teodor Węgrzyk.
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie

W tych dniach wyszło rozporządzenie wojewody śl. zarządzające w jaki sposób i po jakim kursie w markach polskich w stosunku do marki niemieckiej mają być ceny za artykuły pierwszej potrzeby obliczane¹⁵¹. Mimo tego jednak różni kupcy musieli to zrobić przez policję wojewódzką zmuszeni do respektowania rozporządzenia wojewody. Natomiast cech rzeźnicki w Rybniku odniósł się wprost wrogo do rozporz. wojewody, gdyż dzisiaj, w środę, 14. b. m. wszyscy rzeźnicy zamknęli swoje składy nie chcąc sprzedawać artykułów mięsnych po cenach w myśl wydanego przez wojewodę rozporządzenia, pozbawiając wielkie

¹⁴⁹ Apel do wojewody i Rady Wojewódzkiej może sprawiać wrażenie, że Klub Niemiecki interpelował nie tylko wojewodę, lecz także Radę Wojewódzką. Z dekretacji marszałka — *Panu Wojewodzie po myśli regulaminu K. 14/3 Wolny* — wynika, że adresatem interpelacji był jednak wyłącznie wojewoda śląski. (APK, Sejm Śląski 733, s. 50). Zresztą żadnej interpelacji marszałek nie przesłał Radzie Wojewódzkiej, nawet gdyby taka jej wyłącznie dotyczyła. Taką praktykę uzasadniał fakt, że wojewoda śląski był przewodniczącym Rady Wojewódzkiej.

¹⁵⁰ APK, Sejm Śląski 572, s. 3, 36; Sejm Śląski 733, s. 35, 50; spraw. sten. z 38. pos. Sejmu Śląskiego, 14 marca 1923 r., łam 17.

¹⁵¹ Interpelanci mieli na myśli zapewne rozporządzenie wojewody z dnia 10 marca 1923 r., L. 18 688, w przedmiocie ustanowienia na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego marki polskiej drugim ustawowym środkiem płatniczym obok marki niemieckiej. Dz.U.Śl. Nr 12, poz. 85.

§ 2 rozporządzenia stanowił:

Uwidocznione przez sprzedającego ceny obowiązują i nie mogą być przekroczone.

rzesze ludności, szczególnie robotczej, która z okazji targu przybyła do Rybnika, możliwości zakupu artykułów pierwszej potrzeby jak tłuszczu i t. d., wywołując przez to ogromne wzburzenie wśród ludności.

Wobec tego zapytujemy się Pana Wojewody, jakie kroki zamierza przedsięwziąć w celu zmuszenia cechu rzeźnickiego w Rybniku do szanowania i respektowania wydanych rozporządzeń¹⁵².

Odpowiedzi nie odnaleziono.

20

Interpelacja posła Szuścika i tow. do P. Wojewody Śląskiego
w sprawie nadużycia kościoła dla celów politycznych,
zwołania zgromadzenia pod gołym niebem
bez zezwolenia władz politycznych i podburzania ludności do gwałtów
przez ks. prob. parafii Ochaby na Śląsku Cieszyńskim
(14 marca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpellantów: Jan Szuścik, Wojciech Mokry, Klemens Borys, Józef Machaj, Józef Wiechula, Antoni Czajor, Johann Kowoll.
4. Treść interpelacji:

Stan faktyczny

W niedzielę, dnia 11. marca b.r. po kazaniu wygłoszonym przez ks. prob. Hessa w kościele parafialnym w Ochabach oznajmił tenże proboszcz zgromadzonym w kościele, iż z powodu wyboru kierownika szkoły w Ochabach grozi kościółowi zagłada, dlatego wezwał wiernych, by po nabożeństwie zebrali się przed kościołem dla zaprotestowania przeciwko zamierzonemu wyborowi.

Po nabożeństwie zebrała się ludność przed kościołem, a ks. prob. Hess wzywał w słowach gwałtownych i podburzających do czynnego oporu przeciwko uprawnionym kompetentnym nauczycielom, oraz przeciwko większości Wydziału gminnego ludowcowo-socjalistycznego. Wytworzyła się sytuacja tak groźna, że omal nie doszło do wzajemnej masakry wśród zebranych.

Czyn powyższy jest jaskrawym nadużyciem kościoła dla celów politycznych, jest podburzaniem ludności przeciwko obywatelom mającym prawo do ubiegania się o posadę publiczną, oraz podburzaniem ludności do oporu przeciw wię-

¹⁵² APK, Sejm Śląski 572, s. 2, 36; Sejm Śląski 733, s. 43—44, 45; spraw. sten. z 38. pos. Sejmu Śląskiego, 14 marca 1923 r., łam 17.

szości Wydziału gminnego przy równoczesnym przekroczeniu przepisów o zgromadzeniach.

Zapytujemy się Pana Wojewody, czy fakta powyżej przytoczone są Mu znane i co myśli uczynić, ażeby podobne wybryki rozszalałego klerykalizmu więcej się nie powtórzyły i ażeby obywatele polscy, oraz większość Wydziału gminnego chronieni byli przed terrorem jednostki¹⁵³.

20a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Szuścika
i tow. do P. Wojewody Śląskiego w sprawie nadużycia kościoła
dla celów politycznych, zwołania zgromadzenia pod gołym niebem
bez zezwolenia władz politycznych i podburzania ludności do gwałtów
przez ks. prob. parafii Ochaby na Śląsku Cieszyńskim
(23 kwietnia 1923)

Odnosnie do udzielonej mi pismem z dnia 15. marca rb. L. 495/23 interpelacji posła Szuścika i tow. wniesionej na posiedzeniu dnia 14. marca rb. w sprawie nadużywania kościoła dla celów politycznych, zwołania zgromadzenia pod gołym niebem bez zezwolenia władz politycznych i podburzania ludności do gwałtów przez Ks. proboszcza parafii Ochaby na Śląsku Cieszyńskim, mam zaszczyt zakomunikować co następuje:

W styczniu b.r. rozpisala Rada szkolna powiatowa w Bielsku konkurs na posadę stałego kierownika szkoły w gminie Ochaby.

O posadę tę ubiega się kilku nauczycieli, między innymi obecny prowizoryczny kierownik tej szkoły p. Ludwik Krzempek. Rada szkolna miejscowa ani też Wydział gminny w Ochabach nie zajęły dotychczas stanowiska wobec wniesionych o posadę podań.

W dniu 11. marca b.r. zwrócił się po rannym nabożeństwie miejscowy proboszcz Ks. Jan Hess do zgromadzonych w kościele parafian, aby po nabożeństwie zebrali się w sąsiedniej gospodzie Kajzera celem omówienia spraw kościelnych, dodając, że „kościółowi grozi niebezpieczeństwo”.

Na to wezwanie zeszło się po nabożeństwie w gospodzie Kajzera — a nie pod gołym niebem przed kościołem, jak utrzymują interpelanci — około 40 — 60 parafian.

Na zebraniu, któremu nikt nie przewodniczył, a które trwało w całości około 20 — 30 minut, wygłosili krótkie przemówienia Ks. proboszcz Hess i b. przełożony gminy, a obecnie zastępca przełożonego gminy p. Paweł Karetta. Ks. Hess omawiał sprawę obsadzenia kierownictwa szkoły, przedstawiając zebranym skutki, na jakie gmina byłaby narażona, gdyby organistą nie został prowi-

¹⁵³ APK, Sejm Śląski 572, s. 3, 36; Sejm Śląski 733, s. 36, 41; spraw. sten. z 38. pos. Sejmu Śląskiego, 14 marca 1923 r., łam 17.

zoryczny kierownik szkoły w Ochabach p. Ludwik Krzempek. Parafia bowiem w Ochabach, licząca zaledwie około 700 dusz, nie jest w stanie utrzymać osobnego organisty, lecz musi dążyć do tego, ażeby którykolwiek z nauczycieli mający posadę w Ochabach, a umiejący grać na organach, spełniał zarazem obowiązki organisty. Gmina bowiem poczyniła już złe doświadczenia, ponieważ poprzedni kierownik szkoły p. Steffek nie umiał grać na organach, wskutek czego przez dłuższy czas nabożeństwa odbywały się przy grze uproszonej nauczycielki z Drogomyśla, co niewątpliwie i dla parafian i dla owej nauczycielki, nie mogącej zawsze przybyć, było niekorzystnym.

Ponieważ zaś p. Krzempek znakomicie gra na organach, nie pozostaje nic innego jak tylko prosić parafian, aby wpłynęli na członków wydziału gminnego w Ochabach w tym kierunku, aby ci stanęli za p. Krzempkiem przy obsadzeniu posady kierownika szkoły w Ochabach.

Paweł Karetta poparł wywody Ks. Hessa, tłumacząc zebranym, że na wypadek obsadzenia posady kierownika szkoły przez pp. Roika z Pruchnej i Zubka z Rudzicy musiałaby gmina, ponieważ obaj nie umieją grać na organach, utrzymywać osobnego organistę.

Obydwaj mówcy zaznaczyli, że forsowani na posadę kierownika szkoły kandydaci Roik i Zubek, na to stanowisko się nie nadają z powodu nieznamomości gry na organach.

Powyższy stan sprawy ustalony został tak na podstawie zeznań wyżej wspomnianych przemawiających uczestników zebrania t. j. Ks. Hessa i p. Karetty, jak też i innych domniemanych przeciwników t. j. świadków z obozu przeciwnego uchodzących za zwolenników P.S.L. a mianowicie: Jana Janika, Rudolfa Czakona i Jana Farana, zamieszkałych w Ochabach, uczestników powyższego zebrania, podanych jako świadków przez wybranego z grupy wyborczej P.S.L. obecnego przełożonego gminy p. Jana Szumika.

Z przedstawionego stanu rzeczy opartego na zeznaniach wyżej cytowanych świadków wynika, że w wystąpieniu Ks. Hessa i p. Karetty nie było mowy o podburzaniu do czynnego oporu przeciwko większości wydziału gminnego i ubiegającym się o posadę nauczycielom oraz, że zebranie, jakie odbywało się w lokalu zamkniętym miało przebieg spokojny i nie dało powodu do obawy o naruszenie porządku względnie bezpieczeństwa publicznego.

W końcu zawiadamiam, że równocześnie wysłano do wszystkich urzędów gminnych i posterunków policji w powiecie okólnik z przypomnieniem przepisów obowiązującej dotąd ustawy z 15. grudnia 1867 o zgromadzeniach¹⁵⁴ i z powo-

¹⁵⁴ Częściowo błędne datowanie ustawy: ustawa została uchwalona nie w grudniu, lecz w listopadzie. Zob. Gesetz vom 15. November 1867, über das Versammlungsrecht (RGL. Nr. 135/1867, S. 382). Polski tekst ustawy zob. w: S. Starzyński: *Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie Ustawy Konstytucyjne 1848—1903*. Systematycznie zestawił, przełożył i opracował dr Stanisław Starzyński, profesor Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów 1903, s. 749 i n; Ustawa z 15. listopada 1867 r. o prawie zgromadzania się. d.u.p. Nr. 135.

laniem się na odpowiedzialność karno-sądową za nieprzestrzeganie tych przepisów¹⁵⁵.

21

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie
nieprzestrzegania przepisów Konwencji Genewskiej o szkolnictwie
mniejszościowym
(16 marca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Wilhelm Goldmann, Otto Ulitz, Karl Reitzenstein, Johann Kowoll, Joseph Pawlas, Franz Schoppa, Karl Fuchs, Eduard Pant.
4. Treść interpelacji:

Czy Panu Wojewodzie wiadomo:

1) że w Mysłowicach, Hucie Laury, Józefowcu, Dębie, Chorzowie, Szarleju, Pszowie i Wodzisławiu urządzone zostały wiece przeciw założeniu szkół niemieckich, na których wyrażono ciężkie groźby przeciw mniejszości niemieckiej, a władze nie wystąpiły w jakiegokolwiek mierze wobec tego podburzania do nienawiści klasowej?

2) że urzędnicy i nauczyciele wbrew postanowieniom umowy Genewskiej usiłują wywierać wpływ na uprawnionych do wychowania co do wolnej decyzji uczęszczania do szkoły swych dzieci?

3) że krzywdzi się w najwyższym stopniu wolną wolę uprawnionych do wychowania co do uczęszczania do szkoły swych dzieci, zagwarantowaną w art. 131 umowy Genewskiej?

4) że skutkiem pogwałcenia art. 114, ust. 2, i art. 131 umowy Genewskiej¹⁵⁶, jak również rozporządzenia pana Wojewody z dnia 29. grudnia 1922 r.¹⁵⁷ tysiące

¹⁵⁵ APK, Sejm Śląski 733, s. 37—39.

¹⁵⁶ Powołane w interpelacji przepisy konwencji genewskiej z dnia 15 maja 1922 r. stanowiły, co następuje:

Art. 114.2. Rząd polski czuwać będzie nad tem, ażeby na Górnym Śląsku polskim nauka dzieci niemieckich w tym zakresie, w jakim w niniejszym Dziale przewidziane są instytucje szkolne dla mniejszości, nie doznała przerwy, chyba żeby przeszkodziły temu trudności natury administracyjnej.

Art. 131.1. Dla ustalenia języka ucznia rozstrzygającym będzie wyłącznie oświadczenie pisemne lub ustne osoby, z ustawy powołanej do jego wychowania.

2. Władze szkolne powinny również wstrzymywać się od wywierania jakiegokolwiek wpływu, mającego na celu cofnięcie wniosku o założenie instytucji szkolnych mniejszości.

¹⁵⁷ Chodzi o rozporządzenie wojewody śląskiego z dnia 29 grudnia 1922 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. (Dz.U.Śl. Nr 19,

dzieci zmuszone zostały uczęszczać do szkół polskich wbrew woli uprawnionych do wychowania?

*Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby
nakłonić poddanych Mu urzędników, nauczycieli i władze do sumiennego
zastosowania postanowień umowy Genewskiej?
chronić prawa mniejszości niemieckiej jak również i bezpieczeństwo osobiste
ludności niemieckiej, zagwarantowanych konstytucją i umową Genewską?
Prosimy o ustną odpowiedź¹⁵⁸.*

21a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego
w sprawie nieprzestrzegania przepisów Konwencji Genewskiej
o szkolnictwie mniejszościowym
(20 marca 1923)

W imieniu wojewody śląskiego ustnej odpowiedzi na interpelację udzielił — na plenarnym posiedzeniu Sejmu Śląskiego — radca Emil Caspary, naczelnik Wydziału Prezydialnego.

Na interpelację Pp. Posłów Klubu Niemieckiego, wniesioną na posiedzeniu dnia 16. b. m. mam zaszczyt odpowiedzieć, co następuje:

Celem sprawdzenia zarzutu podniesionego w ustępie 1szym interpelacji co do rzekomego niewystąpienia władz w jakiegokolwiek mierze przeciw cięż-

poz. 63) o urządzeniu szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części Województwa Śląskiego. Dz.U.Śl. z 1923 r., Nr 3, poz. 26.

¹⁵⁸ APK, Sejm Śląski 573, s. 3; Sejm Śląski 733, s. 47, 48; spraw. sten. z 39. pos. Sejmu Śląskiego, 16 marca 1923 r., łam 31. Wierny przedruk interpelacji zamieścił na swych łamach „Goniec Śląski”. Zob. *Z Sejmu Śląskiego*. „Goniec Śląski” nr 67, z 22 marca 1923, s. 1.

Na interpelacji dekretecja marszałka Wolnego: 1). *Odpis Wojewodzie*. 2) *Na porządek dzienny przyszłego posiedzenia*. 3) *Do druku*. K. 16/3 23 r. Wolny. Z dekretecji wynikało, że sprawa interpelacji miała stanowić jeden z punktów porządku obrad przyszłego posiedzenia Sejmu, jak też to — co zdarzało się zupełnie wyjątkowo — że interpelacja miała przybrać formę druku sejmowego. Na dole tekstu interpelacji uwaga: *Prosimy o ustną odpowiedź*. Sformułowanie to jest o tyle nietypowe, że art. 44 regulaminu zakładał jako regułę odpowiedź w formie ustnej, a udzielenie przez interpelowanego odpowiedzi w formie pisemnej wymagało zgody interpelanta, wyrażonej z góry.

Z pisma przewodniego z 17 marca 1923 r., przy którym przesłano odpis interpelacji wojewodzie śląskiemu, wynika, że przekazującym interpelację nie był marszałek, lecz dyrektor Biura Sejmu Śląskiego: *Z polecenia Pana Marszałka przesyłam w załączeniu odpis interpelacji Klubu Niemieckiego, wniesionej na posiedzeniu, dnia 16. marca 1923 r.* (Pismo dyrektora Biura Sejmu Śląskiego, L.dz. 511 O/23, z 17 marca 1923 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 46). To jedyny taki przypadek w praktyce interpelowania w całym okresie istnienia Sejmu Śląskiego.

kim groźbom skierowanym przeciwko mniejszości niemieckiej na urządzonych wiecach w Mysłowicach, Hucie Laury, Józefowcu, Dębiu, Chorzowie, Szarleju, Pszowie i Wodzisławiu przeciw założeniu szkół niemieckich, zażądałem wyjaśnień od odnośnych Starostw.

Co do innych zarzutów jako zupełnie ogólnikowych nie mogłem wydać żadnych konkretnych zarządzeń.

Ponieważ jednak dochodziły do Urzędu Wojewódzkiego z różnych stron ogólnikowe zażalenia tak ze sfer polskich jak i niemieckich a i w prasie polskiej i niemieckiej pojawiały się notatki co do rzekomego wywierania przez pojedyncze nieznane jednostki przymusu ba nawet terroru na osoby, powołane z ustawy do wychowywania dzieci, w tym kierunku, by osoby te, jakkolwiek językiem ojczystym ich i ich dzieci jest język polski, podpisywały wnioski o założenie szkoły względnie klasy z językiem wykładowym niemieckim względnie by osoby te, które złożyły wnioski o założenie szkoły względnie klasy z językiem wykładowym niemieckim, wnioski te cofnęły, przeto mając z jednej strony obowiązek przestrzegania, by ściśle wykonywano obowiązujące przepisy ustawowe, a z drugiej strony by wszystkim obywatelom zabezpieczyć bezpieczeństwo osobiste, - wydał Urząd Wojewódzki jeszcze przed wniesieniem interpelacji w d. 15 b.m. do wszystkich podległych władz administracyjnych I. instancji i inspektorów szkolnych polecenie, aby pilnie nad tym czuwali, iżby tak rozporządzenie Wojewody z dnia 29. grudnia 1922 /Dz.U.Śl. Nr 3 ex 1923/ w przedmiocie urządzenia instytucji mniejszościowych szkolnych jak i zagwarantowane w Art. 131 Konwencji Genewskiej prawa mniejszości niemieckiej w zakresie publicznego szkolnictwa, były przez czynniki szkolne z całą ścisłością przestrzegane — a nadto, aby władze administracyjne I. instancji występowały z całą surowością w myśl obowiązujących ustaw przeciw gwałtom, które dojdą do ich wiadomości¹⁵⁹.

¹⁵⁹ Pismo wojewody śląskiego, zatytułowane *Odpowiedź*, bez oznaczenia adresata, L. Prez. 387/10a, z 20 marca 1923 r. APK, Sejm Śląski 733, s. 55—56; APK, Sejm Śląski 574, s. 29; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 3—4.

Porównanie pisanego tekstu odpowiedzi z tekstem — zapisanego w stenogramie — wystąpienia naczelnika Wydziału Prezydialnego wskazuje, że były to teksty identyczne. Oznacza to w rezultacie, że dr Emil Caspary po prostu odczytał napisaną dzień wcześniej odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego. W myśl przepisów regulaminu sejmowego *przemawiać z pisma* można było jedynie po uzyskaniu zgody marszałka Sejmu Śląskiego. Przepis ten jednak nie dotyczył przedstawicieli wojewódzkiej administracji rządowej. Por. J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów...*, s. 82.

Odpowiedź wojewody zamieścił na swoich łamach także „Goniec Śląski” nr 67, z 22 marca 1923, s. 1—2 i „Gazeta Robotnicza” nr 67, z 23 marca 1923, s. 1.

21b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację
w sprawie nieprzestrzegania przepisów Konwencji Genewskiej
o szkolnictwie mniejszościowym
(21 marca 1923; 23 marca 1923)

Na interpelację wniesioną w Sejmie 16 marca 1923 roku wojewoda odpowiedział już 21 marca 1923 roku, tj. w dniu, w którym marszałek Wolny *umieścił interpelację na porządku dziennym* 40. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego. Sama dyskusja nad odpowiedzią wojewody odbyła się dwa dni później, 23 marca 1923 roku, podczas 41. posiedzenia plenarnego śląskiego parlamentu. W ten sposób dotrzymane zostały, przewidziane art. 44 regulaminów Sejmu Śląskiego, dwa terminy, tj. termin udzielenia odpowiedzi przez organ interpelowany, jak też termin umieszczenia interpelacji na porządku dziennym¹⁶⁰.

Zgodnie z postanowieniem art. 44 regulaminu dyskusję nad odpowiedzią poprzedzać miały wystąpienia interpelantów uzasadniające interpelację, a po nich odpowiedzi — organów interpelowanych, chyba że interpelowani odmówiliby udzielenia odpowiedzi. Zgodnie z regulaminem uzasadnienie interpelacji wymagało poparcia co najmniej 7 posłów. Wbrew tej regule marszałek Wolny udzielił głosu interpelantowi, nie zarządzając głosowania w sprawie wielkości poparcia.

Uzasadniający interpelację poseł Karl Reitzenstein podniósł fakt pogwałcenia art. 131 konwencji genewskiej przez prowadzoną

*od 4 tygodni mniej więcej planową akcją przeciwko tworzeniu szkół niemieckich. Ruch ten, połączony z poważnymi groźbami, ma na celu spowodowanie wychowawców do cofnięcia wniosków, które zostały przez nich złożone o utworzenie szkół mniejszościowych dla ich dzieci*¹⁶¹.

Odpowiedzi ustnej¹⁶² na interpelację udzielił w imieniu wojewody radca Emil Caspary, odczytując przygotowane na piśmie oświadczenie wojewody. W odpo-

¹⁶⁰ Zgodnie z art. 44 regulaminu, umieszczenie interpelacji na porządku dziennym miało nastąpić *po otrzymaniu odpowiedzi na interpelację*. Skoro jednak wojewoda udzielił ustnej odpowiedzi na interpelację tego samego dnia, w którym marszałek zamieścił interpelację na porządku dziennym posiedzenia, to faktycznie decyzja marszałka nieznacznie poprzedzała udzielenie odpowiedzi.

¹⁶¹ APK, Sejm Śląski 547, s. 29; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 3.

¹⁶² Była to już druga odpowiedź wojewody, tym razem ustna. Pierwszej, pisemnej odpowiedzi udzielił interpelantom wojewoda dzień wcześniej, tj. 20 marca 1923 r. Takie zdublowane odpowiedzi stanowiły wyjątkowe zjawisko w śląskich dziejach interpelowania.

Na kolejnym posiedzeniu plenarnym poseł Eugeniusz Brzuska przypomniał, że interpelanci wybrali ustną formę odpowiedzi: *Panowie interpelanci zażądali od Pana Wojewody odpowiedzi*

wiedzi podkreślił, że Urząd Wojewódzki jeszcze przed wniesieniem interpelacji wydał — w dniu 15 marca 1923 roku —

do wszystkich podległych władz administracyjnych I instancji i do inspektorów szkolnych polecenie, aby pilnie nad tym czuwali, iżby tak rozporządzenie Wojewody z 29. grudnia 1922 r. (Dz.U.Śl. nr 3¹⁶³ ex 1923) w przedmiocie urządzenia instytucji mniejszościowych szkolnych, jak i zagwarantowane w art. 131 Konwencji Genewskiej prawa mniejszości niemieckiej w zakresie publicznego szkolnictwa były przez czynniki szkolne z całą ścisłością przestrzegane, a nadto aby władze administracyjne I instancji występowały z całą surowością, w myśl obowiązujących ustaw, przeciw wszelkim gwałtom, które dojdą do ich wiadomości¹⁶⁴.

Posel Rybarz postawił wniosek o otwarcie dyskusji, a marszałek otworzył ją, stwierdzając: *Stoi więcej niż 13 osób, więc otwieram dyskusję nad interpelacją¹⁶⁵.*

Posel Edward Rybarz, pierwszy z dyskutantów, wystąpił jedynie z wnioskiem formalnym, wnosząc o odroczenie dyskusji generalnej do następnego posiedzenia, gdyż tekst interpelacji został posłom doręczony dopiero na posiedzeniu, *wobec czego nie jest Izba dostatecznie obznajmiona z treścią samą¹⁶⁶.*

Przeciwko odroczeniu dyskusji zaprotestował uzasadniający interpelację poseł niemiecki Karl Reitzenstein:

Panie i Panowie! Protestujemy przeciwko odroczeniu. Chodzi tu bowiem o tak ważną sprawę, że skoro raz podjęta została inicjatywa i posta-

ustnej. (APK, Sejm Śląski 575, s. 22; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 3). Istotnie, oryginał interpelacji zawiera zdanie: *Prosimy o ustną odpowiedź.* APK, Sejm Śląski 733, s. 47.

¹⁶³ Interpelanci pominęli pozycję Dz.U.Śl. Nr 3 z 1923 r. Winno być: *poz. 26.*

Rozporządzenie wojewody śląskiego z dnia 29 grudnia 1922 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia wojewody śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. Dz.U.Śl. Nr 19, poz. 63 o urządzeniu szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części województwa śląskiego (Dz.U.Śl. 1923, Nr 3, poz. 26) stanowiło jedynie nowelizację sierpniowego rozporządzenia, nie zaś całość regulacji prawnej w przedmiocie urządzenia szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części województwa śląskiego.

¹⁶⁴ APK, Sejm Śląski 574, s. 29; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 4.

¹⁶⁵ Ibidem.

Marszałek popełnił błąd, mówiąc o poparciu 13 posłów, gdyż uchwalony 31 stycznia 1923 r. regulamin stały obniżał wymagane poparcie do 10 posłów.

¹⁶⁶ APK, Sejm Śląski 574, s. 29; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 4.

*wiony wniosek o dyskusję nad interpelacją, nie możemy się zgodzić na jej odroczenie i rozerwanie dyskusji na dwie części. (Głos na ławach niemieckich: Bardzo słusznie). Przykładamy wagę do tego, by dziś jeszcze przystąpiono do dyskusji. Nie zapoznaję trudności, wynikających stąd, że pisemny materiał tak późno został rozdany, jednak interpelacja nasza została odczytana już na ostatnim posiedzeniu i Rząd oświadczył swą gotowość odpowiedzieć na nią dziś. Ci panowie zatem, którzy chcieli w tej sprawie zabrać głos, mieli możliwość postarać się o zaopatrzenie się w materiał zawczasu. Mocno ubolewam, że to się nie stało, ale to nie może wpłynąć na zmianę naszego stanowiska*¹⁶⁷.

W wyniku głosowania nad wnioskiem posła Edwarda Rybarza dyskusję nad interpelacją odroczone do następnego posiedzenia¹⁶⁸.

Komentarze prasy polskiej były jednoznacznie antyniemieckie. I tak, np. „Goniec Śląski” — już dwa dni po posiedzeniu — pisał, że

*wniosek pana Rybarza o otwarcie dyskusji wywołał w Klubie Niemieckim konsternację. Do ostatniej chwili ludzili się przywódcy niemieccy nadzieją, że kilkudniowe usilne ich zabiegi o niezwołanie dyskusji osiągną pożądaną skutek. Tymczasem przeprowadzenie dyskusji uchwalono*¹⁶⁹.

Autor artykułu pisał o *podłości krzyżaków, którzy skarżą się zawsze na rzekomy ucisk, aby tylko mylić opinię polską i świata, i tym skuteczniej pracować nad podkopaniem naszego bytu społecznego*¹⁷⁰. Pisał dalej, że przedstawiciele Klubu Niemieckiego — *krzyżacy* — dążą do opanowania cudzych ziem, i z oburzeniem wskazywał zachowanie posła Kurta Mayera, który prawomocną uchwałę większości Sejmu, odraczającą dyskusję do następnego posiedzenia, nazwał gwałtem¹⁷¹.

Dyskusję nad interpelacją Klubu Niemieckiego rozpoczął — na 41. posiedzeniu plenarnym, 23 marca 1923 roku — ksiądz poseł Eugeniusz Brzuska (ChD), starając się dowieść Niemcom, przez przywołanie konkretnych faktów, że ich interpelacja nie ma uzasadnienia. Wykazywał, że

¹⁶⁷ Ibidem. Stenogram 39. posiedzenia istotnie potwierdza fakt odczytania interpelacji. APK, Sejm Śląski 573, s. 16; spraw. sten. z 39. pos. Sejmu Śląskiego, 16 marca 1923 r., łam 31.

¹⁶⁸ APK, Sejm Śląski 574, s. 29; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 4.

¹⁶⁹ „Goniec Śląski” nr 67, z 22.03.1923 r.

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ Ibidem. Poseł Mayer istotnie powiedział: *To jest gwałt* — na co marszałek Wolny zauważył: *Jeżeli p. Mayer użył takiego słowa, że wypowiedzenie się większości Sejmu jest gwałceniem woli, to zwracam uwagę, że takich wyrażen używać nie wolno*. APK, Sejm Śląski 574, s. 29—30; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 4—5.

*nie ma na to żadnych dowodów, aby w jakikolwiek sposób zmuszano rodziców do posyłania dzieci do szkół polskich, natomiast są dowody na to, że właśnie Niemcy najrozmaitszymi sposobami agitują, aby spacyficzyć wolę ludności polskiej*¹⁷².

Z wystąpieniem posła Brzuski polemizował — w długim przemówieniu — niemiecki poseł Thomas Szczepońnik¹⁷³. Zdaniem przedstawiciela Klubu Niemieckiego,

*według wniosków pierwotnych, potrzebne były szkoły niemieckie dla mniej więcej 150 miejscowości, w rzeczywistości zaś zaledwie 40 miejscowości posiada szkoły niemieckie, czyli 1/3 lub 1/4 tej liczby, która być powinna, a 2/3 względnie 3/4 szkoły takiej nie otrzymały*¹⁷⁴.

Ogólnie rzecz biorąc, przemówienie Szczepońnika, utrzymane w ugodowym tonie, wyrażało aprobatę stanowiska wojewody: *Oświadczamy, że pomimo kilku drobnych zastrzeżeń, jesteśmy na ogół zadowoleni z oświadczenia pana Wojewody*¹⁷⁵.

Pod koniec wystąpienia niemiecki poseł sformułował pod adresem posła Wojciecha Korfantego kilka zarzutów¹⁷⁶. Zaatakowany przywódca śląskiej chadecji umiejętnie polemizował z zarzutami posła Szczepońnika¹⁷⁷, co kilka dni później przyniosło mu wysoką ocenę śląskiej prasy codziennej. W rubryce *Z Sejmu Śląskiego* czytamy np.:

*[...] poseł Szczepońnik, który nie mogąc zbić druzgocących wywodów mówców poprzednich, bawi się w wyliczanie drugorzędnych szczegółików, polemizuje z posłem Korfantym, od którego w świetnej mowie [...] otrzymuje należytą odprawę*¹⁷⁸.

¹⁷² APK, Sejm Śląski 575, s. 25; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 9.

¹⁷³ APK, Sejm Śląski 575, s. 27—33; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 14—26.

¹⁷⁴ APK, Sejm Śląski 575, s. 30; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 19.

¹⁷⁵ APK, Sejm Śląski 575, s. 29; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 17.

¹⁷⁶ APK, Sejm Śląski 575, s. 33; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 25—26.

¹⁷⁷ APK, Sejm Śląski 575, s. 33—35; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 26—29.

¹⁷⁸ „Goniec Śląski” nr 69, 24—25 marca 1923 r.

Trwającą przeszło dwie godziny dyskusję nad interpelacją Klubu Niemieckiego i odpowiedzią wojewody zakończył poseł Wiktor Rumpfelt, oświadczając w imieniu Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej, że *odповідzią pana Wojewoda w dalszym ciągu będzie przestrzegał traktat genewski*¹⁷⁹. Jednocześnie postawił wniosek o przejście do porządku dziennego¹⁸⁰. W głosowaniu większość posłów przyjęła do wiadomości odpowiedź wojewody¹⁸¹.

22

Interpelacja posła Brzuski i towarzyszy w sprawie nieposłusżności Magistratu w Tarnowskich Górach wobec poleceń Wydziału Oświecenia Publicznego w sprawie zawieszenia w urzędzie tamtejszego kierownika Wyższej Szkoły Żeńskiej
(16 marca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Eugeniusz Brzuska, Stanisław Janicki, Ryszard Wydra, Janina Omańkowska, Jan Kędzior, Franciszek Łukaszek, Bronisława Szymkowiakówna, Karol Mathea, Edward Rybarz.
4. Treść interpelacji:

Czy p. Wojewodzie znana jest nieposłusżność Magistratu w Tarnowskich Górach, wobec poleceń Wydziału Oświecenia Publicznego w sprawie zawieszenia w urzędzie tamtejszego kierownika „Wyższej szkoły żeńskiej” Hofrichtera i co p. Wojewoda wobec tego zamierza uczynić.

Uzasadnienie.

Wydział Oświecenia Publicznego przy Województwie Śl. listem z dnia 26. września 1922 r. do Magistratu w Tarnowskich Górach odmówił zatwierdzenia na dyrektora tamtejszej Wyższej Szkoły Żeńskiej w Tarnowskich Górach p. Hofrichtera i zaważwał dnia 26. września 1922 r. Magistrat w Tarn. Górach o zawieszenie pana Hofrichtera w swym urzędowaniu.

¹⁷⁹ APK, Sejm Śląski 575, s. 35; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 30. Podobnie: „Gazeta Robotnicza” nr 69, z 25 marca 1923 r.

¹⁸⁰ APK, Sejm Śląski 575, s. 35; spraw. sten. z 41. pos. Sejmu Śląskiego, 23 marca 1923 r., łam 30.

¹⁸¹ Ibidem; Izba przyjmuje odpowiedź Wojewody na interpelację niemiecką do wiadomości — poczym przystępuje do dalszych punktów porządku dziennego. „Goniec Śląski” nr 69, z 24—25.03.1923 r., s. 2.

*Magistrat do dnia dzisiejszego wezwaniu temu zadosyć nie uczynił i pozwolił p. Hofrichterowi nadal urząd ten sprawować*¹⁸².

Odpowiedzi nie odnaleziono.

23

Interpelacja posła Brzuski i towarzyszy w sprawie nieprawego zajmowania domów po byłych pruskich urzędnikach celnych¹⁸³
(20 kwietnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Eugeniusz Brzuska, Franciszek Łukaszek, Karol Palarczyk, Jan Lubos, Bronisława Szymkowiakówna, Karol Mathea, Stanisław Janicki, Ryszard Wydra, Walenty Fojkis, Adolf Sobota, Janina Omańkowska.
4. Treść interpelacji:

Czy p. Wojewodzie wiadomo że w Gilowicach, Górze i Woli pow. pszczyńskiego realność państwowa, mianowicie domy po byłych pruskich urzędnikach celnych są częściowo przez nieprawnych lokatorów zamieszkane albo też bywają wprost rozbierane?

*Co zamierza p. Wojewoda uczynić, by złu temu zapobiec?*¹⁸⁴.

23a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Brzuski i towarzyszy
w sprawie nieprawego zajmowania domów
po byłych pruskich urzędnikach celnych
(3 lipca 1923)

¹⁸² APK, Sejm Śląski 573, s. 49; Sejm Śląski 733, s. 49, 63; spraw. sten. z 39. pos. Sejmu Śląskiego, 16 marca 1923 r., łam 31.

¹⁸³ Decyzję o wniesieniu interpelacji Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego podjął w czasie 31. posiedzenia, w dniu 10 kwietnia 1923 r.: *P. Łukaszek referuje o opuszczonych domkach celniczych, któreby można z powodu obecnej nędzy mieszkaniowej wydzierzawić. Klub stawi w tej sprawie interpelację pod adresem p. Wojewody.* APK, Sejm Śląski 1107, s. 51—52.

Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego wniósł interpelację 20 kwietnia 1923 r. O wydzierzawianiu domów w interpelacji nie było jednak nawet wzmianki.

¹⁸⁴ APK, Sejm Śląski 733, s. 51, 77. W stenogramie 43. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, z 20 kwietnia 1923 r., nie odnotowano faktu wniesienia interpelacji.

W odpowiedzi na pismo z dnia 21. kwietnia 1923 L. 0734/23 dotyczące interpelacji posła Ks. Brzuski i tow. w sprawie o nieprawnie zamieszkałych lokatorów w domach po byłych pruskich urzędnikach celnych w Gilowicach, Górze i Woli powiatu Pszczyńskiego mam zaszczyt oznajmić, że przeprowadzone dochodzenia wykazały, iż w budynku po b. pruskim Urzędzie celnym w Górze zamieszkuje sześciu lokatorów, w domu po b. pruskim Urzędzie celnym w Woli zamieszkuje dwóch lokatorów, zaś dom po b. pruskim Urzędzie celnym w Gilowicach pozostaje niezamieszkały. Celem uregulowania sprawy powyższej zwróciłem się do Powiatowej Komendy Policji Wojewódzkiej i do Urzędu rozjemczego dla spraw mieszkaniowych w Pszczynie z poleceniem bezwłocznego ustalenia, czy lokatorzy zamieszkali w wyżej wymienionych budynkach zajmują pomieszkania na podstawie prawnych i przez kompetentne władze wydanych przydziałów, zarządzając równocześnie bezzwłoczne usunięcie odnośnego lokatora na wypadek stwierdzenia nieprawego najmowania mieszkania.

Oдноśnie do zarządzeń, jakie wydałem celem ochrony budynków rządowych w Gilowicach, Górze i Woli od ewentualnych uszkodzeń spowodowanych samowolnym rozbieraniem tychże, oznajmiam, że wezwałem Powiatową Komendę Policji Wojewódzkiej w Pszczynie, aby w porozumieniu z właściwymi naczelnikami Gmin rozciągnęła nad budynkami rządowymi w wyżej wymienionych miejscowościach troskliwy dozór, donosząc o wszelkich w tej mierze poczynionych nadużyciach i pociągając winnych do odpowiedzialności.

W końcu nadmieniam, że niezależnie od powyższego zwróciłem się do Ministerstwa Robót Publicznych, które sprawuje zarząd i opiekę nad wszystkimi budynkami stanowiącymi własność Rządu z prośbą o wydanie odpowiednich instrukcji w sprawie uregulowania kwestii mieszkań w budynkach rządowych oraz w sprawie mających się przedsięwziąć adaptacji tychże budynków¹⁸⁵.

24

Interpelacja posła Pronobisa i towarzyszy w sprawie wydalenia 30% załogi robotników z Fabryki Azotu w Chorzowie
(20 kwietnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.

¹⁸⁵ Pismo wojewody śląskiego, L. Prez. 522/3a, z 3 lipca 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 75—76). Odpowiedzi na interpelację udzielił za wojewodę naczelnik Wydziału Emil Caspari. Ibidem, s. 76.

3. Personalia interpelantów: Piotr Pronobis, Wojciech Mokry, Ignacy Sikora, Józef Wiechuła, Józef Machej, Klemens Borys, Romuald Mędlewski, Ignacy Gwóźdź, Michał Grajek, Wiktor Rumpfelt¹⁸⁶.
4. Treść interpelacji:

W skutek braku zamówień na azotniak kierownictwo powyższej fabryki wydała od 1. maja 1923 około 700 — 800 robotników. Cała załoga liczy 2 100 robotników. Dyrekcja oświadczyła radzie zakładowej że zmuszona była do tego kroku pod naciskiem rządu centralnego w Warszawie. [...] Na interpelację rady zakładowej dyrekcja oświadczyła że nie może dalszego zatrudnienia robotników uwzględnić z powodu braku środków płatniczych. [...]

Dalsze utrzymanie w ruchu fabryki względnie wyrabiania nowego produktu amoniaku wymaga nakładu 1 miliona szwajcarskich franków. [...] zdaniem znawców byt i rentowność fabryki będzie zapewniona, jeżeli będzie można produkować amoniak ponieważ przez produkowanie tegoż zdobywa się nowe produktu n.p. kwas saletrzany i.t.p. bardzo cenne produktu¹⁸⁷.

24a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Pronobisa¹⁸⁸ i towarzyszy w sprawie wydalenia 30% załogi robotników z Fabryki Azotu w Chorzowie (24 maja 1923)

W odpowiedzi na pismo z dnia 21. kwietnia 1923 L.O. 734/23 i z dnia 23. kwietnia 1923 L.O. 736/23 dotyczące interpelacji posła Sikory i tow. w sprawie wydalenia robotników z fabryki azotu w Chorzowie, mam zaszczyt donieść, co następuje:

¹⁸⁶ Interpelację Klubu Narodowej Partii Robotniczej poparło 5 posłów Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej: Klemens Borys, Wojciech Mokry, Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Józef Wiechuła. Mimo formalnej równowagi głosów — interpelację podpisało także 5 posłów klubu enpewrowskiego — interpelację należy zakwalifikować jako wniesioną przez Klub NPR, a to z tego powodu, że jej autorem był poseł Piotr Pronobis, należący do Klubu NPR.

¹⁸⁷ APK, Sejm Śląski 577, s. 2, 42; Sejm Śląski 733, s. 71; spraw. sten. z 43. pos. Sejmu Śląskiego, 20 kwietnia 1923 r., łam 14. Skróconą, jednozdaniową, treść interpelacji przedstawił Sejmowi marszałek Wolny: *Interpelanci życzą sobie, by utrzymano fabrykę tę w pełnym ruchu*. Ibidem.

¹⁸⁸ W odpowiedzi wojewoda pisze błędnie o *interpelacji posła Sikory i tow.* (zob.: APK, Sejm Śląski 733, s. 66, 72). Przyczyną było zapewne błędne określenie autorstwa w piśmie przewodnim marszałka (zapewne, bo pismem marszałka niestety nie dysponujemy), jak też uznanie posła Sikory za autora interpelacji w jej pierwotnej formule: *Interpelacja posła Sikory i tow. w sprawie wydalenia 30% załogi robotników z Fabryki azotu w Chorzowie*. (APK, Sejm Śląski 733, s. 71). Taka formuła autorstwa, mimo że pierwszym podpisanym interpelantem był poseł Pronobis, widnieje także w protokole 43. posiedzenia Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 577, s. 2.

Fabryka azotniaku w Chorzowie została objęta przez władze polskie dnia 2. lipca 1922 r. W chwili przejęcia pracowały w fabryce 2 piece i nie było zupełnie żadnych zapasów azotniaku. Pomimo szalonych trudności spowodowanych ustąpieniem całego dawnego personelu technicznego, odcięciem przez Niemców dowozu wapna ze Strzeleckiego i elektrod z Raciborza i pomimo ciągłych szykan i utrudnień ze strony dawnego zarządu Chorzowa — udało się fabrykę utrzymać w ruchu. Lecz ze zbytem samego produktu — azotniaku natrafiła fabryka w obrębie Rzeczypospolitej Polskiej na wielkie trudności.

Poznańskie i Pomorze stosuje go bardzo niechętnie, gdyż jest najtańszym z nawozów azotowych, aby go jednak stosować potrzeba pewnej umiejętności i przyzwyczajania.

Tak Małopolska jak i była Kongresówka stosowały azot przeważnie w formie saletry sprowadzanej z Chili i saletry wapiennej sprowadzanej ze Szwecji.

Pomimo specjalnie rozwiniętej propagandy do byłej Kongresówki i Małopolski udało się dotychczas zbyć azotniak tylko w niewielkiej ilości; propaganda idzie jednak w dalszym ciągu i są wszelkie dane po temu, że inne dzielnice będą stosować azotniak w tych samych rozmiarach, jak były zabór pruski, a wtedy cała produkcja Chorzowa stałaby się niewystarczającą na pokrycie całego zaopatrzenia. Na to jednak potrzeba jeszcze dłuższego czasu.

Fabryka Chorzowska była urządzona na produkcję saletry chilijskiej i wapiennej, a także siarczanu amonowego, tylko urządzenia te nie zostały w zupełności wykończone i do wykończenia takowych potrzeba około jednego miliona marek złotych i około 6 — 8 miesięcy czasu; gdyby urządzenia te były wykończone, to fabryka nie miałaby trudności ze zbytem, bo znaczna część azotniaku mogłaby być przerobiona na wyżej wymienione produkty, które dotąd były sprowadzane z zagranicy.

Tymczasem wykończono projekty uruchomienia nowych wydziałów, a prace te były bardzo trudne i żmudne, bo stary zarząd niemiecki zabrał wszystkie plany i rysunki, a na fabryce nie pozostał ani jeden technik który by był obznajomiony z nowymi planami i aparaturą niewykończonych oddziałów. W trakcie tego jednak nie cała produkcja dwóch pieców była sprzedawana, a znaczna część szła na skład, który w dosyć szybkim tempie zaczął się zapelniać i unieruchomił większą część szczupłego kapitału obrotowego.

Wobec tego trzeba było przystąpić do radykalnej sanacji zakładu t. j. do wykończenia niedokończonych oddziałów: do wytwarzania saletry, a więc do uzyskania kredytu jednego miliona marek złotych na te inwestycje i dalszych kredytów na kapitał obrotowy.

Ministerstwo Skarbu broniąc jednak zasady sanacji skarbu, stanęło na stanowisku, że każdy zakład rządowy musi sam sobie wystarczać i odmówiło udzielenia Chorzowi dalszych subwencji.

Środki powyższe, jakimi Chorzów dysponował, były na wyczerpaniu, nie było nadziei na prędkie otrzymanie dalszych kredytów, a przy tym magazyny z azot-

niakiem były prawie pełne, więcej produkować azotniaku nie było celu, bo azotniak z czasem traci na gatunku, nie było innej rady, jak zagasić jeden piec, aby uniknąć zamknięcia całej fabryki.

Z zamknięciem jednego pieca była połączona i redukcja zbytecznej ilości robotników.

Tu zaczęła się interwencja Urzędu Wojewódzkiego. Całą energię skierowano z jednej strony na otrzymanie dalszych funduszy od Rządu, a następnie, na to, aby redukcja robotników była możliwie najmniejsza, żeby nie zwolniono robotników obarczonych licznymi rodzinami i takich, którym by trudno było gdzie indziej znaleźć zajęcia; następnie, aby zwolnionym wypłacano możliwie za najdłuższy czas płacę i aby zwolnionym robotnikom wyszukać jak najprędzej pracę.

Usiłowania te, jak dotąd osiągnęły zamierzony cel; przede wszystkim osiągnięto od Ministerstwa Skarbu jeden milion marek złotych na nowe inwestycje z tym zastrzeżeniem, że fundusz ten może być użyty tylko na inwestycje. Następnie usiłowania o dalsze kredyty na prowadzenie fabryki, dzięki zainteresowaniu najwyższych władz i kół sejmowych, są na najlepszej drodze.

Samo zaś zwalnianie robotników przedstawia się w następujący sposób:

Na podstawie ogłoszenia Dyrekcji z dnia 12. kwietnia z pośród zatrudnionych w Chorzowskiej Fabryce 2 200 robotników, otrzymało wypowiedzenie 708 robotników.

Wobec tego, że Rząd Centralny przyznał kredyty na rozbudowanie fabryki, Dyrekcja miała możliwość przyjęcia pewnej części wydalonych robotników z powrotem.

Celem rozpatrzenia wniosków na ponowne przyjęcie została utworzona komisja reklamacyjna, która razem z przedstawicielami Dyrekcji, rady zakładowej i org. powstańców rozpatrywała cały materiał reklamacyjny i wydawała orzeczenia.

Sumarycznie do Komisji odwołało się:

265 osób z pośród 708 „zredukowanych”.

Wszystkie podania dotyczyły sprawy ponownego przyjęcia do pracy z powołaniem się na ważniejsze okoliczności jak n. p. inwalidztwo wojenne, konieczność utrzymania dzieci lub rodziny, nieskazitelnosc w pracy w fabryce od dłuższego czasu, zasługi w powstaniach śląskich, uchodźstwo, niemożność znalezienia gdzie indziej pracy itd.

Z pośród 265 reklamujących przypadło

na powstańców 42

na uchodźców 9.

Na podstawie tego materiału przystąpiono do zbadania każdego podania, przy czym po wysłuchaniu opinii przedstawiciela Komisji Reklamacyjnej, Rady Załogowej i przedstawicieli „Placówki”, które to opinie we wszystkich prawie wypadkach były zgodne i jednomyślne,

Dyrekcja zdecydowała:

134 podań należy uwzględnić.

W cyfrach tych przypada na:

	uwzględniono	nie uwzględniono
powstańców (udowodn.)	38	4
uchodźców (udowodn.)	9	—

Obecna sytuacja odnośnie do ilości potrzebnych i zatrudnionych w fabryce robotników przedstawia się w sposób następujący:

Do prowadzenia jednego pieca potrzeba 1 242 robotn.

Ilość zatrudnionych robotników wynosiła po zredukowaniu: 1 589.

A więc pomimo redukcji jest jeszcze pewien nadmiar ludzi, którzy będą jednakże użyci do przeprowadzenia prac inwestycyjnych. Wszyscy zwolnieni robotnicy poza normalnym dwutygodniowym odszkodowaniem należącym się prawnie otrzymali jeszcze na zasadzie ogłoszenia z 26. kwietnia dodatkowo połowę normalnego zarobku za dalsze dwa tygodnie.

W ten sposób dano robotnikom możliwość dysponowania dłuższym przeciągiem czasu na wyszukanie sobie zajęcia.

Co do wydalonych robotników Urząd Wojewódzki robi starania o wynalezienie im pracy głównie przy budowie kolei okrążającej Bytom¹⁸⁹.

25

Interpelacja posła Grajka i tow. w sprawie zatrudniania obcokrajowców w budownictwie wierzchnim i w pracach ziemnych w Województwie Śląskim (20 kwietnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Romuald Mędlewski, Jan Szuścik, Franciszek Obrzut, Józef Machej, Wojciech Mokry, Ignacy Gwóźdź, Piotr Pronobis, Ignacy Sikora, Wiktor Rumpfelt¹⁹⁰, Teodor Węgrzyk.
4. Treść interpelacji:

W Województwie Śląskim zatrudnia się obecnie około 4000 osób w przedsiębiorstwach budowlanych, pochodzących z zagranicy, szczególnie z Czechosłowacji i Niemiec. Przeto odbiera się chleb naszym budowlarzom i robotnikom w budownictwie i zwiększa się rzesze bezrobotnych których liczba z powodu wielkiego braku prac w budownictwie według Urzędu Statystycznego w Rzeczy-

¹⁸⁹ Pismo wojewody śląskiego, L.Prez. 503/2a, z 24 maja 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 66—70, 72—74.

¹⁹⁰ Podpisani pod interpelacją posłowie: Józef Machej i Wiktor Rumpfelt, nie byli członkami interpelującego Klubu NPR.

pospolitej Polskiej w ostatnim czasie wzrosła na około 160.000 osób. Wielka część tych bezrobotnych jest dzisiaj ciężarem dla miast, gmin, powiatów, i Województwa, zaś niezadowolenie ich rodzi gwałty, rabunki, i.t.d.

Taki stan rzeczy może się stać w przyszłości groźnym, co oczywiście wcale nie jest pożądane. W Województwie Śląskim na mocy konwencji genewskiej istnieje możliwość wykluczenia z pracy obcokrajowców. W artykule I. tytuł I. § 2. ustęp trzeci, tej konwencji opiera¹⁹¹ bowiem że:

ponadto Polska będzie miała prawo:

„wprowadzić na Górnym Śląsku zmiany, które Niemcy uznają za właściwe zastosować na niemieckiej części obszaru plebiscytowego”.

Takie zmiany wydał osobnym rozporządzeniem:

„Der Präsident der Reichsarbeitsvermittlung /Reichsamt für Arbeitsvermittlung/ Dr. Syrup, dnia 2. stycznia 1923 r. ogłoszonego w Reichsanzeiger nr. 3 dnia 5. stycznia 1923 r.”

Sejm Śląski wzywa zatem Wojewodę, by zarządził zastosowanie tego rozporządzenia w Województwie Śląskim i aby Wydziały pośrednictwa pracy oraz przedsiębiorcy pod karą się do tego rozporządzenia zastosowali¹⁹².

25a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Grajka i tow. w sprawie zatrudnienia obcokrajowców w budownictwie wierzchnim i w pracach ziemnych w Województwie Śląskim
(16 lipca 1923)

W odpowiedzi na pismo z 21. kwietnia 1923, L. O734/23 dotyczące wniesionej przez posła Grajka i tow. interpelacji w sprawie zatrudnienia obcokrajowców na obszarze Województwa Śląskiego, mam zaszczyt donieść, co następuje:

Przeprowadzone dochodzenia wykazały, że rozporządzenie Rządu Niemieckiego z dnia 2. stycznia 1923 ogłoszone w „Reichsanzeiger” z dnia 5. stycznia 1923 No. 3 a dotyczące wydalenia robotników obcokrajowców odnosi się do robotników obywateli obcych państw z wyłączeniem robotników obywateli polskich, pochodzących z części polskiej Górnego Śląska.

¹⁹¹ Ma być: opiewa.

¹⁹² APK, Sejm Śląski 577, s. 2, 42; Sejm Śląski 733, s. 64, 81; UWŚl. 234, s. 2; spraw. sten. z 43. pos. Sejmu Śląskiego, 20 kwietnia 1923 r., łam 14. Marszałek Wolny — przedstawiając plenum streszczenie interpelacji — wyraził jasniej istotę problemu: *Interpelanci przede wszystkim zwracają uwagę na rozporządzenie prezydenta urzędu państwowego pośrednictwa pracy (Reichsarbeitsvermittlung) i żądają, żeby te same środki na Śląsku polskim były stosowane wobec obcokrajowców, jak na Śląsku niemieckim względem naszych ludzi.* Ibidem, łam 14.

Względem tych ostatnich władze niemieckie rozporządzenia tego nie stosują. Robotnik polski wydany z fabryki Hagenscheindta w Gliwicach pochodzi, jak zbadano, z Zagłębia Dąbrowskiego. Również inni trzej wydani robotnicy polscy nie pochodzili z obszaru plebiscytowego.

W sprawie zatrudnienia obcokrajowców na obszarze tutejszego Województwa należy odróżnić robotników pochodzących z niemieckiej części obszaru plebiscytowego od robotników pochodzących z głębi Niemiec i z Czechosłowacji. Co do pierwszych wszczęto już akcję w celu wymiany robotników pracujących na polskim Górnym Śląsku a mieszkających na niemieckim i robotników pracujących na polskim a pracujących na niemieckim Górnym Śląsku. Akcja ta jest w toku a prowadzi ją Polski Komisarz do spraw pracy na Górnym Śląsku.

Odnosnie natomiast do uregulowania kwestii zatrudnienia na terytorium Województwa Śląskiego innych robotników obcokrajowców zauważam, że uregulowanie tej sprawy w drodze urzędowego rozporządzenia, mającego na celu wydalenie pewnej ilości robotników obcych jest niepożądanym, ponieważ takie rozporządzenie wywołałoby niechybnie w drodze odwetu masowe wydalenie robotników polskich. Z faktem tym trzeba się liczyć przede wszystkim na części cieszyńskiej tutejszego Województwa, skąd pochodzi wielka ilość robotników polskich pracujących w przemyśle czeskim. Celem ewentualnego pozbycia się zbytecznych robotników obcokrajowców i zapobieżenia dalszemu napływowi tychże, zarządzam równocześnie przeprowadzenie ścisłej ewidencji zatrudnionych na terytorium tutejszego Województwa robotników, obywateli państw obcych, polecając zarazem kompetentnym władzom, by zezwoleń na wjazd i pobyt udzielano robotnikom obcokrajowcom jedynie za wiedzą i zgodą Wydziału Przemysłu i Handlu Urzędu Wojewódzkiego, który to Wydział w każdym poszczególnym wypadku rozstrzygnie o konieczności sprowadzenia i zajęcia robotnika obcego¹⁹³.

26

Interpelacja posła Brzuski i tow. do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie zarzutów czynionych p. Emilowi Sznapce,
dyrektorowi seminarium nauczycielskiego w Bobrku,
przez profesorów tego zakładu w sprawie presji politycznej na uczniów
(20 kwietnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.

¹⁹³ Pismo wojewody śląskiego, L. Prez. 576/2a, z 16 lipca 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 79—80.

3. Personalia interpelantów: Eugeniusz Brzuska, Janina Omańkowska, Jan Lubos, Ryszard Wydra, Stanisław Janicki, Karol Mateja, Bronisława Szymkowiakówna, Adolf Sobota, Walenty Fojkis, Paweł Kempka.
4. Treść interpelacji:

Posel Szuścik na posiedzeniu Sejmu Śląskiego dnia 30. stycznia b.r. zrobił dyrektorowi sem. naucz. w Bobrku Sznepce zarzut, że grozi uczniom wydaleniem z zakładu, jeżeli ich ojcowie nie zmienią przekonań politycznych¹⁹⁴. Przy rozprawie sądowej w Cieszynie, która się odbyła przeciw Pawłowi Orlikowi z Istebnej, jako rzekomemu informatorowi p. Szuścika, zeznał p. Szuścik, że informacje co do zarzutów pochodzą od profesorów sem. naucz. w Bobrku, którzy mu poufnie żalili się na dyrektora Sznepkę, że ma w kancelarii namawiać uczniów, by wpływali na swoich ojców, żeby nie prowadzili walki ze stronnictwem katolickim, gdyż mogłoby się to dla nich źle skończyć, bo by się mogło zdarzyć iż nie skończą szkoły.

Ponieważ powyższe zarzuty są bardzo ciężkie i mają znamiona nadużyć służbowych, wobec tego podpisani

- 1.) zapytują się, czy Pan Wojewoda ma zamiar zbadać te zarzuty?
- 2.) czy jest gotów winnych pociągnąć do odpowiedzialności?¹⁹⁵.

26a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Brzuski i tow. w sprawie zarzutów czynionych p. Emilowi Sznepce, dyrektorowi semin. naucz. w Bobrku, przez profesorów tego zakładu w sprawie presji politycznej na uczniów
(7 maja 1923)

W odpowiedzi na przesłaną mi pismem z dnia 21. kwietnia 1923 interpelację posła Ks. Brzuski i tow. w sprawie zarzutów czynionych Emilowi Sznepce, dyrektorowi seminarium nauczycielskiego w Bobrku o wywieranie presji politycznej na uczniów, mam zaszczyt oznajmić, iż stwierdzone zostało, że fakt jakoby dyrektor Sznepka miał wzywać do kancelarii uczniów celem namawiania ich,

¹⁹⁴ *Jeżeli jeszcze mało, to przytoczę, że ten pan dyrektor powołał do siebie uczniów i czynił ich odpowiedzialnymi za politykę ich ojców i że mówił: Jeżeli twój tato nie zmieni postępowania, to my ciebie z zakładu wyrzucimy, albo nie pozwolimy ci zakładu ukończyć.* APK, Sejm Śląski 565, s. 29; spraw. sten. z 31. pos. Sejmu Śląskiego, 30 stycznia 1923 r., łam 22.

¹⁹⁵ APK, Sejm Śląski 577, s. 42; Sejm Śląski 733, s. 65; spraw. sten. z 43. pos. Sejmu Śląskiego, 20 kwietnia 1923 r., łam 14. *Niezbyt wiernie przekazał sejmowemu plenum treść interpelacji marszałek Wolny: Swego czasu p. Szuścik wniósł interpelację, ponieważ, jak p. Szuścik zaznaczył, ten dyrektor bawi się w politykę. Z tego był proces. Interpelanci zapytują się pana Wojewody, co zamierza zrobić przeciwko tym, którzy albo oczernili dyrektora niesłusznie, i winni być pociągnięci do odpowiedzialności, albo jeżeli zarzuty ich są słuszne, to pan Sznepka powinien być karany za nadużycia służbowe.* Ibidem, łam 14.

by wpływali na zmianę przekonań politycznych swoich ojców, nigdy nie miał miejsca.

Oдноśnie do sprawy wykluczenia z Zakładu ucznia Pawła Poloka, który to wypadek stał się prawdopodobnie pośrednim powodem wniesienia omawianej interpelacji, ustalono, że dyrektor Zakładu Sznepka wzywał wprawdzie wspomnianego ucznia do kancelarii jednakże tylko celem wyświetlenia sprawy kradzieży książki, której Polok dopuścił się na szkodę jednego ze swoich współkolegów, za co został na mocy uchwały grona nauczycielskiego z Zakładu wykluczony. Zaznaczam, że dyrektor Sznepka w żaden sposób nie nadużył sposobności prowadzenia odnośnego śledztwa w kierunku wywarcia presji na ucznia, by wpłynął na zmianę przekonań politycznych swego ojca.

Przedstawiony stan sprawy został ustalony na podstawie wyniku ściśle przeprowadzonych dochodzeń i protokolarnych przesłuchań grona nauczycielskiego seminarium w Bobrku.

Wobec powyższego stanu rzeczy nie widzę podstawy prawnej do wdrożenia przeciw dyrektorowi Sznepce jakichkolwiek dalszych dochodzeń¹⁹⁶.

27

Interpelacja posłów Pronobisa i tow. w sprawie świętowania na kopalni
„Bóg z nami” w Łaziskach Średnich
(9 maja 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Piotr Pronobis, Ignacy Sikora, Romuald Mędlewski, Jan Szuścik, Ignacy Gwóźdź, Walenty Fojkis, Wojciech Mokry.
4. Treść interpelacji:

Na kopalni „Bóg z nami” w Łaziskach Średnich zaprowadzono w trzech dniach tygodnia przymusowe świętowanie z powodu rzekomego braku zbytu węgla. Wywołuje to niepokój pomiędzy załogą, liczącą około 1200 robotników. Zarząd kopalni uzasadnia zarządzenie swoje tym, że dotychczasowy główny odbiorca węgla nagle odbioru odmówił, ponieważ musiał swe przedsiębiorstwo zastawić. Prywatnym ludziom, mimo rzekomego braku zbytu, odmawia się sprzedaży, co wywołuje tym większe rozgorzczenie.

Zapytujemy się p. Wojewody, co zamierza uczynić, aby zapobiec dalszemu świętowaniu na tej kopalni, mogące 1200 robotników uczynić powolnymi żebrakami¹⁹⁷.

¹⁹⁶ Pismo wojewody śląskiego Antoniego Schultisa, L. Prez. 520/1a, z 7 maja 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 82—83.

¹⁹⁷ APK, Sejm Śląski 579, s. 47; Sejm Śląski 733, s. 78, 86; spraw. sten. z 45. pos. Sejmu Śląskiego, 9 maja 1923 r., łam 32.

27a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Pronobisa i tow. w sprawie świętowania¹⁹⁸ na kopalni „Bóg z nami” w Łaziskach Górnych (7 czerwca 1923)

W odpowiedzi na pismo z dnia 11. maja 1923 L.O.867/23 dotyczące interpelacji posła Pronobisa i tow. w sprawie przymusowego świętowania na kopalni „Bóg z nami” w Łaziskach Średnich, mam zaszczyt oznajmić na podstawie dochodzeń przeprowadzonych w powyższej sprawie przez Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach co następuje:

Od kwietnia br. dało się zauważyć pewne trudności w zbycie węgla, produkowanego na polskiej części Górnego Śląska. Zjawisko to było wywołane wysoką ceną węgla, pewnym ograniczeniem produkcji w przemyśle metalowym niemieckim, wywołanym trudnościami w otrzymywaniu surowców z zagłębia Ruhry, podniesieniem się wartości marki niemieckiej w stosunku do dolara, przez co zbyt produktów niemieckich był utrudniony i ogólnym zmniejszeniem się zapotrzebowania na węgiel w związku z nastaniem sezonu letniego.

Skutki powyższych przyczyn odbiły się niekorzystnie na rynku węglowym, czego ogólną charakterystyką jest zwiększenie się zapasów węgla na kopalniach. Szczególnie niekorzystnie przejawiał się ten stan rzeczy w tych okręgach, które produkują węgiel mniej wartościowy, jak kopalnie księcia Pszczyńskiego i kopalnia „Bóg z nami”.

Na tej ostatniej kopalni dzienny zbyt węgla przedstawia się jak następuje: w lutym 723 to, w marcu 596 to, w kwietniu 390 to, w maju 444 to, podczas gdy średnia dzienna produkcja wynosiła: w lutym 755 to, w marcu 713 to, w kwietniu 603 to, w maju 651 to.

Rezultatem tego było zwiększenie się zapasów do 12 000 ton i zaprowadzenie świętowania trzech dniówek w miesiącu kwietniu, a mianowicie 11-go, 14-go i 23-go i czterech dniówek w maju: 1-go, 5-go, 8-go i 12-go. Od tego czasu do dziś dnia praca odbywa się normalnie.

Administracja kopalni przyrzekła, o ile zbyt węgla się poprawi, nieprzepracowane dniówki majowe opłacić tym robotnikom, którzy w tym roku nie korzystali z urlopu, a który im się na zasadzie taryfy należy.

Co się tyczy prywatnej sprzedaży węgla, to obecnie popytu na węgiel na samej kopalni nie ma, a sprzedaż na fura jako bardzo nieznaczna nie ma żadnego wpływu na ogólny stan rzeczy¹⁹⁹.

¹⁹⁸ W odpowiedzi wojewoda użył przymiotnika *przymusowy* (w sprawie *przymusowego świętowania*), którego nie ma ani w oryginale, ani w odpisach interpelacji.

¹⁹⁹ Pismo wojewody śląskiego, L. Prez. 550/1a, z 7 czerwca 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 107—108.

28

Interpelacja do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie stabilizacji
pracowników kolejowych na Śląsku Cieszyńskim
(6 czerwca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpellantów: Józef Machej, Klemens Borys, Józef Biniszkie-
wicz, Antoni Czajor, Wojciech Mokry, Wiktor Rumpfelt, Johann Kowoll,
Karl Buchwald.
4. Treść interpelacji:

Uchwała Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6. lipca 1920 r. zwalnia obywateli Województwa Śląskiego od służby wojskowej na przeciąg 8 lat²⁰⁰.

Tymczasem Dyrekcja Kolei Państwowych w Krakowie odmawia obywatelom Śląska Cieszyńskiego stabilizacji, podając jako motyw, brak służby wojskowej. Stanowisko powyższe Dyrekcji Kolei w Krakowie krzywdzi niezmiernie pracowników kolei, którzy w dobrej wierze, że nie będą musieli służyć w wojsku, powstępowali w związki małżeńskie, tak, że obecnie nawet na ochotników do wojska wstąpić nie mogą.

Podpisani zapytują:

- 1) *Czy panu Wojewodzie znane jest postępowanie Dyrekcji Kolei państwowych w Krakowie,*
- 2) *Co pan Wojewoda zamierza uczynić, aby obywatele Województwa Śląskiego nie byli karani za to, że ich ustawa państwowa zwolniła od obowiązku służby wojskowej²⁰¹.*

28a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Macheja i towarzyszy
w sprawie stabilizacji pracowników kolejowych na Śląsku Cieszyńskim
(18 lipca 1923)

W odpowiedzi na interpelację, wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego dnia 6 czerwca br. przez posła Macheja i tow. mam zaszczyt zawiadomić Pana Marszałka, że Dyrekcja Kolei Państw. w Krakowie nie stabilizowała pracowników kolejowych

²⁰⁰ *Postanawia się, że mieszkańcy terenów na południu, zachodzie i północy Polski, które na mocy wyniku plebiscytowego zostaną przyznane Rzeczypospolitej, bez względu na narodowość, wolni będą od obowiązku przymusowego pełnienia służby wojskowej na przeciąg 8 lat, t.j. do stycznia 1929 r. Spraw. sten. ze 159. pos. Sejmu Ustawodawczego, 6 lipca 1920 r., łam 24.*

²⁰¹ *APK, Sejm Śląski 583, s. 41; Sejm Śląski 733, s. 94, 95—96, 97; spraw. sten. z 49. pos. Sejmu Śląskiego, 6 czerwca 1923 r., łam 23.*

przed odbyciem obowiązkowej służby wojskowej, pochodzących z miejscowości całej Rzeczypospolitej a to na podstawie Rozp. Min. Kol. Żel. z dn. 26. czerwca 22 L: I 8738/3/22, które w interpretacji wspom. Dyrekcji kolejowej — obejmowało również pracowników kolejowych pochodzących ze Śląska Cieszyńskiego.

Obecnie poleciło Ministerstwo Kolei Żelaznych rozporządzeniem z dnia 6 czerwca 1923 r. Nr. I. 7890/2/23 etatować pracowników kolejowych, przynależnych do polskiej części Śląska Cieszyńskiego i Górnego bez względu na nie odbytą służbę wojskową i w sprawie tej wydała Krakowska Dyrekcja Kolejowa podległym jej urzędowi odpowiednie polecenie²⁰².

29

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku
(14 czerwca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Eduard Pant, Karl Fuchs, Franz Schoppa, Wilhelm Goldmann, Thomas Szczepońnik, Alfons Kaczmarczyk, Otto Ulitz, Joseph Pawlas.
4. Treść interpelacji:

Rada Wojewódzka na swoim posiedzeniu z dnia 8. czerwca rb. uchwaliła likwidację niemieckiego oddziału państwowej szkoły przemysłowej w Bielsku.

Przed wejściem do życia Województwa Śląskiego państwowa szkoła przemysłowa w Bielsku była podporządkowaną Ministerjum Handlu i Przemysłu w Warszawie. Na mocy art. 2. i 4. statutu organicznego jedynie Sejm jest uprawniony do zmiany istniejących stosunków szkolnych.

Poza tym istnieją umowy pomiędzy miastem Bielskiem z jednej a byłym rządem austriackim z drugiej strony, mające jeszcze moc ustawową które zostały naruszone wyżej wymienioną uchwałą Rady Wojewódzkiej.

Zresztą likwidacja niemieckiego oddziału państwowej szkoły przemysłowej ma znaczenie ciężkiego poszkodowania przemysłu i stanu robotników.

Przeto mamy zaszczyt przedłożyć p. Wojewodzie następującą interpelację:

Jak można pogodzić uchwałę Rady Wojewódzkiej co do likwidacji niemieckiego oddziału państwowej szkoły przemysłowej w Bielsku z istniejącymi stosunkami prawnymi?²⁰³.

²⁰² Pismo wojewody śląskiego, podpisane w jego zastępstwie przez naczelnika Emila Caspariego, L. 293/1 c., z 18 lipca 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 93.

²⁰³ APK, Sejm Śląski 585, s. 37; Sejm Śląski 733, s. 88, 105; spraw. sten. z 51. pos. Sejmu Śląskiego, 14 czerwca 1923 r., łam 35.

29a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego
w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku
(6 lipca 1923)

Na interpelację Klubu Niemieckiego w sprawie szkoły Przemysłowej w Bielsku z daty 14. czerwca 1923 r. zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z 15.6.1923. L.O.1025/23 mam zaszczyt odpowiedzieć po porozumieniu się z Radą Wojewódzką, co następuje:

Ustawą z 16.5.1923 Dz.U.Śl. nr. 21 poz. 131²⁰⁴ przekazano Województwu Śląskiemu agendy centralnych władz wiedeńskich w zakresie szkolnictwa cieszyńskiej części województwa. Przeszły zatem na Województwo Śląskie kompetencje austriackiego Ministerstwa Robót Publicznych w zakresie organizacji szkoły Przemysłowej w Bielsku.

Wobec tego Województwo Śląskie, jak się wyraża ustawa tj. naczelne organy administracji /wojewoda i Rada Wojewódzka — art. 27 statutu organicznego/ w Województwie Śląskim mają prawo przeprowadzać zmiany organizacyjne wymienionej szkoły.

Uchwała Rady Wojewódzkiej z 8.6.1923. jest więc pod względem formalnym uzasadnioną.

Pod względem rzeczowym uchwała ta nie jest niczym innym, jak zlikwidowaniem stopniowym oddziału szkoły przemysłowej z językiem wykładowym niemieckim.

Rozporządzenie z 16.8.1922. Dz.U.Śl. nr. 17 poz. 52²⁰⁵, postanawia że językiem wykładowym publicznych szkół zawodowych jest język polski. Prosta konsekwencją tego przepisu jest, że oddział niemiecki Szkoły Przemysłowej musiał być zamieniony na oddział z językiem wykładowym polskim, czyli że po takiej przemianie istniałyby dwa równorzędne oddziały z językiem wykładowym polskim. Stan tego rodzaju był nie do pomyślenia ze względu choćby tylko na koszt utrzymania szkoły. Dlatego też na podstawie uchwały Rady Wojewódzkiej zarzą-

²⁰⁴ Ustawa z dnia 16 maja 1923 r. w przedmiocie likwidacji administracji szkolnej na Śląsku Cieszyńskim (Dz.U.Śl. Nr 21, poz. 131). Art. 1 ustawy stanowił, co następuje:

Agendy w zakresie szkolnictwa przewidziane w § 1 i 2 Statutu Organizacyjnego tymczasowej administracji szkolnej Księstwa Cieszyńskiego, zatwierdzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1918 r. w Warszawie przechodzą na Województwo Śląskie.

²⁰⁵ Rozporządzenie z dnia 16 sierpnia 1922 r. o języku wykładowym w szkołach publicznych Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 52) stanowiło w art. 1, co następuje:

Język polski jest językiem wykładowym publicznych szkół ogólnokształcących oraz zawodowych wszelkich typów i stopni z wyjątkiem instytucji szkolnych dla mniejszości, przewidzianych w polsko-niemieckiej konwencji górnośląskiej, zawartej w Genewie dnia 15 maja 1922 r.

dzilem likwidację oddziału z językiem wykładowym niemieckim. Żeby zaś uczniom, którzy uczęszczali w roku szkolnym 1922/23 na oddział niemiecki, umożliwić ukończenie bez trudności rozpoczętych nauk, została zarządzona stopniowa likwidacja tak, że oddział niemiecki przestanie istnieć dopiero za 3 lata. Wprawdzie to postanowienie stoi w pewnej sprzeczności ze wspomnianym wyżej rozporządzeniem z 16.8.1922, które rozkazuje natychmiastowe wprowadzenie języka polskiego, jako wykładowego, lecz Rada Wojewódzka uczyniła to świadomie, chcąc uczniom oddziału niemieckiego umożliwić normalne ukończenie studiów. Mam nadzieję, że Wysoki Sejm nie będzie tego uważał za uchybienie ze strony Rady Wojewódzkiej.

Z tego, co powyżej zaznaczyłem, wynika, iż naczelne organy administracji wojewódzkiej nie tylko były uprawnione, ale wprost obowiązane zlikwidować oddział niemiecki Szkoły Przemysłowej.

Za tą likwidacją przemawiały ponadto względy na brak uczniów w oddziale niemieckim, którzy rzeczywiście nie władają językiem polskim.

Dość przytoczyć statystykę uczniów oddziału włókienniczego. Było w nim uczniów:

Według pochodzenia

Rok szkolny	Z Woj. Śląsk.	Proc.	Z inn. Wojew.	Proc.	Z zagranicy	Proc.	Razem
1918/19	58	43.2	45	33.6	31	23.2	134
1919/20	53	40.5	48	36.6	30	22.9	131
1920/21	38	30.6	55	44.4	31	25.0	124
1921/22	51	38.9	66	50.4	14	10.7	131
1922/23	51	38.6	71	53.8	10	7.6	132

Według wyznania

Rok szkolny	Rzym. kat.	Proc.	Ewang. Proc.	Żydów	Pr.	Z innych	Proc.	Razem	
1918/19	48	35.8	19	14.2	66	49.4	1	0.6	134
1919/20	44	33.6	18	13.7	68	52.0	1	0.7	131
1920/21	43	34.7	20	16.1	59	47.6	2	1.6	124
1921/22	27	21.0	26	19.8	77	58.7	1	0.6	131
1922/23	23	17.4	34	25.7	74	56.2	1	0.7	132

Z powyższego zestawienia wynika, że większość ogólnej liczby uczniów stanowią żydzi, o których trudno przypuścić, żeby nie władali językiem polskim. Poza tym nie ma również dostatecznego powodu, ażeby Województwo Śląskie utrzymywało szkołę dla uczniów z innych województw, względnie z zagranicy.

Co do wspomnianej przez pp. interpelantów umowy między byłym rządem austriackim, a gminą miasta Bielska, to nie wiem, z jakiego powodu pp. interpelanci przypisują jej „moc ustawową”.

Nie jest mi również wiadomo, w czym widzą naruszenie tej umowy przez uchwałę Rady Wojewódzkiej z 8.6.1923.

Wchodzić mają zapewne w rachubę dwa postanowienia:

- 1/ punkt 6, który stwierdza, że językiem wykładowym jest język niemiecki, które to stwierdzenie opiera się na rozporządzeniu austriackiego Ministerstwa Oświaty z 18.4.1873, oraz*
- 2/ punkt 7, który postanawia, że do zwinięcia /Auflassung/ jednej z istniejących na podstawie przepisów organizacyjnych zakładu szkół albo oddziałów potrzeba zgody gminy miasta Bielska, oraz, że gminie przyznaje się wpływ doradczy przy późniejszym organizacyjnym przekształceniu szkoły.*

Istotnym momentem punktu 6 jest rozporządzenie austr. Ministerstwa Oświaty z 18.4.1873, które utraciło moc obowiązującą wskutek postanowienia art. 2 rozp. z 16.8.1922. Dz.U.Śl. nr 17, poz. 52²⁰⁶. Przeto też punkt 6 umowy przestał obowiązywać.

Nie zachodzi również naruszenie pktu 7. umowy, gdyż oddziały szkoły Przemysłowej istnieją nadal w tym samym zakresie i na zasadzie tych samych przepisów organizacyjnych wydanych przez władze centralne b. Monarchii austr. z tą tylko różnicą, że zamiast języka wykładowego niemieckiego, istnieje język polski.

Gmina miasta Bielska najwidoczniej sama nie uważa, że nastąpiło naruszenie jej praw zagwarantowanych umową, gdyż nie wniosła żadnego sprzeciwu. Gdyby jednak nawet to się było stało, to taki sprzeciw władze wojewódzkie musiałyby były pozostawić bez skutku, jako powołane w pierwszej linii do wykonywania ustaw.

Trudno mi zrozumieć, dlaczego likwidacja niemieckiego oddziału szkoły Przemysłowej ma znaczenie „ciężkiego poszkodowania przemysłu i stanu robotników”.

W tej kwestii pozwolę sobie mieć wręcz odmienne zdanie.

Nie ulega wątpleni, że materiał robotniczy, ujęty w przemyśle jest w większości polski. Skoro zatem szkoła wychowa zastęp kierowników technicznych polskich, którzy łatwo będą się mogli porozumiewać z większością robotni-

²⁰⁶ Art. 2 rozporządzenia z dnia 16 sierpnia 1922 r. o języku wykładowym w szkołach publicznych Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 52) postanawiał:

Wszystkie przepisy i zarządzenia wydane na niekorzyść nauki i używania języka polskiego w szkołach lub sprzeczne z art. 1 uchyla się jako nieważne.

ków, to okoliczność ta chyba będzie z korzyścią zarówno dla przemysłu, jak i robotników.

Oczywiście, że celem umożliwienia uczniom, nie władającym rzeczywiście językiem polskim zrozumienia wykładów wydane zostaną zarządzenia dla dyrekcji szkoły w tym kierunku, ażeby nauczyciele w danych wypadkach dawali objaśnienia w języku niemieckim. Takie zarządzenie może mieć atoli jedynie charakter wskazówki dla dyrekcji, nie może uwłaczać zasadzie, że językiem wykładowym jest język polski, a wreszcie może być wydane dopiero z początkiem roku szkolnego, kiedy wpisy okażą, czy i o ile ono jest potrzebne²⁰⁷.

29b

Dyskusja nad interpelacją²⁰⁸ i odpowiedzią na interpelację w sprawie Szkoły Przemysłowej w Bielsku (18 lipca 1923 r.)²⁰⁹

Interpelacja w sprawie Szkoły Przemysłowej w Bielsku znalazła się na porządku dziennym 58. posiedzenia plenarnego Sejmu, odbytego w dniu 18 lipca 1923 roku, tj. w terminie nieprzekraczającym 21 dni od otrzymania pisemnej odpowiedzi interpelowanego (6 lipca 1923 roku), nie *ex officio*, lecz na wniosek — zapewne nieusatsfakcjonowanej odpowiedzią wojewody — Klubu Niemieckiego²¹⁰. Praktyka taka była sprzeczna z art. 44 regulaminu obrad, stanowią-

²⁰⁷ Pismo wojewody śląskiego Antoniego Schultisa, L: R.W. 581/1, z 6 lipca 1923 r., do marszałka Konstantego Wolnego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 101—104; Sejm Śląski 734, s. 105—109). Sygnatura pisma wskazuje wyraźnie, że *de facto* pismo było odpowiedzią — likwidującą oddział niemiecki szkoły — Śląskiej Rady Wojewódzkiej, podpisaną przez wojewodę śląskiego jako przewodniczącą Rady.

²⁰⁸ Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego na posiedzeniu odbytym 18 lipca 1923 r. przed 58. posiedzeniem plenarnym Sejmu Śląskiego podjął uchwałę następującej treści: *W sprawie interpelacji Klubu niemieck. nad zniesieniem szkoły przemysłowej w Bielsku Klub nie dopuści do dyskusji.* 46. pos. Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego, 18 lipca 1923 r.; APK, Sejm Śląski 1077, s. 69.

²⁰⁹ APK, Sejm Śląski 592, s. 3, 4, 35—40; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 20—29; APK, Sejm Śląski 734, s. 104.

²¹⁰ *Wniosek Klubu niemieckiego w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku. Klub niemiecki prosi p. Marszałka o postawienie interpelacji w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku na porządek dzienny.* Wniosek podpisali następujący posłowie: Mayer, Pant, Schoppa, Kaczmarczyk, Goldmann, Pawlas, Ulitz, Reitzenstein. (APK, Sejm Śląski 734, s. 104). Fakt domagania się przez Klub Niemiecki wniesienia interpelacji na porządek dzienny podniósł też — już w czasie dyskusji nad odpowiedzią — niemiecki poseł dr Eduard Pant: *Słusznie więc wnieśliśmy naszą interpelację, domagając się wejścia jej na porządek dzienny. Dziwi mnie, że niektóre dzienniki odmawiają posłowi tego prawa. [...] jest to jednak śmiałość przeszkadzać posłowi w wykonywaniu jego praw i grozić mu.* APK, Sejm Śląski 592, s. 36; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 22.

cym, iż marszałek stawia — z urzędu — interpelację na porządek obrad Sejmu Śląskiego²¹¹.

Ze stenogramu 58. posiedzenia nie wynika, by marszałek udzielił głosu interpelantowi w celu uzasadnienia interpelacji. To kolejne rozmijanie się praktyki z postanowieniami art. 44 obu regulaminów Sejmu Śląskiego.

Niezgodnie z art. 44 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego marszałek Sejmu dopuścił do dyskusji bez postawienia wniosku o jej otwarcie, jak też sprawdzenia, czy wniosek ten ma poparcie co najmniej 10 posłów²¹². To jeszcze jedna rozbieżność między przepisami śląskiego prawa parlamentarnego a praktyką prawa interpelowania.

Dyskusję rozpoczęło wystąpienie przedstawiciela interpelantów — posła Eduarda Panta, po czym głos zabrali posłowie polscy: Franciszek Obrzut (NPR) i Edward Rybarz (ND).

Niemiecki poseł wskazał m.in., że przywołane w odpowiedzi dane statystyczne, uzasadniające likwidację niemieckiego oddziału szkoły, są nierzetelne:

Ze sporządzonej w ten sposób statystyki wynikało, że w roku 1922/23 w oddziale tekstylnym było około 50% żydów. Zapomniano natomiast powiedzieć, że w oddziale mechaniczno-technicznym było tylko 20%, a w niektórych oddziałach ani jednego. Tego nie przytoczono, by nie osłabiać wrażenia (Ks. p. Brzuska: Czy Pana to boli, że tam nie było Żydów?). Proszę Pana, milczenie jest także odpowiedzią. Z tego wnioskowano w dalszym ciągu, że żydzi, którzy muszą znać język polski, mogą chodzić do oddziału polskiego, a o Niemców, katolików i protestantów dbać nie potrzeba²¹³.

W innym miejscu wystąpienia interpelant podniósł zawodność innego argumentu:

Spotyka się też twierdzenie, że leży w interesie przemysłu, by zlikwidowano niemiecką szkołę przemysłową, ponieważ jest tam mało robotników niemieckich, stwierdzam wobec tego, że w Bielsku tysiące niemiec-

²¹¹ Art. 44 ust. 1 regulaminu z 31 stycznia 1923 r.:

Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później niż po upływie 3 tygodni, Marszałek stawia interpelację na porządku dziennym i do uzasadnienia interpelacji udziela głosu interpelantowi.

²¹² Art. 44 ust. 1, zdanie czwarte regulaminu z 31 stycznia 1923 r.:

Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd względnie Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 10 posłów.

²¹³ APK, Sejm Śląski 592, s. 37; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 22—23.

kich robotników mieszka i pracuje, a pilny robotnik chce iść naprzód. Teraz odbiera mu się tę możliwość. Można by oczywiście dowodzić, że ten robotnik może uczęszczać do polskiej szkoły przemysłowej, lecz proszę Panów uwzględnić, że my dziś nie znamy jeszcze tak dokładnie języka polskiego, i trudno żądać od młodzieży, która nie uczyła się po polsku, by dziś znała dobrze język polski²¹⁴.

W dwóch miejscach stenogramu są zdania, wskazujące na jednoznacznie negatywną ocenę wyjaśnień wojewody:

[...] jeżeli się bada poszczególne punkta odpowiedzi p. Wojewody, to nie można zdaje mi się znaleźć ani jednego argumentu wytrzymującego krytykę przeciwko racji bytu niemieckiego oddziału bielskiej szkoły przemysłowej. Zdaniem moim, szkoła jest w ogóle czynnikiem gospodarczym, a nie narodowym. [...] uzasadnienie w odpowiedzi p. Wojewody, zdaniem moim, a zdaje mi się, także zdaniem każdego myślącego człowieka, nie wytrzymuje krytyki²¹⁵.

Uczestniczący w dyskusji dwaj posłowie polscy byli innego zdania. I tak, przemawiający po Pancie poseł Franciszek Obrzut wyraził pogląd następujący:

Rada Wojewódzka, wprowadzając język polski urzędowy do szkoły przemysłowej w Bielsku, zupełnie nie krzywdzi obywateli niemieckich²¹⁶.

Natomiast poseł Edward Rybarz podkreślał wagę argumentacji ekonomicznej:

My nie mamy interesu utrzymywać drogiej, bardzo drogiej szkoły w dwóch oddziałach: polskim i niemieckim, gdy w tym oddziale niemieckim usadowili się nie Niemcy, lecz przeważnie sami żydzi. Przecież żydzi w Polsce mówią tylko po polsku. [...] można utrzymać jedną szkołę polską, tym więcej, że uczniom niemieckim nie stała się żadna krzywda, albowiem pozostawiono im dalszy kurs²¹⁷.

²¹⁴ APK, Sejm Śląski 592, s. 38; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 25.

²¹⁵ APK, Sejm Śląski 592, s. 37, 38; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 24, 25.

²¹⁶ APK, Sejm Śląski 592, s. 38; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 26.

²¹⁷ APK, Sejm Śląski 592, s. 39; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 27.

Postawiony przez posła Rybarza — w imieniu Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego — wniosek o przyjęcie odpowiedzi wojewody do wiadomości (*Wysoki Sejm raczy uchwalić: Sejm przyjmuje do wiadomości odpowiedź p. Wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego z dnia 14 czerwca w przedmiocie szkoły przemysłowej w Bielsku*)²¹⁸ — przeszedł w głosowaniu większością (17 do 9) głosów²¹⁹.

Wyniki głosowania nad wnioskiem Rybarza marszałek Sejmu opatrzył komentarzem następującej treści:

*Odpowiedź Wojewody jest przyjęta do wiadomości. Tym się załatwia wniosek Klubu niemieckiego, bo gdyby Sejm nie przyjął odpowiedzi do wiadomości, to Wojewoda byłby zobowiązany przywrócić poprzedni stan rzeczy*²²⁰.

Drugie zdanie zacytowanego tekstu wyraźnie sugeruje, że uchwała Sejmu o nieprzyjęciu do wiadomości odpowiedzi wojewody zobowiązywałaby go do uchylenia rozporządzenia z 16 sierpnia 1922 roku, likwidującego niemiecki oddział Szkoły Przemysłowej w Bielsku. Taki pogląd marszałka Wolnego nie wydaje się uprawniony. W śląskim — ale nie tylko w śląskim — prawie parlamentarnym nie było bowiem żadnego przepisu, zobowiązującego organ interpelowany do uchylania własnych rozporządzeń w sytuacji, kiedy większość Sejmu Śląskiego takich rozporządzeń nie akceptowała. W przeciwnym razie uchwała Sejmu o nieprzyjęciu odpowiedzi wojewody do wiadomości stałaby się swego rodzaju źródłem prawa.

Być może jednak marszałek Sejmu Śląskiego miał na myśli jedynie zobowiązanie moralne wojewody do przywrócenia poprzedniego stanu.

²¹⁸ Wniosek podpisało 8 posłów: Edward Rybarz, Stanisław Janicki, Karol Mathea, Paweł Kempka, Eugeniusz Brzuska, Ryszard Wydra, Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska. APK, Sejm Śląski 734, s. 110.

²¹⁹ APK, Sejm Śląski 592, s. 40; spraw. sten. z 58. posiedzenia Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 29; Sejm Śląski 734, s. 110. (Na wniosku Klubu marszałek Wolny napisał: 1). *Sejm przyjął odpowiedź wojewody do wiadomości.* 2). *ad acta. K.18/VII 23 r. Wolny.*). Trudno jest racjonalnie wytłumaczyć wynik głosowania: 17 głosów za przyjęciem odpowiedzi wojewody do wiadomości; 9 głosów za jej nieprzyjęciem, skoro z listy obecności na 58. posiedzeniu wynika, iż w posiedzeniu brało udział 40 posłów. (APK, Sejm Śląski 592, s. 6). Być może 14 posłów wstrzymało się od głosowania. Marszałek nie poinformował jednak o tym Izby.

²²⁰ APK, Sejm Śląski 592, s. 40; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 29.

30

Interpelacja posłów Pronobisa i tow. w sprawie niewypłacenia nadpłat
do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich
(21 czerwca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6²²¹.
3. Personalia interpelujących: Piotr Pronobis²²², Ignacy Sikora, Franciszek Obrzut, Teodor Węgrzyk, Romuald Mędlewski, Jan Szuścik.
4. Treść interpelacji:

Uchwalone przez Sejm nadpłaty jako podwyższenie do rent każdego rodzaju nie zostały dotychczas wypłacone. Wobec tego pobierający renty wpadają w coraz to większą nędzę.

Interpelanci wzywają Wojewodę, by zarządził jak najprędzej wypłacenie nadpłat do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich²²³.

30a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Pronobisa i tow. w sprawie
niewypłacenia nadpłat do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich
(13 lipca 1923)

Na interpelację pp. Pronobisa i tow. w sprawie niewypłacenia nadpłat do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich z daty 21. czerwca br. zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 22. czerwca br. L: dz. 1051/23 jak również na pismo Pana Marszałka z dnia 27. czerwca br. L: dz. 1062/23. O. w sprawie powyższej mam zaszczyt odpowiedzieć, że wypłata wymienionych świadczeń została dnia 25.VI. br. przez urzędy pocztowe uskuteczni²²⁴.

²²¹ Marszałek Wolny nie zakwestionował dopuszczalności interpelacji, mimo że nie uzyskała ona minimalnej, przewidzianej regulaminem, liczby 7 podpisów.

²²² Przedstawiając w Sejmie interpelację, marszałek Wolny błędnie przypisał jej autorstwo posłowi Ignacemu Sikorze. Zob.: APK, Sejm Śląski 586; spraw. sten. z 52. pos. Sejmu Śląskiego, 21 czerwca 1923 r., łam 21.

²²³ APK, Sejm Śląski 586; 733, s. 87, 110; spraw. sten. z 52. pos. Sejmu Śląskiego, 21 czerwca 1923 r., łam 21.

²²⁴ Pismo podpisane za wojewodę przez naczelnika Wydziału Prezydialnego Trzeciaka, L. Prez. 702/2a, z 13 lipca 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 111.

31

Interpelacja posłów Rumpfelta i tow. w sprawie
bezprawnej rewizji przez policję
w księgarni robotniczej, oraz skonfiskowania książek²²⁵
(5 lipca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Wiktor Rumpfelt, Wojciech Mokry, Johann Kowoll, Karl Buchwald, Józef Machej, Józef Biniszkievicz, Józef Adamek, Antoni Czajor.
4. Treść interpelacji:

Dnia 15. czerwca policja królewsko hucka weszła do księgarni robotniczej przy ulicy Trzeciego Maja 32 w Królewskiej Hucie i zabrała wszystkie znajdujące się w tejże księgarni książki. Przed wejściem policji do księgarni nie zawiadomiono o tym nawet właścicieli księgarni, lecz sprowadzono ślusarza, za pomocą którego zostały zamki otwarte. Nie pozostawiono też żadnego spisu zabranych książek.

Zabrane książki można nabyć w każdej księgarni naukowej w Polsce i zagranicą, gdyż to są dzieła o treści społeczno — politycznej lub historycznej, które były legalnie sprzedawane za rządów cesarstwa Niemieckiego a nawet po części za rządów najbardziej reakcyjnych, rosyjskiego caratu.

Wobec powyższego zapytujemy p. Wojewody, czy znany mu jest akt gwałtu i bezprawia dokonanego przez policję w Królewskiej Hucie i czy to zostało dokonane za wiedzą władz wojewódzkich. Jeżeli nie, to co zamierza Wojewoda zrobić, by na przyszłość uniemożliwić policji dokonywania tego rodzaju gwałtów²²⁶.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

²²⁵ Tytuł interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka, L.dz. O. 1099/23/PC., z 5 lipca 1923 r., do wojewody śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 112). Nagłówek interpelacji najkrótszy z możliwych: *Interpelacja*. APK, Sejm Śląski 733, s. 89, 113.

²²⁶ APK, Sejm Śląski 588, s. 53; 733, s. 89, 113; spraw. sten. z 54. pos. Sejmu Śląskiego, 5 lipca 1923 r., łam 30.

W stenogramie 54. posiedzenia informacja marszałka bardzo zwięzła: *Wpłynęła interpelacja P.P.S., która zarzuca policji nadużycia w Królewskiej Hucie. Z interpelacją postąpię w myśl regulaminu*. Ibidem, s. 53, łam 30.

32

Interpelacja posłów Rakowskiego i towarzyszy w sprawie przydziału lokali
dla polskich towarzystw w Bielsku²²⁷
(13 lipca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Kazimierz Rakowski, Edward Rybarz, Janina Omańkowska, Ryszard Wydra, Stanisław Janicki, Adolf Sobota, Jan Kędzior, Eugeniusz Brzuska, Bronisława Szymkowiakówna, Paweł Kempka.
4. Treść interpelacji:

Niżej podpisani zapytują Pana Wojewodę, czy mu wiadomo, że urząd mieszkaniowy w Bielsku dotychczas nie wydał żadnych zarządzeń, aby zapewnić choćby najskromniejszy lokal dla polskich stowarzyszeń kulturalnych? Twa: „Kasyno Polskie”, T-wo Bursa Polska, „Komitet opieki nad żołnierzem”, Polskie T-wo Śpiewackie, T-wo „Sokół”, Polskie T-wo Teatralne, Narodowa Organizacja Kobiet, Polski Związek Obywatelski, nie posiadają żadnego lokalu i pomimo wszelkich starań mają do swej dyspozycji tylko na kilka godzin gabinet kawiarni. Czy wiadomo Panu Wojewodzie, że równocześnie dwa T-wa niemieckie „Leseverein” i „Deutsche — Lesehalle” zajmują osiem i pięć, czyli razem trzynaście wielkich pokoi i że lokale te według wyniku badań przeprowadzonych przez Urząd Mieszkaniowy i policję w Bielsku nie są wyzyskane i stoją częściowo bezużytecznie?

*Co zamierza uczynić Pan Wojewoda, aby temu nieznośnemu stanowi rzeczy zapobiec?*²²⁸.

32a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Rakowskiego i tow.
w sprawie przydziału lokali dla polskich towarzystw w Bielsku
(23 października 1923)

Na pismo z 14. lipca 1923 L.O. 1136/23 dotyczące interpelacji wniesionej przez pp. Dra. Rakowskiego i tow. w sprawie przydziału lokali dla polskich Towarzystw w Bielsku, mam zaszczyt oznajmić, że przeprowadzone dochodzenia w tej sprawie wykazały co następuje:

²²⁷ Tytuł przejęty z pisma przewodniego marszałka, L.dz. O. 1136/23/PC., z 14 lipca 1923 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 117. Nad interpelacją nagłówki nader skromny: *Interpelacja*. APK, Sejm Śląski 733, s. 90, 118.

²²⁸ APK, Sejm Śląski 591, s. 49—50; Sejm Śląski 733, s. 90, 118; spraw. sten. z 57. pos. Sejmu Śląskiego, 13 lipca 1923 r., łam 36—37. Tekst interpelacji nosi datę 12 lipca 1923 r. APK, Sejm Śląski 733, s. 90, 118.

Tow. Bursa polska otrzymała na prośbę w lipcu 1921 r. mieszkanie składające się z dwóch pokoi i kuchni, skąd przeniosło się przed kilku miesiącami do zakupionego własnego budynku przy ulicy Starobielskiej obejmującego 16 ubikacji, opróżniając dobrowolnie dotąd zajęte mieszkanie na rzecz właścicielki domu p. Zajackowej.

Komitet opieki nad żołnierzem nie wniósł żadnego podania do Urzędu Mieszkaniowego w Bielsku, natomiast zwrócił się podaniem z dnia 19. czerwca 1923 do Rady gminnej z prośbą o darowanie mu parceli gruntowej ślizgawki wraz ze stojącym na tejże budynkiem t. zw. pawilonem ślizgawkowym „Eispavillon” na cele Domu Żołnierza Polskiego. Parcela ta jednak przed laty oddana została Towarzystwu ślizg., które z własnych fusnduszów wybudowało ów pawilon będący według umowy jego własnością. Magistrat przygotowuje sprawę pod obrady Rady gminnej.

Polskie Towarzystwo śpiewackie zwróciło się podaniem z 21. listopada do Magistratu o zezwolenie na odbywanie prób śpiewu w polskiej szkole wydziałowej i ludowej, która to prośba załatwioną została przez Magistrat przychylnie L.II.3243 z dnia 24. listopada 1921 na zwykłych warunkach. Poza tym wspomniane Towarzystwo nie wniósło żadnego podania.

Towarzystwo „Sokół” wniósło podanie o oddanie mu miejskiej hali gimnastycznej dwa razy w tygodniu, które Magistrat w Bielsku L.II.2475 z 29. sierpnia 1921 przychylnie załatwił.

Oprócz tego zwrócił się „Sokół” dnia 10. grudnia 1921 do b. Komisji administracyjnej miasta Bielska o odstąpienie mu gruntu miejskiego pod budowę własnej sokolni. Sprawa wskutek przesilenia Komisji administracyjnej pozostała na razie niezadowolona. Obecnie Rada Gminna zwróciła się z własnej inicjatywy do wspomnianego Towarzystwa z zapytaniem, czy prośba ta jest jeszcze aktualną — przypuszczając prawdopodobnie, że Towarzystwo „Sokół” odstąpi wobec ogromnych kosztów od wystawienia własnej hali gimnastycznej, wynajmując sobie halę gimnastyczną projekt. gimnazjum polskiego. Odpowiedź odnośna jeszcze nie nadeszła. Poza tym nie wniósło Towarzystwo „Sokół” żadnego podania do Magistratu (Urzędu Mieszkaniowego). Wystarało się ono na własną rękę o jedno biuro prywatne w budynku Spółki „Ziemi” przy ul. Pestalozzi’ego.

Polskie Towarzystwo Teatralne nie ubiegało się w Urzędzie Mieszkaniowym o przydział lokalu. Używanie gmachu teatralnego regulowane zostało prywatną umową zawartą pomiędzy obydwoma Towarzystwami teatralnymi. Na cele odbycia walnych zgromadzeń oddał Magistrat na ustną prośbę Towarzystwa salę posiedzeń Rady Gminnej.

Narodowa Organizacja Kobiet prosiła jedynie dnia 3. listopada 1922 o pozwolenie zebrania się członkom dwa lub trzy razy w tygodniu w jednej ze sal szkoły żeńskiej w celu wspólnej pracy nad zabawkami gwiazdkowymi. Z zezwolenia udzielonego przez Magistrat w Bielsku L.II.2988/38 z dnia 4. grudnia 1922

korzystała N.O.K. tylko jeden miesiąc. Prócz tego nie weszło żadne podanie ze strony N.O.K. o przydział lokalu.

Polski Związek Obywateli w ogóle nie wniósł żadnego podania o przydział lokalu.

„Kasyno Polskie” ubiegało się o przydział części zbytecznego lokalu zajmowanego przez „Leseverein”, jednakże bez skutku. Odnosnie do lokali zajmowanych przez Towarzystwo niemieckie „Leseverein” i „Deutsche — Lesehalle” przeprowadzone dochodzenia stwierdziły, że Towarzystwo „Leseverein” istotnie nie wykorzystuje całego należącego doń lokalu.

Wobec powyższego tutejszy Urząd Wojewódzki zarządził reskryptem z 25. września 1923 L.I.5377 zajęcia trzech ubikacji wspomnianego Towarzystwa na cele mieszkaniowe.

Zajęcie tych ubikacji dla pomieszczenia „Kasyna Polskiego” nie mogło mieć miejsca, albowiem w myśl obowiązującej ustawy o obowiązku zarządów gmin dostarczenia pomieszczeń gmina może zajmować lokale jedynie na cele mieszkaniowe²²⁹.

33

Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy do p. Wojewody Śląskiego w sprawie postępowania policji wojewódzkiej wobec strejkujących robotników w Bielsku (18 lipca 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Józef Biniszkiwicz, Wiktor Rumpfelt, Klemens Borys, Wojciech Mokry, Antoni Czajor, Józef Wiechuła.
4. Treść interpelacji:

Z powodu szalejącego wzrostu drożyzny, — któremu czynniki rządowe bezczynnie się przypatrują — z jednej, a zachowaniem się fabrykantów, którzy robiwszy tak zwaną komisję parytetyczną nie uwzględniają, ani połowy wzrostu drożyzny, z drugiej strony wybuchł w czwartek dnia 12 lipca rb. na terenie Śląska Cieszyńskiego i w sąsiednich powiatach Małopolski powszechny strejk robotników we wszystkich zawodach z wyjątkiem robotników zatrudnionych w rafineriach i górników w Czechowicach.

W czwartek, odbyło się pierwsze zgromadzenie strejkujących robotników na placu blichowym w Bielsku. Po zgromadzeniu robotnicy z dalszych okolic spie-

²²⁹ Pismo Tadeusza Konckiego, pełniącego obowiązki wojewody, L. 1895, z 23 października 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 114—116.

sząc do pociągu zapelnili ulicę Blichową bez zamiaru jakiegokolwiek zaburzenia porządku.

W tym momencie nadjechał patrol konny policji wojewódzkiej, który dokonał szarży na spokojnie wracających w stronę dworca robotników, potratował kilku jeżdżąc po trotuarach zagrażał życiu kobiet i dzieci. Kilku robotników którzy nie zdołali dosyć szybko przed konną policją uciekać, aresztowano.

Aresztowanie niewinnych robotników nie pozostało bez wpływu na strejkujące masy. Toteż na zgromadzeniu strejkujących w sobotę, dnia 14. lipca, strejkujący domagali się uwolnienia aresztowanych robotników. Po zgromadzeniu napadł nieodpowiedzialny motłoch przysłany na prowokację, przez nieznane dotąd czynniki, na komisarza zgromadzenia i pobił go dotkliwie. Tutaj policja rozwścieczona swoją niezdolnością przystąpiła do ponownych aresztowań i maltretowania niewinnych robotników. Policja wojewódzka przystąpiła do aresztowania mężów zaufania sekretarzy związków strejkujących robotników, a mianowicie pp. Peterka, Sokołowskiego i Lukasa. Aresztowanych w sobotę 14. lipca bm. robotników bito na posterunku do krwi i nieprzytomności.

Pobicie komisarza w sobotę stoi w związku z aresztowaniami w czwartek. Jak niewłaściwe były aresztowania w czwartek okazało się, że wszyscy aresztowani zostali w poniedziałek wypuszczeni na wolność. Ponieważ bezpodstawnie aresztowani sekretarze organizacji Peterek i Lukas dotąd nie zostali zwolnieni, zaś utrzymanie porządku i doprowadzenie strejku do końca zależnym jest od współpracy aresztowanych sekretarzy przeto podpisani zapytują:

- 1/ Czy Pan Wojewoda jest skłonny poczynić kroki w celu uwolnienia niewinnie aresztowanych mężów zaufania a w szczególności sekretarzy p. Peterka i Lukasa.
- 2/ Czy Panu Wojewodzie znane jest brutalne postępowanie policji i bicie, do krwi aresztowanych robotników, jeżeli tak, co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby tego rodzaju traktowanie obywateli zostało jak najprędzej usunięte w policji bielskiej.
- 3/ Czy Pan Wojewoda skłonny jest urząd dyrektora policji w Bielsku oddać w ręce człowieka szanującego życie i zdrowie robotników²³⁰.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

²³⁰ APK, Sejm Śląski 592, s. 3, 35; Sejm Śląski 733, s. 91—92; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 20. Ze stenogramu wynika, że interpelacja wyszła do wojewody, zanim marszałek poinformował plenum o jej zgłoszeniu: *Chcę donieść, że jeszcze klub PPS wniósł interpelację do Wojewody, którą kazalem już w odpisie wysłać.* APK, Sejm Śląski 592, s. 35; spraw. sten. z 58. pos. Sejmu Śląskiego, 18 lipca 1923 r., łam 20.

34

Interpelacja posła Szuścika i tow. do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie wykonania dotychczasowych uchwał sejmowych,
dotyczących regulacji Wisły i jej dopływów na terenie Śląska Cieszyńskiego
(3 października 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6²³¹.
3. Personalia interpelantów: Jan Szuścik, Teodor Węgrzyk, Romuald Mędlewski, Piotr Pronobis, Ignacy Gwóźdź, Franciszek Obrzut.
4. Treść interpelacji:

Sejm Śląski w ubiegłej sesji kilkakrotnie uznał potrzebę regulacji Wisły z jej dopływami i do budżetu na rok 1923 wstawił na wykonanie poszczególnych odcinków odpowiednie kwoty.

Wojewódzki urząd budowlany, chcąc roboty te wykonać we własnym zarządzie nie zdołał wygotować w roku bieżącym odnośnych planów i nie wyczerpał przyznanych mu kredytów z wielką szkodą i niebezpieczeństwem dla ludności, zamieszkującej nadbrzeżne wioski Wisły i jej dopływów, rzekomo z tej przyczyny, ponieważ Wojewódzki Urząd budowlany w Katowicach i Powiatowy Urząd budowlany w Cieszynie nie rozporządzają dostateczną ilością kwalifikowanych sił technicznych.

Należałoby albo liczbę sił technicznych powiększyć²³² albo też robotę tą oddać firmom prywatnym, ażeby na czas zostały wykonane.

Zapytujemy się p. Wojewody, czy stan powyższy jest Mu znany i co myśli uczynić, ażeby zaniedbania przy regulacji Wisły w roku bieżącym zostały naprawione a regulacja Wisły z jej dopływami weszła na normalne tory?²³³

34a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Szuścika i tow.
do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie wykonania dotychczasowych uchwał sejmowych,
dotyczących regulacji Wisły i jej dopływów na terenie Śląska Cieszyńskiego
(21 listopada 1923)

²³¹ Marszałek Wolny przyjął interpelację, mimo że nie była zaopatrzona w wymagane regulaminem przynajmniej 7 podpisów.

²³² W oryginale błędnie: *powiększnych*.

²³³ APK, Sejm Śląski 594; Sejm Śląski 733, s. 119, 136; spraw. sten. z 60. pos. Sejmu Śląskiego, 3 października 1923 r., łam 14. Interpelacja została zarejestrowana pod sygnaturą L.dz. 1303/23.

Odnosnie do interpelacji posła Szuścika i tow. w sprawie wykonania uchwał sejmowych, dotyczących regulacji Wisły i jej dopływów na terenie Śląska Cieszyńskiego, przesłanej mi pismem p. Marszałka z dnia 4.X. rb. L. dz. 6 1303/23. mam zaszczyt donieść, co następuje:

Na opóźnienie przeprowadzenia robót około regulacji Wisły i jej dopływów, o których mowa w interpelacji złożyły się przyczyny różnorodnej natury, wynikające z jednej strony z naszej ogólnej gospodarki państwowej, z drugiej ze specyficznych stosunków, jakie panują w tutejszym Województwie.

Sprawa regulacji zapoczątkowana już przed paru laty napotykała na poważne trudności, bądź to natury politycznej, bądź też finansowej.

Racjonalna regulacja wymaga z natury rzeczy poważnych funduszy, które muszą być wypłacone kierownictwu regulacji, nie co pewien czas i w pewnej określonej wysokości, lecz w miarę przeprowadzania odnośnych prac regulacyjnych.

Przewidziane w preliminarzu budżetowym na rok 1923 kwoty, jakkolwiek nie zupełnie wystarczające na poważniejsze prace regulacyjne, mogły być przez Urząd Wojewódzki zużyte w miarę przyznawania przez Sejm Śląski, Skarbowi Śląskiemu, względnie Urzędowi Wojewódzkiemu prawa wydatkowania w ramach preliminarza budżetowego za odpowiedni okres czasu.

Ustawa²³⁴ z dnia 27.2.1923 r Dz.U.Śl. Nr 12 poz. 79. art. 2. upoważnił Sejm Śląski, Skarb Śląski do wydatkowania na potrzeby budżetu w marcu 1923 r. kwoty nie przekraczające 1/12 części całego preliminarza budżetowego²³⁵.

Potrzebne więc poważniejsze fundusze na rozpoczęcie robót mogły być w tym czasie asygnowane.

Ustawa o drugim prowizorium budżet. na rok bieżący z dnia 14.6. rb. Dz.U.Śl. Nr 24. poz. 143, upoważniająca Wojewodę do uskutecznienia wydatków w czasie od 1. kwietnia do 30 czerwca 1923 r. wyszła dopiero z końcem czerwca br., co również znacznie wpłynęło na niewyczerpanie w stosownym czasie przewidzianych kwot budżetowych²³⁶.

²³⁴ Winno być: *Ustawą.*

²³⁵ Art. 2 ustawy z dnia 27 lutego 1923 r. w przedmiocie przyznania Skarbowi Śląskiemu prawa wydatkowania w ramach preliminarza budżetowego za styczeń, luty i marzec 1923 r. (Dz.U.Śl. Nr 12, poz. 79) stanowił, co następuje:

Sejm upoważnia Skarb Śląski do wydatkowania na potrzeby budżetu w marcu 1923 roku kwoty nie przenoszącej jednej dwunastej części całego preliminarza budżetowego przeliczonej na franki szwajcarskie według kursu z dnia 15 października 1922 r.

²³⁶ Chodzi o ustawę z dnia 14 czerwca 1923 r. w przedmiocie prowizorium budżetowego dla województwa śląskiego za czas od 1 kwietnia do 30 czerwca 1923 r. (Dz.U.Śl. Nr 24, poz. 143). Art. 5 ustawy stanowił:

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia z mocą obowiązującą od 1 kwietnia 1923 r.

Ponieważ ustawa ogłoszona została dopiero 26 czerwca 1923 r., więc nie było podstaw prawnych do realizacji — określonego w art. 1 ustawy — upoważnienia wojewody do uskutecznie-

Dewaluacja pieniądza, będąca chorobą naszej gospodarki państwowej, jak na każdym polu, tak i w tym kierunku była poważną przeszkodą do prowadzenia racjonalnych prac regulacyjnych — często bowiem przewidziane i asygnowane na pewien okres czasu potrzebne kwoty, już po upływie kilku tygodni stają się niewystarczającymi.

Poważną wreszcie przeszkodą jest brak odpowiedniego aparatu technicznego odnośnych urzędów, jak też i ta okoliczność, że urzędnicy odnośnego urzędu budowlanego w bieżącym roku b. często użyci być musieli w różnych komisjach granicznych i przemysłowych.

Obecny jednak stan i poczynione kroki dają gwarancję, że sprawa regulacji Wisły i jej dopływów na terenie Śląska Cieszyńskiego będzie poruszać się w szybszym tempie i w przyszłym roku ostatecznie ukończoną zostanie²³⁷.

35

Interpelacja posła Węgrzyka i tow.
w sprawie nieodpowiedniego funkcjonowania władz skarbowych
(10 października 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Teodor Węgrzyk, Michał Grajek, Piotr Pronobis, Romuald Mędlewski, Franciszek Obrzut, Ignacy Sikora, Ignacy Gwóźdź.
4. Treść interpelacji:

Na podstawie § 38 ustawy pruskiej o podatkach procederowych²³⁸ i § 32 ustawy o daninach komunalnych²³⁹ przysługuje się gminom Radlin, Biertułowy,

nia wydatków wojewódzkich w czasie od 1 kwietnia do 30 czerwca 1923 r. Postanowienie art. 5 ustawy wydaje się naruszać zasadę lex retro non agit.

²³⁷ Pismo wicewojewody Zygmunta Żurawskiego, L.Prez 1810/2, z 21 listopada 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 134—135.

²³⁸ § 38 des Gewerbesteuer-gesetz. Vom 24. Juni 1891. Gesetz Sammlung 1891, S. 205:

§ 38. Vertheilung des Steuersatzes aus mehrere Kommunalbezirke.

Erstreckt sich ein Gewerbebetrieb über mehrere Kommunalbezirke und wird für die Zwecke der kommunalen Versteuerung oder kommunaler Wahlen die Zerlegung des Steuersatzes in die auf einzelnen Betriebsorte entfallenden Theilbeträge erforderlich, so ist diese von dem veranlagenden Steuerausschusse zu bewirken.

Der Beschluß ist sowohl ist sowohl den beteiligten Kommunen als dem Steuerpflichtigen zuzustellen.

Denselben stert binnen einer Ausschußfrist von vier Wochen die Berufung an die Bezirksregierung [...] und gegen die Berufungsentscheidung in gleicher Frist die Beschwerde an das Oberverwaltungsgericht zu.

²³⁹ § 32 des Kommunalabgabengesetz. Vom 14. Juli 1893. (Gesetz Sammlung 1893, S. 152):

Niedobczyce, Popielów, Pszów, Pszowskie Doły, Murusze, Marklowice Dolne, Zawada pow. Oszczyński, Syrymin, Bluszczów, Bluszczów obszar dworski, Rogi, Belsznica, Olza, Grabówka, i Niewiadom Dolny 25% udziału z podatku obrotowego za I. kwartał br. wpłacone przez Rybnickie Gwarectwo węglowe w kwocie 748 728 407, — mkn. dnia 30 maja 1923 r.

Władze skarbowe do dnia 2. października nie wypłaciły należących się gminom kwot, zaś dnia 5. października br. nadesłały gminie Niedobczyce talon opiewający na 51 000 000, — mkn. celem podjęcia tej sumy.

Zarząd gminny w Niedobczycach zwrócił się trzykrotnie z zażaleniem do odpowiednich władz i to listem z dnia 9. lipca 1923 r. L. dz. 567/57, dnia 20 lipca 1923 L. dz. 592/60 i dnia 1. sierpnia 1923, L. dz. 615/62 z zażaleniem w wyżej wymienionej sprawie, otrzymując dnia 21. sierpnia 1923 r. L. 20685/VI O. odpowiedź, że sprawa wypłaty udziału nastąpi w najbliższym czasie, zaś pod datą 1. września 1923 r. L. dz. 21828/Vi O. zawiadomiono, że podatek ten został z winy wpłacającego gwarectwa zarachowany na konto podatku węglowego i że się obecnie zarządza przekontowanie na podatek obrotowy.

Gminy te poniosły przez tą zwłokę olbrzymie straty, zważywszy na to, że obecnie zarządzono wypłatę w markach niemieckich.

Poza tym nie są w stanie wypłacać urzędnikom należących się pensji oraz przeprowadzać jak najkonieczniejszych remontów szkolnych i zakupić węgla na opał zimowy.

Wobec tego zapytują się interpelanci:

Co pan Wojewoda zamierza uczynić, ażeby wyżej wymienionym gminom wynagrodzić straty poniesione wskutek nieodpowiedniego zarządzenia władz skarbowych, oraz co zamierza pan Wojewoda uczynić, ażeby w przyszłości podobne rzeczy się nie powtarzały²⁴⁰.

§ 32. Erstreckt sich ein Gewerbebetrieb über mehrere Gemeindebezirke, so hat für den Fall der Erhebung von Prozenten der veranlagten Gewerbesteuer der zuständige Steueraussschuß auch für die im §. 28 Nr. 2 bis 6 bezeichneten Betriebe die Zerlegung des Gesamtsteuersatzes in die auf die einzelnen Gemeinden entfallenden Thailbeträge zu bewirken (§ 38 des Gewerbesteuergesetzes vom 24. Juni 1891).

²⁴⁰ APK, Sejm Śląski 595; Sejm Śląski 733, s. 126—127, 129; spraw. sten. z 61. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1923 r., łam 32. Przyjmujący interpelację wicemarszałek Kazimierz Rakowski napisał na interpelacji: *przyjęta bez sprzeciwu Dr. Rakowski K. dnia 10 X 1923 r.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 129). Notatka wicemarszałka Rakowskiego wskazuje, że według jego interpretacji art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 r., przysługiwało marszałkowi, a może też plenum, prawo sprzeciwu, zapewne zarówno wobec formy, jak i treści interpelacji.

35a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Węgrzyka i tow.
w sprawie nieodpowiedniego funkcjonowania władz skarbowych
(6 listopada 1923)

Przy niniejszym mam zaszczyt przedstawić Panu Marszałkowi odpowiedź na interpelację posła Węgrzyka i tow. w sprawie nie odpowiedniego funkcjonowania Władz Skarbowych.

Gwarectwo Rybnickie przesłało w dniu 30 maja 1923 przez P.K.K.P. kwotę 748.728.407 Mk. niem. do Kasy Skarbowej w Katowicach nie zapodawszy na jaki podatek kwotę tę wpłaca. Kasa Skarbowa nie mając wskazówek co do zarachowania przekazanej kwoty 748.728.407. — Mk. niem. uważała na podstawie jej wysokości że dotyczy podatku węglowego i jako taką przekazała Głównej Kasie Skarbowej w Katowicach prowadzącej rachunki przypisu i odwózek podatku węglowego wymierzanego na obszarze Województwa Śląskiego. Kasa Skarbowa w Katowicach mogła być zdania, że rozchodzi się tu o wpłatę podatku węglowego, ile że tego samego dnia otrzymała od powołanego Gwarectwa drugi przekaz z P.K.K.P. na kwotę 42.635.995. — Mk. polskich, i tę zarachowała na podatek obrotowy.

Zachodząca pomyłka w zarachowaniu ujawniła się dopiero wtedy, gdy gmina Niedobczyce reklamując swój udział w podatku obrotowym wniosła do Wydziału Skarbowego Starostwa w Rybniku przedstawienie tej treści, że kwota 748.728.407. — Mkn. została wpłacona przez Gwarectwo Rybnickie na pokrycie podatku obrotowego, a nie węglowego. Urząd gminny wniósł powyższe przedstawienie dnia 9 lipca 1923 L. dz. 567/57 w drodze Starostwa w Rybniku a nadeszło do Wydziału Skarbowego dnia 18 lipca 1923.

Tutejszym rozporządzeniem z dnia 25 lipca 1923 L. 18094/VIc polecił Wydział Skarbowy Urzędowi Akcyz i Monopolów w Rybniku jako właściwej Władzy wymiarowej podatku węglowego, aby co rychlej wyjaśnił, przez kogo kwota 748.728.407. — Mk. niem. została wpłaconą i na jaki podatek ją zaksięgowano. Sprawozdaniem z dnia 1 sierpnia 1923 L. 8126 doniósł powyższy Urząd, że Główna Kasa Skarbowa w Katowicach oznajmiła mu, iż kwotę tą przesłaną z Kasy Skarbowej w Katowicach zarachowała na podatek węglowy wpłacony przez Rybnickie gwarectwo węglowe.

Celem wyjaśnienia stanu rzeczy Wydział Skarbowy wezwał pismem z dnia 9 sierpnia 1923 L. 19516/VI c. Rybnickie Gwarectwo Węglowe do przedłożenia zestawienia kwot, uiszczonych przez nie tytułem podatku obrotowego poczynszu od 1 lipca 1922 do końca lipca 1923. Wymiana pism w tej sprawie trwała aż do 28 sierpnia 1923.

Wobec tego zarządził Wydział Skarbowy poleceniem z dnia 1 września 1923 L. 21828/VI c natychmiastowe przeksięzkowanie i wypłatę udziałów poszczególnym gminom przez Urząd Skarbowy w Katowicach, o czym zawiadomiono również i Urząd gminny w Niedobczycach.

Co do ustalenia winy nabieram przekonanie, że winę w tym wypadku ponosi Gwarectwo Rybnickie, ponieważ, przekazując przez P.K.K.P. tak poważną kwotę na podatek nie zaznaczyło w myśl obowiązujących przepisów, na jaki podatek kwota ta ma być zarachowana.

O wynagrodzeniu poniesionych strat przez gminy wskutek spóźnionego wypłacenia udziałów w podatku obrotowym wpłaconym przez Gwarectwo Rybnickie, nie może być mowy, ponieważ jak wyżej wspomniano, zwłokę tę spowodowała osoba płatnika, a poza tym gmina Niedobczyce otrzymała zaliczkę na udziały w podatku obrotowym w kwocie 60 milionów marek polskich dnia 17 sierpnia br. i 2.404.670. — Mkp. dnia 7 lipca, gdy wedle obliczenia tejże gminie przypadłoby od kwoty 748.728. 407 Mk. niem. tytułem udziału kwota około 41 milionów marek niem.²⁴¹.

36

Interpelacja posła Buchwalda i towarzyszy
w sprawie zamknięcia zakładu drukarskiego *Volkswille*
(26 października 1923)²⁴²

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej²⁴³.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Karl Buchwald, Johann Kowoll, Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Wojciech Mokry, Józef Wiechuła, Antoni Czajor, Klemens Borys.
4. Treść interpelacji:

²⁴¹ Pismo wojewody śląskiego, L.dz. 26949/VI c., z 6 listopada 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 128, 128v, 128vv). Ze względu na specyfikę sprawy odpowiedź powstała nie w Wydziale Prezydialnym, lecz w Wydziale Skarbowym Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego. (Zob. nadruk odpowiedzi w lewym górnym rogu: *Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Skarbowy*. APK, Sejm Śląski 733, s. 128).

²⁴² Na interpelacji data: *Katowice, dnia 16. X. 1923 r.* W dniu 16 października nie było posiedzenia Sejmu, 17 października 1923 r. odbyło się 62. posiedzenie plenarne. W czasie tego posiedzenia nie wniesiono żadnej interpelacji. W stenogramie sejmowym odnotowano wniesienie interpelacji dopiero 26 października 1923 roku, w czasie 63. posiedzenia plenarnego. Sprawę dziesięciodniowej różnicy wyjaśnił ostatecznie marszałek Wolny, mówiąc, że interpelacja wpłynęła na *ostatnim posiedzeniu*, a więc w czasie 62. posiedzenia plenarnego, odbytego następnego dnia po napisaniu tekstu interpelacji. (APK, Sejm Śląski 597; spraw. sten. z 63. pos. Sejmu Śląskiego, 26 października 1923 r., łam 33). Potwierdzenie tego faktu znajdujemy w piśmie wojewody, w którym odpowiadał na pismo z dnia 22.X. 1923.L.dz.O.III.32/23 S.P. zawierające interpelację BUCHWALDA i tow. w sprawie zamknięcia zakładu drukarskiego „Volkswille”. APK, Sejm Śląski 733, s. 120.

²⁴³ Interpelację podpisało 6 socjalistów polskich i dwóch niemieckich. Marszałek Wolny przypisywał autorstwo interpelacji Johannowi Kowollowi, gdy tymczasem rzeczywistym jej autorem był, podpisany jako pierwszy, Karl Buchwald. Jego też uznał za autora wojewoda śląski w odpowiedzi na interpelację. APK, Sejm Śląski 733, s. 120.

Niżej podpisani zwracają się niniejszym do P. Wojewody z zapytaniem, z jakiej przyczyny zakład drukarski „Volkswille” został zapieczętowany.

Przez zamknięcie nam zakładu 11 gazet i czasopism wychodzić nie może i to bez zakomunikowania im jakiegokolwiek zakazu. Pozatem pozostawiono w chwili, w której Województwo miało wielkie zainteresowanie w podjęciu pracy, dziesiątki pracowników bez chleba, wyrzucając ich przez zapieczętowanie na bruk.

Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że dotychczas ani nakład ani też spółka drukarska nie otrzymała piśmiennego uzasadnienia?

Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby takie wypadki się w przyszłości nie powtarzały?²⁴⁴.

36a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Buchwalda i towarzyszy
w sprawie zamknięcia zakładu drukarskiego *Volkswille*
(31 stycznia 1924)

Na pismo z dnia 22.XI.1923. L. dz. O. III.32/23 S.P. zawierające interpelację posła BUCHWALDA i tow. w sprawie zamknięcia zakładu drukarskiego „Volkswille” mam zaszczyt oznajmić co następuje:

Dnia 9. października 1923. ogłoszony został w górnośląskiej części tutejszego Województwa 24-godzinny strejk demonstracyjny, w którym wzięli udział wszyscy robotnicy tutejszych kopalń i hut żelaznych. —

Prowadzone równocześnie w tym dniu pertraktacje między pracodawcami a związkami zawodowymi, zakończone zostały zawarciem umowy, na podstawie której robotnicy uzyskali 130% podwyżkę zarobków. —

Wskutek tego wszystkie związki zawodowe tak polskie jak i niemieckie wydały w dniu 10.X.1923. odezwę przez organizacje te podpisaną, wzywającą robotników do bezzwłocznego podjęcia pracy. Część robotników tutejszych zakładów przemysłowych, stosując się do powyższych odezw, bezzwłocznie pracę podjęła, natomiast znaczna część, podżegana przez specjalnie w tym celu przysłanych na teren Górnego Śląska agitatorów i podburzana przez potajemnie zapowiedziane odezwy i pisma ulotne treści komunistycznej — do pracy z powrotem nie przystąpiła. —

Pisma te działając podburzająco na masy strejkujące i zachęcając je do niepożądanych wykroczeń antypaństwowych, drukowane były — jak również czasopismo komunistyczne „Prawda” — w zakładzie drukarskim czasopisma „Volkswille”.

²⁴⁴ APK, Sejm Śląski 597; Sejm Śląski 733, s. 123; spraw. sten. z 63. pos. Sejmu Śląskiego, 26 października 1923 r., łam 33.

Wobec tego Dyrekcja Policji zarządziła rewizję w drukarni „Volkswille”, którą przeprowadzono w dniu 13. października 1923. i gdzie też znaleziono i zakwestionowano pewną ilość pism ulotnych komunistycznej partii Górnego Śląska, między innymi odezwę „Związku Proletariatu Miast i Wsi”, wydaną przez Okręgowy Komitet tegoż Związku z Zagłębia Dąbrowskiego w październiku 1923 i odezwę Komitetu Wykonawczego 21 rad załogowych do proletariatu Górnego Śląska, nawołującą do strejku generalnego, rozpowszechnianą w dniach 11. i 12. października 1923. —

Zakwestionowano również obszerny materiał, który udowodnił, że w drukarni „Volkswille” drukowano wszystkie pisma ulotne dla komunistycznej partii Górnego Śląska i dla Związku Proletariatu Miast i Wsi w Zagłębiu Dąbrowskim.

Po przeprowadzeniu rewizji na podstawie zarządzenia Dyrekcji Policji zamknięto i opieczetowano drukarnię czasopisma „Volkswille”. —

Zarządzenie powyższe nastąpiło na podstawie § 10 tyt. XVII część II, obowiązującej dotąd na tut. terenie Powszechnej Ustawy Krajowej z dnia 5. lutego 1794 na czas trwającego strejku²⁴⁵. —

Następnie Dyrekcja Policji zarządzeniem z dnia 19. października 1923. — gdy przestały istnieć już odnośne powody — zarządzenie zamknięcia drukarni „Volkswille” anulowała. —

Na podstawie doniesienia przedłożonego w powyższej sprawie wraz z zakwestionowanymi dowodami rzeczowymi przez Dyrekcję Policji tutejszej Prokuraturze przy Sądzie Okręgowym, Prokurator decyzją z dnia 3.XII.1923. L.3 J. 2062/23 wytoczył Hermanowi MARKUSOWI, zarządcy drukarni „Volkswille” śledztwo wstępne o zbrodnię z §§ 49 i 83 kk.²⁴⁶, które dotychczas jeszcze ukończone nie zostało. —

²⁴⁵ § 10 tytułu XVII części drugiej ustawy z dnia 5 lutego 1794 r. Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich postanawiał, co następuje:

Rozporządzenia potrzebne ku utrzymaniu spokojności, bezpieczeństwa i porządku publicznego, tudzież odwróceniu niebezpieczeństwa publiczności lub pojedynczym iéy członkom zagrażającego, należą do urzędu policyi.

Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich. Nowe wydanie. T. 4. Poznań 1826, s. 327.

Tytuł XVII („O prawach i obowiązkach rządu względem szczególnego bezpieczeństwa swoich poddanych”) stanowił w § 1:

Rząd obowiązany jest czuwać nad bezpieczeństwem swych poddanych, co do ich osób, sławy, praw i majątku.

A w § 2:

Do rządu więc należy, potrzebne uczynić rozporządzenia względem wymiaru sprawiedliwości, opieki nad tymi, którzy sami sobą zawiadywać nie są zdolnymi i do zapobieżenia występkom, tudzież ukarania onychże.

Ibidem, s. 326.

²⁴⁶ § 49 kodeksu karnego II Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r. stanowił, co następuje:

Zarządca drukarni Herman Markus był w międzyczasie z polecenia Prokuratora przy Sądzie Okręgowym w Katowicach aresztowanym, został jednak następnie po złożeniu kaucji w wysokości 20 miliardów Mkp. z więzienia sądowego zwolniony. —

Z powyższego stanu rzeczy wynika, że zarządzenie Dyrekcji Policji co do zamknięcia drukarni „Volkswille” było prawnie uzasadnione²⁴⁷.

37

Interpelacja posła Macheja i towarzyszy w sprawie trudności paszportowych,
stosowanych przez władze polskie wobec robotników
(7 listopada 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Józef Biniszkiewicz, Wojciech Mokry, Józef Wiechuła, Antoni Czajor, Klemens Borys, Johann Kowoll, Karl Buchwald.
4. Treść interpelacji:

Wielka ilość górników jako też i innych robotników zamieszkałych w przydzielonym do Republiki czechosłowackiej Okręgu Hulczyńskim zatrudniona

Jako pomocnik ulega karze, kto radą lub czynem świadomie pomógł sprawcy do popełnienia zbrodni albo występku.

Pomocnikowi należy wymierzyć karę według tej samej ustawy, jaką stosuje się do czynu, do którego świadomie pomógł, ma się ją atoli złagodzić według zasad przyjętych dla karania za usiłowanie.

§ 83 kodeksu karnego II Rzeszy Niemieckiej z dnia 15 maja 1871 r. stanowił, co następuje: Jeżeli kilku zmówiło się, aby wykonać przedsięwzięcie, będące zdradą stanu, nie rozpoczęto atoli działania karalnego wedle § 82, wówczas ulegają oni karze ciężkiego więzienia najmniej pięcioletniego albo osadzenia w twierdzy na taki sam okres czasu.

W razie okoliczności łagodzących stosuje się osadzenie w twierdzy najmniej dwuletnie.

Obok osadzenia w twierdzy można orzec utratę piastowanych urzędów publicznych, tudzież praw nabytych z wyborów publicznych.

Kodeks karny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej. Oprac. Dr. R.A. Leżański. Poznań 1930, s. 52, 83—84.

Niemiecki kodeks karny z 1871 r. przestał obowiązywać na ziemiach zachodnich II Rzeczypospolitej z chwilą wejścia w życie rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny. Dz.U.R.P. Nr 60, poz. 571. Zob. rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Przepisy wprowadzające kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Dz.U.R.P. Nr 60, poz. 573.

²⁴⁷ Pismo p.o. wojewody Konckiego, L. Wydz. III—5080/6/23, z 31. stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 120—122.

w kopalniach polskiego G. Śląska w powiecie Rybnickim narażona jest na wielkie szkody ze strony polskich urzędów paszportowych, skutkiem czego robotnicy ci muszą opuszczać swoje dotychczasowe miejsce zatrudnienia, czyli zostają pozbawieni pracy. Robotnik musi nie tylko płacić za wizum 75 kc. lecz musi on przynieść poświadczenie od danej kopalni, że jest tam koniecznie potrzebny. W ten sposób pozbawiono pracy 70 robotników, obywateli czechosłowackich, zamieszkałych w gminie Hatsch /Hulczyńskie/, ponieważ kopalnie nie wydały poświadczenia odnośnie do konieczności zatrudnienia tych robotników w dotychczasowej pracy.

Z uwagi na to, że setki górników polskich, zamieszkałych na Śląsku Cieszyńskim zatrudnieni są w kopalniach czechosłowackich zagłębia ostrawsko-karwińskiego²⁴⁸, którym władze czechosłowackie grożą represjami, podpisani zapytują p. Wojewodę:

- 1/ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby usunąć trudności paszportowe dla robotników na pograniczu czesko-polskim w Województwie Śląskim.
- 2) Czy Pan Wojewoda skłonny jest do poczynienia przedstawień u Rządu centralnego aby na podstawie wzajemnego porozumienia obniżył należności paszportowe dla robotników, oraz obywateli śląskich²⁴⁹.

37a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Macheja i towarzyszy
w sprawie trudności paszportowych stosowanych przez władze polskie
wobec robotników
(20 marca 1924)

W załatwieniu pisma z 9.XI.1923. r. L.O.III.83/23, zawierającego interpelację pp. Macheja i tow. w sprawie trudności paszportowych, stosowanych przez władze polskie wobec robotników i powołując się na tut. pismo z 10. I. rb. L. III. 5515/1/23 — mam zaszczyt zakomunikować treść odpowiedzi Ministerstwa Spraw Zagranicznych z 7. III. br. Nr. K.a. 1813/24 w powyższej sprawie, która brzmi następująco:

W sierpniu 1922 r. zwróciło się do Konsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Morawskiej Ostrawie Starostwo w Hulczynie, poparte przez Dyрекcję Policji w Morawskiej Ostrawie i Prezydium Rządu Krajowego w Ostrawie w sprawie udzielania wiz robotnikom w znacznej części z zawodu mularzom kopalnianym, zamieszkałym w obrębie tegoż Starostwa, którzy pracowali na polskiej części Górnego Śląska. —

²⁴⁸ Winno być: ostrawsko-karwińskiego.

²⁴⁹ APK, Sejm Śląski 599, s. 4, 63; Sejm Śląski 733, s. 140, 174, 176; spraw. sten. z 65. pos. Sejmu Śląskiego, 7 listopada 1923 r., łam 21.

Wymienione Starostwo przedłożyło wykaz zawierający 672 nazwisk robotników stale w Polsce zajętych, który to wykaz po zasięgnięciu informacji u polskich władz górnośląskich co do niezbędności tych pracowników, stanowił dla Konsulatu podstawę przy udzielaniu wiz dla Hulczyńiaków. Konsulat udzielał wizy z trzechmiesięczną ważnością za opłatą Kcz. 25,— Wspomniany wykaz Starostwo w Hulczynie stopniowo uzupełniało tak, że liczba robotników z Hulczyńskiego, którym udzielono wizy przekroczyła znacznie cyfrę 700 a po przyłączeniu dwóch gmin do Czechosłowacji w 1923 roku wynosiła blisko 1000 osób. Od Hulczyńiaków, którzy się dodatkowo (poza wykazem) zgłaszali, żądał Konsulat zaświadczenia od Starostwa w Hulczynie lub Województwa Śląskiego, że pracują od dłuższego czasu na polskiej części G. Śląska. —

W pierwszych miesiącach 1923 r. poczęły tak miejscowe, jak i zagraniczne (Urząd paszportowy w Cieszynie) władze czechosłowackie, czynić pewne trudności przy udzielaniu wiz robotnikom, obywatelom polskim, zamieszkającym w Polsce, a dojeżdżającym codziennie lub tygodniowo do pracy w ostrawsko-karwińskim zagłębiu. — Celem usunięcia trudności interweniował Konsulat u odnośnych władz wysuwając możliwość represalii w stosunku do Hulczyńiaków, dzięki czemu osiągnięto w marcu 1923 r. porozumienie, w myśl którego ustalono obustronne pobieranie opłat za wizy wielorazowe w wysokości Kcz 75,—, które Konsulat zastosował do Hulczyńiaków. Od dnia 1. listopada 1923 r. pobiera Konsulat za 3 miesięczne wielorazowe wizy Kcz 70,— lub za 1 miesiąc wielorazową Kcz 25,—

Odnośnie do warunków, na jakich czechosłowackie władze udzielały wizy polskim obywatelom, Ministerstwo Spraw Zagranicznych przytacza tłumaczenie pisma z 3. VIII. 1923 r., wysłanego do Kierownika Konsulatu Polskiego w Morawskiej Ostrawie przez Prezydenta Rządu Krajowego w Opawie Sramka, które poczynwszy od ustępu drugiego jest przedstawieniem stanowiska czechosłow. władz centralnych. Pismo to opiewa jak następuje:

Interweniowałem w sprawie proponowanego przez Pana uregulowania udzielania stałych wiz przy ruchu pogranicznym w rewirze ostrawsko-karwińskim i mam zaszczyt zakomunikować panu, że moja interwencja miała następujący skutek:

„Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych nie ma zastrzeżeń przeciw uregulowaniu udzielania stałych wiz w ruchu pogranicznym w rewirze ostrawsko-karwińskim w drodze wzajemnego układu między tamtejszymi a polskimi organami, proponowanego w tamtejszym wyżej przytoczonym piśmie, z następującymi jednak zastrzeżeniami”. —

„Ulgi mogą dotyczyć jedynie robotników zatrudnionych w pogranicznych fabrykach. Stała wiza ma mieć ważność jedynie na 6 miesięcy a po upływie ważności ma być dalsza wiza udzielona jedynie tylko na poświadczenie zatrudniającego, że służbowy stosunek trwa nadal”.

„Wiza ma być ważną jedynie na wjazd do tej gminy w której robotnik jest zatrudniony — miejsce zaś gdzie wolno przekroczyć granicę ma być w wizie oznaczone. — Ścisła kontrola tak udzielonych wiz jest konieczną”. —

W stosunku do Hulczyniaków Konsulat Polski w Morawskiej Ostrawie nie stosował ścisłej wzajemności pod względem kontroli po upływie wiz. —

Wzmianka zawarta w interpelacji posłów Macheja i tow. o szykanach paszportowych nie odpowiada zatem istotnemu stanowi rzeczy, — gdyż Konsulat ten w stosunku do Hulczyniaków postępował znacznie liberalniej jak władze czeskosłowackie w stosunku do robotników polskich i żądał tylko zaświadczeń, wystawionych przez starostwo w Hulczynie, jako uzupełnienie wykazu, lub w braku tego urzędowego stwierdzenia władz, lub przedsiębiorstw polskich, że dany robotnik był stale zajęty w polskiej części Górnego Śląska poświadczenia od kopalni, że dany robotnik jest tam niezbędnie potrzebny Konsulat nie wymagał. — Dodać jednak należy, że w ostatnich miesiącach zgłaszała się o wizy w Konsulacie pewna ilość hulczyńskich robotników, zajętych dotychczas na niemieckiej części Górnego Śląska, którzy z powodu trudnych warunków życiowych w Niemczech, zamierzali szukać pracy na polskim G. Śląsku.

Co do górników z gminy Hat (Hatsch), która przypadła Czechosłowacji dopiero na wiosnę 1923²⁵⁰, to nadmienić należy, że o zajęcie dla tych osób na Górnym Śląsku nie starało się ani Starostwo w Hulczynie, ani też przedsiębiorstwa. Osoby te korzystały poprzednio, jako obywatele niemieccy z kart cyrkulacyjnych, do których utracili prawo po przydzieleniu gminy Hat do Czechosłowacji. Stąd najoczywściej ich narzekania. —

Nadmienić należy, że ruch Hulczyniaków na G. Śląsk polski nie jest ruchem granicznym, gdyż Polska z Hulczyńskim nie graniczy, będąc oddzieloną obszarem niemieckim. Z tego względu podróże Hulczyniaków odbywają się za paszportami, które muszą być zaopatrzone nie tylko w wizy polskie, lecz i w tranzytowe wizy niemieckie. —

Uproszczenie tej komunikacji mogłoby nastąpić jedynie w drodze międzynarodowego ad hoc układu. —

Przytoczone dane wykazują, że stosunek Konsulatu do Hulczyniaków był więcej niż liberalnym i że o jakichkolwiek szykanach tych osób ze strony Konsulatu mowy być nie może.—

²⁵⁰ Okręg hulczyński (Hlutschinergau) stanowił małą część Górnego Śląska, przyłączoną po I wojnie światowej do Republiki Czechosłowackiej. W konsekwencji tego obowiązywało w nim przejściowo prawo niemieckie, wzbogacające dualizm prawa (prawo węgierskie na Słowacji; prawo austriackie w Czechach) Republiki Czechosłowackiej o trzeci system prawa. Por.: *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu*. Zv. 2: 1918—1945. Red. L. Bianchi. Bratislava 1973; L. Hubenák: *Právne dejiny Slovenska do roku 1945*. 2. diel. Banská Bystrica 2002, s. 131—132, 207; L. Vojáček, K. Schelle, V. Knoll: *České právní dějiny*. Plzeň 2010, s. 423.

Jednocześnie Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaznacza, że interpelacja posłów Macheja i tow. opartą jest według wszelkiego prawdopodobieństwa na tendencyjnych notatkach prasy czeskiej, która zręcznie doszukuje się pozorów mogących służyć czynnikom czeskim do stosowania polityki czechizacyjnej pod pretekstem represji skierowanych w danym wypadku przeciw robotnikom obywatelom polskim, zatrudnionym w zagłębiu ostrawsko-karwińskim. —

Już w drugiej połowie 1923 r. ruch Hulczyniaków na Górnym Śląsku począł się zmniejszać, czego przyczyną były tylko względy ekonomiczne. — Zarobki Hulczyniaków, pracujących na Górnym Śląsku, otrzymywane w markach polskich, były w stosunku do kosztów utrzymania ich rodzin zamieszkałych w Czechosłowacji a także w stosunku do kosztów ich podróży niskie, tak że w istocie część ich pracę na Górnym Śląsku zupełnie dobrowolnie porzuciła. Inna część ze względu na nadchodzącą zimę i zmniejszenie się robót murarskich w tym sezonie, nie mając na Górnym Śląsku zatrudnienia, również powróciła do Czechosłowacji. Ogólna ilość tych osób obydwu kategorii wynosiła około 300. —

Robotnicy ci pragnąc łatwiej uzyskać lepsze zajęcie w Czechosłowacji za pośrednictwem władz, przedstawili się początkowo, jako wypowiedzeni przez przedsiębiorstwa polskie z pracy. Wówczas prasa czeska, opierając się na tych zupełnie fałszywych informacjach, zaczęła się domagać usunięcia obywateli polskich z kopalni zagłębia ostrawsko-karwińskiego i obsadzenia tych miejsc przez rzekomo wydalonych Hulczyniaków. —

Konsulat wiadomości powyższe szybko sprostował; sprawa ta przestała być na razie aktualną i prasa przestała niepokoić w tym przedmiocie opinię publiczną. —

Z nastaniem zimy i wskutek powiększenia ilości bezrobotnych Hulczyniaków, pracujących na Górnym Śląsku, sprawa stała się znowu aktualną i czechosłowacki rewirowy urząd górniczy pod naciskiem rządu krajowego w Opolu podjął starania o umieszczenie w zagłębiu ostrawsko — karwińskim około 300 Hulczyniaków, z których część miano umieścić w Karwinie. W związku z tym wypowiedziano pracę w Karwinie 80 obywatelom polskim, zamieszkałym w Polsce, a pracującym w Karwinie. — Na skutek interwencji Konsulatu liczbę tę udało się zmniejszyć do 43, przy czym władze czechosłowackie, uznając zupełną bezpodstawność tego wypowiedzenia w formie zarządzenia odwetowego, uzasadniły oficjalnie to wypowiedzenie względami czysto — technicznymi, leżącymi całkowicie w obrębie stosunku pracy między przedsiębiorstwem a robotnikiem. Tego wyniku interwencji Konsulat za zupełnie zadowolniający nie uznał i wystąpił do Ministerstwa z wnioskiem o zajęcie stanowiska lepiej zabezpieczającego interesy i prawa robotników obywateli polskich, pracujących w Polsce. —

Z tego stanu sprawy wynika, że Hulczyniaków ulgami wizowymi nie da się na G. Śląsku zatrzymać, o ile się im to nie będzie opłacało, lub gdy dostaną lepsze zajęcie w Czechosłowacji, zaś opłata Kcz 70 — za wizę trzymiesięczną jest niska

*i stanowi niespełna IKc, t.j. 250,000 Mkp. dziennie a więc kwotę, która nie może być przyczyną, dla jakiej część Hulczyniaków zaniechała pracy w polskiej części Górnego Śląska*²⁵¹.

38

Interpelacja posłów Lubosa i tow. w sprawie odnowienia kościoła katolickiego
w wiosce Wielkim Żyglinie w powiecie tarnogórskim
(7 listopada 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Jan Lubos, Jan Kędzior, Ryszard Wydra, Stanisław Janicki, Paweł Kempka, Janina Omańkowska, Bronisława Szymkowiakówna, Walenty Fojkis.
4. Treść interpelacji:

Kościół katolicki wioski Wielkiego Żyglina w powiecie tarnogórskim znajduje się w opłakanym stanie.

Deszcz przelewa do wewnątrz kościoła i na modlących się parafian, dachówki opadają z wieży kościelnej, a ściany oblatują z wapna.

Ponieważ zarząd kościelny dotychczas nie przedsięwziął kroków zabezpieczenia, wobec tego prosi się²⁵² p. Wojewodę aby:

- 1/ *zarządził odpowiednie kroki bezpieczeństwa i*
- 2/ *zawezwał władze miarodajne do przeprowadzenia rozwiązania zarządu kościelnego i wyboru nowego*²⁵³.

²⁵¹ Pismo wojewody śląskiego Tadeusza Konckiego, L. III. 5515/3/23, z 20 marca 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 177—182.

²⁵² W pierwszej wersji: *wzywa się*.

²⁵³ APK, Sejm Śląski 599, s. 63; Sejm Śląski 733, s. 138, 139, 146; spraw. sten. z 65. pos. Sejmu Śląskiego, 7 listopada 1923 r., łam 21. Marszałek Wolny przedstawił plenum skróconą wersję treści interpelacji: *Wpłynęła [...] interpelacja posłów Lubosa i towarzyszy, że się zarząd w Wielkim Żyglinie nie stara o kościół i naraża gminę na straty, a ludzi na nieszczęście, bo tam dachówki spadają*. Ibidem, łam 21.

Pod tekstem interpelacji napis: *Wnioskodawcy: Lubos, poseł, i 8 podpisów interpelantów, z których jako pierwszy podpisał się autor interpelacji. Interpelanci sami siebie nazywają wnioskodawcami, mimo że przedkładają marszałkowi nie wniosek, lecz interpelację*.

38a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Lubosa i tow.
w sprawie odnowienia kościoła katolickiego w wiosce Wielkim Żyglinie
w powiecie tarnogórskim²⁵⁴
(27 grudnia 1923)

W sprawie remontu kościoła parafialnego w Żyglinie Urząd Wojewódzki przeprowadził dochodzenia na dniu 28. sierpnia br.

Dochodzenia te okazały konieczną potrzebę wyrestaurowania wszystkich dachów na kościele i wieży i samego wierzchołka wieżowego, oraz otynkowania wewnętrznego murów kościoła.

Dachy miały być wyrestaurowane w jesieni a otynkowanie kościoła odłożone na przyszłą wiosnę.

Koszty były preliminowane na 245 000 000 mkp., z których dwie trzecie części po strąceniu wartości robót ciągłych i nowych w kwocie 83 300 000 Mkp. przypadały w kwocie 154 500 000 mkp. na patrona.

Na dniu dochodzeń zarząd i zastępstwo gminy parafialnej Żyglin uznając potrzebę remontu kościoła uchwałyły jednomyślnie jego wykonanie.

Ponieważ urząd pruski wykonywał patronat nad kościołem parafialnym w Żyglinie i wypełniał odnośne obowiązki, Urząd Wojewódzki oświadczył imieniem patrona kościelnego reskryptami 30 sierpnia i 19 września br. L. VII. 746/14 i 746/16, że przejmie do zapłaty dwie trzecie części kosztów remontu przypadające na patrona i że będzie udzielał zaliczek na poczet datku patronackiego gminie parafialnej z chwilą rozpoczęcia remontu.

Oprócz tego Urząd Wojewódzki powierzył inspekcję techniczną Wojewódzkiemu Urzędowi budownictwa w Tarnowskich Górach i polecił mu być pomocnym przy przeprowadzeniu remontu zarządowi kościelnemu.

Sprawozdaniem z dnia 19 listopada br. L. 753 Wojewódzki Urząd Budownictwa w Tarnowskich Górach doniósł tu, że restauracji dachów na kościele i na wieży w Żyglinie nie można było wykonać w jesieni, ponieważ żaden ze zdolnych przedsiębiorców nie chciał się podjąć wykonania tejże roboty. Powodem odmowy ze strony przedsiębiorców była ta okoliczność, iż lupek, którym dachy są pokryte, potrzeba sprowadzić dopiero ze zagranicy i ceny lupku i tak już obłożonego bardzo wysokim cłem z dnia na dzień z powodu dewaluacji pieniądza się zmieniały i że żaden przedsiębiorca nie chce wyłożyć kapitału na zakupno materiałów i brać na siebie ryzyka.

Wysiłki zarządu kościelnego we wyszukaniu przedsiębiorcy spełzły na niczym.

²⁵⁴ Inaczej zatytułował odpowiedź jej autor, tj. wicewojewoda śląski: *Dotyczy: katolicka gmina kościelna w Żyglinie, remont kościoła.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 144). Udzielający odpowiedzi — za wojewodę — wicewojewoda śląski skierował odpowiedź nie do marszałka, lecz do Prezydium Sejmu Śląskiego. Ibidem.

Interpelacja pana posła Lubosa i towarzyszy, w której oni się zwracają do mnie z prośbą, abym zarządził odpowiednie kroki bezpieczeństwa i aby rozwiązano zarząd kościelny, polega na nieznanym stanie rzeczywistego sprawy.

Do rozwiązania zarządu kościelnego w Żyglinie nie ma bowiem żadnego powodu prawnego, gdyż tenże spełnił swój obowiązek.

Z wykonaniem remontu kościoła i budynków plebańskich, które również okazują bardzo wiele wadliwości, poczekać należy z powodu zimy aż do wiosny.

Równocześnie Urząd Wojewódzki wydał zarządzenie tak do zarządu kościelnego w Żyglinie jak i do Wojewódzkiego Urzędu budownictwa w Tarnowskich Górach, aby w czasie zimy poczyniono tak dalsze przygotowania, iżby z początkiem wiosny można było rozpocząć remont.

Celem umożliwienia restauracji dachów, Urząd Wojewódzki udzieli gminie kościelnej tak wysokiej zaliczki, aby mogła zakupić i sprowadzić potrzebny łupek jeszcze w zimie²⁵⁵.

39

Interpelacja posła Lubosa i towarzyszy w sprawie nadużyć rzeźników
w Królewskiej Hucie
(7 listopada 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Jan Lubos, Jan Kędzior, Ryszard Wydra, Stanisław Janicki, Paweł Kempka, Janina Omańkowska, Bronisława Szymkowiakówna, Karol Mathea, Eugeniusz Brzuska, Walenty Fojkis.
4. Treść interpelacji:

W sobotę, dnia 2 listopada rb. w godzinach przedpołudniowych rzeźnicy Huty Królewskiej i innych miejscowości pozamykali składy, nie sprzedawają ludności mięsa. Późno popołudniu rzeźnicy otworzyli składy i sprzedawali czekającej ludności około składów mięso względnie kielbasę. Rzeźnicy tłumaczyli zamknięcie składów brakiem towarów mięsnych względnie niskimi przez Województwo wyznaczonymi cenami.

Ponieważ postępowanie rzeźników wywołało wielkie oburzenie wśród warstwy pracującej niech²⁵⁶

²⁵⁵ Pismo wicewojewody Zygmunta Żurawskiego, L. Wydz. VII. 918/1, z 27 grudnia 1923 r., do Prezydium Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 144—145.

²⁵⁶ Pierwotna forma interpelacji, następnie nieco skorygowana, była bardziej stanowcza: [...] wobec tego wzywamy Pana Wojewodę I/ aby [...]. APK, Sejm Śląski 733, s. 141.

- 1/ *Pan Wojewoda raczy stwierdzić powody zamknięcia składów, przez rzeźników i niech*
- 2/ *zapobiega w przyszłości powtarzaniu się rzeczy z dnia 2-go listopada rb.*²⁵⁷.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

40

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie opłat za przedłużenia kart cyrkulacyjnych (28 listopada 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Franz Schoppa, Bernard Jankowski, Otto Ulitz, Joseph Pawlas, Eduard Pant, Alfons Kaczmarczyk, Karl Reitzenstein²⁵⁸, Maks Sabass, Wilhelm Goldmann.
4. Treść interpelacji:

*Naczelnik okręgowy w Świętochłowicach pobiera opłaty za przedłużenie ważności kart cyrkulacyjnych co sprzeciwia się przepisom Konwencji Genewskiej*²⁵⁹.

Wysoki Sejm raczy przeto uchwalić:

*Wzywa się p. Wojewodę o wydanie zakazu w sprawie niedopuszczalnego pobierania opłat takiego rodzaju jak również o zarządzenie zwrotu niesłusznie pobranych opłat*²⁶⁰.

²⁵⁷ APK, Sejm Śląski 599, s. 63; Sejm Śląski 733, s. 131, 141; spraw. sten. z 65. pos. Sejmu Śląskiego, 7 listopada 1923 r., łam 21—22.

²⁵⁸ Podpisu posła Karla Reitzensteina nie ma na maszynowym odpisie interpelacji. Por. APK, Sejm Śląski 733, s. 133.

²⁵⁹ Tytuł II części piątej konwencji genewskiej, poświęcony regulacji prawnej kart cyrkulacyjnych, obejmujący IX dział i łącznie 46 artykułów (od art. 259 do art. 305), nie zawierał przepisu będącego podstawą do pobierania przez polskie władze administracyjne pierwszej instancji jakichkolwiek opłat za wydawanie czy przedłużanie ważności kart cyrkulacyjnych. Gdyby tak było, to takie postanowienie znalazłoby się zapewne w art. 281 pkt 1. („Karty cyrkulacyjne wydawane będą jedynie na skutek podania osób zainteresowanych”).

²⁶⁰ APK, Sejm Śląski 733, s. 133, 147. Stenogram z 67. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, które odbyło się 28 listopada 1923 r., nie odnotował wniesienia takiej interpelacji.

Pod tekstem interpelacji napis: *Wnioskodawcy, zamiast: Interpelanci*. Ibidem.

40a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego²⁶¹ w sprawie opłat
za przedłużenie kart cyrkulacyjnych
(22 grudnia 1923)

Na interpelację posła SCHOPPY i towarzyszy przysłanej pismem z dnia 29.XI. r. b. L.O.III.150/23 mam zaszczyt oznajmić, że Urzędy Okręgowe pow. Świętochłowskiego pobierały opłaty za przedłużenie ważności kart cyrkulacyjnych na rok 1924 z własnej inicjatywy, opierając się na uchwale Wydziałów okręgowych i ordynacji, dotyczącej pobierania opłat za badanie wniosków.

Postanowienia swoje uzasadniły Urzędy te tym, że ponowne badanie wniosków, względnie przedłużenie ważności kart cyrkulacyjnych, wymaga zaangażowania nowych sił lub zaprowadzenia nadgodzin pracy i jest połączone z nieprzewidzianymi kosztami, jak również z wydatkami dla kurierów, których wysyłano na życzenie stron do Starostwa w celu przyspieszenia ostemplowania kart cyrkulacyjnych.

W końcu nadmieniam, że okólnikiem, wydanym jeszcze dnia 24.XI. rb. L.III. 3816/19 zakazał Urząd Wojewódzki pobierania jakichkolwiek opłat za przedłużanie ważności kart cyrkulacyjnych, wskutek czego Starostwo w Świętochłowicach poleciło Naczelnikom Urzędów okręgowych zwrócić pobrane opłaty osobom interesowanym²⁶².

41

Interpelacja ks. Brzuski i towarzyszy w sprawie wydalenia w hucie pokoju
w Nowym Bytomiu 30 sił żeńskich z pracy, jako też usunięcia z pracy
p. Opieli, radcy zakładowego, który występował w ich obronie
(12 grudnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Eugeniusz Brzuska, Janina Omańkowska, Bronisława Szymkowiakówna, Adolf Sobota, Jan Kędzior, Edward Rybarz, Franciszek Łukaszek, Karol Palarczyk.
4. Treść interpelacji:

²⁶¹ W odpowiedzi wojewody: *Na interpelację posła SCHOPPY i towarzyszy [...].* Por. APK, Sejm Śląski 733, s. 132.

²⁶² Pismo pełniącego obowiązki wojewody Tadeusza Konckiego, L. Wydz. III — 5881/1, z 22 grudnia 1923 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 132.

W Nowym Bytomiu wydano w hucie pokoju 30 sił żeńskich, między innymi wdowy, które mają kilkoro dzieci i dziewczęta, które utrzymują rodziców, a pracują już w hucie od 7 do 10 lat. Nie pomógł protest radcy zakładowego Opieli, który domagał się pozostawienia tych sił w pracy, a usunięcia raczej sił żeńskich, które mieszkają po stronie niemieckiej. Ponieważ zarządzenie urzędników Czmoka, Dziuka i Gascha, którzy to wydalenie spowodowali, uważamy za krzywdzące, więc zapytujemy się p. wojewody:

- 1.) *Czy mu fakt wydalenia sił polskich a pozostawienie sił niemieckich w Nowym Bytomiu jest znany?*
- 2.) *Czy zamierza stanąć w obronie pokrzywdzonych i umożliwić im dalszą pracę?*²⁶³.

41a

Odpowiedź na interpelację ks. Brzuski i towarzyszy w sprawie wydalenia w hucie pokoju w Nowym Bytomiu 30 sił żeńskich z pracy, jako też usunięcia z pracy p. Opieli, radcy zakładowego, który występował w ich obronie
(3 stycznia 1924)

Odwołując się do udzielonej mi pismem Pana Marszałka z 14.12.1923 l. dz. O.III. 171 interpelacji posła Brzuski i tow. w sprawie powyższej, mam zaszczyt donieść, że jak przeprowadzone dochodzenia wykazały, Dyrekcja huty pokoju w Nowym Bytomiu wydalila z pracy w miesiącach listopadzie i grudniu br.²⁶⁴ nie 30 lecz 44 sił żeńskich, a mianowicie:

<i>w połowie listopada</i>	<i>16 kobiet</i>
<i>1. 12. 1923</i>	<i>13 kobiet</i>
<i>15. 12. 1923</i>	<i>15 kobiet.</i>

Kobiety te zostały zwolnione wskutek zarządzenia Inspekcji Przemysłu i Handlu w Król — Hucie, ponieważ wykonywały pracę nocną, co jest zakazane.

Co do radcy zakładowego w powyższej hucie p. Opieli, to tenże został w miesiącu grudniu br. istotnie wydany z pracy z powodu, iż miał w stanie nietrzeźwym napaść na jednego z inżynierów tej huty, wskutek czego napadnięty był zmuszony uchodzić przed atakującym.

²⁶³ APK, Sejm Śląski 603, s. 59; Sejm Śląski 733, s. 148, 153; spraw. sten. z 69. pos. Sejmu Śląskiego, 12 grudnia 1923 r., łam 18. Nieco krócej przedstawił plenum treść interpelacji marszałek Sejmu Śląskiego: *Wpłynęła interpelacja do p. Wojewody, czy wie, że w Nowym Bytomiu z huty pokoju wydano z pracy robotnice, i to tylko takie, które mają polskie obywatelstwo i tu mieszkają a nikogo z tych robotnic, które mają niemieckie obywatelstwo i mieszkają po stronie niemieckiej i co p. Wojewoda zamierza w sprawie tej uczynić.* Ibidem, łam 18.

²⁶⁴ W odpowiedzi powtarza się dwukrotnie błędne datowanie zwolnień: *br.*, zamiast: *ub. r.*

Ponieważ przeciw p. Opieli Dyrekcja huty pokoju w Nowym Bytomiu podniosła zarzuty, że w ogóle zaniedbywał się w wykonywaniu obowiązków, a nadto nie wyrachował się z rozdziału kartofli między robotników huty, przeto wspomniana Dyrekcja wzbrania się przyjąć wyżej wymienionego z powrotem do pracy.

Co do przyjęcia do pracy z powrotem wydalonych sił żeńskich, poczynione zostały odpowiednie starania²⁶⁵ a o wyniku ich nie omieszkam Pana Marszałka w swoim czasie uwiadomić²⁶⁶. —

42

Interpelacja posłów Biniszkievicza i tow. do Pana Wojewody śląskiego
w sprawie nieprzestrzegania przez prokuratora w Rybniku
postanowień Ustawy Konstytucyjnej,
w sprawie nietykalności poselskiej
(19 grudnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Biniszkievicz, Wojciech Mokry, Jan Juchelek, Karl Buchwald, Józef Machej, Johann Kowoll, Wiktor Rumpfelt, Antoni Czajor.
4. Treść interpelacji:

Prokurator, urzędujący obecnie przy sądzie okręgowym w Rybniku²⁶⁷, polecił policji wojewódzkiej w Chwałowicach przeprowadzenie dochodzeń przeciw posłowi Wojciechowi Mokremu w sprawie strejku generalnego w miesiącu listopadzie br. Policja w Chwałowicach dwukrotnie przychodziła do posła Mokrego, legitymując się nakazem prokuratora.

²⁶⁵ Podjęte starania zakończyły się pomyślnie. Sześć dni po oficjalnych wyjaśnieniach wicewojewoda Żurawski informował marszałka Wolnego, iż z wydalonych przez Hutę pokoju w Nowym Bytomiu sił żeńskich przyjęto z powrotem do pracy 25 kobiet, utrzymujących swe rodziny. W ten sposób sprawa powyższa byłaby pomyślnie załatwiona. Pismo wicewojewody Żurawskiego, L. Wyd. X — 62—2, z 9 stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 149.

²⁶⁶ Pismo wicewojewody śląskiego Zygmunta Żurawskiego, L. Wyd. X — 3485, z 3 stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 150—151.

²⁶⁷ Najmniejsza w polskiej skali apelacja śląska składała się jedynie z dwóch sądów okręgowych: w Cieszynie i w Katowicach. W Rybniku nie było sądu okręgowego. Ewidentny błąd interpelantów sprostował marszałek Wolny, odczytując interpelację na posiedzeniu plenarnym: [...] prawidłowa nazwa jest „przy Izbie Karnej w Rybniku”. Spraw. sten. z 70. pos. Sejmu Śląskiego, 19 grudnia 1923 r., łam 9.

*Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby nietykalność poselska, gwarantowana ustawą Konstytucyjną, była przez p. prokuratora w Rybniku respektowana*²⁶⁸.

42a

Odpowiedź wojewody²⁶⁹ na interpelację posłów Biniszkievicza i tow. do Pana Wojewody śląskiego w sprawie nieprzestrzegania przez prokuratora w Rybniku postanowień ustawy Konstytucyjnej, w sprawie nietykalności poselskiej
(7 kwietnia 1924)

Na pismo z dnia 5/I 1924 Ministerstwo Sprawiedliwości przesyła następujące wyjaśnienie w przedmiocie interpelacji posła na Sejm Śląski Biniszkievicza z dnia 19. XII. 23.

Dnia 26/XI 1923 wpłynęło do Prokuratury w Rybniku doniesienie karne przeciw posłowi na Sejm Śląski, Wojciechowi Mokremu, o namawianie do strajku. Referent tej sprawy, kandydat na podprokuratora powiatowego jak też i aprobeujący podprokurator z powodu nawału pracy nie zwrócili uwagi na to, że w danym przypadku chodzi o osobę posła, wskutek czego posterunek policji w Radlinie otrzymał istotnie polecenie przesłuchania obwinionego i świadków. —

Z powyższego wynika, że naruszenie przez Prokuraturę postanowień ustawy o nietykalności poselskiej²⁷⁰ nastąpiło jedynie tylko przez przeocze-

²⁶⁸ APK, Sejm Śląski 604, s. 29; Sejm Śląski 733, s. 154, 156, 161; spraw. sten. z 70. pos. Sejmu Śląskiego, 19 grudnia 1923 r., łam 9.

²⁶⁹ W załatwianiu odpowiedzi na interpelację posła Biniszkievicza wojewoda śląski występował jedynie w roli pośrednika w związku z tym, że administracja wymiaru sprawiedliwości znajdowała się poza zakresem jego rzeczowej właściwości. Niedługo po otrzymaniu odpisu interpelacji tak pisał do marszałka Sejmu Śląskiego: [...] *mam zaszczyt zawiadomić, że równocześnie odnoszę się w tej sprawie do Pana Ministra Sprawiedliwości, wspomniana sprawa bowiem w myśl obowiązujących ustaw o ustroju władz do mojego zakresu działania nie należy.* (Pismo pełniącego obowiązki wojewody Tadeusza Konckiego, L.Prez. 2299, z 5 stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 159). W tej sytuacji autorem odpowiedzi na interpelację był minister sprawiedliwości. Wojewoda Koncki wskazywał wyraźnie, że odpowiedź jest wyjaśnieniem Ministerstwa Sprawiedliwości: [...] *mam zaszczyt przesłać Panu Marszałkowi wyjaśnienie Ministerstwa Sprawiedliwości z 19. marca 1924 L. II. A. 109/24 dotyczące wspomnianej interpelacji.* Pismo wojewody śląskiego, L. Prez. 1276, z 4 kwietnia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 157.

²⁷⁰ Art. 17 ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), stanowił:

Członkowie Sejmu Śląskiego korzystają z takich samych praw nietykalności poselskiej, co posłowie do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

W odpowiedzi na interpelację wojewoda powołuje się na ustawę o nietykalności poselskiej, być może mając na myśli ustawę z dnia 8 kwietnia 1919 r. o nietykalności członków Sejmu Ustawodawczego (Dz.P.P.P. Nr 31, poz. 263). W czasie wniesienia interpelacji i odpowiedzi woje-

*nie, które w odpowiedni sposób wytknięto prokuraturze ponoszącej winę tego przeoczenia*²⁷¹. —

43

Interpelacja posła Szymkowiakówny i tow.
w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów
w Kinoteatrze Kammerlichtspiele w Katowicach
(19 grudnia 1923)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11²⁷².
3. Personalia interpelantów: Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska, Ryszard Wydra, Karol Palarczyk, Eugeniusz Brzuska, Stanisław Janicki, Jan Kędzior, Karol Mathea, Edward Rybarz, Adolf Sobota, Jan Lubos.
4. Treść interpelacji:

Od wczoraj wyświetla kinoteatr Kamerlichtspiele w Katowicach film, zatytułowany „das Dirnenparadies”, który obraża uczucie przyzwoitości i w wielkiej mierze przyczynia się do szerzenia demoralizacji.

Zaznaczyć trzeba, że wyświetlanie filmu nastąpiło mimo protestu ze strony urzędnika Wydziału Oświecenia Publicznego — zasiadającego w komisji dla cenzurowania filmów. Cenzor z ramienia policji nie miał nic przeciwko wystawieniu tak demoralizującego filmu.

*Wobec tego prosimy Pana Wojewodę: aby zechciał zarządzić natychmiastowe wycofanie inkryminowanego filmu, oraz by urzędnika, który okazał się zbyt wyrozumiałym w tym wypadku — ze stanowiska tego odwołał i zastąpił go człowiekiem o surowszych poglądach i aby do komisji cenzuralnej powołał przedstawicielki organizacji kobiecych*²⁷³.

wody, tj. zarówno w grudniu 1923 r., jak i w kwietniu 1924 r., ustawa ta już nie obowiązywała, a nietykalność poselską i immunitet parlamentarny regulował art. 21 ustawy konstytucyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 1921 r. Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267.

²⁷¹ Pismo dyrektora departamentu Ministerstwa Sprawiedliwości, L. II. A. 109/24, z 19 marca 1924 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 158.

²⁷² Na oryginale interpelacji są podpisy 11 interpelantów, na maszynowych odpisach widnieje 10 podpisów. Zapewne przez pomyłkę, pominięto bowiem podpis posła Karola Palarczyka.

²⁷³ APK, Sejm Śląski 604, s. 29; Sejm Śląski 733, s. 162, 164, 168; spraw. sten. z 70. pos. Sejmu Śląskiego, 19 grudnia 1923 r., łam 9—10.

43a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Szymkowiakówny
i towarzyszy w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów
w Kinoteatrze Kammerlichtspiele w Katowicach
(8 stycznia 1924)

Na pismo z dnia 20. XII. 1923 r. L.O. III. 183/23 zawierające interpelację p. SZYMKOWIAKÓWNY i tow. w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów w kinoteatrze „Kammerlichtspiele” w Katowicach — mam zaszczyt oznajmić co następuje:

W myśl §§ 1 i 4 n. rozporz. polic. z dnia 25.I.1911. Amtsblatt S. 32 wykonywała swego czasu tut. Dyrekcja Policji przez wydelegowanego ad hoc urzędnika policyjnego cenzurę filmów będących pochodzenia niemieckiego wzgl. zagranicznego i co do których przedsiębiorcy kinoteatralni nie mogli wykazać, że były one cenzurowane przez Wydział Prasowy M. S. W. w Warszawie.

Obecnie wszystkie filmy, które się wyświetla na obszarze tut. Województwa są już przedtem cenzurowane przez M. S. W. i z tego powodu rola urzędnika policyjnego, wydelegowanego do kontroli kinoteatrów ogranicza się do stwierdzenia:

- 1) czy film był cenzurowany przez M. S. W. w Warszawie,*
- 2) czy sceny uwidocznione w legitymacji filmowej jako niedozwolone do wyświetlania zostały z filmu usunięte,*
- 3) czy napisy tłumaczone tu na język polski są zgodne z tekstem oryginalnym oraz*
- 4) czy film został oclony. —*

Film wyświetlany w czasie od 18. do 20. grudnia ub. r. w teatrze świetlnym „Kammerlichtspiele” był poprzednio cenzurowany przez M. S. W. w Warszawie z tym zastrzeżeniem, że „dla młodzieży film ten jest niedozwolony”. M. S. W. zmieniło też pierwotny tytuł tego filmu „Das Dirnenparadies” (Raj kokot) na „męczennica miłości” i pod tym tytułem był on tu wyświetlany. —

Kierownik kina umieścił wprawdzie samowolnie na afiszach u wejścia do kina wywieszonych zakazany napis „Das Dirnenparadies” po polsku „Raj dziewczek”, atoli funkcjonariusz tut. Dyrekcji Policji zarządził bezzwłoczne usunięcie tego napisu. — Za to przekroczenie został kierownik kina pociągnięty do odpowiedzialności i ukarany odpowiednią grzywną.

Na wyświetlanym obrazie zakazanego napisu nie było. —

Wydelegowany na próbne wyświetlenie filmu urzędnik tut. Dyrekcji Policji nie dopatrzył się zresztą żadnych drastycznych i niemoralnych momentów, które mogłyby uzasadnić zakaz wyświetlenia tego filmu, tym bardziej, że jak wspomniano wyżej film ten był zaopatrzony w kartę cenzuralną M. S. W., a tylko dla młodzieży niżej 16-stu nie był dozwolony. —

Zarazem oznajmia się, że w tut. Województwie Komisja cenzuralna dla filmów nie istnieje. —

Natomiast Dyrekcja Policji stosując się do przepisu § 12 ust. 2 cytowanego wyżej niem. rozp. policyjnego zapraszała dla kontroli filmów wyświetlanych tu specjalnie dla młodzieży szkolnej urzędnika tut. Wydziału Oświecenia Publicznego celem wyrażenia swej opinii. —

Wreszcie nadmienia się, że dopuszczenie do komisji cenzuralnej przedstawicielki organizacji kobiecych jest wobec nieistnienia takiej komisji i wobec okoliczności, że cenzura nie odbywa się w Katowicach lecz w Warszawie — nieaktualne²⁷⁴. —

44

Interpelacja posła Mathei i towarzyszy
w sprawie przepełnienia stacji granicznych górnośląskich
(5.01.1924)

Nie udało się odnaleźć interpelacji²⁷⁵. Treść interpelacji dotyczyła stacji kolejowych, a więc obszaru administracji specjalnej (niezespólonej), która

²⁷⁴ Pismo pełniącego obowiązki wojewody Tadeusza Konckiego, L. Wydz. III — 6185/23./1, z 8 stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 165—66.

Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego nie akceptował odpowiedzi wojewody. Swoje niezadowolenie wyraził tydzień później, 15 stycznia 1924 r. na 71. posiedzeniu: *Odpowiedź na interpelację w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów nie zadowala ogółu klubu — wobec czego postanowiono domagać się zaprowadzenia Komisji cenzuralnej w Katowicach i postawienia odpowiedzi p. Wojewody na porządek obrad jednego z przyszłych posiedzeń. Imieniem Klubu przemówi w tej sprawie na plenum p. Szymkowiakówna*. APK Sejm Śląski 1107, s. 118.

Do powołania Komisji i do wniesienia interpelacji na porządek dzienny — z przyczyn formalnych — nie doszło. Treść uchwały Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego świadczy zresztą o błędnej interpretacji art. 44 regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego.

²⁷⁵ Porządek dzienny 70. posiedzenia Sejmu Śląskiego (19 grudnia 1923 r.) zawierał w ostatnim punkcie rozpatrzenie wniosku posła Mathei i towarzyszy, który dotyczył opróżnienia dworców przetokowych nad granicą dawniejszego Górnego Śląska w celu umożliwienia wywozu towarów; dr. 383. APK Sejm Śląski 604; spraw. sten. z 70. pos. Sejmu Śląskiego, 19 grudnia 1923 r.

Treść wniosku posła Mathei, oznaczonego jako druk nr 383, zawiera jednostka archiwalna nr 206 zespołu Sejm Śląski.

Jest bardzo prawdopodobne, że interpelacja z 5 stycznia 1924 r. jest rozszerzoną wersją druku nr 383. Taki pogląd mogłyby poświadczać następujące okoliczności: ten sam autor (ks. poseł Karol Mathea); zbliżona treść wniosku i interpelacji (*przepełnienie — przeciążenie; stacje przetokowe — stacje nadgraniczne*); zbliżony czas sporządzenia i rozpatrzenia wniosku (19 grudnia 1923 r.) i wniesienia interpelacji (15 stycznia 1924 r.).

Druk nr 383 I Sejmu Śląskiego miał następującą treść: *Akta wniosku posła Mathei i towarzyszy, dotyczącego opróżnienia dworców przetokowych nad granicą dawniejszego Górnego Śląska w celu umożliwienia wywozu towarów*. APK Sejm Śląski 206; Sejm Śląski 604; spraw. sten. z 70. pos. Sejmu Śląskiego, 19 grudnia 1923 r.; Sejm Śląski 726.

województwie śląskiemu nie podlegała. W tej sytuacji wojewoda Koncki już 9 stycznia 1924 roku pisał do marszałka Wolnego:

Interpelację posła Ks. Mathei i tow. wniesioną w powyższej sprawie przedkładam równocześnie Ministerstwu Kolei Żelaznych, które administruje kolejami państwowymi celem zajęcia wobec niej stanowiska.

Niezwłocznie po otrzymaniu odpowiedzi będę miał zaszczyt powiadomić o treści jej Pana Marszałka²⁷⁶.

44a

Odpowiedź Ministerstwa Kolei Żelaznych na interpelację posła Matei i tow.
w sprawie przepełnienia stacji granicznych górnośląskich
(31.01.1924)

Ministerstwo Kolei Żelaznych pismem Nr. IV.651/13 z 13.I.1924 w odpowiedzi na interpelację posła ks. Mathei i tow. przesłało następujące wyjaśnienie:

Trudności, jakie chwilowo powstały w granicznych stacjach górnośląskich, specjalnie w Dziedzicach i Sosnowcu, są wynikiem z jednej strony tego, że wobec wysokich taryf niemieckich nie tylko wewnętrzny ruch towarowy polski, ale tranzytowy do i z Austrii i Czech skierował się z pominięciem linii przez Kluczborek na linię Dziedzice—Katowice—Sosnowiec—Skalbmierzyce, z drugiej strony były wpływem niekorzystnych warunków atmosferycznych, jakie panowały z końcem grudnia 1923 i początkiem stycznia bieżącego roku. —

Pierwsza okoliczność spowodowała nadmierne przeciążenie linii przez Dziedzice /Katowice/ Sosnowiec, co objawiło się w częściowym zatarasowaniu powyższych stacji, druga wobec konieczności utrzymania ruchu osobowego doprowadziła do czasowego ograniczenia ruchu towarowego wywołując nagromadzenie się przesyłek we wszystkich dworcach granicznych. —

Obecnie trudności ruchowe są w znacznej mierze usunięte i ruch wraca do normalnego stanu, tym więcej, że po waloryzacji taryf polskich są one mało co niższe od niemieckich, wobec czego nadawcy przesyłek ku Poznańskiemu i Pomorzu skierowywują je znowu przez Kluczborek. —

Podając do wiadomości Pana Marszałka powyższą odpowiedź Ministerstwa mam zaszczyt powiadomić Go, że jeszcze z początkiem stycznia br. zwróciłem się do Prezydium Rady Ministrów oraz do Ministerstw, Kolei Żelaznych i Spraw Wewnętrznych z prośbą o przyspieszenie projektowanej budowy linii kolejowych Wieluszków—Wieluń—Polskie Herby i Dąbrowa Górnicza—Częstochowa—Zduńska Wola. Zdaniem moim powtarzające się od czasu do czasu zastoje w odwozie produktów tutejszego przemysłu wskazują na to, że trwale zapewnienie należy-

²⁷⁶ Pismo wojewody, L. 82/prez. ex 24. Dotyczy: przepełnienie stacji granicznych górnośląskich, z 9 stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 171.

tego ruchu kolejowego dla polskiego Górnego Śląska możliwym będzie dopiero wówczas, gdy uzyskamy bezpośrednie połączenie z Poznańskiem i Pomorzem linią kolejową, biegnącą wyłącznie po terytorium polskim; od tego zależnym zresztą jest także odpowiednie zaoprowizowanie nasze²⁷⁷.

45

Interpelacja posła Kempki i tow. w sprawie zaopatrzenia szkół w węgiel
(16 stycznia 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Paweł Kempka, Bronisława Szymkowiakówna, Józef Kałdonek, Jan Kędzior, Eugeniusz Brzuska, Janina Omańkowska, Edward Rybarz, Karol Palarczyk, Jan Lubos, Adolf Sobota, Franciszek Łukaszek.
4. Treść interpelacji:

Czy panu Wojewodzie wiadomo, że kilkadziesiąt gmin Województwa nie zaopatrzyło się w węgiel dla szkół, i że dzieci już od miesięcy nie mają nauki w szkole?

Co pan Wojewoda zamierza uczynić celem uruchomienia szkół zamkniętych z powodu braku węgla?

Czy pan Wojewoda poczyni kroki celem pociągnięcia do odpowiedzialności urzędników, którzy zawinili temu brakowi węgla?²⁷⁸.

45a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Kempki i tow.
w sprawie zaopatrzenia szkół w węgiel
(12 lutego 1924)

W odpowiedzi na udzieloną mi pismem Pana Marszałka z 17. stycznia 1924 L.O.III.211 interpelację posła Kempki i tow. w sprawie powyższej, mam zaszczyt zakomunikować, że według obowiązujących przepisów dostarczanie opału do szkół powszechnych należy do gmin, w których szkoły te się znajdują. —

²⁷⁷ Pismo wojewody śląskiego, L. Prez. 32/1. Dotyczy: przepełnienie stacji granicznych górnośląskich. Dot. Nr. O. III. 196/24 PC. z 5.I.1924, z 31 stycznia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 169—170.

²⁷⁸ APK, Sejm Śląski 733, s. 185, 190. W stenogramie z 72. posiedzenia plenarnego, z 16 stycznia 1924 r., nie odnotowano wniesienia tej interpelacji.

Rozporządzeniem z 24 IX 1923 L.VIII.15546 ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Wydziału Oświecenia Publicznego z I.X.1923 Nr 2²⁷⁹ zwrócił tenże Wydział uwagę Przewodniczącemu Związków i Rad szkolnych na konieczność zabezpieczenia opału na bieżącą zimę dla szkół powszechnych i polecił spowodować bezzwłoczne dostarczenie tym szkołom potrzebnego opału przez gminy. —

Niektóre gminy znajdujące się w przykrym położeniu materialnym, nie miały odpowiednich funduszy na pokrycie tych wydatków. —

Tym gminom udziela się zaliczek na poczet udziału w podatkach w celu pokrycia wydatków gminnych, do których należy także ponoszenie kosztów opału szkół powszechnych. —

Zaliczek tych udziela się w miarę zgłoszeń poszczególnych gmin. —

Jak się przekonałem z przedłożonych mi sprawozdań, na 616 szkół powszechnych w Województwie, nieczynnych jest 32 szkół; z tego 1 szkoła z powodu uszkodzenia urządzenia wodociągowego /w Dąbrowie Wielkiej/, 2 szkoły z powodu zepsucia centralnego ogrzewania /w Ligocie i Rudzie/ a 29 szkół w 26 gminach z powodu braku opału. — Z tych — 5 gminom, a mianowicie Bielszowicom, Brzęczkowicom, Piekarom Wielkim, Pszczynie i Roźdzeniu udzielono w ciągu drugiej połowy 1923 kilkakrotnie zaliczek na pokrycie wydatków gminnych a to po 2 i 3 razy. —

Osiem dalszych gmin wniosło podania o zaliczki, ale prośby te jako nienależące umotywowane musiały zostać zwrócone celem uzupełnienia w myśl instrukcji i z powrotem przedłożone nie zostały. —

Trzyście innych gmin w ogóle nie wniosło żadnych podań.

W niektórych z powyższych gmin szkoły zostały zamknięte z powodu braku opału dopiero w styczniu i lutym 1924. —

Jak z powyższego wynika, powodem zamknięcia szkół dla braku opału jest ubóstwo gmin i pewna opieszałość organów gminnych. —

Zarządzam przeto jednocześnie zbadanie stanu sprawy osobno co do każdej gminy i pociągnięcie ewentl. winnych do odpowiedzialności, — oraz ewentl. udzielenia gminom, w których nauka szkolna doznała przerwy z powodu braku środków na zakupno opału, stosownych zaliczek tudzież dopilnowanie celowego użycia tych zaliczek. —

Dodaję, że szkoły publiczne powszechne t. zw. erarialne oraz szkoły średnie, których zaopatrzenie w opał należy do Skarbu Państwa, są wszystkie zaopatrzone w opał i w żadnej z tych szkół, nauka nie doznała przerwy²⁸⁰.

²⁷⁹ Pismo kierownika biura prawno-administracyjnego; L. VIII — 15546, z dnia 24 września 1923 r., do Panów Przewodniczących Związków szkolnych i Rad szkolnych miejscowych w obrębie Województwa Śląskiego, w sprawie zaopatrzenia szkół powszechnych w opał na zbliżającą się zimę. Dziennik Urzędowy Wydziału Oświecenia Publicznego Województwa Śląskiego, Nr 2, poz. 31.

²⁸⁰ Pismo p.o. wojewody śląskiego Tadeusza Konckiego, L. Wydz. Prez.267/2, z 12 lutego 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. APK, Sejm Śląski 733, s. 187—188.

46

Interpelacja pp. Brzuski i tow. w sprawie wstrzymania wypłaty diet
posłom Sejmu Śląskiego na styczeń 1924 r.
(16 stycznia 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: interpelanci reprezentowali wszystkie cztery kluby Sejmu Śląskiego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpellantów: Eugeniusz Brzuska, Józef Biniszkiewicz, Józef Machej, Ignacy Sikora, Eduard Pant, Michał Grajek, Franz Schoppa, Jan Kędzior, Edward Rybarz.
4. Treść interpelacji:

Pan Marszałek Sejmu śląskiego zawiadomił posłów, że kasjer będzie wypłacał diety na styczeń 1924 dnia 21. grudnia 1923. Stało się to w porozumieniu z p. Wojewodą Konckim. W dniu 22. grudnia 1923 dowiedzieli się posłowie, że diet nie otrzymają, gdyż naczelnik Wydziału skarbowego, p. Pawlita odmówił pieniędzy. Posłowie uważają zarządzenie p. Pawlity za obrazę Sejmu i dlatego zapytują się:

- 1.) *Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że p. Pawlita odmówił wypłaty diet?*
- 2.) *Czy Pan Wojewoda zamierza pociągnąć do odpowiedzialności p. Pawlitę za obrazę Sejmu?*
- 3.) *Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby Sejmu urzędnicy nie lekceważyli?*²⁸¹.

Odpowiedzi nie odnaleziono. Wydaje się zresztą, że jej w ogóle nie było, gdyż po rychłym wypłaceniu diet za styczeń 1924 roku wyjaśnienia wojewody stały się bezprzedmiotowe i niepotrzebne.

W literaturze przedmiotu przeważa pogląd, że interpelować można w sprawach mających istotne znaczenie, by wskutek wnoszenia interpelacji w sprawach drobnych nie obciążać nadmiernie władzy ustawodawczej i wykonawczej obowiązkiem odpowiedzi (wyjaśnień) kosztem wykonywania zadań merytorycznych. Tak o tym pisał Wacław Komarnicki:

*Gdy prawo interpelacji jest nadużywane przez posłów dla zyskania względów wyborców, [...] pojawia się falanga interpelacji, poruszających sprawy drobne, nie mające znaczenia ogólnopaństwowego, wszelako zaprzatających zarówno uwagę parlamentu, jak absorbujących czas i energię rządu, odciągając oba te czynniki państwowe od produkcyjnej działalności*²⁸².

²⁸¹ APK, Sejm Śląski 733, s. 186, 192. Stenogram 72. pos. plenarnego, z 16 stycznia 1924 r., nie odnotował faktu wniesienia tej interpelacji, mimo że marszałek stwierdzał w piśmie przewodnim do wojewody, iż przesyła odpis interpelacji *wniesionej na posiedzeniu w dniu 16 stycznia rb. w myśl regulaminu Sejmu Śląskiego celem dalszego urzędowania*. Pismo marszałka, O.III.212/24, z 17 stycznia 1924 r., do wojewody. APK, Sejm Śląski 733, s. 191.

²⁸² W. Komarnicki: *Polskie prawo polityczne...*, s. 501.

Problem poruszony w przedmiotowej interpelacji z pewnością nie miał zasadniczego znaczenia, gdyż dochodzenie szybkiej wypłaty diet można było załatwić znacznie prościej.

W projekcie regulaminu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, opracowanym przez byłego marszałka Sejmu Ustawodawczego Wojciecha Trąpczyńskiego, niedopuszczalne były interpelacje, których treść *dla swej błahości ubliża poważnie Senatowi*. (Art. 34 ust. 2 projektu)²⁸³.

47

Interpelacja posłów Lubosa i tow. w sprawie prowokacyjnego postępowania inspektora Strauba w hucie Gieschego w Szopienicach i urzędnika Taucherta w Hucie Baildona²⁸⁴
(17 stycznia 1924)²⁸⁵

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Jan Lubos, Karol Mathea, Józef Kałdonek, Eugeniusz Brzuska, Ryszard Wydra, Franciszek Łukaszek, Jan Kędzior, Edward Rybarz, Adolf Sobota, Paweł Kempka, Bronisława Szymkowiakówna.
4. Treść interpelacji:
 - I. *W hucie Gieschego /Gieschehütte/ w Szopienicach znajduje się inspektor Straub, który prowokacyjnym postępowaniem wobec robotników spowodował wielkie rozgoryczenie. Urzędnik Straub wyzywa robotników między innymi: „Ihr verfluchte Polenbande, polnische Hunde” itd.*
 - II. *W hucie Baildona p. Katowicami²⁸⁶ urzędnik Tauchert wyzywa powstańców w sposób ohydny.*

²⁸³ APK, Sejm Śląski 739, s. 36.

²⁸⁴ Oryginalny tekst interpelacji: *Interpelacja posła Lubosa i tow.* Cytowany nagłówek interpelacji figuruje w jej odpisach pisanych na maszynie.

²⁸⁵ Na maszynowym odpisie interpelacji błędne datowanie: *Katowice, dnia 18 stycznia 1924 r.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 200). Zarówno sporządzenie interpelacji, jak i jej wniesienie nie mogły nastąpić 18 stycznia 1924 r., gdyż w tym dniu nie było posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego.

²⁸⁶ Określenie *p. [pod] Katowicami* nie odpowiada prawdzie, gdyż w styczniu 1924 r. tereny huty Baildon należały już do Katowic. Natomiast źródła z 1926 r. określają położony niedaleko od Baildonu Józefowiec jako usytuowany *obok Katowic*.

Ustawa z 15 lipca 1924 r. w przedmiocie rozszerzenia granic powiatu miejskiego Katowice (Dz.U.Śl. Nr 18, poz. 76) włączyła do Katowic pięć gmin wiejskich, tj. Bogucice, Załęże, Brynów, Ligotę Pszczyńską i Dąb z wyjątkiem osady Józefowca (art. 1 ust. 1).

Osadę Józefowiec, Hutę Agnieszki włącza się do nowoutworzonej gminy Welnowiec, której nowe granice oznaczy rozporządzenie wykonawcze (art. 1 ust. 2)

Wyzwiska i prowokacyjne postępowanie urzędników Strauba i Taucherta zagraża dotychczasowemu ładowi załóg.

*Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, ażeby wymienieni urzędnicy zostali za swe postępowanie ukarani?*²⁸⁷.

47a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Lubosa i tow.
w sprawie prowokacyjnego postępowania inspektora Strauba
w Hucie Gieschego w Szopienicach i urzędnika Taucherta w Hucie Baildona
(7 lutego 1924)

W odpowiedzi na udzieloną mi pismem Pana Marszałka z 18. stycznia 1924 L.O. III.214 interpelację posłów Lubosa i tow. mam zaszczyt zakomunikować, że wstępne dochodzenia policyjne wykazały istotnie, iż inspektor Straub w Hucie Gieschego w Szopienicach oraz urzędnik Tauchert w Hucie Baildona w Katowicach, zachowują się wobec robotników w sposób wyzywający, przezywając ich niejednokrotnie obelżywymi wyrazami.

Ponieważ obelgi te nie są przekroczeniami policyjnymi, nie mogą być dochodzone w drodze postępowania administracyjnego, jest więc rzeczą znieważonych w drodze skargi sądowej żądać ukarania za uczynioną zniewagę.

*Ponieważ jednak — jak przesłuchani w śledztwie policyjnym świadkowie zeznali — wyż. wymienieni dopuścili się obrazy narodowości polskiej, zarządzam równocześnie odstąpienie odnośnych aktów policyjnych władzom prokuratorskim celem pociągnięcia winnych do odpowiedzialności sądowo-karnej*²⁸⁸.

Por. J.F. Lewandowski: *Jak Katowice zostały stolicą województwa w 1922 roku*. W: *Katowice w II Rzeczypospolitej*. Red. A. Barciak. Katowice 2015, s. 146.

Powierzchnia Katowic powiększyła się ponad czterokrotnie, a liczba ludności wzrosła dwukrotnie (do 113 tys. mieszkańców w 1925 roku). Tak powstały tzw. Wielkie Katowice, jak pisano w latach międzywojnia. Ibidem.

[...] *W złączonych z miastem dzielnicach a to: w Załężu, Bogucicach, Dąbiu i Brynowie wre silny ruch robotniczy z powodu tamże położonych zakładów górniczo-hutniczych i przemysłowych*. W. Nałęcz-Gostomski: *Dzieje i rozwój wielkich Katowic jako ośrodka górnośląskiego przemysłu i stolicy autonomicznego woj. śląskiego 1926*. Katowice 1926, s. 236—237.

²⁸⁷ APK, Sejm Śląski 733, s. 193, 200, 201. Stenogram z 73. pos. Sejmu, z 17 stycznia 1924 r., nie zawiera informacji o wniesieniu interpelacji — zob. APK, Sejm Śląski 607; spraw. sten. z 73. pos. Sejmu Śląskiego, z 17 stycznia 1924 r. — mimo że w piśmie do wojewody marszałek Wolny użył zwrotu *odpis interpelacji wniesionej na posiedzeniu w dniu 17 stycznia rb.* Pismo marszałka Sejmu Śląskiego, L.dz. O.III.214/24, z 18 stycznia 1924 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 199.

²⁸⁸ Pismo pełniącego obowiązki wojewody Tadeusza Konckiego, L. Prez. 294/1, z 7 lutego 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 194.

48

Interpelacja posła Gwoździa i tow. do Pana Wojewody
w sprawie ustanowienia kierownika Wojew. Urzędu Ubezpieczeń
(13 lutego 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Ignacy Gwóźdź, Franciszek Obrzut, Teodor Węgrzyk, Jan Szuścik²⁸⁹, Romuald Mędlewski, Piotr Pronobis, Ignacy Sikora.
4. Treść interpelacji:

Stan faktyczny: Od czasu przejścia Górnego Śląska przez Polskę Wojewódzki Urząd Ubezpieczeń jest dotychczas bez kierownika. Z powodu tego około 300 spraw rentowych jest dotychczas niezalatwionych. Inwalidzi, których sprawy rentowe zostały przekazane Wojewódzkiemu urzędowi Ubezpieczeń, jako ostatniej instancji rozstrzygającej w sprawach rent są ogromnie przez to poszkodowani, gdyż z powodu braku kierownika, który by zorganizował senat rozstrzygający o sprawach rentowych w Wojewódzkim Urzędzie Ubezpieczeń celem ich załatwienia, sprawia, że są do dziś dnia niezalatwione. Wobec tego, że przez takie zaniedbanie spraw krzywdzi się ludzi, którzy stawili wnioski o renty niżej podpisani zapytują Pana Wojewody:

- 1/ czy Panu Wojewodzie są powyżej podane stosunki w Woj. Urzędzie Ubezpieczeń znane?
- 2/ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, ażeby braki te usunąć²⁹⁰.

48a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Gwoździa i tow. do Pana Wojewody
w sprawie ustanowienia kierownika Wojew. Urzędu Ubezpieczeń
(13 marca 1924)

W odpowiedzi na pismo z 19. lutego 1924 L. dz. O. III. 260 dotyczące interpelacji posła Gwoździa i tow. w sprawie powyższej mam zaszczyt oznajmić, że

²⁸⁹ Poseł Jan Szuścik (PSL) był członkiem hospitantem Klubu Narodowej Partii Robotniczej od początku I Sejmu Śląskiego aż do maja 1925 r., kiedy przeszedł do Stronnictwa Związku Pracy.

²⁹⁰ APK, Sejm Śląski 733, s. 218, 220. Stenogram z 77. posiedzenia Sejmu Śląskiego, z 13 lutego 1924 r., nie zauważa wniesienia w tym dniu przedmiotowej interpelacji, inaczej niż zamieszczona na interpelacji dekreteacja marszałka: 1). *Odpis p. Wojewodzie.* 2). *Po 3 tygodniach. K. 13/2 24. Wolny.* (Ibidem). Wniesienie interpelacji w tym dniu potwierdza nadto pismo przewodnie marszałka, L.dz.O.III.260/24, z 19 lutego 1924 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 219.

prawidłowe funkcjonowanie Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń w Katowicach istotnie jest utrudnione z powodu nieobsadzenia dotychczas stanowiska Prezesa tegoż Urzędu.

Dla braku odpowiednich kandydatów odniosłem się pismem z 10. grudnia 1923 L.X.3064/12 do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w Warszawie o przydzielenie do Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń w Katowicach ukwalifikowanego urzędnika z Województwa Poznańskiego celem objęcia funkcji Prezesa tego Urzędu.

Gdy Ministerstwo dotąd prośby tej nie uwzględniło, poleciłem w połowie lutego 1924 ogłosić ponowny konkurs na stanowisko Prezesa Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń.

Mimo braku Prezesa poleciłem zorganizować prowizorycznie wspomniany Urząd i utworzyć w nim 3 senaty, mianowicie 1 senat orzekający i 1 uchwalający dla spraw wynikających z Ordynacji Ubezpieczeniowej z 1911, oraz 1 senat orzekający w sprawach rent wojskowych.

Członkowie tych senatów zostali wymianowani z początkiem lutego 1924. Poruczyłem wreszcie aż do obsadzenia stanowiska Prezesa prowizoryczne kierownictwo tego urzędu urzędnikowi Golnikowi.

Stan zaległości wspomnianego Urzędu przedstawia następująca tabela:

Ogółem wpłynęło spraw:		Z tego gotowych do zawyrokowania	W dochodzeniu
wypadkowych	78	57	21
inwalidowych	40	39	1
wojskowych	166	88	78
powstańczych	3	3	
Razem:	287	187	100

Jak z powyższego wynika organizacja Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń jest na ukończeniu i w dniach najbliższych rozpocznie się prawidłowe funkcjonowanie tego Urzędu, przeto dotychczasowe zaległości w najbliższym czasie niewątpliwie usunięte zostaną²⁹¹.

²⁹¹ Pismo wojewody śląskiego, L.Prez. 1087, z 13 marca 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 216—217.

49

Interpelacja posła Janickiego i tow. w sprawie natychmiastowego zawieszenia p. Michatza w urzędowaniu jako burmistrza miasta Tarnowskich Gór, oraz jako członka Rady Wojewódzkiej, pociągnięcia go do odpowiedzialności za powstałe wskutek jego zaniedbania straty dla tegóż miasta, oraz do wytoczenia mu dochodzenia dyscyplinarnego
(20 lutego 1924)²⁹²

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Stanisław Janicki, Edward Rybarz, Adolf Sobota, Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska, Karol Palarczyk, Józef Kałdonek, Ryszard Wydra, Franciszek Łukaszek, Jan Kędzior.
4. Treść interpelacji:

Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że burmistrz miasta Tarnowskie Góry i członek Rady Wojewódzkiej, p. Michatz popełnił poniżej wymienionych szereg nadużyć na stanowisku urzędowym, które winny by spowodować jego natychmiastowe zawieszenie w urzędzie?

1/ Przed niespełna 3 tygodniami zwołali niemieccy obywatele Tarnowskich Gór wiec publiczny, na którym podnoszono ostre zarzuty przeciwko ustawie o podatku majątkowym. Wzywano tam do oporu przeciwko płaceniu

²⁹² Napisana 15 lutego 1924 r. interpelacja wniesiona została na 79. posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego, które odbyło się 20 lutego 1924 r.

Sprawą Michatza Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego zajmował się w przeddzień wniesienia przez Klub interpelacji. W czasie 79. posiedzenia Klubu, odbytego 19 lutego 1924 r., podczas *niemal godzinnej dyskusji* posłowie poruszali zarówno problemy formalno-prawne, jak i merytoryczne: *Punkt 1. Wniosek posła Janickiego w sprawie zawieszenia w czynnościach Michatza. Nad punktem tem toczyła się niemal godzinna dyskusja. Poseł Dr. Rakowski poddaje pod rozagę, czy nie idziemy za daleko w dziedzinę kompetencji Sejmu Śląskiego. Poseł Rybarz zaznacza, że wniosek posła Janickiego winien być wniesiony raczej w formie interpelacji i jest zdania, że któryś z członków naszego Klubu winien wnieść o zamianę wniosku nagłego na interpelację.*

W związku z tem Klub naradzał jak w przyszłości należy postąpić aby nie narazić się na nieprzyjemności przy stawianiu nagłych wniosków.

Poseł Janicki nie wchodzi w formę wniosku, lecz podtrzymuje słuszność przytoczonych faktów. W dyskusji przytacza poseł Lubos rozmowę z posłem Meierem, który twierdzi iż p. Michatz jest zupełnie niewinny. Poseł Lubos jest zdania iż wniosek Janickiego należy podtrzymać. Poseł Dr. Rakowski proponuje, aby Janickiemu dać wolną rękę działania na co Klub się zgadza.

Na wniosek posła Rybarza uchwała Klub, aby nagłe wnioski zostały przynajmniej jeden dzień przed posiedzeniem plenarnym Klubowi przedłożone. Protokół 79. pos. Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego, Katowice dnia 19 lutego 1924. APK, Sejm Śląski 1077, s. 141—142.

tego podatku /Gruschke, którego już prokurator za to ściga/. Do oporu tego wzywał także obecny tam burmistrz Michatz. Sprawa przybrała tak wyraźny antypaństwowy charakter, iż prokuratoria w Tarnowskich Górach wytoczyła burmistrzowi Michatzowi proces karny za działalność antypaństwową.

- 2/ Wielu dawniejszych obywateli miasta Tarnowskich Gór, pomiędzy innymi Rein, Pinkus, Noher, sprzedało swe nieruchomości w Tarnowskich Górach i wyprowadzili się do Niemiec. Burmistrz Michatz naumyślnie zaniedbał ściągnięcia od tych panów podatku od przyrostu wartości majątku i w ten sposób poszkodował miasto Tarnowskie Góry o kilka tysięcy złotych polskich, pomimo, że miasto to znajduje się w trudnych warunkach finansowych.*
- 3/ Wydział Oświecenia Publicznego zawarł przed 3 tygodniami umowę z burmistrzem Michatzem, mocą której zobowiązał się burmistrz Michatz dawniejszą wyższą szkołę żeńską w Tarnowskich Górach przejąć z powrotem na własność miasta. Umowę tę miała zatwierdzić Rada Miejska Tarnowskich Gór. Na posiedzeniu tejże Rady, dnia 31 stycznia rb. burmistrz Michatz przedstawił umowę tę fałszywie, mianowicie odczytał ustęp o usunięciu z tej szkoły personelu nauczycielskiego, czego w umowie wcale nie było. Rada Miejska ostatecznie umowę tę zatwierdziła. Pan Michatz miał takową nazajutrz przedłożyć Wydziałowi Oświecenia Publicznego, celem otrzymania subwencji na opłacenie personelu nauczycielskiego. P. Michatz do dziś dnia umowy tej nie przedłożył, mimo, że dał mu Wojewoda 1½ miljarða mkp. zaliczki na opłacenie personelu szkolnego. Chociaż p. Michatz wie, że nauczycielstwo od 2 miesięcy pensji żadnej nie otrzymało, zatrzymał odebraną od Województwa zaliczkę u siebie i do dnia dzisiejszego nauczycielstwu tej nie wypłacił. Naraził przez to wyższą szkołę żeńską na to, że stoi ona dziś przed zamknięciem, nie mówiąc już o nieopalaniu tej szkoły.*
- 4/ Mimo kilkakrotnego wezwania p. Michatza przez Wojewódzki Urząd Mieszkaniowy /p. Waloszek/, by uregulować sporne kwestie mieszkaniowe w Tarnowskich Górach, p. Michatz nie raczył nawet odpowiedzieć. Spowodował on przez to bezprawny stan spraw mieszkaniowych w Tarnowskich Górach, jak np., że próżne mieszkania stoją niezajęte, mimo wielkiego braku mieszkań /sprawa Kowolika/²⁹³.*

²⁹³ APK, Sejm Śląski 613, s. 27—32; Sejm Śląski 733, s. 203—206, 214—215; spraw. sten. z 79. pos. Sejmu Śląskiego, 20 lutego 1924 r., łam 1—12. Zgłoszony na 78. posiedzeniu Sejmu Śląskiego, które odbyło się 15 lutego 1924 r., wniosek nagły w sprawie zawieszenia w czynnościach burmistrza Tarnowskich Gór przyjął na następnym posiedzeniu formę interpelacji. Interpelacja ta, ogłoszona w tym samym dniu w postaci druku nr 431, wykraczała treścią znacznie poza zakres wniosku nagłego, zawierając żądanie nie tylko zawieszenia burmistrza w jego urzędowaniu, lecz także odwołania go z funkcji członka rady wojewódzkiej, pociągnięcia do odpowiedzialności za wyrządzone miastu szkody i wytoczenia mu postępowania dyscyplinarnego. APK, Sejm Śląski 612, s. 45—46; spraw. sten. z 78. pos. Sejmu Śląskiego, 15 lutego 1924 r., łam 20—22; Sejm Śląski 613, s. 27—32; spraw. sten. z 79. pos. Sejmu Śląskiego, 20 lutego 1924 r., łam 1—12; dr. nr 431.

49a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Janickiego i tow.
w sprawie natychmiastowego zawieszenia p. Michatza w urzędowaniu jako burmistrza miasta Tarnowskich Gór, oraz jako członka Rady Wojewódzkiej, pociągnięcia go do odpowiedzialności za powstałe wskutek jego zaniedbania straty dla tegóż miasta, oraz do wytoczenia mu dochodzenia dyscyplinarnego
(19 marca 1924)

Odwołując się do pisma Pana Marszałka z 21. lutego 1924 L. dz. O. III.261 w sprawie powyższej mam zaszczyt zawiadomić, iż celem zbadania postawionych p. Michatzowi jako burmistrzowi miasta Tarnowskich Gór zarzutów, zarządziłem lustrację Urzędu miejskiego w Tarnowskich Górach, która odbyła się w dniach 1 — 5 marca 1924.

Podczas tej lustracji stwierdzono co do poszczególnych punktów interpelacji, że

ad 1./ przeciwko burmistrzowi Michatzowi toczą się dochodzenia w Prokuraturze przy Izbie Karnej w Tar. Górach o działalność antypaństwową z powodu wzywania do oporu przeciw płaceniu podatku majątkowego. Wedle oświadczenia Prokuratora Krzysztoforskiego, dochodzenia te nie są ukończone tak, że nie można powiedzieć, czy akt oskarżenia przeciwko burmistrzowi Michatzowi będzie wniesiony, jednakże wedle oświadczenia Prokuratora postawiony w tym względzie p. Michatzowi zarzut nie został jeszcze w zupełności odparty.

ad 2./ w sprawie zaniedbania przez burmistrza Michatza ściągania podatku od przyrostu wartości majątków zauważam, że na podstawie aktów Urzędu miejskiego w Tarn. Górach skonstatowano, iż dochodzenia celem wymiaru powyższego podatku w zasadzie wdrażano już to na podstawie doniesienia Sądu lub Urzędu skarbowego o dokonanej intabulacji, już to na podstawie innych doniesień. W niektórych wypadkach wdrażano te dochodzenia na podstawie dojścia do wiadomości faktu pozbycia — drogą prywatną.

Mimo to komisja lustracyjna przyszła do przekonania, że na ogół sprawy powyższe prowadzono bez należytej troski o dobro miasta i niedokładnie. Niedokładności te tłumaczy burmistrz Michatz brakiem urzędników. —

Poruszone w interpelacji sprawy podatku od przyrostu wartości obywateli, którzy wyprowadzili się do Niemiec, przedstawiają się następująco:

a/ Rein:

Zawiadomienie Sądu Powiatowego o sprzedaży w dniu 19.VI.1922 nieruchomości księga grunt. L. 18 karta 386 własność Izaka Reina na rzecz kupca Fr. Kowolika w Tarn. Górach za cenę Mkn. 460000,— nade-

szło do Magistratu dnia 22.VIII.1922. W odnośnym akcie znajduje się zarządzenie podpisane przez burmistrza Michatza z daty 21.VI.1923 „zur Abgabe der Steuererklärung auffordern”. W księdze podatku przypisano pod pozycją 84 podatek w kwocie 185.982 Mkp. Wedle dowodu doręczenia, wezwanie do zapłaty wręczono dnia 20.VIII.1923 nabywcy Fr. Kowolikowi.

Na to wniósł Kowolik sprzeciw, z daty 22.VIII.1923, w którym wywodzi, że Magistrat miał możliwość ściągnięcia podatku od Reina. Uchwałą z 11.IX.1923 Magistrat odpisał wymieniony podatek. Wedle karty meldunkowej Rein wyprowadził się do Wrocławia dnia 14. maja 1922.

b./ Pinkus:

Wymieniony odmeldował się do Wrocławia dnia 24. VI. 1922

W Magistracie nie ma żadnych aktów sprzedaży domu przez niego.

Burmistrz Michatz oświadczył, że o ile mu prywatnie wiadomo, dom Pinkusa kupił niejaki Lewandowski przed rokiem.

Jakkolwiek kontraktu kupna sprzedaży nie przeprowadzono w księdze gruntowej, to jednak zaniedbania należy szukać w tym, że nie wdrożono w ogóle dochodzeń co do tego, czy własność przeszła na Lewandowskiego.

c./ Noher:

Wedle notatki w księdze meldunkowej z 19. XI. 1923 kupiec Zygmunt Noher wyjechał z Tarn. Gór bez odmeldowania.

Wedle zawiadomienia notariusza Dr. Schmidta w Bytomiu, które weszło dnia 24.VI.1922, sprzedał Noher swoją realność przy ulicy Krakowskiej za cenę 1.000.000 Mkn. Pismem z 30.XII.1922 L. 1244/22 wezwał Urząd skarbowy w Tarnowskich Górach Magistrat, ażeby ten poczynił kroki do obliczania podatku od przyrostu wartości podając, że wartość szacunkowa wynosi 1.500.000,— Mkn. Na tej podstawie wymierzono podatek w kwocie 312.728,— Mkn., którą to kwotę zapłacono dnia 14.VI.1923. —

ad 3./ Wydział Oświecenia Publicznego zawarł dnia 28.I.1924 z burmistrzem Michatzem umowę, wstępną w sprawie subwencjonowania Wyższej Szkoły Żeńskiej w Tarn. Górach. Tekst tej umowy zawiera między innymi następujący ustęp: „Województwo zgadza się na usunięcie obecnej kierowniczkii Wyższej szkoły żeńskiej Stanisławy Ćwierdzińskiej i tych nauczycielek, które nie posiadają wymaganej kwalifikacji do nauczania w Wyższej szkole żeńskiej”. Ustęp ten był powodem nieporozumienia. Dlatego burmistrz Michatz odczytał na posiedzeniu Rady miejskiej dnia 31. stycznia 1924 całą umowę łącznie z tym ustępem. O przedstawieniu zatem z jego strony umowy fałszywie, nie ma mowy.

Na skutek zawarcia tej umowy, którą Reprezentacje miejskie w Tarn. Górach uznały milcząco komunalny charakter tamtejszej Wyższej

szkoły żeńskiej, asygnowano dnia 4.II.1924 subwencję do rąk Magistratu w kwocie półtora miliarda Marek pols. Kwotę tę podjęła Główna Kasa miejska dnia 6.II.1924. O nadejściu tej kwoty burmistrz Michatz szkoły nie zawiadomił, ani kwoty nie wypłacił. Dnia 15.II.1924 Naczelnik Wydziału O.P. zlecił ustnie burmistrzowi natychmiastową wypłatę tej kwoty, ponieważ nauczycielki nie pobrały płacy a budynek szkolny był bez opał. Mimo to dopiero dnia 20.II.1924 wypłacił burmistrz szkole kwotę 1.200.000.000,— Mkp. Resztę tj. 300.000.000,— Mkp. zatrzymał burmistrz, podając do wiadomości nauczycielki odbierającej pieniądze, że co do użycia tej reszty zasięgnie informacji w Województwie. Z reszty tej zapłacono na żądanie dyrektorki szkoły względnie za jej zgodą dnia 23.II.1923 rachunek za książki opiewający na kwotę 144.100.000,— Mkp., dnia 25.II.1924 rachunek na kwotę 9.000.000,— za reparację pieca, a dnia 27.II.1924 asygnowano do rąk dyrektorki kwotę 155.000.000,— Mkp.

Cała ta sprawa wykazuje wyraźnie znamiona antagonizmu między burmistrzem Michatzem a dyrektorką szkoły Ćwierdzińską. Burmistrz Michatz ponosi tu atoli winę o tyle, że nie zawiadomił natychmiast t. j. dnia 6.II.1924 dyrektorki o wpłynięciu subwencji i nie wezwał do jej podjęcia tejże. Tłumaczenie jego, że dyrektorka wiedziała o tym, że subwencja znajduje się w Magistracie nie wytrzymuje krytyki, gdyż nie ma na to dowodu, a jeśliby nawet tak było, to zawiadomienie jej o tym było jego obowiązkiem.

Wedle zeznania dyrektorki szkoły, miasto dostarczyło obecnie opał dla Szkoły.

ad 4./ dla przydziału mieszkań, istnieje w Tarn. Górach Komisja pod przewodnictwem burmistrza Michatza wybrana jeszcze roku 1922. Skład tej Komisji zupełnie nie odpowiada stosunkom narodowościowym w mieście, co niewątpliwie przyczynia się do podnoszenia skarg na sposób jej urzędowania. Z obrad tej komisji nie prowadzi się żadnych protokołów ani zapisków, co jest niewłaściwym. Tak samo jest z biurem mieszkaniowym. Prowadzący je urzędnik jest tak zajęty innymi sprawami, że o należytych prowadzeniu spraw mieszkaniowych mowy być nie może.

W szczególności nie ma żadnej listy poszukujących mieszkań, wskutek czego o kolejności przydziałów nic konkretnego nie można było stwierdzić. Również zauważono brak wszelkiej kontroli stanu mieszkań w mieście tudzież czy są one wszystkie należycie wykorzystane, co w mieście liczącym około 15 000 mieszkańców jest nieodzowne. —

Jest konieczną rzeczą, aby Rada miejska wybrała nową, względnie uzupełniła dotychczasową komisję mieszkaniową odpowiednio do zmienionych warunków narodowościowych oraz aby Magistrat zreorganizował Urząd mieszkaniowy.

O ile wreszcie chodzi o poruszoną w interpelacji sprawę Kowolika, to przedstawia się ona jak następuje:

Kowolik kupił w roku 1922 dom w Tarn. Górach przy ulicy Dworcowej L. 11. Na parterze tego domu w ubikacjach mieszkalnych mieściły się od roku 1915 biura firmy L. Möller. Wedle oświadczenia burmistrza Michatza, Magistrat zezwolił w swoim czasie na umieszczenie biura w tych ubikacjach. Aktów odnośnych nie odszukano.

Kowolik, który wniósł sprawę do Urzędu rozjemczego o usunięcie firmy L. Möller z ubikacji zajmowanych, stawiał w Magistracie wnioszek, ażeby mu ubikacje przez firmę opróżnić się mające przydzielono i ażeby mu udzielono policyjno-budowlane zezwolenie na przebudowę tych ubikacji na skład.

Magistrat udzielił zarządzeniem z 1.IX.1922 na podstawie § 13 rozp. policyjnego o budowlach zezwolenie, mające ważność na rok, na przebudowę wspomnianych ubikacji na sklep.

Zezwolenie to, mieściło w sobie implicite przydział ubikacji zajmowanych jeszcze przez firmę Möller Kowolikowi a równocześnie uznanie tych ubikacji za ubikacje przemysłowe. Było to jednak bez praktycznego znaczenia dla wnioskodawcy, gdyż ubikacje nie były próżne.

Sprawa opróżnienia tych ubikacji przez firmę Möller ciągnęła się w urzędzie rozjemczym oraz w Sądzie powiatowym do grudnia 1923.

Ponieważ jednak ważność wspomnianego zezwolenia na przebudowę wygasła we wrześniu 1923, przeto Kowolik stawiał ponownie dnia 17. VIII. 1923 wniosek o udzielenie mu pozwolenia policyjno-budowlanego jednakże bez skutku, gdyż wniosek ten dotąd przez Magistrat załatwiony nie został.

Tymczasem dnia 17. XII. 1923 wyprowadziła się firma Möller z zajmowanych ubikacji. Kowolik w nocy z 17. na 18. grudnia 1923 otworzył mieszkanie i rozpoczął roboty budowlane mimo, że zezwolenia na budowę nie było. Wobec tego dnia 18.XII.1923 miejska policja budowlana mieszkanie powyższe obłożyła aresztem, a burmistrz Michatz rozporządzeniem z 3.I. 1924 zawezwał Kowolika stosownie do § 132 ustawy o ogólnym zarządzie kraju²⁹⁴ do oświadczenia się w przeciągu 24 godzin, czy jest

²⁹⁴ Chodzi o ustawę Parlamentu Rzeszy z 30 lipca 1883 r. o ogólnym zarządzie kraju (Gesetz über die Allgemeine landesverwaltung. Vom 30. Juli 1883. RGBL., S. 195), której § 132 stanowił:
§ 132. Der Regierungspräsident, der Landrath, die Ortpolizeibehörde und der Gemeinde- (Guts-) Vorsteher (-Vorstand) sind berechtigt, die von ihnen in Ausübung der obrigkeitlichen Gewalt getroffenen, durch ihre gesetzlichen Befugnisse gerechtfertigten Anordnungen durch Anwendung folgender Zwangsmittel durchzusetzen:

1) Die Behörde hat, sofern es thunlich ist, die zu erzwingende Handlung durch einen Dritten ausführen zu lassen und den vorläufig zu bestimmenden Kostenbetrag im Zwangswege von den Verpflichteten einzuziehen.

gotów przyprowadzić mieszkanie do pierwotnego stanu, gdyż w wypadku przeciwnym ściągnie się z niego przymusowo kosztą przywrócenia do pierwotnego stanu, które wyniosą 250.000.000,— Mkp.

Na pismo to oświadczył Kowolik /pisemnie/, że wnosi zażalenie oraz, że ubikację przyprowadzi do pierwotnego stanu dopiero po wyczerpaniu wszystkich instancji.

W międzyczasie zarządzeniem Magistratu w Tarn. Górach z 20. stycznia 1924 przydzielono sporne ubikację Górnośląskiemu Tow. Akc. dla Przemysłu Drzewnego. Burmistrz Michatz tłumaczył, że nastąpiło to dlatego, że Kowolik na wspomniane wyżej zawezwanie do oświadczenia się, nie dał żadnej odpowiedzi i że osoba prywatna nie mogłaby była wykonać robót adaptacyjnych potrzebnych do przyprowadzenia ubikacji do stanu mieszkalnego na swój koszt. Wspomniana firma roboty rozpoczęła, atoli później ich zaprzestała tak, że w posiadaniu spornych ubikacji znajduje się obecnie faktycznie Fr. Kowolik. Sprawa ta znajduje się w Urzędzie Wojewódzkim w rekursie i będzie w dniach najbliższych załatwioną w toku instancji.

Jak z powyższego wynika, stwierdzono, we funkcjonowaniu urzędu miejskiego w Tarn. Górach pewne niedokładności i nieprawidłowości, wszelako przeprowadzone dochodzenia nie wykazały, aby niedokładności te dostatecz-

- 2) Kann die zu erzwingende Handlung nicht durch einen Dritten geleistet werden, — oder steht es fest, daß der Verpflichtete nicht im Stande ist, die aus der Ausführung durch einen Dritten entstehenden Kosten zu tragen, — oder soll eine Unterlassung erzwungen werden, so sind die Behörden berechtigt, Geldstrafen anzudrohen und festzusetzen, und zwar:
- a) die Gemeinde- (Guts-) Vorsteher bis zur Höhe von Fünf Mark;
 - b) die Ortspolizeibehörden und die Städtischen Gemeinde-Vorsteher (-Vorstände) in einem Landkreise bis zur Höhe von sechzig Mark;
 - c) die Landräthe, sowie die Polizeibehörden und Gemeinde-Vorsteher (-Vorstände) in einem Stadtkreise bis zur Höhe von einhundertfünfzig Mark;
 - d) der Regierungspräsident bis zur Höhe von dreihundert Mark.
- Gleichzeitig ist nach Maßgabe der §§. 28, 29 des Strafgesetzbuchs für das Deutsche Reich die Dauer der Haft festzusetzen, welche für den Fall des Unvermögens an die Stelle der Geldstrafe treten soll.

Der Höchstbetrag dieser Haft ist

in den Fällen zu	a = Ein Tag,
— — — —	b = Eine Woche,
— — — —	c = Zwei Wochen,
— — — —	d = Vier Wochen.

Der Ausführung durch einen Dritten (Nr. 1), sowie der Festsetzung einer Strafe (Nr. 2) muß immer eine schriftliche Androhung vorhergehen; in dieser ist, sofern eine Handlung erzwungen werden soll, die Frist zu bestimmen, innerhalb welcher die Ausführung gefordert wird.

- 3) Unmittelbarer Zwang darf nur angewendet werden, wenn die Anordnung ohne einen solchen unausführbar ist.

nie uzasadniały zawieszenie burmistrza Michatza, w służbie i wytoczenie mu śledztwa dyscyplinarnego. W szczególności nie mogło być stwierdzonym, iż wskutek umyślnych zaniedbań burmistrza Michatza powstała szkoła²⁹⁵ dla miasta. Wobec tego ograniczyć się muszę do wydania zarządzeń mających na celu usunięcie dotychczasowych niedomagań i prawidłowe funkcjonowanie Magistratu w Tarn. Górach, oraz na wytknięcie na razie burmistrzowi spostrzeżonych usterek. Oczywiście to nie dotyczy sprawy zawisłej przed Sądem. Zależnie od wyniku tych dochodzeń wytoczę ewentualnie dochodzenie dyscyplinarne.

O ile chodzi o zawieszenie p. Michatza w czynnościach jako członka Rady Wojewódzkiej zaznaczam, że nie uważam się za uprawnionego do wydania takiego zarządzenia i sądzę, że z braku wyraźnych przepisów w tym względzie tylko ten zawiesić go może w tych czynnościach, kto go wybrał t.j. Sejm Śląski.

Równocześnie załączam odpis niniejszej odpowiedzi z uprzejmą prośbą o przekazanie tegóż PP. Interpelantom²⁹⁶.

50

Interpelacja Komisji Socjalnej w sprawie inwalidów wojennych
względnie ich pozostałych
(27 lutego 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: wszyscy członkowie Komisji Socjalnej, reprezentujący, w systemie wyborów proporcjonalnych d'Hondte'a, cztery kluby poselskie.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Piotr Pronobis, Janina Omańkowska, Joseph Pawlas, Józef Wiechuła, Jan Lubos, Bernard Jankowski, Michał Grajek.
4. Treść interpelacji:

Podpisani zapytują:

- 1) *Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że bardzo wielka ilość uprawnionych do pobierania renty na podstawie ustawy z dnia 12. maja 1920 (dz. ust. Rzeszy Niem. str. 989)²⁹⁷ całymi miesiącami albo wcale nie otrzymuje albo otrzymuje ją częściowo i to z wielkim opóźnieniem.*

²⁹⁵ Winno być: szkoda.

²⁹⁶ Pismo wojewody Konckiego, L. Prez. 1003/2, z 19 marca 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 207—213.

²⁹⁷ Gesetz über die Versorgung der Militärpersonen und ihrer Hinterbliebenen bei Dienstbeschädigung (Reichsversorgungsgesetz). Vom 12. Mai 1920. RGBI. 1920, S. 989.

- 2) Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że ogromnej ilości osób uprawnionych do pobierania renty nie przeklasyfikowano dotąd renty na podstawie § 93 cyt. ust.²⁹⁸ za czas od 1.4.1920.
- 3) Jakie zarządzenie zamierza wydać Pan Wojewoda względnie już wydał, by usunąć te opłakane stosunki panujące w Urzędach rent wojskowych pod względem asygnowania rent?
- 4) Jakie zarządzenie zamierza wydać Pan Wojewoda względnie już wydał, by zabezpieczyć na przyszłość prawidłową wypłatę rent uprawnionym do ich poboru.

Uzasadnienie.

Pobierana renta jest dla przeważnej części rentobiorców jedynym źródłem utrzymania, dla reszty zaś z natury rzeczy stanowi uzupełnienie utrzymania, którego uprawniony wskutek inwalidztwa własną pracą uzyskać nie może.

Nie potrzeba bliższych wywodów w jakim położeniu znajduje się inwalida wojenny względnie pozostali po nim członkowie rodziny, w wypadku, gdy przez szereg miesięcy nie otrzymują wcale renty lub gdy ją otrzymują z kilkumiesięcznym opóźnieniem.

Wobec podnoszonych od szeregu miesięcy żalów starała się Komisja Socjalna przez zaproszenie Przedstawiciela Województwa, Głównego Urzędu rent wojskowych i Związku inwalidów wojennych na swe posiedzenie, wy badać przyczynę tych utyskiwań i wpłynąć na usunięcie powodów do zażaleń.

Nie odniosło to jednak pożądaných skutków, gdyż żale nie tylko nie ustały, lecz przeciwnie mnożą się z każdym dniem.

Ostatnio na zjeździe delegatów Śląskiego Związku Inwalidów Wojennych w dniu 13 stycznia wszyscy mówcy prawie wyłącznie podnosili żale z powodu niewypłacania lub spóźnionego wypłacania rent.

Pod 1/ dołącza się przedłożony przez Śląski Związek Inwalidów w Załączu wykaz rentobiorców, którzy pod względem wypłaty należnej im renty są pokrzywdzeni²⁹⁹. W wykazie tym podano szczegółowo, w czym polega pokrzywdzenie. Wedle oświadczenia członków Zarządu Związku, wykaz ten nie jest wyczerpu-

²⁹⁸ § 93 des Reichsversorgungsgesetzes:

Die auf Grund der bisher geltenden Gesetze zu zahlenden Versorgungsgebühren werden nach dem 1. April 1920 so lange weitergezahlt, bis die Gebühren nach diesem Gesetze festgestellt sind. Die Feststellung erfolgt rückwirkend vom 1. April 1920 an, die nach Satz 1 gezahlten Beträge sind anzurechnen. Sind die nach diesem Gesetze festgestellten Gebühren niedriger als die bisher gewährten Gebühren, so tritt die Minderung mit dem Ablauf des Monats ein, der auf die Zustellung des Bescheids folgt.

²⁹⁹ Załącznik A do interpelacji Komisji Socjalnej w sprawie niewypłacania rent obejmuje 37 przypadków. Zob. APK, Sejm Śląski 733, s. 236—239.

jący i wypadków niewypłacenia rent względnie niezalatwienia podań jest daleko więcej.

W czasie jednej dyskusji z przedstawicielami Głównego Urzędu Rent Wojskowych na ten temat podniesiono, że Główny Urząd Rent Wojskowych nie ponosi żadnej winy, lecz winę ponoszą urzędy pocztowe, których urzędnicy nie umieją należycie obliczyć należnych rent. Przedstawiciele urzędów pocztowych na posiedzeniu tym nie było ani ich nie wzywano, gdyż oni podlegają nadzorowi władz centralnych.

Z przedłożonych obecnie Panu Wojewodzie do rozpatrzenia spraw /p. załącznik/ zdaniem podpisanych wynika jednak przeciwieństwo.

W szczególnych wypadkach Główny Urząd Rent Wojskowych wydał bowiem wprawdzie uchwałę ustalającą rentę, urzędy pocztowe nie otrzymały jednak polecenia wypłaty, gdyż wedle informacji udzielonych uprawnionym w urzędzie pocztowym nie nadeszło żadne polecenie wypłaty.

W bardzo wielkiej ilości wypadków wstrzymano uprawnionym wdowom wypłatę renty z tego powodu, że jedno z jej dzieci, na którą pobiera rentę sierocą, ukończyło 18 lat i renty ukróconej o resztę tego dziecka, nie wypłaca się od szeregu miesięcy.

Urząd pocztowy nie może tu ponosić winy, skoro wstrzymano wypłatę całej renty. W wypadkach tych rentobiorczyni została niejako ukarana za to, że była uczciwą i doniosła o ukończeniu przez dziecko 18 lat, gdyż gdyby tego była nie uczyniła, byłaby nadal rentę pobierała. Poza tym w kilku wypadkach nie zalatwiono dotąd podania o przyznania renty.

Wszystkie wypadki wymienione w załączniku wskazują na to, iż w Głównym Urzędzie Rent Wojskowych nie pracuje się tak, jak się powinno pracować.

Pan przedstawiciel Województwa na jednym z posiedzeń Komisji Socjalnej na usprawiedliwienie Głównego Urzędu Rent Wojskowych naprowadził, iż manipulacja kancelaryjna w urzędzie opierająca się na przepisach niemieckich jest przewlekła i powoduje wielką stratę czasu, tudzież obecnie ulepsza się tę manipulację.

Podpisani uznają słuszność tych wywodów, lecz zdaniem ich ulepszenia te trzeba albo zaraz wprowadzić albo do opracowania spraw wedle dotychczasowego systemu przyjąć taką ilość urzędników dobrych, by sprawy wczas i należyście zostały opracowane, by inwalidzi i pozostali po nich członkowie rodziny nie cierpieli na skutkach złego i uciążliwego systemu manipulacji.

Zdaniem podpisanych w wielkiej ilości wypadków wymienionych w załączniku czas już było nawet przy dotychczasowej lub nowej manipulacji sprawę zalatwić.

Podpisani dochodzą więc do wniosku, że winę w nie wypłaceniu względnie spóźnionym wypracowaniu ponosi Główny Urząd Rent Wojskowych.

W końcu zwracają podpisani uwagę na to, iż ten rodzaj traktowania inwalidów wojennych i pozostałych po nich członków rodziny powoduje straszne roz-

goręczenie nie tylko między bezpośrednio dotkniętymi, lecz między resztą ludności górnośląskiej i nie przyczynia się do ugruntowania w ludzie górnośląskim myśli o państwowości polskiej. ad 2/ Na podstawie § 93 cyt. ust. mają być renty osób, które pobierały rentę na podstawie ustaw obowiązujących przed tą ustawą w miarę przepisów ustawy z 12. V. 1920 przeklasyfikowane.

Wiadomo jest podpisanym, że bardzo wiele rent pochodzących z czasów z przed 1.IV. 1920³⁰⁰ nie jest przeklasyfikowanych.

Zdaniem podpisanych czas już było od chwili objęcia Śląska przez Polskę renty te przerachować, gdyż rentobiorcy wskutek dewaluacji ponoszą znaczne straty³⁰¹.

50a

Odowiedź wojewody na interpelację Komisji Socjalnej w sprawie inwalidów wojennych względnie ich pozostałych (8 kwietnia 1924)

Na interpelację Komisji Socjalnej wniesionej w dniu 27. lutego br. w sprawie inwalidów wojennych względnie ich pozostałych mam zaszczyt przesłać na ręce Pana Marszałka następującą odpowiedź:

1./ Znanym mi jest zupełnie dokładnie stan przeklasyfikowania inwalidów według ustawy z 12. maja 1920 roku Reichsgesetzblatt str. 989. Wina jednak tego stanu datuje się jeszcze z czasów administracji niemieckiej. Według bowiem przeprowadzonej statystyki ogólna ilość ofiar wojny zamieszkałych na obszarze Górnego Śląska w części Polsce przyznanej obejmuje 33.815 osób. Z tej liczby urzędy niemieckie przeklasyfikowały w czasie od 1. kwietnia 1920 do 30. czerwca 1922, t.j. w przeciągu 27 miesięcy przy około 150 wykwalifikowanych urzędnikach 11.196. Natomiast urzędy rent będące pod administracją polską przeklasyfikowały przy 140 urzędnikach w przeciągu 18 miesięcy 9598 spraw. Gdy ilość spraw załatwionych przeciętnie miesięcznie za czasów niemieckich wynosiła 414, to za czasów naszych już w pierwszych miesiącach wynosiła 533. Rzecz naturalna, że w razie nieprzeklasyfikowania renty na podstawie przytoczonej wyżej ustawy wchodzi w rachubę art. 93 tejże ustawy, wedle którego miałyby być płacone renty zaliczkowo według norm w kwietniu 1920 obowiązujących. Gdybym jednakowoż chciał zarządzić skrupulatne stosowanie tych przepisów, wówczas wstawiłbym wszystkich inwalidów w bardzo przkre położenie. Inwalidzi otrzymywaliby bowiem tak znikomą sumę w markach niemieckich, że ilość ta nawet w setnych częściach marki polskiej wyrazić by się nie dała.

³⁰⁰ Prawdopodobnie ma być: 1.V.1920, gdyż interpelanci powołują się poprzednio na ustawę z 12 maja 1920 r.

³⁰¹ APK, Sejm Śląski 733, s. 222—225.

Ażeby uregulować sprawę zaległości z czasów od 1. kwietnia 1920 do 30. czerwca miałem zaszczyt przedłożyć już Panu Marszałkowi projekt ustawy, który w pierwszym czytaniu przez Plenum Sejmu został przekazany Komisji Socjalnej.

- 2./ *Ilość nieprzeklasyfikowanych inwalidów przy zastosowaniu ustawy z 15. maja 1920 była według stanu z 1. lutego 1924 następująca:*

Z wykazanej wyżej ilości 33.815 osób pozostało władzom polskim do przeklasyfikowania 22.219 osób, z tego 11.799 inwalidów, 2.951 wdów i 7.469 rodziców.

Wina nieprzeklasyfikowania dotychczas wszystkich wymienionych wyżej osób polega nie na urzędnikach urzędów rent wojskowych względnie na zaangażowanych do tego lekarzach kontraktowych, lecz na całym systemie opartym o niemieckie przepisy. By stan ten usunąć, Rada Wojewódzka, trzymając niejako rękę na pulsie omawianej sprawy, już w lipcu ubiegłego roku starała się złemu zapobiec i to w podwójnym kierunku. Korzystając z upoważnień nadanych jej przez ustawę Sejmu Śląskiego z maja ub. r. w przedmiocie podwyższenia stawek rent wojskowych tudzież dodatków drożyznianych do tychże rent³⁰² w miarę drożyzny wydała dwa rozporządzenia z datą 1. sierpnia 1923 regulujące nie tylko wysokość zaopatrzenia inwalidzkiego, lecz także sposób wymiaru i wypłaty. W owym czasie bowiem wskutek bardzo znacznego spadku marki niemieckiej zaznaczyła się niestosunkowo wielka różnica w zaopatrzeniu pieniężnym inwalidów zamieszkałych na obszarze Górnego Śląska w stosunku do inwalidów zamieszkałych na innych obszarach Rzeczypospolitej Polskiej. Zaszła zatem konieczność uregulowania nie tylko kwoty pieniężnej, lecz także sposobu wypłacania a to z tych powodów, by kwoty pieniężne dostające się do rąk inwalidów dotychczas podwójnymi drogami, t. j. przez Urzędy pocztowe i przez Wydziały opieki społecznej /Kreiswohlfahrtsamt, Farsorgestellte für Kriegsinvaliden und Kriegsbeschädigte, bezw. Kriegshinterbliebenen/ przy Wydziałach powiatowych dostały się jedną jednolitą drogą w czasie możliwie najkrótszym. Ponieważ był to wówczas okres wprowadzenia na obszar Górnego Śląska faktycznie w całym życiu publicznym marki polskiej, władze wojewódzkie miały zatem ułatwioną drogę do uregulowania sprawy zaopatrzenia pieniężnego inwalidów zgodnie z przepisami obowiązującymi w całej Rzeczypospolitej. Już przez sam fakt wprowadzenia wypłaty rent w markach polskich w miejsce niemieckich po al

³⁰² Art. 1 ustawy z dnia 16 maja 1923 r. w przedmiocie upoważnienia Rady Wojewódzkiej do zmian kwot pieniężnych rent wojskowych, rent powstańczych i dodatków drożyznianych (Dz.U.Śl. Nr 21, poz. 132) stanowił:

Upoważnia się Radę Wojewódzką zmienić odpowiednio do wzrostu drożyzny:

- a) stawki rent wojskowych,
- b) stawki rent powstańczych,
- c) normy dodatków drożyznianych dla pobierających rentę wojskową lub powstańczą.

pari uzyskali bezzwłocznie inwalidzi podwyżkę swego zaopatrzenia o 30%. Ponadto zarządzono na czas aż do definitywnego obliczenia indywidualnego renty, zaliczkową wypłatę dotychczasowej renty w markach polskich w wysokości 64-krotnej. Przez takie tymczasowe uregulowanie osiągnięto zaopatrzenie na tutejszym obszarze równe zaopatrzeniu na innych obszarach Rzeczypospolitej Polskiej a nadto uzyskano możliwość stosowania automatycznie uchwał Rady Ministrów w przedmiocie każdorazowych podwyżek rent dla inwalidów na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. —

Odnosnie powyższego punktu pozwalam sobie zauważyć jeszcze, że jako podstawę do przeklasyfikowania renty wedle ustawy z 1920 r. służy orzeczenie lekarskie o stopniu niezdolności zarobkowej danego inwalidy. Do tej czynności angażuje Urząd Wojewódzki lekarzy kontraktowych. Niestety brak na tutejszym obszarze chętnych lekarzy jest przyczyną, że ilość badanych inwalidów jest stosunkowo niewielka, wobec czego intensywność przeklasyfikowań nie może być dostatecznie silną. —

Ponadto pozwalam sobie zauważyć, że w dotychczasowych przepisach niemieckich brak postanowień karnych na tego rodzaju wypadki, jeżeli inwalida zawezwany do badań zupełnie przed lekarzem się nie stawił. —

Według danych z miesiąca grudnia 1923, stycznia i lutego br. stan przedstawia się następująco:

W grudniu 1923 wezwano	618
nie stawiło się	212
w styczniu rb. wezwano	700
nie stawiło się	207
w lutym br. wezwano	820
nie stawiło się	233

Znamiennym jest również fakt, do jakiej kategorii inwalidów pod względem stopnia niezdolności zarobkowej należą niezgłaszający się. Za przykład podaję okręg Urzędu rent Wojskowych w Świętochłowicach jako największy, obejmujący mniej więcej 2/3 wszystkich inwalidów. Z niezgłaszających się należało 35 do 15%, 74 do 20%, 22 do 30%, 23 do 35%, 6 do 40%, 4 do 50%, 1 do 75%. —

Ażeby ten stan wpływający ujemnie na tok administracji i nie leżący w interesie samych inwalidów usunąć, tym bardziej, że dawało to asumpt do występowania przeciwko władzom, jakoby one były winne złemu, w przedłożonym projekcie ustawy o uregulowaniu zaległych należytości z tytułu zaopatrzenia pieniężnego inwalidów mającego być przedmiotem obrad na posiedzeniu Komisji Socjalnej, wstawiono art. 8 zawierający odpowiednie postanowienia karne dla inwalidów nie czyniących zadość wezwaniu do stawiennictwa przed lekarzem. —

Fakt nieotrzymywania przez inwalidów całymi miesiącami pełnej lub częściowej renty nie polega w dużej mierze na winie urzędów rent woj-

skowych względnie poszczególnych urzędników w tychże urzędach, lecz na dotychczasowym systemie, który został częściowo usunięty, tudzież na winie samych inwalidów. Według bowiem prowadzonych przez urzędy rent wojskowych zapisków nie zgłosiło się w miesiącu grudniu 1923 i styczniu 1924 po odbiór renty około 1/8 część wszystkich inwalidów. W samym okręgu urzędu rent wojskowych w Świętochłowicach nie zgłosiło się po rentę w miesiącu grudniu 1923 i styczniu 1924 przeszło 1028 inwalidów. Największą ilość niezgłaszających się przedstawiają inwalidzi o stopniu niezdolności zarobkowej poniżej 45%.

Z przedstawionych co dopiero momentów wynika, że inwalidzi nisko-procentowi nie przychodzą po renty, ponieważ jak to niejednokrotnie doszło do wiadomości Urzędu Wojewódzkiego nie opłaci się im droga po stosunkowo niewielką kwotę, a nadto fakt niestawienia się inwalidów nisko-procentowych do badań lekarskich naprowadza na jeden niewątpliwy wniosek, że ci inwalidzi obawiają się utraty choćby tej malej renty w razie szczegółowego ponownego zbadania lekarskiego i orzeczenia niezdolności zarobkowej poniżej 15%. Stwierdzić mi dziś wypada, że z nieprzeklasyfikowanych inwalidów pod względem niezdolności zarobkowej wynosi przy dotychczasowych 20% 3.894 inwalidów, zaś przy dotychczasowych 30% 1.516 inwalidów.

- 3./ *Uwzględniając i ilość personelu a przede wszystkim jego jakość nie mogę czynić urzędnikom zajęтым w urzędach rent wojskowych żadnych zarzutów, zwłaszcza, że wyżej przedstawiłem, iż ilość spraw załatwionych przeciętnie miesięcznie przekracza znacznie ilość spraw załatwionych za czasów przed objęciem Górnego Śląska przez władze polskie. Mając jednak możliwość wprowadzenia pewnych zmian wewnętrznych w urzędach rent wojskowych, oparłszy się o rozporządzenie Rady Wojewódzkiej z 1. sierpnia 1923 zarządziłem uproszczenie postępowania wymiarowego, jako też manipulacyjnego w tym kierunku, iż zarządziłem prowadzenie jednolitej registratury, jednolitego dziennika podawczego tudzież innych zapisków kancelaryjnych. W postępowaniu wymiarowym zaś oparły się urzędy rent wojskowych o znacznie prostsze przepisy wzorowane na przepisach ogólnopństwowych a to przede wszystkim w tym kierunku, że wyeliminowano bardzo wielką liczbę bo około 200 najrozmaitszych formularzy według systemu niemieckiego a wprowadzono zaledwie kilkanaście około 20 prostych i przejrzystych formularzy według systemu ogólnopństwowego. Usunięto jak przedtem zaznaczyłem, wypłatę rent przez urzędy pocztowe a dodatków drożyznianych przez Wydziały powiatowe w tym kierunku, że we wszystkich wypadkach, w których nastąpiło definitywne obliczenie wypłaca się interesowanemu inwalidom względnie pozostałym należne im sumy za pośrednictwem P.K.O. bezpośrednio do rąk tychże osób, w wypadkach zaś, w których dotychczas definitywne przeklasyfikowanie względnie obliczenie nie nastąpiło wyłącznie tylko przez Urzędy pocztowe.*

4./ *W odpowiedzi na ten punkt mógłbym się przede wszystkim powołać na wywody dotychczasowe. W uzupełnieniu jeszcze podnoszę i te momenty, że przede wszystkim dążę do przeorganizowania urzędów rent wojskowych tak w kierunku ich zakresu działania jak również odnośnie zajętego w tychże urzędach personelu; trzy okręgowe urzędy rent wojskowych ograniczają się obecnie do prowadzenia ewidencji inwalidów zamieszkałych w ich okręgu, do pośredniczenia w badaniach lekarskich tudzież do pośredniczenia w całej działalności opiekuńczej nad inwalidami. Główny natomiast Urząd rent wojskowych obok agend nadzorczych nad wspomnianymi urzędami okręgowymi prowadzi agendy wymiarowe zaopatrzenia pieniężnego na podstawie danych co do stopnia niezdolności zarobkowej nadsyłanych przez okręgowe urzędy. —*

Odnosnie personelu, który według stanu z końca stycznia br. wynosił 133 funkcjonariuszów a wśród nich 72 bez żadnych kwalifikacji do objęcia stanowisk urzędowych, bo byłych robotników z zawodu, w szczególności 21 górników, 11 ślusarzy, 7 kupców, 5 hutników, 5 rolników, 3 kowali, a 20 do piętnastu różnych zawodów, zmierzam do odpowiedniej wymiany pracowników niekwalifikowanych na kwalifikowanych, ażeby pracę po uzyskaniu orzeczeń lekarskich odpowiednio przyspieszyć. Że dążność ta, t. j. zmiana personelu, oparcie się postępowania wymiarowego o przepisy ogólnopństwowe, wreszcie uproszczenie wewnętrznej manipulacji kancelaryjnej przyniosły dotychczas pożądane owoce, niech na dowód posłużą następujące daty:

W czasie od 1. października 1923 do końca marca 1924 a więc w przeciągu 6 miesięcy załatwiono 5928 spraw, t. j. przeciętnie miesięcznie 987 spraw w stosunku do załatwionych za czasów niemieckich przeciętnie 414.

Znamiennym jest również objaw postępu w poszczególnych miesiącach. W czasie od 1. października 1923 do 31. stycznia 1924 załatwiono przeciętnie 749 spraw. Od 1. lutego do końca marca br. załatwiono przeciętnie 1203 spraw. —

Ponieważ od 1. lipca 1923 wysokość zaopatrzenia pieniężnego inwalidów na G. Śląsku nie różni się od wysokości zaopatrzenia na obszarze Rzeczypospolitej poza Górnym Śląskiem, tudzież w uwzględnieniu znacznie korzystniejszego rozwiązania kwestii zaopatrzenia pieniężnego inwalidów według postanowień ogólnopństwowych Rzeczypospolitej Polskiej a wreszcie w uwzględnieniu znacznie prostszego postępowania administracyjnego według przepisów ogólnopństwowych polskich, poczyniłem odpowiednie kroki zgodnie z postulatami związku inwalidów na obszar Województwa Śląskiego niejednokrotnie władzom wojewódzkim i komisjom sejmowym przedstawionymi rezolucją sejmową powziętą w jesieni 1922 u władz centralnych w kierunku rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy o zaopatrze-

niu pieniężnym inwalidów wojennych tudzież pozostałych rodzin z 18. marca 1921³⁰³ na górnośląską część obszaru Województwa Śląskiego. —

Na okoliczności podniesione w załączniku A do interpelacji pod punktem 1 — 37 wyjaśnienia przylegają. —

Po zbadaniu poszczególnych spraw następujące momenty zasługują na uwagę:

- a/ ani interesowani ani Związek Inwalidów nie zapoznał się dokładnie z obowiązującymi obecnie przepisami co do wymiaru i wypłaty renty, wskutek czego stawiają często żądania prawnie niedopuszczalne.*
- b/ niejednokrotnie skarżą się na Urzędy rent czy to w Związku inwalidów czy też przed członkami Sejmu Śląskiego osoby, które do Urzędu rent żadnego wniosku nie postawiły i których Urzędy w ewidencji swej nie prowadzą.*
- c/ zachodzą wypadki, że pewną sprawę już dawno, a nawet za czasów niemieckich definitywnie odmownie rozstrzygnięto i interesowane osoby o tym zawiadomiono, a mimo to i te osoby i Związek inwalidów w dalszym ciągu sprawy te w Urzędach rent wznawiają. —*
- d/ przedstawione przez Związek inwalidów sprawy i załączone do interpelacji zostały w przeważnej części załatwione ubiegłego roku³⁰⁴. -*

51

Interpelacja

posłów Macheja i tow. do Pana Wojewody w sprawie niedopuszczania obywatela polskiego prof. Adama Czerbaka do urzędzenia w Katowicach wykładów na temat „Potęga woli i magnetyzmu” 14 i 15 lutego 1924 r.
(12 marca 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Antoni Czajor, Wiktor Rumpfelt, Johann Kowoll, Józef Wiechuła, Wojciech Mokry, Klemens Borys, Jan Juchelek, Karl Buchwald.
4. Treść interpelacji:

³⁰³ Ustawa z dnia 18 marca 1921 r. o zaopatrzeniu pieniężnym inwalidów wojennych tudzież pozostałych rodzin Dz.U.R.P. Nr 32, poz 195.

Rezolucja Sejmu Śląskiego w sprawie rozciągnięcia na górnośląską część województwa śląskiego została uchwalona 7 października 1922 r. APK, Sejm Śląski 735, s. 62.

³⁰⁴ APK, Sejm Śląski 733, s. 243—250.

Uzasadnienie:

Biuro koncertowe p. Wojtaszka w Katowicach wniosło dnia 9 lutego 1924 r. podanie do Dyrekcji Policji w Katowicach o pozwolenie na urządzenie dwóch wykładów przez prof. Adama Czerbaka znanego w tej dziedzinie nie tylko w Polsce, lecz i zagranicą.

Dyrekcja Policji aktem z dnia 11 lutego 1924 r. L. 939 udzieliła pozwolenie na urządzenie tych wykładów, zaś 13 lutego pozwolenie raz wydane zostało cofnięte z powodu rzekomego braku kompetencji. Według wiarygodnych informacji wpłynął na cofnięcie wydanego pozwolenia naczelnik Wydziału zdrowia, p. Dr. Rostek, który o ile sprawy te należą do jego kompetencji, przez wydanie takiego zakazu okazał się niezdolny do wykonywania powierzzonego mu urzędu i naraża władze państwowe polskie na pośmiewisko całego cywilizowanego na demokratycznych zasadach opartego świata.

Oprócz tego narażony został właściciel biura koncertowego na ciężkie straty spowodowane zakazem odbycia wykładów. Prośba wniesiona przez profesora Czerbaka przed kilkoma miesiącami do Województwa Śląskiego o udzielenie mu koncesji na urządzenie wykładów na Śląsku Górnym, dotąd nie została załatwiona. Wobec tego podpisani zapytują:

- 1/ Jak się Pan Wojewoda zapatruje na stanowisko zajęte w sprawie zakazu odbycia odczytu p. prof. Czerbaka przez naczelnika Wydziału Zdrowia Publicznego.*
- 2/ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby w przyszłości raz udzielone zezwolenie władz nie było odwoływane, a to ze względu na straty, na jakie są narażani obywatele polscy.*
- 3/ Czy Pan Wojewoda zechce przyspieszyć załatwienie prośby prof. Czerbaka zalegającej w urzędach wojewódzkich³⁰⁵.*

51a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i tow. do Pana Wojewody w sprawie niedopuszczania obywatela polskiego prof. Adama Czerbaka do urządzenia w Katowicach wykładów na temat „Potęga woli i magnetyzmu”

14 i 15 lutego 1924 r.

(18 kwietnia 1924)

Odwołując się do pisma z 13. marca 1924 L. O. III. 283 w sprawie powyższej mam zaszczyt oznajmić, że podanie Biura koncertowego Wojtaszka o zezwolenie na urządzenie w Katowicach w dniach 14. i 15. lutego 1924 dwóch odczy-

³⁰⁵ APK, Sejm Śląski 615, s. 89; 733, s. 241, 242, 263; spraw. sten. z 81. pos. Sejmu Śląskiego, 12 marca 1924 r., łam 28.

tów Adama Czerbaka z dziedziny mediumizmu wpłynęło niewłaściwie w dniu 9. lutego 1924 do Dyrekcji Policji w Katowicach zamiast do Wydziału miejskiego w Katowicach.

Wskutek tego udzieliła Dyrekcja Policji przez pomyłkę 11. lutego 1924 do L. II. 939 pozwolenia na urządzenie tych odczytów, jednakże już dnia 13. lutego 1924 zawiadomiła wspomniane Biuro koncertowe, że do udzielenia tego rodzaju zezwolenia kompetentny jest jedynie Wydział miejski w Katowicach, do którego Biuro to winno się w tej sprawie zwrócić bezpośrednio.

Mimo tego pouczenia ani wspomniane Biuro koncertowe, ani też Adam Czerbak nie wnieśli odpowiedniego podania do Wydziału Miejskiego w Katowicach, wskutek czego odczyty odbyć się nie mogły.

Niezależnie od powyższego wniósł Adam Czerbak z końcem października 1923 prośbę do Urzędu Wojewódzkiego o udzielenie mu pozwolenia na wędrowne urządzenie odczytów z zakresu sugestii, hipnozy i magnetyzmu w części górnośląskiej Województwa na rok 1924.

Prośba ta została przekazana do kompetentnego załatwienia po myśli § 117 ustawy o kompetencji /Zuständigkeitsgesetz/³⁰⁶ oraz rozporządzenia z 1. sierpnia 1922 Dz.Ust.Śl. nr 12. poz. 42³⁰⁷ Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu.

Sąd ten uchwałą z 22. marca 1924 L. 15 odmówił petentowi żadanego zezwolenia ze względu na sprzeciw Wydziału Zdrowia Publicznego opierającego się na rozporządzeniu Ministra Zdrowia Publicznego z 12. lipca 1923 Nr Org. 24082/3685 oraz ze względu na rozporządzenie Ministra pruskiego dla spraw medycznych z 12. lipca 1881, 2. lipca 1903 i 13. czerwca 1906, które wzbraniają nie — lekarzom wykonywania hipnozy oraz urządzania występów publicznych z dziedziny działania na ustrój ludzki drogą sugestii, hipnozy, magnetyzmu itp. sposobów.

³⁰⁶ § 117 des Gesetzes über die Zuständigkeit der Verwaltungs- und Verwaltungsgerichtshörden. Vom 1. August 1883. (Gesetz Sammlung 1883, S. 237):

§ 117. Gegen Verfügungen der unteren Verwaltungsbehörden, durch welche Reichsangehörigen der Legitimationschein:

- 1) zum Ankauf von Waaren oder zum Aufsuchen von Waarenbestellungen (§. 44 der Reichsgewerbeordnung) oder
- 2) zum Gewerbebetrieb im Umherziehen (§. 58 Nr. 1 und 2 der Reichsgewerbeordnung) versagt worden ist, findet innerhalb zwei Wochen die Klage bei dem Bezirksausschusse statt. ueber Anträge wegen Ertheilung von Legitimationsscheinen für alle anderen Arten des Gewerbebetriebes im Umherziehen beschließt der Bezirksausschuß. Gegen den versagenden Beschluß findet innerhalb zwei Wochender Antrag auf mündliche Verhandlung im Verwaltungsstreitverfahren statt.

³⁰⁷ Rozporządzenie z dnia 1 sierpnia 1922 r. w przedmiocie utworzenia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (Dz.U.Śl. Nr 12, poz. 42) nie zawiera — jak by można było sądzić z fragmentu odpowiedzi (*Prośba została przekazana [...] po myśli [...] oraz rozporządzenia z 1 sierpnia 1922 Dz.Ust.Śl. nr 12, poz. 42 Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu.*) — żadnej normy kompetencyjnej.

Zarazem pouczył Sąd Administracyjny petenta, iż przeciw tej uchwale wolno mu wnieść odwołanie do 2 tygodni z żądaniem ustnego postępowania na drodze sporno — administracyjnej.

Dotąd jednak petent odwołania nie wniósł.

Jak z powyższego wynika zarówno stanowisko jak i osobiste zapatrywanie Naczelnika Wydziału Zdrowia Publicznego Dr. Rostka w sprawie powyższej bynajmniej decydującymi nie były.

W pierwszym wypadku petent sam zrezygnował z zamiaru odbycia zgłoszonych odczytów, gdyż nie wniósł podania do właściwej władzy mimo należącego pouczenia, w drugim zaś wypadku, jak wynika z powyższego przedstawienia stanu rzeczy, nie było miarodajnym dla Sądu Administracyjnego stanowisko, czy też osobiste zapatrywanie w tej sprawie Dra Rostka, lecz powołane wyżej rozporządzenia ministerialne, wydane w interesie dobra ogółu ludności.

Zresztą i w tym wypadku petent nie wyczerpał drogi prawa, mimo przysługującego mu środka prawnego na wdrożenie postępowania ustnego w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym i ewnt. rewizji do Trybunału administracyjnego w Warszawie.

Wskutek tego nie ma mowy, aby Adam Czerbak poniósł straty materialne z winy władz³⁰⁸.

52

Interpelacja

posła Pronobisa i tow. w sprawie masowych wypowiedzeń w Hucie Laury
(30 kwietnia 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Piotr Pronobis, Michał Grajek, Ignacy Gwóźdź, Romuald Mędlewski, Jan Szuścik, Franciszek Obrzut, Teodor Węgrzyk, Ignacy Sikora.
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie:

W połowie kwietnia rb. wypowiedziano w Hucie Laury blisko 2000 robotnikom. Wprawdzie wypowiedzenia te w większej części zostały wstrzymane, co nie usunęło atoli obawy, że zostaną one w końcu urzeczywistnione.

³⁰⁸ Pismo wojewody, L. Prez. 1223/1, z 18 kwietnia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 261—262.

*Wobec tego interpelanci zapytują p. Wojewody:
co zamierza uczynić, aby zapobiec tak masowym wypowiedzeniom i z tym
związanym bezrobociem*³⁰⁹.

52a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Pronobisa i tow.
w sprawie masowych wypowiedzeń w Hucie Laury
(22 grudnia 1924)

*Odwolując się do pisma Pana Marszałka z dnia 1. V. 1924 L.O. III.344
w sprawie powyższej mam zaszczyt oznajmić, że Huta Laury zwolniła ogółem
około 2.000 robotników przy czym zwolnienia te następowały stopniowo.*

*Sprawa ta była przedmiotem ciągłych rokowań Komisarza Demobilizacyj-
nego z Zarządem Huty.*

*Mianowicie w dniu 1. kwietnia Zarząd Huty zawiadomił Komisarza Demo-
bilizacyjnego o projektowanym zmniejszeniu załogi o 1.682 ludzi. Po kilkakrot-
nych konferencjach z Generalną Dyрекcją Zjedn. Hut Król. i Laury, Komisarz
Demobilizacyjny pismem z dnia 26. kwietnia br. zakomunikował Zarządowi Huty
Laura, że nie uznaje decyzji masowego wypowiedzenia za uzasadnioną i nie
udziela pozwolenia na wprowadzenie jej w czyn.*

*Na konferencji odbytej w dniu 27. kwietnia br. w Zarządzie Huty w obecności
Komisarza Demobilizacyjnego, przedstawiciela Wydziału Przemysłu i Handlu,
Inspektora Przemysłowego oraz przedstawicieli Związków Zawodowych usta-
lono, że zwolnionych będzie jedynie 157 robotników a reszta zostanie przyjętą
przez Huty Królewską i Zgodę.*

*W dniu 5. maja br. Zarząd Huty wystosował nowy wniosek o zamknięcie wal-
cowni cienkiej blachy z dniem 16. tegoż miesiąca. Wobec tego, że treść wnio-
sku ze względu na termin nie zgadzała się z rozporządzeniem z dnia 8.XI.1920
/R.G.Bl.1901/³¹⁰ Komisarz Demobilizacyjny przesunął ewentualny termin
zamknięcia tego Oddziału do dnia 16. czerwca i uzależnił wyrażenie swej zgody
na powyższe zarządzenie od opinii Komisji wybranej na podstawie par. 3 wyżej
cytowanego rozporządzenia³¹¹.*

³⁰⁹ APK, Sejm Śląski 621; Sejm Śląski 733, s. 272, 273, 274; spraw. sten. z 87. pos. Sejmu Śląskiego, 30 kwietnia 1924 r., łam 27. Na oryginale interpelacji dekreteacja marszałka Wolnego: 1. Do druku. 2. Odpis p. Wojewodzie. 3. Po 3 tygodniach. K.30.4.24. Wolny. APK, Sejm Śląski 733, s. 273.

³¹⁰ Verordnung, betreffend Massnahmen gegenüber Betriebsabbrüchen und -stillegungen. Vom 8. November 1930 (RGBl. 1920, S. 1901).

³¹¹ § 3 der Verordnung, betreffend Massnahmen gegenüber Betriebsabbrüchen und -stillegungen. Vom 8. November 1930 (RGBl. 1920, S. 1901):

Die zuständige Demobilisationsbehörde hat im Benehmen mit Betriebsleitung und Betriebsvertretung, gegebenenfalls unter Heranziehung von Sachverständigen, insbe-

W tym celu Komisarz Demobilizacyjny zwrócił się do Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Pracy i Opieki Społecznej z prośbą o wydelegowanie takiej Komisji.

W dniu 16. maja wpłynął ze strony Zarządu Huty Laura nowy wniosek o zamknięcie dalszych 4 Oddziałów, lecz i to zarządzenie zostało odłożone do chwili zebrania się Komisji o której wyżej mowa.

Na podstawie raportów województwa Ministerstwo Przemysłu i Handlu oraz Pracy i Opieki Społecznej wydelegowało swoich przedstawicieli do zbadania sprawy na miejscu. Delegaci ci odbyli w dniu 26. czerwca konferencję ze Związkiem Górniczo-Hutniczym i dnia 27. czerwca z Generalną Dyr. Zjed. Hut Król. i Laury.

Rezultatem tych narad było wydelegowanie przez władze Centralne nowej Komisji składającej się z przedstawicieli Ministerstwa Skarbu, Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej, oraz Głównej Dyr. Państw. Zakł. Górn. i Hutniczych pod przewodnictwem Gener. Sekretarza Ekonom. Komitetu Ministrów Inż. Włodarskiego. Komisja ta ukończyła swe prace w dniu 16. lipca.

W tym czasie Komisarz Demobilizacyjny zawiadomił wszystkie miejscowe Huty pismem z dnia 11. lipca, że decyzje co do masowych zwolnień odracza do 18. lipca.

W tym dniu wyszło rozporządzenie Pana Ministra Pracy i Opieki Społecznej o przedłużeniu dnia pracy w przemyśle żelaznym³¹² co Huty tutejsze stawały jako warunek utrzymania ruchu. Skutkiem jednakże tego rozporządzenia był strejk trwający do 18. sierpnia i zakończony wyrokiem Sądu Rozjemczego, zwołanego w tym celu specjalnie przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

sondere der zuständigen Fachorganisationen (z.B. wirtschaftliche Selbstverwaltungskörper, Aussenhandelsstellen) und der amtlichen Berufsvertretungen, unverzüglich aufzuklären, welche Umstände die beabsichtigte Massnahme veranlassen; die Aufklärung muss innerhalb der im § 2 genannten Fristen durchgeführt sein. Die Aufklärung hat sich auch darauf zu erstrecken, welche Hilfsmassnahmen zur Behebung wirtschaftlicher Schwierigkeiten des Betriebs angezieht erscheinen.

Die Landeszentralbehörden und die zuständigen Demobilmachungsbehörden werden ermächtigt, alle Anordnungen zu treffen, die geeignet erscheinen, die tatsächlichen Verhältnisse des Betriebs aufzuklären und Zuwiderhandlungen gegen § 2 zu verbieten.

³¹² W odpowiedzi wojewody niepełny i błędny tytuł rozporządzenia. Chodziło bowiem o rozporządzenie ministra pracy i opieki społecznej z dnia 18 lipca 1924 r. w sprawie przedłużenia czasu pracy w hutach w górnośląskiej części województwa śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 63, poz. 621.

§ 1 rozporządzenia stanowił, co następuje:

Celem zapobieżenia bezrobociu w okresie trudnego położenia gospodarczego w Górnośląskiej części województwa śląskiego, zezwalam na przedłużenie czasu pracy robotników w hutach najwyżej do 10 godzin na dobę pod warunkiem, ażeby czas pracy poszczególnych kategorii robotników nie przekraczał ich czasu pracy z pierwszej połowy 1914 r.

Likwidacja skutków strejku trwała jeszcze przez wrzesień. Przemysłowcy stanęli na stanowisku, że przez strejk nastąpiło zerwanie umowy pomiędzy organizacjami zawodowymi i związkiem pracodawców i że załogi zakładów przemysłowych podlegają nowemu przyjęciu do pracy.

Pośrednictwo w tym celu podjęte przez Komisarza Demobilizacyjnego miało ten skutek, że Zarząd Huty Laury pismem z dnia 9. września zakomunikował, że Huta zostanie ponownie z potrzebnym przygotowaniem ze stopniowo powiększoną załogą 1. października uruchomioną.

Jednakże pomimo interwencji Komisarza Demobil. tudzież zabiegów Huty i starań ze strony Województwa o udzielenie Hucie zamówień rządowych udało się wzmocnić załogę tylko do ilości 230 ludzi.

Zabiegi o dalsze przyjęcie pozbawionych pracy robotników Huty, które trwały w listopadzie i miały szanse na doprowadzenie załogi do 1.000 ludzi nie dały rezultatu. Do dnia 1. grudnia udało się wzmocnić załogę jedynie do 400 ludzi.

Z pozostałej bez pracy części załogi 990 ludzi zostało umieszczonych na hutach Królewskiej i Zgody³¹³.

53

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie wydanego przez Policję w Bielsku rozporządzenia o posługiwaniu się w lokalach itp. językiem niemieckim³¹⁴
(7 maja 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpellantów: Otto Ulitz, Wilhelm Goldmann, Eduard Pant, Maks Sabass, Bernard Jankowski, Karl Fuchs, Franz Schoppa, Joseph Pawlas, Alfons Kaczmarczyk, Kurt Mayer.
4. Treść interpelacji:

Interpelacja

Dyrekcja Policji w Bielsku wydała do Związku gospodnio-szynkarskiego następujące rozporządzenie:

³¹³ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 1532/2, z 22. grudnia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 264—266.

³¹⁴ Interpelacja nie ma oficjalnego tytułu. Przytoczony wyżej nagłówek został przejęty z pisma przewodniego marszałka do wojewody, L.dz. O. III.352/24, z 8 maja 1924 r., z którym przesłał interpelowanemu odpis interpelacji. (Zob. APK, Sejm Śląski 733, s. 280). Inaczej scharakteryzował treść interpelacji wojewoda śląski, udzielając odpowiedzi: *Dotyczy: Interpelacji Klubu Niemieckiego w Sejmie Śląskim w sprawie wydania przez Dyrekcję Policji w Bielsku zarządzenia o nieposługiwaniu się językiem niem. w lokalach restauracyjnych*. Ibidem, s. 278.

„Dyrekcja Policji w Bielsku.
L. 4415

Bielsko, dnia 29./IV.1924.

Do

Związku gospodnio-szynkarskiego
Na ręce Przewodniczącego p. Misiąga

w Bielsku

Dochodzą mnie skargi i zażalenia, co zresztą skonstatowały również organa tutejszego urzędu, że służba w restauracjach, kawiarniach, gospodach itp. stale zwraca się do gości nawet Polaków, wyłącznie w języku niemieckim.

Ten stan rzeczy wywołuje z każdym dniem coraz większe oburzenie ludności polskiej i zdolny jest spowodować niepożądane zawikłania i skutki.

Zwracając na to uwagę, wzywam do czym rychlejszego wydania w tym kierunku zarządzeń, zmierzających do sanacji tych niewłaściwych stosunków.

Wszelka służba w kawiarniach, restauracjach, gospodach i.t.p. lokalach publicznych winna w pierwszym rzędzie zwracać się stale do gości w języku polskim, a dopiero wówczas, gdy gość tego języka nie rozumie, może używać języka obcego.

O wydanych zarządzeniach i jakości tychże zechce mnie Pan przewodniczący najkrótszym czasie poinformować.

(L.S.)

Dyrektor Policji:
Podgórski m.p.”

Ponieważ nie zachodzą żadne wątpliwości, że Dyrekcja Policji w Bielsku rozporządzeniem tym przekroczyła swą kompetencję zwracają się podpisani do Pana Wojewody z następującym zapytaniem:

- 1.) Czy Pan Wojewoda godzi się na powyższe rozporządzenie Dyrekcji Policji?
- 2.) Co zamierza Pan Wojewoda poczynić, by cytowane, sprzeczne z ustawą rozporządzenie zostało cofnięte?
- 3.) Co zamierza poczynić Pan Wojewoda, by Dyrekcja Policji na przyszłość nie przekraczała określonego jej ustawą z dnia 14. marca 1923 Dz.Ust. Śl. Nr 15. z r. 1923 poz. 97³¹⁵ zakresu działania i zaniechała wszystkiego co

³¹⁵ Interpelanci mieli na myśli ustawę Sejmu Śląskiego z dnia 14 marca 1923 r. w przedmiocie utworzenia Dyrekcji Policji w miastach Katowice, Królewska Huta i Bielsko, ogłoszoną w Dz.U.Śl. Nr 15, poz. 97. Zakres kompetencji Dyrekcji Policji w tych trzech miastach określał art. 3 ustawy. Zgodnie z nim:

Do zakresu działania wyżej wymienionych Dyrekcji Policji należą:

1. ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego,
2. sprawy stowarzyszeń i zgromadzeń,
3. sprawy prasowe i wyroby drukarskie,
4. policja teatralna, wydawanie pozwoleń na publiczne przedstawienia, widowiska i zabawy,

*nie jest uzasadnione w ustawach lub rozporządzeniach Władz przełożonych?*³¹⁶.

53a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego
w sprawie wydanego przez Policję w Bielsku rozporządzenia
o posługiwaniu się w lokalach itp. językiem niemieckim
(30 czerwca 1924)

Na pismo z 8. maja 1924 r. L.O.III 352-24 dotyczące wniesionej w Sejmie Śląskim przez Klub Niemiecki interpelacji w sprawie wydanego przez Dyрекcję Policji w Bielsku zarządzenia o nieposługiwaniu się przez służbę w restauracjach, kawiarniach itp. lokalach językiem niemieckim, po przeprowadzonych dochodzeniach mam zaszczyt oznajmić, co następuje:

Od szeregu miesięcy napływały do Dyрекcji Policji w Bielsku skargi na to, że służba w kawiarniach, restauracjach, hotelach itp. stale zwracała się do gości bez względu na to, czy są to Polacy, czy Niemcy, czy wreszcie inne narodowości wyłącznie w języku niemieckim.

Ten stan rzeczy wywoływał z każdym dniem coraz większe oburzenie wśród ludności polskiej a szczególnie wśród przejezdnej ludności polskiej niewładającej w przeważnej liczbie językiem niemieckim.

Powtarzały się stale skargi i utyskiwania w tym kierunku. Aby przeszkodzić ewentualnym dalszym następstwom mogącym wyniknąć z przedstawionego wyżej

-
5. sprawy meldunkowe i paszportowe, oraz kontrola obcych,
 6. nadzór nad wykonywaniem przemysłu gospodnio-szynkarskiego, ustanawianie i przedłużenie godziny policyjnej,
 7. wykonywanie przepisów policyjnych o broni i amunicji, jako też rozporządzeń o przechowywaniu i obrocie materiałami wybuchowymi,
 8. sprawy obyczajowe,
 9. sprawy kryminalne,
 10. wydawanie orzeczeń na wyszupasowanie, wydalenie oraz orzekanie dozoru policyjnego na wnioszek Władz Sądowych,
 11. wykonywanie policyjnego prawa karnia na zasadzie dotyczących rozporządzeń policyjnych i administracyjnych,
 12. miejscowo-policyjne upoważnienie w przedmiocie dawania nazw publicznym placom, drogom i ulicom, po wysłuchaniu gminy czyli miasta.
- Dyrekcja Policji w Katowicach powołaną jest ponadto do wykonywania czynności miejscowo-policyjnych, wypływających z postanowień niemieckiej ustawy przemysłowej [...].

Analiza art. 3 ustawy uprawnia do stwierdzenia, że żaden z 12 punktów cytowanego przepisu nie dawał dyrektorowi policji w Bielsku prawa do wydania rozporządzenia o nieposługiwaniu się w lokalach itp. językiem niemieckim.

³¹⁶ APK, Sejm Śląski 733, s. 276, 281.

stanu rzeczy, Dyrekcja Policji w Bielsku odniosła się pismem z 29. kwietnia br. L.4415-I do przewodniczącego Związku gospodnio-szynkarskiego w Bielsku z wezwaniem, aby celem sanacji powyższych stosunków zechciał wydać odpowiednie zarządzenia w tym kierunku, by służba w kawiarniach, restauracjach i gospodach publicznych zwracała się w języku polskim, a dopiero gdy gość tego języka nie rozumie zwracała się w języku obcym. Nadmieniam, że pismo powyższe Dyrekcja Policji w Bielsku skierowała nie do poszczególnych właścicieli lokali restauracyjnych i kawiarnianych, lecz wystosowała do przewodniczącego Związku przemysłu gospodnio-szynkarskiego, ponieważ tenże przewodniczący sam osobiście zgłosił się do Dyrektora Policji i sam poprosił, żeby wygotować na jego ręce stosowne pismo na mocy którego mógłby wpłynąć na poszczególnych właścicieli lokali, by służba kelnerska nie używała języka niemieckiego wobec gości polskich, a tym samym nie drażniła ludności polskiej.

Oдноśne pismo Dyrekcji Policji nie nosi charakteru rozporządzenia, gdyż nie zawiera nakazu katerycznego, powołującego się na podstawę prawną i pozbawione jest właściwego wszelkim rozporządzeniom zagrożenia sankcjami karnymi. Pismo to, traktować by raczej należało, jako pouczenie skierowane do przewodniczącego — Stowarzyszenia gospodnio-szynkarskiego, a mające na celu sanację dotychczasowych, wyżej przedstawionych stosunków — do czego Dyrekcja Policji mając na oku zapobieganie ewentualnym skutkom mogącym wyniknąć z rozgoryczenia i rozdrażnienia ludności uważała się za powołaną.

Wreszcie zaznaczam, że niezależnie od powyższego Urząd Wojewódzki zwrócił Dyrekcji Policji uwagę, na okoliczność że oдноśne pismo wydała Dyrekcja Policji nie posiadając do tego podstawy prawnej i wydał zarządzenie unikania na przyszłość tego rodzaju wypadków³¹⁷.

54

Interpelacja posła Fojkisa i towarzyszy w sprawie opieszałego traktowania
spraw inwalidzkich przez Główny Urząd Rent Wojskowych
(14 października 1924)³¹⁸

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.

³¹⁷ Pismo wojewody śląskiego, L. Prez. 1557/2, z 30 czerwca 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 278—279.

³¹⁸ Pod interpelacją napis: *Katowice, dnia 30 września 1924 r.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 287). Datowanie interpelacji wskazuje, że została sporządzona w okresie międzysesyjnym: ostatnie przed przerwą — 98. posiedzenie, odbyło się 22 lipca 1924 r., a pierwsze po przerwie — 99. posiedzenie, 10 października 1924 r. Przedmiotowa interpelacja wpłynęła do łaski marszałkowskiej cztery dni później, w czasie 100. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego.

3. Personalalia interpelantów: Walenty Fojkis, Jan Kędzior, Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska, Jan Lubos, Paweł Kempka, Ryszard Wydra, Adolf Sobota³¹⁹.
4. Treść interpelacji:

Sejm wzywa Pana Wojewodę do sprawdzenia, na czym polega przewlekłe załatwienie spraw inwalidzkich, i stwierdzenie, czy prawdą jest, że

I/ ociemniały inwalida Paweł Duszy ze Starego Bierunia znajdujący się w skrajnej nędzy ze swoją rodziną żali się, że od maja 1923 nie otrzymuje renty, mimo, że Urząd Rent Wojskowych w Świętochłowicach zawiadomił go, iż został przeklasyfikowany i akta jego oddane jeszcze w dniu 16 listopada 1923 r. do Głównego Urzędu Rent Wojskowych³²⁰. [...]

Jeszcze w marcu br. zainteresowała Komisja Socjalna Pana Wojewodę w sprawie opieszałego traktowania poszkodowanych na wojnie przez poszczególne Urzędy Rent Wojskowych na Górnym Śląsku, przy czym głównie podnoszono zarzut, że wielka ilość tych nieszczęśliwych ofiar wojny należnej renty miesięcznymi albo wcale nie otrzymuje.

Odpowiedzią Pana Wojewody na tę interpelację Sejm czuł się zadowolony w tym jednak przekonaniu, że nie jest to ostateczne załatwienie sprawy interpelacji, lecz że Pan Wojewoda dołoży wszelkich starań, aby zapobiec tym oplakanym stosunkom, wywołującym tylko rozgoryczenie wśród inwalidów i usposabiającym ich nieprzychylnie wobec Sejmu Śląskiego i Władzy Wojewódzkiej.

Tymczasem od czasu wniesienia wspomnianej interpelacji upłył nieza długo rok, a biedne ofiary wojenne nie mogą doczekać się należytego uregulowania ich zaopatrzenia.

Klub Ch.D. chcąc się przekonać, gdzie leży właściwa przyczyna niedomagania, podjął się skrupulatnego zbadania prawdziwego stanu rzeczy i przyszedł do przekonania, że krzywdą by było zwalać winę tych niedomagań na poszczególne U.R., skoro te ostatecznie przeklasyfikowanie prawie że załatwiły — natomiast przyszedł do przekonania, że główną przyczyną niezadowolenia ofiar wojennych jest opieszałość Gł. U. R. W. Główny Urząd Rent Wojskowych, który, jak się wykazało, nie wie, co się dzieje w jego Urzędzie jeśli wysyła około /sto/ przynagień do U.R. w jednym miesiącu, albo czyni to dlatego, by może uchylić się od odpowiedzialności jaka ciąży na nim za opieszałe traktowanie spraw poszkodowanych na wojnie. Nie wiadomo, co za znaczenie mają przynaglenia Gł. U. R. W., wysłane do U.R. w Świętochłowicach, skoro Klub Ch.D. przekonał się,

³¹⁹ W odpisie interpelacji (APK, Sejm Śląski 733, s. 316) podwojone *t. Sobotta*.

³²⁰ Interpelanci przedstawili w sumie 8 przypadków opieszałego załatwiania rent inwalidzkich przez Główny Urząd Rent Wojskowych. Przedstawione w interpelacji sprawy dotyczyły następujących inwalidów: Pawła Duszego, Edwarda Mintusa, Jerzego Beiera, wdowy po inwalidzie Ficku, a także inwalidów: Jana Dawida, Józefa Jani, Marcina Gawrona oraz Franciszka Gańszczyka.

że sprawy dotyczące wysyłanych przynagleń załatwione zostały jeszcze przed ½ rokiem i dłużej. Czy może czyni to, by zwalić współwinę niedomagań na poszczególne U.R.W.?

Badając przez przeszło półroczny okres czasu właściwą przyczynę niedomagań, tak często podnoszonych przez Związki Inwalidów Wojennych jak i przez poszczególnych poszkodowanych na wojnie, musi się dojść do przekonania, iż U. R. W. nie spełnia swego zadania a przede wszystkim za mało ma na oku dobro nieszczęśliwych ofiar wojennych.

*Jakie kroki poczyni Pan Wojewoda, aby zapobiec powyższym niedomaganom?*³²¹.

54a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Fojkisa i towarzyszy
w sprawie opieszałego traktowania spraw inwalidzkich
przez Główny Urząd Rent Wojskowych
(27 listopada 1924)

Odwołując się do pisma Pana Marszałka z dnia 16. października 1924 L.O.III.561 PC. w sprawie interpelacji posła Fojkisa i tow. w przedmiocie funkcjonowania Głównego Urzędu Rent Wojskowych, mam zaszczyt zawiadomić, że zarządzone przeze mnie dochodzenia nie wykazały słuszności podniesionych w tej interpelacji zarzutów, a w szczególności nie wykazały opieszałości w załatwianiu przez ten urząd odnośnych spraw rent wojskowych, względnie powstańczych.

Już pismem z dnia 8. kwietnia 1924 L. 813/IV.1672 zwróciłem uwagę na trudności w rychłym uregulowaniu wszystkich tych spraw, w wyniku przeklasyfikowania poszczególnych rentobiorców, według odnośnych rozporządzeń Rady Wojewódzkiej z 1. sierpnia 1923.

W obecnym stanie rzeczy, przeklasyfikowanie to zostało już niemal w zupełności ukończone i pozostają jeszcze do uregulowania sprawy wypłaty należnych rent.

³²¹ APK, Sejm Śląski 634; 733, s. 286—287, 315—316; spraw. sten. z 100. pos. Sejmu Śląskiego, 14 października 1924 r., łam 19. Pod interpelacją napis odręczny: *Tymczasowo zadowolimy się odpowiedzią pisemną.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 287). Zacytowane zdanie stanowi w dziejach śląskiego interpelowania niezwykle rzadki przypadek realizacji art. 44 ust. 3 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego z 31 stycznia 1923 roku, stanowiącego:

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Jeśli już bowiem interpelanci w ogóle określali formę odpowiedzi organu interpelowanego, to — niezgodnie z regulaminem — wyrażali zgodę na odpowiedź ustną. Wątpliwości nasuwa jedynie użycie w przedmiotowej interpelacji przysłowka *tymczasowo*, co zdaje się sugerować, że interpelanci zakładali, iż mogą jeszcze, zmieniając zdanie, zażądać odpowiedzi ustnej.

O ile chodzi o tak zwan. wysoko-procentowych inwalidów, to odnośne renty zostały na podstawie tego przeklasyfikowania już uregulowane i wypłaca się je osobom uprawnionym w całości. O ile zaś chodzi o t. zwn. nisko-procentowych inwalidów, to pozostaje jeszcze do uregulowania 5.000 do 6.000 takich spraw. Odnosnym rentobiorcom dotąd Główny Urząd Rent Wojskowych nie zdołał wymierzyć normalnego zaopatrzenia, wskutek czego rentobiorcy ci pobierają w dalszym ciągu z Urzędów Pocztowych bieżące zaliczki w wysokości niewiele niższej od przysługującej im renty.

Jest rzeczą zupełnie zrozumiałą, że Gł. Urząd Rent Wojsk. przy ustalaniu rent definitywnych, w pierwszej linii przystąpił do ustalenia tych rent dla inwalidów wysoko-procentowych, a ustalenie takich rent dla inwalidów nisko-procentowych, których egzystencja wobec możliwości zarobkowania nie jest tak dalece zagrożona, zostawił na później.

Urząd ten jak sprawdziłem pracuje intensywnie nad ostatecznym uregulowaniem wszystkich rent inwalidzkich, czego dowodem jest fakt, że obecnie bywa w tym urzędzie załatwianych miesięcznie przeciętnie około 3.000 spraw, zamiast 430 do 450 jak to miało miejsce dawniej w niemieckich urzędach rentowych z personelem blisko trzykrotnie liczniejszym.

Co do konkretnych zarzutów podniesionych w spomnianej interpelacji zauważam, że

ad 1/ Inwalida Paweł Dusy³²² ze Starego Bierunia, jest 50% ograniczony w zdolności zarobkowej. Zaopatrzenie pieniężne wymierzono w dniu 2. czerwca 1924, począwszy od 1.VII.1924, które się płaci regularnie za pośrednictwem Pocztovej Kasy Oszczędności. Do końca czerwca br. pobierał Dusy bieżące zaliczki z Urzędu Poczтового w Starym Bieruniu. Sprawa zatem załatwiona przed wniesieniem interpelacji³²³. [...]

W końcu zauważam, że wymienione powyżej osoby, a w szczególności Mintus Edward i Franciszek Ganszczyk nie interweniowali u nikogo w Urzędzie Wojewódzkim, z powodu rzekomego nieżyczliwego traktowania ich spraw w Głównym Urzędzie Rent Wojskowych.

Wreszcie stwierdzam na podstawie protokolarnego przesłuchania kierowników Oddziałów Głównego Urzędu Rent Wojskowych, że wysłanie ponagieł do Urzędu Rent Wojskowych w Świętochłowicach wcale nie miało miejsca o czym jest wzmianka w powyższej interpelacji³²⁴.

³²² W interpelacji: Paweł Duszy.

³²³ Odpowiedź wojewody zawiera szczegółowe wyjaśnienia w sprawie rent inwalidzkich pozostałych 6, wymienionych w interpelacji, inwalidów, jak też w sprawie zaopatrzenia dla Gertrudy Ficek, wdowy po inwalidzie.

³²⁴ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 2498/3, z 27 listopada 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 282—285); w odpisie pismo skierował marszałek do klubów sejmowych. Zob. pismo (L.dz. 561/24/HN), z 4 grudnia 1924 r. Ibidem, s. 288—290.

55

Interpelacja posła Grajka i kolegów z klubu N.P.R.
w sprawie pogwałcenia ustawy o Radach zakładowych przez dyrekcję
w Wojewódzkim Zakładzie dla umysłowo chorych w Rybniku,
oraz akceptowania tegoż rozporządzenia przez Radę Wojewódzką
(12 listopada 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6³²⁵.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Ignacy Gwóźdź, Piotr Pronobis, Jan Szuścik, Romuald Mędlewski, Ignacy Sikora.
4. Treść interpelacji:

W dniu 14 kwietnia 1924 r. wręczyli funkcjonariusze nieetatowi, rzemieślnicy i robotnicy dyrekcji w Wojewódzkim zakładzie dla umysłowo chorych w Rybniku listę kandydatów do Rad zakładowych z prośbą o rozpisanie wyborów. Dyrekcja listy nie przyjęła, a przedstawicielowi Związku Pracowników Umysłowych Zjednoczenia Zawodowego Polskiego oświadczyła podczas interwencji w tej sprawie, że do wyborów nie dopuści, bo Rad zakładowych nie uznaje.

W dniu 22 kwietnia rb. wniósł wyżej wspomniany związek zażalenie na dyrekcję Wojewódzkiego zakładu dla umysłowo chorych w Rybniku do Rady Wojewódzkiej w przedmiocie niedopuszczenia tam do wyborów do Rad zakładowych. Zażalenie oparł na art. 2, pruskiego aneksu V, z dnia 14 kwietnia 1920 /R.G.Bl. str. 522/³²⁶, na ustępie 1 art. 2, VI pruskiego rozporządzenia ministerialnego z dnia 8 marca 1920 r. /R.G.Bl. str. 147/³²⁷ i na ustawie o Radach zakładowych z dnia 4 lutego 1920 r.³²⁸ Przedstawiciel Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego przyrzekł załatwienie sprawy najdalej w ciągu miesiąca, a aż do czasu rozstrzygnięcia sporu uznanie Związku Pracowników Umysłowych Z.Z.P. za stronę i przychylnie rozpatrywanie wniesionych przez tegoż spraw.

Po czterech miesiącach, bo w dniu 29 sierpnia otrzymał wspomniany związek odpowiedź treści następującej:

³²⁵ Marszałek Wolny dopuścił wniesienie interpelacji, zapewne nie zauważając, że liczba podpisów pod interpelacją nie jest wystarczająca.

³²⁶ Verordnung zur Ausführung des Betriebsrätegesetzes vom 4. Februar. S. 147. Vom 14. April 1920 (RGBl. 1920, S. 522).

³²⁷ Błędne powoływanie podstawy prawnej zażalenia, gdyż w Dzienniku Ustaw Rzeszy z 1920 r., s. 147 nie było rozporządzenia ministerialnego z dnia 8 marca 1920 r., tylko ustawa o radach zakładowych: Betriebsrätegesetz. Vom 4. Februar 1920 (RGBl. 1920, S. 147).

§ 2 Absatz 1 des Betriebsrätegesetzes:

In Betrieben, die in der Regel weniger als zwanzig, aber mindestens fünf wahlberechtigte Arbeitnehmer beschäftigen, von denen mindestens drei nach den §§ 20 und 21 wählbar sind, ist ein Betriebsobmann zu wählen.

³²⁸ Betriebsrätegesetz. Vom 4. Februar 1920. RGBl. 1920, S. 147.

„Śląski Urząd Wojewódzki

L. Wydz. I. 2952/5

Dot.: Rady Zakładowe.

Katowice, dnia 13 sierpnia 1924 r.

Do

Związku Pracowników Umysłowych
Zjednoczenia Zawodowego Polskiego

w Katowicach

Odnosnie do tamt. pisma z dnia 22 kwietnia 1924 L. 224/24 zawiadamia się, że Rada Wojewódzka na posiedzeniu w dniu 30.VII.1924 powzięła w powyższej sprawie następującą uchwałę:

Wobec powstałych wątpliwości stwierdza Rada Wojewódzka, że wszyscy urzędnicy i funkcjonariusze Zakładów Wojewódzkich w Lublińcu i Rybniku zaliczani do grup i szczebli na podstawie ustawy z dnia 9.X.1923 r. /Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924/ oraz ustawy z 23.I 1924 r. /Dz.U.Śl. Nr 3, poz 12/ i pobierający uposażenie służbowe wedle tychże ustaw nie są pracownikami w rozumieniu § 1 ustawy o Radach Zakładowych z 4.II.1920 r. /Dz.U.Rz.Niem. str. 117/³²⁹.

Wojewoda

[Podpis nieczytelny]”

Uważamy za obowiązek przytoczyć poniżej treść art. 1 odwoławczej ustawy z dnia 9 października 1923 r. /Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924/, dla informacji, który brzmi jak następuje:

„Ustawa niniejsza normuje uposażenie funkcjonariuszów państwowych i wojska. Funkcjonariuszami państwowymi w rozumieniu niniejszej ustawy są urzędnicy, państwowi funkcjonariusze niżsi, funkcjonariusze policji państwowej, etatowi pracownicy państwowi, kolei żelaznych, pracownicy poczt, telegrafów i telefonów, oraz nauczyciele wszystkich państwowych szkół publicznych.

Uposażenie sędziów i prokuratorów reguluje osobna ustawa”.

Stwierdzamy więc, że art. 1, który określa przynależność personalną funkcjonariuszy państwowych nie wspomina o funkcjonariuszach, rzemieślnikach ani o robotnikach zatrudnionych w lecznicach państwowych.

³²⁹ § 1 des Betriebsrätegesetzes. Vom 4. Februar 1920 (RGBl. 1920, S. 147).

Zur Wahrnehmung der gemeinsamen wirtschaftlichen Interessen der Arbeitnehmer (Arbeiter und Angestellten) dem Arbeitgeber gegenüber und zur Unterstützung des Arbeitgebers in der Erfüllung der Betriebszwecke sind in allen Betrieben, die in der Regel mindestens zwanzig Arbeitnehmer beschäftigen, Betriebsräte zu errichten.

W interpelacji (APK Sejm Śląski 733, s. 296) błędne oznaczenie strony Dziennika Ustaw Rzeszy z 1920 r.: str. 117, zamiast: str. 147.

Ponieważ Śląski Urząd Wojewódzki powołuje się na ustawę śląską z dnia 23 stycznia 1924 r. /Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 12/³³⁰, dla tego pozwalamy sobie przytoczyć art. 1 ust. śl., który w tym wypadku winien być przecież miarodajny. Artykuł ten brzmi, jak następuje:

„Do czasu wejścia w życie ustaw o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego³³¹ art. 14 i 15 ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. /Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497/³³² zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego, stosuje się ustawę z dnia 9 października 1923 r. /Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924/ o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska³³³ do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego opłacanych ze Skarbu Śląskiego”.

A art. 2 tejże ustawy mówi, że według tej samej ustawy normuje się też uposażenie funkcjonariuszów i nauczycieli Związków Komunalnych w górnośląskiej części Województwa³³⁴.

Zachodzi tedy pytanie, na jakiej podstawie odrzucił Śląski Urząd Wojewódzki zażalenie Związku Pracowników Umysłowych Z.Z.P. i stwierdzamy, że w tym wypadku nie wystarcza twierdzenie, że zażalenie jest dlatego bezpodstawne, iż personel w Zakładach dla umysłowo chorych w Rybniku i Lublińcu otrzymuje zapłatę wedle pragmatyki państwowej. Znamy wypadki, gdzie pracowników kolejowych, a więc państwowych musiano opłacać wedle pragmatyki prywatnej pewnej kategorii pracowników, opartej na zbiorowej umowie najmu i płacy /W jesieni 1922 r. przyjmowała do pracy warszawska dyrekcja P.K.P. zdemobilizowanych żołnierzy, ślusarzy i robotników zwyczajnych i musiała na mocy orzeczenia częstochowskiego inspektora pracy, na interwencje przedsta-

³³⁰ Chodzi o ustawę z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie uposażenia funkcjonariuszów województwa śląskiego tudzież funkcjonariuszów związków komunalnych. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 12.

³³¹ Liczba mnoga była wyrazem przeświadczenia interpelantów, że ustroj wewnętrzny autonomicznego województwa może regulować nie jedna ustawa, jak przewidywał to art. 14 statutu, lecz cały zespół ustaw ustrojowych, z których każda wymagałaby podpisu głowy państwa i ogłoszenia w dwóch dziennikach ustaw, tj. zgodnie z trybem przewidzianym w art. 15 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r.

³³² Nieprawidłowe odesłanie do ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r., gdyż sygnatura Dz.U.R.P. powinna następować po pełnym tytule ustawy, a nie w jego środku.

³³³ Zgodnie z art. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska (Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924):

Funkcjonariuszami państwowymi w rozumieniu niniejszej ustawy są: urzędnicy, państwowi funkcjonariusze, funkcjonariusze policji państwowej, etatowi pracownicy państwowej kolei żelaznych, pracownicy poczt, telegrafów i telefonów, oraz nauczyciele wszystkich państwowych szkół publicznych.

³³⁴ Art. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie uposażenia funkcjonariuszów województwa śląskiego tudzież funkcjonariuszów związków komunalnych (Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 12) postanawiał, co następuje:

Według tej samej ustawy normuje się też uposażenie funkcjonariuszów i nauczycieli związków komunalnych w górnośląskiej części województwa śląskiego.

wiciela Związku Pracowników Budowlanych Z.Z.P., opłacać tychże wedle skali płac, obowiązujących przedsiębiorców ziemnych, a ślusarzy wedle pragmatyki obowiązującej ślusarzy w częstochowskich fabrykach przemysłu włókienniczego/.

Naszem zdaniem Śląski Urząd Wojewódzki nie może anulować lepszych obowiązujących ustaw, bez zastosowania tych formalności, jakie w tych wypadkach są konieczne. Nie może mianowicie odmówić personelowi zatrudnionemu w wyżej wspomnianych zakładach³³⁵, bez porozumienia się z jego organizacjami zawodowymi.

Art. 61 ustawy o Radach zakładowych domaga się, aby w przedsiębiorstwach i zakładach państwowych, obejmujących większą część kraju lub kilka gmin, sprawę Rad zakładowych ich organizację i kompetencje regulowano w drodze rozporządzeń, ale ustęp 2 owego art. warunkuje owe rozporządzenie³³⁶. Nie wolno mianowicie wydawać takich rozporządzeń, bez porozumienia się ze związkami zawodowymi zatrudnianych tam przedsiębiorców. Rozporządzenia te mogą określać, które zakłady czy przedsiębiorstwa nie podlegają pod owe rozporządzenia. Zaś art. 9 tejże ustawy mówi wyraźnie, że za zakłady w pojęciu ustawy o Radach zakładowych uważa się wszystkie przedsiębiorstwa prywatne i publiczne³³⁷. A więc nie można sobie wykombinować na mocy tego, że pracownik jakiegoś zakładu opłaca się na podstawie pragmatyki państwowej, więc dlatego nie <podlega> przepisom ustawy o Radach zakładowych. Gdyby taka możliwość istniała, wówczas zastosowałyby ją prawdopodobnie większość pracodawców, wobec czego stałaby się ustawa sama zbyteczna.

Zasadniczym artykułem jest tedy art. 9. Wedle tego art. obowiązuje ustawa o Radach zakładowych we wszystkich warsztatach pracy bezwarunkowo. Dopiero art. 61 dopuszcza, że rząd lub gminy mogą w swoich przedsiębiorstwach ową ustawę uchylić z zastrzeżeniem jednakże, że uczynią to po uprzednim porozumieniu się z organizacjami zawodowymi zatrudnionych tam urzędników, funkcjonariuszy i robotników. Stwierdzamy, że tego Śląski Urząd Wojewódzki nie uczynił! Wobec tego nie wolno niedopuszczać do wyborów do Rad zakładowych! Komentarz 2 art. 61 o Radach zakładowych stwierdza przecież znowu wyraźnie, że pojęcie o warsztacie pracy nie ogranicza się do administracji poczty, kolei i kopalni, lecz do sądownictwa i starostw krajowych, że za przedsiębiorstwa uważa się nie tylko własność państwową lub gminną lecz również odnajęte przedsiębiorstwa.

³³⁵ Ewidentny brak oznaczenia, czego może dotyczyć odmowa.

³³⁶ § 61 Absatz 2 des Betriebsrätegesetzes vom 4. Februar 1920. RGBl. 1920, S. 147:

§ 61. Die Verordnung wird erlassen von der jeweils zuständigen Reichs- oder Landesregierung nach Verhandlung mit den beteiligten wirtschaftlichen Vereinigungen der Arbeitnehmer.

³³⁷ § 9 des Betriebsrätegesetzes vom 4. Februar 1920. RGBl. 1920, S. 147:

Als Betriebe im Sinne des Gesetzes gelten alle Betriebe, Geschäfte und Verwaltungen des öffentlichen und privaten Rechtes.

A więc przepisuje wyrażnie, że przedsiębiorstwa i zakłady państwowe podlegają pod przepisy ustawy o Radach zakładowych. Prócz tego zawiera ów komentarz uwagę, że mieszane przedsiębiorstwa, a więc takie, jak np. Skarboferm, podlegają bezwarunkowo pod przepisy prawa ustawy o Radach zakładowych. Ustawa o Radach zakładowych nie mówi też na żadnym miejscu o tym, że kto otrzymuje pobory wedle pragmatyki państwowej, wyjęty jest spod praw wynikających dla niego z owej ustawy. Przeciwnie. Ustawa o Radach zakładowych znosi gorsze umowy najmu i ustawy. A trzeba stwierdzić, że warunki, w jakich pracuje personel w Wojewódzkich zakładach dla umysłowo chorych w Rybniku są gorsze, aniżeli w zakładach prywatnych, np. w lecznicach S-ki Brackiej. Istnieje tam przede wszystkim dłuższy czas pracy i wiele, wiele in. rzeczy a najważniejszym jest fakt, że dyrekcja tego zakładu wydała personel z pracy wbrew przepisom niemieckiej ustawy przemysłowej, która dotąd w Województwie Śląskim nie została zniesiona, ustawy o Radach zakładowych i nakłada za byle przewinienia wysokie kary pieniężne w myśl przedwojennych rozporządzeń prezesa regencji opolskiej.

Wobec tego, że Rada Wojewódzka pogwałciła ustawę o Radach zakładowych — a która dotąd u nas obowiązuje — nie porozumiawszy się ze Związkiem Pracowników Umysłowych Z.Z.P. w sprawie wyłączenia tego zakładu z pod praw przysługujących owemu personelowi na mocy wyżej wspomnianej ustawy, wnosimy o uchwalenie rewizji przytoczonej na wstępie uchwały Rady Wojewódzkiej i zaznaczamy jeszcze raz z naciskiem, że powoływanie się na to, iż personel ten jest dlatego pozbawiony swych praw, że go się opłaca wedle pragmatyki państwowej, nie jest uzasadnione. Dla przykładu przytaczamy, że S-ka Bracka swój personel w lecznicach opłaca również wedle pragmatyki państwowej, a nie rości sobie z tego tytułu prawa wyłączenia go z pod praw ustawy o Radach zakładowych. Przeciwnie zawiera z wyżej wymienionym związkiem umowy, a prócz tego istnieją tam wszędzie Rady zakładowe urzędnicze i robotnicze.

Uważamy, że władze państwowe winne być stróżami ustaw, a nie omijać je. Rząd powinien bronić czystości ustaw nie tylko w stosunku do robotników, lecz również w stosunku do pracodawców, a przede wszystkim zastosować je u siebie w swoich zakładach.

Wobec powyższego podpisani zapytują się Pana Wojewody:

Czy o powyższym fakcie jest Panu Wojewodzie wiadomo?³³⁸

³³⁸ APK, Sejm Śląski 733, s. 296—299; 300—303; 308—313. W sprawozdaniu stenograficznym ze 101. posiedzenia Sejmu Śląskiego, z 12 listopada 1924 r., nie odnotowano faktu wniesienia interpelacji. Zob. APK, Sejm Śląski 635; spraw. sten. ze 101. pos. Sejmu Śląskiego, 12 listopada 1924 r.

55a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Grajka i kolegów³³⁹ z klubu N. P. R. w sprawie pogwałcenia ustawy o Radach zakładowych przez dyrekcję w Wojewódzkim zakładzie dla umysłowo chorych w Rybniku, oraz akceptowaniu tegoż przez Radę Wojewódzką (28 listopada 1924)

Zalutwając odezwę Pana Marszałka z dnia 13. bm. L. dz. 629/24, którą przesłany mi został odpis interpelacji posła Grajka i tow. w sprawie pogwałcenia ustawy o Radach Zakładowych przez Dyrekcję Zakładu dla umysłowo-chorych w Rybniku, mam zaszczyt oświadczyć w porozumieniu z Radą Wojewódzką, co następuje:

Dnia 11. kwietnia br. na zebraniu pracowników Zakładu dla umysłowo-chorych w Rybniku odbyтым w Związku metalowców wybrano Komitet wyborczy dla przeprowadzenia wyborów do Rady Zakładowej wymienionego Zakładu, składający się z trzech funkcjonariuszy, a to: Basińskiego Franciszka, Kazeka Maksymiliana i Luksa Pawła. Gdy Komitet przedstawił Dyrekcji swoje żądanie, ta zajęła stanowisko odmowne, na skutek czego Związek Pracowników Umysłowych Zjednoczenia Zawodowego Polskiego pismem z 22. kwietnia br. odniósł się do Rady Wojewódzkiej z wnioskiem o wezwanie przedstawicieli tego związku na konferencję, na której związek miał się domagać: „ustalenia przepisów objętych art. 13 ust. 1³⁴⁰ i art. 61 ust. 1 i 3³⁴¹ ustawy o Radach zakładowych”.-

Rada Wojewódzka zajmowała się tym wnioskiem na swoim posiedzeniu dnia 30. lipca 1924, przy czym rozważyła, jak następuje:

Myślą przewodnią ustawy o Radach zakładowych z 4. lutego 1920 /Zb. U. Rz. str. 147/ jest dać robotnikom i pracownikom możliwość wpływania na rozwój

³³⁹ W odpowiedzi wojewody: [...] i towarzyszy. APK, Sejm Śląski 733, s. 291.

³⁴⁰ § 13, Absatz 1 des Betriebsrätegesetzes:

Durch Verordnung des Reichsregierung kann für die öffentlichen Behörden und die Betriebe des Reichs sowie für die öffentlich — rechtlichen Körperschaften, die hinsichtlich der Dienstverhältnisse ihrer Beamten der Reichsaufsicht unterstehen, bestimmt werden, dass gewisse Gruppen von Beamten und Beamtenanwärtern als Arbeiter oder Angestellte im Sinne dieses Gesetzes zu betrachten sind.

³⁴¹ § 61, Absatz 1 des Betriebsrätegesetzes:

Bei den Unternehmungen und Verwaltungen des Reichs, der Länder und der Gemeindeverbände, die sich über einen größeren Teil des Reichs oder Landesgebiets oder über mehrere Gemeindebezirke erstrecken, wird die Bildung von Einzel- und Gesamtbetriebsräten sowie die Abgrenzung ihrer Befugnisse gegeneinander in Anlehnung an den Aufbau der Unternehmung oder Verwaltung im Verordnungswege geregelt.

§ 61, Absatz 3 des Betriebsrätegesetzes:

Diese Verordnung kann auch festsetzen, welche Bestandteile der Unternehmung oder Verwaltung als besondere Betriebe im Sinne des § 9 Abs. 2 anzusehen sind.

przedsiębiorstw, w których są zajęci, z jednej strony przez wspieranie przedsiębiorców radą, z drugiej zaś czuwania nad wzmożeniem się dobrobytu osób zajętych w przedsiębiorstwie /par. 66 i nast. ustawy/³⁴². Wpływ ten wykonują pracownicy za pośrednictwem Rad Zakładowych, które ze swego grona wybierają. -

Aczkolwiek Rady Zakładowe wybierane być mają zasadniczo we wszystkich przedsiębiorstwach zarówno publicznego jak i prywatnego prawa /§ 9 cyt. ustawy/³⁴³, to zasada ta w odniesieniu do pierwszego rodzaju przedsiębiorstw doznaje ograniczenia w tym kierunku, /§ 10 cyt. ust./³⁴⁴, że publiczni urzędnicy i prowizoryczni urzędnicy /Beamtenanwärter/ nie wybierają Rad Zakładowych. Wynika to z zestawienia par. 1 i 10 wspomnianej ustawy, z których pierwszy, nakazuje utworzenie Rad zakładowych w przedsiębiorstwach, w których zajęta jest pewna ilość pracobiorców /Arbeitnehmer/³⁴⁵, dziesiąty zaś postanawia, że za pracobiorców nie należy uważać urzędników publicznych i urzędników prowizorycznych /Beamtenanwärter/. O ile zatem idzie o Zakłady prawa publicznego, to Rady Zakładowe muszą być utworzone tam, gdzie zajętych jest przynajmniej 20 osób nie będących ani publicznymi urzędnikami ani publicznymi urzędnikami prowizorycznymi. To wynika pośrednio również z par. 65 ustawy

³⁴² § 66 des Betriebsrätegesetzes:

§ 66 des Betriebsrätegesetzes wylicza 9 zadań Rad Zakładowych, przykładowo w pkt. 1. stanowi:

Der Betriebsrat hat die Aufgabe

1. In Betrieben mit wirtschaftlichen Zwecken die Betriebsleitung durch Rat zu unterstützen, um dadurch mit ihr für einen möglichst hohen Stand und für möglichste Wirtschaftlichkeit der Betriebsleistungen zu sorgen;

³⁴³ § 9 ustawy z 4 lutego 1920 r. o radach zakładowych (Dz.U. Rzeszy, s. 147) stanowił, co następuje:

§ 9 des Betriebsrätegesetzes:

Als Betriebe im Sinne des Gesetzes gelten alle Betriebe, Geschäfte und Verwaltungen des öffentlichen und privaten Rechtes.

³⁴⁴ § 10 des Betriebsrätegesetzes:

Arbeitnehmer im Sinne dieses Gesetzes sind Arbeiter und Angestellte mit Ausnahme der Familienangehörigen des Arbeitgebers.

Nicht als Arbeitnehmer gelten

1. Die öffentlichen Beamten und Beamtenanwärter,
2. Personen, deren Beschäftigung nicht in erster Linie ihrem Erwerbe dient, sondern mehr durch Rücksichten der körperlichen Heilung, der Wiedereingewöhnung, der sittlichen Besserung oder Erziehung oder durch Beweggründe charitativer, religiöser, wissenschaftlicher oder künstlerischer Art bestimmt wird.

³⁴⁵ § 1 des Betriebsrätegesetzes:

Zur Wahrnehmung der gemeinsamen wirtschaftlichen Interessen der Arbeitnehmer (Arbeiter und Angestellten) dem Arbeitgeber gegenüber und zur Unterstützung des Arbeitgebers in der Erfüllung der Betriebszwecke sind in allen Betrieben, die in der Regel mindestens zwanzig Arbeitnehmer beschäftigen, Betriebsräte zu errichten.

o Radach zakładowych, który wspomina o tym, że obok Rad zakładowych mogą istnieć zastępstwa urzędników /Beamtenvertretungen/³⁴⁶.

Tam, gdzie istnieje znaczna liczba osób uprawnionych do wyboru Rad zakładowych, a zbyt mała liczba urzędników, zaleca się umożliwić grupie liczebnie słabszej oddawać zastępstwo swoich interesów grupie liczebnie silniejszej. Z tego zapewne powodu przewiduje § 13 ust. 2 ustawy, że Rządy krajowe mogą wydać zarządzenie dla publicznych władz i zakładów krajów, gmin i związków gmin, ażeby pewne grupy urzędników i urzędników prowizorycznych uważać za pracobiorców³⁴⁷. Wydane na tej zasadzie rozporządzenie Rządu Pruskiego z 8. marca/25. września 1920 /Zb. U. Pr. str. 57³⁴⁸, 429³⁴⁹/ przeniosło upoważnienie do wydania wspomnianych zarządzeń w odniesieniu do związków gmin, /a więc i związku prowincjonalnego/ na zarząd związku. Z tego to przepisu wywodzi się kompetencja Rady Wojewódzkiej do załatwienia tej sprawy, o ile chodzi o zakłady dla umysłowo-chorych w Lublińcu i Rybniku.

Do powołania do służby w tych zakładach personelu powołaną jest Rada Wojewódzka na zasadzie par. 6 regulaminu z 7. marca 1880 o sprawowaniu administracji spraw ubogich i korygendów. Kto z pośród personelu ma być uważany za urzędnika publicznego, nie jest uregulowane wyraźnie żadnym przepisem ustawowym. Kwestia ta da się wyjaśnić jedynie na podstawie ogólnej definicji pojęcia urzędnika publicznego, pod które to pojęcie podpadają osoby, które na mocy publiczno prawnego aktu właściwej władzy powołane są do pełnienia służby u jakiegoś podmiotu prawa publicznego /państwo, kraj, gmina/. Czy zatem daną osobę należy uważać za urzędnika publicznego, decyduje o tym władza osobę tą do służby powołująca. O charakterze zatem osób we wspomnianych zakładach decyduje Rada Wojewódzka. -

Rada Wojewódzka uznała za urzędników względnie prowizorycznych urzędników wszystkie osoby zajęte w zakładzie rybnickim i lublinieckim nie podpadające pod kategorię służby. Wykonując zaś w stosunku do tych osób ustawę

³⁴⁶ § 65, Absatz 2 des Betriebsrätegesetzes:

Den Vorsitz führt für jede gemeinsame Sitzung abwechselnd der Vorsitzende des Betriebsrats und der der Beamtenvertretung. Die Einladungen und die Aufstellung des Tagesordnung erfolgen durch beide Vorsitzende gemeinsam.

³⁴⁷ § 13, Absatz 2 des Betriebsrätegesetzes:

Für die öffentlichen Behörden und die Betriebe der Länder, Gemeinden und Gemeindeverbände sowie für die öffentlich — rechtlichen Körperschaften, die hinsichtlich der Dienstverhältnisse ihrer Beamten der Landesaufsicht unterstehen, können die Landesregierungen entsprechende Verordnungen erlassen.

³⁴⁸ Verordnung zur Ausführung des Betriebsrätegesetzes vom 4. Februar 1920 (Reichs — Gesetzbl., S. 147). Vom 8. März 1920. Preussische Gesetzsammlung 1920, S. 57.

³⁴⁹ Verordnung zur Ausführung des Betriebsrätegesetzes vom 4. Februar 1920 (Reichs — Gesetzbl., S. 147). Vom 25. September 1920. Preussische Gesetzsammlung 1920, S. 429.

z 9. 10. 1923 Dz. U. R. P. Nr 116 poz. 924³⁵⁰, względnie z 23. 1. 1924 Dz. U. Śl. Nr 3 poz. 12³⁵¹, zaliczyła je do do poszczególnych grup i stopni, nadając im przez to charakter funkcjonariuszów etatowych. Służba opłacana jest wedle obowiązujących taryf.

Nie zachodził żaden powód do wydania zarządzenia, ażeby funkcjonariuszów tych, którzy są urzędnikami publicznymi z mocy decyzji Rady Wojewódzkiej, zaliczyć do pracobiorców w rozumieniu ustawy o Radach zakładowych i przez to umożliwić im zastępstwo w Radzie zakładowej, bo funkcjonariusze ci stanowią przeważającą większość w obydwu zakładach, podczas gdy osób uprawnionych do wyboru Rady zakładowej jest zaledwie po kilkanaście, a to tym więcej, że urzędnicy w Zakładzie Lublinieckim utworzyli związek, który dobrze prosperuje. —

Korzystając więc z uprawnień ustawowych Rada Wojewódzka powzięła wspomnianą w interpelacji uchwałę, o której został zawiadomiony Związek w załatwieniu jego wniosku. —

Uchwałą tą nie naruszyła Rada Wojewódzka ustawy, przez to, że nie wysłuchała związku przed powzięciem uchwały, ponieważ par. 13 względnie wspomniane wyżej rozporządzenie z 8. 3. 1920 takiego obowiązku na władze nie nakłada. O ile zaś idzie o tę część wspomnianego na wstępie wniosku związku, w której jest mowa o par. 61 ustawy, to wprawdzie ustęp drugi tego p-fu nakłada na władze obowiązek wysłuchania przedstawicielstwa pracobiorców, lecz władzą powołaną do rozporządzeń na zasadzie tego p-fu jest Rząd Rzeszy lub Kraju, a więc obecnie Rząd Rzeczypospolitej. Rada Wojewódzka nie będąc w tej sprawie kompetentną, nie uważała za stosowne zarządzić konferencji. —

Z wywodów powyższych wynika, że nie ma mowy o pogwałceniu ustawy przez uchwałę Rady Wojewódzkiej, jak to podnoszą Pp. interpelanci. W wywodach tych znajdują również odparcie poszczególne punkty uzasadnienia interpelacji³⁵². —

³⁵⁰ Ustawa z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska. Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924.

³⁵¹ Ustawa z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie uposażenia funkcjonariuszów województwa śląskiego tudzież funkcjonariuszów związków komunalnych. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 12.

³⁵² Pismo wojewody śląskiego, L. Sm. 5868/6, z 28 listopada 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 291—294.

56

Interpelacja Klubu N. P. R. w przedmiocie stosowania rozporządzenia dot. zmniejszania najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej z dnia 9. XII. 1919 r.
/Dz. Ust. Rzeszy Niem. str. 1968./
(26 listopada 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Ignacy Sikora, Michał Grajek, Romuald Mędlewski, Stanisław Janicki, Franciszek Obrzut, Teodor Węgrzyk, Ignacy Gwóźdź, Jan Szuścik, Edward Rybarz³⁵³.
4. Treść interpelacji:
 - 1/ *Pan Wojewoda śląski zechce wyjaśnić, czy zamierza stosować przepisy rozporządzenia w przedmiocie zmniejszania nędzy mieszkaniowej z dnia 9. XII. 1919 r., które dopuszcza wywłaszczenie gruntu pod zabudowania małych i średnich mieszkań przez Okręgowego Komisarza Mieszkaniowego za cenę umiarkowaną.*
 - 2/ *Czy istnieje Urząd Okręgowego Komisarza Mieszkaniowego oraz instancja odwoławcza?*
 - 3/ *O ile by się nie zalecało rozporządzenie to stosować, zechce Pan Wojewoda poczynić kroki, by zniesiono rozporządzenie wspomniane i uchwalono przez Sejm Rzeczypospolitej ustawę, która by uregulowała osadnictwo robotnicze i urzędnicze.-*

Umotywowanie.

Na terenie górnos Śląskiej części Województwa Śląskiego nie obowiązuje ustawa o domostwie własnem /Reichsheimatättengesetz z dnia 10.V.1920 r. Dz.U.Rzeszy str. 926/, nie obowiązuje także polska ustawa z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej.

Obowiązuje natomiast niemiecka ustawa osadnicza z dnia 11.8.1919 r., która reguluje wyłącznie parcelację rolniczą. Do uzyskania gruntów na zabudowania miejskie i podmiejskie ewent. i za pomocą wywłaszczenia może zatem służyć chwilowo tylko rozporządzenie w przedmiocie zmniejszenia najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej z dnia 9.XII.1919 r. /Gesetz zur Behebung der dringendsten Wohnungsnot, Dz.U.Rzeszy str. 1968/³⁵⁴.

Ponieważ gruntów w okręgach przemysłowych nie można nabywać w drodze dobrowolnej umowy, już to z powodu niechęci do odsprzedaży, już to z powodu zbyttnio wygórowanych cen, należałoby zastosowywać powyżej wymienione roz-

³⁵³ Z 9 posłów podpisanych pod interpelacją 7 należało do posłów Klubu NPR, natomiast 2 — do posłów spoza Klubu: Stanisław Janicki (ChD) i Edward Rybarz (ND).

³⁵⁴ Verordnung zur Behebung der dringendsten Wohnungsnot, Vom 9. Dezember 1919. RGBl. 1919, S. 1968.

porządzenie, które upoważnia Okręgowego Komisarza Mieszkaniowego do wywłaszczenia gruntów pod budowlę w rozmiarze do 2 morgów.

W razie gdyby się nie zalecało z jakichkolwiek bądź powodów stosowanie obowiązującego rozporządzenia powyższego, należałoby rozporządzenie znieść a centralnie wnieść projekt ustawy, która by uregulowała sprawę parcelacji robotniczych, której niemiecka ustawa osadnicza, obowiązująca jeszcze na obszarze górnośląskiej części Województwa Śląskiego, nie reguluje³⁵⁵.

56a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu N.P.R. w przedmiocie stosowania rozporządzenia dot. zmniejszania najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej z dnia 9. XII. 1919 r. /Dz. Ust. Rzeszy Niem. str. 1968./
(20 grudnia 1924)

Odwołując się do pisma Pana Marszałka z 27. listopada 1924. L.681., którym przesłano mi interpelację Klubu NPR w przedmiocie stosowania rozporządzenia z 9. grudnia 1919. /Dz.U. Rzeszy Niem. str. 1968/ w sprawie zmniejszania najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej, mam zaszczyt oznajmić, że rozporządzenie to obowiązuje w górnośląskiej części Województwa, jako obwieszczone przed objęciem władzy zwierzchniej na Górnym Śląsku przez Komisję Międzysojuszniczą.

Na zasadzie rozporządzenia Państwowego Komisarza /Pruskiego/ dla spraw mieszkaniowych z 24. stycznia 1919 oraz art. 26 Statutu Organicznego, agendy okręgowego komisarza dla spraw mieszkaniowych /Bezirkswohnungskommisar/ przeszły na Wojewodę Śląskiego³⁵⁶.

Jakkolwiek rozporządzenie to ma na celu nader doniosłe zadanie z zakresu polityki socjalnej, nie było dotąd stosowane w życiu, ponieważ stanęły temu na przeszkodzie początkowo wypadki polityczne w związku z plebiscytem i podziałem Górnego Śląska, następnie zaś brak środków na cele budowlane z powodu dewaluacji.

³⁵⁵ APK, Sejm Śląski 637, s. 3, 79; Sejm Śląski 733, s. 321, 322, 324—325; UWŚl. 230, s. 63; spraw. sten. ze 103. pos. Sejmu Śląskiego, 26 listopada 1924 r., łam 22.

³⁵⁶ Art. 26 Statutu Organicznego stanowił:

O ile ustawy państwowe lub śląskie stosownie do swych kompetencji nie innego nie przepiszą, łączy wojewoda w sobie zakres praw naczelnego prezesa Rejencji, a względnie prezydenta kraju.

Wojewoda mianuje, odwołuje i przenosi wszystkich niższych i średnich urzędników podlegających mu władz państwowych na Śląsku, oraz przedstawia Naczelnikowi Państwa przez Prezydenta Ministrów, a względnie odpowiednim ministrom nominację lub odwołanie wyższych urzędników tych władz.

Ustawa Konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., zawierająca Statut Organiczny Województwa Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497.

Obecnie, ponieważ sprawa braku mieszkań staje się coraz dotkliwszą a głównym powodem zastoju budowlanego jest nadmierna drożyzna parcel budowlanych, zajdzie konieczność do stosowania wspomnianego wyżej rozporządzenia, celem zaradzenia temu stanowi rzeczy.

Wobec tego odnoszę się równocześnie do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z prośbą o ustanowienie instancji odwoławczej w myśl § 4³⁵⁷ powyższego rozporządzenia³⁵⁸.

57

Interpelacja posła Dr. Rakowskiego i towarzyszy
w sprawie wyroku sądu lipskiego
(26 listopada 1924)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji, Klub Narodowej Partii Robotniczej, Klub Polskiej Partii Socjalistycznej³⁵⁹.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 30³⁶⁰.
3. Personalalia interpelantów: Kazimierz Rakowski, Karol Palarczyk, Karol Mathea, Jan Kędzior, Wincenty Zuber, Eugeniusz Brzuska, Edward Rybarz, Ignacy Sikora, Adolf Sobota, Ignacy Gwóźdź, Jan Juchelek, Michał Grajek, Walenty Fojkis, Paweł Kempka, Johann Kowoll, Franciszek Obrzut, Józef Machej, Wojciech Mokry, Wiktor Rumpfelt, Konstanty Wolny³⁶¹, Franciszek Łukaszek, Antoni Czajor, Romuald Mędlewski, Klemens Borys, Jan Szuścik, Stanisław Janicki, Ryszard Wydra, Janina Omańkowska, Jan Lubos, Bronisława Szymkowiakówna.
4. Treść interpelacji:

³⁵⁷ § 4 der Verordnung zur Behebung der dringendsten Wohnungsnot, Vom 9. Dezember 1919. (RGBl. 1919, S. 1968), Absatz 3:

[...] Gegen die Festsetzung der Entschädigung kann jeder Beteiligte innerhalb von vierzehn Tagen nachdem sie ihm zugestellt ist, die Entscheidung einer von der Landeszentralbehörde zu bestimmenden Berufungsbehörde, welche endgültig entscheidet, anrufen; im übrigen ist der Bescheid des Bezirkswohnungskommissars unanfechtbar.

³⁵⁸ Pismo wojewody śląskiego, L. pr. 2705, z 20 grudnia 1924 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 317, 319, 320.

³⁵⁹ Na jednym z odpisów interpelacji — zamiast personaliów interpelantów — adnotacja ręczna: *(następują podpisy wszystkich posłów polskich stronnictw Ch.D., P.P.S., i N.P.R. oraz „dzikich”)*. (APK, Sejm Śląski 733, s. 327). Zauważyć trzeba, że interpelację poparł również niemiecki socjalista Johann Kowoll, nienależący — od 1923 r. — do Klubu Niemieckiego, od 1926 r. hospitant Klubu PPS.

³⁶⁰ W kopii interpelacji 31 podpisów maszynowych, *de facto* jednak 30, gdyż nazwisko posła Klemensa Borysa zamieszczono dwukrotnie. Zob. APK, Sejm Śląski 733, s. 326.

³⁶¹ W dziejach praktyki interpelowania jest to jedyny przypadek, w którym podpis pod interpelacją złożył marszałek Sejmu Śląskiego: Konstanty Wolny.

Dzisiejsze pisma donoszą, że w Lipsku³⁶² zakończył się proces powstańców górnośląskich wyrokiem skazującym głównego oskarżonego.

Dalecy jesteśmy od mieszania się z tej trybuny w sprawy wymiaru sprawiedliwości w innym państwie. Sejm Śląski nie ma po temu ani kompetencji, ani chęci wywoływania incydentów dyplomatycznych. W procesie tym jednak, a raczej w umotywowaniu wyroku jest coś, co poza osobą oskarżonego, poza zarzuconym mu przestępstwem, oraz poza wymiarem kary, wymaga z tego właśnie miejsca rzeczowego sprostowania. Jest w motywach wyroku twierdzenie, że „polskie Ministerstwo Spraw Wojskowych organizowało rozmaite związki powstańcze, mające na celu przyłączenie do Polski całego Górnego Śląska”.

Nie wiemy, jak zareaguje na to Ministerstwo Spraw Wojskowych. W Sejmie Śląskim jednak należy w imię prawdy stwierdzić jedno: Trybunał w Lipsku myli się, jeśli sądzi, że lud śląski porwał za broń wskutek jakiejś agitacji zewnętrznej. Stwierdzamy uroczyście w imieniu wszystkich wyborców polskich, że lud śląski sam z własnej woli i wewnętrznej konieczności przeprowadził walkę o zrzućenie odwiecznego jarzma — sam za to ponosi odpowiedzialność wobec dziejów i protestuje przeciw temu, aby go uważano za instrument nastrojony przez agitację zewnętrzną. Twierdzić coś przeciwnego, byłoby to umniejszać jego zasługi, a przy tym — twierdzić nieprawdę.

Wobec powyższego stanu rzeczy niżej podpisani zapytują Pana Wojewodę, jakie kroki Rząd Polski zamierza przedsięwziąć, aby podobnie nieprawdziwe twierdzenia sprostować³⁶³.

³⁶² Siedzibą Sądu Najwyższego (Reichsgericht) Republiki Weimarskiej był Lipsk, miasto Republiki Saskiej.

Sąd Rzeszy (Reichsgericht) z siedzibą w Lipsku pełnił funkcję sądu rewizyjnego od orzeczeń najwyższych sądów krajowych w sprawach cywilnych i karnych. Zob. M. Klementowski: *Powszechna historia ustroju*. Warszawa 2012, s. 551.

³⁶³ APK, Sejm Śląski 637; 733, s. 326, 327, 328, 330, 331; UWŚl. 230, s. 63—64; spraw. sten. ze 103. pos. Sejmu Śląskiego, 26 listopada 1924 r., łam 22—24. Wniesienie tej interpelacji odbyło się w szczególnej formie. Marszałek Wolny, po przedstawieniu plenum w skróconej formie treści interpelacji, udzielił głosu autorowi interpelacji — posłowi Kazimierzowi Rakowskiemu — w celu umotywowania interpelacji, mimo że art. 44 regulaminu nie przewidywał takiej procedury w momencie zgłaszania interpelacji. Po dłuższym wystąpieniu Rakowskiego, będącym obszernym przedstawieniem interpelacji, marszałek Wolny skonstatował: *To jest tylko uzasadnienie. Dyskusja może być wtedy, kiedy p. Wojewoda odpowie, tj. może po 3 tygodniach*. APK, Sejm Śląski 637; spraw. sten. ze 103. pos. Sejmu Śląskiego, 26 listopada 1924 r., łam 24.

57a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Dr. Rakowskiego i towarzyszy
w sprawie wyroku sądu lipskiego³⁶⁴
(14 stycznia 1925)

Wysoki Sejmie! W sprawie interpelacji p. Rakowskiego i tow., dotyczącej wyroku lipskiego, mam zaszczyt z polecenia mego Rządu oświadczyć, co następuje:

Interpelacja p. Rakowskiego i tow. porusza sprawę mającą charakter polityczny, ogólnopañstwowy. Właściwym forum dla wytaczania podobnych spraw jest Sejm Rzeczypospolitej, w którym także śląska ludność posiada swoich przedstawicieli. Z tych powodów nie jestem w możności udzielenia na interpelację odpowiedzi formalnej. [...] mam zaszczyt udzielić Wysokiemu Sejmowi pewnych informacji autentycznych, dotyczących tej materii. [...] zaś senat nie stwierdził, że polskie władze państwowe znały ten cel. Fakt, że polskie Ministerstwo Spraw Wojskowych protegowało wojskowe wyszkolenie członków Związku, jest sprawą wewnętrzej polityki i pozostawał bez wpływu na postępowanie karne.

To oświadczenie właściwej instancji niemieckiej z jednej strony, jak i deklaracja Pana Ministra Spraw Wojskowych złożona w Sejmie z drugiej strony, wyjaśniają sprawę tę dostatecznie i nie wymagają żadnych dalszych kroków ze strony Rządu polskiego.

[...] Rząd polski stwierdza — że powstania te miały charakter odruchu samoobrony.

[...] Niniejsze oświadczenie raczy Wysoki Sejm przyjąć do wiadomości³⁶⁵.

57b

Przyjęcie przez Sejm odpowiedzi wojewody na interpelację
w sprawie wyroku sądu lipskiego do wiadomości
(14 stycznia 1925)

Interpelanci nie otrzymali odpowiedzi w formie pisemnej. Działający z upoważnienia ministra spraw wojskowych wojewoda Mieczysław Bilski udzielił odpowiedzi, z przekroczeniem regulaminowego, trzytygodniowego terminu, na

³⁶⁴ Ustnej odpowiedzi na interpelację udzielił na plenarnym posiedzeniu Sejmu Śląskiego wojewoda śląski Mieczysław Bilski. APK, Sejm Śląski 642; spraw. sten. ze 108. pos. Sejmu Śląskiego, 14 stycznia 1925 r., łam 2—4.

³⁶⁵ APK, Sejm Śląski 642, s. 113; spraw. sten. ze 108. pos. Sejmu Śląskiego, 14 stycznia 1925 r., łam 2—4. Marszałek Wolny — w braku wniosku o przeprowadzenie dyskusji nad odpowiedzią — zarządził głosowanie nad oświadczeniem wojewody: *Proszę tych pp. Posłów, którzy przyjmują do wiadomości oświadczenie p. Wojewody, powstać. Stwierdzam, że jest większość, a zatem to oświadczenie jest przyjęte do wiadomości.* APK, Sejm Śląski 642, s. 113; spraw. sten. ze 108. pos. Sejmu Śląskiego, 14 stycznia 1925 r., łam 4.

108. posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego w dniu 14 stycznia 1925 roku. Regulaminowy termin zamieszczenia interpelacji na porządku dziennym został zachowany, skoro interpelacja była na porządku dziennym posiedzenia plenarnego 14 stycznia 1925 roku, tj. w tym samym dniu, w którym wojewoda udzielił — na 108. posiedzeniu plenarnym — odpowiedzi ustnej³⁶⁶. Na końcu ustnych wyjaśnień prosił Sejm o przyjęcie oświadczenia do wiadomości. Marszałek Wolny poddał pod głosowanie wnioski wojewody, w konsekwencji czego stwierdził, że *oświadczenie to jest przyjęte do wiadomości*. Takie postępowanie marszałka stanowiło naruszenie postanowień art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego, określających procedurę ostatniej fazy interpelowania, gdyż marszałek otworzył dyskusję bez wniosku o jej przeprowadzenie.

58

Interpelacja klubów poselskich, dotycząca nieuwzględnienia wydatków
na zaopatrzenie inwalidów na Górnym Śląsku
w preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej³⁶⁷
(30 stycznia 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji, Klub Narodowej Partii Robotniczej, Klub Niemiecki, Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Jan Kędzior, Ignacy Sikora, Michał Grajek, Otto Ulitz, Adolf Sobota, Wiktor Rumpfelt, Józef Biniszkievicz, Eugeniusz Brzuska, Thomas Szczepońnik³⁶⁸.
4. Treść interpelacji:

W preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej nie uwzględniono wydatków na zaopatrzenie inwalidów na Górnym Śląsku. Sejm Śląski przejął wydatki te wyjąt-

³⁶⁶ Co prawda drobnej nieścisłości można by się dopatrzeć w fakcie, że — zgodnie z art. 44 regulaminu — umieszczenie interpelacji na porządku dziennym miało nastąpić *po otrzymaniu odpowiedzi*, tymczasem faktycznie odpowiedź na interpelację nastąpiła na posiedzeniu, którego porządek dzienny marszałek ustalił nieco wcześniej.

³⁶⁷ Interpelacja nie zawiera w tytule oznaczenia autorów i treści. Zamieszczony nagłówek przejęty został z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 97/25, z 2 lutego 1925 r., do wojewody, przy którym ekspediował odpis interpelacji. APK, Sejm Śląski 733, s. 335.

³⁶⁸ Z podpisanych pod interpelacją 9 posłów po 2 posłów reprezentowało: Klub Narodowej Partii Robotniczej (Michał Grajek, Ignacy Sikora), Klub Niemiecki (Thomas Szczepońnik, Otto Ulitz) i Klub Polskiej Partii Socjalistycznej (Józef Biniszkievicz, Wiktor Rumpfelt), a 3 posłów — najliczniejszy, liczący 18 posłów — klub Sejmu Śląskiego, tj. Klub Chrześcijańskiej Demokracji (Eugeniusz Brzuska, Jan Kędzior, Adolf Sobota).

kowo na rok 1924. Na rok 1925 Sejm Śląski wydatków tych przejąć nie może, a do przejęcia nie jest zobowiązany.

Wobec tego raczą Pan Wojewoda i Rada Wojewódzka postarać się, by Rzeczpospolita wydatki te pokryła, i poinformować Sejm Śląski, co w sprawie tej podjęto i podjąć się zamierza³⁶⁹.

58a

Odpowiedź wojewody na interpelację klubów poselskich,
dotyczącą nieuwzględnienia wydatków na zaopatrzenie inwalidów
na Górnym Śląsku w preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej
(3 marca 1925)

Powołując się na pismo Pana Marszałka z 2 lutego 1925 L.97/PC. dotyczące interpelacji posła Kędziora i Tow. w sprawie pokrycia wydatków na zaopatrzenie inwalidów w r. 1925 mam zaszczyt przesłać w porozumieniu z Radą Wojewódzką następujące wyjaśnienie:

Rada Wojewódzka obradując nad preliminarzem Województwa Śląskiego na rok 1925 stwierdziwszy, że niedobór przewidziany w projekcie ustawy wynosi 32,473,521 zł., uchwaliła zwrócić się do Ministerstwa Skarbu z prośbą, by w miejsce uchylonego podatku węglowego i zastąpienia źródła z podatku od spirytusu, w którego miejsce wprowadzono monopol spirytusowy, pokryto niedobór z budżetu poszczególnych Władz Centralnych. Rada Wojewódzka wyraziła przy tym zdanie, że do wydatków, które winne być pokryte z funduszy ogólnopństwowych należą także renty inwalidzkie w wysokości 16.933,199 zł. i emerytury funkcjonariuszów państwowych zwłaszcza, że według sprawozdania Komisji Kompetencyjnej Sejmu Śląskiego z października 1924 r. przyszło do porozumienia między Sejmem Śląskim i Rządem Centralnym, iż renty inwalidzkie nie mają obciążać Skarbu Śląskiego.

Wobec odmowy Ministerstwa Skarbu przyjęcia niedoboru śląskiego, Rada Wojewódzka musiała sama szukać drogi wyjścia i skorzystała przy tym ze wskazówek Ministerstwa Skarbu, ażeby wydatki Województwa Śląskiego dostosować do spodziewanych dochodów. Wyeliminowano zatem z budżetu śląskiego wydatki na emerytury funkcjonariuszów państwowych, tudzież renty dla inwalidów wojennych w wysokości 16,933,199 zł., jako sprawy nie należące do zakresu spraw autonomicznych Województwa Śląskiego.

Memoriał Rady Wojewódzkiej w tej mierze został przedłożony Ministerstwu Skarbu i równocześnie wyjechał delegat Śl. Urzędu Wojewódzkiego p. Dr Bielak

³⁶⁹ APK, Sejm Śląski 643; 733, s. 336; spraw. sten. ze 109. pos. Sejmu Śląskiego, 30 stycznia 1925 r., łam 24—25. Argumentu, że Skarb Śląski finansuje niektóre zadania do niego nienależące, używał Sejm Śląski w sporach z ministrem skarbu o wysokość tangenty. Por. J. Ciągwa: *Kontrowersje wokół tangenty*. W: *Podstawy materialne państwa. Zagadnienia prawno-historyczne*. Red. D. Bogacz, M. Tkaczuk. Szczecin 2006, s. 139—161.

do Warszawy, celem omówienia spraw związanych z budżetem Województwa Śląskiego w Ministerstwie Skarbu. Ministerstwo upoważniło delegata Śl. Urzędu Wojewódzkiego do złożenia w Komisji Budżetowej Sejmu Śląskiego następującego oświadczenia:

„Nie przesądzając kierunku, po którym pójdzie Ministerstwo Skarbu w kwestii rozwiązania zagadnienia, jak będzie pokryty niedobór w sumie 32.473.521 zł. oraz 1.700.000 zł., których Ministerstwo Skarbu żąda w celu pokrycia wydatków tytułem zasiłków dla bezrobotnych pracowników umysłowych, wreszcie plus wydatki powstać mające przy wykonywaniu ogólnej ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i pozostałych osób na górnośląskiej części obszaru Województwa, prosi Ministerstwo Skarbu o kontynuowanie rozpatrywania preliminarza budżetowego Województwa Śląskiego na r. 1925, uwzględniając ze szczególnym naciskiem jak najdalej posuniętą skrupulatność w ocenianiu każdej pozycji budżetowej tak co do jej wysokości, jak również jej celowości i realności w przeprowadzeniu. Rozpatrywanie preliminarza budżetowego raczy Komisja Budżetowa Sejmu Śląskiego przeprowadzić w tempie możliwie przyspieszonym³⁷⁰, wyniki zaś raczy Sejm Śląski przez Swą delegację przedstawić Rządowi Centralnemu /Ministerstwu Skarbu/ a zarazem przedstawić Swoje stanowisko, wobec wspomnianego wyżej niedoboru, jak również sposobu jego pokrycia. Prace na gruncie Katowickim miałyby być o tyle przyspieszone, ażeby móc rozważyć je w Rządzie Centralnym z uwagi na obecną dyskusję nad preliminarzem budżetowym Rzeczypospolitej jeszcze przed zamknięciem tejże dyskusji, tak, aby ewentualne wyniki móc uwzględnić w budżecie Rzeczypospolitej na r. 1925”.

Zauważa się, że to stanowisko Ministerstwa Skarbu zostało w początkach lutego br. zakomunikowane Komisji Budżetowej Sejmu Śląskiego.

Niezależnie od tego nadmieniam, że wypłata rent inwalidzkich pomimo nieotwarcia kredytów przez Rząd Centralny nie uległa jakimkolwiek przeszkodom,

³⁷⁰ Niektóre opracowania, dotyczące funkcji parlamentów, wyodrębniają funkcję autonomiczną, czyli wszelkie działania parlamentów, realizowane w pełni samodzielnie, tj. bez jakiegokolwiek wpływu organów zewnętrznych. Jednym z przejawów tej funkcji jest zasada, że parlament jest panem własnego czasu, tj. że jedynie on może decydować o tempie prac ustawodawczych. (Por. K. Perels: *Das autonome Reichstagsrecht*. Berlin 1903; B. Baxa: *Parlament. Studie srovnávací*. Díl I. Praha 1913, s. 100—108; J. Ciągwa: *Autonomiczna funkcja Sejmu Śląskiego w II Rzeczypospolitej*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”. Seria Prawnicza. Prawo. Z. 1: *Jednostka, państwo i prawo dawniej i dziś*. Red. E. Ura. Rzeszów 2003, s. 25—27). Występujące w cytowanej odpowiedzi na interpelację ponaglanie Komisji Budżetowej przez Ministerstwo Skarbu pokazuje, że nie wszystkie przejawy funkcji autonomicznej Sejmu Śląskiego były w praktyce realizowane.

Przykład naruszenia funkcji autonomicznej Sejmu Śląskiego przedstawił organ prasowy NPR „Polak”: *W czasie przerwy w posiedzeniu Komisji Mieszkaniowej niektórzy z licznie zebranych posiedzieli domów odgrzaali się posłom za przyjęcie im nieprzychylnego stanowiska, co Marszałka Sejmu zniewala do ostrego napiętnowania takich wybryków. — Z Sejmu Śląskiego. „Polak” 1923, nr 123.*

gdyż chwilowo pokrywa się takowe ze sum obrotowych na rachunek mających być otwartymi kredytów.

Sprawa pokrycia niedoboru, a zwłaszcza uregulowania strony prawnej co do kwestii, jak pokryć budżetowe wydatki potrzebne na renty inwalidzkie i emerytury, może być rozstrzygnięta tylko w drodze porozumienia pomiędzy Rządem a Sejmem Śląskim po przeprowadzeniu w Komisji budżetowej szczegółowej dyskusji nad preliminarzem budżetowym³⁷¹.

59

Interpelacja dotycząca wypowiedzenia pracy Taszkemu i Wróblowi
przez Fabrykę Związków Azotowych w Siemianowicach³⁷²
(4 marca 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Eduard Pant, Bernard Jankowski, Joseph Pawlas, Georg Schnür, Kurt Mayer, Karl Fuchs, Thomas Szczepońnik, Wilhelm Goldmann, Otto Ulitz, Alfons Kaczmarczyk.
4. Treść interpelacji:

Zarząd gminny w Siemianowicach wystosował do Starostwa w Katowicach pod datą 19.II.1925 r. następujące pismo:

Huta Laura Siemianowice, dnia 19. 2. 1925 r.

W załączeniu przesyłamy 2 zawiadomienia Fabryki Związków Azotowych, według których tutejsi bezrobotni Wilem Taszke i Andrzej Wróbel do tamtejszej pracy przyjęci zostali.

³⁷¹ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 439/2, z 3 marca 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 332—334). Wojewoda śląski Mieczysław Bilski nie dostrzegł faktu, że interpelacja ma charakter interklubowy, skoro w odpowiedzi napisał: *Powołując się na pismo Pana Marszałka z 2/lutego 1925 L. 97/PC. dotyczące interpelacji posła Kędziora i Tow. w sprawie pokrycia wydatków na zaopatrzenie inwalidów w r. 1925 [...].* (APK, Sejm Śląski 733, s. 332). Zastosowana przez wojewodę formuła wskazuje niezgodnie z prawdą, że interpelację wnieśli wyłącznie chadecy. Być może wojewoda powodował się kryterium autorstwa interpelacji, zgodnie z którym za jej autora uważa się pierwszego posła podpisanego pod interpelacją. Tym zaś był niewątpliwie Jan Kędzior z Klubu Chrześcijańskiej Demokracji.

Na odpowiedzi dekretna marszałka Konstantego Wolnego: *Rozdać pp. posłom jako druk. K. 4.3.25. W.* APK, Sejm Śląski 733, s. 332.

³⁷² Interpelacja pozbawiona tytułu, wskazującego na jej autorstwo i treść. Nagłówek przytoczonej interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka, L. dz. 171/25, z 6 marca 1925 r., do wojewody, przy którym przesyłał mu odpis interpelacji. Pismo przewodnie nie wymienia autora interpelacji. APK, Sejm Śląski 733, s. 343.

Przyjęcie tychże osób nastąpiło wbrew rozporządzeniu p. Wojewody z dnia 30. września 1924 r.³⁷³ to jest bez poprzedniego zawiadomienia Urzędu Pośrednictwa Pracy.

Z uwagi na powyższe i ze względu na to, że obaj przyjęci są tu znani, jako osoby Państwu Polskiemu wrogo usposobione, dla których w zakładach Państwowych nie powinno być miejsca, prosimy niniejszym o poczynienie odpowiednich kroków i spowodowanie zwolnienia wymienionych osób z pracy w zakładach Państwowych.

Nadmieniamy, że Taszke i Wróbel są przekonanymi Niemcami i należą do związków niemieckich.

Wróbel posyła swe dzieci do szkoły mniejszości.

m.p. Popek.

Kierownictwo Fabryki Związków Azotowych wypowiedziało ślusarzom Taszkemu i Wróblowi, wymienionym w poprzednim piśmie, dnia 27. lutego 25 posadę. Starostwo więc przychyliło się do wniosku zarządu gminnego.

Zarządowi gminnemu Siemianowice, jako też Starostwu w Katowicach wystarcza to, że obywatel Państwa należy do mniejszości, aby obwiniać go jako osobnika wobec Państwa wrogo usposobionego i aby mu w czasie największej nędzy gospodarczej chleb z rąk wytrącić.

Zapytujemy:

- 1. Czy Panu Wojewodzie zaszły wypadek jest wiadomy?*
- 2. Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, aby należącym do mniejszości niemieckiej osobom, ustawowe prawa do zachowania ich narodowości zagwarantować?*
- 3. Jakie kroki zamierza Pan Wojewoda uczynić przeciwko nadużyciu urzędowemu odpowiedzialnych urzędników Starostwa w Katowicach i zarządu gminnego Huty Laury — Siemianowice?*
- 4. Czy jest Pan Wojewoda zdecydowany, dać natychmiast poszkodowanym z okazji nadużycia urzędowego możliwość pracy³⁷⁴.*

³⁷³ Błąd w dacie rozporządzenia. Winno być: 20 sierpnia 1924 r.

³⁷⁴ APK, Sejm Śląski 733, s. 340—341, 342, 344. Stenogram 111. posiedzenia Sejmu Śląskiego nie odnotował faktu wniesienia interpelacji, mimo że marszałek — w piśmie przewodnim, L.dz. 171/25, z 6 marca 1925 r. — pisał wyraźnie, że przesyła odpis interpelacji dot. wypowiedzenia pracy Taszkemu i Wróblowi przez Fabrykę Związków Azotowych w Siemianowicach, wniesionej na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 4 marca br. w myśl regulaminu do łask. dalszego urzędowania. APK, Sejm Śląski 733, s. 343.

Na oryginale interpelacji napis odręczny: *dot. protok. III. pos. plen.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 340), a na odpisie, także odręcznie: *Oryginał w protokole z III. pos. plen. z d. 4/III.25.* APK, Sejm Śląski 733, s. 342.

W niemieckiej wersji językowej interpelacja ukazała się w artykule *Ist das Demokratie?*, opublikowanym w „Kattowitzer Zeitung” z 6 marca 1925 r.

59a

Odpowiedź wojewody na interpelację dotyczącą wypowiedzenia pracy
Taszkemu i Wróblowi przez Fabrykę Związków Azotowych
w Siemianowicach³⁷⁵
(29 marca 1925)

Odwolując się do pisma Pana Marszałka z 6. marca 1925 r. L. PC. 171 dotyczącego interpelacji posła Panta i tow. w sprawie wypowiedzenia pracy 2 robotnikom przez Fabrykę Związków Azotowych w Chorzowie, pozwalam sobie przesłać następujące wyjaśnienie:

Wedle doniesienia Dyrekcji Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie zostali w dniu 5/2. względnie 10/2. br. przyjęci przez tę fabrykę sezonowo dla wykonania pewnej określonej pracy robotnicy Wilhelm Taschke i Andrzej Wróbel.

Przeciw temu podniósł zarzuty Zarząd gminy w Siemianowicach na tej podstawie, iż wymienieni zostali przyjęci z pominięciem właściwego Urzędu pośrednictwa pracy, co się przedstawiało jako przekroczenie rozporządzenia z 20. sierpnia 1924 r. L.R.W. 329/2 ogłoszonego w Gazecie urzędowej Nr 38 ex 1924³⁷⁶.

Mianowicie Zarząd Gminy w Hucie Laury w Siemianowicach doniósł o tym pismem z dnia 19/lutego 1925 r. Starostwu w Katowicach, przy czym scharakteryzował wyżej wymienionych jako osoby wrogo usposobione wobec Państwa Polskiego. Odpis tego pisma przesłał równocześnie wspomniany Zarząd gminy Dyrekcji wymienionej Fabryki do wiadomości.

Zarządzone wskutek tego przez Starostwo w Katowicach dochodzenia wykazały, że Wróbel był polecony przez Urząd pośrednictwa pracy w Król. Hucie, natomiast Taschke nie był wcale przez żaden Urząd pośrednictwa pracy polecony.

Wobec tego przesłało Starostwo katowickie odnośne doniesienie Dyrekcji Policji w Katowicach pismem z 7/marca 1925 r. z wnioskiem o nałożenie grzywny na zarząd Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie po myśli par. 9 powyższego rozporządzenia³⁷⁷. Pozatem Starostwo nie wydało żadnych innych zarządzeń.

³⁷⁵ W odpowiedzi wojewoda oznaczył autora interpelacji, i inaczej określił jej treść: *Dotyczy: Interpelacji posła Panta i Tow. w sprawie wydalenia 2 robotników z Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie.* APK, Sejm Śląski 733, s. 337.

³⁷⁶ Przekroczenie, o którym mowa w odpowiedzi na interpelację, polegało na działaniu sprzecznym z przepisami rozporządzenia wojewody śląskiego z dnia 20 sierpnia 1924 r., L.R.W. 329/2, w przedmiocie zgłaszania przez pracodawców wolnych miejsc w komunalnych U.P.P. *Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego* Nr 38 z 1924 r.

³⁷⁷ § 9 rozporządzenia wojewody śląskiego z dnia 20 sierpnia 1924 r., L.R.W. 329/2, w przedmiocie zgłaszania przez pracodawców wolnych miejsc w komunalnych U.P.P. (*Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego* Nr 38 z 1924 r.):

Pracodawcy winni nieprzestrzegania powyższych przepisów karani będą grzywną 60 zł wzgl. odpow. aresztem z tem, że grzywna ta wymierzana będzie na każdego przyjętego bez zapośredniczenia U.P.P. pracownika z osobna, jakoteż przy wydaleniu,

Tymczasem Dyrekcja Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie otrzymawszy odpis wspomnianego pisma, poleciła zawiadomić o jego treści wymienionych robotników z tym, że wypowiada im pracę, o ile w najbliższym czasie nie przedłożą poświadczenia Starostwa w Katowicach, iż zachowanie się ich jest bez zarzutu i że nie byli karani za przestępstwa polityczne.

Wydając to zarządzenie kierowała się Dyrekcja zasadą, iż w fabryce mogą być zatrudnieni wyłącznie robotnicy pewni, tj. tacy, co do których nie zachodzą jakiegokolwiek podejrzenia, co do ich wierności i sumienności, a to tym więcej, iż ustępujący szef Zarządu niemieckiego tej fabryki zapowiedział w r. 1922 oficjalnie i mnie sabotaż skomplikowanych urządzeń fabryki i że wypadki sabotażu miały w fabryce istotnie miejsce do dni ostatnich.

Wobec tego jest rzeczą zrozumiałą iż Dyrekcja Fabryki zażądała od wyżej wymienionych wspomnianego poświadczenia. Jednakowoż robotnicy ci zamiast zwrócić się w tej sprawie wprost do Starostwa Katowicach, odnieśli się do pp. Posłów z Klubu niemieckiego oraz do niemieckiego Związku Ludowego /Deutsch-Oberschlesischer Volksbund zur Wahrung der Minderheitsrechte/ wskutek czego sprawie nadano charakter polityczny, a mianowicie przedstawiono ją jako szykanę władz państw. wobec mniejszości niemieckiej.

Gdy w tej sprawie została wniesiona interpelacja w Sejmie Śląskim i opublikowana w „Kattowitzer Zeitung” z 6/marca 1924 r. Nr. 53 pod tytułem „Ist das Demokratie” a wymienieni robotnicy nie przedłożyli do tego czasu żądanego poświadczenia, zwolniła Fabryka Związków Azotowych tych robotników i zarazem doniosła o tym pod datą 10. marca 1925 r. Starostwu w Katowicach z wyluszczeniem powodów, dla których zwolnienie to nastąpiło, a o których wyżej była mowa.

Jak z tego wynika do dnia ukazania się interpelacji robotnicy ci z fabryki wydaleniu nie byli. Zwolnienie nastąpiło bez udziału władz państwowych, wobec czego nie może być mowy o nadużyciu władzy urzędowej w niniejszej sprawie przez urzędników czy to Starostwa w Katowicach, czy też Dyrekcji Policji w Katowicach. Albowiem ani Starostwo katowickie ani Dyrekcja Policji w Katowicach nie wydali zarządzenia zwolnienia z pracy wymienionych wyżej robotników, lecz uczyniła to Dyrekcja Fabryki w Chorzowie.

Sformułowanie zatem interpelacji w sposób wskazujący na decyzję względnie nacisk w tym względzie władzy państwowej, nie ma uzasadnienia.

Jak się z powyższego okazuje winę zwolnienia ponoszą poniekąd sami robotnicy, ponieważ nie zastosowali się do żądań Dyrekcji Fabryki postaranie się o odpowiednie zaświadczenie ze strony władzy politycznej.

Powód zaś zwolnienia dało niewątpliwie wystąpienie Zarządu gminy Huta Laury-Siemianowice zresztą zupełnie usprawiedliwione, — o ile chodzi o przy-

zmianie miejsca pracy w stosunku za każdego poszczególnego pracownika co do którego U.P.P. nie został powiadomiony o jednym z powyższych zająć.

jęcie Taschkego, który nie był wcale zapośredniczony. Natomiast nie można tego powiedzieć o innych motywach tego wystąpienia.

W szczególności zarzut, że wymienieni robotnicy są narodowości niemieckiej, oraz że Wróbel posyła swe dzieci do szkoły mniejszości nie może być w ogóle brany w rachubę. Jedynie zarzut, iż robotnicy ci są wrogo usposobieni wobec Państwa Polskiego jest poważny i wymaga bliższego wyjaśnienia.

Wobec tego zarządzam równocześnie zbadanie tego zarzutu i zależnie od wyniku, wydam właściwe zarządzenia.

O powyższym upraszam uprzejmie zawiadomomić Klub niemiecki³⁷⁸.

60

Interpelacja Klubu Ch.D., N. P. R. i Kath. Volkspartei
w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach³⁷⁹
(16 marca 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji, Klub Narodowej Partii Robotniczej, posłowie Deutsche Katholische Volkspartei Klubu Niemieckiego.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 25.
3. Personalia interpellantów: Wojciech Korfanty, Eduard Pant, Ignacy Sikora, Janina Omańkowska, Kazimierz Rakowski, Jan Kędzior, Bernard Jankowski, Franz Schoppa, Alfons Kaczmarczyk, Stanisław Janicki, Romuald Mędlewski, Franciszek Obrzut, Piotr Pronobis, Karol Mathea, Adolf Sobota, Wilhelm Goldmann, Karol Palarczyk, Franciszek Łukaszek, Jan Szuścik, Teodor Węgrzyk, Michał Grajek, Bronisława Szymkowiakówna, Paweł Kempka, Jan Lubos, Wincenty Zuber.
4. Treść interpelacji:

W Katowicach istnieje od roku 1874 parafia tak zwana starokatolicka, która obecnie nie jest prawowicie obsadzona. Że stosunki tam nie są uporządkowane, wynika choćby stąd, że w niedzielę, dnia 8. marca br. odczytano w kościele t. zw. starokatolickim w Katowicach, stolicy Województwa Śląskiego z ambony list pasterski „an die altkatholischen Gemeinden Deutschlands” /dfr: notatkę „Co na to władze?” w „Polaku” nr 59 z dnia 12. marca 1925/³⁸⁰.

³⁷⁸ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 661/2, z 29 marca 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 337—339.

³⁷⁹ Tytuł interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego (L.dz. 199/25/PC), z 17 marca 1925 roku, do wojewody śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 352). Oryginalny nagłówek: *Interpelacja Klubu Ch. D., N. P. R. i Kath. Volkspartei*. APK, Sejm Śląski 733, s. 347, 350.

³⁸⁰ *Co na to władze?.* „Polak” nr 59 z 12 marca 1925 r.

Stwierdzamy co następuje

Tak zwani Starokatolicy na terenie dawniej pruskim nie są prawnie uznani ani jako kościół ani jako związek religijny w myśl § A.L.R. II 11³⁸¹ i art. 113. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³⁸² albo art. 93,1 Konwencji Genewskiej, o ile tam mowa o „culte”³⁸³. Uznana jest tylko ich parafia w myśl tego samego art. Konwencji Genewskiej na podstawie dekretu erekcyjnego z dnia 7. listopada 1874 /ofr. Amtsblatt der Kgl. Regierung zu Oppeln 1874, nr 48/ jako też ustawy o starokatolickich gminach kościelnych z dnia 4. lipca 1875 /G.S. 333/³⁸⁴.

Ponieważ miarodajne tu powszechne prawo krajowe uznaje parafie tylko dla Kościołów czyli Wyznań Publicznie przyjętych /§ 237 A.L.R.II,11³⁸⁵/ a takimi są na terenie dawniej pruskim jedynie i wyłącznie Kościół Katolicki i Kościół Ewangelicki /ofr. patent królewski z dnia 30. marca 1847 —

³⁸¹ Tytuł iedenasty Powszechnego prawa krajowego: „O prawach i obowiązkach kościołów i towarzystw duchownych.” *Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich*. Nowe wydanie. Część 2. T. 4. Poznań 1826, s. 35.

Całościową kodyfikację prawa pruskiego w postaci Landrechtu z 1794 r. uznaje się za typowe dzieło ustawodawcze oświeconego absolutyzmu, związanego z osobą Fryderyka II. Landrecht z liczbą 19194 paragrafów miał w założeniu jego twórców uregulować możliwie wszystkie występujące w praktyce sądowej kwestie prawne, żeby pozostawić wyrokującym sędziom niewielki margines swobody przy podejmowaniu orzeczeń. A. Dziadzio. Powszechna historia prawa. Warszawa 2012, s. 158.

[...] w początkach XIX w., wraz z reformami społecznymi Steina-Hardenberga likwidującymi m.in. poddaństwo chłopów, podstawy Landrechtu uległy załamaniu, a cały zbiór okazał się kodyfikacją przestarzałą i nieodpowiadającą potrzebom czasu. Jednakże w zakresie prawa prywatnego Landrecht obowiązywał do końca XIX w., tj. do czasu wydania ogólnoniemieckiego kodeksu cywilnego. K. Sójka-Zielińska: Historia prawa. Warszawa 2015, s. 208.

Zauważyć należy, że jak to wynika z treści interpelacji w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach, w praktyce obowiązywanie Landrechtu było jeszcze dłuższe.

³⁸² Art. 113 Konstytucji marcowej (Dz.U.R.P. Nr 44. poz. 267):

Każdy związek religijny, uznany przez Państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacji i funduszów, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

³⁸³ Art. 91 ust. 1 konwencji genewskiej:

Wszystkie istniejące na obszarze plebiscytowym i już uznane kościoły, parafie, gminy żydowskie, zakony i kongregacje będą tam nadal uznawane.

Polsko-niemiecka..., s. 29.

³⁸⁴ Gesetz, betreffend die Rechte der altkatholischen Kirchengemeinschaften an dem kirchlichen Vermögen. Vom 4. Juli 1875. Gesetz Sammlung 1875, S. 333.

³⁸⁵ § 237 Powszechnego prawa krajowego:

Obwód ten w którym zwolennicy sekty religijnej publicznie przez Rząd przyjętej, są przeznaczonymi do wspólnego kościoła, zowie się parafią.

Powszechne prawo..., t. 4, s. 63.

G.S.121-³⁸⁶, powyżej wspomniany dekret erekcyjny z dnia 3. listopada 1874 wyraźnie zaznacza, że parafia, o którą tu chodzi, jest wobec prawa „eine katholische Parochie unter dem Namen altkatholischer Parochie Kattowitz”.

Podobnie i judykatura pruska t.zw. starokatolików konsekwentnie traktuje jako katolików, dopóki formalnie podług obowiązujących w tym względzie przepisów prawnych z Kościoła katolickiego nie wystąpią /ofr. *Entsch. des Obertribunals* z dnia 11 września 1874 — tom 73, str. Lnn.- jako też *Entsch. des Oberverwaltungsgericht* z dnia 14. maja 1890 — tom 19, str. 210 — i z dnia 28 listopada 1911 — tom 61, str. 93n./.

Parafie starokatolickie podlegają biskupowi diecezjalnemu w myśl §§ 115, 116, 120, 121, A.L.R.II.11³⁸⁷. Podług § 169³⁸⁸ tej samej części powszechnego prawa krajowego biskup zagraniczny nie może wykonywać bezpośredniego nadzoru nad majątkiem kościelnym w kraju położonym. Duchowni zaś, którzy wykonują tu funkcje urzędowe, choć nie posiadają tu prawa obywatelstwa, według § 258 A.L.R.II.11³⁸⁹ podlegają nadzorowi tutejszej Władzy Kościelnej. Co dopiero zawarty konkordat znowu przewiduje w art. IX., że żadna część Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie zależeć od biskupa, którego siedziba znajdowałaby się poza granicami Państwa Polskiego³⁹⁰.

Skoro t. zw. starokatolicy na Górnym Śląsku nie są prawnie uznanym Kościołem o własnej hierarchii, nie ma żadnej osobnej dla nich diecezji. Aż do wejścia

³⁸⁶ Patent, die Bildung neuer Religionsgesellschaften betreffend. Vom 30. März 1847. Gesetz Sammlung 1847, S. 121.

³⁸⁷ §§ 115, 116, 120, 121 powszechnego prawa krajowego:

§ 115 Względem katolików Biskup jest przełożonym wspólnym wszystkich towarzystw kościelnych swęj diecezji.

§ 116 Żadne towarzystwo kościelne bez wyraźnego zezwolenia Rządu z pod podległości takowey względem Biskupa diecezji, wyłączonem być niemoże.

§ 120 Nikt bez wchodzenia w to i zatwierdzenia Biskupa lub iego zastępcy na xiędza wyświęconym, ani też do urzędu duchownego, ani nawet do publicznego tylko dawań nauki w gminie kościelney, przypuszczonym być niema.

§ 121. Do biskupa należy dozór nad sprawowaniem urzędu, nauką i zachowywaniem się xieży diecezji iego podległych.

Powszechne prawo..., t. 4, s. 47, 48.

³⁸⁸ § 169 powszechnego prawa krajowego:

Żadnemu zwierzchnikowi duchownemu zagranicznemu niema być dozwołonem przywłaszczać sobie bezpośrednio jakikżkolwiek dozór lub styr majątku kościołów kraio- wych.

Ibidem, s. 54.

³⁸⁹ § 258 powszechnego prawa krajowego:

Xiędz zagraniczny co do czynności urzędowych tu w kraiu przyjmowanych, zostaje pod dozorem zwierzchności duchowney kraio- wey.

Ibidem, s. 66.

³⁹⁰ Art. IX Konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dn. 10 lutego 1925 r. Dz.U.R.P. Nr 72, poz. 501.

w życie konkordatu istnieją na terenie dawniej pruskim tylko diecezje, utworzone bullą papieską „*De salutis animarum*”³⁹¹ z dnia 16 lipca 1821, która aż do ogłoszenia nowej konstytucji niemieckiej była w Prusiech „*als bindendes Statut der katholischen Kirche des Staates von allen, die es an — geht, zu beobachten*”. /G.S.113³⁹²/. Wynika stąd, że parafia t. zw. starokatolicka w Katowicach, będąc w pojęciu prawnym katolicką, prawnie podlegać może jedynie Ordynariuszowi tutejszemu, tj. obecnie Administratorowi Apostolskiemu.

Wyciągając tę konsekwencję prawną, nie myślimy naruszać wolności sumienia t. zw. starokatolików, lecz pragniemy tylko zatrzeć ostatni ślad walki kulturalnej³⁹³ w Katowicach i zamknąć zarazem szczelinę, przez którą nielegalne sekciarstwo na Śląsk nam się wdziera.

Wobec stanu prawnego powyżej wyluszczonego zapytujemy się jako posłowie katoliccy Pana Wojewody, czy Pan Wojewoda jest gotów traktować parafię t. zw. starokatolicką w Katowicach w myśl ustaw w tym względzie obowiązujących i przyznać nadzór kościelny nad nią Administratorowi Apostolskiemu z tym, że ktokolwiek po takim orzeczeniu urzędowym tej władzy kościelnej nie chciałby uznać, powinien z kościoła katolickiego w formie legalnej wystąpić³⁹⁴.

60a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Ch.D., N. P. R. i Kath. Volkspartei w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach
(22 kwietnia 1925)

Na interpelację Klubów Ch.D., N.P.R. i Katholische Volkspartei w sprawie starokatolickiej parafii w Katowicach udzieloną mi pismem z 17 marca 1925 r. L. 199/P.C. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

³⁹¹ Winno być: *De salute animarum*.

³⁹² Allerhöchste Kabinets-Order vom 23sten August 1821, betreffend die Königliche Sanction der päpstliche Bulle, d.d Rom den 16ten Juli c.a. Gesetz Sammlug 1821, S. 113.

³⁹³ Chodzi zapewne o *Kulturkampf*.

³⁹⁴ APK, Sejm Śląski 327; 733, s. 347—349, 350—351; dr. 630. Przedmiotowa interpelacja i odpowiedź wojewody na interpelację przybrały postać druku sejmowego nr 630, co w dziejach śląskiego parlamentaryzmu było zjawiskiem wyjątkowym, dotyczyło bowiem ogółem jedynie czterech interpelacji.

Stenogram 113. posiedzenia Sejmu Śląskiego, odbytego 16 marca 1925 r., nie wspomina o fakcie wniesienia interpelacji. Zob. APK, Sejm Śląski 647; spraw. sten. 113. pos. Sejmu Śląskiego, 16 marca 1925 r., mimo że w piśmie przewodnim do wojewody, przy którym marszałek przesłał odpis interpelacji, wyraźnie stwierdził, iż przedmiotowa interpelacja została wniesiona *na posiedzeniu w dniu 16 marca br.* (Pismo marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 199/25/PC., z 17 marca 1925 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 352). O interpelacji pisał A. Drogoń: *Autonomia województwa śląskiego w pracach Klubu Chrześcijańskiej Demokracji w I Sejmie Śląskim*. Katowice 2003, s. 94—95.

Powód do powstania społeczności religijnych starokatolików dały uchwały soboru Watykańskiego odbytego w roku 1870 o supremacji Papieża i o dogmacie jego nieomylności.

Pewna część katolików z kilkoma teologami i kanonistami na czele nie poddała się uchwałom soboru Watykańskiego i przybrawszy miano „starokatolików” stanęła w opozycji do reszty kościoła katolickiego. Rząd niemiecki popierając ten ruch zezwolił w r. 1873 na utworzenie własnej diecezji dla starokatolików i zezwalał w porozumieniu z biskupem tej diecezji na tworzenie odrębnych gmin parafialnych dla starokatolików³⁹⁵.

Pierwszego ustawowego uznania starokatolickich związków jako odrębnych społeczności religijnych w łonie kościoła katolickiego, należy się dopatrywać w ustawie o prawie starokatolickich społeczności kościelnych do kościelnego majątku, z dnia 4 lipca 1875 r. Zb. U. str. 333³⁹⁶. —

Wobec tego należy wedle przepisów państwowych starokatolików uważać za prawnie uznaną społeczność religijną w ramach kościoła katolickiego, posiadającą własny ustrój hierarchiczny, zupełnie niezależny od hierarchii kościoła rzymskokatolickiego.

Starokatolicka gmina parafialna w Katowicach opiera swój byt na dekreście erekcyjnym Rejencji Opolskiej z dnia 3 listopada 1874 Nr 1124, wydanym na mocy upoważnienia Ministerstwa dla spraw duchownych, naukowych i medycznych, a ogłoszonym w „Amtsblatt der Kgl. Regierung w Opolu” z 27.XI.1874 Nr 48. Parafia ta obejmuje starokatolików zamieszkałych w powiatach katowickim i bytomskim i należała aż do podziału Górnego Śląska do Starokatolickiej diecezji z siedzibą w Bonn.

Skutkiem podziału G.Śląska powinna była parafia ta dostosować swą organizację w myśl art. 93 ust. 2. Konw. Genewsk. do zmienionych warunków prawnopństwowych³⁹⁷, czego jednak nie uczyniła. Mimo to jednak związek między tą parafią a biskupem w Bonn faktycznie rozluźnił się, czemu należy przypisać próby opanowania tej parafii w lecie ubiegłego roku przez czynniki postronne.

³⁹⁵ W. Różyk: *Starokatolicki kościół*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 18: Serbowie—Szczepański. Zespół red. E. Gigilewicz i in. Lublin 2013, s. 849—851. Por. W. Nałęcz-Gostomski: *Dzieje i rozwój wielkich Katowic...*, s. 83—84, 230.

Świątynia kościoła starokatolickiego w Katowicach mieściła się na placu Wolności: *Po wykończeniu Świątyni Mariackiej nabył podstępem ks. Kamiński, zbyteczny wówczas kościółek katolicki przy obecnym Placu Wolności*. W. Nałęcz-Gostomski: *Dzieje i rozwój wielkich Katowic...*, s. 230.

³⁹⁶ Gesetz, betreffend die Rechte der altkatholischen Kirchengemeinschaften an dem kirchlichen Vermögen. Vom 4. Juli 1875. Gesetz Sammlung 1875, S. 333.

³⁹⁷ Art. 93 ust. 2 konwencji genewskiej:

Stosując się do zmiany suwerenności, uzgodniły one swą organizację z ustawami, wydanymi dla utrzymania porządku publicznego i dobrych obyczajów, jak również z przepisami niniejszego Działu.

(Tj. Działu III. „Sprawy religijne”, obejmującego art. 84—96 konwencji).

Obecnie starokatolicka parafia w Katowicach znajduje się poza obrębem diecezjalnym, a dotychczasowy biskup Dr. Moog nie może jako biskup zagraniczny wykonywać nad nią zgodnie z postanowieniami §§ 135, 136 i 169 cz. II. II powsz. prawa kraj.³⁹⁸ żadnej władzy i jurysdykcji³⁹⁹.

Powołana na wstępie interpelacja domaga się oddania pod nadzór Administracji Apostolskiej starokatolickiej parafii w Katowicach, powołując się na postanowienia art. IX. Konkordatu zawartego ze Stolicą Apostolską oraz na to, że starokatolicy nie są prawnie uznanym kościołem o własnej hierarchii.

Żądanie to nie może być wykonane, ponieważ jak wspomniano starokatolicy stanowią prawnie uznaną społeczność religijną, a istnienie i stan posiadania starokatolickiej gminy parafialnej w Katowicach są zagwarantowane w art. 84 — 86 Konwencji. Genewskiej⁴⁰⁰.

Przy tym się zauważa, że istniejący w Katowicach kościół starokatolicki został wybudowany przez starokatolicką gminę przy pomocy rządo-

³⁹⁸ §§ 135, 136, 169 powszechnego prawa krajowego:

§ 135. Żaden Biskup lub inny zwierzchnik duchowny zagraniczny, niemoże sobie przywłaszczać władzy prawodawczej w sprawach kościelnych.

§ 136. Również niewolno im, bez wyraźnego zezwolenia Rządu, wykonywać innę władzę iakowę, dyrekcji lub sądownictwa.

§ 169. Żadnemu zwierzchnikowi duchownemu zagranicznemu niema być dozwołonem przywłaszczać sobie bezpośrednio jakikolwiek dozór lub styr majątku kościołów krajowych.

Ibidem, s. 50, 54.

³⁹⁹ O tym, że biskup mający swoją siedzibę za granicą pozbawiony był jurysdykcji na obszarze Polski, przesądzał art. IX Konkordatu, podpisany w Rzymie dn. 10 lutego 1925 r. między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską (Dz.U.R.P. Nr 72, poz. 501). Przepis ten stanowił, co następuje:

Żadna część Rzeczypospolitej Polskiej nie może podlegać biskupowi, którego siedziba znalazłaby się za granicą.

⁴⁰⁰ Powołane w interpelacji przepisy konwencji genewskiej miały następujące brzmienie:

Art. 84. § 1. Stosunek Państw do kościołów uregulowany będzie przez ustawy, po wysłuchaniu właściwych przedstawicieli tych kościołów, zgodnie z zasadami, wyrażonemi w niniejszym Dziale.

§ 2. Kościołami nazwano w niniejszym Dziale wszelkie wyznania zorganizowane.

Art. 85. Wszyscy mieszkańcy obszaru plebiscytowego mieć będą prawo do swobodnego wykonywania, zarówno prywatnie jak i publicznie, praktyk każdego wyznania, religii lub wiary, o ile praktyki te zgodne będą z porządkiem publicznym i dobrami obyczajami.

Art. 86. 1. — Kościoły, parafje i gminy żydowskie, jak również zakony i kongregacje mieć będą prawo zarządzania swymi sprawami, oraz prowadzenia i nadzorowania swych instytucyj, zupełnie samodzielnie, a to w ramach ustaw, wydanych dla utrzymania porządku publicznego i dobrych obyczajów.

2. — Będą one mogły swobodnie wybrać język, jakim posługiwać się będą przy załatwianiu swych spraw w administracji wewnętrznej. To samo odnosi się do bractw i stowarzyszeń religijnych.

wej i jest zapisany w księdze wieczystej na rzecz „*Alt-katholische Pfarrgemeinde*”.

Zatem nawet w razie rozwiązania tej gminy w myśl § 189 cz. II. 6 powosz. prawa kraj.⁴⁰¹ majątek jej musiałby przypaść Państwu /§ 192 tamże/⁴⁰².

Postanowienia zawartego ze Stolicą Apostolską konkordatu nie mogą być pod tym względem miarodajne, ponieważ konkordat reguluje tylko stosunki kościoła katolickiego, podlegającego Stolicy Apostolskiej.

Z powodu zaszyłych nieprawidłowości przy ostatnich wyborach zwierzchnictwa starokatolickiej gminy parafialnej w Katowicach oraz przy ustanowieniu proboszczem tej parafii ks. Wilhelma Brożka, byłem zmuszony uznać te wybory jak i powołanie ks. Brożka na proboszcza za nieważne.

Wskutek tego ustanowiłem komisaryczny zarząd tej parafii po myśli § 46 ustawy o zarządzie majątkowym w katolickich gminach z dnia 20 czerwca 1875 Zb. U. str. 241⁴⁰³ aż do czasu wyboru prawowitego zwierzchnictwa oraz zakazałem ks. Brożkowi dalszego sprawowania czynności duszpasterskich.

O powyższym upraszam uprzejmie Pana Marszałka zawiadomić i interesowane Kluby Poselskie⁴⁰⁴.

⁴⁰¹ § 189 powszechnego prawa krajowego:

Wenn der im Grundvertrage vorgeschriebene Zweck einer Corporation oder Gemeinde nicht ferner erreicht werden kann, oder gänzlich hinwegfällt: so ist der Staat berechtigt, sie aufzuheben.

Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten. Zweiter Theil. Erster Band. Berlin 1854, S. 549.

⁴⁰² § 192 powszechnego prawa krajowego:

Wird eine öffentliche Gesellschaft ganz aufgehoben, und sind für diesen Fall über das gemeinschaftliche Vermögen derselben keine anderweiligen Bestimmungen in ihren Stiftungsgesetzen vorgeschrieben: so fällt dieses Vermögen dem Staate.

Allgemeines Landrecht..., S. 550.

⁴⁰³ § 46 des Gesetzes über die Vermögensverwaltung in den katholischen Kirchengemeinden. Vom 20. Juni 1875. Gesetz Sammlung 1875, S. 241.

Kommt die Wahl der Kirchenvorsteher überhaupt nicht zu Stande oder weigert sich die Mehrzahl der gewählten Kirchenvorsteher, ihr Amt zu übernehmen oder auszuüben, oder muss der nach erfolgter Auflösung neugewählte Kirchenvorstand aufgelöst werden, so ist der Regierungspräsident (Kanddrost) befugt, eine kommissarische Besorgung der kirchlichen Vermögensangelegenheiten [...] anzuordnen.

Kommt die Wahl der Gemeindevertretung nicht zu Stande oder weigert sich die Mehrzahl der Gemeindevertreter, ihr Amt zu übernehmen oder auszuüben, oder muß die nach erfolgter Auslösung neu gewählte Gemeindevertretung aufgelöst werden, so ist der Regierungspräsident (Landdrost) befugt, sowohl die Geschäfte des Kirchenvorstandes, als auch die der Gemeindevertretung kommissarisch besorgen zu lassen.

⁴⁰⁴ Pismo wojewody śląskiego Mieczysława Bilskiego, L. Ad. 941/27, z 22 kwietnia 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. Dot.: Starokatolicka gmina parafialna w Katowicach. APK, Sejm Śląski 652, s. 28—29; Sejm Śląski 733, s. 345—346.

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na tę interpelację odbyła się dopiero 10 czerwca 1925 roku. Po dłuższej wymianie poglądów, w której zabierało głos 4 posłów (Paweł Kempka, Józef

60b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację
Klubu Ch.D., N.P.R. i Katholische Volkspartei
w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach
(10 czerwca 1925)

Wojewoda Mieczysław Bilski udzielił 22 kwietnia 1925 roku pisemnej odpowiedzi na interpelację, natomiast marszałek Konstanty Wolny umieścił interpelację na porządku dziennym 118. posiedzenia plenarnego, odbytego 10 czerwca 1925 roku. W konsekwencji tego trzytygodniowy termin, liczony od daty otrzymania przez Sejm odpowiedzi na interpelację, nie został dotrzymany.

Stenogram 118. posiedzenia Sejmu dowodzi, że pominięta została pierwsza czynność postępowania, tj. udzielenie głosu interpelantowi, za poparciem co najmniej 7 posłów, w celu uzasadnienia interpelacji. Podobnie, dyskusja nad odpowiedzią wojewody nie rozpoczęła się na wniosek. W konsekwencji marszałek z powodu braku wniosku o przeprowadzenie dyskusji nie mógł pytać o wielkość jego poparcia. W ten sposób procedura interpelowania w jego trzecim okresie wyraźnie odbiegała od reguł określonych przepisami art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego.

W dyskusji jako pierwszy zabrał głos chadecki poseł Paweł Kempka. Na początku stosunkowo obszernego wystąpienia zarysował genezę Kościoła starokatolickiego, a następnie — jako prawnik — sformułował szereg pytań, dotyczących stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach, pozbawionej własnej hierarchii, własnej starokatolickiej diecezji, podlegającej formalnie biskupowi Nadrenii.

Obecnie kwestia ta staje się znowu aktualną właśnie z tego powodu, że parafia starokatolicka w Katowicach wciąż czuje się jakoby zależną od biskupa niemieckiego w Nadrenii i jego listy pasterskie tutaj się odczytuje. [...] Przede wszystkim należy podkreślić, że starokatolicy nie mają żadnej hierarchii kościelnej w Polsce, że według dotychczasowego ustawodawstwa pruskiego należą do Kościoła katolickiego, a tworzą tylko jakąś odrębną organizację w obrębie kościoła katolickiego⁴⁰⁵.

Mówca formułował dalej zastrzeżenia odnośnie do odpowiedzi, jakiej na interpelację udzielił wojewoda:

Machej, Maks Sabass, Edward Rybarz), Sejm przyjął odpowiedź wojewody do wiadomości. APK, Sejm Śląski 652, s. 57; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 14.

⁴⁰⁵ APK, Sejm Śląski 652, s. 55; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 10.

Pan Wojewoda donosi w ostatnim ustępie swojej odpowiedzi, że ustanowił komisaryczny zarząd parafii starokatolickiej po myśli paragrafu 46. ustawy o zarządzie majątkowym w katolickich gminach z dnia 20. czerwca 1875 r. aż do czasu wyboru prawowitego zwierzchnictwa, oraz zakazał księdzu Brożkowi dalszego sprawowania czynności duszpasterskich.

Uważa więc starokatolicką gminę, jako parafię podlegającą prawom katolickim. Powinien był jednakowoż stosując § 46 zastosować także § 42⁴⁰⁶ i 43⁴⁰⁷, które wyraźnie powiadają, że przy takim ustanowieniu komisarycznego zarządu parafii po myśli § 46. należy działać w porozumieniu z władzą biskupią danej organizacji kościelnej. P. Wojewoda nie powiada, z którym z biskupów porozumiał się⁴⁰⁸.

Socjalista Józef Machej uważał odpowiedź wojewody z małymi wyjątkami za wystarczającą⁴⁰⁹. Możemy domniemywać, że małymi wyjątkami były pewne zaniedbania proceduralne:

Przecież wedle ustaw niemieckich, które w tej materii dziś jeszcze na Śląsku obowiązują, te ustawy niemieckie powiadają, że po wyborach należy wnieść najpóźniej w przeciągu 14 dni rekurs do władz. Tymcza-

⁴⁰⁶ § 42 des Gesetzes über die Vermögensverwaltung in den katholischen Kirchengemeinden. Vom 20. Juni 1875. Gesetz Sammlung 1875, S. 241:

Anweisungen über die Geschäftsführung können dem Kirchenvorstande oder der Gemeindevertretung sowohl von der bischöflichen Behörde, als auch von dem Oberpräsidenten, unter gegenseitigen Einvernehmen, erteilt werden.

⁴⁰⁷ § 43 des Gesetzes über die Vermögensverwaltung in den katholischen Kirchengemeinden. Vom 20. Juni 1875. Gesetz Sammlung 1875, S. 241:

Macht die bischöfliche Behörde in denjenigen Fällen, in welchen sie eine Anordnung der Entscheidung im Einvernehmen mit der Staatsbehörde zu treffen hat, von Ihren Befugnissen keinen Gebrauch, so ist sie zur Ausübung derselben von der Staatsbehörde aufzufordern. Leitet sie dieser Aufforderung binnen dreißig Tagen nach dem Empfangen derselben keine Folge, so geht die Ausübung der Befugnisse auf die Staatsbehörde über.

In denjenigen Fällen, in welchen die bischöfliche oder die Staatsbehörde, jede jedoch im Einvernehmen mit dem andern, eine Anordnung oder Entscheidung zu treffen hat, muß die um ihre Zustimmung angegangene Behörde sich binnen dreißig Tagen nach dem Empfangen der Aufforderung erklären. Erklärt sie sich nicht, so gilt sie als zustimmend.

Bei erhobenem Widerspruch entscheidet in allen Fällen aber Meinungsverschiedenheiten zwischen der bischöflichen Behörde und dem Regierungspräsidenten (Landdrosten) der Oberpräsident, über Meinungsverschiedenheiten zwischen diesem und der bischöflichen Behörde der Minister der geistlichen Angelegenheiten.

⁴⁰⁸ APK, Sejm Śląski 652, s. 56; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 11.

⁴⁰⁹ Ibidem.

sem wybory odbyły się w roku 1923, a p. Wojewoda zaczął urzędować na podstawie krzyków „Polonii”⁴¹⁰.

Ostatecznie jednak stawiał, w imieniu Klubu PPS, wniosek o przyjęcie odpowiedzi wojewody do wiadomości:

[...] z tym, że wobec spóźnionego odwołania odnośnie do wyborów tak zarządu kościoła i wyboru proboszcza ks. Brożka na proboszcza kościoła starokatolickiego w Katowicach, wybory te stały się prawomocne. Sejm wzywa p. Wojewodę do cofnięcia swoich zarządzeń przeciw parafii starokatolickiej z powodu braku podstawy prawnej⁴¹¹.

Reprezentujący Klub Niemiecki poseł Maks Sabass, oświadczył, że *odpowiedź p. Wojewody jest zupełnie wystarczająca i prosimy Wysoką Izbę, by odpowiedź tą przyjęła do wiadomości⁴¹².*

Ostatni uczestnik dyskusji, poseł Edward Rybarz, zwrócił uwagę na kwestie kompetencyjne:

Śluszonym byłoby, żeby Sejm Śląski zwrócił się do Rządu Warszawskiego z prośbą, aby Rząd Warszawski nareszcie tę sprawę prawnie uregulował, bo sądzę, że ani Wojewoda, ani Sejm Śląski nie mogą pertraktować z biskupem starokatolickim w Niemczech, tylko musi to zrobić Warszawa. My nie stanowimy Ministerstwa Spraw Zagranicznych, tylko Warszawa je posiada.

Zatem wnoszę w imieniu Klubu NPR i Klubu Z.P.⁴¹³, ażeby Wysoki Sejm zechciał uchwalić:

„1) Odpowiedź p. Wojewody na interpelację w sprawie parafii starokatolickiej Sejm przyjmuje do wiadomości. 2) Wzywa się p. Wojewodę, by w porozumieniu z rządem centralnym sprawę gminy starokatolickiej w Katowicach zgodnie ze stanem prawnym raczył załatwić”⁴¹⁴.

⁴¹⁰ Ibidem, łam 12.

⁴¹¹ Ibidem.

⁴¹² APK, Sejm Śląski 652, s. 57; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 13.

⁴¹³ Klub Związku Pracy można uznać za współautora interpelacji nie tylko dlatego, że przedmiotową interpelację podpisało 3 posłów tego Klubu, tj. posłowie: Stanisław Janicki, Jan Szuszcik, Wincenty Zuber, lecz przede wszystkim dlatego, że wobec zjednoczenia klubów NPR i ZP — 22 maja 1925 r. — omawiana interpelacja była wspólnym dziełem obu komponentów zjednoczonego klubu.

⁴¹⁴ APK, Sejm Śląski 652, s. 57; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 14.

Ostatecznie Sejm przyjął do wiadomości odpowiedź wojewody na interpelację w sprawie parafii starokatolickiej w Katowicach:

*Proszę tych pp. Posłów, którzy są za tym wnioskiem, powstać. 26 głosów „za”, absolutna większość wynosi 25. Zatem wniosek przeszedł*⁴¹⁵.

Inaczej przedstawiały się wyniki głosowania nad wnioskami klubów, sformułowanymi w punkcie drugim. Otóż upadł wniosek Klubu PPS, natomiast wniosek Klubu NPR i ZP przeszedł 15 głosami:

*Czy p. Kempka głosuje „za”, czy „przeciw”? (P.Kempka: „Za”). W takim razie jest 15 głosów. Proszę tych pp. Posłów, którzy są przeciwni wnioskowi, powstać. Jest mniejszość, a zatem stwierdzam, że wniosek tych Zjednoczonych klubów przeszedł*⁴¹⁶.

61

Interpelacja Klubu N.P.R. w sprawie zatrzymania dotychczasowych zasiłków dla bezrobotnych Województwa Śląskiego
(1 kwietnia 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7⁴¹⁷.
3. Personalia interpellantów: Michał Grajek, Ignacy Sikora, Franciszek Obrzut, Teodor Węgrzyk, Franciszek Obrzut, Romuald Mędlewski, Jan Szuścik.
4. Treść interpelacji:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wzywa się Pana Wojewodę, by poczynił staranie u Rządu Centralnego w sprawie zamierzonego obniżenia zasiłków dla bezrobotnych Województwa Śląskiego.

⁴¹⁵ Ibidem.

⁴¹⁶ APK, Sejm Śląski 652, s. 58; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 15.

⁴¹⁷ Z zamieszczonej na oryginale uwagi marszałka Wolnego (*Do Klubu N.P.R. Proszę o jeszcze 5 podpisów (art. 44 regulaminu); K. 26.3.25 r. Wolny*) wynika, że w dniu sporządzenia notatki pod interpelacją widniały podpisy tylko 2 posłów. (APK, Sejm Śląski 733, s. 354). Ostatecznie interpelację podpisało 6 posłów, w tym poseł Franciszek Obrzut złożył podpis dwa razy, czego zapewne marszałek nie zauważył, skoro interpelację przyjął.

Uzasadnienie:

Ludność bezrobotna Województwa Śląskiego jest zaniepokojona wiadomością, że w najbliższych dniach ma wyjść rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie doraźnej pomocy dla bezrobotnych robotników, którzy wyczerpali zasiłki z funduszu bezrobocia. Nowe rozporządzenie obniża dotychczasowe zasiłki poszczególnych kategorii o 25 %.

Wobec ogólnej biedy i nędzy, jak również wobec faktu, że w najbliższej przyszłości nie da się zupełnie zlikwidować obecnego bezrobocia, zaleca się w imieniu dobra Państwa, ażeby w Województwie Śląskim obowiązywały dotychczasowe zasiłki dla bezrobotnych⁴¹⁸.

61a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu N. P. R. w sprawie zatrzymania dotychczasowych zasiłków dla bezrobotnych Województwa Śląskiego
(24 kwietnia 1925)

Na pismo z 4/kwietnia 1925 L. 208/I.PC. dotyczące interpelacji Klubu NPR. w sprawie zatrzymania dotychczasowych zasiłków dla bezrobotnych, mam zaszczyt zakomunikować, iż w wyniku moich starań uchwaliła Rada Ministrów 25. marca 1925 wypłacać bezrobotnym od 11. kwietnia 1925 nadal zasiłki w dotychczasowej wysokości.

O powyższym upraszam uprzejmie zawiadomić Klub NPR⁴¹⁹.

62

Interpelacja posła Gwoździa i tow. z klubu N. P. R. w sprawie nielegalnego wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym i wysnuwających się z niej rozporządzeń wykonawczych na terenie Województwa Śląskiego
(10 czerwca 1925)

⁴¹⁸ Stenogram 114. posiedzenia Sejmu Śląskiego, odbytego 1 kwietnia 1925 r., oraz protokół z tego posiedzenia nie potwierdzają faktu wniesienia interpelacji. (Por. APK, Sejm Śląski 648; spraw. sten. ze 114. pos. Sejmu Śląskiego, 1 kwietnia 1925 r.). Inaczej w piśmie przewodnim marszałka Wolnego, L.dz. 208/I/25, z 4 kwietnia 1925 r., do wojewody, wraz z którym przesłał mu odpis interpelacji *wniesionej na posiedzeniu w dniu 1 kwietnia br.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 356). Tekst interpelacji w: APK, Sejm Śląski 733, s. 354; UWŚl. 231, s. 443.

⁴¹⁹ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 835/1, z 24 kwietnia 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 355). Brulion odpowiedzi także w: APK, UWŚl. 231, s. 449. Na odpowiedzi dekretecja marszałka Wolnego: *Odpis Klubom. K. 30/4 25 W.*, poświadczająca fakt, że marszałek przysyłał odpowiedzi nie tylko klubowi interpelującemu, lecz wszystkim klubom Sejmu.

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Ignacy Gwóźdź, Michał Grajek, Franciszek Obrzut, Stanisław Janicki, Piotr Pronobis, Jan Szuścik, Ryszard Wydra, Ignacy Sikora, Teodor Węgrzyk.
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie:

1/ Ustawa o monopolu spirytusowym nie może uzyskać mocy obowiązującej na terenie Województwa Śląskiego, dopóki Sejm Śląski nie wyrazi swej zgody w tym kierunku, jak przepisuje ustawa z dnia 8 marca 1921 r. /Dz.U.R.P. Nr 26, poz. 146 art. 8a⁴²⁰. Z tego powodu upada także automatycznie moc obowiązująca rozporządzeń wykonawczych pod cyfrą 1 niniejszej interpelacji wysnuwających się z ustawy o monopolu spirytusowym.

Odbieraniu koncesji w powyżej opisany sposób przeciwstawiają się oprócz tego Konwencja Genewska z dnia 15 maja 1922 r. /Tytuł II., art. 4, § 112⁴²¹ oraz Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej / np. § 99⁴²².

⁴²⁰ Wprowadzony do statutu organicznego ustawą konstytucyjną z dnia 8 marca 1921 r., dotyczącą uzupełnienia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497; Dz.U.R.P. Nr 26, poz. 146), art. 8a postanawiał, co następuje:

Wszelkie zmiany ustaw, dotyczących górnictwa, przemysłu i rękodzielnictwa, obowiązujących w Województwie Śląskim w dniu przejęcia Górnego Śląska przez Polskę, mogą nastąpić tylko za zgodą Sejmu Śląskiego.

Wbrew cytowanemu przepisowi, art. 96 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o monopolu spirytusowym (Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 756) stanowił, iż:

Ustawa niniejsza wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴²¹ Oznaczenie § 112 jest błędne. Winno być: § 1. Tytuł II konwencji genewskiej dotyczy „Ochrony praw nabytych”. Art. 4 § 1 tytułu II konwencji ma następujące brzmienie:

I. — Nie uwłaczając przepisom art. 256-go Traktatu Wersalskiego, Niemcy i Polska uznają i uszanują na częściach obszaru plebiscytowego, im przyznanych, prawa wszelkiego rodzaju, a mianowicie koncesje i przywileje, nabyte przed zmianą suwerenności przez osoby prywatne, towarzystwa lub osoby prawne, a to w granicach ustaw, odnoszących się do wyżej wymienionych praw, oraz zgodnie z następującymi postanowieniami.

Konwencja niemiecko-polska dotycząca Górnego Śląska, podpisana w Genewie dnia 15 maja 1922 roku. W: Załącznik do Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 371; *Polsko-niemiecka Konwencja Górno-Śląska...*, s. 6.

⁴²² Interpelanci powołują się błędnie na nieznaną Konstytucję marcową § 99, zamiast na art. 99 ustawy zasadniczej z 17 marca 1921 r. Powołany przepis stanowił m.in.:

Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, instytucji, ciał samorządowych i wreszcie samego Państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego, oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom i społecz-

Wprowadzenie ustawy o monopolu spirytusowym, a zwłaszcza wysnuwających się z niej rozporządzeń wykonawczych na terenie Województwa Śląskiego, przyczyniłoby się do pogorszenia obecnego stanu, gdyż pozbawiłoby licznych posiadaczy koncesyj i zatrudnionych u tychże pracowników warsztatów pracy.

Wprowadzenie ustawy o monopolu spirytusowym, a zwłaszcza wysnuwających się z niej rozporządzeń wykonawczych na terenie Województwa Śląskiego w powyżej określony sposób jest bezsprzecznie wynikiem zastosowania się dotkniętych odnośnymi przepisami do przepisów ustawy o monopolu spirytusowym i do rozporządzeń z tejże wynikających.

- 2/ *Posiadacze koncesji, nie chcąc szerzyć bezrządu, zaniepokojenia i dwoistości przez nieprzestrzeganie rozporządzeń władz centralnych, zwrócili się w dniu 9 maja rb. do Pana Wojewody z prośbą o spowodowanie przedłużenia terminu itp. dotychczas jednak nie otrzymali żadnej odpowiedzi.*

Ponieważ członkowie związku wyżej wymienionego dotychczas nie podali się o nowe koncesje, powstał pewien stan bezrządu, którego nawet i na czas przejściowy pod żadnym względem tolerować nie można.

Wobec tego:

- 1/ *Sejm Śląski wzywa Pana Wojewodę, aby zechciał sprawdzić, która władza poleciła Wydziałowi Skarbowemu przy Śląskim Urzędzie Wojewódzkim wprowadzenie monopolu spirytusowego⁴²³ z dnia 31 lipca 1924 r. /Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 756/ rozporządzeń wykonawczych z dnia 27 grudnia 1924 r. /Dz. U. R. P. Nr 114, poz. 1022/⁴²⁴ i z dnia 10 marca 1925 r. /Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 218/⁴²⁵ na terenie Województwa Śląskiego bez uprzedniego wyrażenia zgody ze strony Sejmu Śląskiego.*
- 2/ *Sejm wzywa Pana Wojewodę, aby zechciał sprawdzić, na czym polega przewlekłe załatwienie prośby Związku Gospodzkich, Hotelistów i Kawiarzy*

nościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem.

⁴²³ Brak rzeczownika: *ustawy o*. Chodzi tu o wprowadzenie ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o monopolu spirytusowym. Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 756.

⁴²⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. w przedmiocie rewizji uprawnień (koncesyj) na sprzedaż przedmiotów, objętych monopolem skarbowym. Dz.U.R.P. Nr 114, poz. 1022.

§ 5 rozporządzenia stanowił, co następuje:

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na obszarze całego Państwa, a w górnośląskiej części województwa śląskiego przy zachowaniu wymogów art. 4 konwencji niemiecko-polskiej w sprawie Górnego Śląska, ratyfikowanej w dn. 1 czerwca 1922 r.

Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 371.

⁴²⁵ Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 10 marca 1925 r. w celu wykonania ustawy o monopolu spirytusowym. Dz.U.R.P. Nr 31, poz. 218.

i pokrewnych zawodów na Województwo Śląskie w sprawie przedłużenia terminu wprowadzenia monopolu spirytusowego, czasokresów i rygorów przepisanych w rozporządzeniach wykonawczych wymienionych powyżej pod cyfrą 1⁴²⁶.

62a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Gwoździa i tow. z klubu N. P. R.
w sprawie nielegalnego wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym
i wysnuwających się niej rozporządzeń wykonawczych
na terenie Województwa Śląskiego
(6 lipca 1925)

Na skutek zakomunikowanej mi pismem Pana Marszałka z dnia 16. czerwca br. L.dz. 284/I/ 25 interpelacji Pana Posła Gwoździa i tow. z klubu NPR w sprawie wprowadzenia na obszarze Województwa Śląskiego ustawy o monopolu spirytusowym mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Przed wniesieniem przez PP. interpelantów zapytania w sprawie wprowadzenia w życie na obszarze Województwa Śląskiego postanowień prawnych o państwowym monopolu spirytusowym w dwóch równoczesnych sprawozdaniach, złożonych Panu Ministrowi Skarbu i Panu Ministrowi Przemysłu i Handlu, przedstawiłem i uzasadniłem potrzebę uzgodnienia przepisów ustawy z dnia 31. lipca 1924 r. o monopolu spirytusowym /Dz.U.R.P. Nr 78, poz.756/ oraz rozporządzenia wykonawczego do tejże ustawy z dnia 10. marca br. /Dz.U.R.P. Nr 31, poz.218/ ze stanem prawnym, obowiązującym w Województwie Śląskim w zakresie wykonywania przemysłu gospodnio — szynkarskiego, a w szczególności w zakresie sprzedaży napojów spirytusowych i innych napojów alkoholowych. W sprawozdaniach tych przedstawiłem również wnioski w kwestii trybu postępowania, według którego moim zdaniem uzgodnienie to winno nastąpić ze względu na postanowienie art. 8a ustawy konstytucyjnej z dnia 8. marca 1921 r. dotyczącej uzupełnienia statutu organicznego Województwa Śląskiego / Dz.U.R.P. nr 26, poz.146/ na które to postanowienie powołują się także PP. Interpelanci.

Na sprawozdania te do obecnej chwili nie otrzymałem jeszcze odpowiedzi i instrukcji, wobec czego, udzielając wyjaśnień na wspomnianą interpelację, muszę w zasadzie ograniczyć się do stwierdzenia, iż w poruszanej sprawie oczekuję jednolitych dyrektyw od Ministerstw Skarbu oraz Przemysłu i Handlu.

⁴²⁶ APK, Sejm Śląski 652, s. 75; Sejm Śląski 733, s. 369—374; spraw. sten. ze 118. pos. Sejmu Śląskiego, 10 czerwca 1925 r., łam 49. Na oryginale interpelacji dekreteacja marszałka Wolnego: 1/. Odpis p. Wojewodzie. 2/. Po 3 tygodniach (na porządek obrad.). K. 10/6 25. W. APK, Sejm Śląski 733, s. 373.

Nie znając stanowiska Ministerstw, zainteresowanych sprawą wprowadzenia w życie na obszarze Województwa Śląskiego państwowego monopolu spirytusowego, jeszcze przed złożeniem omówionych wyżej sprawozdań wyjednałem odroczenie przez Ministerstwo Skarbu terminu zgłaszania sprzedaży i wyszynku napojów spirytusowych, przewidzianego w § 68 powołanego rozporządzenia wykonawczego z dnia 10. marca br. /Dz.U.R.P. nr 31, poz. 218/⁴²⁷.

Odroczenie pierwotnie uzyskane do dnia 3. czerwca br. zostało następnie na mój wniosek przedłużone do dnia 3. lipca br. O odroczeniu tym Związek Gospodzkich, Hotelistów, Kawiarzy i pokrewnych zawodów został zawiadomiony do rąk Prezesa Związku p. Potempy pismem Urzędu Wojewódzkiego z dnia 9. czerwca br. L.29834/III/7703.

Co się tyczy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27. grudnia 1924 r. w przedmiocie rewizji uprawnień /koncesji/ na sprzedaż przedmiotów, objętych monopolem skarbowym /Dz.U.R.P. nr 114, poz.1022/, zaznaczam, że sprawa wykonywania tego rozporządzenia na obszarze Województwa Śląskiego niesłusznie jest łączoną ze sprawą wprowadzenia w życie na tym obszarze prawnym państwowego monopolu spirytusowego. Rozporządzenie to przede wszystkim wyraźnie uwzględnia w § 5 konsekwencje, wypływające z postanowień konwencji niemiecko-polskiej w sprawie Górnego Śląska /genewskiej/, a w zasadzie nie stanowi specjalnego przepisu wykonawczego do ustawy o monopolu spirytusowym.

Z powyższego przedstawienia dotychczasowego przebiegu sprawy wynika, że na podstawie przedwstępnych badań i dochodzeń Wydziału Skarbowego, podjętych w przewidywaniu mającego nastąpić uzgodnienia przepisów prawnych dotyczących państwowego monopolu spirytusowego, ze stanem prawnym, istniejącym na obszarze Województwa Śląskiego, żadne orzeczenia i decyzje władz odnoszące się do dalszego wykonywania uprawnień posiadaczy koncesji na sprzedaż i wyszynk napojów alkoholowych nie były i nie są wydawane.

Mam zaszczyt prosić Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. interpelantom⁴²⁸.

⁴²⁷ § 68 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 10 marca 1925 r. w celu wykonania ustawy o monopolu spirytusowym. Dz.U.R.P. Nr 31, poz. 218:

Dotychczasowe koncesje, wydane przez władze skarbowe, pozostają w mocy, o ile koncesjonariusze i ich zakłady odpowiadają przepisanyemu warunkom.

Sprzedawcy i szynkarze, nieposiadający obecnie koncesji, wydanych przez władze skarbowe, mają się o nie podać do władz skarbowych I instancji w okresie dwumiesięcznym po ogłoszeniu niniejszych przepisów pod rygorem przymusowego zamknięcia sprzedaży, względnie wyszynku.

⁴²⁸ Pismo — działającego za wojewodę — naczelnika wydziału Emila Caspariego, L.Pr. 1259/1, z 6 lipca 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 376—377.

63

Interpelacja posłów Macheja i tow. w sprawie postępowania funkcjonariusza policji wojewódzkiej, posterunkowego Kani w Jasienicy wobec robotnika p. Podstawnego, zamieszkałego w Jasienicy, nr 266 (8 lipca 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Jan Juchelek, Józef Biniszkiwicz, Wojciech Mokry, Klemens Borys, Józef Wiechuła.
4. Treść interpelacji:

Dnia 5 czerwca br. około godz. 19-tej przechodzący około szkoły policjant p. Kania, Nr 3564, zaczął na drodze robotnika fabrycznego p. Pawła Podstawnego, idącego do sklepu po żywność. Kiedy Podstawny odpowiedział, że jest robotnikiem zamieszkałym w tej gminie i nazywa się Paweł Podstawny, zażądał p. Kania od niego legitymacji. Na to Podstawny odpowiedział, że legitymacji nie posiada, powołując się na idących wokół robotników, którzy mogą poświadczyć jego tożsamość. Na to posterunkowy Kania zaczął tłuc Podstawnego kolbą po nogach i w plecy, tak że Podstawny nie mógł na drugi dzień pójść do pracy. Oprócz tego poszturczał p. Podstawnego, porwał mu koszulę i aby nadać swojemu postępowaniu urzędowy charakter, zapisał Podstawnego do swojego notesu służbowego. Przejeżdżający drogą od Rudzicy na rowerze inny policjant zatrzymał się na miejscu i wymierzył także p. Podstawnemu policzek. Przy odejściu wyzywali pp. policjanci p. Podstawnego od dziadów i chacharów. Świadcami tego niehumanitarnego postępowania byli panowie: Jan Pilch w Jasienicy nr 180, Karol Grancissek, Jasienica nr 8, Dobija Antoni, Międzyrzecze Dolne nr 100, Rudolf Liszka, zamieszkały w Łazach.

Ponieważ postępowanie funkcjonariusza policji p. Kani było w tym wypadku nie tylko niezgodne z obowiązującymi instrukcjami służbowymi, lecz także gorszącym przykładem, zdolnym wywołać nieufność ludności do postępowania policji wobec bezbronnej ludności, dlatego podpisani zapytują:

- 1/ Czy Pan Wojewoda skłonny jest do pociągnięcia p. Kani do odpowiedzialności,*
- 2/ Czy Pan Wojewoda skłonny jest wynagrodzić poszkodowanemu wyrządzoną szkodę,*
- 3/ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby w przyszłości bezbronni obywatele nie byli narażani na dzikie wybryki policjantów?⁴²⁹*

⁴²⁹ APK, Sejm Śląski 733, s. 380—381. Stenogram 120. posiedzenia Sejmu Śląskiego nie odnotował faktu wniesienia interpelacji, mimo że w piśmie przewodnim do wojewody, l.dz. 403/25, z 10 lipca 1925 r., marszałek stwierdza, że przedmiotowa interpelacja została wniesiona na posiedzeniu w dniu 8 lipca br. APK, Sejm Śląski 733, s. 387.

63a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i tow.
w sprawie postępowania funkcjonariusza policji wojewódzkiej,
posterunkowego Kani w Jasienicy wobec robotnika p. Podstawnego,
zamieszkałego w Jasienicy, nr 226
(10 sierpnia 1925; 13 października 1925)

Na skutek interpelacji p. posła Macheja i tow. w sprawie nieodpowiedniego postępowania post. pol. Franciszka Kani i Karola Szwedego wobec robotnika Pawła Podstawnego w Jasienicy, zakomunikowanej mi pismem Pana Marszałka z dnia 10 lipca br. Nr 403/25, mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Przeprowadzone na skutek powyższej interpelacji ścisłe dochodzenia administracyjne wykazały, że w zajściu, które miało miejsce między Pawłem Podstawnym a posterunkowymi pol. Franciszkiem Kanią a Karolem Szvede w dniu 2 (nie 5) czerwca br. w Jasienicy, wymienieni funkcjonariusze policji znieważyli czynnie Pawła Podstawnego. Zajście powstało wskutek tego, iż zatrzymany na drodze Paweł Podstawny odmówił wezwaniu do wylegitymowania się, a następnie wezwaniu udania się na posterunek policji, a gdy posterunkowy Fr. Kania usiłował go przy użyciu przymusu zaprowadzić na posterunek, stawiał posterunkowemu gwałtowny opór i lżył w nieprzyzwoitych słowach policję. Podstawny został jednakże zaraz uwolniony przez posterunkowego, gdy przechodnie, mieszkańcy Jasienicy, objaśnili go, że Podstawny mieszka w Jasienicy i uchodzi za umysłowo nienormalnego.

Przesłuchani świadkowie zajścia, a w szczególności świadkowie wymienieni w interpelacji, złożyli sprzeczne zeznania co do faktu bicia Podstawnego przez posterunkowego kolbą od karabinu. Wszyscy jednakowoż świadkowie zgodnie ustalili, że o pobiciu Podstawnego, powodującym szkodliwe skutki dla jego zdrowia, bezwzględnie mowy być nie może. Że zeznania świadków są zgodne z rzeczywistością, dowodzi również świadectwo wystawione przez lekarza Dra Henryka Borenioka w Jaworzu, stwierdzające, iż Paweł Podstawny w dniu 4 czerwca zgłaszał się do niego o wydanie świadectwa lekarskiego, że jednak wynik badania lekarskiego, dotyczącego rzekomego pobicia, był ujemny. Również nie jest zgodne z rzeczywistością twierdzenie Podstawnego, że wskutek pobicia nie był zdolny do pracy w dniach następnych po dniu 2 czerwca rb. Zarząd Fabryki Wýrobów Drzewnych Larischa — Mönnicha w Jaworzu, w której pracował Podstawny, pismem z dnia 22 lipca rb. stwierdza bowiem, że Podstawny już od dnia 25 maja rb. do pracy nie stawiał się.

Na oryginale interpelacji dekretacja marszałka Wolnego: 1/. Odpis p. Wojewodzie. 2/. Na przyszły porządek obrad, jeżeli Wojewoda nie odpowie na piśmie. K. 8/7 25 r. Wolny. APK, Sejm Śląski 733, s. 380.

Wykroczenia, których w czasie omawianego zajścia dopuścili się funkcjonariusze policji Franciszek Kania i Karol Szwede, są obecnie przedmiotem dochodzeń dyscyplinarnych, wszczętych na zarządzenie Głównej Komendy Policji Wojewódzkiej. Postępowanie to było opóźnione z tego powodu, że post. Kania przebywał na kuracji w Krakowie. O jego wyniku zakomunikuję dodatkowo.

Uprzejmie proszę Pana Marszałka o podanie powyższego do wiadomości Pp. interpelantom⁴³⁰.

X X X

W ślad za tut. pismem z 10.VIII.1925 L.Pr. 1434/1 w sprawie nieodpowiedniego zachowania się post. pol. woj. Franciszka Kani Karola Szwedego wobec robotnika Pawła Podstawnego w Jasienicy mam zaszczyt zawiadomić, że posterunkowy Franciszek Kania za nietaktowne zachowanie się w służbie został ukarany jednolowym aresztem. Posterunkowy Karol Szwede został uwolniony, gdyż przeprowadzone dochodzenia nie ustaliły jakiegokolwiek wykroczenia z jego strony⁴³¹.

64

Interpelacja posła Grajka i tow. z Klubu N. P. R. w Sejmie Śląskim
w sprawie lokautu rzemieślników i robotników Województwa Śląskiego,
wydanego przez pracodawców górnośląskich
(7 lipca 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Ignacy Sikora, Franciszek Obrzut, Romuald Mędlewski, Piotr Pronobis, Edward Rybarz, Stanisław Janicki⁴³².
4. Treść interpelacji:
 1. *Związki pracodawców, aby szkodzić zlokautowanym zażądały od związku pracodawców wielkiego przemysłu, aby nie przyjmowały zlokautowanych do pracy.*
 2. *W tym celu przedsiębiorcy wystawiają świadectwa zwolnienia z pracy sprzeczne z §§ 111 i 113 ordynacji procederowej z dopiskiem „Entlassen wegen Aussperung”, zwolniony z powodu lokautu w budownictwie, aby zwolnionym przeszkodzić zdobycia nowej pracy.*

⁴³⁰ Pismo naczelnika Emila Caspariego, działającego w zastępstwie wojewody śląskiego, L. Pr. 1434/1, z 10 sierpnia 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 383—384.

⁴³¹ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1434/2, z 13 października 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 386.

⁴³² Z podpisanych 7 interpelantów 5 było członkami Narodowej Partii Robotniczej, 1 — Chrześcijańskiej Demokracji (Stanisław Janicki), 1 — Narodowej Demokracji (Edward Rybarz).

3. *Przedsiębiorcy starają się o klauzulę lokautową u władz, samorządów i dyrekcji kolejowej. Władze albo samorządy, czyniąc to, działają jednostronnie na szkodę pracobiorców.*
4. *Budowa gmachu Województwa Śląskiego jest unieruchomiona, czy Województwo jest przeciwne podwyżce zarobków?*
5. *Żądanie 30 % podwyżki zarobków jest tylko żądaniem, bo zgoda prowadzi przez kompromis.*
6. *Dlaczego przedsiębiorca H. Schalscha zwolnił 60 robotników przy kopaniu fundamentu gmachu Województwa? Tam robotnicy nie strejkowali, ani związki pracodawców lokautu nie nakazali. H. Schalscha jako przewodniczący związku pracodawców dla prac ziemnych i betonowych w Województwie Śląskim przez ten czyn prowokuje strejki dzikie, aby rozszerzać lokaut na budownictwo ziemne przez co wydano by do 3000 robotników więcej, co zagraża spokojowi społecznemu i porządkowi publicznemu.*
7. *Czy p. Wojewodzie jest znane wyżej wymienione krzywdzące rozporządzenie pracodawców?*
8. *Jakie kroki zamierza p. Wojewoda poczynić w powyższej sprawie, ażeby pokrzywdzonym przyjść z pomocą?*
9. *Czy p. Schalscha, który jest głównym inicjatorem lokautu, a wrogo usposobionym przeciwko rzemieślnikom i robotnikom polskim, ma nadal wykonywać prace podziemne przy budowie gmachu Województwa Śląskiego?*⁴³³.

64a

Odpowiedź wojewody⁴³⁴ na interpelację posła Grajka i tow. z Klubu N.P.R. w Sejmie Śląskim w sprawie lokautu rzemieślników i robotników Województwa Śląskiego, wydanego przez pracodawców górnośląskich⁴³⁵ (27 lipca 1925)

W odpowiedzi na przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 10. lipca 1925 r. L.402/PC interpelację p. posła Grajka i tow. z klubu N.P.R. w sprawie lokautu

⁴³³ APK, Sejm Śląski 733, s. 397—398, 400; UWŚl. 230, s. 83. W stenogramie 120. posiedzenia Sejmu Śląskiego, odbytego 8 lipca 1925 r., nie odnotowano faktu wniesienia interpelacji, choć z pisma przewodniego marszałka, L. dz. 402/25, z 10 lipca 1925 r., do wojewody śląskiego jednoznacznie wynika, że interpelacja została wniesiona *na posiedzeniu w dniu 8 lipca 1925 br.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 399; UWŚl. 230, s. 82). Na oryginale odpowiedzi dekretna marszałka: 1/ Odpis p. Wojewodzie. 2/ Na porządek obrad, jeżeli p. Wojewoda nie da odpowiedzi na piśmie. K. 8/7 25 r. Wolny. APK, Sejm Śląski 733, s. 398.

⁴³⁴ Odpowiedzi udzielił faktycznie wicewojewoda Zygmunt Żurawski. APK, Sejm Śląski 733, s. 396.

⁴³⁵ W oryginale odpowiedzi: *Interpelacja p. Grajka i tow. w sprawie lokautu pracodawców w przemysłach budowlanych.* APK, Sejm Śląski 733, s. 390.

pracodawców w przemyśłach budowlanych wzgl. przyłączenia się do tegoż również przedsiębiorcy budowlanego Hermana Schalschy, wykonyującego roboty ziemne przy budowie gmachu Województwa i Sejmu Śląskiego mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

ad 1. Wprawdzie związki pracodawców w przemyśłach budowlanych, odniosły się do Związku pracodawców w wielkim przemyśle, by ci nie przyjmowali do pracy zlokautowanych robotników, jednakże odniesienie się to nie miało praktycznego znaczenia, ponieważ wobec ogólnego przesilenia w ciężkim przemyśle, nowi robotnicy nie mogliby być już z tego samego powodu przyjmowani do pracy.

ad 2. Jakkolwiek związki pracodawców budowlanych poleciły swym członkom, aby wystawiali zlokautowanym poświadczenia z dopiskiem „Entlassen wegen Aussperrung”, to jednak nie stwierdzono, by takie poświadczenie wydawano. Dotąd bowiem nikt się nie zgłosił z konkretnym zażaleniem z tego powodu. Ponieważ jednak instrukcja ta sprzeciwia się postanowieniom ordynacji przemysłowej, przeto wdrożyłem odpowiednie dochodzenia celem pociągnięcia tych związków oraz ich kierownictwa do odpowiedzialności.

ad 3. Gdy strajk robotników w przemyśłach murarskim, ciesielskim i betoniar skim przedłużał się, uchwalili pracodawcy budowlani w dniu 3.VII.1925 r. w swoich związkach lokaut wszystkich robotników w tych przemyśłach i zarazem rozszerzenie lokautu również na roboty ziemne, o ile strajkujący w dniu 4. lipca 1925 r. do pracy nie wrócą. Gdy strajkujący pracy nie podjęli, zwrócili się pracodawcy przemysłów budowlanych do Urzędu Wojewódzkiego o przyłączenie się do lokautu, o ile rozchodzi się o budowę wojewódzkie, jednakże Urząd Wojewódzki uchwały tej nie aprobował, lecz spowodował interwencję w tej sprawie Komisarza Demobilizacyjnego. W rezultacie tej interwencji pracodawcy zgodzili się na Sąd rozjemczy z pracobiorcami, który sprawę definitywnie załatwił na posiedzeniu w dniu 15. lipca 1925 r. przyznając robotnikom pewne podwyżki. O tym by pracodawcy zabiegali o uznanie lokautu przez inne władze i urzędy — tu nie wiadomo.

ad 4 i 5. Urząd Wojewódzki nie zarządza budową gmachu Wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego lecz osobny Komitet budowy, w skład którego wchodzi przedstawiciele Rady Wojewódzkiej i Urzędu Wojewódzkiego. Komitet ten oddaje roboty poszczególnym przedsiębiorcom na podstawie ofert i wypłaca zarobki robotnikom z reguły za pośrednictwem tych przedsiębiorców, na podstawie ogólnie obowiązujących umów taryfowych. Urząd Wojewódzki jako taki nie ma wpływu na podwyższenie lub obniżenie tych zarobków.

ad 6. P.Herman Schalscha wykonuje przy budowie Gmachu Województwa i Sejmu Śląskiego roboty ziemne od początku budowy na podstawie oferty,

która okazała się najkorzystniejszą. Dotąd nie dał powodu do ujemnych spostrzeżeń, a z kontraktu wywodził się bez zarzutu. Z chwilą rozciągnięcia lokautu na wszystkie kategorie przemysłów budowlanych — wstrzymał również p. Schalscha z dniem 6. lipca 1925 r. wykonywane przez niego przy budowie gmachu Wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego roboty ziemne. Gdy kierownictwo tej budowy wezwało go, aby niezwłocznie roboty te podjął i dalej prowadził, powołał się p. Schalscha na uchwałę lokautową wszystkich pracodawców budowlanych i obowiązującą solidarność zawodową oraz nadmienił, że roboty ziemne wstrzymali równocześnie inni przedsiębiorcy robót ziemnych jak p. Widuch na kolei oraz p. Dziuk. Ostatecznie pod naciskiem zgodził się p. Schalscha podjąć te roboty w dniu 13. lipca 1925 r. i od tego czasu wykonuje je bez zarzutu. Nadmienia się, iż p. Schalscha nie jest jak podano w interpelacji przewodniczącym związku pracodawców dla prac ziemnych i betonowych, lecz jest nim p. Widuch, wskutek czego wpływ jego na powzięcie uchwały lokautowej nie mógł być tak wybitnym, jak to podniesiono w interpelacji.

ad 7—8. Z chwilą wybuchu strajku, który przerodził się następnie w lokaut, władze wojewódzkie oraz Komisarz Demobilizacyjny zajęły się sprawą ugodowego załatwienia sporu i dołożyły starań do jego ostatecznego zakończenia, co jak wspomniano miało miejsce w dniu 15. lipca 1925 r. Faktycznie zniesiony został lokaut w wyniku starań Urzędu Wojewódzkiego oraz Komisarza Demobilizacyjnego już dnia 14. lipca 1925 r. i z dniem tym wszystkie roboty zostały na nowo podjęte.

ad 9. Jak już wyżej wspomniano /ad 4 i 5/ Urząd Wojewódzki nie pozostaje w żadnym stosunku pracy wzgl. robót z przedsiębiorcą robót ziemnych przy budowie gmachu wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego p. Schalschą, lecz tylko Komitet budowy. Przeto Urząd Wojewódzki nie ma wpływu na zatwierdzanie ofert i oddawanie robót przy budowie tego gmachu zarówno w przeszłości jak i obecnie.

Wobec ugodowego załatwienia powyższego sporu między strajkującymi a przedsiębiorcami, należy uważać stanowisko p. Schalschy w tym sporze za zlikwidowane i obecnie już nieaktualne.

O powyższym upraszam uprzejmie zawiadomić wszystkich Panów Posłów z Klubu N.P.R.⁴³⁶

⁴³⁶ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1433, z 27 lipca 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 390—396; UWŚl. 230, s. 93—95.

65

Interpelacja Klubu P.P.S. do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych ponad 13 tygodni
przez Okręgowy Zarząd Funduszu bezrobotnych w Cieszynie
(9 września 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Antoni Czajor, Wojciech Mokry, Piotr Pronobis, Stanisław Janicki, Jan Juchelek, Józef Biniszkievicz.
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie

Od dłuższego czasu niepokoiły bezrobotnych w powiecie cieszyńskim wieści, że Główny Zarząd Funduszy bezrobocia nosi się z zamiarem wstrzymania wypłaty zasiłków bezrobotnym zamieszkałym w powiecie cieszyńskim, ze względu na rolniczy charakter powiatu. Według dalszych wiadomości taki sam los spotkał bezrobotnych zamieszkałych w powiatach pszczyńskim i rybnickim Województwa Śląskiego. Rozchodzi się w tym wypadku o bezrobotnych, którzy wyczerpali już swój zasiłek ustawowy wypłacany z funduszu bezrobocia przez 13 tygodni, a którym należy się zasiłek doraźny wypłacany z funduszy państwowych. Twierdzenie jakoby powiat cieszyński należał do powiatów rolniczych jest co najmniej śmiałe. Powiatu, którego 30% obywateli ubezpieczonych jest w Kasie chorych, nie wliczając w to pracowników rolnych i bezrobotnych, nie można zaliczyć do powiatów o charakterze rolniczym. Wprawdzie fabryki i kopalnie na Śląsku Cieszyńskim przydzielone zostały do Czechosłowacji co stwarza pozory rolniczego charakteru powiatu, lecz właśnie dlatego liczy powiat około 1000 bezrobotnych — co z rodzinami stanowi około 5% ludności — ponieważ przedsiębiorcy czescy pozbawili obywateli polskich pracy w fabrykach, hutach i kopalniach. Właściciele gruntów — obszarnicy i dzierżawcy kpią sobie z nędzy i nieszczęścia bezrobotnych, ofiarują im jednego złotego na dzień, a gdy bezrobotny zgłosi się do pracy, mówią nie ma. Bezrobotnych nie należy doprowadzać do ostateczności. Nie rozchodzi się też tylko o bezrobotnych, lecz chodzi tu także o los ich rodzin, które bezrobocia nie zawiniły, a którym grozi śmierć głodowa w razie wstrzymania wypłaty zasiłków. Wobec tego podpisani zapytują:

- 1/ *Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby bezrobotnym, nie tylko w powiecie cieszyńskim, lecz w całym Województwie zapewnić wsparcie dla bezrobotnych do czasu przydzielenia im odpowiedniego warsztatu pracy?*
- 2/ *Czy w razie dalszego oporu Głównego Zarządu Funduszu bezrobocia w naprowadzonej powyżej sprawie, Pan Wojewoda skłonny jest zapewnić bezrobotnym środki ze skarbu śląskiego dla umożliwienia im egzystencji?*

3/ *Czy Pan Wojewoda skłonny jest do poczynienia starań w tym kierunku, aby decyzje w tak ważnych sprawach jak powyższa przysługiwały wyłącznie czynnikom wojewódzkim?*⁴³⁷.

65a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu P.P.S.
w sprawie niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych ponad 13 tygodni
przez Okręgowy Zarząd Funduszu bezrobotnych w Cieszynie⁴³⁸
(10 października 1925)

W odpowiedzi na interpelację p. posła Macheja i tow. z Klubu PPS w sprawie niewypłacania bezrobotnym przez Obwodowy Zarząd Funduszu bezrobocia w Cieszynie zasiłków ponad 13 tygodni, zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 10 września br. L. dz. 467/25 mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Akcja pomocy bezrobotnym, prowadzona na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz.U.R.P. Nr 67 poz. 650), została na obszarze Województwa Śląskiego rozpoczęta z dniem 11 października r. ub. i była kontynuowaną na podstawie noweli do tej ustawy z dnia 28 stycznia rb. (Dz.U.R.P. Nr 15 poz 97)⁴³⁹ przez okres 26 tygodni tj. do dnia 11 kwietnia br. Z dniem 12 kwietnia rb. rozpoczęta została doraźna państwowa akcja pomocy dla bezrobotnych, której termin końcowy, pierwotnie ustalony na 31 maja rb., został kolejnymi uchwałami Rady Ministrów przedłużony najpierw do dnia 1 lipca rb., a następnie na miesiące sierpień i wrzesień rb.

Zawiadomienie o przedłużeniu akcji doraźnej na miesiąc wrzesień rb. przyszło do Obwodowego Zarządu Funduszu bezrobocia w Cieszynie w dniu 8 września rb., skutkiem czego Zarząd Obwodowy nie mógł w zwykłym terminie (w dniu 5 września) skutecznie wypłaty zasiłków i dokonał jej dopiero po nadejściu wspomnianego zawiadomienia.

Akcja doraźna pomocy bezrobotnym była też na terenie powiatu Cieszyńskiego w miesiącu wrześniu br., a w szczególności w tygodniu od 14 do 20 września najsilniejszą i obejmowała 92 osoby. W okresie od 21 do 27 września ilość osób, korzystających z zasiłków, zmniejszyła się do 4 osób, a w dniu 30 września wynosiła 7 bezrobotnych (2 mężczyzn i 5 kobiet).

⁴³⁷ APK, Sejm Śląski 655; Sejm Śląski 733, s. 401—402, 408—409; spraw. sten. ze 121. pos. Sejmu Śląskiego, 9 września 1925 r., łam 8.

⁴³⁸ W odpowiedzi nieco inne ujęcie tytułu interpelacji: *Interpelacja posła Macheja i tow. z Klubu PPS w sprawie niewypłacania bezrobotnym przez Obwodowy Zarząd Funduszu Bezrobocia w Cieszynie zasiłków ponad 13 tygodni*. APK, Sejm Śląski 733, s. 404.

⁴³⁹ Ustawa z dnia 28 stycznia 1925 r. w przedmiocie zmiany art. 13 ustawy z dnia 18 lipca 1924 roku o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia. Dz.U.R.P. Nr 15, poz. 97.

Zmniejszenie się liczby bezrobotnych, uprawnionych do otrzymywania zasiłków z tytułu doraźnej pomocy, którą Komunalny Urząd Pośrednictwa Pracy w Cieszynie określał z początkiem mies. września bardzo wysoko (1300 bezrobotnych, z tej ilości 580 zarejestrowanych), tłumaczy się rozpoczęciem robót przy regulacji Wisły w Ustroniu. Do robót tych skierował Komunalny Urząd Pośrednictwa Pracy w Cieszynie bezrobotnych — prócz robotników wykwalifikowanych i kobiet. W ostatnim tygodniu mies. września kierownictwo robót regulacyjnych zgłosiło zatrudnienie dla dalszych 400 osób, a z początkiem bieżącego miesiąca jeszcze dla 150 robotników.

W związku z rozpoczęciem prac regulacyjnych, które umożliwiły zatrudnienie bezrobotnych nie tylko z powiatu Cieszyńskiego, ale również z powiatów sąsiednich — Bielskiego i Pszczyńskiego, Rada Ministrów wyłączyła powiaty Bielski i Cieszyński z zakresu pomocy państwowej z dniem 30 września br. Nadmieniam, że w powiecie Bielskim z doraźnej pomocy korzystało 61 osób.

Zarządzenie powyższe nie zmienia w niczym praw bezrobotnych wypływających z ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Licząc się z faktem, że nadchodząca zima spowoduje nie tylko przerwę robót regulacyjnych, ale również redukcję robotników, zatrudnionych w przemyśle budowlanym, występuję jednocześnie do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z wnioskiem o ponowne zapewnienie bezrobotnym na terenie powiatów Bielskiego i Cieszyńskiego korzystania z zasiłków z tytułu doraźnej pomocy państwowej.

Uprzejmie proszę Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłom — interpelantom i wszystkim Klubom poselskim⁴⁴⁰.

66

Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie
niewypłacania rezerwistom powołanym na ćwiczenia wojskowe,
wzgl. ich rodzinom zasiłków przewidzianych ustawą państwową
z dnia 23.VI.1925 r. /Dz.Ust. 75/⁴⁴¹ oraz ustawą
z dnia 22.III.1923 r. /Dz.Ust. 37/⁴⁴²
(22 października 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.

⁴⁴⁰ Pismo wojewody śląskiego, L. 835/3, z 10 października 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 404—406.

⁴⁴¹ Ustawa z dnia 23 czerwca 1925 r. o przywróceniu mocy obowiązującej ustawy z dnia 22 marca 1923 r. (Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246) o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 75, poz. 522.

⁴⁴² Ustawa z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246.

3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Teodor Węgrzyk, Wiktor Rumpfelt, Józef Biniszkiwicz, Jan Juchelek, Wojciech Mokry, Antoni Czajor, Michał Grajek⁴⁴³.
4. Treść interpelacji:

Według oznaczonych na wstępie ustaw państwowych, rezerwiści powołani na ćwiczenia wojskowe mają prawo do zasiłków ze skarbu państwa na utrzymanie ich rodzin przez czas odbywania ćwiczeń wojskowych⁴⁴⁴. Tymczasem rezerwiści na Śląsku Cieszyńskim, którzy odbywali ćwiczenia wojskowe w miesiącu lipcu i następnych miesiącach nie otrzymali dotąd ustawowych zasiłków. Jest to niesłychane zaniedbanie ze strony administracji państwowej, gdyż rodziny rezerwistów podczas odbywania ćwiczeń były skazane na głód i nędzę. Rezerwista powracający do swojej rodziny, sam wycieńczony ciężkimi obowiązkami jaka nakłada na obywatela służba wojskowa, zastawał rodzinę bez środków do życia. Odnosna ustawa ma na celu ochronę rodziny rezerwisty od niedostatków podczas ćwiczeń, toteż zasiłek ten należy wypłacić rodzinie wtedy, kiedy jest jej najbardziej potrzebny. Jeżeli Rząd wymaga od obywateli punktualnego opłacania podatków, a oprócz tego pełnienia służby wojskowej, to obowiązkiem Rządu jest dotrzymać ustawowe zobowiązania wobec obywateli.

Wobec tego podpisani zapytują:

- 1/ *Czy Pan Wojewoda zechce przyspieszyć wypłatę zasiłków dla rezerwistów za rok 1925?*
- 2/ *Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby zasiłki dla rodzin rezerwistów były w przyszłości wypłacane podczas odbywania ćwiczeń wojskowych?*⁴⁴⁵.

⁴⁴³ Interpelację poparło 2 posłów z Klubu Narodowej Partii Robotniczej: Michał Grajek i Teodor Węgrzyk.

⁴⁴⁴ Istotnie. O takim obowiązku państwa stanowił art. 10 ustawy z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246:

Obowiązek płacenia zasiłku (art. 1, 2, 3) ciąży: 1) względem rodzin stałych robotników i pracowników, którzy w chwili powołania utrzymują się z pracy najemnej — na pracodawcy, 2) we wszystkich innych wypadkach oraz w wypadkach stwierdzonej niemożności zapłacenia zasiłku przez pracodawcę — na Skarbie Państwa.

Rada Ministrów określi w rozporządzeniu wykonawczym kategorie stałych robotników.

⁴⁴⁵ APK, Sejm Śląski 657; 733, s. 412; spraw. sten. ze 123. pos. Sejmu Śląskiego, 22 października 1925 r., łam 14.

66a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i towarzyszy w sprawie niewypłacania rezerwistom powołanym na ćwiczenia wojskowe, wzgl. ich rodzinom zasiłków przewidzianych ustawą państwową z dnia 23.VI.1925 r. /Dz.Ust. 75/ oraz ustawą z dnia 22.III.1923 r. /Dz.Ust. 37/⁴⁴⁶ (18 listopada 1925)

W odpowiedzi na interpelację p. posła Macheja i Tow. w sprawie niewypłacania zasiłków rodzinom powołanym na ćwiczenia wojskowe rezerwistów; z komunikowaną mi pismem Pana Marszałka z 23 paźdz. 1925 r. L. dz. 561/25 Pc. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Wypłata zasiłków rodzinom rezerwistów powołanych na ćwiczenia wojskowe, na obszarze Województwa Śląskiego następowała niezwłocznie w miarę przekazywania odpowiednich kredytów przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Przed rozpoczęciem pierwszego turnusu ćwiczebnego dla śląskich rezerwistów, zwróciłem się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych sprawozdaniem z 19 czerwca 1925 L. Ad. 1313/4 z wnioskami w sprawie zarządzeń dotyczących regularnej i terminowej wypłaty omawianych zasiłków powołując się na ciężkie położenie gospodarcze mas robotniczych. Następnie po zawiadomieniu przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych o będącym w toku przywróceniu mocy prawnej wygasłej wskutek upływu czasu ustawy z 22 marca 1923 Dz.U.R.P. Nr 37 poz. 246 (co zostało dokonane ustawą z 26⁴⁴⁷ czerwca 1925) (Dz.U.R.P. Nr 75 poz. 522)⁴⁴⁸, oraz oznajmieniu, że akcja zasiłkowa winna być normowana według

⁴⁴⁶ W odpowiedzi skrócony tytuł interpelacji: *Interpelacja posła Macheja i Tow. w sprawie niewypłacania zasiłków rodzinom powołanych na ćwiczenia wojskowe rezerwistów*. APK, Sejm Śląski 733, s. 413.

⁴⁴⁷ Błąd w datowaniu ustawy. Winno być: z 23 czerwca 1925 r.

⁴⁴⁸ Moc obowiązującą ustawy z 22 marca 1923 r. przywracała ustawa z 23 czerwca 1925 r. o przywróceniu mocy obowiązującej ustawy z 22 marca 1923 r. (Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246) o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 75, poz. 522.

Art. 1 ustawy z dnia 22 marca 1923 r. stanowił, co następuje:

Rodzinom osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe, przysługuje prawo do zasiłków, a mianowicie:

- a) żonie, także separowanej, o ile powołany obowiązany jest ją utrzymywać, w granicach przyznanych jej alimentów;
- b) dzieciom ślubnym lub nieślubnym oraz pasierbom powołanego;
- c) rodzicom oraz nieletnemu rodzeństwu;
- d) dziadkowi i babce powołanego.

Powołana ustawa obowiązywać miała od jej ogłoszenia, tj. od 10 kwietnia 1923 r., do 31 grudnia 1923 r. (art. 19 ustawy). Jej moc obowiązującą przywracała ustawa z 23 czerwca 1925 r., stanowiąc, że ustawa marcowa będzie obowiązywać do dnia 31 grudnia 1925 r. (art. 1 ustawy z dnia 23 czerwca 1925 r. o przywróceniu mocy obowiązującej ustawy z dnia 22 marca 1923 r. (Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246) o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe (Dz.U.R.P. Nr 75, poz. 522)).

powołanej ustawy z 22 marca 1923 r. tudzież rozporządzenia wykonawczego z 12 kwietnia 1923 (Dz.U.R.P. Nr 40 poz. 280)⁴⁴⁹, okólnikiem z 7 lipca 1925 r. L. Ad. 2680 wydałem Starostom i Magistratom miast wyłączonych szczegółowe instrukcje dla przygotowania i przeprowadzenia rzeczowej akcji.

Jak zaznaczyłem wypłata zasiłków następowała w miarę stawiania przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych kredytów na te cele do dyspozycji Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Kredyty te przekazywało Ministerstwo na skutek ciągłych interwencji Urzędu Wojewódzkiego w następującym czasie i kwotach.

2.VII.1925	1000. — zł.
14.VII.1925	20000. — "
18.VII.1925	20000. — "
1.VIII.1925	90000. — "
22.VIII.1925	49000. — "
16.IX.1925	85000. — "
25.IX.1925	<u>75000. — "</u>

razem 340000. — zł.

Poszczególne kwoty powyższego kredytu asygnowano w miarę wpływu natychmiast władzom I instancji w stosunku procentowym do wykazanej potrzeby i wzajemnej proporcji wysokości zestawień przyznanych zasiłków.

Po uzyskaniu dokładnych dat co do ostatecznej ilości zgłoszeń o zasiłki zwróciłem się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o bezzwłoczne wyasygnowanie dodatkowych kredytów w wysokości 205.000 zł. które Ministerstwo przekazało do Urzędu Wojewódzkiego reskryptami z 13.XI.1925 Nr AB.8473 i z 14.XI.1925 r. Nr AB. 8484. Rozdział tej kwoty został bezzwłocznie zarządzony.

W końcu zaznaczam, że Starostwo w Cieszynie na wykazaną kwotę przyznanych zasiłków 22.691,- zł. 22 gr. otrzymało i wypłaciło dotychczas 15.500 zł., Starostwu zaś w Bielsku na wykazaną kwotę 15.269 zł. 25 gr. przekazano do wypłaty kwotę 9000 zł.

Uprzejmie proszę Pana Marszałka o podanie powyższych wyjaśnień do wiadomości PP. Posłom Interpelantom i wszystkim Klubom Poselskim⁴⁵⁰.

⁴⁴⁹ Rozporządzenie wykonawcze Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 12 kwietnia 1923 r. do ustawy z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób powołanych na ćwiczenia wojskowe tudzież do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1923 r. w przedmiocie określenia norm zasiłku oraz ustalenia kategorii stałych robotników i pracowników w myśl ustawy z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 40, poz. 280.

⁴⁵⁰ Pismo wojewody śląskiego, L. 1969/2, z 18 listopada 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 413—415.

67

Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. w sprawie wstrzymania zasiłków dla bezrobotnych nieobjętych ustawą o bezrobociu a pobierających zasiłki z tak zwanej „Akcji Wojewódzkiej”
(22 października 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpellantów: Janina Omańkowska, Walenty Fojkis, Franciszek Łukaszek, Wincenty Zuber, Paweł Kempka, Karol Mathea, Jan Lubos, Adolf Sobota.
4. Treść interpelacji:

Czy Panu Wojewodzie wiadomo, iż urzędy wojewódzkie od trzech tygodni z górą nie wypłacają zasiłków dla bezrobotnych nieobjętych ustawą o zasiłkach dla bezrobotnych, a korzystających dotychczas z tak zwanej akcji wojewódzkiej?

Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, aby ulżyć tym biednym bezrobotnym, którzy dzięki formalności warszawskiej ustawy nie podpadają pod takową, względnie nie mają prawa z normalnej akcji zasiłkowej korzystać?

Czy Panu Wojewodzie wiadomo, iż biedni ci żyją w najsłabszej nędzy, a gminy i starostwa są formalnie przez tych biednych obłożone?

Odpowiedź prosimy na piśmie⁴⁵¹.

67a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Klubu Ch.D.
w sprawie wstrzymania⁴⁵² zasiłków dla bezrobotnych nieobjętych ustawą o bezrobociu a pobierających zasiłki z tak zwanej „Akcji Wojewódzkiej”
(12 listopada 1925)

⁴⁵¹ APK, Sejm Śląski 657; 733, s. 435, 436; spraw. sten. ze 123. pos. Sejmu Śląskiego, 22 października 1925 r., łam 14. Zgodnie z postanowieniami art. 44 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego, pisemna odpowiedź na interpelację mogła nastąpić po wyrażeniu przez interpellantów zgody na taką formę wyjaśnień, udzielanych przez interpelowanych. Zgoda interpelowanych na pisemną formę odpowiedzi miała być udzielona z góry, tj. w tekście samej interpelacji. Literalna wykładnia art. 44 regulaminu prowadzi do wniosku, że brak formuły aprobowanej wyjaśnienia na piśmie miał skutkować udzieleniem odpowiedzi ustnej. Praktyka poszła w zupełnie innym kierunku. Pojawiały się więc w interpelacjach sformułowania wyrażenia zgody na wyjaśnienia ustne, rozwiązanie nieznane regulaminowi, a brak w interpelacji jakiegokolwiek wzmianki o formie spodziewanej odpowiedzi skutkował odpowiedzią pisemną. Zamieszczona w cytowanej interpelacji prośba o odpowiedź na piśmie jest jednym z niewielu przypadków postępowania w pełni zgodnego z przewidzianą w art. 44 procedurą interpelowania.

⁴⁵² W odpowiedzi wojewody: *zatrzymania zasiłków*. APK, Sejm Śląski 733, s. 427.

Na pismo Pana Marszałka z dnia 23.X.1925 r. L. dz. 560/25 dotyczące interpelacji posłów Klubu Ch.D. w sprawie zatrzymania zasiłków dla bezrobotnych nieobjętych ustawą o bezrobociu a pobierających zasiłki z t. zw. „akcji Wojewódzkiej”, wniesionej na posiedzeniu plenarnym w dniu 22. X. 1925 r. — mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienia:

Prowadzona przez Urząd Wojewódzki akcja pomocy bezrobotnym, nie objętym ustawą z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz.U.R.P. Nr 67 poz. 650) rozwijała się w ciągu roku 1925 aż do miesiąca lipca dość normalnie. Już jednak na miesiąc lipiec br. z kredytów otwartych zarówno przez Urząd Wojewódzki (reskrypt Wydziału Skarbowego z dnia 12 lutego 1925 r. L. dz. 8964/IV. 618) jak i przez Ministerstwo Skarbu (reskrypt z dnia 29 kwietnia br. No. 1378/D.B. 6) pozostała zaledwie kwota 91.940 złotych podczas gdy kwota rzeczywiście na ten cel potrzebna wyniosła 120.830 złotych.

Wskutek tego zmuszony byłem zwrócić się sprawozdaniem z dnia 17 czerwca br. L. P. O. 9/185 tak do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, jako też do Ministerstwa Skarbu o bezzwłoczne otwarcie nowych kredytów i to w wysokości ustalonej sprawozdaniem z dnia 15 maja br. L. PO. 9/151, skierowanym do Ministerstwa Skarbu.

Wysokość każdorazowo potrzebnej Urzędowi Wojewódzkiemu kwoty określiłem na 195.750 złotych w stosunku miesięcznym.

Kwota ta co do swego wymiaru okazała się wystarczającą.

Na skutek sprawozdania z dnia 3 sierpnia br. L. PO. 9/226, jak i depeszy z dnia 10 sierpnia L. PO. 9/246 Ministerstwo Skarbu reskryptem z dnia 12 sierpnia br. Nr 2219/D.B./6 upoważniło mnie do wydatkowania na wymienioną tu akcję 100.000 złotych.

Kredyt ten jednak okazał się niewystarczający i reskryptem z dnia 14 sierpnia br. L. PO. 9/249 zmuszony byłem bezzwłocznie rozdzielić przyznaną Urzędowi Wojewódzkiemu kwotę pomiędzy Starostwa i Magistraty miast Katowic i Król. Huty.

Ponieważ na miesiąc wrzesień Urząd Wojewódzki nie otrzymał żadnych kredytów zwróciłem się do Ministerstwa Skarbu telefonogramem z dnia 19 września L. PO. 9/262 o telefoniczne przekazanie kwoty 200.000 złotych.

Odpis tego fonogramu przedłożyłem jednocześnie do wiadomości Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej, przedstawiając rozgoryczenie panujące wśród bezrobotnych.

Na telefonogram ten Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej reskryptem z dnia 24 września 1925 r. N. 9880.I. otworzyło w Głównej Kasie Skarbowej w Katowicach kredyt w wysokości 195.000 złotych, który całkowicie rozdzieliłem między Starostwa i Magistraty miast.

Wskutek nieregularnego i w niedostatecznej wysokości przekazywanego kredytu gminy i samorządy zmuszone były zaliczkować na prowadzenie akcji

pomocy bezrobotnym, nie objętym ustawą z dnia 18 lipca 1924 r. tak że 13 października rb. suma wypłaconych zaliczkowo kwot osiągnęła cyfrę przeszło 150.000 złotych.

Sytuację tę przedstawiłem znowu Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej telefonogramem z dnia 13 października br. L. PO. 9/283, którym zażądałem na dalsze prowadzenie akcji chociażby 300.000 złotych. Następnie w obszernym sprawozdaniu z dnia 17 października br. L. PO. 9/286 przedstawiłem całokształt wydatków, jakie akcja pomocy bezrobotnym nie objętym ustawą z dnia 18 lipca 1924 r. za sobą pociągnęła od początku 1925 r. aż do dnia 15 października br. Jednocześnie przedłożyłem w tym sprawozdaniu Ministerstwu preliminarz wydatków na miesiąc listopad i grudzień 1925 r. uwzględniając ewentualne zwiększenie się liczby bezrobotnych, nie objętych ustawodawstwem polskim z 5608 osób na 6000 osób i biorąc za podstawę, iż przeciętna norma zasiłku wynosi 1,45/100 złotych.

Według tego preliminarza kwota potrzebna na miesiąc listopad i grudzień wyniosła 552.000 złotych.

W międzyczasie gminy i samorządy odmówiły dalszego zaliczkowego wypłacania wsparć dla tej kategorii bezrobotnych i bezrobotni ci w ciągu trzech ostatnich tygodni października pozbawieni byli zasiłków z akcji, prowadzonej przez Urząd Wojewódzki.

Na skutek wspomnianych wyżej sprawozdań Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej reskryptem z dnia 28 października Nr 2800/O. IV. przekazało do dyspozycji Urzędu Wojewódzkiego kwotę 400.000 złotych z tym, że z kwoty tej mają być pokrywane: 1) świadczenia socjalne, należne instytucjom ubezpieczeniowym od zarządów kopalń za robotników częściowo bezrobotnych, 2) zwrot składek do kas chorych za robotników częściowo bezrobotnych i 3) że z kwoty tej mają być czerpane fundusze na prowadzenie akcji pomocy bezrobotnym, nie objętym ustawą o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia.

Uwzględniając ciężkie położenie wymienionych tu bezrobotnych, pozbawionych zasiłków od 3-ch tygodni, zarządziłem bezzwłoczne asygnowanie z kredytu 400.000 złotych 200 tysięcy złotych na akcję pomocy dla tych bezrobotnych.

W ten sposób zostało zapewnione bezrobotnym dalsze pobieranie zasiłków i o ile tylko, stosownie do tutejszego zapotrzebowania z dnia 17 października br. L. PO. 9/286, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej nadeśle odpowiednie fundusze, akcja pomocy tej kategorii bezrobotnych będzie zapewniona do końca bieżącego roku.

W końcu nadmieniam, że z akcji tu wymienionej korzysta z górą 1600 bezrobotnych i akcja ta do dnia dzisiejszego pochłonęła 995.000 złotych, nie licząc funduszy pozostałych do dyspozycji niektórych Wydziałów Powiatowych z roku 1924.

Co się tyczy kategorii bezrobotnych, uprawnionych do zasiłków z wymienionych tu akcji, to korzystają z niej 1) pracownicy umysłowi, 2) robotnicy

zakładów pracy, zatrudniających poniżej 6 osób, 3) robotnicy zakładów państwowych i samorządowych (o ile nie zostali oni objęci rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 marca 1925 r. Dz.U.R.P. Nr 27 poz. 192)⁴⁵³ i wreszcie 4) robotnicy poniżej lat 18-tu, utrzymujący się samodzielnie, bądź też obciążeni rodziną⁴⁵⁴.

68

Interpelacja posłów Klubu Ch.D. w sprawie wstrzymania
przez Urząd Skarbowy w Siemianowicach
udziałów podatków należących się gminom
(22 października 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Janina Omańkowska, Franciszek Łukaszek, Wincenty Zuber, Karol Mathea, Paweł Kempka, Jan Lubos, Adolf Sobota.
4. Treść interpelacji:

Prosimy Pana Wojewodę o wyjaśnienie, czym uzasadnione jest wstrzymywanie udziałów od podatków należących się gminom przez Urząd Skarbowy w Siemianowicach.

Czy Panu Wojewodzie wiadomo, iż gminy zwłaszcza zaś gminy o charakterze wiejskim znajdują się w jak najprzekrzeszszym położeniu finansowym, a wstrzymywanie udziałów należących się gminom powoduje wielki zamęt w administracji komunalnej tym więcej, iż wskutek powyższego zarządzenia nie będzie można pensji urzędnikom gminnym wypłacić?

Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, by w ostatniej chwili podobnym zarządzeniom zapobiec?

*Odpowiedź prosimy na piśmie*⁴⁵⁵.

⁴⁵³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1925 r. w sprawie rodzajów przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych i samorządowych oraz kategorii zatrudnionych w nich robotników, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia. Dz.U.R.P. Nr 27, poz. 192.

⁴⁵⁴ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 2017/5, z 12 listopada 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 427—428, 432—433.

⁴⁵⁵ APK, Sejm Śląski 657; Sejm Śląski 733, s. 417, 418; spraw. sten. ze 123. pos. Sejmu Śląskiego, 22 października 1925 r., łam 14.

68a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Klubu Ch.D. w sprawie wstrzymania przez Urząd Skarbowy w Siemianowicach udziałów podatków należących się gminom
(26 listopada 1925)⁴⁵⁶

W odpowiedzi na interpelację p. posłów Klubu Ch.D. Sejmu Śląskiego w sprawie wstrzymania przez Urząd Skarbowy w Siemianowicach wypłaty udziałów w podatkach należnych gminom, wniesioną na posiedzeniu w dn. 22.X br. a zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 23 października br. L. dz. 559/HP/25 mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Rozliczenia na poszczególne gminy przypadających Związkom Komunalnym udziałów w podatkach oraz wypłaty tych udziałów uskuteczniają Kasy Skarbowe we własnym zakresie działania, nie zaś Urzędy Skarbowe.

Po myśli art. 49 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych w Województwie Śląskim z 14.4.1924 r. Dz.U.Śl. Nr 10 poz. 47⁴⁵⁷, dalej przepisów wykonawczych do tej ustawy oraz instrukcji dla Kas Skarbowych Dz. R. Min. Skarbu Nr 45/21⁴⁵⁸, wypłaty sum komunalnych gminom winny być uskutecznione w dniu 16-tym względnie od dnia 16. każdego miesiąca za miesiąc ubiegły. Dotrzymanie tego terminu zależy jednak od nadesłania na czas do Kas Skarbowych zestawień przez podatników, które po sprawdzeniu i ewent. uzupełnieniu w drodze korespondencji z przedkładającymi firmami stanowią podstawę dodatku i udziałów gmin między poszczególne Związki Komunalne.

Kasa Skarbowa w Siemianowicach w miarę dostarczenia wzmiankowanych zestawień wypłaciła do dnia 21 października br. należne dodatki względnie udziały wszystkim gminom z wyjątkiem udziału w podatku węglowym, przypadającego gminie Michałkowice, a to z powodu braku rzeczonych zestawień, koniecznych do uskutecznienia rozdziału i przypisu na właściwe konta. Wypłaciła jednak tej gminie zaliczkę na należny jej udział.

⁴⁵⁶ W odpowiedzi pomyłkowo: 1926. O ten rok w żadnym przypadku chodzić nie może, skoro Biuro Sejmu Śląskiego zarejestrowało wpływ odpowiedzi w dniu 27 listopada 1925 roku, pod numerem 559/25. APK, Sejm Śląski 733, s. 419.

⁴⁵⁷ Art. 49 ustawy z dnia 14 kwietnia 1924 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych w województwie śląskim (Dz.U.Śl. Nr 10, poz. 47) stanowił, co następuje:

1. Sumy wpływów z dodatków komunalnych do podatków (opłat) państwowych oraz z odsetek i kar za zwłokę z każdego miesiąca, będą wypłacone związkom komunalnym, uprawnionym do ich poboru w najkrótszym czasie, najpóźniej do dni 14 po upływie miesiąca.
2. Dodatki do podatków od spożycia, zużycia, względnie produkcji (art. 10) będą przekazywane do dni 15 na rzecz związków komunalnych.

⁴⁵⁸ Błędne powoływanie sygnatury Dziennika Urzędowego Ministerstwa Skarbu. Winno być: Dz. Urz. Min. Skarbu, 1921 r., Nr 45, poz. 565.

Reszta należności z powyższego tytułu została wypłacona po nadejściu i uzgodnieniu zestawień w dniu 2. XI. br. z jednodniowym opóźnieniem z przyczyny święta w dniu 1. XI.

Uprzejmie proszę Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości pp. Posłom interpelantom i wszystkim Klubom Poselskim⁴⁵⁹.

69

Interpelacja posła Lubosa i tow. w sprawie zalegającej wypłaty należności pracownikom administracji i lecznic Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach
(22 października 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Jan Lubos, Karol Mathea, Franciszek Łukaszek, Wincenty Zuber, Bronisława Szymkowiakówna, Adolf Sobota, Janina Omańkowska, Paweł Kempka.
4. Treść interpelacji:

Administracja Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach zalega w ostatnich miesiącach z wypłatą należności swym pracownikom, tłumacząc się brakiem funduszków i tym, że Województwo nie dotrzymując obietnic, dotąd wcale lub małe tylko kwoty wypłaciło stosownie do umowy dla Zakładu Spółki Brackiej w celu zniesienia bezrobocia.

Ponieważ wskutek niewypłaty poborów personel Spółki Brackiej i lecznic znajduje się w trudnym położeniu materialnym i wobec tego, że cierpi na tym i sprężystość tak poważnej instytucji społecznej, jaką jest Spółka Bracka, zapytujemy się Pana Wojewody:

1. Czy Panu Wojewodzie jest znany stan powyższy?
2. Co wobec tego zamierza Pan Wojewoda uczynić, by wypłatę poborów dla personelu skutecznie natychmiast i na przyszłość już nie dopuścić do opóźnienia się wypłat poborów?⁴⁶⁰.

69a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Lubosa i tow. w sprawie zalegającej wypłaty należności pracownikom administracji i lecznic Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach
(14 listopada 1925)

⁴⁵⁹ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1967, z 26 listopada 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 419—420.

⁴⁶⁰ APK, Sejm Śląski 657; 733, s. 425, 426; spraw. sten. ze 123. pos. Sejmu Śląskiego, 22 października 1925 r., łam 14.

W odpowiedzi na interpelację Pana Posła Lubosa i tow. w sprawie zalegającej wypłaty należności pracownikom administracji i lecznic Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach, wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego dnia 22 października 1925 r. a zakomunikowanej mi pismem Pana Marszałka z 23 paźdz. 1925 r. L. dz. 562/25 mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Wskutek ustania bezcłowego obrotu produktów przemysłu górnośląskiego z Niemcami zawarto dnia 26 czerwca 1925 na czas od 29 czerwca do 27 września 1925 między Przedstawicielami Związku Pracodawców Górnośląskiego Przemysłu Górniczego i Hutniczego a Przedstawicielami Rządu układ zawierający zasady współdziałania obu Kontrahentów i pomocy Państwa celem odwrócenia względnie złagodzenia grożącej klęski bezrobocia.

W punkcie IV-tym wspomnianej umowy zobowiązał się Rząd wpłacać za pośrednictwem Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego do Instytucji Ubezpieczeniowych t.j. Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach i Pszczyńskiego Bractwa Górniczego w Katowicach, miesięczne kwoty obliczone w myśl niżej podanych zasad, tytułem należności za świadczenia socjalne przypadające instytucjom ubezpieczeniowym od pracodawców, którzy zastosowali się do warunków umowy.

Świadczenia powyższe miały być wpłacane w stosunku do ilości dni zasilkowych t. zn. świątówek i wysokości kontyngentu wywozowego węgla, przy czym kwota 600 000 zł. miesięcznie została ustalona jako świadczenie Rządu z powodu zupełnego ustania wywozu węgla górnośląskiego do Niemiec i stojąc w stosunku odwrotnym do wzrostu wywozu, miała maleć w miarę podnoszenia się eksportu za granicę.

Z chwilą dojścia miesięcznego wywozu do wysokości 480 000 ton obowiązek świadczenia wygasł.

W wykonaniu umowy Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej reskryptem z 8 sierpnia 1925 L. 4470/O. III otworzyło na powyższe cele kredyt w wysokości 600 000 zł., zanim jednak kredyt ten został zrealizowany, następnym reskryptem z 20. sierpnia 1925 r. Nr 167/ O. IV. Pf. poleciło Ministerstwo wstrzymać wypłatę, stojąc na stanowisku, że o wysokości zastępczych świadczeń Rządu na rzecz Instytucji Ubezpieczeniowych decyduje wydatność eksportu nie tylko do Niemiec, lecz także do innych krajów, których rynki zostały z chwilą utraty zbytu w Niemczech, zdobyte.

Opierając się na zasadach wyrażonych w wspomnianej wyżej umowie tudzież w przytoczonej interpretacji Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej co do objęcia kontyngentem wywozowym węgla wywożonego za granicę także i do innych krajów prócz Niemiec, opracował Urząd Wojewódzki projekt repartycyjny wypłat omawianych należności, przedkładając go do zatwierdzenia Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej. Projekt ten był poprzednio udzielony do oświadczenia się Związkowi Pracodawców tudzież obu Instytucjom Ubezpieczeniowym. Po otrzymaniu projektu Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej reskryptem z 5 września 1925 Nr 5681/6/III. przekazało kredyt w wysokości 400 000 zł. Ponieważ jednak

projekt repartycji nie został zatwierdzony a Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej wyjaśniło, że zatwierdzenie nastąpi po uzgodnieniu stanowiska w tej sprawie z Ministerstwem Skarbu, Urząd Wojewódzki telegraficznie zwrócił się dnia 12 października 1925 do Ministerstwa o upoważnienie zaliczkowego wypłacenia Spółce Brackiej w Tarnowskich Górach całej kwoty przewidzianej otwartym kredytem. Ministerstwo jednak reskryptem z 13 października 1925 L. 2590/IV wyraziło zgodę na wypłatę tylko 200 000 zł. Kwotę tę asygnowano Spółce Brackiej w Tarnowskich Górach dnia 15 października 1925.

Następnie wskutek kilkakrotnych interwencji Urzędu Wojewódzkiego Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej reskryptem z 28 paźdz. 1925 r. Nr 2760/O. IV. zezwoliło na dalsze zaliczkowe wypłacenie Spółce Brackiej kwoty 200 000 zł., którą asygnowano do wypłaty dnia 3 listopada 1925.

Czas i sposób wypłaty reszty należności zależy od zatwierdzenia przez zainteresowane Ministerstwa wspomnianego wyżej projektu. Na odbytej jednak dnia 9 listopada 1925 w Urzędzie Wojewódzkim konferencji z Delegatem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej ustalono, że bez względu na czas zatwierdzenia wniosków repartycyjnych Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej będzie otwierało dalsze kredyty zaliczkowe na cele tych świadczeń, oraz że należności z omówionych tytułów przypadające do wypłaty zostaną uregulowane w zupełności najdalej do końca grudnia 1925 r.

Zaznaczam, że ponownej umowy w tym samym przedmiocie na czas po 27 września 1925 nie zawarto, ponieważ ogólny eksport węgla górnośląskiego przekroczył w międzyczasie ustalone minimum kontyngentowe, t. j. 480 000 ton miesięcznie.

Uprzejmie proszę Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Interpelantom i wszystkim Klubom Poselskim⁴⁶¹. —

70

Interpelacja posła Macheja i tow. do p. Wojewody Śląskiego
w sprawie nieubezpieczenia z funduszu bezrobocia
robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły
(22 grudnia 1925)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Józef Wiechuła, Józef Biniszkiwicz, Jan Juchelek, Antoni Czajor, Klemens Borys, Johann Kowoll.
4. Treść interpelacji:

⁴⁶¹ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1968/1, z 14 listopada 1925 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 421—423.

Uzasadnienie

Robotnicy wydaleny z przedsiębiorstw przemysłowych na Śląsku Cieszyńskim, korzystający z funduszu bezrobocia, zostali przez obwodowy Zarząd Funduszu Bezrobocia w Cieszynie przekazani do pracy przy regulacji Wisły i budowie kolei.

Nie wiadomo, z jakiego powodu kierownictwo regulacji Wisły nie ubezpieczyło zatrudnionych przy regulacji Wisły robotników z funduszu bezrobocia.

Z powodu braku funduszy prace regulacyjne zostały z początkiem miesiąca grudnia br. wstrzymane. Robotnicy ci, nie będąc ubezpieczeni z funduszu bezrobocia, nie otrzymają obecnie zasiłku dla bezrobotnych. Lecz także i ci robotnicy którzy pracowali w firmach prywatnych przy regulacji nie otrzymują zasiłku, gdyż dziwnym sposobem Zarząd Funduszu Bezrobocia w Cieszynie zakwalifikował tych robotników jako robotników sezonowych, którym nie należy się zasiłek w czasie zimowym, a jednak, jak na wstępie stwierdzono, robotnicy ci znaleźli się bez pracy tylko z powodu braku funduszy, a nie z powodu pory zimowej, a są robotnikami przemysłowymi.

Wobec powyższego podpisani zapytują:

- 1/ Czy Pan Wojewoda skłonny jest wyasygnować odpowiednią kwotę na dalsze prowadzenie robót dla zatrudnienia wymienionych robotników?*
- 2/ Dlaczego robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły nie ubezpieczono w funduszu bezrobocia?*
- 3/ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby robotnicy zwolnieni z pracy z powodu wstrzymania tejże, otrzymali zasiłek dla bezrobotnych⁴⁶².*

70a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Macheja i tow.
do p. Wojewody Śląskiego
w sprawie nieubezpieczenia w funduszu bezrobocia robotników
zatrudnionych przy regulacji Wisły
(22 stycznia 1926)

Na interpelację posła Macheja i tow. w sprawie nieubezpieczenia w funduszu bezrobocia robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły, przesyłam mi pismem Pana Marszałka z 22 grudnia 1925 r. L. dz. 719/HP. ex 25 a które wpłynęło dnia 30 grudnia r. ub. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

⁴⁶² APK, Sejm Śląski 662; 733, s. 444; spraw. sten. ze 128. pos. Sejmu Śląskiego, 22 grudnia 1925 r., łam 29.

Pozbawionych pracy robotników przemysłowych, którzy znaleźli czasowe zatrudnienie przy regulacji Wisły prowadzonej w zarządzie państwowym, nie ubezpieczono w funduszu bezrobocia, ponieważ Kierownictwo Regulacji stanęło na stanowisku, że robotnicy ci w stosunku do prac regulacyjnych są robotnikami niewykwalifikowanymi, roboty zaś przy regulacji rzek należą do robót określonych postanowieniami ustępu 3 § 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z 11. III. 1925 r. Dz. U. Nr 27 poz. 192⁴⁶³, a więc zatrudnieni przy nich robotnicy niekwalifikowani ubezpieczeniu na wypadek bezrobocia w myśl § 3 tego rozporządzenia nie podlegają.

Wobec faktu, że robotnicy zatrudnieni czasowo przy regulacji Wisły byli przedtem robotnikami przemysłowymi Zarząd Obwodowy Funduszu Bezrobocia odniósł się w sprawie interpretacji powołanych wyżej przepisów w zastosowaniu do tej kategorii robotników, do Dyrekcji Funduszu Bezrobocia w Warszawie, skąd odpowiedź dotychczas nie nadeszła.

Odnośnie do wypłaty zasiłków robotnikom dawniej przemysłowym a zajętym przy regulacji Wisły przez firmę Brunon Iwański z Katowic, których w Funduszu Bezrobocia ubezpieczono, to Zarząd Obwodowy tegoż Funduszu uważając roboty regulacyjne jako sezonowe i opierając się na postanowieniach Rozp. Ministra Pracy i Opieki z 27. X. 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr 96 poz. 866)⁴⁶⁴ skwalifikował ich jako robotników sezonowych, którym w czasie trwa-

⁴⁶³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1925 r. w sprawie rodzajów przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych i samorządowych oraz kategorii zatrudnionych w nich robotników, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia (Dz.U.R.P. Nr 27, poz. 192).

§ 2. Podlegają obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia wykwalifikowani robotnicy zatrudnieni przy okresowych robotach okresowych:
[...] 3) budowlanych, drogowych, wodnych (budowlanych i regulacyjnych) i melioracyjnych, prowadzonych we własnym zarządzie przez władze państwowe i samorządowe [...].

§ 3. Robotnicy niewykwalifikowani, zatrudnieni przy robotach, określonych w p. 1, 2 i 4 § 2 niniejszego rozporządzenia, oraz przy robotach budowlanych, prowadzonych we własnym zarządzie przez władze państwowe, z wyjątkiem robót przy budowie telegrafów i telefonów, podlegają obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia:

a) o ile te roboty trwają normalnie dłużej niż 6 miesięcy w roku, oraz
b) o ile robotnicy ci w ostatnich 12-tu miesiącach przed przyjęciem ich do tych robót pozostawali co najmniej przez 10 tygodni w stosunku najmu pracy w przedsiębiorstwach, wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz.U.R.P. Nr 67, poz. 650).

⁴⁶⁴ Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 27 października 1924 r. w porozumieniu z Ministrem Skarbu, Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministrem Kolei i Ministrem Robót Publicznych w sprawie zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników sezonowych. (Dz.U.R.P. Nr 96, poz. 896). Podana w interpelacji pozycja 866 jest błędna. Winno być: 896.

nia sezonu martwego nie przysługują zasiłki z funduszu bezrobocia. Ponieważ jednak z uwagi na poprzedni stosunek pracy interesowanych nasuwały się wątpliwości, czy nie należałoby traktować ich w dalszym ciągu jako robotników przemysłowych, zwrócił się Zarząd Obwodowy Funduszu Bezrobocia w Cieszyńsku do Dyrekcji Funduszu w Warszawie, z prośbą o autentyczną wykładnię ostatnio przytoczonego rozporządzenia. Odpowiedź Dyrekcji dotychczas nie nadeszła.

Zarazem zawiadamiam, że wspomniany Zarząd Obwodowy wystąpił z projektem nowelizacji art. 5 ustawy z 18. VII. 1924 (Dz. U. R. P. Nr 67 poz. 650)⁴⁶⁵ celem uchylecia postanowień ograniczających ubezpieczenie robotników sezonowych.

Równocześnie zwracam się do Dyrekcji Funduszu Bezrobocia w Warszawie z prośbą o bezzwłoczną decyzję w omawianych wyżej kwestiach, stawiając umotywowany wniosek w kierunku skwalifikowania zatrudnionych chwilowo przy robotach regulacyjnych robotników przemysłowych zgodnie z ich zasadniczym charakterem zawodowym.

Równocześnie oznajmiam, że dalsze prowadzenie robót regulacyjnych z uwagi na porę zimową jest niemożliwe.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłom Interpelantom i wszystkim Klubom Poselskim⁴⁶⁶.

⁴⁶⁵ Ustawa z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia. Dz.U.R.P. Nr 67, poz. 650.

Art. 5 powoływanej w odpowiedzi ustawy stanowił, co następuje:

Robotnicy sezonowi, których praca normalnie trwa krócej niż 10 miesięcy w roku nie posiadają prawa do świadczeń zabezpieczeniowych w okresie sezonów marowych.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, wydane w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami określi kategorie robotników sezonowych oraz początek i koniec martwych sezonów

W przypadkach szczególnego braku pracy Minister Pracy i Opieki Społecznej na wniosek zarządu głównego bezrobocia, w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami, ma prawo uchylić, na czas trwania sezonu martwego działalność powyższego przepisu w stosunku do poszczególnych kategorii robotników sezonowych i poszczególnych miejscowości.

W tym przypadku robotnik nabywa prawa do zasiłku po 10 dniach od dnia zarejestrowania i pobiera zasiłek w ciągu 6 tygodni podczas sezonu martwego.

Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej, w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami, przysługuje prawo zwolnienia od obowiązku zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników, którzy są zatrudnieni w zakładach czynnych krócej niż przez 6 miesięcy w ciągu roku.

⁴⁶⁶ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 119/2, z 22 stycznia 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 437—438.

71

Interpelacja posła Rumpfelta i tow. z Klubu P.P.S.
w sprawie wybryków i zaniedbywań w urzędowaniu
ze strony sołtysa z W. Dąbrówki p. Błaszczyka
(20 stycznia 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Józef Biniszkievicz, Antoni Czajor, Wiktor Rumpfelt, Wojciech Mokry, Jan Juchelek, Józef Machej, Stanisław Janicki.
4. Treść interpelacji:

Niżej podpisani wnoszą zażalenie na tle stosunków powstałych w gminie Wielkiej Dąbrówce /p. Świętochłowicki/ spowodowanych przez sołtysa p. Błaszczyka.

W gminie wymienionej jest około 70 bezrobotnych. Mężowie zaufania tychże udali się w dniu 12.XII. ub. r. do sołtysa p. Błaszczyka z kwestą na rzecz bezrobotnych, mając zezwolenie na zbiórkę przez „Woj. Urząd Bezpieczeństwa” i starostwo w Świętochłowicach. Pan Błaszczyk odpowiedział oburkliwie, że gmina dla bezrobotnych nic nie da, ponieważ są to największe leniuchy. Znać należy, że gmina ta, aczkolwiek nie najbiedniejsza, nie otacza biednych najmniejszą opieką, brak np. lekarstw, mleka dla dzieci itd. Mężowie zaufania Kłosek Wojciech i Polaczy Alojzy wyrazili wobec p. sołtysa swe zdziwienie i odparli, że zawsze są chętni do pracy, lecz kryzys gospodarczy jest przyczyną bezrobocia. Na to odpowiedział p. sołtys, że „wszyscy ministrowie, którzy tę ustawę uchwalili, są chorzy na umysł i należą do domu obłąkanych; zresztą, cały Rząd w Warszawie nie wie, co czyni. Na te słowa zwrócili mu pp. Kłosek i Polaczy uwagę, że widocznie nie wie, co mówi, i że takie wynurzenia mu mogą zaszkodzić. W odpowiedzi p. sołtys dodaje: „Chociażby musiał urząd w 24 godzinach opuścić, to on Ministrów i władz nie uznaje, a niechaj przyjdą posłowie i rządzą gminą. Wobec tego, że przy rozdziale kartofli i węgla miały miejsce rażące niesprawiedliwości /w jednym np. wypadku otrzymał człowiek, zarabiający 300 zł. kartofle/ i wobec niesłychanych wybryków, które podważają autorytet dla władz, zapytują się niżej podpisani, co zamierza Pan Wojewoda uczynić celem ukrócenia samowoli sołtysa p. Błaszczyka?⁴⁶⁷

⁴⁶⁷ APK, Sejm Śląski 733, s. 448—449. Stenogram sejmowy nie odnotował faktu wniesienia interpelacji na posiedzeniu plenarnym Sejmu w dniu 20 stycznia 1926 r., mimo że w piśmie przewodnim (L. 54/26) z 21 stycznia 1926 r. do wojewody śląskiego marszałek Sejmu Śląskiego przesłał wojewodzie odpis interpelacji wniesionej na posiedzeniu w dniu 20 stycznia br. w myśl regulaminu Sejmu Śląskiego do łaskawego dalszego urzędowania. Ibidem, s. 447.

71a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Rumpfelda i tow. z Klubu P.P.S.
w sprawie wybryków i zaniedbywań w urzędowaniu
ze strony sołtysa z W. Dąbrówki p. Błaszczyka⁴⁶⁸
(18 lutego 1926)

Na interpelację posła Rumpfelda i tow. wniesioną na posiedzeniu Sejmu w dniu 20. I. 1926 r. udzieloną mi pismem Pana Marszałka z dnia 21 stycznia 1926 L.dz. 54/26/Pc., doręczonym Urzędowi Wojewódzkiemu dnia 28. I. 1926 r. w sprawie wybryków i zaniedbań w urzędowaniu ze strony sołtysa gminy Wielka Dąbrówka Wojciecha Błaszczyka mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Przeprowadzone dochodzenia wstępne wykazały, że przedstawiciele bezrobotnych Wojciech Kłosek i Alojzy Poloczy zjawili się w prywatnym mieszkaniu naczelnika gminy w Wielkiej Dąbrówce Wojciecha Błaszczyka w miesiącu grudniu, dnia bliżej nie ustalonego, o godz. 7-mej wieczór z kwestą na rzecz bezrobotnych. Błaszczyk odmówił wsparcia, powołując się na fakt, że ma w domu 2 córki, znajdujące się bez pracy. Następnie między Błaszczykiem a kwestującymi wywiązała się dyskusja, w miarę rozmowy coraz gorętsza, w której po zarzuceniu kwestującym braku chęci do pracy i wypomnieniu z drugiej strony Błaszczykowi dochodów pobieranych z gminy, rozmowa przeszła na tory ogólniejsze, dotycząc ustawodawstwa i organizacji pomocy w sprawie bezrobotnych. W trakcie rozmowy Błaszczyk według własnego zeznania wyraził się, że ustawy nic go nie obchodzą, a na zagrożenie ze strony Poloczego i Kłoska że zrobią z tych słów użytek odpowiedział, że mogą to uczynić choćby w 24 godzinach. Użycia przez Błaszczyka słów przytoczonych w interpelacji na razie nie udowodniono.

W sprawie niewłaściwości w kwestii rozdziału węgla i kartofli Błaszczyk przesłuchiwany oświadczył, że prosi o podanie konkretnych faktów i przeprowadzenie postępowania dowodowego.

Stojąc jednak na stanowisku, że piastowany urząd nakłada na Błaszczyka obowiązek wyrażania się również poza służbą należycie o obowiązującym ustawodawstwie, tudzież biorąc pod uwagę prośbę Błaszczyka o przeprowadzenie postępowania dowodowego w sprawie niesprawiedliwości przy rozdziale kartofli i węgla w Wielkiej Dąbrówce, zarządzam równocześnie wdrożenie przeciw Błaszczykowi dochodzeń administracyjnych, o których wyniku nie omieszkam w swoim czasie Pana Marszałka zawiadomić⁴⁶⁹.

⁴⁶⁸ W odpowiedzi wojewody nieco zmieniony tytuł interpelacji: *Interpelacja posłów Rumpfelda i tow. w sprawie wybryków i zaniedbań w urzędowaniu ze strony sołtysa gminy Wielka Dąbrówka Wojciecha Błaszczyka*. Ibidem, s. 445.

⁴⁶⁹ Zapowiedzianych dodatkowych wyjaśnień wojewody w sprawie dochodzeń administracyjnych przeciwko Wojciechowi Błaszczykowi nie udało się odnaleźć.

W końcu zaznaczam, że przeciwko Alojzemu Poloczemu wdrożono postępowanie karno-sądowe z powodu niebezpiecznych pogroźek w urzędzie gminnym w Dąbrówce Wielkiej.

*Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłom interpelantom i wszystkim Klubom poselskim*⁴⁷⁰.

72

Interpelacja posła Wincentego Zuber a i tow. z Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji w przedmiocie dokonanego przez Śląski Urząd Wojewódzki w dniu 1. marca 1926 r. nieprawidłowego rozdziału hurtowni tytoniowych w miejscowościach Katowice, Królewska Huta, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Lubliniec, Siemianowice, Wirek, Żory i Ruda (9 marca 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Wincenty Zuber, Jan Kędzior, Wojciech Korfanty, Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska, Adolf Sobota, Karol Mathea, Franciszek Łukaszek, Paweł Kempka, Walenty Fojkis.
4. Treść interpelacji:

Na skutek zarządzenia Generalnej Dyrekcji Monopoli Tytoniowego w Warszawie, rozpisal w grudniu 1925 r. Śląski Urząd Wojewódzki konkurs na hurtownię tytoniową w miejscowościach Katowice, Królewska Huta, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Lubliniec, Siemianowice, Wirek, Żory i Ruda.

Według rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. w przedmiocie rewizji koncesji na sprzedaż przedmiotów objętych monopolem skarbowym Dz.U.R.P. Nr 114 poz. 1022⁴⁷¹ i Instrukcji Ministra Skarbu z dnia 10 sierpnia 1925 r. o sposobie nadawania i wynagradzania Dz.U.M.Sk.

⁴⁷⁰ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 309/1, z 18 lutego 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 445—446.

⁴⁷¹ § 3. ust 1. rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. w przedmiocie rewizji uprawnień (koncesji) na sprzedaż przedmiotów, objętych monopolem skarbowym (Dz.U.R.P. Nr 114, poz. 1022), stanowił, co następuje:

Koncesje wygasłe w myśl § 1 niniejszego rozporządzenia oraz koncesje opróżnione z innych powodów winny być najdalej do trzech miesięcy ponownie nadane z uwzględnieniem obowiązujących ustaw. Pierwszeństwo przy ich rozdzielaniu będą miały instytucje i osoby fizyczne i prawne, wymienione w § 1 p. a—d, z uwzględnieniem przy tym osobistych kwalifikacji.

§ 1 p. a) rozporządzenia stanowi istotnie o pierwszeństwie inwalidów wojennych, natomiast żaden z przepisów rozporządzenia nie stanowi o uprzywilejowaniu osób, oferujących najwyższy procent dochodu z hurtowni.

Nr 23 poz. 595⁴⁷² prawo do otrzymania hurtowni tytoniowej posiadają w pierwszym rzędzie inwalidzi woj. a w drugim osoby oferujące Skarbowi Państwa najwyższy % od dochodu z tejże hurtowni⁴⁷³.

Opierając się na tych uprawnieniach Związek Inwalidów Wojennych oraz jego członkowie wnieśli oferty na te hurtownie a to Śląski Zarząd Woj. Zw. Inwalidów Wojennych Rz. P. na hurtownię tyt. w Katowicach, Pow. Koło Zw. Inwalidów Wojennych Rz. P. w Nowym Bytomiu na hurtownię we Wirku oraz inwalida wojenny 70 % niezdolności do pracy Augustyn Kowalski na hurtownię w Świętochłowicach.

W między czasie t.j. w dniu 25 lutego 1926 r. zaprosił Śląski Urząd Wojewódzki przedstawicieli organizacji b. wojskowych na wspólną konferencję celem omówienia sprawy rozdziału tychże hurtowni a to dla uzgodnienia z jednej strony interesu Skarbu Państwa a z drugiej uprawnień oferentów.

Na konferencji tej z 3 ofert inwalidzkich Śląski Urząd Wojewódzki odrzucił 2 a to Śl. Zarz. Wojew. Z. I. W. R. P. na hurtownię w Katowicach, którą przyznano z pogwałceniem wspomnianej instrukcji Ministerstwa Skarbu par. 10 u. 2 punkt 6 majorowi W.P. w czynnej służbie p. Ludydze — Laskowskiemu, oraz ofertę Pow. Koła w Nowym Bytomiu rzekomo ze względu na brak dowodów osobowości prawnej, mimo, że 1) do oferty tej dołączono statut Związku Inwalidów Wojennych Rz.P. zalegalizowany przez Min. Spraw Wewnętrznych, 2) % od dochodu oferowany przez to Koło był niższym niż w innych ofertach, hurtownia ta została później przyznana p. Kuli, który oferował w osobnej deklaracji o 1% więcej Skarbowi Państwa niż wym. Koło — przyczem miał miejsce fakt, że p. Kula deklarację tą wycofał po otwarciu ofert (co jest w myśl instrukcji Min. Skarbu niedopuszczalnym) i oferował % niższy, jedynie przyznano hurtownię w Świętochłowicach inwalidzie Augustynowi Kowalskiemu, a to z uwagi na to, że z pośród wszystkich reflektantów na hurtownię oferował najwyższy % od dochodu a nadto z tego powodu, że był najwięcej uprzywilejowanym w myśl wzmiankowanego rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej.

Jednakowoż w cztery dni po tej konferencji, oświadczył Naczelnik Wydziału Akcyz i Monopolów p. Bóbr, że p. Augustyn Kowalski hurtowni również nie otrzyma a to ze względu na brak kwalifikacji moralnych i narodowych udowodniony rzekomo przez starostwo w Świętochłowicach, wym. Kowalski drogą osobistej interwencji w tym starostwie otrzymał zapewnienie że starostwo tej opinii o nim nie wydało a nadto za dowód przeciw tym zarzutom, świadczy wydawane

⁴⁷² Winno być: poz. 539.

⁴⁷³ § 11 ust. 1 Instrukcji Ministra Skarbu z dnia 10 sierpnia 1925 r. o sposobie nadawania i wynagradzania przedsiębiorstw sprzedaży wyrobów tytoniowych (Dz.Urz. M. Sk. Nr 23, poz. 539) stanowił, co następuje:

Po wyłączeniu ofert, nie nadających się do przyjęcia, będą badały Izby Skarbowe (Śląski Urząd Wojewódzki), który z pozostałych oferentów żąda najniższego rabatu i temu oferentowi hurtownię nadadzą.

mu dwukrotnie przez to samo starostwo pozwolenie na noszenie broni, które wydaje się tylko osobom pod każdym względem pewnym.

Nadto pomimo przyznania na wspomnianej konferencji hurtowni w Tarn. Górach p. Mierzejewskiemu hurtowni tej mu nie dano, gdyż według oświadczenia p. Bobra pobierał w czasie 3 powstań śląskich gazę pruską mimo że brał udział w walkach po stronie polskiej, a w tym charakterze położył wielkie zasługi.

Na podstawie powyższego podpisani stwierdzają że przy rozdziale hurtowni tytoniowych przez Śląski Urząd Wojewódzki zaszyły b. poważne nieprawidłowości, z jednej strony szkodzące Skarbowi Państwa a z drugiej kolidujące z przytoczonym rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej wobec czego zapytują P. Wojewodę Śląskiego

- 1) czy ten nieprawidłowy rozdział jest mu znany i*
- 2) co zamierza uczynić aby nieprawidłowości te zostały bezzwłocznie usunięte⁴⁷⁴.*

72a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Wincentego Zuber a i tow. z Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji w przedmiocie dokonanego przez Śląski Urząd Wojewódzki w dniu 1. marca 1926 r. nieprawidłowego rozdziału hurtowni tytoniowych w miejscowościach Katowice, Królewska Huta, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Lubliniec, Siemianowice, Wirek, Żory i Ruda (8 kwietnia 1926)

Na wniesioną dnia 10 marca br.⁴⁷⁵ do łaski marszałkowskiej Sejmu Śląskiego interpelację w sprawie rzekomo nieprawidłowego rozdziału hurtowni tytoniowych na terenie Górnego Śląska, dokonanego przez Śląski Urząd Wojewódzki w ciągu marca br. mam zaszczyt dać następującą odpowiedź:

Przedę wszystkim muszę zaznaczyć, że monopol tytoniowy jest przedsiębiorstwem państwowym, rozciągającym się na cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej, że więc załatwianie wszelkich spraw z Monopolem tym związanych należy do

⁴⁷⁴ APK, Sejm Śląski 733, s. 456—458. Faktu wniesienia interpelacji nie zarejestrował stenogram posiedzenia plenarnego, mimo że — jak wynika to z pisma przewodniego marszałka, L. 244/26, z 24 marca 1926 r., do wojewody — przedmiotowa interpelacja wpłynęła istotnie 9 marca 1926 r. APK, Sejm Śląski 733, s. 455.

⁴⁷⁵ Datowanie błędne, choćby dlatego, że 10 marca 1926 r. nie było posiedzenia Sejmu. Prawidłowa data wniesienia interpelacji: 9 marca 1926 r., co poświadcza data sporządzenia interpelacji, dekretacja marszałka Wolnego (APK, Sejm Śląski 733, s. 458), jak i pismo przewodnie marszałka, L.dz. 244/26, z 24 marca 1926 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 455.

kompetencji Władz skarbowych państwowych podległych Władzom Centralnym. Tym samym sprawy te nie należą do spraw zastrzeżonych ustawodawstwu Śląskiemu. Interpelacja zatem wniesiona przez Klub Chrześcijańskiej Demokracji do Sejmu Śląskiego nie może być przez ten Sejm jako w sprawach Monopolu Państwowego niekompetentny rozpatrywana. Ustawa o Monopolu Tytoniowym z dnia 1. 6. 1922 (Dz.U.R.P. Nr 47, poz. 409) obowiązuje na całym terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a art. 19 tejże ustawy postanawia, że Naczelny Zarząd Monopolu Tytoniowego sprawuje Minister Skarbu pod kontrolą Sejmu Warszawskiego i Naczelnej Izby Kontroli Państwa⁴⁷⁶. —

Chcąc jednak wykazać, że czynione Urzędowi Wojewódzkiemu zarzuty są bezpodstawne, jestem skłonny dać wyjaśnienia co do poszczególnych zarzutów. —

W myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 grudnia 1924 Dz.U.R.P. Nr 114 poz. 1022⁴⁷⁷ mają być przyznawane koncesje na przedsiębiorstwa sprzedaży wyrobów monopolowych w pierwszej linii t. zw. osobom uprzywilejowanym, do których w myśl powyższego rozporządzenia zaliczają się osoby podzielone na 4 grupy zestawione wedle stopnia uprzywilejowania t.j., że osoby zaliczone do grupy wcześniejszej mają pierwszeństwo przed osobami z grup następujących — a mianowicie:

- a) Inwalidzi wojenni, oraz wdowy i sieroty po inwalidach wojennych tudzież po osobach wojskowych zaginionych w toku i skutkiem działań wojennych, lub osób wojskowych poległych lub zmarłych wskutek służby wojskowej, o ile te osoby byłyby zostały jedynymi żywicielami swych rodziców,
- b) emeryci państwowi i wojskowi, weterani powstania z r. 1863, oraz zasłużeni żołnierze zdemobilizowani Wojska Polskiego i inni uczestnicy walk o niepodległość w latach 1914 — 1921. —
- c) Wdowy i sieroty po funkcjonariuszach państwowych i samorządowych, oraz osoby, które utraciły możliwość samodzielnego bytu skutkiem swej ofiarnej działalności dla sprawy polskiej na polu społecznym, politycznym i kulturalno-oświatowym — wreszcie
- d) Stowarzyszenia spożywcze, Kooperatywy, spółki rolnicze itp. instytucje społeczne oraz instytucje humanitarne.

⁴⁷⁶ W oryginale art. 19 ustawy z dnia 1 czerwca 1922 r. o monopolu tytoniowym (Dz.U.R.P. Nr 47, poz. 409) miał nieco inne brzmienie niż tekst przytoczony w odpowiedzi wojewody śląskiego. Art. 19 ust. 1 zd. 1 stanowił bowiem, co następuje:

Naczelny zarząd monopolu tytoniowego sprawuje Minister Skarbu, który stanowi najwyższą instancję we wszystkich sprawach, dotyczących uprawy, przewozu, fabrykacji, sprzedaży oraz gromadzenia zapasów tytoniu.

⁴⁷⁷ Ten fragment odpowiedzi wojewody stanowi niemal dosłowne powtórzenie § 1 ust. 2, lit. a—d rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. w przedmiocie rewizji uprawnień (koncesyj) na sprzedaż przedmiotów, objętych monopolem skarbowym (Dz.U.R.P. Nr 114, poz. 1022), określającego cztery grupy osób uprzywilejowanych przyznaniem koncesji.

§ 11 instrukcji o sposobie nadawania i wynagrodzenia przedsiębiorstw sprzedaży wyrobów tytoniowych D.U. M.S. 23 ex 1925 poz. 539 ma brzmienie następujące w ustępie pierwszym:

Po wyłączeniu ofert nie nadających się do przyjęcia będzie badał Śląski Urząd Wojewódzki, który z pozostałych oferentów żąda najniższego rabatu i temu oferentowi hurtownię nada.

Otóż zarzut, że inwalidzi wojskowi mają pierwszeństwo przed osobami ofiarującymi korzystniejsze warunki, musi odpaść wobec brzmienia § 11 instrukcji⁴⁷⁸ wedle którego przy ocenianiu ofert najważniejszą rzeczą jest żądany rabat, a osoba choćby należąca do grupy osób mniej uprzywilejowanych ofiarująca korzystniejsze warunki ma pierwszeństwo przed osobą więcej uprzywilejowaną, a ofiarującą warunki dla Skarbu Państwa najkorzystniejsze.

Niezasadnym jest również zarzut, że koncesję na hurtownię tytoniową w Katowicach nadano majorowi Wojsk Polskich Ludydze Laskowskiemu z pominięciem oferty Śląskiego Zarządu Wojew. Związku Inwalidów Wojennych, gdyż pomijając okoliczność ofiarowania przez Laskowskiego korzystniejszych warunków, Laskowski należy w myśl Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do grupy osób więcej uprzywilejowanych (grupa b) zaś Związek Inwalidów dopiero do grupy d.

Podnieść w tym miejscu muszę niesłuszność zarzutu co do Laskowskiego, że pozostawać ma w czynnej służbie, gdyż major Laskowski dostarczył dokumenta, stwierdzające zwolnienie go z wojska jeszcze w grudniu 1925, a więc przed rozpatrywaniem ofert.

Pominięcie oferty Augustyna Kowalskiego, ubiegającego się o hurtownię w Świętochłowicach spowodowane zostało ujemną opinią zebraną o Kowalskim przez p. Starostę w Świętochłowicach, oraz przez protokolarne przesłuchanie dwóch świadków. (dotyczący protokół dołącza się)⁴⁷⁹.

Zaproszenie przez Śląski Urząd Wojewódzki w dniu 25 lutego 1926 przedstawicieli organizacji b. wojskowych nie polegało na żadnym przepisie prawnym, a miało jedynie cel informacyjny, - uchwałami tej konferencji Urząd Wojewódzki nie był zupełnie związany, dlatego też nie zgodził się na propozycję organizacji oddania hurtowni tytoniowej w Tarnowskich Górach Mierzejewskiemu, gdyż o tę hurtownię ubiegał się drugi oferent, który żądał niższego rabatu (Mierze-

⁴⁷⁸ Instrukcja o sposobie nadawania i wynagrodzenia przedsiębiorstw sprzedaży wyrobów tytoniowych. Dz.Urz.M.Sk. z 1925 r., Nr 23, poz. 539.

⁴⁷⁹ Według naszego zdania i wobec zachowania się Kowalskiego w sprawach polskich uważamy go za Niemca. Przed objęciem Górnego Śląska przez Polskę, nigdy się sprawami polskimi nie zajmował, był zawsze nieprzychylnym sprawom odnoszącym się do polskości i do żadnego polskiego Związku nie należał. Dopiero po objęciu Górnego Śląska — widząc w tym korzyści dla siebie — zajmuje się więcej sprawami polskimi. Protokół spisany w kancelarii Wydziału Skarbowego dnia 16. III. 1926 r. z PP. Franciszkiem Wiertelorzem i Ludwikiem Sikorą z Nowego Bytomia w sprawie opinii o p. Augustynie Kowalskim. APK, Sejm Śląski 733, s. 452.

jewski 2.5, Słomka 2) a, że ten oferent miał nawet lepsze warunki pod względem uprzywilejowania, jemu przyznał pierwszeństwo, mając na oku interes Skarbu Państwa.

Niesłusznym jest również zarzut co do pominięcia oferty Koła Inwalidów w Nowym Bytomiu odnośnie do hurtowni w Wirku.

W myśl Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej mogą ubiegać się o przedsiębiorstwa sprzedaży wyrobów monopolowych instytucje humanitarne. Instytucje takie mogą ubiegać się o te przedsiębiorstwa tylko o tyle, o ile w myśl § 10 lit. 5⁴⁸⁰ są zdolne do zaciągania zobowiązań prawnych, a więc o ile posiadają osobowość prawną.

Osobowość prawną posiada Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej, nie posiada jej jednak Miejscowe Koło Inwalidów Wojennych, oferta więc tego koła musiała być ze względów zasadniczych odrzucona.

Niesłusznym jest również zarzut, że Koło Inwalidów ofiarowało co do hurtowni w Wirku korzystniejsze warunki od Roberta Kuli. —

Zauważyć należy, że w trakcie rozpisania postępowania licytacyjnego na 9 hurtowni tytoniowych, wyszło rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 23.12.1925 D.U.R.P. Nr. 129 poz. 927 zniżające rabat handlowy dla sprzedawców wyrobów tytoniowych z 13½ na 12½⁴⁸¹. Gdy przy rozpatrywaniu ofert Wydział Skarbowy Województwa Śląskiego zauważył, że wielu z oferentów o tym rozporządzeniu nie wiedziało, wystosował do wszystkich oferentów, których oferty podlegały rozpatrywaniu zapytanie, jaki rabat dla detalistów mieli oni na myśli przy podawaniu swych ofert, czy 10 czy też 9.

Robert Kula, składając dnia 7 lutego 1926 oświadczenie na to zapytanie, wyjaśnił i ustalił tym samym żądany rabat handlowy od hurtowni, procentu jednak de facto nie zniżał. — Żądany przez niego rabat hurtowy równym był

⁴⁸⁰ Winno być: § 1 ust. 2 lit. d).

⁴⁸¹ Stanowiący o obniżeniu rabatu handlowego § 1. rozporządzenia Ministra Skarbu z 23 grudnia 1925 r. o ustaleniu rabatu handlowego dla sprzedawców wyrobów tytoniowych (Dz.U.R.P. Nr 129, poz. 927) stanowił, co następuje:

Rabat handlowy od wyrobów tytoniowych objętych taryfą ogólnej sprzedaży ustala się na:

- a) 3.5% ceny taryfowej dla hurtowników pobierających wyroby tytoniowe w państwowych magazynach lub fabrykach wyrobów tytoniowych, położonych w siedzibie ich hurtowni (t. j. w tej samej miejscowości),
- b) 4% ceny taryfowej dla hurtowników pobierających wyroby tytoniowe w państwowych magazynach lub fabrykach wyrobów tytoniowych, położonych poza siedzibą ich hurtowni,
- c) 9% ceny taryfowej dla detalistów,
- d) 5% ceny taryfowej dla „domowych sprzedawców wyrobów tytoniowych” (§ 6 ust. 1 rozporządzenia z dnia 20 marca 1923 r. Dz.U.R.P. Nr 42, poz. 285).

Zdanie odpowiedzi o obniżeniu rabatu handlowego dla sprzedawców wyrobów tytoniowych z 13½ na 12½ nie znajduje więc potwierdzenia w tekście rozporządzenia.

z rabatem żądanym przez Koło inwalidów w Nowym Bytomiu, (2.5%) w każdym więc razie, jako należący do grupy osób b) miał pierwszeństwo przed Związkiem Inwalidów — (grupa d)⁴⁸².

73

Interpelacja Klubu P.P.S. do preliminarza budżetowego na rok 1926,
do części II, dział III, rozdział 1, § 1 — wydatki —
(30 marca 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5⁴⁸³.
3. Personalalia interpelantów: Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Jan Juchelek, Klemens Borys, Antoni Czajor.
4. Treść interpelacji:

Czy p. Wojewodzie wiadomym jest:

- 1/ *że starszy posterunkowy Warzecha w Golezowie w bestialski sposób pobił na posterunku robotnika Hajduka?*
- 2/ *że policja rozwiązała bezprawnie zgromadzenie robotników rolnych w Drogomyślu dnia 27. lutego br?*
- 3/ *że w Król. Hucie na dworcu pod okiem policji mógł wisieć przez kilka tygodni plakat związku monarchistów, wyzywający robotników socjalistycznych od słów „międzynarodowe plugastwo”?*
- 4/ *że p. starosta w Pszczynie kazał usunąć biust Piłsudskiego z postumentu, gdzie go ludność samorzutnie umieściła?*
- 5/ *że posterunkowy Stróżyk w Puńczowie dnia 25 marca br. rozkazał zamknąć sklep Filii Konsumu Robotniczego w Puńczowie z powodu święta?*

Podpisani zapytują, czy p. Wojewoda skłonny jest do pociągnięcia winnych do surowej odpowiedzialności. Co zamierza uczynić, aby wypadki podobne w przyszłości się nie powtórzyły i aby biust pierwszego Marszałka Piłsudskiego w Pszczynie ustawić na miejscu, z którego został na zlecenie p. starosty Lercha usunięty⁴⁸⁴.

⁴⁸² Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 689/2, z 8 kwietnia 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 450—451, 453—454. Biuro Sejmu Śląskiego zarejestrowało odpowiedź wojewody w dniu 14 kwietnia 1926 r. (No 244/26. Odp. na interp. Klubu ChD.). Por. pieczętka wpływu poczty do Biura Sejmu Śląskiego, na pierwszej stronie odpowiedzi. APK, Sejm Śląski 733, s. 450.

⁴⁸³ Marszałek Wolny przyjął interpelację mimo jej ewidentnego braku formalnego, tj. mimo faktu, że pod interpelacją złożyło podpisy 5 posłów, zamiast — wymaganego art. 44 regulaminu — minimum 7 podpisów poparcia.

⁴⁸⁴ APK, Sejm Śląski 733, s. 466. W stenogramie 135. pos. plenarnego Sejmu Śląskiego, poświęconego preliminarzowi budżetowemu na rok 1926, nie wspomniano o fakcie wniesie-

73a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu P.P.S.
do preliminarza budżetowego
na rok 1926, do części II, dział III, rozdział I, § 1 — wydatki —
(5 maja 1926; 17 maja 1926)⁴⁸⁵

Na interpelację Klubu PPS. do preliminarza budżetowego na rok 1926, wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 30 marca br. a przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 13 kwietnia br. L.dz. 300/26, w sprawie zarządzenia przez Starostę Dra Lercha usunięcia z obelisku na rynku w Pszczynie popiersia Marszałka Piłsudskiego, mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

W nocy z 18 na 19 marca br. ustawiono na obelisku, znajdującym się w Pszczynie na rynku popiersie marszałka Piłsudskiego. Uczynił to kapitan Styka z P.K.U. w Pszczynie samowolnie bez porozumienia się z magistratem. Wśród części miejscowego obywatelstwa fakt ten wywołać miał poważne niezadowolenie, częściowo ze względów politycznych, częściowo zaś z uwagi na samowolne rozporządzenie się własnością miejską bez wiedzy powołanych czynników komunalnych.

Ponieważ rozeszły się w mieście pogłoski o zamierzonym przez przeciwników Marszałka Piłsudskiego usunięciu biustu, oraz o przypuszczalnej kontrakcji ze strony zwolenników, co łatwo mogło przyczynić się do zakłócenia spokoju publicznego, Starosta Dr Lerch wydał zarządzenie zdjęcia popiersia, kierując się jak twierdzi z jednej strony troską o utrzymanie spokoju publicznego, z drugiej zaś strony nie chcąc dopuścić do możliwości publicznego znieważenia podobizny b. Naczelnika Państwa.

Podstawą prawną zarządzenia Starosty były przepisy § 10 tyt. 17 część II pruskiego prawa krajowego (Landrecht) uprawniające władzę policyjną do

nia tej interpelacji. Inaczej — marszałek Wolny w piśmie przewodnim, L. dz. 300/26 PC., z 13 kwietnia 1926 r., do wojewody śląskiego, do którego dołączył odpis interpelacji Klubu P.P.S. [...], wniesionej na posiedzeniu w dniu 30. marca br. w myśl regulaminu Sejmu Śląskiego do łaskawego dalszego urzędowania. Ibidem, s. 465. Por. także: APK, Sejm Śląski 669; spraw. sten. ze 135. pos. Sejmu Śląskiego, 30 marca 1926 r.

Nie da się dziś racjonalnie wyjaśnić, dlaczego przedmiotowa interpelacja została wysłana wojewodzie po upływie dwóch tygodni od czasu jej wniesienia, mimo że ogromną większość interpelacji marszałek ekspediował tego samego dnia lub w dniu następnym.

Zacytowana tu interpelacja odbiega od stosowanej powszechnie praktyki interpelowania w zakresie jednego problemu, dającego się łatwo ująć w tytule interpelacji. Spośród zawartych w interpelacji pięciu kwestii cztery dotyczą zastrzeżeń co do postępowania policji, natomiast jedna — organu administracji rządowej szczebla powiatowego.

⁴⁸⁵ Na przedmiotową interpelację odpowiedział wojewoda dwukrotnie. W wyjaśnieniach z 5 maja 1926 r. wojewoda zajął się punktem czwartym interpelacji (usunięcie biustu Piłsudskiego w Pszczynie), natomiast 17 maja 1926 r. — problemami ujętymi w punktach 1—3 i 5 pepesowskiej interpelacji.

wydawania zarządzeń koniecznych dla utrzymania porządku i spokoju publicznego⁴⁸⁶. Jakkolwiek w niniejszym wypadku po myśli ustawy o zarządzie policyjnym z 11.III.1850⁴⁸⁷ wydanie omawianego zarządzenia należało w pierwszym rzędzie do miejscowej władzy policyjnej, to jednak Starosta zgodnie z prawami i obowiązkami swego urzędu, wynikającymi z postanowień § 127 ustawy o zarządzie krajowym⁴⁸⁸ oraz § 77 ordynacji powiatowej⁴⁸⁹, jako władza przełożona

⁴⁸⁶ § 10 tytułu siedemnastego (O prawach i obowiązkach rządu względem szczególnego bezpieczeństwa swoich poddanych) części drugiej *Powszechnego prawa krajowego dla państw pruskich* stanowił, co następuje:

Rozporządzenia potrzebne ku utrzymaniu spokojności, bezpieczeństwa i porządku publicznego, tudzież odwrócenia niebezpieczeństwa publiczności lub pojedynczym iéy członkom zagrażającego, należą do urzędu policyi.

Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich. Cz. 2. T. 2. Poznań 1826, s. 327.

⁴⁸⁷ Gesetz über die Polizei—Verwaltung. Vom 11. März 1850. Gesetz Sammlung 1850, S. 265.

⁴⁸⁸ § 127 des Gesetzes über die allgemeine Landesverwaltung. Vom 30. Juli 1883. Gesetz Sammlung 1883, S. 195.

§ 127. Gegen polizeiliche Verfügungen der Orts — und Kreispolizeibehörden findet, soweit das Gesetz nicht ausdrücklich Anderes bestimmt, die Beschwerde statt, und zwar:

- a) gegen die Verfügungen der Ortspolizeibehörden auf dem Lande oder einer zu einem Landkreise gehörigen Stadt, deren Einwohnerzahl bis zu 10 000 Einwohnern beträgt, an den Landrath und gegen dessen Bescheid an den Regierungspräsidenten;
- b) gegen die Verfügungen der Ortspolizeibehörden eines Stadtkreises, mit Ausnahme von Berlin, einer zu einem Landkreise gehörigen Stadt mit mehr als 10 000 Einwohnern, oder des Landraths an den Regierungspräsidenten, und gegen dessen Bescheid an den Oberpräsidenten;
- c) gegen ortspolizeiliche Verfügungen in Berlin an den Oberpräsidenten.

Gegen den in letzter Instanz ergangenen Bescheid des Regierungspräsidenten beziehungsweise des Oberpräsidenten findet die Klage bei dem Oberverwaltungsgerichte statt.

Die Klage kann nur darauf gestützt werden,

- 1) daß der angefochtene Bescheid durch Nichtanwendung oder unrichtige Anwendung des bestehenden Rechts, insbesondere auch der von den Behörden innerhalb ihrer Zuständigkeit erlassenen Verordnungen den Kläger in seinen Rechten verletze;
- 2) daß die thatsächlichen Voraussetzungen nicht vorhanden seien, welche die Polizeibehörde zum Erlasse der Verfügung berechtigt haben würden.

Die Prüfung der Gesetzmäßigkeit der angefochtenen polizeilichen Verfügung erstreckt sich auch auf die diejenigen Fälle, in welchen bisher nach §.2 des Gesetzes vom 11. Mai 1842 (Gesetz Samml. S. 192) der ordentliche Rechtsweg zulässig war.

Die Entscheidung ist endgültig, unbeschadet aller privatrechtlichen Verhältnisse.

⁴⁸⁹ § 77 der Kreisordnung für die Provinzen Preußen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien und Sachsen. Vom 13. Dezember 1872. Gesetz Sammlung 1872, S. 661:

§ 77 Soweit die Rechte und Pflichten des Landraths nicht durch das gegenwärtige Gesetz abgeändert sind, behält es bei den darüber bestehenden Vortschriften auch ferner sein Bewenden.

miejscowych urzędów policyjnych mógł wydać zarządzenie, wskazane jego zdaniem z uwagi na utrzymanie porządku i spokoju publicznego w powierzonym mu powiecie.

Jakkolwiek Starosta w Pszczynie był uprawniony do wydania powołanego zarządzenia, to jednak ze względu na osobę b. Naczelnika Państwa byłoby może właściwszym, gdyby był użył swego wpływu i autorytetu w tym kierunku, by samowolne umieszczenie popiersia zostało przez magistrat dodatkową uchwałą zalegalizowane. To stać się mogło pod warunkiem, że całość posiadałaby pewną wartość artystyczną, ale i pod tym względem komunikują mi, że odlew popiersia ze względu na swą wielkość i jakość w wykonaniu, nie nadawał się zgola do przyozdobienia nim rynku w Pszczynie, przeciwnie nieartystycznie wykonany odlew, drutem nieudolnie przymocowany do pomnika ustawionego dawniej na rynku w Pszczynie, sprawiałby wrażenie wcale niepoważne i nie licujące z godnością tego, którego miał przedstawiać.

Wreszcie nadmieniam, że żądanego w interpelacji polecenia restytucji popiersia Marszałka Piłsudskiego na obelisk w Pszczynie wydać nie mogę dla braku uprawnienia, ponieważ prawo rozporządzania tym postumentem, będącym własnością miasta Pszczyny, mają wyłącznie właściwe czynniki komunalne.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. posłów interpelantów oraz wszystkich Klubów poselskich⁴⁹⁰. —

* * *

Na interpelację Klubu PPS. wniesioną w Sejmie Śląskim do preliminarza budżetowego na rok 1926 przesłaną mi pismem Pana Marszałka z dn. 13. IV. 1926, mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

1) W sprawie rzekomego pobicia robotnika Rudolfa Hajduka w Goleszowie przez przodownika policji wojew. Warzechę, przeprowadzone dochodzenia wykazały, że Hajduk brał udział w bójce i zakłóceniu spokoju publicznego jako napastnik dnia 6.II.1926 w czasie zabawy w gospodzie Pawła Cieślara w Cisownicy.

W toku śledztwa przeprowadzonego w związku z powyższą aferą, został Hajduk wezwany na Posterunek Policji Wojewódzkiej w Goleszowie i przesłuchany przez posterunkowego Jaskółę a następnie przez przodownika Warzechę. Według twierdzenia Hajduka, miał go Warzecha pobić w czasie przesłu-

Demgemäß hat der Landrath auch ferner die gesamte Polizeiverwaltung im Kreise und in dessen einzelnen Amtsbezirken, Gemeinden und Gutsbezirken zu überwachen.

⁴⁹⁰ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 920, z 5 maja 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 459—460). W odpowiedzi wojewody nieco inny niż w oryginale tytuł interpelacji: *Interpelacja Klubu PPS w sprawie zarządzenia przez Starostę w Pszczynie usunięcia popiersia Piłsudskiego z obelisku*. Ibidem, s. 459.

chania. Twierdzenie swoje poparł Hajduk świadectwem lekarskim i wniósł skargę sądową przeciw przod. Warzesze.

Równocześnie powiatowa Komenda Policji Wojew. w Cieszynie wdrożyła przeciw Warzesze dochodzenia administracyjne.

Ponieważ dochodzenia te nie doprowadziły do dowodnego wykazania faktu pobicia Hajduka przez Warzechę, a udział pobitego w bójce w Cisownicy dnia poprzedzającego przesłuchanie nasuwał możliwość, że Hajduk odniósł obrażenie w zająciu, wstrzymano dalsze postępowanie administracyjno-dyscyplinarne do czasu wydania i prawomocności wyroku sądowego w tej sprawie.

Sprawa karno-sądowa jest dotychczas w toku, ponieważ przeciw zasądzającemu wyrokowi sądu powiatowego w Cieszynie zgłosił Warzecha odwołanie, a rozprawa w sądzie odwoławczym dotychczas się nie odbyła.

O wyniku przeprowadzonego postępowania administracyjnego nie omieszkam w swoim czasie zawiadomić Pana Marszałka.

- 2) Dochodzenie przeprowadzone w sprawie rozwiązania przez Policję zgromadzenia robotników rolnych w Drogomyślu, dały następujące wyniki:

Dnia 27.II.1926 około godz. 17 w lokalu restauracyjnym Waksbergowej w Drogomyślu zeszło się w przybliżeniu 30 osób, na zgromadzenie zwołane przez Andrzeja Miklera, członka zawodowego Związku robotników rolnych.

W czasie zebrania weszli do restauracji pełniący służbę posterunkowi Policji Wojew. Szczepański i Menżyk i po wylegitymowaniu zwołujących zgromadzenie oraz po stwierdzeniu nielegalności zebrania, wezwali obecnych do rozejścia się.

Zeznania złożone w tej sprawie przez obu funkcjonariuszów policyjnych, wspomnianego Miklera, restauratorkę Waksbergową oraz świadków Jerzego Hernika, Karola Kidonia, Jana Kalitę i Jana Kowalczyka, wykazały dowodnie, że postępowanie funkcjonariuszy policyjnych było uzasadnione.

W szczególności stwierdzono, że

- 1) omawiane zgromadzenie nie było zebraniem członków zawodowego Związku robotników rolnych, ponieważ zwołujący Mikler nie posiadał legitymacji do zwołania zebrania członków wspomnianego związku, a w zgromadzeniu brały udział osoby niestowarzyszone,
- 2) zgromadzenie to nie było ograniczone do zaproszonych gości w rozumieniu § 2 ustawy z 15.II.1867 Dz.U.P. Nr 135, ponieważ zaledwie jeden ze zgromadzonych mógł się wykazać w chwili kontroli zaproszeniem.

Nadto funkcjonariusze pol. stwierdzili, że w czasie rewizji usiłowali zwołujący pisać i rozdawać zaproszenia. Wreszcie udowodniono, że w zgromadzeniu brały udział 2 kobiety, które po rozpoczęciu obrad weszły do sali przyładowo i którym zostać pozwolono.

Z przedstawionego stanu rzeczy wynika, że zgromadzeniu powyższemu nie przysługiwało prawo swobody zebrań, zastrzeżone ustawą z 3.4.1925

Dz.U.R.P. Nr 43 poz. 297⁴⁹¹ legalnym stowarzyszeniom oraz że zgromadzenie to było wszystkim dostępne i podlegało obowiązkowi zgłoszenia z § 2 powołanej wyżej ustawy z 15.II.1867 r.⁴⁹².

- 3) *W sprawie rozlepienia plakatów Związku monarchistów w Król. Hucie wyjaśniam, że tamt. Dyrekcja Policji pismem z 5 marca 1926 r. L. 1624/26 zezwoliła na rozplakatowanie rzeczonych afiszów.*

Wydając powyższe zezwolenie brał Dyrektor Policji pod uwagę fakt prawnego uznania Związku przez Państwo. Treść odezwy była skierowana przeciw komunizmowi a słowa „międzynarodowe plugastwo” odnosiły się do komunistów.

W sprawie zamknięcia dnia 25.III.1926 konsumu robotniczego w Puńcowie wyjaśniam:

Według zeznań st. posterunkowego policji Wojew. Stróżyka, zeznający, krytycznego dnia nie będąc w służbie wstąpił do konsumu po papierosy i w czasie rozmowy zapytał kierownika konsumu Chmiela, dlaczego ma sklep otwarty, skoro przed kilkoma dniami twierdził, że 25.III. sklep zamknie.

Chmiel oświadczył, że ma w tym kierunku polecenie z Cieszyna oraz że powołany dzień nie jest świętem urzędowym. W odpowiedzi Stróżyk miał się wyrazić, że dnia tego jest święto kościelne, poczym wyszedł ze sklepu.

Stróżyk stanowczo twierdzi, że nie wydał polecenia zamknięcia konsumu, a fakt, że nie był w sklepie służbowo, potwierdza jego przełożony komendant posterunku policji wojew. w Puńcowie, oraz przesłuchiwany kie-

⁴⁹¹ Ustawa z dnia 3 kwietnia 1925 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach z r. 1867, obowiązującego na obszarze byłego zaboru austriackiego (Dz.U.R.P. Nr 43, poz. 297), nie stanowi — w żadnym ze swoich 11 artykułów — o prawie swobody zebrań legalnych stowarzyszeń.

⁴⁹² § 2 ustawy z 15 listopada 1867, d.u.p. Nr. 135., o prawie zgromadzania się stanowił, co następuje:

Kto chce urządzić zgromadzenie ludowe, lub w ogóle zgromadzenie powszechnie przystępne, nie ograniczone na zaproszonych gości, musi o tym pisemnie donieść władzy (§. 16), podając cel, miejsce i czas tegoż, przynajmniej na trzy dni przed odbyć się mającym zgromadzeniem.

Władza ma natychmiast udzielić poświadczenie, że doniesienie uczyniono.

S. Starzyński: *Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie Ustawy Konstytucyjne 1848—1903*. Systematycznie zestawił, przełożył [z niem.] i opracował ..., Lwów 1903, s. 750.

Oryginalna, niemiecka wersja § 2 ustawy z 15 listopada 1867 r. o prawie zgromadzania się:

Wer eine Volksversammlung oder überhaupt eine allgemein zugängliche Versammlung ohne Beschränkung auf eingeladene Gäste veranstaltet will, muss diess wenigstens drei Tage vor der beabsichtigten Abhaltung unter Angabe des Zweckes, des Ortes und der Zeit der Versammlung der Behörde (§. 16) schriftlich anzeigen.

Die Behörde hat über die Anzeige sofort eine Bescheinigung zu ertheilen.

Gesetz vom 15. November 1867, über das Versammlungsrecht. RGBl., Nr 135/1867, S. 382. Por. A. Dziadzio: *Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867—1914): władza — obywatel — prawo*. Kraków 2001, s. 107—108, 121.

rownik konsumu Chmiel, któremu był wiadomy prywatny charakter bytności Stróżyka.

*Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłów interpelantów i wszystkich Klubów Poselskich*⁴⁹³.

74

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie napadu na obywateli polskich narodowości niemieckiej w Rudzie, Rydułtowie itp. przez powstańców (12 maja 1926)⁴⁹⁴

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Eduard Pant, Georg Schnür, Joseph Pawlas, Kurt Mayer, Thomas Szczepońnik, Karl Fuchs, Otto Ulitz, Franz Schoppa, Maks Sabass, Bernard Jankowski.
4. Treść interpelacji:

W nocy na dzień 3. Maja wtargnęło w Rudzie 15 osób, mianujących się powstańcami, gwałtem do pewnego domu i znieważyły członków rodziny Dańczyk i Pastuschka. 60 lat liczącego Danczyka położono na stół, przytrzymano i pobito pałkami. Pozatym skradziono mu poprzedniego dnia otrzymaną rentę w kwocie 93 zł. W napaści tej brali udział poza pewnym żołnierzem w mundurze pewien Ostrowski, Gürtler, Czech i August Gruchol.

W kościele parafialnym w Rydułtowie odbyło się o godz. 8-mej nabożeństwo dla parafianów niemieckich, na które zebrała się wielka liczba ludzi. Podczas Mszy św. wtargnęła zgraja około 10 oczywiście podchmielonych osób do kościoła i uprawiała tam dziki śpiew, krzyk i wrzask. Ksiądz odprawił Mszę cicho aż do końca, organy i śpiew kościelny ucichły, pewna część ludzi z kościoła poucikała. Hańbicie domu Bożego wracali rzekomo z biwaku nocnego i prowadzeni byli przez pewnego Jureczka.

W dniu 9. maja rb. odprawiała filia Związku Katolików Niemieckich w Rojcy policyjnie zgłoszone zebranie. Przewodniczącym i mówcą był poseł na Sejm

⁴⁹³ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 791/4, z 17 maja 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 461—463). W odpowiedzi nieco inny niż w oryginale tytuł interpelacji: *Interpelacja Klubu PPS wniesiona w Sejmie Śl. do preliminarza budżetowego a dotycząca postępowania Policji Wojewódzkiej*. Ibidem, s. 461.

⁴⁹⁴ Oryginał interpelacji bez tytułu. Tytuł zamieszczonej tu interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 413/26, z 14 maja 1926 r., do wojewody śląskiego. Z tego też pisma dowiadujemy się, że interpelacja została wniesiona 12 maja 1926 r. Sam stenogram — odbytego w tym dniu — posiedzenia plenarnego o tym milczy. APK, Sejm Śląski 733, s. 476; 672; spraw. sten. ze 138. pos. Sejmu Śląskiego, 12 maja 1926 r.

Śląski Kaczmarczyk. Zebranych zaczepili przybłędy i zresztą rozegnali ich gwałtem. Przy tej sposobności znieważono częściowo poważnie w sali pp. Malignowka, Mathejczyk, Proklekowski, panią Slonsok i obywatela niemieckiego Preusner. W drodze do dworca towarzyszył posłowi Kaczmarczyk i sekretarzowi związku zawodowego Grimlitz z Katowic urzędnik kryminalny Hadyk. Na ulicy zostali przez pewną zgrają napadnięci. Poseł Kaczmarczyk odniósł ostry cios w twarz, który porzucił go krwawiącego na ziemię, Grimlitz odniósł cios pałką, a także urzędnik został rzekomo pobity. W kilku mieszkaniach zostały szyby wybite. Ponieważ podczas napaści około godz. 8 — mej wieczorem oświetlenie uliczne zostało zgaszone, rozchodzi się oczywiście o zgóry ułożoną i przygotowaną napaść bandycką.

Na odwachu policyjnym służbę pełniący urzędnik nr 3119 nie chciał spisać protokołu o tym zajściu rzekomo z tego powodu, że nie posiadał papieru. Liczba sprawców wynosiła mniej więcej 25; kilku z nich zostali poznani i jako powstańcy podani. Jako przywódców podano: Słota, Zajonz, Schaforz, Orminski.

Prosimy Pana Wojewodę o udzielenie nam odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) Co stwierdziły dotychczas urzędowe dochodzenia w sprawie tych zajść?
- 2) Co poczyniono dotychczas przeciwko sprawcom?
- 3) Co zamierza pan Wojewoda uczynić celem skuteczniejszego niż dotychczas zapobieżenia coraz więcej stale się powtarzającym napaściom band na obywateli polskich narodowości niemieckiej i ochronienia katolików niemieckich przed nagabywaniem w kościele⁴⁹⁵.

74a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego w sprawie napadu na obywateli polskich narodowości niemieckiej w Rudzie, Rydułtowie itp.

przez powstańców

(14 czerwca 1926)

Na interpelację posłów Klubu Niem. wniesioną na posiedzeniu Sejmu dnia 12 maja br. w sprawie napadów na obywateli polskich narodowości niemieckiej, przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 14 maja br. L. dz. 413/26 PC. mam zaszczyt udzielić następujących wyjaśnień:

- 1) W sprawie napadu na członków rodziny Dańczyk i Pastuszka w Rudzie przeprowadzone dochodzenia wykazały, że w nocy dnia 3 na 4 maja br. grupa młodych ludzi wracających z zabawy wdarła się przemocą do mieszkania Cypriana Dańczyka w Rudzie, niszcząc częściowo wewnętrzne urządzenie oraz bijąc Dańczyka i jego synów. Gdy mieszkający obok Pastuszka usły-

⁴⁹⁵ APK, Sejm Śląski 733, s. 474—475, 477—478.

szawszy krzyk i odgłosy bójkę wyszedł z mieszkania wzywając do spokoju, został również pobity. Syn Dańczyka Franciszek wymknął się i zawiadomił Komisariat Policyny. Napastnicy na widok zbliżających się funkcjonariuszy Policji umknęli.

Natychmiast wdrożono dochodzenia policyjne a po stwierdzeniu uszkodzeń cielesnych, ustaleniu szkód materialnych oraz skonstatowaniu dokonanej przez napastników kradzieży 93 zł. na szkodę Dańczyka, tudzież wysłedzeniu i przesłuchaniu świadków, zostali napastnicy w liczbie 9 osób aresztowani i oddani w ręce władz prokuratorskich.

Jak dochodzenia wykazały w opisanym napadzie nie brał udziału żaden żołnierz.

- 2) Co do zajścia, jakie miało miejsce w dniu 3. 5. 1926 w czasie nabożeństwa dla parafian niemieckich w kościele parafialnym w Rydułtowach stwierdzono w drodze przesłuchania szeregu świadków, że w chwili rozpoczęcia na organach gry pieśni „Kto się w opiekę”, Józef Rózga znajdujący się na chórze kościelnym, zaintonował silnym głosem pieśń tą po polsku, a za jego przykładem poszła znaczna część obecnych na nabożeństwie parafian. Organista Bijas zaprzestał gry na organach, śpiewający jednak, nie zbici tym z tropu, kontynuowali śpiew i nabożeństwo dobiegło spokojnie do końca.

Przesłuchiwanie świadkowie stwierdzili, że tak intonujący śpiew Rózga jak i śpiewający znajdowali się na nabożeństwie od początku i nie byli podchmieleni. Dalej stwierdzili świadkowie, że nie wyprawiano krzyków i awantur, oraz że nie było paniki i nikt z kościoła nie uciekał. Czy zmiana śpiewu była poprzednio uplanowana, czy też zainicjowana samorzutnie dopiero w czasie nabożeństwa, ustalić nie zdołano.

- 3) Jak przeprowadzone dochodzenia wykazały, dnia 8 maja br.⁴⁹⁶ w Rojcu w lokalu restauracyjnym Piątka odbyło się publiczne zebranie każdemu dostępne, zwołane bez rozsyłania specjalnych zaproszeń przez Fryderyka Janoszka, prezesa Radzionkowskiej grupy Związku niemieckich katolików. Zebranie odbyło się spokojnie i rozpędzone gwałtem nie zostało.

Przesłuchiwany Janoszka oraz poszkodowani Matejczyk i Poklewski oświadczyli, że wskutek gromadzenia się osób podejrzanych obok sali zebrań, Janoszka nie chcąc dopuścić do awantur, zebranie rozwiązał, poczym część obecnych rozeszła się, część zaś pozostała w lokalu restauracyjnym przy muzyce i śpiewie. Wśród pozostałych byli również Matejczyk i Poklewski. Do stojącego przy bufecie Matejczyka podszedł nieznany mu osobnik i pod zarzutem użycia przez Matejczyka niewłaściwych słów skierowanych do jakiejś kobiety, pobił go przy pomocy trzech towarzyszy. Po opuszczeniu lokalu został Matejczyk ponownie pobity na ulicy.

⁴⁹⁶ Czas zdarzenia inny w odpowiedzi (8 maja 1926 r.) niż w interpelacji (9 maja 1926 r.). APK, Sejm Śląski 733, s. 468, 477.

Wskutek pobicia Matejczyka i wejścia większej ilości osób na salę, gdzie bawiło towarzystwo niemieckie, wybuchł wśród gości popłoch i zaczęto opuszczać gremialnie lokal. Wśród tego już przy wyjściu zostali pobici Malignówka i Poklewski. Natomiast Marta Ślázok⁴⁹⁷ nie była krytycznego wieczoru w restauracji Piątka i została uderzona na ulicy z powodu wmięszania się w zajście uliczne. W czasie rozchodzenia się gości z restauracji Piątka, znajdował się tam będący poza służbą wywiadowca Policji Hadyk, który spostrzegłszy popłoch wszedł na salę, chcąc zobaczyć co się stało. W tym momencie podszedł do niego poseł Kaczmarczyk z niejakim Grymlicą i po przedstawieniu się prosił o odprowadzenie na dworzec kolejowy. Hadyk wezwaniu zadość uczynił. W drodze na dworzec zostali wszyscy trzech napadnięci i pobici. Sprawców rozpoznać nie było można, gdyż światła uliczne pogasły. Hadyk broni przy sobie nie posiadał. Po wypadku wywiadowca wraz z dwoma towarzyszami przybył na Komisariat Policyjny, gdzie zastał tylko jednego posterunkowego, gdyż mający służbę przodownik Drozdowski zaalarmowany przez pobitego Matejczyka już poprzednio udał się do restauracji Piątka. Przybywszy na miejsce zastał tam już zupełny spokój. Drozdowski według złożonych zeznań nie wskazał pozostawionemu w Komisariacie posterunkowemu, gdzie znajduje się papier pod zamknięciem, tak że posterunkowy chcąc spisać protokół z posłem Kaczmarczykiem i Grymlicą nie mógł znaleźć papieru, obaj zaś poszkodowani spiesząc się na kolej nie chcieli czekać na wynik poszukiwań względnie powrót przodownika Drozdowskiego. Fakty podane przez posła Kaczmarczyka w Komisariacie, zostały zanotowane w książce protokolarnej. Tego samego wieczoru pobito na ulicy Ludwika Świerczynę oraz wybito szyby w mieszkaniach Malignówki i Pikosa. Jako podejrzanego o wybicie szyb u Malignówki aresztowano obok miejsca czynu z kamieniem w ręku Roberta Noskego, obywatela polskiego narodowości niemieckiej, właściciela domu, w którym mieszka Malignówka, żyjącego z tym ostatnim w niezgodzie. Policja rozpoczęła natychmiast śledztwo, aresztując i przesłuchując rozpoznanych przez poszkodowanych napastników w osobach Hanyczoka, Zająca i Jaworskiego oraz przesłuchując napadniętych i poszkodowanych oraz cały szereg osób podejrzanych o udział w tych zajściach. Trzech wymienionych odstawiono do Sądu, donosząc równocześnie osoby podejrzane. Sprawa w toku.

Między rozpoznanymi napastnikami znajduje się również Kawczyk z Bytomia, obywatel niemiecki, znany członek nacjonalistycznych organizacji niemieckich (Stahlhelm).

Jak wynika z przedstawionego stanu rzeczy, narodowościowe tło ubolewania godnych zajęć w Rojcy da się stwierdzić jedynie w fazie początkowej incydentu, który miał miejsce w restauracji Piątka. Natomiast odnośnie do późniejszych

⁴⁹⁷ Winno być: Ślázok.

zająć ulicznych wobec stwierdzenia udziału Kawczyka i Noskego należy przypuścić, że prowokatorzy oraz ludzie pragnący pod płaszczykiem zaburzeń narodowościowych zaspokoić osobistą zemstę, chcieli wykorzystać sposobność bezkarnego działania.

Sprawę szczegółowo wyjaśni toczące się śledztwo karno-sądowe.

Wreszcie odnośnie do pkt. 3 rezolucji interpelacyjnej zaznaczam, że obywatele polscy bez względu na narodowość, znajdują również opiekę u władz i organów wykonawczych służby bezpieczeństwa Województwa Śląskiego.

*Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. posłów interpelantów i wszystkich Klubów Poselskich*⁴⁹⁸.

75

Interpelacja posła Grajka i kolegów z Klubu N.P.R.
w sprawie przyjęcia zwolnionych funkcjonariuszów
Policji Województwa Śląskiego
przy zastosowaniu § 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej
(5 maja 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6⁴⁹⁹.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Piotr Pronobis, Romuald Mędlowski, Teodor Węgrzyk, Franciszek Obrzut, Ignacy Sikora.
4. Treść interpelacji:

Od dłuższego czasu zauważyć można pomiędzy funkcjonariuszami Województwa Śląskiego zdenerwowanie i niezadowolenie z powodu nagłego zwalniania względnie dyskwalifikowania niższych funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego.

Niezadowolenie spotęgowało się do niebywałych rozmiarów z powodu zdyskwalifikowania 18 funkcjonariuszów /przeważnie górnoślązaków/ dnia 14. kwietnia 1926 r. rzekomo za niedostateczne postępy przy egzaminie IV. kursu służby śledczej. Nie wchodzimy w to, w jakich warunkach i pod którym kierownictwem odbywały się powyższe kursa, jednakowoż odnosi się wrażenie, że system ten jest wadliwy i powinien być zmieniony. Zdyskwalifikowani funkcjonariusze w przeważnej liczbie brali udział w powstaniach o oswobodzenie Górnego Śląska, pełniąc służbę przez kilka lat jako starsi przodownicy. Zdegradowanie wyżej wymie-

⁴⁹⁸ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1082/3, z 14 czerwca 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 467—468, 472—473; s. 469—471 (odpis odpowiedzi, wysłany 17 czerwca 1926 r. przez marszałka do wiadomości klubom).

⁴⁹⁹ Marszałek Wolny przyjął interpelację mimo braku siódmego podpisu, wymaganego przez art. 44 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego z 31 stycznia 1923 r.

nionych funkcjonariuszów daje wiele do myślenia i niezbyt pochlebne wystawia sobie świadectwo Główna Komenda Policji Województwa Śląskiego. Powyższy wypadek, który dotychczas nigdy nie był zastosowany w Policji Państwowej potwierdza dalsze niesprawiedliwe wydalenie pojedynczych funkcjonariuszów ze służby Województwa Śląskiego.

Zwolnienie funkcjonariusza Józefa Majnusa, Alojzego Jelenia, Brandta, itd. musi przyczynić się do ogólnego niezadowolenia, rozgoryczenia, co nie leży w interesie Państwa i społeczeństwa polskiego.

Wobec tego zapytujemy się:

- 1/ Czy p. Wojewodzie jest znany rozkaz Nr 54. z dnia 14. kwietnia 1926 r. Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego?*
- 2/ Czy p. Wojewodzie są znane wypadki, niesłusznego i niesprawiedliwego wydalenia ze służby funkcjonariuszów Jelenia, Majnusa i Brandta, które to wydalenie stoi w sprzeczności z art. 44 ustawy emerytalnej z dnia 11. grudnia 1923 r.⁵⁰⁰?*
- 3/ Jakie kroki zamierza p. Wojewoda poczynić w powyższej sprawie, ażeby pokrzywdzonym przyjść z pomocą⁵⁰¹?*

⁵⁰⁰ Art. 44 ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z 1924 r. Nr 6, poz. 46) stanowił, co następuje:

Funkcjonariusz państwowy, który nie nabył prawa do emerytury, a opuszcza służbę z powodu trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków służbowych, nabytej wskutek choroby lub kalectwa bez własnej winy, względnie zostanie zwolniony ze służby z powodu zmian organizacji władz i urzędów, otrzymuje jednorazową odprawę, która wynosi za czas, zaliczany do emerytury, służby w Państwie Polskim od 2—5 lat trzymiesięczne, a za czas, zaliczalny do emerytury, służby w Państwie Polskim ponad 5 lat — jednoroczne ostatnio pobierane uposażenie w służbie czynnej.

⁵⁰¹ APK, Sejm Śląski 733, s. 492—493, 494—495; UWŚl. 231, s. 146—147. Wniesienia interpelacji nie odnotowano w sprawozdaniu stenograficznym ze 137. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, które odbyło się 5 maja 1926 roku. Fakt wniesienia w tym dniu przedmiotowej interpelacji nie może jednak budzić żadnej wątpliwości. Taki czas wpłynięcia interpelacji potwierdza zarówno zamieszczona na niej dekretacja marszałka, jak i początek odpowiedzi wojewody śląskiego na interpelację, w której stwierdza: *W odpowiedzi na interpelację [...], przesłań mi pismem Pana Marszałka z 6.V. br. L. dz. 378/26/PC. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie.* (Ibidem, s. 495, 488). Jak wskazuje datowanie zamieszczone na samej interpelacji, została ona sporządzona w Katowicach w dniu 26 kwietnia 1926 r., czyli między 136. (20 kwietnia 1926 roku) a 137. (5 maja 1926 roku) posiedzeniem plenarnym Sejmu Śląskiego. Jest więc zrozumiałe, że omawiana interpelacja mogła do marszałkowskiej łaski dotrzeć najwcześniej 5 maja 1926 roku, tj. po upływie 9 dni od czasu jej napisania.

75a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Grajka i kolegów z Klubu N.P.R.
w sprawie przyjęcia zwolnionych funkcjonariuszów Policji
Województwa Śląskiego przy zastosowaniu
§ 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej
(31 maja 1926)

W odpowiedzi na interpelację posła Grajka i tow. w sprawie przyjęć i zwolnień funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego, przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 6. V. br. L. dz. 378/26/PC. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie.

Pośpiech w organizowaniu Policji Wojewódzkiej na Śląsku, brak odpowiedniej kadry instruktorskiej oraz brak czasu i możliwości kontrolowania kwalifikacji osobistych przyjmowanych kandydatów, spowodował napływ do korpusu policyjnego elementów nie posiadających bądź w ogóle kwalifikacji umysłowych lub moralnych do służby bezpieczeństwa, bądź też uzdolnienia na przyznane stanowiska służbowe.

Równocześnie przed powstałą w powyższy sposób organizacją policyjną stały się bardzo ciężkie zadania do spełnienia. Specjalne warunki polityczne i narodowościowe, strzeżenie granicy, utrudnione uprzywilejowanym ruchem gospodarczym i osobowym zastrzeżonym umowami międzynarodowymi, wreszcie zagadnienia policji kryminalnej specjalnej wagi tak z ogólnych względów na gęste zaludnienie i uprzemysłowienie kraju (notorycznie większa przestępczość w centrach przemysłowych) jak i z powodów natury szczególnej a mianowicie: silny wzrost przestępczości wśród ludności tutaj. Województwa, będący następstwem lat wojny oraz nienormalnych warunków życia publicznego w okresie plebiscytowym, wreszcie ostatnio ciężkie położenie gospodarcze i bezrobocie nakładały na organy bezpieczeństwa ciężkie obowiązki i wymogi dużej czujności.

W następstwie przedstawionego stanu rzeczy Główna Komenda Policji Wojewódzkiej chcąc należycie spełnić swe obowiązki i widząc poważne niedomagania, musiała rozpocząć działalność w dwojakim kierunku: 1) usunięcia z szeregów policji jednostek nieodpowiednich ze względów moralnych lub fizycznych, 2) podniesienia kwalifikacji służbowych funkcjonariuszów policyjnych przez urządzanie fachowych kursów dokształcających i na podstawie uzyskanych tą drogą wyników przeprowadzenie przesunięć wewnętrznych celem umieszczenia właściwych ludzi na właściwych miejscach.

Jednym z takich kursów, o których poziomie i kierownictwie nie mam podstaw do powątpiewania, był IV kurs służby śledczej przy Komendzie rezerwy Policji Wojewódzkiej w Katowicach, trwający 5½ miesiąca. Kurs ten ukończyło 16 uczestników z postępem niedostatecznym. Zdyskwalifikowani w powyższy sposób funkcjonariusze policyjni zostali zwolnieni na zasadzie art. 116 ustawy

o państwowej służbie cywilnej⁵⁰² oraz równocześnie przyjęci z dniem następującym po dniu zwolnienia w charakterze odpowiadającym ich rzeczywistemu uzdolnieniu i kwalifikacjom.

Powyższe zarządzenia Głównej Komendy, zgodne zresztą z obowiązującymi przepisami, nie przeprowadzały redukcji osób, lecz były jednym z koniecznych posunięć, mających na celu sanację stosunków personalnych w korpusie policyjnym a przedsięwziętych w interesie służby.

Pozwolę sobie zauważyć, że interes publiczny oraz dobro Państwa wymaga, aby w sprawach kwalifikacji służbowych i wewnętrznego rozdziału funkcji urzędowych wyłączne i decydujące znaczenie miały względy na rzeczywiste uzdolnienie i przydatność funkcjonariusza bez względu na pochodzenie dzielnicowe. Zaznaczam, że na 16 zdyskwalifikowanych 13 pochodziło z Województwa Śląskiego, 3 zaś z innych Województw, przyczem na ogólną ilość frekwentantów kursu 65, było 54 Ślązaków, 11 zaś z innych dzielnic.

Odnosnie do sprawy zwolnienia Józefa Majnusa i Alojzego Jelenia oznajmiam, że obaj wymienieni zostali zwolnieni na podstawie orzeczenia lekarskiego jako nie posiadający warunków zdrowia wymaganych dla funkcjonariuszów policji obowiązującymi przepisami. Zwolnienie nastąpiło w trybie przewidzianym postanowieniami art. 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej przy zastosowaniu postanowień art. 44 ustawy emerytalnej za wypłatą 3-miesięcznego wynagrodzenia tytułem odprawy. Zwolnieni bowiem nie nabyli praw emerytalnych dla braku warunków, przewidzianych w art. 9 ostatnio powołanej ustawy⁵⁰³.

Sprawa zwolnienia ze służby państwowej Brandta przedstawia się odmiennie. Brandt wstępował do służby policyjnej dwa razy. Pierwszy raz ustąpił w drodze dobrowolnej rezygnacji, spowodowanej niechęcią do nauki na kursach policyjnych oraz widokami na lepszą prywatną posadę. Następnie przyjęty został wskutek prośby ponownie w charakterze prowizorycznego funkcjonariusza i przydzielony do Oddziału konnego w Bielsku. W czasie służby próbnej nie wykazał Brandt dodatnich wyników a zachowaniem swym spowodował ukaranie dyscyplinarne. Nadto zaczął chorować wskazując jako przyczynę braku zdrowia raz kopnięcie przez konia, to znów upadek. Dochodzenia nie stwierdziły związku przyczynowego rzekomego uszkodzenia z czynnościami służbowymi. Wskutek

⁵⁰² Zwolnienie na zasadzie art. 116 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz.U.R.P. Nr 21, poz. 164) oznaczało m.in., że zwalniani otrzymywali przy zwolnieniu odprawę w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli nie nabyli praw do emerytury (art. 116 ust. 7 ustawy).

⁵⁰³ Art. 9 ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z 1924 r. Nr 6, poz. 46) stanowił, co następuje:

Prawo do uposażenia emerytalnego nabywa funkcjonariusz państwowy po nieprzerwanej (art. 10) co najmniej 10-letniej służbie cywilno-państwowej, a zawodowy wojskowy po nieprzerwanej (art. 10) co najmniej 10-letniej służbie wojskowej, o ile z powodów, podanych w niniejszej ustawie, przechodzi w stan spoczynku.

powyższego stanu rzeczy został Brandt zwolniony jako nieodpowiedni w trybie art. 62 ustawy o państwowej służbie cywilnej, przewidzianym dla funkcjonariuszów prowizorycznych⁵⁰⁴.

Brandt jako funkcjonariusz prowiz. praw emerytalnych nie nabył a ewent. prawa wynikające z poprzedniej służby państwowej utracił wskutek rezygnacji.

W zakończeniu muszę zaznaczyć, że zwolnienia i przesunięcia w zaszerogowaniu funkcjonariuszów policyjnych, niezależnie od przedstawionej wyżej kwestii reorganizacji mają swe główne źródło w redukcjach etatów osobowych preliminarza budżetowego na rok 1926 uchwalonych przez Sejm Śląski.

W konsekwencji redukcje personalne i przesunięcia wewnętrzne muszą być przeprowadzone, a ofiarą ich padają jednostki, przedstawiające dla służby jak najmniejszą wartość, przy czym brane są pod uwagę względy na stosunki majątkowe, rodzinne oraz poprzedniego wykształcenia zawodowego danego funkcjonariusza.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłów Interpelantów oraz wszystkich Klubów Poselskich⁵⁰⁵.

76

Interpelacja Klubu P.P.S. w sprawie wykonywania pośrednictwa pracy
dla zawodu gastronomicznego przez Teodora Ginsla
przy ulicy Młyńskiej w Katowicach
(12 maja 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Józef Biniszkiwicz, Wiktor Rumpfelt, Antoni Czajor, Jan Juchelek, Karl Buchwald, Johann Kowoll⁵⁰⁶.
4. Treść interpelacji:

⁵⁰⁴ Art. 62 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz.U.R.P. Nr 21, poz. 164) stanowił, co następuje:

Rozwiązanie stosunku służbowego urzędnika, którego mianowano do odwołania (prowizorycznie), może nastąpić każdej chwili z zarządzenia władzy przy zastosowaniu przepisów art. 5.

Służba prowizoryczna nie może trwać bez zgody urzędnika dłużej, niż lat 5.

⁵⁰⁵ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1006/1, z 31 maja 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 488—490. Brulion odpowiedzi w: APK, UWŚl. 231, s. 164—169.

⁵⁰⁶ Dwaj niemieccy socjaliści, członkowie Deutsche Sozialistische Arbeiterpartei: Karl Buchwald i Johann Kowoll, nie byli w latach 1923—1926 członkami żadnego z klubów Sejmu Śląskiego. W pierwszej połowie września 1926 roku *przystąpili Panowie posłowie Kowoll i Buchwald, jako hospitanicy do Klubu PPS*. APK, Sejm Śląski 678; spraw. sten. ze 144. pos. Sejmu Śląskiego, 15 września 1926 r., łam 1.

Dnia 13. sierpnia 1925 r. magistrat miasta Katowic udzielił p. Ginselowi Teodorowi patentu procederowego na otwarcie biura Pośrednictwa Pracy w myśl ustawy z dnia 10. kwietnia 1924 r.⁵⁰⁷. Jak podpisani stwierdzić zdołali udzielenie prawa do prowadzenia tego biura jest sprzeczne z obowiązującymi w tej mierze ustawami, a to z powodu, że w chwili nadania tego uprawnienia istniały w Katowicach jak i we wszystkich miastach śląskich ustawowe urzędy pośrednictwa pracy, a specjalnie dla zawodu gastronomicznego koncesjonowane przez Urząd Wojewódzki.

Ponieważ Ginzel wykonując swój zawód sprowadza, przy obecnym bezrobociu, pracowników z poza kordonu co utrudnia znalezienie pracy pracownikom gastronomicznym obywatelom polskim, a oprócz tego pobiera nadmierne opłaty 25 zł, przeto podpisani zapytują:

Czy Pan Wojewoda skłonny jest do odebrania, czy też spowodowania magistratu do odebrania p. Ginselowi prawa do prowadzenia biura Pośrednictwa Pracy⁵⁰⁸.

76a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu P.P.S. do p. Wojewody
w sprawie wykonywania Pośrednictwa Pracy dla zawodu gastronomicznego
przez Teodora Ginsla przy ul. Młyńskiej w Katowicach
(15 czerwca 1926)

W odpowiedzi na interpelację Klubu PPS, przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 14 maja 1926 L. dz. PC. 412/26, doręczonym Urzędowi Wojewódzkiemu dnia 19 maja 1926 w sprawie udzielenia Teodorowi Ginslowi przez Magistrat miasta Katowic koncesji na zarobkowe biuro pośrednictwa pracy, dla pracowników zawodu gastronomicznego, mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie.

W marcu 1924 r. wniósł Ginsel do Dyrekcji Policji w Katowicach prośbę o udzielenie mu zezwolenia na prowadzenie biura pośrednictwa pracy w zawodzie gastronomicznym.

Dyrekcja Policji odstępując w dniu 27 maja 1925 r. wniosek Ginsla po myśli § 1 rozporządzenia wykonawczego z dnia 25 lipca (G.S. str. 155)⁵⁰⁹ do ustawy

⁵⁰⁷ Interpelanci mieli na myśli ustawę z 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy. Dz.U.R.P. Nr 58, poz. 585.

W tekście interpelacji błąd w datowaniu ustawy: 10 kwietnia 1924 r. zamiast: 10 czerwca 1924 r.

⁵⁰⁸ APK, Sejm Śląski 733, s. 487. Stenogram 138. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego nie informuje o wniesieniu 12 maja 1926 r. przedmiotowej interpelacji. Z datowania dekretacji marszałka, zamieszczonej na interpelacji, a także z pisma przewodniego marszałka, L. dz. 412/26, z 14 maja 1926 r., do wojewody śląskiego wynika jednoznacznie, że interpelacja wpłynęła do łaski marszałkowskiej 12 maja 1926 r. Ibidem, s. 486, 487.

⁵⁰⁹ Verordnung zur Ausführung des (Reichs-)Stellenvermittlergesetzes vom 2. Juni 1910. Vom 25. Juli 1910. GS, S. 155.

o pośrednictwie pracy z dnia 2 czerwca 1910 r. (R.G.Bl. str. 860)⁵¹⁰ Wydziałowi Miejskiemu w Katowicach, nie przychyliła się do wniosku Ginsla z powodu braku potrzeby na tworzenie biura pośrednictwa pracy dla zawodu gastronomicznego [...].

Wydział Miejski Magistratu miasta Katowic na posiedzeniu z dnia 20 czerwca 1925 r. odmówił Ginslowi udzielenia zezwolenia na prowadzenie wymienionego biura, motywując swe stanowisko brakiem potrzeby miejscowej (Lokalbedarf).

Przeciw uchwale Wydziału Miejskiego wniósł Ginsel wniosek o ustną rozprawę w postępowaniu sporno — administracyjnym, która się odbyła dnia 13 sierpnia 1925 r. [...] Po rozpatrzeniu sprawy, Wydział Miejski opierając się na postanowieniu § 34 ordynacji przemysłowej⁵¹¹ i ustawie z dnia 2 czerwca 1910 r. (R. G. Bl. str. 860) udzielił Ginslowi zezwolenie na prowadzenie biura pośrednictwa pracy, uzasadniając swą decyzję tem, że przez włączenie sąsiednich gmin do miasta Katowic, zaszła potrzeba założenia takiego biura i że potrzebę tą potwierdza załączone w odpisie zaświadczenie Związku Hotelarzy.

Wyrok Wydziału Miejskiego stał się prawomocnym i dokument zezwolenia został wygotowany.

Ze względu na postawione w interpelacji zarzuty przeciwko Ginslowi, zwracam się jednocześnie do Dyrekcji Policji o wdrożenie ścisłych dochodzeń. O ile dochodzenia wykażą, iż postępowanie Ginsla sprzeciwia się przepisom ustawy z dnia 2 czerwca 1910 r. polecam Dyrektorowi Policji, zwrócić się z powództwem na drodze sporno — administracyjnej do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego celem pozbawienia Ginsla prawa do prowadzenia biura pośrednictwa pracy [...].

Równocześnie [...] zauważam, że ustawa z 10. VI. 1924 (Dz.U.R.P. Nr 58 poz. 585)⁵¹² stwarzając w artykule pierwszym podstawę prawną dla koncesjo-

⁵¹⁰ Stellenvermittlergesetz. Vom 2. Juni 1910. Reichsgesetzblatt, S. 860.

⁵¹¹ § 34. der Bekanntmachung, betreffend die Redaktion der Gewerbeordnung für das Deutsche Reich. Vom 26. Juli 1900. Deutsches Reichsgesetzblatt 1900, S. 871—979.

§. 34. Wer das Geschäft eines Pfandleihers, Pfandvermittlers, Gesindevermiethers oder Stellenvermittlers betreiben will, bedarf dazu der Erlaubnis. Diese ist zu versagen, wenn Thatsachen vorliegen, welche die Unzuverlässigkeit des Nachsuchenden in Bezug auf den beabsichtigten Gewerbebetrieb darthun. Die Landesregierungen sind befugt, außerdem zu bestimmen, daß in Ortschaften, für welche dies durch Ortsstatut (§. 142) festgesetzt wird, die Erlaubnis zum Betriebe des Pfandleihgewerbes von dem Nachweis eines vorhandenen Bedürfnisses abhängig sein solle.

Als Pfandleihgewerbe gilt auch der gewerbsmäßige Ankauf beweglicher Sachen mit Gewährung des Rückkaufsrechts.

Die Landesgesetze können vorschreiben, daß zum Handel mit Giften und zum Betriebe des Lootsengewerbes besondere Genehmigung erforderlich ist, imgleichen, daß das Gewerbe der Markscheider nur von Personen betrieben werden darf, welche als solche geprüft und konzessioniert sind.

⁵¹² Ustawa z dnia 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy (Dz.U.R.P. Nr 58, poz. 585). Powołany w odpowiedzi art. 1 ustawy stanowił:

nowania biur pośrednictwa pracy prowadzonych przez organizacje społeczne, nie ustaliła przywileju wyłączności koncesyjnej na rzecz tych organizacji, a więc nie stojąc w sprzeczności z przepisami dopuszczającej prywatne pośrednictwo ustawy z 2. VI. 1910 nie uchyliła tym samem jej postanowień⁵¹³.

77

Interpelacja posła Szuścika i tow. do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie obsadzenia posady dyrektora w szkole wydziałowej
imienia Marii Konopnickiej w Cieszynie
(6 września 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej⁵¹⁴.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpelantów: Jan Szuścik, Franciszek Obrzut, Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Jan Juchelek, Józef Biniszewicz, Franciszek Pech, Edward Rybarz, Antoni Czajor.
4. Treść interpelacji:

Stan faktyczny:

W szkole wydziałowej im. Marii Konopnickiej w Cieszynie jest posada dyrektora od 40 miesięcy nieobsadzona, który to stan sprzeciwia się najwyraźniej postanowieniom obowiązujących ustaw szkolnych. Z wniosną br. Rada Szkolna Powiatowa w Cieszynie rozpisała nareszcie konkurs na tę posadę. W myśl ustawy śląskiej z dnia 6.XI.1901 § 1.⁵¹⁵ wydział gminny miasta Cieszyna ustalił terno

Prawo wykonywania pośrednictwa pracy w granicach Rzeczypospolitej Polskiej mają organizacje społeczne o charakterze niezarobkowym, które posiadają zatwierdzone przez władze statuty, przewidujące jako jeden z celów wykonywanie pośrednictwa pracy, oraz które uzyskały od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej pozwolenie na wykonywanie pośrednictwa pracy.

⁵¹³ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1081/1, z 15 czerwca 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 479—480, 485.

⁵¹⁴ Fakt, że z 9 posłów podpisanych pod interpelacją 6 było członkami Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej, przesądził o tym, że za klub wnoszący interpelację uznaliśmy Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.

⁵¹⁵ § 1 des Gesetzes vom 6. November 1901, zur Regelung der Rechtsverhältnisse des Lehrstandes an den öffentlichen Volksschulen des herzogthumes Ober und Nieder-Schlesien. (Landes Gesetz und Verordnungsblatt für das Herzogtum Ober und Nieder-Schlesien 1901, S. 91):

§ 1. Die Lehrpersonen der öffentlichen Volksschulen werden eingethalt:

a) in den Personalstatus eingereihte Lehrpersonen, das sind solche, welche nach erlangter Lehrbefähigung drei Jahre im öffentlichen Schuldienste zurückgelegt haben (abgesehen von der Ausnahme des §. 16, von den gesetzlichen Factoren (§§. 16 und 17) im Schuldienste bestätigt und sodann in einen Personalstatus eingereiht worden sind;

z pośród kandydatów, uwzględniając siły bardzo dobrze kwalifikowane. Rada szkolna powiatowa poleciła bez zmian terno Wydziału gminnego. Akt odszedł z końcem czerwca br. do Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach i wpłynął z początkiem sierpnia br. do Rady Wojewódzkiej. Niestety nie doczekał się dotychczas załatwienia. Tymczasem rozpoczął się rok szkolny, a szkoła w tym najważniejszym okresie pozostawała znowu bez dyrektora. Grono nauczycielskie z tej przyczyny obciążone jest licznymi zastępstwami, odbijającymi się ujemnie na toku nauki.

Ponieważ zachodzi uzasadniona obawa, że sprawa ta może ulec dalszej zwłoce z krzywdą dla rozwoju szkoły,

podpisani apelują do Pana Wojewody o możliwe przyspieszenie nominacji dyrektora z uwzględnieniem przedłożonego terna miasta Cieszyna oraz interesowanych władz szkolnych i umożliwienie szkole tym sposobem normalnego rozwoju⁵¹⁶.

77a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Szuścika i tow.
do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie obsadzenia posady dyrektora
w szkole wydziałowej imienia Marii Konopnickiej w Cieszynie
(6 października 1926)

W odpowiedzi na interpelację posła Szuścika i tow. w sprawie obsadzenia posady dyrektora Szkoły Wydziałowej im. Marii Konopnickiej w Cieszynie, wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego dnia 6 września 1926 a przesłaną mi dnia 9 września br. pismem Pana Marszałka z 7 września 1926 L. dz. 697/P.C./26, mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Rada szkolna pow. w Cieszynie rozpisała konkurs na posadę dyrektora w szkole wydziałowej im. Konopnickiej w Cieszynie w Dzienniku Urzędowym Wydziału O. P. z dnia 1 lutego 1926 r. Nr 1—2.

W terminie konkursowym wniosło podanie 5 kompetentów, a to:

- a) Rudolf Halfar, kierownik szkoły ćwiczeń państwowego Seminarium nauczycielskiego żeńskiego w Cieszynie, lat 42, lat służby 23,*
- b) Teofil Skrzypek, nauczyciel szkoły ćwiczeń państwowego Seminarium nauczycielskiego męskiego w Bobrku przy Cieszynie, lat życia 33, lat służby 12,*

b) in den Personalstatus nicht eingereihte Lehrpersonen, das sind:

- a) solche, welche zwar die Reifeprüfung bestanden, jedoch die Lehrbefähigung noch nicht erlangt haben und
- b) solche, welche nach erlangter Lehrbefähigung noch nicht drei Jahre im öffentlichen Schuldienste thätig sind.

⁵¹⁶ APK, Sejm Śląski 677; 733, s. 516, 517; spraw. sten. ze 143. pos. Sejmu Śląskiego, 6 września 1926 r., łam 20—21.

- c) *Erwin Szewczyk, nauczyciel szkoły ćwiczeń państwowego Seminarium żeńskiego w Cieszynie, lat życia 36, lat służby 17,*
- d) *Rudolf Zubek, kierownik szkoły powszechnej żeńskiej im. Królowej Jadwigi w Cieszynie, lat życia 38, lat służby 17,*
- e) *Jan Adamczyk, prowiz. nauczyciel szkoły handlowej w Cieszynie, lat życia 52, lat służby 33, od 6 lat nie uczy w szkolnictwie powszechnym.*

Wszyscy kompetenci posiadali wymagane ustawą kwalifikacje zawodowe do szkół wydziałowych, uzdolnienie do nauczania religii, bardzo dobre aplikacje, z wyjątkiem Rudolfa Halfara, którego uzdolnienia uznano za znakomite.

Po upływie terminu konkursowego Rada Szkolna miejscowa uchwałą z dnia 9 kwietnia 1926 r. przedstawiła do mianowania *primo loco* Rudolfa Halfara, *sekundo loco* Jana Adamczyka, *tertio loco* Teofila Skrzypka. Wydział gminny miasta Cieszyna uchwałą z dnia 14 czerwca br. przedstawił do mianowania *primo loco* Jana Adamczyka, *secundo loco* Teofila Skrzypka, *tertio loco* Rudolfa Zubka.

Rada szkolna powiatowa w Cieszynie uchwałą z dnia 23 czerwca 1926 r. ułożyła terno to samo, co Wydział Gminny.

Na posiedzeniu Rady szkolnej pow. ks. Dr Wrzoł wniósł zastrzeżenie przeciw 1) kandydaturze Adamczyka, że w szkole wydziałowej dotychczas nie pracował, że od 6 lat nie pracuje w szkolnictwie powszechnym; 2) przeciw kandydaturze Rudolfa Zubka, z tego powodu, że mu władza kościelna nie udzieli *missio canonica*⁵¹⁷ do udzielania zastępczo nauki religii, ponieważ wskutek zawarcia ślubu w kościele ewangelickim wykluczył się sam z kościoła katolickiego.

Wydział Oświecenia Publicznego rozpatrując podania kandydatów, doszedł do przekonania, że tak Wydział Gminny miasta Cieszyna, jak i Rada szkolna powiatowa, pominęła w ułożeniu terna, kompetentów posiadających większą ilość lat służby i lepsze aplikacje z wyjątkiem Jana Adamczyka, a w miejsce ich postawiła kompetentów o mniejszej ilości lat służby.

Niewiedzie pod rozwałę przy układaniu terna przez Radę Szkolną powiatową kwalifikacji i lat służby kompetentów, było powodem protestu dwóch członków Rady szkolnej powiatowej, którzy się od głosowania wstrzymali.

Wobec powyższego przedłożył Wydział Oświecenia Publicznego Radzie Wojewódzkiej następujący wniosek:

⁵¹⁷ Misja kanoniczna (łac. „*missio canonica*”), akt władzy papieża lub bpa diec. upoważniający określoną osobę do wykonywania zadań w ramach misji powierzonej Kościołowi przez Jezusa Chrystusa [...].

W praktyce instytucja m.k. znalazła zastosowanie w powierzaniu przez biskupa duchownym lub wiernym świeckim określonego zadania z zakresu misji nauczycielskiej Kościoła, np. udzielanie katechetom upoważnienia do nauczania religii kat. w szkołach; na mocy „Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską” z 28 VII 1993 nauczyciele religii, zarówno duchowni, jak i świeccy, muszą posiadać m.k. od bpa diec.; cofnięcie jej oznacza utratę prawa do nauczania religii (art. 12,3). J. Krzywda, E. Wilemska: *misja kanoniczna*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 12: *Maryja—Modlitwa*. Rada red. Lublin 2008, łam 1217—1218.

Ze względu na to, że przy układaniu terna kandydatów na posadę stałego dyrektora 3 kl. szkoły wydziałowej żeńskiej im. Marii Konopnickiej w Cieszynie nie wzięto pod rozwagę lat służby, oraz aplikacji zawodowej kompetentów, które w myśl § 9 śląskiej ustawy szkolnej z dnia 8 kwietnia 1914r.⁵¹⁸ winny odgrywać decydującą rolę przy nadawaniu posad kierowniczych i nauczycielskich, Rada Wojewódzka w myśl § 10 śląskiej ustawy szkolnej z dnia 8 kwietnia 1914 r. zwraca gminie szkolnej akta sprawy celem ułożenia nowego terna⁵¹⁹.

Powyższą sprawę przedłożył Wydział Oświecenia Publicznego Radzie Wojewódzkiej dnia 27 lipca 1926 r. L.O.P.20238, a więc w niespełna miesiąc po otrzymaniu aktów z Rady szkolnej powiatowej w Cieszynie. Rada Wojewódzka rozpatrywała sprawę na posiedzeniu w dniu 8 września 1926 r. i powzięła następującą jednomyślną uchwałę:

„Ze względu na to, że przy układaniu terna kandydatów na posadę stałego dyrektora 3 kl. szkoły wydziałowej żeńskiej im. Marii Konopnickiej w Cieszynie nie wzięto pod rozwagę, lat służby, które w myśl § 9 śląskiej ustawy szkol-

⁵¹⁸ § 9 des Gesetzes vom 8. April 1914, wirksam für das Herzogtum Schlesien, betreffend die Rechtsverhältnisse des Lehrstandes an den öffentlichen Volks- und Bürgerschulen. (Landes Gesetz und Verordnungsblatt für das Herzogtum Ober und Nieder-Schlesien 1914, S. 25):

§ 9. Die Bezirksschulbehörde leitet den Ernennungsvorschlag unter Beifügung des eigenen Gutachtens an den Landesausschuß, welchem innerhalb des Ternavorschlages das Ernennungsrecht zusteht.

Der Landesausschuß ist berechtigt, nach seinem Ermessen einen neuen Vorschlag seitens der Gemeinde oder eine neue Ausschreibung zu verlangen, falls in dem erstatteten Ternavorschlag die Qualifikation oder das Dienstalter der Bewerber nicht hinreichend berücksichtigt wurde oder falls er die Überzeugung hat, daß bei Erstattung des Ternavorschlages persönliche Interessen, nicht die der Schule maßgebend waren. Der Beschluß ist der Schulgemeinde mitzuteilen.

Der Landesausschuß ist in allen jeden Fällen, in denen es sich um die Ernennung eines Lehrers an einer Schule handelt, deren Unterrichtssprache die Sprache einer Nationalität ist, welche in der Minderheit oder gar nicht vertreten ist, an den Ternavorschlag nicht gebunden, doch muß der zu ernennende Lehrer jener Nationalität angehören, deren Sprache die Unterrichtssprache der Schule ist.

Liegen weniger als drei Gesuche gesetzlich befähigter Lehrpersonen vor, so kann der Landesausschuß die nochmalige Ausschreibung der Stelle verlangen.

Der Landesausschuß leitet den Ernennungsakt an den Landesschulrat zur weiteren Veranlassung.

⁵¹⁹ § 10 des Gesetzes vom 8. April 1914, wirksam für das Herzogtum Schlesien, betreffend die Rechtsverhältnisse des Lehrstandes an den öffentlichen Volks- und Bürgerschulen (Landes Gesetz und Verordnungsblatt für das Herzogtum Ober und Nieder-Schlesien 1914, S. 25):

§ 10. Wird die Ernennung von der Landesschulbehörde beanständet [...], so ist die Verhandlung mit Angabe der gesetzlichen Gründe, welche der Anstellung entgegenstehen, im Wege des Bezirksschulrathes unter gleichzeitiger Verständigung des Landesausschusses an die Schulgemeinde zurückzuleiten, welcher es überlassen bleibt, binnen vier Wochen einen anderen Ernennungs-Vorschlag zu erstatten, oder den Recurs an den Minister für Cultus und Unterricht zu ergreifen.

nej z dnia 8 kwietnia 1914 r. winny odgrywać decydującą rolę przy nadawaniu posad kierowniczych i nauczycielskich, Rada Wojewódzka w myśl § 10 śląskiej ustawy szkolnej z dnia 8 kwietnia 1914 r. zwraca gminie szkolnej akta sprawy celem ułożenia nowego terna”.

Uchwała powyższa została Gminie szkolnej w Cieszynie przesłana pismem Wydziału O.P. z dnia 14 września br. L.O.P. 27713 z tym, ażeby Wydział Gminny w Cieszynie stosownie do § 10 śląskiej ustawy szkolnej z dnia 8 kwietnia 1914 r. przedstawił w terminie 4-tygodniowym nowe terno, względnie wniósł sprzeciw przeciw uchwale Rady Wojewódzkiej do Pana Ministra W.R. i O.P.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Interpelantów i wszystkich Klubów Poselskich⁵²⁰.

78

Interpelacja posła Grajka i tow. w sprawie uregulowania świadczeń względnie przyspieszenia podziału majątku spółki Brackiej przez Rząd Centralny w myśl umowy polsko-niemieckiej z dnia 27 sierpnia 1922 r.
(6 września 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Michał Grajek, Franciszek Obrzut, Ignacy Sikora, Piotr Pronobis, Romuald Mędlewski, Jan Szuścik, Edward Rybarz.
4. Treść interpelacji:

Przy przyjęciu polskiej części Śląska przez władze polskie musiały nastąpić pewne zmiany w dotychczasowym ustroju ustawodawstw ubezpieczeniowych. Zmiany te zostały ustalone przez traktat Genewski umową Polsko-Niemiecką w sprawie podziału majątku Spółki Brackiej z dnia 27 sierpnia 1922 r.⁵²¹.

Umowy te zawierały ogólne linie wytyczne na podstawie których ostateczne uregulowanie świadczeń i podział majątków Ubezpieczeń w drodze osobnych układów pomiędzy oboma państwami miał nastąpić.

Jak w innych ubezpieczeniach, musiały przede wszystkim nastąpić także zmiany w administracji Spółki Brackiej i z dniem 1. lipca podzielono dotychczasowy Knappschaftsverein na Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach i Knappschaftsverein z siedzibą w Gliwicach. Umowa zawarta w sprawie podziału przynależała wprawdzie członkom obu Spółek równe prawa, lecz przewidywała

⁵²⁰ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 1805/1, z 6 października 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 502—504.

⁵²¹ Układ Polsko-Niemiecki dotyczący górnośląskiej Spółki brackiej „Oberschlesischer Knappschaftsverein” podpisany w Poznaniu dnia 26 sierpnia 1922 r. Dz.U.R.P. z 1923 r., Nr 48, poz. 327.

w art. 45 ust. 2⁵²², że o ile nastąpi zmiana w ustawach dotyczących Sp. Brackiej w jednym z państw, lub marka niemiecka przestanie być środkiem płatniczym, oba rządy natychmiast przez nową umowę uregulują stosunki pomiędzy oboma Spółkami. Oprócz tego miały się toczyć układy nad podziałem majątku Spółki Brackiej, ponieważ na stronie polskiej pozostała wprawdzie część majątku w nieruchomości, jednakże większa część pozostała w Rzeszy Niem. w kasach lub jako pożyczki w miastach itd. Z chwilą wycofania z obiegu marki niem. jako środka płatniczego i wprowadzenie w Rzeszy Niem. nowego ogólnego prawa knapszaftowego⁵²³ nastąpiła konieczność zawarcia nowej umowy regulującej stosunek Spółki Brackiej do Spółek Brackich w Niemczech.

Zaraz po podziale Spółki Brackiej nastąpiły układy przez pełnomocników rządowych dla podziału majątku i później dla uregulowania zatargów w sprawie świadczeń, lecz nie doprowadziły dotychczas do zawarcia jakiejkolwiek umowy. Tymczasem położenie inwalidów stawało się coraz to groźniejsze i horoskopy na przyszłość dla obecnych członków Sp. Brackiej budzą wprost obawy. Po wprowadzeniu prawa knapszaftowego w Niemczech zaprzestał knapszaft w Gliwicach płacenia rent dla inwalidów tegoż knapszaftu zamieszkujących w Polsce opierając się przy tym na § 31 prawa knapszaftowego⁵²⁴, które przewiduje, że dla obcokrajowców zamieszkujących poza granicami państwa renty się zatrzymuje. Jako odwet Spółka Bracka zaprzestała płacić renty dla inwalidów tejże spółki, zamieszkałych po stronie niemieckiej. Zatarg ten został tymczasowo załagodzony, że obie spółki płacą zaliczkowo aż do zawarcia umowy przez rządy renty (załącznik 1, 2 i 3).

Lecz tak samo inne Spółki w Niemczech korzystając z wyżej cytowanego przepisu zaprzestały wypłacać rent inwalidzkiej a Spółka Bracka nie mając na ten cel żadnych funduszy, obowiązków tych objąć nie może. Sprawa ta została

⁵²² Art. 45 ust. 2 stanowił, co następuje:

(2) O ile brackie ustawodawstwo ubezpieczeniowe zmieni się w dziedzinie prawa materialnego w jednym z obydwóch państw albo jeżeli marka niemiecka przestanie być jedynym środkiem płatniczym na polskim Górnym Śląsku, natenczas uregulują obydwie Rządy bezzwłocznie nowym układem stosunek pomiędzy polską s. b. a niemieckimi spółkami brackimi.

⁵²³ Reichsknappschaftsgesetz. Vom 23. Juni 1923. RGBl. 1923. Teil I, S. 431.

⁵²⁴ § 31 des Reichsknappschaftsgesetzes. Vom 23. Juni 1923. RGBl. 1923. Teil I, S. 431:

(Abs. 1.) Zur Invalidenpension tritt eine veränderliche Teuerungszulage hinzu, welche durch die Satzung nach dem Dienstalter abzustufen ist. Die Höhe der Teuerungszulage ist für den einzelnen Bezirksknappschaftsverein nach den Lohn- und Gehalts- verhältnissen innerhalb seines Bezirkes zu bemessen, und zwar wird für Arbeiter der Bauerdurchschnittslohn, für Angestellte das Durchschnittsgehalt eines revierführenden Steigers zugrunde gelegt. Invalidenpension und Teuerungszulagen müssen bei fünfundzwanzigjähriger Dienstzeit mindestens vierzig vom Hundert der Durchschnittsbeträge erreichen.

(Abs. 2.) Ausländern im Ausland wird die Teuerungszulage nicht gezahlt. Der Reichsarbeitsminister kann mit Zustimmung des Reichsrats Ausnahmen zulassen.

tymczasowo ustawą z dnia 8 lipca 1923 r.⁵²⁵ uchwaloną, przez Sejm Wojewódzki załatwiona, lecz regulacja ta jest niewystarczająca bo § 2 przewiduje tylko zasiłki w wysokości 7½, 15 i 20 złotych⁵²⁶.

Takie załatwienie sprawy nie jest stałe, co wynika już z tego, że knappschaft Gliwicki żąda od dawniejszych członków oberschl. Knappschaftsverein'u i obecnych czynnych członków Spółki Brackiej płacenia uznaniówek dla utrzymania swych praw, uchwała ostatnia wprawdzie odracza płacenie tych uznaniówek do końca roku 1926, lecz ich nie anuluje.

Lecz i Spółka Bracka wniosła na jednym z ostatnich posiedzeń wniosek, ażeby lata płacone przez członków w innych spółkach brackich przy udzieleniu świadczeń nie były policzane, uchwała ta została wprawdzie odroczone, lecz nie uchylona. Uchwała ta byłaby dotknęła 1250 inwalidów i około 25000 obecnych członków.

Jeszcze gorzej przedstawia się sprawa dla tych, którzy po objęciu Śląska przeszli na polską część. Tym wszystkim dzieje się krzywda i to tym więcej, że cierpią bez własnej winy. Dotyczy się to mianowicie robotników zatrudnionych dawniej na kopalni Dellbrück w Makoszowach, którym do roku 1923 przez instancje rządowe wmawiano, że kopalnia zostanie przydzielona do Polski i robotnicy ci nie zostaną poszkodowani.

Spółka Bracka z powodu braku funduszków, dalszych zobowiązań na siebie przyjąć nie może, lecz istnieje uzasadniona obawa, że będzie zmuszona dotychczas zaliczkowo udzielania świadczenia za lata zdobyte w knappschaftzie Gliwickim znieść.

Wobec powyższego zwracamy się do p. Wojewody z prośbą, ażeby niezwłocznie poczynił kroki u Rządu Centralnego:

I. Niezwłoczne zawarcie w jak najkrótszym czasie umowy, w sprawie podziału majątku Spółki Brackiej, przy równoczesnym uregulowaniu świadczeń z innymi Spółkami Brackimi w Niemczech.

⁵²⁵ Datowanie błędne, gdyż ustawa ta została uchwalona 8 lipca 1925 r. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 29.

⁵²⁶ Art. 2 lit. d ustawy z dnia 8 lipca 1925 r. o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubezpieczeń społecznych (Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 29), stanowił, co następuje:

Art. 2. Zasiłek wynosi: [...]

d) dla osób, które nabyły prawo do rent z tytułu ubezpieczenia pensyjnego w Kasach Brackich — dla inwalidy lub starca 20 zł miesięcznie, dla wdowy 15 zł miesięcznie, dla sieroty 7½ zł miesięcznie z tem, że zasiłki dla wdowy i sierot, względnie zasiłki dla sierot zupełnych po jednym ubezpieczonym nie mogą przekraczać łącznie zasiłku inwalidy.

Rada Wojewódzka na wniosek Wojewody może w drodze rozporządzenia podnieść wysokość zasiłków, wymienioną w ustępie pierwszym niniejszego artykułu.

Na podstawie art. 2 ust. 2 tej ustawy Śląska Rada Wojewódzka podwyższyła zasiłki rozporządzeniem z dnia 27 września 1928 r. w sprawie podwyższenia zasiłków dla osób, którym niemieckie instytucje ubezpieczeniowe wstrzymały renty. Dz.U.Śl. Nr 23, poz. 43.

II. Wyasygnowanie większej sumy na fundusz rezerwowy dla tych, którzy bez własnej winy przed i po zmianie suwerenności przyszli do pracy na kopalnie Śląska polskiego⁵²⁷.

78a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Grajka i tow.
w sprawie uregulowania świadczeń względnie przyspieszenia
podziału majątku Spółki Brackiej przez Rząd Centralny
w myśl umowy polsko-niemieckiej z dnia 27 sierpnia 1922 r.
(2 listopada 1926)

*W załatwieniu pisma Pana Marszałka z 7 września 1926 r. L. dz. 696/26/P.C.,
którym przesłano odpis interpelacji posła Grajka i tow. w sprawie uregulowa-
nia świadczeń względnie przyspieszenia podziału majątku Spółki Brackiej przez
Rząd Centralny mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:*

*Rokowania w sprawie poruszanej interpelacją rozpoczęły się w Berlinie dnia
11 października br.*

*Biorąca w nich udział delegacja polska składa się z p. Ministra Prądyń-
skiego, p. radcy Horowitza z Min. Pracy i Opieki Społecznej jako zastępcy
przewodniczącego i pp. Dr. Benisza, radcy górniczego z Wyższego Urzędu
górniczego w Katowicach oraz p. Dyrektora Czapli ze Spółki Brackiej jako
znawców.*

*Równocześnie zaznaczam, że pertraktacje w tej sprawie toczą się od
dwóch lat. Zarówno Rząd Polski dążył do załatwienia tej sprawy drogą ofi-
cjalnej umowy jak i Spółka Bracka dokładała wszelkich starań, by w drodze
bezpośredniego porozumienia z Knappschaftsverein w Gliwicach sprawę tę
doprowadzić do pomyślnego rozwiązania. Jednakowoż nieuzasadnione żąda-
nia niemieckie uniemożliwiały dotychczas zawarcia układu. Obecnie sprawa
ta jest traktowaną łącznie z całym problemem układu polsko-niemieckiego
i jest nadzieja, że rozpoczęte pertraktacje doprowadzą do pomyślnego
rezultatu.*

*Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do
wiadomości pp. Posłów Interpelantów i wszystkich klubów poselskich⁵²⁸.*

⁵²⁷ APK, Sejm Śląski 677; 733, s. 509—511, 512—514; UWŚl. 230, s. 214—216; spraw. sten. ze 143. pos. Sejmu Śląskiego, 6 września 1926 r., łam 21—22.

⁵²⁸ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 128/5, z 2 listopada 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 505, 506, 507, 539—540. Brulion odpowiedzi w: APK, UWŚl. 230, s. 220—221.

Interpelacja Klubu Ch.D. w sprawie niewłaściwego postępowania
kierownika szkoły w Bijasowicach p. Leszczyńskiego podczas
urzędowej konferencji nauczycielskiej w Pszczynie⁵²⁹
(15 września 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Wincenty Zuber, Jan Kędzior, Bronisława Szymkowiakówna, Janina Omańkowska, Paweł Kempka, Ryszard Wydra, Stanisław Jankowski.
4. Treść interpelacji:

Na urzędowej konferencji nauczycielskiej odbytej w dniu 4 bm. w Pszczynie ubliżył kierownik szkoły w Bijasowicach p. Leszczyński w niesłychany sposób swemu przełożonemu inspektorowi szkolnemu Holkowi, wypowiedziawszy publicznie te słowa:

„Ja Panu na urzędowe zapytania odpowiadał nie będę, bo gdy ja byłem mężem zaufania Piłsudskiego, to Pan jeszcze dzieci germanizował”. Z powodu napastliwego przemówienia Leszczyńskiego czuł się inspektor szkolny zniewolony do odebrania mu głosu, mimo to Leszczyński atakował inspektora szkolnego dalej, nie usłuchał wezwania inspektora do opuszczenia sali. Wobec takiego zachowania się Leszczyńskiego inspektor szkolny zmuszony był sam opuścić salę i zwolana konferencja wobec tego nie przyszła do skutku”.

P. Leszczyński na tej samej konferencji nazwał pewną nauczycielkę, z pochodzenia górnoślązacczą „dworską dziewczką”, a w innym wypadku ubliżał jej w sposób, który się tutaj powtórzyć nie da.

P. Leszczyński denuncjuje także nauczycieli pochodzących z Górnego Śląska i wygraża się, że postara się u ministrów pp. Piłsudskiego i Sujkowskiego, których rzekomo jest mężem zaufania, by żaden z górnoślązaków nie otrzymał posady.

Mimo tych skandalicznych wybryków, szkodzących w najwyższym stopniu szkole polskiej na Śląsku, wymieniony nie został dotychczas zawieszony w urzędowaniu i służbę pełni dalej.

Krzą także pogłoski, że Leszczyński przyjęty został do szkolnictwa na Śląsku mimo, że nie przedłożył dowodów złożonych egzaminów nauczycielskich.

Wobec tego zapytujemy się:

„Co zamierza p. Wojewoda uczynić, by wypadki takie się nie zdarzały, by jednostki takie, jak Leszczyński pociągnięte były do surowej odpowie-

⁵²⁹ Interpelacja bez bliższego tytułu, oznaczającego jej treść. Jedyne: *Interpelacja Klubu Ch.D.* Zamieszczony tu nagłówek interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego (L. dz. 725/26), z 16 września 1926 roku, do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 519.

działności i by w ogóle w szkolnictwie polskim na Śląsku zatrudniane nie były.

Co zamierza p. Wojewoda uczynić, by inspektorom szkolnym w rodzaju p. Holka, którzy w czasie plebiscytowym w najtrudniejszych warunkach kładli podwaliny pod przyszłą szkołę polską, wyrobić należyty posłuch i poważanie i przed takimi atakami wziąć w obronę?”

Odpowiedź prosimy przysłać nam na piśmie⁵³⁰.

79a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Ch.D.

w sprawie niewłaściwego postępowania kierownika szkoły w Bijasowicach p. Leszczyńskiego podczas urzędowej konferencji nauczycielskiej w Pszczynie (19 października 1926)

Na interpelację, wniesioną dnia 15. września br. przez Klub Ch.Dem. w sprawie kierownika szkoły w Bijasowicach Franciszka Leszczyńskiego mam zaszczyt udzielić następującej odpowiedzi:

Inspektor szkolny w Pszczynie p. Hollek⁵³¹ przedłożył Wydziałowi Oświecenia Publicznego sprawozdanie z daty 9. września 1926 r. L.dz. 3000, iż pod koniec konferencji kierowników szkół, odbytej pod jego przewodnictwem w Pszczynie dnia 4. bm. p. Franciszek Leszczyński kierownik szkoły z Bijasowic, wywołał gorszące i karygodne zajście, wypowiadając w obecności zebranych kierowników szkół w napastliwy sposób szereg zarzutów, skierowanych przeciwko inspektorowi p. Holkkowi. —

Kiedy p. Leszczyński pomimo odebrania mu głosu przez p. inspektora nie zaprzestał napaści i nie usłuchał także wezwania aby opuścił salę, wtedy inspektor szkolny, sahując powagę urzędu, sam salę obrad opuścił, nie dokończywszy konferencji.

⁵³⁰ APK, Sejm Śląski 733, s. 520—521, 522—523. W stenogramie 144. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, odbytego 15 września 1926 r., nie odnotowano faktu wniesienia w tym dniu interpelacji. APK, Sejm Śląski 678; spraw. sten. ze 144. pos. Sejmu Śląskiego, 15 września 1926 r. O tym, że taka jest data wpłynięcia interpelacji do łaski marszałkowskiej, świadczy pismo przewodnie marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 725/26, z 16 września 1926 r., do wojewody śląskiego. (Ibidem, 733, s. 519). Na końcu interpelacji zdanie: *Odpowiedź prosimy przysłać nam na piśmie*. (Ibidem, 733, s. 521, 523). Prośby interpelantów, realizujące w pełni postanowienia art. 44 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego, pojawiały się niezwykle rzadko. W zamyśle twórców tego przepisu, organ interpelowany mógł udzielić odpowiedzi pisemnej jedynie pod warunkiem uzyskania od interpelantów zgody na taką formułę wyjaśnień. W praktyce wojewoda przedstawiał niemal wszystkie wyjaśnienia w formie pisemnej, mimo że interpelanci prawie w ogóle nie zajmowali stanowiska co do formy spodziewanej odpowiedzi.

⁵³¹ W nazwisku inspektora podwójne „l”, inaczej niż w samej interpelacji, gdzie interpelanci użyli pojedynczej litery „l”.

Na podstawie relacji p. inspektora szkolnego poleciłem wytoczyć p. Leszczyńskiemu dochodzenie wstępne, i na tej podstawie wdrożyłem przeciwko p. Leszczyńskiemu dochodzenie dyscyplinarne, zawieszając go równocześnie w urzędowaniu. Dochodzeniem dyscyplinarnym objęta została również sprawa wystąpienia p. Leszczyńskiego przeciwko jednej z nauczycielek Górnoślą-zaczek⁵³². -

80

Interpelacja posłów Klubu Niemieckiego w sprawie braku wagonów /węglarek/
w obwodzie przemysłowym Górnego Śląska
(8 października 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpellantów: Joseph Pawlas, Georg Sznür, Wilhelm Goldmann, Alfons Kaczmarczyk, Bernard Jankowski, Kurt Mayer, Eduard Pant, Thomas Szczepońnik, Franz Schoppa.
4. Treść interpelacji:

Już od dłuższego czasu otrzymują kopalnie górnośląskie bardzo małą ilość wagonów /węglarek/ lecz w ostatnich dniach sytuacja ta się jeszcze bardziej pogorszyła tak, iż na przykład w poniedziałek tego tygodnia /poniedziałki zawsze są najkorzystniejsze pod względem dostawy wagonów/ brak wagonów wynosił 11 procent, we wtorek 32 procent a w środę doszedł do 38 procent. Są to cyfry ogólne.

Na kopalniach oddalonych dalej od właściwego centrum przemysłowego lub od większych dworców przetokowych brak wagonów jest jeszcze dużo większy.

Hałdy węglowe na placach kopalnianych, które na początku miesiąca maja tego roku prawie były znikły, dorosły już w ostatnich czasach do ogromnej ilości 600 000 ton tak, iż kopalnie są zniewolone zaprowadzać świetówki co bardzo ujemnie musi wpływać na dochody państwowe, i co najpoważniejsze, zarobki robotników przez to ogromnie zmaleją.

⁵³² Pismo wojewody śląskiego, L. O.P. — 27149, z 19 października 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 525. Przytoczona tu właściwa odpowiedź została poprzedzona informacją o tym, że zwłoka w udzieleniu odpowiedzi w terminie przewidzianym regulaminowo nastąpiła wskutek konieczności przeprowadzenia długotrwałych szczegółowych dochodzeń, które są na ukończeniu.

Odpowiedź na zarzuty podniesione przez p.p. Posłów Interpellantów prześle na ręce Pana Marszałka w najbliższych dniach. Pismo naczelnika Wydziału Prezydyjnego Emila Caspari, L. Pr. 1851/2, z 15 października 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 524.

Nadchodzi tutaj także bardzo obawa, iż kopalnie będą zmuszone znaczną ilość robotników i pracowników umysłowych zwolnić, przez co by się powiększyła nędza w stanie robotniczym, który teraz musi zakupywać zapasy zimowe.

Na inne bardzo poważne skutki przez powiększenie bezrobocia nie potrzebuje wskazywać, ponieważ myślimy iż one są ogólnie znane.

*Wobec tego zapytujemy się pana wojewody co zamierza uczynić, aby tym nie-
znośnym stosunkom jak najprędzej położyć kres i w dalszym ciągu zapobiec⁵³³.*

80a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Klubu Niemieckiego w sprawie
braku wagonów /węglarek/ w obwodzie przemysłowym Górnego Śląska
(22 października 1926)

W odpowiedzi na interpelację posłów Klubu niemieckiego w sprawie braku wagonów (węglarek) w obwodzie przemysłowym Górnego Śląska, przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 9.X.1926 L.dz. 781/PC./26, mam zaszczyt udzielić następujących wyjaśnień.

Brak wagonów węglowych dał się silnie odczuć w obwodzie przemysłowym dopiero w początkach października br. Bezpośrednią przyczyną braku było nagle zaprzestanie dostarczania węglarek z Niemiec, wskutek czego polskie Władze kolejowe, nieprzygotowane na konieczność podstawienia dla Śląskiego przemysłu większej ilości wagonów, którymi dysponowano na podstawie rozdzielnika ułożonego bez uwzględnienia wstrzymania wysyłki wozów przez koleje niemieckie, nie mogły w pierwszej chwili zadośćuczynić zapotrzebowaniu.

Wskutek mojej interwencji u Władz centralnych, zmniejszono na korzyść Śląska przydział węglarek dla zagłębi: Dąbrowskiego i Chrzanowskiego w ten sposób, że braki powstałe w początkach bieżącego miesiąca zostaną dla tut. okręgu przemysłowego wyrównane w ciągu drugiej połowy października i miesiąca listopada br.

Bezpośrednim wynikiem zwiększenia przydziału wagonów dla Śląska była powzięta 16. bm. przez Zarządy kopalń uchwała wstrzymania zamierzonych

⁵³³ APK, Sejm Śląski 733, s. 527—528. W stenogramie 146. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, odbytego 8 października 1926 roku, nie odnotowano faktu wniesienia tej interpelacji. (Por. APK, Sejm Śląski 680; spraw. sten. ze 146. pos. Sejmu Śląskiego, 8 października 1926 r.). O wniesieniu w tym dniu interpelacji świadczy zamieszczona na oryginale interpelacji dekretacja marszałka oraz jego pismo przewodnie (L. dz. 781/26), z 9 października 1926 roku, do wojewody śląskiego. Marszałek Wolny przesłał wraz z nim odpis interpelacji posłów Klubu Niemieckiego [...], wniesionej na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 8. października br. w myśl regulaminu Sejmu Śląskiego do łaskawego dalszego urzędowania. APK, Sejm Śląski 733, s. 526, 527.

zwalnian robotników. Wobec powyższego groźba chwilowego wzrostu bezrobocia została zażegnana.

Co do sprawności polskich kolei państwowych przed krytycznym okresem październikowym zauważam, że władze kolejowe w ramach możliwości spełniły swój obowiązek.

Fakt ten występuje wyraźnie w oświetleniu zestawień cyfrowych. W maju br. wydobyte węgiel w zagłębiu Śląskim wynosiło 1.661.053 ton a na zwałach znajdowało się 955.920 ton węgla. We wrześniu br. mimo że wydobyte wzrosło do ilości 2.681.771 ton węgla, zapasy zwałowe spadły do 563.621 ton, a więc zmniejszyły się blisko o 400.000.

Ilość więc podstawianych wagonów pokrywała nie tylko zapotrzebowanie normalnej produkcji, ale pozwoliła także na zmniejszenie dawnych zapasów wydobytego węgla.

Wreszcie zaznaczam, że niezależnie od zapewnienia zwiększonej podaży węglarek ze strony Kolei Krajowych spowodowałem wszczęcie kroków zagranicą celem uzyskania dostarczenia większej ilości wagonów zagranicznych na potrzeby Śląskiej produkcji węglowej.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłów Interpelantów i wszystkich Klubów Poselskich⁵³⁴. -

81

Interpelacja Klubów Ch.D. i N.P.R. w sprawie konfiskaty gazet polskich
(18 listopada 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji; Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10⁵³⁵.
3. Personalie interpelantów: Stanisław Janicki, Kazimierz Rakowski, Ryszard Wydra, Jan Kędzior, Bronisława Szymkowiakówna, Paweł Kempka, Franciszek Obrzut, Adolf Sobota, Ignacy Sikora, Piotr Pronobis.
4. Treść interpelacji:

Dekretem Pana Prezydenta z dnia 6 listopada br.⁵³⁶ zostały upoważnione władze administracyjne I. i II. instancji do konfiskowania pism publicznych, o ile

⁵³⁴ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 2003/1, z 22 października 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 529—530.

⁵³⁵ Z 10 posłów podpisanych pod interpelacją 4 było członkami Klubu Narodowej Partii Robotniczej, pozostałych 6 — członkami Klubu Chrześcijańskiej Demokracji.

⁵³⁶ Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 listopada 1926 r. o karach za rozpowszechnianie nieprawdziwych wiadomości, oraz o karach za zniewagę władz i ich przedsta-

*takowe zawierałyby nieprawdziwe albo przekręcone wiadomości — o niebezpieczeństwie mogącym wyrządzić szkodę Państwu lub wywołać niepokój publiczny, albo rozszerzały nieprawdziwe i przekręcane wiadomości o działalności władz państwowych, znieważały Państwo lub urzędników państwowych za ich działalność, o ile czynności te popełniali w służbie*⁵³⁷.

Na mocy tego rozporządzenia Śląskie władze wojewódzkie skonfiskowały trzy numery pisma codziennego *Polonii*, mianowicie nr 313, 314 i 317, oraz *Polaka* nr 263.

Według zdania, tak niektórych prawników, jako też opinii publicznej artykuły w wymienionych gazetach, które zostały skonfiskowane nie zawierały nic szkod-

wicieli Dz.U.R.P. Nr 110, poz. 640. Por. J. Ciągwa: *Dzieje prawa prasowego w województwie śląskim w latach 1920/1922—1939*. W: „Rzeszowskie Zeszyty Naukowe. Prawo, Ekonomia”. T. 25: *Z historii państwa, prawa, miast i Polonii. Prace ofiarowane Profesorowi Władysławowi Ćwikowi w czterdziestolecie Jego pracy twórczej*. Red. J. Ciągwa, T. Opas. Rzeszów 1998, s. 43—62.

Interpelanci użyli błędnej nazwy *dekretu*, zamiast *rozporządzenia*. Rozporządzenia z mocą ustawy mógł prezydent wydawać na podstawie upoważnienia ustawowego od czasu noweli sierpniowej, natomiast dekrety z mocą ustawy — także na podstawie upoważnienia ustawowego — dopiero po uchwaleniu Konstytucji kwietniowej. W interpelacji nadto błędna data dzienna rozporządzenia: 6 listopada 1926 r. Winno być: 4 listopada 1926 r.

⁵³⁷ Interpelanci nie dość dokładnie odtwarzają niektóre przesłanki konfiskaty prasy, wymienione w art. 2 i 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 listopada 1926 r. Zgodnie z tymi przepisami:

Art. 2. Kto publicznie lub w druku rozpowszechnia świadomie nieprawdziwą lub przekręconą, a mogącą wyrządzić szkodę interesom Państwa albo wywołać niepokój publiczny, wiadomość o działalności władz państwowych lub o działalności ich przedstawicieli, będącej w związku z ich urzędowymi czynnościami, choćby wiadomość podawał jako pogłoskę — ulega karze grzywny od stu złotych do pięciu tysięcy złotych z zamianą w razie nieściągalności na areszt od trzech dni do sześciu tygodni.

Druk ulega konfiskacie.

Przedstawicielami władz państwowych są: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu i Marszałek Senatu Rzeczypospolitej, Prezes Rady Ministrów i Ministrowie tudzież sędziowie zawodowi, i urzędnicy państwowi, powołani do bezpośredniego lub pośredniego rozstrzygania spraw publicznych, albo do wydawania rozporządzeń, zarządzeń, rozkazów lub zakazów. Przepisy niniejszego artykułu, dotyczące władz państwowych i ich przedstawicieli, stosują się także do oddziałów wojskowych i ich dowódców.

Art. 3. Kto publicznie, w druku, w piśmie do urzędu lub w urzędzie dopuszcza się karanej według ustaw powszechnych zniewagi władz państwowych lub ich przedstawicieli podczas lub z powodu pełnienia przez nich urzędowych czynności, albo dopuszcza się zniewagi przedstawiciela państwa obcego uwierzytelnionego przy Prezydencie Rzeczypospolitej — ulega karze grzywny od stu złotych do pięciu tysięcy złotych z zamianą w razie nieściągalności na areszt od trzech dni do sześciu tygodni.

Druk ulega konfiskacie.

Postanowienia ustępu ostatniego art. 2 mają zastosowanie.

liwego, albo nieprawdziwego o urzędnikach państwowych, o władzach państwowych, lub o Państwie samym.

Wobec tego, że zostały skonfiskowane przed wyborami komunalnymi⁵³⁸ polska opinia publiczna pozbawioną została bardzo ważnych pobudek wyborczych. Nie ulega wątpliwości, że gdyby powyżej wymienione artykuły nie były skonfiskowane i byłyby dotarły do publiczności, to niewątpliwie byłyby one dodatnio wpłynęły na wynik wyborów komunalnych. Kierunek skonfiskowanych pism podziela 75% wyborców polskich na Śląsku. O tę większość polską Państwo Polskie i myśl polska na Śląsku oprzeć się musi. Kto walczy z prasą przez tę większość czytowaną, ten walczy nie tylko z pewnym odłamem prasy, lecz z olbrzymią większością Polaków, z samym Państwem Polskim.

Wobec tego kluby Ch.D. i N.P.R. w celu zapobieżenia w przyszłości tak wysoce szkodliwej dla Państwa działalności, wnoszą następującą interpelację:

Czy Panu Wojewodzie Śląskiemu wiadomo o ostatnich konfiskatach gazet polskich na Śląsku, mianowicie Polonii nr 313, z dnia 11 listopada br., nr 314, z dnia 14 listopada br., nr 317 z dnia 17 listopada br., oraz Polaka z dnia 13 listopada br. nr 263, które to konfiskaty w niemałej mierze wpłynęły na ujemny dla polskości wynik wyborów?⁵³⁹ Domagamy się jak najsurowszego ukarania tych urzędników, którzy wykonywali tak szkodliwe dla Państwa czynności.

Jak Pan Wojewoda zamierza na przyszłość przeszkodzić tym nadużyciom ze strony pewnych urzędników wobec prasy polskiej?⁵⁴⁰

⁵³⁸ Wybory komunalne odbyły się 19 listopada 1926 r.

⁵³⁹ *To wzajemne oskarżanie się obfitowało w elementy demagogiczne, czego przykładem może być twierdzenie zawarte w zgłoszonej 18 listopada przez kluby ChD i NPR interpelacji, że konfiskata „Polonii” i „Polaka”, organów prasowych obu ugrupowań, przyczyniła się do zmniejszenia liczby głosów oddanych na polskie listy.* H. Rechowicz: *Sejm Śląski...*, s. 141.

⁵⁴⁰ APK, Sejm Śląski 684; 733, s. 532—533 (odpis); 537—538 (oryginał); spraw. sten. ze 150. pos. Sejmu Śląskiego, 18 listopada 1926 r., łam 10—18. Procedura towarzysząca wniesieniu tej interpelacji odbiegała od reguł przewidzianych w art. 44 regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego. Poseł Stanisław Janicki wystąpił bowiem na posiedzeniu plenarnym — jako reprezentant interpelujących klubów — z obszernym uzasadnieniem interpelacji. Tymczasem zarówno uzasadnienie interpelacji, jak i dyskusja nad odpowiedzią mogły nastąpić — jako fakultatywne fazy interpelowania — dopiero po udzieleniu przez interpelowanego wyjaśnień, względnie po upływie trzech tygodni od wniesienia interpelacji.

Na oryginale interpelacji nietypowa dekretna marszałka: *1/. Odpis interpelacji p. Wojewodzie. Po ukończeniu stenogramu, także stenogram przesłać. 2/. Po 3 tygodniach. K. 18.11.26 r. Wolny.* APK, Sejm Śląski 733, s. 538.

Oficjalne stanowisko Chrześcijańskiej Demokracji wobec zaostrzenia cenzury prasowej przedstawiała „Polonia” z 24 kwietnia 1927 roku.

81a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubów Ch.D. i N.P. R.
w sprawie konfiskaty gazet polskich
(13 grudnia 1926)

W odpowiedzi na interpelację Klubów CHD i NPR w sprawie konfiskaty gazet polskich, przesłań mi pismem Pana Marszałka z 19. listopada 1926 L.dz. 890/H/P/26, - które wpłynęło do Urzędu Wojewódzkiego dnia 22. listopada br. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Konfiskata Nr 313, 314 i 317 pisma codziennego „Polonia” oraz Nr 263 czasopisma „Polak” została zarządzoną na zasadzie postanowień Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4. listopada 1926 /Dz.Ust. Rzp.P. Nr-110, poz. 640/ przez Urząd Wojewódzki działający w ramach właściwości określonej art. 7-mym powołanego Rozporządzenia⁵⁴¹.

Konfiskatę powyższą spowodowało umieszczenie w przytoczonych numerach dzienników, artykułów, których poszczególne ustępy zawierały istotne znamiona przestępstw prasowych, określonych powołanym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej.

W związku z przedstawionym stanem sprawy zauważam, że wina konfiskaty spada wyłącznie na kierownictwa dotyczących wydawnictw, które nie brały pod uwagę obowiązujących w sprawach prasowych przepisów prawnych, oraz faktu, że Władze i Urzędy Państwowe obowiązane są stać na straży zastosowania i wykonania norm ustawowych.

Zgodnie z powyższym zaznaczam, że zarządzenia konfiskat wydane przez właściwy organ administracji państwowej w ramach prawnej kompetencji i oparte na postanowieniach ustawowych nie są nadużyciem i nie dają podstaw do jakichkolwiek karnych konsekwencji.

Wreszcie zauważam, że sprawy poruszonych w interpelacji konfiskat nie są dotychczas załatwione.

⁵⁴¹ Art. 7 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 listopada 1926 r. o karach za rozpowszechnianie nieprawdziwych wiadomości, oraz o karach za zniewagę władz i ich przedstawicieli (Dz.U.R.P. Nr 110, poz. 640) stanowił, co następuje:

Do orzekania o przestępstwach przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu powołane są władze administracyjne II-ej instancji lub szczególnie przez Ministra Spraw Wewnętrznych upoważnione władze administracyjne I-ej instancji; nie potrzeba wniosku innej władzy lub pokrzywdzonego.

Wydanie orzeczenia przeciw niektórym oskarżonym i majątkowo odpowiedzialnym nie wyklucza późniejszego wydania orzeczenia przeciw innym.

Władza administracyjna I lub II instancji może tymczasowo zająć druk, którego treść zawiera cechy przestępstwa, przewidzianego w art. 1, 2 lub 3.

Właściwa władza administracyjna orzecz konfiskatę druku w ciągu siedmiu dni od zajęcia bądź w orzeczeniu skazującym, bądź w orzeczeniu osobnym. Uchybienie tego terminu powoduje zgaśnięcie zajęcia z mocy samego prawa.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłom Interpelantom, i wszystkim Klubom Poselskim. -

Niezależnie od udzielonej wyżej odpowiedzi na interpelację w sprawie konfiskat prasowych, proszę o podanie cennej opinii i ewent. spowodowanie nowelizacji regulaminu obrad Sejmu Śląskiego w kierunku kompetencji interpelacyjnej.

Prawo interpelowania Władz wykonawczych przez członków ciała ustawodawczego, jako środek kontroli przyznanej przez Konstytucję legislatywie nad administracją, ma niewątpliwie swe źródło w konstytucyjnych uprawnieniach parlamentu jako reprezentacji ludowej powołanej do wyłącznego stanowienia obowiązujących norm ustawowych i musi być uważane za konsekwencję prawa legislatywy.

W drodze interpelacji Przedstawiciel Władzy ustawodawczej kontroluje wykonanie ustaw i porusza kwestie, w których zdaniem jego zachodzi rozbieżność między intencjami ustawodawcy a sposobem wykonania ustawy.

Zgodnie z powyższym, art. 33 ustawy konstytucyjnej normujący prawo interpelacji posłów Rzeczypospolitej nie zawiera żadnych zastrzeżeń, ograniczających to prawo, gdyż zasadniczo parlament Państwa jest kompetentny do działalności legislatywnej w każdym kierunku i na każdym polu. Natomiast uprawnienia ustawodawcze Sejmu autonomicznego w Państwie, jest w stosunku do uprawnień ciała ustawodawczego Rzeczypospolitej pochodnym i ma swe źródło w zrzeczeniu się parlamentu państwowego części swych praw na korzyść ludowej reprezentacji pewnego terytorium autonomicznego.

W logicznej konsekwencji należy stwierdzić, że prawo interpelacji Rządu przez członków autonomicznych ciał ustawodawczych winno obejmować wyłącznie zakres spraw, w których ustawa powołująca autonomię do życia przelała kompetencję legislacyjną na Sejm autonomiczny.

Zaznaczam, że postanowienia ustawy konstytucyjnej z 15.VII.1920 /Dz.Ust. Rzp. Nr 73, poz. 497./ nie regulują uprawnień interpelacyjnych posłów Sejmu Śląskiego a regulamin obrad /art. 44/ normuje te prawa ogólnikowo.

Wskutek braku szczegółowego określenia kompetencji interpelacyjnej zdarzały się kilkakrotnie wypadki, że do tut. Urzędu Wojewódzkiego wpływały w tej samej sprawie interpelacje wnoszone w Sejmie Rzeczypospolitej i w Sejmie Śląskim⁵⁴².

⁵⁴² Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 2379, z 13 grudnia 1926 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 534—536). Wykładnia zakresu przedmiotowego prawa interpelowania, zamieszczona pod koniec odpowiedzi (ibidem, s. 535—536), zdaje się sugerować, że skoro Sejm Śląski nie miał kompetencji ustawodawczych w sprawach prawa prasowego, to i jego posłom nie przysługiwało prawo interpelowania wojewody w sprawach prasowych. Por. „Polska Zachodnia” z 10 maja 1927 r.

82

Interpelacja posłów Macheja i tow. do p. Wojewody Śląskiego w sprawie pobicia obywatela Roberta M o j a, zamieszkałego w Kaczycach Nr 9, przez posterunkowych Dobosza i Garusa z posterunku w Pogwizdowie (16 grudnia 1926)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej, Wiktor Rumpfelt, Franciszek Pech, Johann Kowoll, Antoni Czajor, Jan Juchelek, Józef Biniszkievicz, Karl Buchwald.
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie

Dnia 30. października 1926 r. około 9-tej wieczór, przejeżdżał Robert Moj koło gospody Pieczonki w Pogwizdowie, przed którą awanturowali się uczestnicy zabawy. Moj wstąpił do gospody na szklanę piwa i zobaczył tam bawiących się wymienionych wyżej policjantów, przy czym zauważył, że „policja się bawi w gospodzie a na polu się biją”. Z powodu tego napadli Moja wymienieni policjanci, wypoliczkowali go, wywlekli na pole i powalili na ziemię, kopiąc nogami i bijąc niemiłosiernie. Skutkiem tego pobicia Moj był przez kilka dni niezdolny do pracy.

Wobec powyższego podpisani zapytują p. Wojewody:

- a/ *Czy p. Wojewoda skłonny jest pociągnąć do odpowiedzialności wymienionych posterunkowych?*
- b/ *Co p. Wojewoda zamierza uczynić, aby w przyszłości zajścia takie nie miały miejsca*⁵⁴³.

82a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i tow. do p. Wojewody Śląskiego w sprawie pobicia obywatela Roberta Moja, zamieszkałego w Kaczycach Nr 9, przez posterunkowych Dobosza i Garusa z posterunku w Pogwizdowie (19 stycznia 1927)

⁵⁴³ APK, Sejm Śląski 733, s. 542. Wniesienia interpelacji na 152. posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego, odbytym 16 grudnia 1926 r., nie odnotowano w tekście sprawozdania stenograficznego z tego posiedzenia. (Zob. APK, Sejm Śląski 686; spraw. sten. ze 152. pos. Sejmu Śląskiego, 16 grudnia 1926 r.). Fakt wniesienia interpelacji w tym terminie dokumentują zarówno zamieszczona na interpelacji dekretycja marszałka, jak i jego pismo przewodnie, L. dz. 997/26, z 18 grudnia 1926 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 541, 542.

W załatwieniu pisma Pana Marszałka z 18. grudnia 1936 r. L. dz. 997/26, którym przesłano mi odpis interpelacji posła Macheja i tow. wniesionej na posiedzeniu Sejmu Śląskiego dnia 16/XII. ub. r. w sprawie pobicia Roberta Moja z Kaczyc przez funkcjonariuszów policyjnych z posterunku Policji Woj. w Pogwizdowie, mam zaszczyt oznajmić, że ponieważ przeprowadzone w tej sprawie dochodzenia administracyjne nie doprowadziły do bezwzględnie jasnego wyświeatlenia poruszanej w interpelacji sprawy, tak w kierunku stwierdzenia ponad wszelką wątpliwość prawdziwości faktu rzekomego pobicia, jak również w kierunku wykazania niewinności podejrzanych o pobicie Moja przez funkcjonariuszów policyjnych zarządziłem wdrożenie przeciw tym ostatnim dochodzeń dyscyplinarnych, które wyjaśnią ostatecznie podniesione przez p.p. posłów Interpelantów zarzuty.

O wyniku postępowania dyscyplinarnego zawiadomię Pana Marszałka we właściwym czasie⁵⁴⁴.

Proszę uprzejmie o podanie treści niniejszego pisma do wiadomości pp. Posłów Interpelantów oraz wszystkich Klubów Poselskich⁵⁴⁵. -

83

Interpelacja Klubu N.P.R. w sprawie wstrzymania wprowadzenia ustawy
o monopolu spirytusowym w Województwie Śląskim⁵⁴⁶
(4 marca 1927)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6⁵⁴⁷.
3. Personalia interpelantów: Ignacy Sikora, Michał Grajek, Franciszek Obrzut, Piotr Pronobis, Romuald Mędlewski, Teodor Węgrzyk.
4. Treść interpelacji:

⁵⁴⁴ Odpowiedzi wojewody dotyczącej wyniku postępowania dyscyplinarnego nie udało się odnaleźć.

⁵⁴⁵ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 58/1, z 19 stycznia 1927 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 543.

⁵⁴⁶ Tytuł interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego do wojewody śląskiego. Na oryginale interpelacji tytuł krótszy: *Interpelacja Klubu N.P.R.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 545). O interpelacji nie wspomina stenogram 157. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, odbytego 4 marca 1927 r. (APK, Sejm Śląski 691; spraw. sten. ze 157. pos. Sejmu Śląskiego, 4 marca 1927). Wniesienie interpelacji w czasie wzmiankowanego posiedzenia plenarnego poświadczają zarówno dekretacja marszałka, zamieszczona na oryginale interpelacji, jak i pismo przewodnie marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 271/27, z 5 marca 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 544, 545.

⁵⁴⁷ Marszałek Sejmu Śląskiego przyjął interpelację, mimo że nie miała dostatecznego poparcia, tj. — wymaganych art. 44 regulaminu — co najmniej 7 podpisów.

Dnia 1. grudnia 1926 r. Sejm Śląski uchwalił rezolucję wzywającą p. Wojewodę Śląskiego do poczynienia starań, by wstrzymano się z wprowadzeniem ustawy o monopolu spirytusowym⁵⁴⁸ w Województwie Śląskim tak długo, dopóki Sejm Śląski nie wyrazi swej zgody na tę ustawę⁵⁴⁹.

Od tego czasu upłynęło trzy miesiące, a w międzyczasie nie tylko, że nie wstrzymano wykonania cytowanej ustawy na terenie Województwa Śląskiego, ale wprowadza się ją w całość pełni.

Wobec tego, że sprawa ta toczy się już przeszło dwa i pół roku⁵⁵⁰ wywołując w szerokich sferach niezadowolenie, niżej podpisani zapytują p. Wojewodę Śląskiego:

„Jakie kroki poczynił p. Wojewoda w tym kierunku i jakie stanowisko zajmują władze centralne”⁵⁵¹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

84

Interpelacja Klubu P. P. S. w sprawie rzekomej reorganizacji Straży Granicznej
(4 marca 1927)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Karl Buchwald, Wiktor Rumpfelt, Józef Machej, Franciszek Pech, Jan Lubos⁵⁵², Johann Kowoll, Józef Biniszkiewicz, Antoni Czajor.
4. Treść interpelacji:

⁵⁴⁸ Ustawa z dnia 31 lipca 1924 roku o monopolu spirytusowym Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 756.

⁵⁴⁹ Treść rezolucji przyjętej przez Sejm Śląski 1 grudnia 1926 r.:

Sejm Śląski stwierdza, że warunkiem wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym w Województwie Śląskim jest po myśli art. 8a statutu organicznego dla Województwa Śląskiego, wyrażenie na tę ustawę zgody Sejmu Śląskiego. Zgoda ta dotychczas nie została wyrażoną, ani też nie zażądano tego od Sejmu Śląskiego.

W szczególności, o ile chodzi o sposób nadawania koncesji, to określenie tego sposobu należy do kompetencji Sejmu Śląskiego po myśli art. 4. lit. 4, 14. i 15. statutu organicznego.

Wzywa się Pana Wojewodę, aby poczynił starania, by wstrzymano się z wprowadzeniem ustawy o monopolu spirytusowym w Województwie Śląskim tak długo, dopóki Sejm Śląski nie wyrazi swej zgody na tę ustawę.

APK, Sejm Śląski 685; UWŚl. 231, s. 422; spraw. sten. ze 151. pos. Sejmu Śląskiego, 1 grudnia 1926 r., łam 3, 6.

⁵⁵⁰ Za początek procedowania wokół tej sprawy interpelanci uważali zapewne — wniesioną przez Klub NPR 10 czerwca 1925 r. — interpelację w sprawie nielegalnego wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym i wysnuwających się z niej rozporządzeń wykonawczych na terenie województwa śląskiego, choć od tego czasu nie upłynęło jeszcze dwa i pół roku.

⁵⁵¹ APK, Sejm Śląski 733, s. 545; UWŚl. 231, s. 421.

⁵⁵² Należący formalnie do Chrześcijańskiej Demokracji poseł Jan Lubos stał się — pod koniec marca 1927 r. — hospitantem Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej: *Marszałek*: [...] *Klub*

Uzasadnienie.

Wśród ludności województwa śląskiego, zamieszkałej w gminach pogranicznych, coraz uporczywiej ustala się pogłoska, jakoby Rząd centralny zamierzał przeprowadzić reorganizację Straży Granicznej w ten sposób, że obecna organizacja Straży Granicznej ma zostać zastąpioną przez formacje wojskowe.

Pogłoski te niepokoją ludność w wysokim stopniu, gdyż granica Województwa Śląskiego, tak od strony czechosłowackiej, jako też i Rzeszy niemieckiej, biegnie przez terytorium etnograficznie polskie, którego ludność połączona jest węzłami pokrewieństwa i jest pociągnięta tak nieszczęśliwie, że przecina gospodarstwa wiejskie, osady robotnicze od właściwego miejsca pracy itp.

Te okoliczności wymagają, aby straż graniczna w Województwie Śląskiem była możliwie stałą i składającą się z ludzi obznajmionych z miejscowymi stosunkami, w jakich żyje ludność tutejsza. Zachodzi bowiem obawa, że straż graniczna, rekrutująca się z formacji wojskowych, ze względu na ograniczony czas służby wojskowej będzie zbyt często zmieniana i wtedy żołnierze, nie znający warunków miejscowych, mogą doprowadzić do wypadków, jakich ludność pograniczna była świadkiem, a które kosztowały życie obywateli.

Wobec tego podpisani zapytują:

„Czy Pan Wojewoda skłonny jest zażądać od Zarządu Centralnego wyjaśnień w sprawie wyżej poruszonej, a w razie niesprawdzenia się pogłosek, uspokoić ludność w odpowiedni sposób”⁵⁵³.

84a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu P. P. S.
w sprawie rzekomej reorganizacji Straży Granicznej
(13 kwietnia 1927)

W odpowiedzi na interpelację posła Buchwalda⁵⁵⁴ i tow. przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 5 marca 1927 L. dz. 270/27 a dotyczącą reorganizacji

PPS zawiadamia, iż poseł Lubos został przyjęty do Klubu PPS jako hospitant. (Wesołość). APK, Sejm Śląski 694; spraw. sten. ze 160. pos. Sejmu Śląskiego, 28 marca 1927 r., łam 1.

⁵⁵³ APK, Sejm Śląski 733, s. 547, 548. W stenogramie posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego brak wzmianki o tym, że wpłynęła przedmiotowa interpelacja. (APK, Sejm Śląski 691; spraw. sten. ze 157. pos. Sejmu Śląskiego, 4 marca 1927 r.). Fakt wniesienia interpelacji na posiedzeniu, które odbyło się 4 marca 1927 r., potwierdzają zarówno dekrety marszałka, jak i jego pismo przewodnie, L. dz. 270/27, z 5 marca 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 548, 546.

⁵⁵⁴ Wojewoda uznał posła Karla Buchwalda, niemieckiego socjalistę, będącego hospitantem Klubu PPS, za autora interpelacji. Taka kwalifikacja była konsekwencją faktu, że poseł Buchwald podpisał się pod interpelacją jako pierwszy. Na oryginale odpowiedzi odręczna uwaga: *Interp. Klubu P.P.S. a nie p. Buchwalda.* (APK, Sejm Śląski 733, s. 549). Istotnie, interpelację wniósł Klub PPS, ale autorem tekstu interpelacji był Karl Buchwald.

straży granicznej w Województwie Śląskim mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Odpis interpelacji przedłożyłem do wiadomości Władzom Naczelnym jako wyłącznie kompetentnym w poruszonej przez PP. Posłów Interpelantów sprawie.

Równocześnie oznajmiam na podstawie posiadanych informacji, że kwestia reorganizacji straży granicznej w Województwie Śląskim nie jest aktualna.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłów Interpelantów i wszystkich Klubów poselskich⁵⁵⁵. -

85

Interpelacja Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie konfiskaty „Polonii”
w związku z napadem na redaktora Zabawskiego
(30 marca 1927)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji; Klub Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Kazimierz Rakowski, Bronisława Szymkowiakówna, Adolf Sobota, Paweł Kempka, Wincenty Zuber, Jan Kędzior, Karol Palarczyk, Franciszek Łukaszek, Wojciech Korfanty, Stanisław Janicki, Eugeniusz Brzuska.
4. Treść interpelacji:

Wobec wzburzenia, jakie ujawnia się wśród ludności śląskiej z powodu ponawiających się aktów terroru politycznego, zwłaszcza zaś wobec tego, że uczestnikami tych aktów z reguły okazują się członkowie Związku Powstańców, lub ludzie podający się za takich,

Sejm Śląski zapytuje p. Wojewodę:

- 1/ *Czy wspomniane akty terroru zagrażające prawom obywatelskim i życiu obywateli są p. Wojewodzie Śląskiemu znane?*
- 2/ *Czy wiadomo mu, że napastnikami są w większości wypadków członkowie Związku Powstańców?*
- 3/ *Co p. Wojewoda zamierza czynić, aby temu groźnemu stanowi kres położyć w interesie autorytetu władz i powagi Państwa na zewnątrz?*
- 4/ *Czy wiadomo p. Wojewodzie, że wśród ludności śląskiej szerzy się zapatrywanie o bezkarności napadów, a to dlatego, że p. Wojewoda, będąc osobiście czynnym członkiem Związku Powstańców, daje w ten sposób pretekst do przypuszczeń, że nie tylko ludzie godni poparcia władz, ale i niegodni tego*

⁵⁵⁵ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 886, z 13 kwietnia 1927 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 549.

poparcia, byleby tylko byli członkami Związku Powstańców, liczyć mogą na opiekę i szczególniejszy patronat przedstawiciela administracji państwowej?

5/ Jakie stanowisko zamierza zająć p. Wojewoda do Związku Powstańców z tytułu tej swej przynależności wobec wypadków ostatnich dni na tle powyższej przedstawionej wersji, która znalazła już wyraz na łamach prasy?⁵⁵⁶.

85a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu ChD i NPR w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem na redaktora Zabawskiego⁵⁵⁷
(2 maja 1927)⁵⁵⁸

W odpowiedzi na interpelację posła Dra Rakowskiego i tow. w sprawie ponawiających się aktów terroru politycznego na terenie Województwa Ślą-

⁵⁵⁶ APK, UWŚl. 231, s. 547. Marszałek Wolny zawęził treść interpelacji wyłącznie do jej piątego punktu: *Wpłynęła interpelacja klubu Ch.D. do p. Wojewody, jak chce ułożyć swój stosunek do Związku Powstańców Śląskich.* (APK, Sejm Śląski 696, s. 120; spraw. sten. ze 162. pos. Sejmu Śląskiego, 30 marca 1927 r., łam 22). Jeszcze inaczej ujmuje wiodącą myśl interpelacji stenogram 165. posiedzenia Sejmu Śląskiego, relacjonujący dyskusję nad odpowiedzią wojewody: *Dyskusja nad odpowiedzią p. Wojewody na interpelację Klubu Ch.D. w sprawie terroru politycznego, uprawianego przez niektórych członków Związku Powstańców Śląskich.* (APK, Sejm Śląski 699, s. 11; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 2). Nadto jeszcze inne określenie treści interpelacji w wypowiedzi marszałka Wolnego: *Jest jeszcze wniosek Klubu Ch.D. w sprawie omówienia odpowiedzi Pana Wojewody na interpelację Klubu Ch.D. w sprawie stosowania przez niektóre korporacje aktów terroru na Śląsku.* APK, Sejm Śląski 699, s. 19; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 18.

⁵⁵⁷ W odpowiedzi na interpelację wojewoda Grażyński, inaczej niż marszałek, określił jej autora i treść: *Interpelacja Posła Dra Rakowskiego i tow. w sprawie ponawiających się aktów terroru politycznego na terenie Województwa Śląskiego.* (APK, Sejm Śląski 739, s. 88). Właśnie tak określił autorstwo i istotę interpelacji marszałek Konstanty Wolny w piśmie przewodnim do wojewody, przesyłając mu odpis interpelacji z 30 marca 1927 r. (Pismo marszałka Sejmu Śląskiego, L.dz. 399/PC/27, z 6 kwietnia 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, UWŚl. 231, s. 546). Już po otrzymaniu odpowiedzi na interpelację, 20 maja 1927 r., marszałek Wolny przyznał się do błędu: *Ponieważ tak w odpowiedzi Pana Wojewody, jak również w prasie interpelację wymienioną przypisuje się p. Drowi Rakowskiemu, chcę dla uniknięcia nieporozumień stwierdzić, że interpelacja ta była uchwałą Klubu Ch.D., a nie, jak omyłkowo w piśmie moim podałem, interpelacją posła Dra Rakowskiego. Podpis p. Dra Rakowskiego znajduje się w oryginale na miejscu siódmym.* (Pismo marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 409/I/ZE/27, z 20 maja 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, UWŚl. 231, s. 552). Nie dysponując oryginałem interpelacji, nie mamy podstaw, by kwestionować twierdzenia marszałka. Na maszynowej kopii interpelacji nazwisko dr. Rakowskiego znajduje się jednak na pierwszym miejscu. Por. APK, UWŚl. 231, s. 547.

⁵⁵⁸ *P.Dr. Korfanty: Wysoka Izbo! Klub nasz dnia 30. marca b.r. po bandyckim napadzie kilku członków Związku Powstańców Śląskich na naczelnego redaktora „Polonii” p. Zabawskiego złożył w tym Wysokim Sejmie interpelację do Pana Wojewody zapytując go [...].*

P. Wojewoda na tę interpelację z dnia 30. marca odpowiedział dnia 2. maja r.b. [...]. APK, Sejm Śląski 699, s. 19, 20; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 18, 19.

skiego, przesłaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 6 kwietnia 1927 r. L.dz. 399/PC/27, które wpłynęło do Urzędu Wojewódzkiego dnia 11 kwietnia 1927 r., mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Na podstawie danych statystyki przestępczości stwierdzam, że stan bezpieczeństwa w Województwie Śląskim, pozostawiający jeszcze wiele do życzenia w następstwie nienormalnych warunków życia społecznego w okresie plebiscytowym, okazuje stałą poprawę.

Stwierdzony w uzasadnieniu interpelacji fakt reguły uczestnictwa członków Związku Powstańców w sporadycznych wypadkach zakłócenia porządku publicznego na tle politycznym, nie znajduje potwierdzenia w rezultatach, przeprowadzonych dochodzeń.

W odpowiedzi na poszczególne pytania PP. Posłów Interpelantów oświadczam:

- ad 1/ Wszystkie zajścia, noszące znamiona naruszenia porządku i bezpieczeństwa publicznego na podległym terenie, są mi znane z tytułu obowiązków urzędu, który sprawuję.
- ad 2/ Wiadomo mi, że tylko w niewielu sporadycznych zajściach stwierdzono udział członków Związku Powstańców Śląskich, co zresztą tłumaczy się olbrzymią liczbą członków tego Związku a zatem możliwością takich zajść poza wiedzą naczelnych władz Związku.
- ad 3/ Stwierdzam, że podległe mi Władze i Urzędy dokładają wszelkich starań celem zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w Województwie Śląskim oraz, że praca ich w tym kierunku jest uwieńczona pomyślnymi rezultatami.
- ad 4/ Stwierdzam, że nic mi nie wiadomo o rzekomym rozszerzaniu się wśród obiektywnie zapatrującej się ludności śląskiej, przekonań o rzekomej bezkarności gwałtów publicznych. Wysnuwanie podobnych przypuszczeń z faktu mej przynależności w charakterze członka do Związku Powstańców Śląskich, opartej na braterstwie broni, zawartym we wspólnych bojach o polskość Śląska, jest pozbawione wszelkich faktycznych podstaw.

Podległe mi władze i organa bezpieczeństwa publicznego spełniają swe obowiązki bezstronnie i każde ujawnione przestępstwo, bez względu na osobę sprawcy, jest surowo ścigane a winni pociągani do odpowiedzialności karnej w myśl obowiązujących przepisów.

- ad 5/ Opierając się na powyższych wywodach stwierdzam, że nie znajduję powodów do zmiany dotychczasowego swego stanowiska do Związku Powstańców Śląskich, będącego organizacją ludzi, którzy z bronią w rękę wystąpili do walki o Śląsk, rzucając na niepewną szalę wypadków dziejowych krew, życie, wolność i losy swe własne i swoich rodzin, i że z tych przyczyn jestem dumny ze swej przynależności do tego Związku.

*W końcu zauważam, że rozciąganie na całą organizację zarzutów, opartych na odosobnionych faktach naruszenia bezpieczeństwa i porządku publicznego przez ludzi, będących członkami Związku Powstańców, jest pozbawione podstawy. Zarzut tego rodzaju mógłbym uznać jako uzasadniony jedynie w przypadku udowodnionej łączności między przynależnością przestępcy do organizacji a popełnieniem przestępstwa. W szczególności przeprowadzone dochodzenia musiałyby wykazać, że dany osobnik, spełniając czyn przestępny działał w charakterze członka Związku na zlecenie Władz organizacji. Dotychczas śledztwo w żadnym przypadku nie stwierdziło wyżej określonego związku przyczynowego*⁵⁵⁹.

85b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację Klubu ChD i NPR
w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem
na redaktora Zabawskiego
(24 maja 1927)⁵⁶⁰

Określony w art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego trzytygodniowy termin zamieszczenia interpelacji na porządku dziennym został niewątpliwie zachowany. O zgodności praktyki interpelowania z przepisami regulaminu nie można jednak powiedzieć w ramach całego trzeciego okresu interpelowania. W szczególności stenogram posiedzenia nie potwierdza, by marszałek udzielił głosu interpelantowi dla uzasadnienia interpelacji. Nadto: czy marszałek otworzył dyskusję na wniosek, poparty głosami co najmniej 10 posłów. Tak więc zaniechania marszałka w zakresie dwóch czynności trzeciego okresu interpelowania doprowadziły do jego znacznego skrócenia, tj. od razu do dyskusji.

Reprezentujący interpelantów poseł Wojciech Korfanty zakwestionował przede wszystkim twierdzenie wojewody, że akty terroru miały charakter sporadyczny:

[...] ja wbrew temu, co pan Wojewoda napisał w swej odpowiedzi, że to są wypadki sporadyczne, twierdzę, że to nie są bynajmniej wypadki. Zwłaszcza w ostatnim czasie nie było miesiąca, żeby kilka takich wypadków terrorystycznych się nie zdarzyło, a nawet po tej dyskusji w Wyso-

⁵⁵⁹ Pismo wojewody śląskiego Michała Grażyńskiego, Pr. 1185, z 2 maja 1927 r., do marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego. (APK, Sejm Śląski 739, s. 88—90). Brulion odpowiedzi zawiera teczka zespołu Urząd Wojewódzki Śląski 231, s. 548—551. W skróconej formie odpowiedź wojewody przedstawiła „Polska Zachodnia”, nr 106, z 10 maja 1927 r. Nadto o odpowiedzi, nie wspominając zresztą o szczegółach samej interpelacji, pisał krótko H. Rechowicz *Sejm Śląski...*, s. 142.

⁵⁶⁰ APK, 699, s. 19—23; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 18—25. Streszczenie dyskusji nad odpowiedzią przedstawił H. Rechowicz *Sejm Śląski...*, s. 142.

*kiej Izbie, nawet po odpowiedzi p. Wojewody tego rodzaju wypadki zachodziły i są dziś, niestety, na porządku dziennym*⁵⁶¹.

Mówca nie zgodził się także z wyjaśnieniem wojewody:

*[...] że wobec olbrzymiej liczby członków tego Związku — są to sporadyczne zajścia, które mogą się zdarzyć poza wiedzą naczelnych władz tego Związku. [...] Ja bym nawet, proszę Panów, posunął się do tego twierdzenia, że te wypadki gwałtu i terroru nie są robione bez wiedzy naczelnej władzy tej organizacji i moje podejrzenia sięgają daleko wyżej*⁵⁶².

W zakończeniu wystąpienia poseł Korfanty stwierdził:

*[...] odpowiedź, którą dał p. Wojewoda na interpelację tej Wysokiej Izbie, jest tego rodzaju, że żaden poseł bez względu na kierunek polityczny, żaden polityk nie może tej odpowiedzi przyjąć do wiadomości. [...] Odpowiedź jest niewystarczająca, a co do formy stanowczo przynosi ujmę godności tej Wysokiej Izby*⁵⁶³.

W głosowaniu większość Sejmu — poza posłami P.P.S., którzy opuścili salę — nie przyjęła odpowiedzi do wiadomości:

*Marszałek: Proszę tych pp. Posłów, którzy nie przyjmują do wiadomości odpowiedzi p. Wojewody, powstać. Wszyscy posłowie z wyjątkiem trzech*⁵⁶⁴.

86

Interpelacja posłów Macheja i tow. w sprawie
nieprzyjmowania pracowników kolejowych zamieszkałych na terenie
Województwa Śląskiego, zgłaszających się do pracy po ukończeniu
obowiązkowej służby wojskowej przez Dyрекcję Kolei w Krakowie
(13 kwietnia 1927)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.

⁵⁶¹ APK, Sejm Śląski 699, s. 20; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 20.

⁵⁶² Ibidem., łam 22.

⁵⁶³ APK, Sejm Śląski 699, s. 22, 23; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 24, 25.

⁵⁶⁴ APK, Sejm Śląski 699, s. 23; spraw. sten. ze 165. pos. Sejmu Śląskiego, 24 maja 1927 r., łam 25.

3. Personalalia interpelantów: Franciszek Pech, Antoni Czajor, Józef Machej, Józef Biniszkiwicz, Jan Juchelek, Jan Lubos, Karl Buchwald, Johann Kowoll.
4. Treść interpelacji:

W jesieni w roku 1926 powróciło ze służby wojskowej kilku pracowników kolei zatrudnionych na dworcu w Dziedzicach. Pracownicy ci zgłosili się w kierownictwie ruchu, gdzie im jednak oświadczone, że na razie nie mogą zostać przyjęci, gdyż miejsca ich zostały zajęte przez innych pracowników. Polecono im jakiś czas poczekać. Tymczasem upłynęło przeszło pół roku, a owi pracownicy, którzy spełnili swój obowiązek obywatelski, pozostają dalej bez pracy i środków do życia, oraz bez najmniejszych widoków na otrzymanie utraconej pracy z powodu służby wojskowej. Można sobie przedstawić rozgoryczenie tych pracowników, które potęguje postępowanie Dyrekcji Kolei w Krakowie, przez przydzielanie która do służby w Dziedzicach przydziela pracowników z Małopolski.

Podpisani zapytują p. Wojewodę:

- 1/ czy p. Wojewodzie znane jest postępowanie Dyrekcji Kolei w Krakowie wobec pracowników ślązaków,
- 2/ co p. Wojewoda zamierza uczynić, aby pracownicy, którzy zadość uczynili obowiązkowi wojskowemu, otrzymali dawniejsze zajęcia przy kolei.
- 3/ czy p. Wojewoda skłonny jest, poczynić przedstawienia w Rządzie centralnym, aby kolejnictwo na Śląsku cieszyńskim przyłączyć do Dyrekcji Kolei w Katowicach⁵⁶⁵.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

87

Interpelacja Klubu ChD w sprawie delegowania przedstawicieli
Skarbu Śląskiego do Rady Nadzorczej Przedsiębiorstwa Osadniczego „Ślązak”⁵⁶⁶
(11 maja 1927)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.

⁵⁶⁵ APK, Sejm Śląski 733, s. 551. Stenogram posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego z 13 kwietnia 1927 r. nie zawiera adnotacji o wniesieniu interpelacji. (APK, Sejm Śląski 697; spraw. sten. ze 163. pos. Sejmu Śląskiego, 13 kwietnia 1927 r.). Fakt wniesienia przedmiotowej interpelacji na posiedzeniu, które odbyło się 13 kwietnia 1927 r., potwierdza zarówno dekreteria marszałka na oryginale interpelacji, jak i jego pismo przewodnie, L. dz. 433/27, z 14 kwietnia 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 551, 550.

⁵⁶⁶ Tytuł interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka, L. dz. 516/27, z 12 maja 1927 r., do wojewody śląskiego. (APK, Sejm Śląski 733, s. 552). Sami interpelanci nie nawiązywali w tytule do treści interpelacji, stąd nagłówek znacznie krótszy: *Interpelacja Klubu ChD*. Ibidem, s. 553, 554.

3. Personalia interpelantów: Karol Palarczyk, Kazimierz Rakowski, Jan Kędzior, Karol Mathea, Bronisława Szymkowiakówna, Stanisław Janicki, Janina Omańkowska, Ryszard Wydra, Paweł Kempka, Adolf Sobota, Eugeniusz Brzuska.
4. Treść interpelacji:

Ustawą z dnia 16. marca 1927 r. /Dz.U. Śl. nr 8, poz. 15/⁵⁶⁷ Sejm Śląski przeznaczył kwotę 2 miliony złotych na udział w Śląskim Przedsiębiorstwie Osadniczym „Ślązak”.

Na mocy par. 7 statutu tegoż Przedsiębiorstwa przysługuje Skarbowi Śląskiemu prawo delegowania do rady nadzorczej trzech przedstawicieli.

Po myśli powyżej przytoczonej ustawy przewodniczący Rady Wojewódzkiej, względnie jego zastępca wykonują prawa wynikające z przynależenia Skarbu Śląskiego do Przedsiębiorstwa Osadniczego „Ślązak”, po myśli zaś art. 5. tej samej ustawy Przewodniczący Rady Wojewódzkiej, względnie jego zastępca są na wewnątrz zobowiązani w wykonywaniu praw i obowiązków, wynikających z tej ustawy⁵⁶⁸, kierować się uchwałami i wskazówkami Rady Wojewódzkiej.

Wobec tego, że kwestia delegowania trzech przedstawicieli Skarbu Śląskiego do Rady Nadzorczej „Ślązaka” nie była dotychczas przedmiotem uchwał Rady Wojewódzkiej,

niżej podpisani zapytują Pana Wojewodę:

- 1/ dlaczego dotychczas Skarb Śląski nie posiada swych przedstawicieli w Radzie Nadzorczej Przedsiębiorstwa Osadniczego „Ślązak”, o ile zaś miałyby być prawdą nieoficjalne pogłoski, że Wojewoda z tego prawa zrezygnował, to*
- 2/ dlaczego to uczynił bez porozumienia się z Radą Wojewódzką⁵⁶⁹.*

Odpowiedzi nie odnaleziono.

⁵⁶⁷ Art. 1 ustawy z dnia 16 marca 1927 roku o przystąpieniu Skarbu Śląskiego do ogólnoużytecznego Przedsiębiorstwa Osadniczego na Śląsku, (Dz.U. Śl. Nr 8, poz. 15) postanawiał, co następuje:

Skarb Śląski przystępuje jako udziałowiec do ogólnoużytecznego Przedsiębiorstwa Osadniczego na Śląsku, mającego charakter prawny spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z udziałem w wysokości 2.000.000 złotych.

O ostatecznej nazwie przedsiębiorstwa zadecyduje statut tegoż.

⁵⁶⁸ W tekście ustawy: *z niniejszej ustawy.*

⁵⁶⁹ APK, Sejm Śląski 733, s. 553, 554. Sprawozdanie stenograficzne z posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego z 11 maja 1927 r. pomija milczeniem fakt wniesienia przedmiotowej interpelacji. (APK, Sejm Śląski 698; spraw. sten. ze 164. pos. Sejmu Śląskiego, 11 maja 1927 r.). Wniesienie interpelacji w dniu 11 maja 1927 r. potwierdza zarówno dekretna marszałka Sejmu Śląskiego, zamieszczona na oryginale interpelacji, jak i jego pismo przewodnie, L. dz. 516/27, z 12 maja 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 553, 552.

Interpelacja Klubu Ch.D. w sprawie regulacji Wisły⁵⁷⁰
(19 października 1927)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Ryszard Wydra, Jan Kędzior, Kazimierz Rakowski, Grzegorz Śliwa, Stanisław Janicki, Karol Palarczyk, Wojciech Korfanty, Adolf Sobota.
4. Treść interpelacji:

Mieszkańcy pow. pszczyńskiego skarżą się na wydane przez Urzędy Wojewódzkie zarządzenia w sprawie regulacji Wisły, które to zarządzenia dały się dotkliwie odczuć szczególnie mieszkańcom mającym grunty nad Wisłą, na odcinku powiatu graniczącym z województwem krakowskim.

Na skutek tych zarządzeń posiadziciele gruntów zmuszeni byli usunąć z brzegu Wisły wszelkie krzewy, podczas gdy mieszkańcy województwa krakowskiego nakazu takiego nie otrzymali, czy go też nie wykonali.

Wobec takiego stanu rzeczy mieszkańcom województwa śląskiego wyrządziła Wisła miejscami poważne szkody, rwąc brzegi i przesuwając swoje koryto na stronę śląską.

Do większego niezadowolenia przyczynia się jeszcze to, że nie tylko mieszkańcy województwa krakowskiego nie potrzebowali usunąć krzewów, przez co ich grunty są chronione, ale ponadto w pewnych miejscach, szczególnie pod miejscowością Grzawą, bije się tamy, co jeszcze więcej prawy brzeg Wisły umacnia, a siłą rzeczy większych szkód po lewej stronie spodziewać się należy.

Właściciele nadbrzeżnych gruntów Województwa Śląskiego są obecnym stanem rzeczy nadzwyczaj rozgoryczeni i nie mogą tego zrozumieć, dlaczego mieszkańców jednego Państwa tak niejednolicie się traktuje.

Wobec tego zapytujemy się:

Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, aby ten anormalny stan usunąć i obywateli Województwa Śląskiego przed dalszymi szkodami uchronić⁵⁷¹.

⁵⁷⁰ Nagłówek interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego do wojewody śląskiego. Oryginalny tytuł interpelacji nie wskazuje na jej treść: *Interpelacja Klubu Ch.D.* APK, Sejm Śląski 733, s. 555, 556.

⁵⁷¹ APK, Sejm Śląski 733, s. 556, 557. Stenogram posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego z 19 października 1927 r. nie potwierdza faktu wniesienia w tym dniu przedmiotowej interpelacji. (APK, Sejm Śląski 701; spraw. sten. ze 167. pos. Sejmu Śląskiego, 19 października 1927 r.). Potwierdzenie takie znajdujemy jednak w dekretacji marszałka, zamieszczonej na oryginale interpelacji, oraz w piśmie przewodnim marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 819/27, z 21 października 1927 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 556, 555.

88a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Ch.D. w sprawie regulacji Wisły
(10 listopada 1927; 23 stycznia 1928)

Powołując się na pismo Pana Marszałka z 21. października 1927 L. dz. 819/27, którym mi przesłano interpelację Klubu Ch.D. w sprawie szkód wyrządzonych przez wodę wskutek zarządzeń regulacyjnych, mam zaszczyt oznajmić, że w niniejszym wypadku chodzi o prace powierzone Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych w Krakowie a prowadzone Państwowemu Zarządowi Wodnemu w Oświęcimiu.

Odpis interpelacji przesłałem wspomnianym władzom do wiadomości a po otrzymaniu odpowiedzi, treść jej bezzwłocznie zakomunikuję Panu Marszałkowi.

Proszę uprzejmie o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłów Interpelantów⁵⁷².

* * *

W odpowiedzi na pismo Pana Marszałka z dnia 21 października 1927 r. L.dz. 819/27, którym przesłano mi interpelację PP: Posłów Klubu Ch.D. w sprawie szkód wyrządzanych przez wodę wskutek zarządzeń przy regulacji Małej Wisły, mam zaszczyt w ślad mojego pisma z dnia 10 listopada 1927 L.Pr.3213/1 zakomunikować, co następuje:

Państwowy Zarząd Wodny w Oświęcimiu, prowadzący roboty regulacyjne Małej Wisły wykonując polecenie Urzędu Wojewódzkiego Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych w Krakowie, oparte na postanowieniach art. 113 ustęp 1 litera c ustawy wodnej z 19-go listopada 1922 /Dz.U.R.P. Nr 102/⁵⁷³ odniósł się do Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz do Starostwa w Białej i w Oświęcimiu z prośbą o wydanie zarządzenia, by w związku z regulacją Małej Wisły właściciele gruntów nad Małą Wisłą usunęli z terenu zalewowego krzaki i wysokopienne drzewa, które przepływ wysokiej wody tamują, przez co wyrządzają szkody w nadbrzeżnych gruntach i budowlach wodnych.

⁵⁷² Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 3213/1, z 10 listopada 1927 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 558.

⁵⁷³ Art. 113 ust. 1 lit. c ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r. (Dz.U.R.P. Nr 102, poz. 936) stanowił, co następuje:

Art. 113. (1) Dla ochrony od powodzi władza administracyjna II instancji może wydać rozporządzenia, mocą których: [...]

c) na polecenie władzy administracyjnej I instancji właściciele gruntów będą obowiązani bez pretensji do odszkodowania bądź sami usunąć, bądź zezwolić na usunięcie w przekroju przepływu wielkiej wody dziko rosnących drzew i krzaków, zaś poza tym obszarem wszystkich tych drzew i krzaków, które są narażone na wpadnięcie do wody lub wyrwanie.

Zauważa się przy tym, że stan zadrzewienia gruntów w obszarze przepływu wielkich wód po stronie Śląskiej był znacznie mniejszy niż po stronie małopolskiej, gdzie w powiatach Bielskim i Oświęcimskim znajdują się większe kompleksy zadrzewionych gruntów, wykazujących celowe kultury leśne.

Na zarządzenie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego interesowani usunęli z terenu zalewowego większość krzaków i drzew, zaś po stronie małopolskiej usunięto około 50% drzew, żądając za usunięcie reszty, jako celowej kultury leśnej odpowiedniego odszkodowania. Rekursy stron interesowanych są rozpatrywane w Krakowskim Urzędzie Wojewódzkim, poczym zostanie wydane dalsze zarządzenie po myśli ustawy wodnej.

Zarządzenie Państwowego Urzędu Wodnego w Oświęcimiu było w tym wypadku zupełnie uzasadnione, ponieważ ustawa wodna przewiduje w interesie dobra publicznego usunięcie drzew i krzewów z terenu zalewowego.

Odnosnie do faktów, że Państwowy Urząd Wodny wykonuje roboty regulacyjne głównie po stronie małopolskiej mam zaszczyt zakomunikować, że roboty wykonywane są na podstawie programu ustalonego corocznie przez delegatów obu Województw, przy czym zaznaczam, że z powodu ograniczonego kredytu na budownictwo wodne w roku ubiegłym nie można było przeznaczyć odpowiedniej kwoty, jakiej wymagała umowa z Okręgową Dyрекcją Robót Publicznych w Krakowie na uregulowanie Małej Wisły.

Na rok 1928/29 przewidzianą jest jednak tak znaczna kwota że wykonane będą wszystkie roboty regulacyjne po lewym brzegu Małej Wisły w miejscach najbardziej zagrożonych⁵⁷⁴.

89

Interpelacja posłów Macheja i tow. do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie budowy dworca w Cieszynie
(11 stycznia 1928)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Polskiej Partii Socjalistycznej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Biniszkiewicz, Johann Kowoll, Jan Juchelek, Antoni Czajor, Wiktor Rumpfelt, Franciszek Pech, Józef Machej, Jan Lubos.
4. Treść interpelacji:

Z powodu podziału miasta Cieszyna pomiędzy Polskę i Czechosłowację w roku 1920, przypadł główny dworzec w Cieszynie republice Czechosłowackiej. Jakkolwiek dwie trzecie ludności dawnego Cieszyna — który liczył wówczas 22.000 ludności — wraz z okolicą pozostały w granicach Rzeczypospolitej

⁵⁷⁴ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 71/3, z 23 stycznia 1928 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 559—560.

Polskiej, to z urządzeń kolejowych pozostał dla tej ludności skromny przystanek kolejowy, nie posiadający ani poczekalni, ani dworca towarowego. Od tego czasu, a więc od przeszło 7 lat, domaga się ludność miasta Cieszyna i gmin okolicznych wybudowania nowego dworca kolejowego i od tego też czasu datują się przyrzeczenia Dyrekcji Kolei Państwowych w Krakowie, lecz poza wybudowaniem szopy, działającej swym widokiem odrażająco na podróżnych, przybywających z zagranicy⁵⁷⁵, Dyrekcja Kolei Państwowych w Krakowie do rozbudowy dworca w Cieszynie nie przystępuje. Dworzec kolejowy w Cieszynie w obecnym stanie, nie tylko, że ma wygląd nieestetyczny, lecz i nie odpowiada wymaganiom miejscowej ludności. Oprócz tego nie może on pomieścić pociągów towarowych i osobowych, zwłaszcza od czasu otwarcia ruchu na linii Chybie — Skoczów⁵⁷⁶.

Podpisami dopatrują się w tej sprawie pewnego niedoceniań sprawy przez Dyrekcję Kolei Państwowych w Krakowie, co także potwierdza zwłoka z otwarciem ruchu na nowo wybudowanej przez Skarb Śląski Kolei w Ustroniu⁵⁷⁷.

Wobec tego podpisani zapytują P. Wojewodę:

- 1./ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby nieznośny stan spowodowany brakiem odpowiedniego dworca kolejowego w Cieszynie został usunięty.*
- 2./ Czy Pan Wojewoda skłonny jest w razie ujawnienia dalszego biernego oporu w tej sprawie przez Dyrekcję Kolei Państwowych w Krakowie, poczynić starania w Ministerstwie Kolei Państwowych, aby koleje Śląska Cieszyńskiego przyłączone zostały do Dyrekcji Kolei Państwowych w Katowicach⁵⁷⁸.*

Odpowiedzi nie odnaleziono.

⁵⁷⁵ Istotnym problemem, jaki wytworzył się po podziale Śląska w 1920 r., była komunikacyjna degradacja Cieszyna, który pozostawał bez dworca kolejowego z prawdziwego zdarzenia i z jedną linią do Bielska. (G. Wnętrzak, S. Magiera-Wnętrzak: *Rozwój sieci kolejowej na polskim Śląsku Cieszyńskim w okresie międzywojennym*. W: *Przemiany kulturalno-oświatowe i społeczne na pograniczu. Studia, materiały i szkice w 100-lecie „Zarania Śląskiego”*. Red. W. Korzeniowska, U. Szuścik, A. Murzyn. Katowice 2010).

⁵⁷⁶ Linia kolejowa Skoczów—Chybie została zbudowana na podstawie ustawy z 8 lipca 1925 r. o budowie kolei lokalnej normalnotorowej Chybie—Skoczów. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 27.

⁵⁷⁷ Chodzi o linię kolejową Ustroń—Wisła—Głębiec, zbudowaną na podstawie ustawy Sejmu Śląskiego z dnia 8 lipca 1925 r. o budowie kolei normalnotorowej Ustroń—Wisła—Głębiec (Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 25). Umocowanie kompetencyjne dla uchwalenia ustaw śląskich o budowie linii kolejowych stanowił art. 4 pkt 13 ustawy konstytucyjnej, zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), przyznający Sejmowi Śląskiemu prawa ustawodawcze w zakresie *budowy linii kolejowych drugo- i trzeciorzędowych*.

⁵⁷⁸ APK, Sejm Śląski 733, s. 562—563. Stenogram 170. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego nie zauważył wniesienia przedmiotowej interpelacji. (APK, Sejm Śląski 704; spraw. sten. ze 170. pos. Sejmu Śląskiego, 11 stycznia 1928 r.). Potwierdzenie wniesienia w tym czasie interpelacji znajdujemy w dekretacji marszałka Sejmu Śląskiego, zamieszczonej na oryginale interpelacji, jak też w jego piśmie przewodnim, L. dz. 32/28, z 14 stycznia 1928 r., do wojewody śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 562, 561.

Interpelacja Klubu ChD do p. Wojewody Śląskiego w sprawie usunięcia
ks. Dr. Jelity jako dyrektora komunalnego gimnazjum
matematyczno-przyrodniczego i żeńskiego humanistycznego w Siemianowicach
(1 sierpnia 1928)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Ryszard Wydra, Paweł Kempka, Grzegorz Śliwa, Adolf Sobota, Franciszek Łukaszek, Wojciech Korfanty, Wincenty Zuber.
4. Treść interpelacji:

W gminie siemianowickiej istnieje komunalne gimnazjum matem.-przyrodnicze i żeńskie humanistyczne, które zorganizował ks. dr Jelito. Od roku 1923 był ks. dr Jelito dyrektorem tegoż gimnazjum i postawił gimnazjum na wysokości swego zadania, tak, że rodzice, którzy poprzednio wysyłali swoje dzieci do gimnazjum mniejszościowego, zaczęli również swoje dzieci zapisywać do gimnazjum polskiego. Liczba dzieci w polskim gimnazjum wzrastała z roku na rok. Z nowym rokiem ma być otwarta klasa VI.

Przez cały przeciąg 5-ciu lat Wydział Oświecenia Publicznego przy Województwie Śląskiem był z ks. dr. Jelity zupełnie zadowolony i nie miał powodu do interwencji. Dopiero w tym roku zaczęto ks. dr. Jelicie robić trudności, że rzekomo nie posiada kwalifikacji na dyrektora szkoły średniej i odpowiednich kwalifikacji matematyczno-przyrodniczych.

Zaznaczyć wypada, że o ile chodzi o 8-letnią praktykę, to żaden nauczyciel — górnoślązak, który poświęcił się szkolnictwu po przyłączeniu Górnego Śląska do Rzeczypospolitej Polskiej, nie miał możliwości tym wymaganiom zadośćuczynić, gdyż Górny Śląsk należy dopiero 6 lat do Polski.

O ile chodzi o braki kwalifikacyjne dla przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, to i ten argument nie może być miarodajnym, gdyż według ustawy o pragmatyce służbowej wystarczy, jeśli dyrektor szkoły średniej może

Z ostatniego zdania interpelacji wynika, że w dniu wniesienia interpelacji koleje Śląska Cieszyńskiego zarządzane były przez krakowską Dyрекcję Kolei. W lecie 1930 r. kolejami Śląska Cieszyńskiego zarządzała nadal centrala krakowska, skoro poseł Józef Machej złożył w Sejmie Śląskim wniosek Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie przyłączenia kolei na Śląsku Cieszyńskim do D.K.P. w Katowicach (spraw. sten. z 4. pos. II Sejmu Śląskiego, 13 czerwca 1930 r.); „Gazeta Robotnicza” nr 136, z 15 czerwca 1930 r., s. 1).

W 1932 r., kiedy rozważano plany zmian granic województwa śląskiego, T. Spitzer pisał: [...] widzimy, jaką dywersję uczyniono w swoim czasie Krakowowi, jaką krzywdę dziejową wyrządzono w swoim czasie i ludności Śląska Cieszyńskiego i Krakowowi, przyłączając Śląsk Cieszyński do Katowic. A teraz na dodatek złego pragnie się jeszcze powiększyć ten sztuczny twór, jakim jest województwo śląskie. T. Spitzer: *Problem projektowanych zmian granic województwa krakowskiego w oświetleniu gospodarczym*. Kraków 1932.

uczyć przynajmniej jednego przedmiotu. Ks. dr Jelito jako ksiądz posiada wykształcenie akademickie, zna cały szereg obcych języków, należy do tych niewielu uczonych w Polsce, którzy podobne wykształcenie posiadają. Dla gimnazjum w Siemianowicach byłaby wielka szkoda i strata, gdyby ks. dr Jelito został z gimnazjum usunięty, a odbiłoby się to i na tamtejszym gimnazjum niepomyślnie. Pomimo że burmistrz i rada gminna w Siemianowicach byli przeciwni rozpisanu nowego konkursu na stanowisko dyrektora w gimnazjum, Wydział Oświecenia Publicznego zmusił gminę siemianowicką do rozpisania tego konkursu.

Wśród rodziców, którzy dzieci do gimnazjum posyłają, panuje wielkie rozgoryczenie, że usuwa się ze szkoły księdza. Napięcie przybiera coraz większe rozmiary i może stać się katastrofą dla tamtejszego gimnazjum.

Wobec powyższego podpisani zapytują p. Wojewodę Śląskiego:

- 1/ czy jest mu wiadomym o nieprawym postępowaniu Wydziału Oświecenia publicznego,*
- 2/ czy p. Wojewoda zechce wydać zarządzenie Wydziałowi Oświecenia Publ. aby tak dla sprawy polskiej zasłużonego księdza, jakim jest ks. dr Jelito, pozostawił nadal na stanowisku dyrektora w gimnazjum siemianowickim⁵⁷⁹.*

90a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu ChD do p. Wojewody Śląskiego
w sprawie usunięcia ks. dr. Jelity jako dyrektora
komunalnego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego
i żeńskiego humanistycznego w Siemianowicach⁵⁸⁰
(15 września 1928)

W odpowiedzi na interpelację posła Wydry i tow. w sprawie usunięcia Ks. Dra Józefa Jelity ze stanowiska Dyrektora komunalnego gimnazjum w Siemianowi-

⁵⁷⁹ APK, Sejm Śląski 714, s. 31, 32—33; 733, s. 568, 569; druk nr 977 z 1 sierpnia 1928 r. Sprawozdanie stenograficzne z posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego pomija milczeniem fakt wniesienia przedmiotowej interpelacji. (Spraw. sten. ze 180. pos. Sejmu Śląskiego, 1 sierpnia 1928 r.). Datę wniesienia interpelacji poświadczają jednak: oryginał interpelacji z dekreacją marszałka (APK, Sejm Śląski 714, s. 32—33); druk sejmowy nr 977 z 1 sierpnia 1928 r., którego treścią była przedmiotowa interpelacja (APK, Sejm Śląski 733, s. 568, 569); pismo przewodnie marszałka do wojewody z 2 sierpnia 1928 r., sygn. L. dz. 534/28 (APK, Sejm Śląski 714, s. 30); a pośrednio — także pismo wojewody, którym udzielił odpowiedzi na interpelację, *przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 2 sierpnia 1928 r. L. dz. 534/HP/28 [...]*. (APK, Sejm Śląski 733, s. 564). Na druku sejmowym nr 977 adnotacja ręczna: *oryginał w zbiorze interpelacji*. (Ibidem, s. 569). Na ogólną liczbę 90 interpelacji, wniesionych w Sejmie Śląskim pierwszej kadencji, zaledwie 4 interpelacje przybrały postać druku sejmowego. Zamieszczona powyżej interpelacja jest jedną z nich.

⁵⁸⁰ W odpowiedzi na interpelację wojewoda śląski — powodując się faktem, że poseł Ryszard Wydra podpisał się pod interpelacją jako pierwszy — jemu przyznał autorstwo interpelacji. APK, Sejm Śląski 733, s. 564.

cach, przesłaną mi pismem Pana Marszałka z 2 sierpnia 1928 r. L.dz.534/HP/28 mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Ks. Dr Jelito uzyskał pismem Urzędu Wojewódzkiego z dnia 29-go października 1923 r. L.17827 zezwolenie na objęcie obowiązków Kierownika komunalnego gimnazjum męskiego matematyczno-przyrodniczego i żeńskiego humanistycznego w Siemianowicach.

Kuratorium męskiego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego i humanistycznego żeńskiego w Siemianowicach uchwałą z dnia 2 grudnia 1926 r. postanowiło postawić wniosek Radzie Gminnej w Siemianowicach o ustalenie Ks. Dra Józefa Jelity w charakterze Dyrektora męskiego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego w Siemianowicach, przy równoczesnym powierzeniu mu kierownictwa żeńskiego gimnazjum humanistycznego w Siemianowicach. Wniosek Kuratorium szkolnego o ustalenie Ks. Dra Jelity uchwaliła Rada Gminna w Siemianowicach na posiedzeniu w dniu 9 grudnia 1926 r. Na podstawie powyższych uchwał Kuratorium szkolnego i Rady Gminnej w Siemianowicach, wydał Zarząd Gminny w Siemianowicach Ks. Dr. Józefowi Jelicie dekret nominacyjny z daty 16 marca 1927 r., mianujący go stałym Dyrektorem gimnazjum matematyczno-przyrodniczego w Siemianowicach, przy równoczesnym powierzeniu mu obowiązków tymczasowego kierownika żeńskiego gimnazjum humanistycznego. Dekret powyższy Zarząd Gminny w Siemianowicach przedłożył tut. Urzędowi do zatwierdzenia.

Urząd Wojewódzki dekretu nie zatwierdził, podnosząc przeciwko zamianowaniu Ks. Dra Józefa Jelity stałym Dyrektorem gimnazjum matematyczno-przyrodniczego w piśmie z dnia 11 kwietnia 1927 L.OP.9775/27 następujące zastrzeżenie:

- 1/ Ks. Dr. Józef Jelito nie spełnia warunku przewidzianego art. 12 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli z dnia 1 lipca 1926 r., nie posiada bowiem 8-letniej pracy nauczycielskiej.*
- 2/ Ks. Dr. Józef Jelito posiada kwalifikacje uzyskane na podstawie dyplomu Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dn. 25 listopada 1925 r. L.1886 do nauczania języka hebrajskiego jako przedmiotu głównego, a języka niemieckiego i historii jako przedmiotów pobocznych. Wydział Oświecenia Publ. zaś uważał za rzecz bezwzględnie konieczną, by kierownik podległego sobie zakładu był fachowcem w przedmiotach stanowiących podstawę naukowego programu danego zakładu, w wypadku więc powyższym w jednym z przedmiotów z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych lub w jednym z języków nowożytnych.*

Równocześnie Urząd Wojewódzki polecił Zarządowi Gminnemu w Siemianowicach rozpiścić konkurs na powyższą posadę Dyrektora, o którą mogliby ubiegać się kandydaci czyniący zadość warunkom ust. z dnia 1 lipca 1926 r. oraz wymogom pedagogicznym stawianym kandydatom przez tut. Urząd.

W odpowiedzi na powyższy reskrypt Wydziału Oświecenia Publicznego z dnia 11 kwietnia 1927 L.OP 9775/27 Zarząd Gminy w Siemianowicach pismem z dnia 23 kwietnia 1927 L.dz.V.332 wycofał swój wniosek o ustalenie Ks. Dra Józefa Jelity w charakterze Dyrektora komunalnego męskiego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego w Siemianowicach.

Ks. Dr Jelito pozostał więc nadal tymczasowym Kierownikiem gimnazjum męskiego matematyczno-przyrodniczego i żeńskiego humanistycznego w Siemianowicach.

Z powyższego wynika, że sprawa zamianowania Ks. Jelity stałym Dyrektorem gimnazjum w Siemianowicach była aktualną już z końcem 1926 r. i z początkiem 1927 r. oraz że jeżeli Wydział Oświecenia Publ. nie zgodził się na zamianowanie wymienionego dyrektorem, to tylko dlatego, że ks. Jelito nie czynił zadość postanowieniom art. 12 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. oraz nie odpowiadał warunkom pedagogicznym, stawianym przez tut. Urząd kandydatom na dyrektorów szkół średnich.

Z początkiem stycznia br. wpłynęło do tut. Urzędu zażalenie na Ks. Dra Józefa Jelitę ze strony Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, że bez powodów bije nielitościwie uczniów po twarzy i że najlepszym dla niego argumentem pedagogicznym jest bicie tak uczniów, jak i uczennic.

Celem stwierdzenia prawdziwości zarzutów, stawianych ze strony tak poważnej organizacji, zwłaszcza że wymieniano nazwiska uczniów pobitych przez Ks. Dra Jelitę, wyjechał do Siemianowic Wizytator Władysław Miedniak na śledztwo.

Przeprowadzone dochodzenia, przesłuchanie w dniu 15 lutego 1928 Ks. Dra Józefa Jelity i Edwarda Jarosza, nauczyciela szkoły powszechnej im. Konarskiego w Siemianowicach, przy obecności p. Felicji Stęślickiej, nauczycielki komunalnego gimnazjum w Siemianowicach jako protokolantki, wykazały co następuje:

Edward Jarosz zeznał, że syna jego ucznia II kl. gimnazjum pobił Ks. Dr Jelito po twarzy za to, że tenże przyniósł półroczne świadectwo nie podpisane przez ojca. Gdy Jarosz zwrócił się do Ks. Dra Jelity o wyjaśnienie, czyniąc przy tym uwagę, że można by w inny sposób ukarać winnych, otrzymał odpowiedź, że inne środki nie skutkują, i że jeśli Jarosz chce, może się żalić.

Przesłuchany Ks. Dr Jelito zeznaje, że rzeczywiście uderzył ucznia Jarosza w twarz, uczynił to jednak w uniesieniu. Swoje uniesienie tłumaczył Ks. Dr Jelito podenerwowaniem z powodu nieobecności kilku nauczycieli w szkole, dalej zastępstwem w kl. II., o której wiedział od gospodarza klasy, że dyscyplina dużo pozostawia do życzenia.

Zapytanie Wizytatora, czy równocześnie zostało ukaranych w ten sposób więcej uczniów w tej klasie, Ks. Dr Jelito potwierdził.

Zeznania tak Jarosza, jak i Ks. Dra Jelity, podpisane przez obojgu oraz protokolantkę Stęślicką, nauczycielkę komunalnego gimnazjum w Siemianowicach, znajdują się w aktach tut. Urzędu.

Rezultaty dochodzeń ustaliły niewątpliwie, że Ks. Dr Jelito stosuje stale bicie uczniów po twarzy, i że nie uważa tego za czyn niepedagogiczny. Bicie to odbywa się nieraz z premedytacją i stwarza nie dający się nadal tolerować stan, szkodząc opinii szkoły i mogąc stać się powodem jakiegoś tragicznego zajścia.

Wobec stwierdzonych faktów niewłaściwego postępowania, nadto zaś wobec tego, że Ks. Dr Jelito nie ma jak wyżej wykazano kwalifikacji do mianowania stałym Dyrektorem Komunalnego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego w Siemianowicach, zażądał ponownie tut. Urząd od Zarządu Gminnego pismem z dnia 20 marca 1928 r. L.OP.II.825 rozpisania w jak najkrótszym czasie konkursu na stałą posadę dyrektora komunalnego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego w Siemianowicach, z którąby było połączone tymczasowe kierownictwo komunalnego gimnazjum żeńskiego w Siemianowicach.

W konsekwencji Urząd Wojewódzki cofnął pismem z dnia 31 maja 1928 L.OP. II. 3207/28 zezwolenie na zatrudnienie Ks. Dra Jelity w charakterze kierownika komunalnego gimnazjum w Siemianowicach z dniem 31 sierpnia br.

Reasumując przytoczone wywody, stwierdzam, że postępowanie Urzędu Wojewódzkiego było legalne. Władza przełożona bowiem, udzielając Ks. Dr. Jelicie zezwolenia na kierownictwo gimnazjum komunalnego w Siemianowicach, była w prawie zezwolenie cofnąć, a uczyniła to, uważając Ks. Dra Jelitę z powołanych wyżej powodów jako nieodpowiedniego na stanowisko Dyrektora zakładu średniego.

Proszę uprzejmie Pana Marszałka o podanie powyższego wyjaśnienia do wiadomości PP. Posłów Interpelantów i wszystkich klubów poselskich⁵⁸¹. —

1.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim

Zarówno przedstawione w podrozdziale 1.2.2. interpelacje, wniesione do łaski marszałkowskiej I Sejmu Śląskiego, a więc w latach 1922—1929, jak i odpowiedzi wojewody na część z tych interpelacji, prezentuje zbiorcza tabela 1.

⁵⁸¹ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 3318/1, z 15 września 1928 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 733, s. 564—567.

Tabela 1

Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1.	KPPS	wśl.	w sprawie niewypłacania na czas nauczycielom i nauczycielkom należących się im poborów służbowych	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
2.	KPPS	wśl.	w sprawie rozciągnięcia obowiązku przeglądu wojskowo-lekarskiego na obywateli Śląska Cieszyńskiego przez Ministra Spraw Wojskowych rozporządzeniem z dnia 18 września 1920 r	8	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
3.	KN	wśl.	w sprawie zajęć w Szkole Przemysłowej w Bielsku	7	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
4.	KChZL	wśl.	w sprawie braku cukru i soli	16	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
5.	KPPS	wśl.	w sprawie wstrzymania wydawania pozwoleń na przenoszenie żywności robotnikom pracującym w Polsce, a zamieszkałym w czeskiej części Śląska Cieszyńskiego	9	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
6.	KNPR	wśl.	w sprawie wydalonych robotników w Bismarckhucie	8	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
7.	KPPS	wśl.	w sprawie aresztowania przez policję wojewódzką p. pośła Rumpfelda dnia 17 listopada br.	7	N	N	T	T	N	—	—	—	—
8.	KChZL	wśl.	w sprawie usunięcia z pracy na kopalni „Silesia” w Dziedzicach robotników Hodera, Jarolima i Folka	11	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
9.	KChZL	wśl.	w sprawie zranienia przez policjanta w Cieszynie dwóch studentów	12	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
10.	KChZL	wśl.	w sprawie braku parowozów	?	N	N	T	N	N	—	—	—	—
11.	Komisja Szkolna Sejmu Śląskiego	wśl.	w sprawie pomieszczenia biur Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach	7	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
12.	KNPR	wśl.	w sprawie komisji Parytetycznej w Bielsku	6	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
13.	KPPS	wśl.	w sprawie nieregularnego wypłacania w powiatach pszczyńskim i rybnickim rent dla wdów i sierot po poległych żołnierzach i powstańcach	5	N	N	onz	?	N	—	—	—	—

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
14.	KPPS	wśl.	w sprawie wydalenia robotników rolnych przy dworze w Rudzicy z mieszkań folwarcznych	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
15.	KNPR	wśl.	w sprawie nieszczęścia w kopalni Laurańskiej	7	N	N	T	T	N	—	—	—	—
16.	KChZL	wśl.	w sprawie zbierania składek na tak zwane ofiary Zagłębia Ruhry	9	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
17.	KN	wśl.	w sprawie wdrożenia odpowiednich kroków, aby zapobiec przesileniu gospodarstwu	9	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
18.	KN	wśl.	w sprawie noweli do ubezpieczenia funkcjonariuszów prywatnych	16	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
19.	KNPR	wśl.	w sprawie sabotowania rozporządzenia Wojewody dotyczącego sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby przez cech rzeźnicki w Rybniku	7	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
20.	KPPS	wśl.	w sprawie nadużycia kościoła dla celów politycznych, zwołania zgromadzenia pod gołym niebem bez zezwolenia władz politycznych i podburzania ludności do gwałtów przez ks. prob. Parafii Ochaby na Śląsku Cieszyńskim	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
21.	KN	wśl.	w sprawie nieprzestrzegania przepisów Konwencji Genewskiej o szkolnictwie mniejszościowym	8	N	N	T	T	T	T	?	T	P
22.	KChZL	wśl.	w sprawie nieposłusznosci Magistratu w Tarnowskich Górach wobec poleceń Wydziału Oświecenia Publicznego w sprawie zawieszenia w urzędzie tamtejszego kierownika Wyższej Szkoły Żeńskiej	9	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
23.	KChZL	wśl.	w sprawie nieprawego zajmowania domów po byłych pruskich urzędnikach celnych	11	N	N	T	N	N	—	—	—	—
24.	KNPR	wśl.	w sprawie wydalenia 30% załogi robotników z Fabryki Azotu w Chorzowie	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
25.	KNPR	wśl.	w sprawie zatrudniania obcokrajowców w budownictwie wierzchnim i w pracach ziemnych w Województwie Śląskim	11	N	N	T	N	N	—	—	—	—

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
26.	KChZL	wśl.	w sprawie zarzutów czynionych p. Emilowi Sznape, dyrektorowi seminarium nauczycielskiego w Bobruku, przez profesorów tego zakładu w sprawie presji politycznej na uczniów	10	N	N	T	T	N	—	—	—	—
27.	KNPR	wśl.	w sprawie świętowania w kopalni „Bóg z nami” w Łaziskach Średnich	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
28.	KPPS	wśl.	w sprawie stabilizacji pracowników kolejowych na Śląsku Cieszyńskim	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
29.	KN	wśl.	w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku	8	N	N	T	N	T	N	?	N	NP.
30.	KNPR	wśl.	w sprawie niewypłacenia nadpłat do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich	6	N	N	T	T	N	—	—	—	—
31.	KPPS	wśl.	w sprawie bezprawnej rewizji przez policję w księgarni robotniczej, oraz skonfiskowania książek	8	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
32.	KChD	wśl.	w sprawie przydziału lokali dla polskich towarzystw w Bielsku	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
33.	KPPS	wśl.	w sprawie postępowania policji wojewódzkiej wobec strajkujących robotników w Bielsku	7	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
34.	KNPR	wśl.	w sprawie wykonania dotychczasowych uchwał sejmowych, dotyczących regulacji Wisły i jej dopływów na terenie Śląska Cieszyńskiego	6	N	N	T	N	N	—	—	—	—
35.	KNPR	wśl.	w sprawie nieodpowiedniego funkcjonowania władz skarbowych	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
36.	KPPS	wśl.	w sprawie zamknięcia zakładu drukarskiego <i>Volkswille</i>	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
37.	KPPS	wśl.	w sprawie trudności paszportowych, stosowanych przez władze polskie wobec robotników	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
38.	KChZL	wśl.	w sprawie odnowienia kościoła katolickiego w wiosce Wielkim Żygliń w powiecie tarnogórskim	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
39.	KChZL	wśl.	w sprawie nadużyć rzeźników w Królewskiej Hucie	10	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
40.	KN	wsl.	w sprawie opłat za przedłużenia kart cyrkulacyjnych	9	N	N	T	N	N	—	—	—	—

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
41.	KChZL	wśl.	w sprawie wydalenia w hucie pokoju w Nowym Bytomiu 30 sił żeńskich z pracy, jako też usunięcia z pracy p. Opielei, radcy zakładowego, który występował w ich obronie	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
42.	KPPS	wśl.	w sprawie nieprzestrzegania przez prokuratora w Rybniku postanowień Ustawy Konstytucyjnej, w sprawie nietykalności poselskiej	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
43.	KChZL	wśl.	w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów w Kinoteatrze Kammerlichtspiele w Katowicach	11	N	N	T	T	N	—	—	—	—
44.	KChZL	wśl.	w sprawie przepełnienia stacji granicznych górnośląskich	—	—	—	T	N	—	—	—	—	—
45.	KChZL	wśl.	w sprawie zaopatrzenia szkół w węgiel	11	N	N	T	N	N	—	—	—	—
46.	Wszystkie kluby Sejmu Śląskiego	wśl.	w sprawie wstrzymania wypłaty diet posłom Sejmu Śląskiego na styczeń 1924 r.	9	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
47.	KChZL	wśl.	w sprawie prowokacyjnego postępowania inspektora Strauba w hucie Gieschego w Szopienicach i urzędnika Taucherta w Hucie Baildona	11	N	N	T	T	N	—	—	—	—
48.	KNPR	wśl.	w sprawie ustanowienia kierownika Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
49.	KChZL	wśl.	w sprawie natychmiastowego zawieszenia p. Michatza w urzędowaniu jako burmistrza miasta Tarnowskich Gór, oraz jako członka Rady Wojewódzkiej, pociągnięcia go do odpowiedzialności za powstałe wskutek jego zaniedbania straty dla tegoż miasta, oraz do wytoczenia mu dochodzenia dyscyplinarnego	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
50.	Komisja Socjalna Sejmu Śląskiego	wśl.	w sprawie inwalidów wojennych względnie ich pozostałych	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
51.	KPPS	wśl.	w sprawie niedopuszczania obywatela polskiego prof. Adama Czerbaka w Katowicach do wykładów na temat „Potęga woli i magnetyzmu” 14 i 15 lutego 1924 r.	9	N	N	T	N	N	—	—	—	—
52.	KNPR	wśl.	w sprawie masowych wypowiedzeń w Hucie Laury	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
53.	KN	wśl.	w sprawie wydanego przez Policję w Bielsku rozporządzenia o posługiwaniu się w lokalach itp. językiem niemieckim	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
54.	KChD	wśl.	w sprawie opieszałego traktowania spraw inwalidzkich przez Główny Urząd Rent Wojskowych	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
55.	KNPR	wśl.	w sprawie pogwałcenia ustawy o Radach zakładowych przez dyrekcję w Wojewódzkim Zakładzie dla umysłowo chorych w Rybniku oraz akceptowaniu tegoż rozporządzenia przez Radę Wojewódzką	6	N	N	T	T	N	—	—	—	—
56.	KNPR	wśl.	w przedmiocie stosowania rozporządzenia dot. zmniejszania najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej z dnia 9. XII.1919 r. /Dz. Ust. Rzeczy Niem. str.1968./	9	N	N	T	N	N	—	—	—	—
57.	Wszystkie kluby polskie Sejmu Śląskiego	wśl.	w sprawie wyroku sądu lipskiego	30	N	N	T	N	T	N	?	N	P
58.	Wszystkie kluby Sejmu Śląskiego	wśl.	dotycząca nieuwzględnienia wydatków na zaopatrzenie inwalidów na Górnym Śląsku w preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej	9	N	N	T	N	N	—	—	—	—
59.	KN	wśl.	dotycząca wypowiedzenia pracy Taszkemu i Wróblowi przez Fabrykę Związków Azotowych w Sieńmianowicach	11	N	N	T	N	N	—	—	—	—
60.	KChD, KNPR, Kath. Volkspartei KN	wśl.	w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach	25	N	N	T	N	T	N	?	N	P

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
61.	KNPR	wśl.	w sprawie zatrzymania dotychczasowych zasiłków dla bezrobotnych Województwa Śląskiego	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
62.	KNPR	wśl.	w sprawie nielegalnego wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym i wysnuwających się z niej rozporządzeń wykonawczych na terenie Województwa Śląskiego	9	N	N	T	N	N	—	—	—	—
63.	KPPS	wśl.	w sprawie postępowania funkcjonariusza policji wojewódzkiej, posterunkowego Kani w Jasienicy wobec robotnika p. Podstawnego, zamieszkałego w Jasienicy, nr 266	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
64.	KNPR	wśl.	w sprawie lokautu rzemieślników i robotników Województwa Śląskiego, wydane przez pracodawców górnośląskich	7	N	N	T	T	N	—	—	—	—
65.	KPPS	wśl.	w sprawie niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych ponad 13 tygodni przez Okręgowy Zarząd Funduszu Bezrobotnych w Cieszynie	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
66.	KPPS	wśl.	w sprawie niewypłacania rezerwistom powołanym na ćwiczenia, wzgl. ich rodzinom zasiłków przewidzianych ustawą państwową z dnia 26.VI.1925 r./Dz.Ust. 75/ oraz ustawą z dnia 22.III.1923 r./ Dz. Ust. 37/	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
67.	KChD	wśl.	w sprawie wstrzymania zasiłków dla bezrobotnych nieobjętych ustawą o bezrobociu a pobierających zasiłki z tak zwanej „Akcji Wojewódzkiej”	8	N	N	T	T	N	—	—	—	—
68.	KChD	wśl.	w sprawie wstrzymania przez Urząd Skarbowy w Siemianowicach udziałów podatków należących się gminom	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
69.	KChD	wśl.	w sprawie zalegającej wypłaty należności pracownikom administracji i lecznic Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
70.	KPPS	wśl.	w sprawie nieubezpieczenia z funduszu bezrobocia robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
71.	KPPS	wśl.	w sprawie wybryków i zaniedbywań w urzędowaniu ze strony sołtysa z W. Dąbrówki p. Błaszczyka	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
72.	KChD	wśl.	w przedmiocie dokonanego przez Śląski Urząd Wojewódzki w dniu 1. marca 1926 r. nieprawidłowego rozdziału hurtowni tytoniowych w miejscowościach Katowice, Królewska Huta, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Lubliniec, Siemianowice, Wirek, Żory i Ruda	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
73.	KPPS	wśl.	do preliminarza budżetowego na rok 1926, do części II, dział III, rozdział I, §1-wydatki-	5	N	N	T	N	N	—	—	—	—
74.	KN	wśl.	w sprawie napadu na obywateli polskich narodowości niemieckiej w Rudzie, Rydułtowie itp. przez powstańców	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
75.	KNPR	wśl.	w sprawie przyjęcia zwolnionych funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego przy zastosowaniu § 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej	6	N	N	T	N	N	—	—	—	—
76.	KPPS	wśl.	w sprawie wykonywania pośrednictwa pracy dla zawodu gastronomicznego przez Teodora Ginsła przy ulicy Młyńskiej w Katowicach	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
77.	KNPR	wśl.	w sprawie obsadzenia posady dyrektora w szkole wydziałowej imienia Marii Konopnickiej w Cieszynie	9	N	N	T	N	N	—	—	—	—
78.	KNPR	wśl.	w sprawie uregulowania świadczeń względnie przyspieszenia podziału majątku spółki Brackiej przez Rząd Centralny w myśl umowy polsko-niemieckiej z dnia 27. sierpnia 1922 r.	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
79.	KChD	wśl.	w sprawie niewłaściwego postępowania kierownika szkoły w Bijasowicach p. Leszczyńskiego podczas urzędowej konferencji nauczycielskiej w Pszczynie	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—
80.	KN	wśl.	w sprawie braku wagonów /węglarek/ w obwodzie przemysłowym Górnego Śląska	9	N	N	T	T	N	—	—	—	—

c.d. tabeli 1

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
81.	KChD, KNPR	wśl.	w sprawie konfiskaty gazet polskich	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
82.	KPPS	wśl.	w sprawie pobicia obywatela Roberta Moja, zamieszkałego w Kaczychach Nr 9 przez posterunkowych Dobosza i Garusa z posterunku w Pogwizdowie	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
83.	KNPR	wśl.	w sprawie wstrzymania wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym w Województwie Śląskim	6	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
84.	KPPS	wśl.	w sprawie rzekomej reorganizacji Straży Granicznej	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
85.	KChD, KNPR	wśl.	w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem na redaktora Zabawskiego	11	N	N	T	N	T	N	?	N	NP.
86.	KPPS	wśl.	w sprawie nieprzyjmowania pracowników kolejowych zamieszkałych na terenie Województwa Śląskiego, zgłaszających się do pracy po ukończeniu obowiązkowej służby wojskowej przez Dyрекcję Kolei w Krakowie	8	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
87.	KChD	wśl.	w sprawie delegowania przedstawicieli Skarbu Śląskiego do Rady Nadzorczej Przedsiębiorstwa Osadniczego „Ślązak”	11	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
88.	KChD	wśl.	w sprawie regulacji Wisły	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
89.	KPPS	wśl.	w sprawie budowy dworca w Cieszynie	8	N	N	onz	?	N	—	—	—	—
90.	KChD	wśl.	w sprawie usunięcia ks. Dr. Jelity jako dyrektora komunalnego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego i żeńskiego humanistycznego w Siemianowicach	7	N	N	T	N	N	—	—	—	—

Objaśnienia: **A** — nazwa interpelującego klubu (komisji); **B** — nazwa organu interpelowanego; **C** — tytuł interpelacji; **D** — liczba podpisów pod interpelacją; **E** — czy interpelanci wyrazili z góry zgodę na pisemną formę odpowiedzi?; **F** — czy marszałek Sejmu pytał, kiedy organ interpelowany zechce udzielić wyjaśnień?; **G** — czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?; **H** — czy odpowiedź została udzielona w ciągu trzech tygodni?; **I** — czy marszałek umieścił interpelację na porządku dziennym?; **J** — czy marszałek udzielił głosu do uzasadnienia interpelacji?; **K** — czy wojewoda, względnie Rada Wojewódzka, udzieliły, względnie odmówiły odpowiedzi w formie ustnej?; **L** — czy marszałek otworzył dyskusję na wniosek poparty przez co najmniej dziesięciu posłów?; **M** — czy Sejm przyjął, wzgl. nie przyjął odpowiedzi do wiadomości?

Skróty: KChD — Klub Chrześcijańskiej Demokracji; KChZL — Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego; KNPR — Klub Narodowej Partii Robotniczej; KN — Klub Niemiecki; KPPS — Klub Polskiej Partii Socjalistycznej; RW — Rada Wojewódzka; wśl. — wojewoda śląski; N — nie; T — tak; onz — odpowiedzi nie znaleziono; P — Sejm przyjął odpowiedzi do wiadomości; NP — Sejm nie przyjął odpowiedzi do wiadomości.

Wykorzystanie danych zawartych w tabeli 1 umożliwia udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu przepisy art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego były w praktyce interpelowania przestrzegane, a w jakim stopniu praktyka była z przepisami niezgodna.

1.2.3.1. Komentarz do tabeli 1

Ad A — nazwa interpelującego klubu; komisji sejmowej.

Klub Chrześcijańskiej Demokracji interpelował 26 razy; Klub Narodowej Partii Robotniczej — 21 razy; Klub Niemiecki — 10 razy; Klub Polskiej Partii Socjalistycznej — 25 razy; interpelacje wspólne — 8.

Ad B — nazwa organu interpelowanego.

Zgodnie z art. 14 statutu organicznego województwa śląskiego Sejm Śląski miał prawo interpelowania dwóch organów administracji wojewódzkiej, tj. wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Z tabeli wynika, że I Sejm Śląski interpelował wyłącznie wojewodę śląskiego, mimo że w kilku przypadkach treść interpelacji mogła dotyczyć czynności Rady i podległych jej organów samorządu powiatowego czy gminnego. Dwie były przyczyny takiego stanu. Po pierwsze, fakt, że wojewoda był przewodniczącym Rady, a więc interpelowanie Rady Wojewódzkiej było pośrednio także interpelowaniem wojewody. Po drugie, fakt, że nie powołano, przewidzianych w art. 14 statutu, departamentów administracyjnych Śląskiej Rady Wojewódzkiej. W konsekwencji zadania przygotowania odpowiedzi na interpelacje musiały przejąć właściwe rzeczowo wydziały Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Ad C — tytuł interpelacji.

Komentarz do rubryki C tabeli przedstawię w punkcie 1.2.4. pracy (*Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby I Sejmu Śląskiego*).

Ad D — liczba podpisów pod interpelacją.

Jednym z formalnych warunków dopuszczalności interpelacji było jej poparcie podpisami przynajmniej 7 posłów.

Regulaminowy wymóg złożenia co najmniej 7 podpisów został spełniony w 87 interpelacjach. Z powodu braku oryginałów dwóch interpelacji, wniesionych przez dwie komisje Sejmu Śląskiego, nie mamy pewności, czy te dwie interpelacje podpisało 7 posłów. Trzeba jednak założyć, że i tu dotrzymano wymogu minimalnego poparcia interpelacji podpisami 7 posłów, gdyż w przeciwnym razie marszałek nie mógłby interpelacji przyjąć. Uwzględniając fakt,

że interpelujące komisje miały skład 7-osobowy, dochodzimy do wniosku, że skuteczne wniesienie interpelacji wymagało podpisów wszystkich członków komisji.

Rubryka D tabeli pokazuje, że największe poparcie (30 podpisów) otrzymała interpelacja w sprawie wyroku sądu lipskiego, łącząca na narodowej płaszczyźnie wszystkie polskie kluby poselskie. Wysokie poparcie (25 podpisów) uzyskała również interpelacja w sprawie kościoła starokatolickiego w Katowicach, pod którą podpisali się zarówno posłowie polscy z Klubu Chrześcijańskiej Demokracji, z Klubu Narodowej Partii Robotniczej, jak i posłowie niemieccy z frakcji Deutsche Katholische Volkspartei Klubu Niemieckiego. Dziesięć podpisów figuruje pod 9 interpelacjami; 9 — pod 12 interpelacjami; 8 — pod 24 interpelacjami. Są wreszcie interpelacje, które nie osiągnęły minimalnego progu poparcia. Skrajnie niskie poparcie — zaledwie 5 podpisów — uzyskały dwie interpelacje: interpelacja w sprawie nieregularnego wypłacania w powiatach pszczyńskim i rybnickim rent dla wdów i sierot po poległych żołnierzach i powstańcach (nr 13) oraz interpelacja w sprawie preliminarza budżetowego na rok 1926 (nr 73). Mimo wady formalnej tych interpelacji marszałek Wolny przesłał je wojewodzie śląskiemu.

Tak więc w sprawie liczby podpisów pod interpelacją należy odnotować prawie pełną zgodność praktyki interpelowania z przepisami regulaminów I Sejmu Śląskiego.

Ad E — czy interpelanci wyrażali z góry swą zgodę na pisemną formę odpowiedzi?

Artykuł 44 ust. 2 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego dotyczył wprowadzenia drugiego okresu interpelowania, tj. formy odpowiedzi na interpelacje. Do okresu pierwszego odnosił się w tym znaczeniu, że określenie formy odpowiedzi powinno się znaleźć w samej interpelacji.

Rubryka E tabeli ma dać odpowiedź na pytanie, czy wyjaśnienia interpelowanych przybierały postać pisemną, czy ustną. Treść tej rubryki wykazuje ścisły związek z art. 44 ust. 3 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego, zgodnie z którym:

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Przytoczony przepis oznacza, że regułą miały być odpowiedzi ustne, natomiast odpowiedzi pisemne możliwe były jedynie wtedy, gdy interpelant wyraził z góry zgodę na taką formę.

W archiwaliach Sejmu Śląskiego, Śląskiej Rady Wojewódzkiej i Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego nie udało się odnaleźć znacznej części odpowiedzi na interpelacje. Natomiast w przypadkach, w których interpelowany złożył sto-

sowne wyjaśnienia, niemal wszystkie odpowiedzi przybrały formę pisemną, mimo że teksty 87 interpelacji nie zawierały wyrażonej z góry zgody interpelantów na tę formę odpowiedzi.

W 3 przypadkach interpelanci prosili o odpowiedź ustną. Zresztą zupełnie niepotrzebnie, gdyż taka forma odpowiedzi miała być normą (art. 44 ust. 3 regulaminu).

Teksty tylko 5 interpelacji wyrażały zgodę na pisemną odpowiedź⁵⁸².

Praktyka interpelowania była w ten sposób w oczywistej sprzeczności z art. 44 ust. 3 śląskich regulaminów obrad, gdyż odpowiedź na piśmie, określona w regulaminie jako forma wyjątkowa, okazała się w rzeczywistości formą stałą i jedyną. Tak więc konfrontacja praktyki interpelowania z przepisami regulaminu ujawnia pierwszą rozbieżność prawa stanowionego z prawem stosowanym w pierwszym okresie interpelowania.

Ad F — czy marszałek Sejmu pytał, kiedy organ interpelowany zechce udzielić wyjaśnień?

Zgodnie z art. 44 ust. 1 zdanie drugie regulaminu:

Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Wojewodzie, względnie Radzie Wojewódzkiej, z zapytaniem, kiedy zechce udzielić wyjaśnień.

Taka formuła przepisu oznaczała, że marszałek był prawnie zobowiązany do sformułowania takiego pytania. W praktyce było odwrotnie. Otóż w żadnym z 89 pism przewodnich, przy których marszałek przysyłał wojewodzie poświadczone odpisy interpelacji⁵⁸³, szef śląskiego parlamentu nie zadał tego pytania. To drugi przypadek rozbiegu między prawem stanowionym a prawem stosowanym.

W rezultacie sformułowany na podstawie art. 45 Tymczasowego Regulaminu Obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku art. 44 ust. 1 zdanie drugie obu regulaminów śląskich okazał się w praktyce martwy.

Ad G — czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?

⁵⁸² *Interpelanci zgadzają się na odpowiedź na piśmie.* (Interpelacja nr 9); *Tymczasem zadowolimy się odpowiedzią pisemną.* (Interpelacja nr 54); *Odpowiedź prosimy na piśmie.* (Interpelacja nr 67 i nr 68); *Odpowiedź prosimy przysłać nam na piśmie.* (Interpelacja nr 79).

⁵⁸³ W I Sejmie Śląskim interpelowano wprawdzie 90 razy, ale jedna z interpelacji (interpelacja oznaczona w tabeli 1 numerem 46) nie została wysłana do wojewody; prawdopodobnie dlatego, że dotyczyła zbyt błahej sprawy.

1.2.3.2. Odpowiedzi na interpelacje, których treść dotyczyła spraw poza województwem śląskim

Interpelacje formułowane były na podstawie faktów, zdarzeń, działań czy zaniechań organów administracji, położonych w granicach województwa śląskiego. Granice województwa śląskiego stanowiły w ten sposób granice właściwości miejscowej adresatów interpelacji, tj. wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Niekiedy materie, będące treścią interpelacji, wykraczały poza granice województwa śląskiego, odnosząc się do postępowania organów administracji np. województwa krakowskiego, jeśli działanie czy zaniechanie obcej, tj. nieśląskiej, administracji wykazywało ścisły związek ze sprawami Śląska czy jego mieszkańców. Tak było np. w interpelacji nr 28, w której interpelanci skarżyli się wojewodzie śląskiemu, że krakowska dyrekcja kolei państwowych nie chce zatrudnić Ślązaków po odbyciu służby wojskowej, mimo że przed służbą wojskową byli w krakowskiej dyrekcji zatrudnieni. Tak też było w interpelacji nr 34, dotyczącej prac przy regulacji Wisły, gdyż pracami regulacyjnymi kierowały organy administracji województwa krakowskiego, ale negatywne skutki tych prac, np. zalewanie przez Wisłę śląskiego brzegu, ponosili mieszkańcy województwa śląskiego.

W obu przypadkach interpelanci skierowali interpelację do wojewody śląskiego, mimo że formalnie nie był on zobowiązany do udzielania odpowiedzi na takie interpelacje, jako że dotyczyły postępowania niepodlegających mu organów administracji. Udzielił jednak odpowiedzi, wykorzystując wyjaśnienia organów krakowskich. W przypadkach tych wojewoda śląski występował więc jako swego rodzaju pośrednik między wojewodą krakowskim a interpelantami, którego ci bezpośrednio interpelować nie mogli.

1.2.3.3. Odpowiedzi na interpelacje w sprawach administracji specjalnej (niezespólonej)

W kilku interpelacjach interpelanci poruszali sprawy postępowania organów administracji niezespólonej (specjalnej), a więc organów niepodlegających wojewodzie. Tak było np. w interpelacji Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej, dotyczącej aresztowania 21 listopada 1922 roku posła Wiktora Rumpfelta (interpelacja nr 7). Jak wiadomo, administracja wymiaru sprawiedliwości, jako jedna

z 15 rodzajów administracji niezespolonej (specjalnej)⁵⁸⁴, nie podlegała śląskiemu wojewodzie, jako szefowi administracji ogólnej (zespolonej). Mimo to marszałek Wolny przesłał interpelację wojewodzie. Nie mamy pewności, czy wojewoda zażądał wyjaśnień od prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach dr. Agenora Frendla. Najprawdopodobniej tak było, gdyż Sejm Śląski nie miał prawa interpelowania organów administracji wymiaru sprawiedliwości. W każdym razie prezes Frendl odpowiedział na interpelację tego samego dnia, kiedy została przekazana wojewodzie.

W ten sposób — za pośrednictwem wojewody — interpelanci uzyskali od prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach wyjaśnienia na temat przyczyn aresztowania posła Wiktora Rumpfelta, mimo że interpelowanie wojewody w tej sprawie było, z prawnego punktu widzenia, skazane na niepowodzenie.

Sprawa naruszenia immunitetu poselskiego znalazła wyraz także w interpelacji posła Biniszkiwicza i towarzyszy w sprawie nieprzestrzegania postanowień ustawy konstytucyjnej w sprawie nietykalności poselskiej przez prokuratora w Rybniku. Interpelacja nr 42, wniesiona 19 grudnia 1923 roku, dotyczyła Wojciecha Mokrego, posła Klubu PPS, którego — oskarżonego o namawianie do strajku generalnego w listopadzie 1923 roku — policja w Chwałowicach przesłuchiwała dwukrotnie, wykonując polecenie prokuratora przy Izbie Karnej w Rybniku.

Wojewoda śląski przekazał interpelację ministrowi sprawiedliwości, gdyż — jak pisał do marszałka Wolnego — *wspomniana sprawa bowiem w myśl obowiązujących ustaw o ustroju władz do mojego zakresu działania nie należy*. W tej sytuacji pełniący obowiązki wojewody śląskiego Tadeusz Koncki był jedynie pośrednikiem, a autorem odpowiedzi na interpelację (z 7 kwietnia 1924 roku) był minister sprawiedliwości. Takie stwierdzenie potwierdza zresztą zarówno pierwsze zdanie odpowiedzi (*Na pismo z dnia 5/I 1924 Ministerstwo Sprawiedliwości przesyła następujące wyjaśnienie[...]*), jak i pismo wojewody śląskiego do marszałka Wolnego z 4 kwietnia 1924 roku (*[...] mam zaszczyt przesłać Panu Marszałkowi wyjaśnienie Ministerstwa Sprawiedliwości*).

26 listopada 1926 roku poseł Kazimierz Rakowski wniósł do marszałka — w imieniu trzech polskich klubów — interpelację w sprawie wyroku sądu lip-

⁵⁸⁴ Z upływem czasu, w związku z pogłębiającą się specjalizacją, rosła liczba rodzajów administracji specjalnej, niezwiązanych z organami administracji ogólnej i niepodlegających tym organom. W Polsce międzywojennej było ich piętnaście (W. Kumaniecki, J.S. Langrod, S. Wachholz: *Zarys ustroju, postępowania i prawa administracyjnego w Polsce*. Kraków—Warszawa 1939, s. 34—36; W. Witkowski: *Historia administracji w Polsce 1764—1989*. Warszawa 2012, s. 336), obecnie ich liczba przekracza dwieście.

W województwie śląskim było trzynaście rodzajów administracji specjalnej, gdyż wojewodzie śląskiemu podlegała również administracja szkolnictwa i skarbowości: *Zasada zespolenia sięga w wojew. śląskim dalej, niż w pozostałych województwach, skoro wojewodzie podlegają również sprawy szkolne i skarbowe*. (W. Kumaniecki, J.S. Langrod, S. Wachholz: *Zarys ustroju...*, s. 98); W. Witkowski: *Historia administracji...*, s. 354).

skiego (interpelacja nr 57). Przedmiotowa interpelacja poruszała sprawy związane ściśle z wyrokiem Sądu Najwyższego w Lipsku w procesie powstańców śląskich, jak też z działaniem polskiego ministra spraw wojskowych. Interpelacja została skierowana do wojewody, mimo że poruszana w niej materia, należąc niewątpliwie do administracji specjalnej, zdecydowanie wykraczała poza granice jego rzeczowej (przedmiotowej) właściwości. Jeśli uwzględnić nadto fakt, że i właściwość miejscowa wojewody, określona granicami województwa śląskiego, nie obejmowała działań organów usytuowanych w Warszawie czy w Republice Saskiej (a konkretnie — w Lipsku), to jedynym elementem, swego rodzaju łącznikiem, wiążącym rzeczoną interpelację z wojewodą śląskim, była okoliczność, że wyrok Sądu Najwyższego w Lipsku dotyczył powstańców śląskich.

Tę nietypową interpelację wojewoda Mieczysław Bilski przesłał do Warszawy; prawdopodobnie do ministra spraw wewnętrznych, któremu personalnie podlegał. Ustnej odpowiedzi na interpelację udzielił wojewoda Bilski, *z polecenia mojego Rządu*, na 108. posiedzeniu Sejmu Śląskiego, które odbyło się 14 stycznia 1925 roku. Także w przypadku odpowiedzi na tę interpelację wojewoda nie udzielał merytorycznej odpowiedzi, lecz występował jedynie w charakterze pośrednika między interpelantami a rządem.

W odpowiedzi (por. odpowiedź na interpelację nr 57) rząd wskazał pośrednio, że posłowie Sejmu Śląskiego nie mają prawa interpelowania w sprawie mającej *charakter polityczny, ogólnopolskowy. Właściwym forum dla wytaczania podobnych spraw, jest Sejm Rzeczypospolitej, w którym także śląska ludność posiada swoich przedstawicieli*. Mimo uznania przez rząd niewłaściwości Sejmu Śląskiego w sprawach o charakterze politycznym i ogólnopolskowym, rząd — ustami wojewody Bilskiego — udzielił Sejmowi Śląskiemu *pewnych informacji autentycznych dotyczących tej materii*, czyli nie uchylił się od merytorycznej odpowiedzi.

Procedowanie w sprawie tej interpelacji było zresztą od początku do końca nietypowe. Oto bowiem tuż po wniesieniu interpelacji marszałek Wolny wezwał posła Wiktora Rumpfelta, jej autora, do jej uzasadnienia, czego art. 44 regulaminu obrad nie przewidywał. Nadto wojewoda — uznając swoją niewłaściwość — przekazał interpelację rządowi, tym samym uznając milcząco, że Sejm Śląski ma prawo interpelowania rządu i jego ministrów. Rząd, udzielając — głosem wojewody — merytorycznej odpowiedzi na interpelację, uznał — *per facta concludentia* — że śląski parlament może interpelować także centralne organy administracji. Na samym końcu wreszcie odpowiedź wojewody poddano procedurze, określonej w art. 44 regulaminu, tj. przewidzianej dla interpelowania wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Finałem takiego procedowania była dyskusja, zresztą dopuszczona bez poprzedzającego ją wniosku, i głosowanie, w którego wyniku Sejm przyjął odpowiedź wojewody do wiadomości.

Przypomnieć trzeba, że art. 44 obu regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego wymieniał trzech adresatów interpelacji: wojewodę śląskiego, Śląską Radę Wojewódzką i Rząd. Umieszczenie w regulaminach Rządu, jako trzeciego podmiotu interpelowanego, było w oczywistej sprzeczności z art. 14 statutu organicznego, zgodnie z którym Sejm Śląski mógł interpelować dwa organy administracji śląskiej, tj. wojewodę śląskiego i Śląską Radę Wojewódzką. Z juredycznego punktu widzenia przyznanie posłom Sejmu Śląskiego prawa interpelowania Rządu było jednoznacznie sprzeczne z prawem, a jako takie — bezwzględnie nieważne. Nie trzeba specjalnie dowodzić, bo wynika to bezpośrednio z hierarchii norm prawnych, że przepis art. 44 regulaminu, przyjętego w formie uchwały Sejmu, nie był w stanie znowelizować art. 14 statutu organicznego, uchwalonego przez Sejm Ustawodawczy w formie ustawy konstytucyjnej. Ponadto, co wynika z naszych rozważań na temat genezy art. 44 obu regulaminów, artykuł ten dość wiernie wzorował się na artykule 45 regulaminu Sejmu Ustawodawczego, z 15 września 1921 roku, skąd został bezkrytycznie przejęty. Na 2. i 32. posiedzeniu I Sejmu Śląskiego, przyjmujących obydwa regulaminy, żaden z posłów nie komentował — ani pozytywnie, ani krytycznie — wprowadzenia możliwości interpelowania także rządu.

Przedstawione trzy interpelacje, dotyczące spraw z zakresu administracji specjalnej (niezespólonej), a więc administracji niepodlegającej wojewodzie, pokazują inny sposób procedowania w udzielaniu odpowiedzi (wyjaśnień) na takie interpelacje. Inny niż w przypadku administracji ogólnej (zespólonej), która wojewodzie podlegała. Procedowanie w zakresie takich interpelacji polegało na tym, że marszałek Wolny przysyłał interpelację wojewodzie, mając świadomość, że organów administracji specjalnej (zarówno szczebla lokalnego, jak i centralnego) bezpośrednio interpelować nie może. Wojewoda zaś, uznając się za niekompetentnego, przysyłał interpelację do załatwienia właściwym organom administracji specjalnej (w analizowanych wyżej interpelacjach: prezesowi Sądu Apelacyjnego w Katowicach; ministrowi sprawiedliwości; rządowi). Przygotowane przez nie odpowiedzi (wyjaśnienia) przekazywał marszałkowi wojewoda śląski, działający zarówno na początku procedury interpelowania, jak i na jej końcowym etapie, w charakterze pośrednika. Taka procedura rozszerzała w praktyce możliwości interpelowania nie tylko wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej, lecz także organów administracji specjalnej, w tym nawet szczebla centralnego. Przewidziane w art. 44 interpelowanie Rządu przez Sejm Śląski, w teorii prawa uznane za sprzeczne z prawem i nielegalne, stało się — dzięki omawianej procedurze — w praktyce dopuszczalne i możliwe.

Ad H — Czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?

Z danych zawartych w rubryce H wynika, że spośród odpowiedzi, które udało się znaleźć w śląskich archiwaliach, tylko nieliczne zostały nadesłane mar-

szalkowi w przepisany terminie. W przypadkach, w których wojewoda nadsyłał odpowiedzi dwukrotnie, wyjaśniając parcjalne pytania zawarte w interpelacji, spóźnione były zarówno pierwsze, jak i drugie odpowiedzi.

Przyczyną spóźnionych — niekiedy znacznie — odpowiedzi na interpelacje był długi czas zbierania materiałów do odpowiedzi. Nadto w przypadku interpelacji dotyczących działów administracji specjalnej, z natury rzeczy niepodlegających wojewodzie, w których wojewoda konsultował z władzami naczelnymi, jakiej odpowiedzi ma udzielić interpelantom, pozostawało wojewodzie oczekiwać nadejścia z Warszawy instrukcji, bez jakichkolwiek możliwości urgencji. Także to mogło istotnie wpływać na przekraczanie trzytygodniowego terminu udzielania odpowiedzi.

Ad I — Czy marszałek umieścił interpelację na porządku dziennym?

Dane zawarte w rubrykach od I do M dotyczą trzeciego okresu interpelowania, tj. czynności marszałka, interpelantów, organu interpelowanego, wreszcie całej Izby po otrzymaniu odpowiedzi (wyjaśnienia) interpelowanego.

Przypomnijmy zatem, że po nadejściu odpowiedzi na interpelację, a w każdym razie nie później niż po upływie trzech tygodni, licząc od otrzymania interpelacji przez jej adresata, marszałek Sejmu był zobowiązany do umieszczenia interpelacji na porządku dziennym posiedzenia plenarnego Sejmu (art. 44 ust. 1 zdanie trzecie regulaminów).

Niemal zupełny brak danych w rubryce I dowodzi, że marszałek Sejmu Śląskiego prawie w ogóle nie wypełniał ciążącego na nim obowiązku, tj. w przeważającej liczbie przypadków nie umieszczał interpelacji na porządku dziennym. A takie postępowanie marszałka zamykało drogę do kolejnych czynności trzeciego okresu, czyli do dyskusji nad interpelacją i odpowiedzią, oraz do kończącego dyskusję ustosunkowania się Sejmu do odpowiedzi, wyrażonego w uchwale plenum o przyjęciu, względnie o nieprzyjęciu odpowiedzi do wiadomości. W tym stanie rzeczy nie dziwi prawie zupełny brak danych w rubrykach od J do M tabeli 1.

Na oryginale interpelacji nr 63 (postępowanie policji wobec robotnika Podstawnego) widnieje odręczna dekretna marszałka: *2. Na przyszły porządek obrad, jeżeli Wojewoda nie odpowie na piśmie. K. 8/7 25 r. Wolny*⁵⁸⁵.

Z dekretacji wynika *a contrario*, że jeśli wojewoda udzielił interpelantom pisemnych wyjaśnień, to umieszczenie interpelacji na porządku dziennym nie nastąpi. Praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim zna jednak przypadki dyskusji na plenum Sejmu, mimo że wojewoda nadesłał pisemną odpowiedź na interpelację. Było też kilka przypadków zamieszczenia interpelacji i odpowiedzi na porządku dziennym nie *sua sponte* marszałka, lecz w drodze interwencji interpelantów. Także to postępowanie marszałka nie było zgodne z postanowie-

⁵⁸⁵ APK, Sejm Śląski 733, s. 380.

niami art. 44 regulaminów śląskiego parlamentu I kadencji, stanowiących jednoznacznie, że obowiązek ten powinien marszałek wypełnić *ex officio*.

Mimo ciężącego na marszałku obowiązku Konstanty Wolny umieścił na porządku dziennym zaledwie pięć interpelacji, tj.: interpelację (nr 21) Klubu Niemieckiego w sprawie nieprzestrzegania przepisów konwencji genewskiej o szkolnictwie mniejszościowym; interpelację (nr 29) Klubu Niemieckiego w sprawie likwidacji niemieckiego oddziału w Szkole Przemysłowej w Bielsku; interpelację (nr 57) posła dr. Rakowskiego i towarzyszy w sprawie wyroku sądu lipskiego; interpelację (nr 60) Klubu ChD, NPR i Kath. Volkspartei w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach; interpelację (nr 85) Klubu ChD i NPR w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem na redaktora Zabawskiego.

Wyrażenie *marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym* wykluczało możliwość umieszczenia jej na wniosek. Tymczasem w pierwszej sprawie Klub Niemiecki wystąpił do marszałka z oficjalnym wnioskiem: *Wniosek Klubu Niemieckiego w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku. Klub Niemiecki prosi p. Marszałka o postawienie interpelacji w sprawie szkoły przemysłowej w Bielsku na porządek dzienny*⁵⁸⁶. Nie potrafimy — z braku źródeł — ustalić, czy postawienie tej interpelacji na porządku dziennym, odbytego 18 lipca 1923 roku, 58. posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego było wynikiem wyłącznie interwencji interpelującego Klubu, czy też, nawet w przypadku jej ewentualnego braku, marszałek i tak podjąłby — *sua sponte* — stosowne czynności.

W pozostałych przypadkach marszałek przysyłał odpisy odpowiedzi interpelującym klubom, oryginał zaś, uznając sprawę za ostatecznie załatwioną, kierował *ad acta*. Najprawdopodobniej wiedział, będąc w ścisłym kontakcie z interpelantami, że wyjaśnienie, udzielone przez adresata interpelacji, interpelujący klub akceptuje i że w związku z tym stawianie interpelacji i odpowiedzi na porządku dziennym posiedzenia plenarnego mija się z celem.

Odnosić należy także rozwiązanie krańcowo różne: domaganie się przez klub postawienia interpelacji na porządku dziennym:

*Odpowiedź na interpelację w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów nie zadowolili ogółu klubu — wobec czego postanowiono domagać się zaprowadzenia komisji cenzuralnej w Katowicach i postawienia odpowiedzi p. Wojewody na porządek obrad jednego z przyszłych posiedzeń. Imieniem klubu przemówi w tej sprawie na plenum p. Szymkowiakówna*⁵⁸⁷.

⁵⁸⁶ APK, Sejm Śląski 734, s. 104. Niedatowany wniosek podpisało 7 posłów Klubu Niemieckiego: Mayer, Pant, Kaczmarczyk, Goldmann, Pawlas, Ulitz, Reitzenstein.

⁵⁸⁷ Protokół 71. posiedzenia Klubu ChZL, które odbyło się 15 stycznia 1924 r. APK, Sejm Śląski 1107, s. 118.

Domaganie okazało się nieskuteczne, gdyż odpowiedź wojewody nie znalazła się na porządku dziennym żadnego posiedzenia plenarnego.

Zaniechania marszałka w kierowaniu interpelacji na sejmowe plenum, jak również podejrzenia, że umieszczanie interpelacji na porządku dziennym posiedzenia mogło być efektem interwencji interpelantów dowodzą, że praktyka interpelowania tworzyła własne reguły procedowania, często niezgodne z przepisami regulaminu obrad.

W przypadku dwóch interpelacji⁵⁸⁸ dekretacja marszałka sugeruje jednoznacznie, że interpelacja może być umieszczona na porządku dziennym jedynie w przypadku, jeśli interpelowany nie da odpowiedzi na piśmie: *Na przyszły porządek obrad, jeżeli Wojewoda nie odpowie na piśmie*⁵⁸⁹; *Na porządek obrad, jeżeli p. Wojewoda nie da odpowiedzi na piśmie*⁵⁹⁰. Tak więc ustna odpowiedź interpelowanego, udzielona na plenarnym posiedzeniu Sejmu, miała zastępować brakującą odpowiedź na piśmie, nie zaś ją dublować. Odmienny wniosek wynika z interpelacji w sprawie wyroku sądu lipskiego. Otóż po uzasadnieniu interpelacji przez jej autora, zresztą niezgodnie z regulaminem, gdyż już w czasie jej przekazania marszałkowi, Konstanty Wolny powiedział: *To jest tylko uzasadnienie. Dyskusja może być wtedy, kiedy p. Wojewoda odpowie, tj. może po 3 tygodniach*⁵⁹¹. Z wypowiedzi marszałka Wolnego wynika, że po pisemnej odpowiedzi wojewody ma nastąpić dyskusja, w ramach której wojewoda udzieli odpowiedzi w formie ustnej. Inaczej więc niż w analizowanych poprzednio przypadkach, marszałek dopuszczał możliwość dwóch odpowiedzi interpelowanego.

Dane zawarte w rubryce I tabeli 1. świadczą o tym, że postępowanie marszałka naruszało reguły, określone w art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego.

I tak, z pięciu rozpatrywanych tu przypadków cztery interpelacje znalazły się na porządku dziennym posiedzenia później niż po upływie trzech tygodni. Nadto: umieszczenie interpelacji na porządku dziennym nastąpiło w jednym przypadku na skutek prośby Klubu Niemieckiego; nie zaś, jak być powinno, działania marszałka z urzędu.

⁵⁸⁸ Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie postępowania funkcjonariusza policji wojewódzkiej, posterunkowego Kani w Jasienicy wobec robotnika p. Podstawnego, zamieszkałego w Jasienicy nr 266; interpelacja nr 63.

Interpelacja posła Grajka i towarzyszy z Klubu NPR w Sejmie Śląskim w sprawie lokautu rzemieślników i robotników Województwa Śląskiego, wydanego przez pracodawców górnośląskich; interpelacja nr 64.

⁵⁸⁹ APK, Sejm Śląski 733, s. 380. Dekretacja dotyczy interpelacji nr 63.

⁵⁹⁰ APK, Sejm Śląski 733, s. 398. Dekretacja dotyczy interpelacji nr 64.

⁵⁹¹ APK, Sejm Śląski 637; spraw. sten. ze 103. pos. Sejmu Śląskiego, 26 listopada 1924 r., łam 24.

Ad J — Czy marszałek udzielił głosu interpelantowi do uzasadnienia interpelacji?

Spśród pięciu analizowanych tu interpelacji marszałek udzielił interpelantowi głosu w celu uzasadnienia interpelacji tylko raz (interpelacja w sprawie nieprzestrzegania przepisów konwencji genewskiej o szkolnictwie mniejszościowym). W trzech przypadkach uzasadnienia interpelacji nie było, natomiast w jednym (interpelacja w sprawie wyroku sądu lipskiego) marszałek uznał za uzasadnienie interpelacji kilka zdań jej autora, dr. Kazimierza Rakowskiego, wypowiedzianych w czasie jej zgłoszenia.

Ad K — Czy wojewoda, względnie Rada Wojewódzka udzieliły, względnie odmówiły odpowiedzi w formie ustnej?

Nieumieszczenie przez marszałka interpelacji i odpowiedzi na porządku dziennym czyniło bezprzedmiotowym udzielenie czy odmówienie ustnej odpowiedzi w czasie plenarnego posiedzenia Sejmu.

Ad L — Czy marszałek otworzył dyskusję na wniosek, poparty przez co najmniej 10 posłów?

Treść rubryki L tabeli 1. ujawnia kolejną niezgodność praktyki z postanowieniami art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, gdyż marszałek Wolny tylko raz otworzył dyskusję nad interpelacją (i nad odpowiedzią na interpelację) na wniosek poparty głosami więcej niż 10 posłów⁵⁹², natomiast w pozostałych czterech przypadkach otworzył dyskusję bez wniosku.

Ad M — Czy Sejm przyjął, względnie nie przyjął odpowiedzi do wiadomości?

Trzeci okres interpelowania, angażujący kilka uczestniczących w niej podmiotów (marszałka, posła uzasadniającego interpelację, co najmniej 7 posłów popierających uzasadnienie interpelacji, co najmniej 10 posłów popierających wniosek o otwarcie dyskusji, większość Sejmu akceptującą lub negującą odpowiedź na interpelację), kończyła uchwała sejmowego plenum o przyjęciu (lub nieprzyjęciu) odpowiedzi do wiadomości.

Sformułowanie *Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości lub jej nie przyjmuje* oznacza, że dyskusja musi się zakończyć uchwałą Sejmu, wyrażającą opinię o odpowiedzi; a więc że taka czynność większości sejmowego plenum jest obligatoryjna.

W wyniku zarządzonych przez marszałka głosowań Sejm Śląski przyjął do wiadomości odpowiedzi wojewody na trzy interpelacje: na interpelację w sprawie nieprzestrzegania przepisów konwencji genewskiej o szkolnictwie mniej-

⁵⁹² APK, Sejm Śląski 574, s. 29; spraw. sten. z 40. pos. Sejmu Śląskiego, 21 marca 1923 r., łam 4.

szościowym; na interpelację w sprawie wyroku sądu lipskiego; na interpelację w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach. Odpowiedzi wojewody na dwie interpelacje: na interpelację w sprawie likwidacji niemieckiego oddziału w Szkole Przemysłowej w Bielsku oraz na interpelację w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z pobiciem redaktora Zabawskiego, Sejm nie przyjął do wiadomości.

W sumie uprawniony jest wniosek, że praktyka trzeciego okresu interpelowania różniła się diametralnie od procedury przewidzianej w art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego.

Prawie to samo można powiedzieć o całym procesie interpelowania, gdyż także jego pierwszy okres, określający obowiązki marszałka (w zakresie pytania o czas spodziewanej odpowiedzi na interpelację), obowiązki interpelantów (w zakresie wyrażania zgody na pisemną formę odpowiedzi) i obowiązki organu interpelowanego (w zakresie udzielania odpowiedzi w ciągu trzech tygodni), potwierdza istnienie wyraźnego rozziwu między postanowieniami art. 44 regulaminów a praktyką.

Przegląd danych, zamieszczonych w tabeli 1., potwierdza, że tylko trzy komponenty przepisów regulaminów o interpelowaniu (tj. artykułu 44 obu regulaminów oraz innych artykułów regulaminów odnoszących się pośrednio do interpelowania) znalazły wierne odzwierciedlenie w praktyce: przewidziana prawem liczba podpisów pod interpelacją; pisemna forma interpelacji; sporządzanie interpelacji w języku polskim.

1.2.4. Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby I Sejmu Śląskiego

W latach 1922—1925 funkcjonowały w Sejmie cztery kluby: Klub Chrześcijańskiej Demokracji (w latach 1922—1924 Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego), Klub Narodowej Partii Robotniczej, Klub Niemiecki i Klub Polskiej Partii Socjalistycznej. W 1925 roku powstał, zresztą istniejący krótko, Klub Związku Pracy. Niedługo przed rozwiązaniem Sejmu powstały w Sejmie w wyniku rozłamów dwa kluby: Klub Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji i Klub Śląskiej Partii Socjalistycznej. Z chronologicznego wykazu interpelacji, wniesionych do łaski marszałkowskiej w całym okresie przedłużonej kadencji I Sejmu Śląskiego, wynika, że zarówno Klub Związku Pracy, jak i powstałe w roku 1928 dwa kluby secesjonistów nie wniosły żadnej interpelacji.

Interpelacje czterech klubów przedstawia — w chronologicznym porządku — zestawienie zawarte w pkt. 1.2.4.1.

1.2.4.1. Interpelacje Klubu Chrześcijańskiej Demokracji⁵⁹³

1. (4). Interpelacja posła Brzuski i innych posłów Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego w sprawie braku cukru i soli (18.10.1922).
2. (8). Interpelacja posła ks. Brzuski i tow. w sprawie usunięcia z pracy na kopalni „Silesia” w Dziedzicach robotników Hodera, Jarolima i Folka (28.11.1922).
3. (9). Interpelacja w sprawie zranienia przez policjanta w Cieszynie dwóch studentów (13.12.1922).
4. (10). Interpelacja w sprawie braku parowozów (14.12.1922).
5. (16). Interpelacja posła Janickiego i towarzyszy w sprawie zbierania składek na tak zwane ofiary Zagłębia Ruhry (27.02.1923).
6. (22). Interpelacja posła Brzuski i towarzyszy w sprawie nieposłuszeńści Magistratu w Tarnowskich Górach wobec poleceń Wydziału Oświecenia Publicznego w sprawie zawieszenia w urzędzie tamtejszego kierownika Wyższej Szkoły Żeńskiej (16.03.1923).
7. (23). Interpelacja posła Brzuski i tow. w sprawie nieprawnego zajmowania domów po byłych pruskich urzędnikach celnych (20.04.1923).
8. (26). Interpelacja posła Brzuski i tow. do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie zarzutów czynionych E. Sznapce, dyrektorowi seminarium nauczycielskiego w Bobrku, przez profesorów tego zakładu w sprawie presji politycznej na uczniów (20.04.1923).
9. (32). Interpelacja posłów Rakowskiego i towarzyszy w sprawie przydziału lokali dla polskich towarzystw w Bielsku (13.07.1923).
10. (38). Interpelacja posłów Lubosa i tow. w sprawie odnowienia kościoła katolickiego w wiosce Wielkim Żyglinie w powiecie tarnogórskim (7.11.1923).
11. (39). Interpelacja posła Lubosa i towarzyszy sprawie nadużyć rzeźników w Królewskiej Hucie (7.11.1923).
12. (41). Interpelacja ks. Brzuski i towarzyszy w sprawie wydalenia w hucie „Pokoju” w Nowym Bytomiu 30 sił żeńskich z pracy, jako też usunięcia z pracy p. Opieli, radcy zakładowego, który występował w ich obronie (12.12.1923).
13. (43). Interpelacja posła Szymkowiakówny i tow. w sprawie wyświetlania niemoralnych filmów w Kinoteatrze Kammerlichtspiele w Katowicach (19.12.1923).
14. (44). Interpelacja posła Mathei i tow. w sprawie przepełnienia stacji granicznych górnośląskich (5.01.1924).

⁵⁹³ Wraz z interpelacjami Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego, przemianowanego w 1924 r. na Klub Chrześcijańskiej Demokracji.

15. (45). Interpelacja posła Kempki i tow. w sprawie zaopatrzenia szkół w węgiel (16.01.1924).
16. (47). Interpelacja posłów Lubosa i tow. w sprawie prowokacyjnego postępowania inspektora Strauba w Hucie Gieschego w Szopienicach i urzędnika Taucherta w Hucie Baildona (17.01.1924).
17. (49). Interpelacja posła Janickiego i tow. w sprawie natychmiastowego zawieszenia p. Michatza w urzędowaniu jako burmistrza miasta Tarnowskich Gór, oraz jako członka Rady Wojewódzkiej, pociągnięcia go do odpowiedzialności za powstałe wskutek jego zaniedbania straty dla tegoż miasta, oraz do wytoczenia mu postępowania dyscyplinarnego (20.01.1924).
18. (54). Interpelacja posła Fojkisa i towarzyszy w sprawie opieszałego traktowania spraw inwalidzkich przez Główny Urząd Rent Wojskowych (14.10.1924).
19. (67). Interpelacja posłów Klubu ChD w sprawie wstrzymania zasiłków dla bezrobotnych nieobjętych ustawą o bezrobociu a pobierających zasiłki z tak zwanej „Akcji Wojewódzkiej” (22.10.1925).
20. (68). Interpelacja posłów Klubu ChD w sprawie wstrzymania przez Urząd Skarbowy w Siemianowicach udziałów podatków należących się gminom (22.10.1925).
21. (69). Interpelacja posła Lubosa i tow. w sprawie zalegającej wypłaty należności pracownikom administracji i lecznic Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach (22.10.1925).
22. (72). Interpelacja posła Wincentego Zuberka i tow. ze Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji w przedmiocie dokonanego przez Śląski Urząd Wojewódzki w dniu 1 marca 1926 r. nieprawidłowego rozdziału hurtowni tytoniowych w miejscowościach Katowice, Królewska Huta, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Lubliniec, Siemianowice, Wirek, Żory i Ruda (9.03.1926).
23. (79). Interpelacja Klubu ChD w sprawie niewłaściwego postępowania kierownika szkoły w Bijasowicach p. Leszczyńskiego podczas urzędowej konferencji nauczycielskiej w Pszczynie (15.09.1926).
24. (87). Interpelacja Klubu ChD w sprawie delegowania przedstawicieli Skarbu Śląskiego do Rady Nadzorczej Przedsiębiorstwa Osadniczego „Ślązak” (11.05.1927);
25. (88). Interpelacja Klubu ChD w sprawie regulacji Wisły (19.10.1927).
26. (90). Interpelacja Klubu ChD do p. Wojewody Śląskiego w sprawie usunięcia ks. Dr. Jelity jako dyrektora komunalnego gimnazjum matematyczno-przyrodniczego i żeńskiego humanistycznego w Siemianowicach (1.08.1928).

W zespole 26 interpelacji Klubu Chrześcijańskiej Demokracji wyróżnić można kilka grup tematycznych. Największą grupę — 7 interpelacji — tworzą interpelacje w sprawach socjalnych. Interpelanci reagowali w nich na braki zaopatrzenia ludności w cukier i sól; na zwolnienie z pracy w kopalni „Silesia” w Dziedzicach trzech robotników; na nadużycia rzeźników w Królewskiej Hucie; protestowali przeciwko wydaleniu robotnic pracujących w hucie „Pokój” w Nowym Bytomiu; pokazywali opieszałe załatwianie spraw rentowych w Głównym Urzędzie Rent Wojskowych. Do tej grupy należy zapewne interpelacja, której autorzy krytykowali wstrzymanie zasiłków dla bezrobotnych, nieobjętych ustawą o bezrobociu, a pobierających zasiłki w ramach tzw. „Akcji Wojewódzkiej”; a także interpelacja w sprawie zaległej wypłaty należności pracownikom administracji i lecznic Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach.

Na drugą grupę tematyczną składają się interpelacje dotyczące szerokiego *spectrum* szkolnictwa i oświaty. Do tej grupy należą: interpelacja w sprawie nieposłuszeństwa magistratu w Tarnowskich Górach i nierealizowania poleceń Wydziału Oświecenia Publicznego w sprawie zawieszenia w urzędzie tamtejszego kierownika Wyższej Szkoły Żeńskiej; interpelacja w sprawie zarzutów czynionych dyrektorowi seminarium nauczycielskiego w Bobrku w sprawie wywierania presji politycznej na uczniów; interpelacja w sprawie zaopatrzenia szkół w węgiel; w sprawie niewłaściwego postępowania kierownika szkoły w Bijasowicach; w sprawie bicia uczniów przez dyrektora liceum komunalnego księdza doktora Jelitę.

W sprawach ustrojowych posłowie chadecy interpelowali 2 razy; w ustrojowo-socjalnych — raz; w sprawach komunikacji kolejowej — 2 razy; w sprawach budownictwa — raz.

Dla pozostałych siedmiu interpelacji trudno znaleźć łączący je wspólny mianownik. Z tego powodu interpelacje te zostały oznaczone jako *inne*.

1.2.4.2. Interpelacje Klubu Narodowej Partii Robotniczej

1. (6). Interpelacja posła Grajka i towarzyszy w sprawie wydalonych robotników w Bismarckhucie (20.10.1922).
2. (12). Interpelacja posła Grajka i towarzyszy w sprawie Komisji Parytetycznej w Bielsku (18.01.1923).
3. (15). Interpelacja posła Grajka i towarzyszy w sprawie nieszczęścia w kopalni Laurahuckiej (6.02.1923).
4. (19). Interpelacja posłów Grajka i towarzyszy w sprawie sabotowania rozporządzenia wojewody dotyczącego sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby przez cech rzeźnicki w Rybniku (14.03.1923).

5. (24). Interpelacja posła Pronobisa i towarzyszy w sprawie wydalenia 30% załogi robotników z Fabryki Azotu w Chorzowie (20.04.1923).
6. (25). Interpelacja posła Grajka i towarzyszy w sprawie zatrudniania obco-krajowców w budownictwie wierzchnim i w pracach ziemnych w Województwie Śląskim (20.04.1923).
7. (27). Interpelacja posła Pronobisa i towarzyszy w sprawie świętowania na kopalni „Bóg z nami” w Łaziskach Średnich (9.05.1923).
8. (30). Interpelacja posłów Pronobisa i towarzyszy w sprawie niewypłacania nadpłat do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich (21.06.1923).
9. (34). Interpelacja posła Szuścika i towarzyszy w sprawie wykonania dotychczasowych uchwał sejmowych dotyczących regulacji Wisły i jej dopływów na terenie Śląska Cieszyńskiego (3.10.1923).
10. (35). Interpelacja posła Węgrzyka i towarzyszy w sprawie nieodpowiedniego funkcjonowania władz skarbowych (10.10.1923).
11. (48). Interpelacja posła Gwoździa i towarzyszy do Pana Wojewody w sprawie ustanowienia kierownika Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń (13.03.1924).
12. (52). Interpelacja posła Pronobisa i towarzyszy w sprawie masowych wypowiedzeń w Hucie Laury (30.04.1924).
13. (55). Interpelacja posła Grajka i kolegów z Klubu NPR w sprawie pogwałcenia ustawy o Radach Zakładowych przez dyrekcję w Wojewódzkim Zakładzie dla Umysłowo Chorych w Rybniku oraz akceptowaniu tegoż rozporządzenia przez Radę Wojewódzką (12.11.1924).
14. (56). Interpelacja Klubu NPR w przedmiocie stosowania rozporządzenia dotyczącego zmniejszania najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej z dnia 9 XII 1919 roku (Dz.Ust. Rzeszy Niem., s.1968) (26.11.1924).
15. (61). Interpelacja Klubu NPR w sprawie zatrzymania dotychczasowych zasiłków dla bezrobotnych Województwa Śląskiego (1.04.1925).
16. (62). Interpelacja posła Gwoździa i towarzyszy z klubu NPR w sprawie nielegalnego wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym i wysnuwających się z niej rozporządzeń wykonawczych na terenie Województwa Śląskiego (10.06.1925).
17. (64). Interpelacja posła Grajka i towarzyszy z Klubu NPR w Sejmie Śląskim w sprawie lokautu rzemieślników i robotników Województwa Śląskiego, wydanego przez pracodawców górnośląskich (7.07.1925).
18. (75). Interpelacja posła Grajka i kolegów z Klubu NPR w sprawie przyjęcia zwolnionych funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego przy zastosowaniu § 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej (5.05.1926).

19. (77). Interpelacja posła Szuścika i tow. do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie obsadzenia posady dyrektora w szkole wydziałowej imienia Marii Konopnickiej w Cieszynie (6.09.1926).
20. (78). Interpelacja posła Grajka i towarzyszy w sprawie uregulowania świadczeń względnie przyspieszenia podziału majątku Spółki Brackiej przez Rząd Centralny w myśl umowy polsko-niemieckiej z dnia 27 sierpnia 1922 roku (6.09.1926).
21. (83). Interpelacja Klubu NPR w sprawie wstrzymania wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym w Województwie Śląskim (4.03.1927).

Przegląd treści 21 enpeerowskich interpelacji prowadzi do wniosku, że aż jedenaście z nich dotyczyło bezpośrednio sfery socjalnej robotników.

Do 11 interpelacji o treści socjalnej, wniesionych przez posłów Klubu Narodowej Partii Robotniczej, należały — w chronologicznym porządku — następujące interpelacje: interpelacja w sprawie wydalonych robotników w Bismarckhucie; interpelacja w sprawie Komisji Parytetycznej w Bielsku; interpelacja w sprawie nieszczęścia w kopalni Laurahuckiej; interpelacja w sprawie sabotowania rozporządzenia wojewody dotyczącego sprzedaży artykułów pierwszej potrzeby przez cech rzeźnicki w Rybniku; interpelacja w sprawie wydalenia 30% załogi robotników z Fabryki Azotu w Chorzowie; interpelacja w sprawie zatrudniania obcokrajowców w budownictwie wierzchnim i w pracach ziemnych w województwie śląskim; interpelacja w sprawie świętowania w kopalni „Bóg z Nami” w Łaziskach Średnich; interpelacja w sprawie niewypłacenia nadpłat do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich; interpelacja w sprawie masowych wypowiedzi w hucie „Laura”; interpelacja w sprawie zatrzymania dotychczasowych zasiłków dla bezrobotnych województwa śląskiego; interpelacja w sprawie lokautu rzemieślników i robotników województwa śląskiego, wydanego przez pracodawców górnośląskich.

W sprawach o treści ustrojowo-społecznej enpeerowcy interpelowali 6 razy. Były to: interpelacja w sprawie ustanowienia kierownika Wojewódzkiego Urzędu Ubezpieczeń; interpelacja w przedmiocie stosowania rozporządzenia, dotyczącego zmniejszenia najdotkliwszej nędzy mieszkaniowej, z dnia 9.XII.1919 r. /Dz.Ust.Rzeszy Niem. str. 1968/; interpelacja w sprawie nielegalnego wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym i wysnuwających się z niej rozporządzeń; interpelacja w sprawie przyjęcia zwolnionych funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego przy zastosowaniu § 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej; interpelacja w sprawie uregulowania świadczeń względnie przyspieszenia podziału majątku Spółki Brackiej przez Rząd Centralny w myśl umowy polsko-niemieckiej z dnia 27 sierpnia 1922 r.; interpelacja w sprawie wstrzymania wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym w województwie śląskim.

W pozostałych trzech grupach tematycznych aktywność interpelowania posłów Klubu Narodowej Partii Robotniczej była niewielka: w sprawach ustro-

jowych — 1 interpelacja; w sprawach szkolnych — 1 interpelacja; w sprawach *innych* — 2 interpelacje.

1.2.4.3. Interpelacje Klubu Niemieckiego

1. (3). Interpelacja posła Panta i towarzyszy w sprawie zajęć w Szkole Przemysłowej w Bielsku (17.10.1922).
2. (17). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie przeciwdziałania przesieleniu gospodarczemu (2.03.1923).
3. (18). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie noweli do ustawy o ubezpieczeniu funkcjonariuszów prywatnych (14.03.1923).
4. (21). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie nieprzestrzegania przepisów Konwencji genewskiej o szkolnictwie mniejszościowym (16.03.1923).
5. (29). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie likwidacji niemieckiego oddziału w szkole przemysłowej w Bielsku (14.06.1923).
6. (40). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie opłat za przedłużenie kart cyrkulacyjnych (28.11.1923).
7. (53). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie zarządzenia dyrektora policji w Bielsku o zakazie używania w bielskich restauracjach języka niemieckiego (7.05.1924).
8. (59). Interpelacja posła Eduarda Panta i towarzyszy w sprawie wydalenia dwóch robotników niemieckich z Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie (4.03.1925).
9. (74). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie napadów na obywateli polskich narodowości niemieckiej (12.05.1926).
10. (80). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie braku węglarek w obwodzie przemysłowym Górnego Śląska (22.10.1926).

Siedem interpelacji niemieckich dotyczyło spraw związanych z narodowym interesem obywateli polskich narodowości niemieckiej, zamieszkałych w autonomicznym województwie. W tej grupie interpelacji interpelanci podnosili w szczególności: naruszanie przepisów konwencji genewskiej w sprawie zapisów dzieci do niemieckich szkół mniejszościowych przez polskie władze administracyjne; likwidację niemieckiego oddziału Szkoły Przemysłowej w Bielsku; a nieco wcześniej jednodniową okupację tej szkoły przez polskich uczniów i wojsko.

Obrony niemieckiego stanu posiadania w sferze kultury dotyczyły też interpelacje w sprawie posługiwania się przez obsługę bielskich lokali gastro-

nomicznych przede wszystkim językiem niemieckim czy w sprawie zakłócania spokojnego przebiegu nabożeństw prowadzonych w języku niemieckim w katolickim kościele w Rydułtowach. Niemiecki narodowy charakter miała również interpelacja, wyrażająca zaniepokojenie atakami fizycznymi na niemieckie rodziny w Rudzie czy na uczestników zebrania w Rojcy. Interpelanci podejmowali się wreszcie obrony praw dwóch niemieckich ślusarzy, zwolnionych z pracy w Fabryce Związków Azotowych w Chorzowie. Nadrzędność interesu narodowego nad interesem partyjnym wyrażała się w tej grupie interpelacji tym, że poparcia interpelacjom — sygnowanego podpisami — udzielali członkowie dwóch frakcji Klubu Niemieckiego oraz będący już poza Klubem niemieccy socjaliści, a więc Niemcy o różnych orientacjach politycznych.

Cztery interpelacje niemieckie: w sprawie przeciwdziałania przesileniu gospodarczemu w województwie śląskim; w sprawie noweli do ustawy o ubezpieczeniu funkcjonariuszów prywatnych; w sprawie opłat za karty cyrkulacyjne; w sprawie braku węglarek w górnośląskim obwodzie przemysłowym — podnosiły problemy, z punktu widzenia mniejszości niemieckiej, neutralne, a więc dotyczące pośrednio zarówno społeczności niemieckiej, jak i polskiej.

Przedmiotowy rozkład interpelacji Klubu Niemieckiego w I Sejmie Śląskim przedstawia się następująco: 2 interpelacje o treści socjalnej; 3 interpelacje w sprawach szkolnych; 1 interpelacja w sprawach bezpieczeństwa publicznego; 1 interpelacja w sprawie komunikacji kolejowej; 3 interpelacje w sprawach *innych*.

1.2.4.4. Interpelacje Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej

1. (1). Interpelacja posłów socjalistycznych do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie niewypłacania na czas nauczycielom i nauczycielkom należących się im poborów służbowych (13.10.1922).
2. (2). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie rozciągnięcia obowiązku przeglądu wojskowo-lekarskiego na obywateli Śląska Cieszyńskiego przez Ministra Spraw Wojskowych rozporządzeniem z dnia 18 września 1922 roku (13.10.1922).
3. (5). Interpelacja posła Macheja i towarzyszy w sprawie wstrzymania wydawania pozwoleń na przenoszenie żywności robotnikom pracującym w Polsce, a zamieszkałym w czeskiej części Śląska Cieszyńskiego (18.10.1922).
4. (7). Interpelacja posła Adamka i towarzyszy w sprawie aresztowania p. posła Rumpfelda dnia 17 listopada b.r. (21.11.1922).

5. (13). Interpelacja posła Mokrego i towarzyszy w sprawie nieregularnego wypłacania w powiatach pszczyńskim i rybnickim rent dla wdów i sierot po poległych żołnierzach i powstańcach (25.01.1923).
6. (14). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie wydalenia robotników rolnych przy dworze w Rudzicy z mieszkań folwarcznych (6.02.1923).
7. (20). Interpelacja posła Szuścika i tow. do P. Wojewody Śląskiego w sprawie nadużycia Kościoła dla celów politycznych, zwołania zgromadzenia pod gołym niebem bez zezwolenia władz politycznych i podburzania ludności do gwałtów przez ks. prob. parafii Ochaby na Śląsku Cieszyńskim (14.03.1923).
8. (28). Interpelacja posła Macheja i towarzyszy w sprawie stabilizacji pracowników kolejowych na Śląsku Cieszyńskim (6.06.1923).
9. (31). Interpelacja posłów Rumpfelta i tow. w sprawie bezprawnej rewizji przez policję w księgarni robotniczej oraz skonfiskowania książek (5.07.1923).
10. (33). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie postępowania policji wojewódzkiej wobec strajkujących robotników w Bielsku (18.07.1923).
11. (36). Interpelacja posła Buchwalda i towarzyszy w sprawie zamknięcia zakładu drukarskiego Volkswille (26.10.1923).
12. (37). Interpelacja posła Macheja i towarzyszy w sprawie trudności paszportowych stosowanych przez władze polskie wobec robotników (7.11.1923).
13. (42). Interpelacja posłów Biniszkiewicza i towarzyszy w sprawie nieprzestrzegania przez prokuratora w Rybniku postanowień Ustawy Konstytucyjnej w sprawie nietykalności poselskiej (19.12.1923).
14. (51). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie niedopuszczania obywatela polskiego prof. Adama Czerwaka do urzędzenia w Katowicach wykładów na temat *Potęga woli i magnetyzmu* 14 i 15 lutego 1924 r. (12.03.1924).
15. (63). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie postępowania funkcjonariusza policji wojewódzkiej, posterunkowego Kani, w Jasienicy wobec robotnika p. Podstawnego, zamieszkałego w Jasienicy, nr 266 (8.07.1925).
16. (65). Interpelacja Klubu PPS do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych ponad 13 tygodni przez Okręgowy Zarząd Funduszu Bezrobotnych w Cieszynie (9.09.1925).
17. (66). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie niewypłacania rezerwistom powołanym na ćwiczenia wojskowe względnie ich rodzinom zasiłków przewidzianych ustawą państwową z dnia 23 IV 1925 r. (Dz.Ust. 75) oraz ustawą z dnia 22 III 1923 r. (Dz.Ust. 37) (22.10.1925).

18. (70). Interpelacja posła Macheja i tow. do p. Wojewody Śląskiego w sprawie nieubezpieczenia z funduszu bezrobocia robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły (22.12.1925).
19. (71). Interpelacja posła Rumpfelta i towarzyszy z Klubu PPS w sprawie wybryków i zaniedbywań w urzędowaniu ze strony sołtysa z W. Dąbrówki p. Błaszczyka (20.01.1926)
20. (73). Interpelacja Klubu PPS do preliminarza budżetowego na rok 1926, do części II, dział III, rozdział 1, § 1 — wydatki (30.03.1926).
21. (76). Interpelacja Klubu PPS w sprawie wykonywania pośrednictwa pracy dla zawodu gastronomicznego przez Teodora Ginsla przy ulicy Młyńskiej w Katowicach (12.05.1926).
22. (82). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy do p. Wojewody Śląskiego w sprawie pobicia obywatela Roberta Moja, zamieszkałego w Kaczycach Nr 9, przez posterunkowych Dobosza i Garusa z posterunku w Pogwizdowie (16.12.1926).
23. (84). Interpelacja Klubu PPS w sprawie rzekomej reorganizacji Straży Granicznej (4.03.1927).
24. (86). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy w sprawie nieprzyjmowania pracowników kolejowych zamieszkałych na terenie Województwa Śląskiego, zgłaszających się do pracy po ukończeniu obowiązkowej służby wojskowej przez Dyрекcję Kolei w Krakowie (13.04.1927).
25. (89). Interpelacja posłów Macheja i towarzyszy do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie budowy dworca w Cieszynie (11.01.1928).

Podział 25 interpelacji Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej na grupy tematyczne przedstawia się następująco: 9 interpelacji w sprawach socjalnych; 4 interpelacje w sprawach ustrojowych; 1 interpelacja w sprawach ustrojowo-socjalnych; 1 interpelacja w sprawach budownictwa; 3 interpelacje w sprawach policji wojewódzkiej; 7 interpelacji w sprawach *innych*.

W grupie spraw socjalnych posłowie socjalistyczni interpelowali w sprawie: niewypłacania na czas nauczycielom i nauczycielkom należących się im poborów służbowych; wstrzymania wydawania pozwoleń na przenoszenie żywności robotnikom pracującym w Polsce, a zamieszkałym w czeskiej części Śląska Cieszyńskiego; nieregularnego wypłacania w powiatach pszczyńskim i rybnickim rent wdowom i sierotom po poległych żołnierzach i powstańcach; wydalania robotników rolnych przy dworze w Rudzicy z mieszkań folwarcznych; stabilizacji pracowników kolejowych na Śląsku Cieszyńskim; niewypłacania zasiłków dla bezrobotnych przez ponad 13 tygodni przez Okręgowy Zarząd Funduszu Bezrobotnych w Cieszynie; niewypłacania rezerwistom powołanym na ćwiczenia, względnie ich rodzinom, zasiłków przewidzianych ustawą państwową z dnia 26 VI 1925 r. /Dz.Ust. 75/ oraz ustawą z dnia 22 III 1923 r. /Dz.Ust. 37/; wykonywania pośrednictwa pracy dla zawodu gastronomicznego przez Teo-

dora Ginsla przy ulicy Młyńskiej w Katowicach; nieprzyjmowania pracowników kolejowych, zamieszkałych na terenie województwa śląskiego i zgłaszających się do pracy po ukończeniu obowiązkowej służby wojskowej, przez Dyрекcję Kolei w Krakowie.

W grupie interpelacji o charakterze ustrojowym znalazły się cztery interpelacje socjalistyczne: w sprawie rozciągnięcia obowiązku przeglądu wojskowo-lekarskiego na obywateli Śląska Cieszyńskiego przez Ministra Spraw Wojskowych rozporządzeniem z dnia 18 września 1920 roku; w sprawie aresztowania przez policję wojewódzką p. posła Rumpfelda dnia 17 listopada 1922 roku; w sprawie bezprawnej rewizji w księgarni robotniczej oraz skonfiskowania książek przez policję; w sprawie nieprzestrzegania przez prokuratora w Rybniku przepisów ustawy konstytucyjnej o nietykalności poselskiej.

1.2.4.5. Interpelacje wspólne

1. (11). Interpelacja Komisji Szkolnej do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie pomieszczenia biur Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach (12.01.1923).
2. (46). Interpelacja pp. Brzuski i tow. w sprawie wstrzymania wypłaty diet posłom Sejmu Śląskiego na styczeń 1924 r. (16.01.1924).
3. (50). Interpelacja Komisji Socjalnej w sprawie inwalidów wojennych względnie ich pozostałych (27.02.1924).
4. (57). Interpelacja posłów dr. Rakowskiego i towarzyszy w sprawie wyroku sądu lipskiego (26.11.1924).
5. (58). Interpelacja klubów poselskich, dotycząca nieuwzględnienia wydatków na zaopatrzenie inwalidów na Górnym Śląsku w preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej (30.01.1925).
6. (60). Interpelacja Klubu ChD, NPR i Kath. Volkspartei w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach (16.3.1925).
7. (81). Interpelacja Klubów ChD i NPR w sprawie konfiskaty gazet polskich (18.11.1926).
8. (85). Interpelacja Klubu ChD i NPR w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem na redaktora Zabawskiego (30.03.1927).

Treść interpelacji była w kilku interpelacjach na tyle bliska dwu lub więcej klubom (niekiedy klubom i frakcji politycznej jednego klubu), że mimo różnic społeczno-politycznych, wyrażonych w ich programach, decydowały się wnosić wspólne, międzyklubowe (międzypartyjne) interpelacje.

Tak było z dwiema interpelacjami Klubu ChD i NPR (w sprawie konfiskaty gazet polskich oraz w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem na redaktora Zabawskiego).

Wspólną międzyklubową (międzypartyjną) interpelacją, jednoczącą wszystkie trzy polskie kluby na płaszczyźnie narodowej, była interpelacja autorstwa dr. Kazimierza Rakowskiego w sprawie wyroku sądu lipskiego. Wspólną, międzypartyjną interpelacją, wspieraną podpisami przedstawicieli wszystkich klubów poselskich była też interpelacja dotycząca nieuwzględnienia wydatków na zaopatrzenie inwalidów na Górnym Śląsku w preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej.

Wyrazem wspólnoty na płaszczyźnie wyznaniowej, przekraczającej podziały narodowe, była interpelacja w sprawie parafii starokatolickiej w Katowicach, jednocząca dwa kluby polskie (Klub ChD, Klub NPR) i katolicką frakcję (Deutsche Katholische Volkspartei) Klubu Niemieckiego. To kolejna wspólna interpelacja międzyklubowa (międzypartyjna).

Międzyklubową interpelacją była też niewątpliwie interpelacja posła Brzusi i towarzyszy w sprawie wstrzymania wypłaty diet posłom Sejmu Śląskiego na styczeń 1924 roku. Złe wrażenie odnosi czytelnik po lekturze tej interpelacji. Złe, bo posłowie interpelowali tu we własnym interesie, a nie w imię dobra swoich rodaków. Nadto: interpelacja w tej sprawie stanowiła niewspółmiernie silny środek użyty do załatwienia tak drobnej sprawy.

Do interpelacji wspólnych należą też bez wątpienia dwie interpelacje, wniesione do łaski marszałkowskiej przez komisje Sejmu Śląskiego: Komisję Szkolną i Komisję Socjalną. Aprobata treści tych dwóch interpelacji wyrażała się w tym, że poparcia interpelacji udzielił cały siedmioosobowy zespół każdej z komisji, uformowanej, na zasadzie proporcjonalności systemu d'Hondta, z przedstawicieli czterech klubów Sejmu Śląskiego⁵⁹⁴.

Z 8 interpelacji wspólnych 2 wyrażają treści socjalne (interpelacja w sprawie inwalidów wojennych, względnie ich pozostałych; interpelacja dotycząca nieuwzględnienia wydatków na zaopatrzenie inwalidów na Górnym Śląsku w preliminarzu budżetu Rzeczypospolitej); 4 — treści ustrojowe (interpelacja w sprawie wstrzymania wypłat diet posłom Sejmu Śląskiego; interpelacja w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach; interpelacja w sprawie konfiskaty gazet polskich; interpelacja w sprawie konfiskaty „Polonii” w związku z napadem na redaktora Zabawskiego); pozostałe dwie interpelacje (w sprawie pomieszczenia biur Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach oraz w sprawie wyroku sądu lipskiego) należą do grupy interpelacji *innych*.

⁵⁹⁴ W 7-osobowych komisjach I Sejmu Śląskiego Klub ChD miał 3 miejsca; Klub Niemiecki — 2 miejsca; a pozostałe kluby (Klub NPR, Klub PPS) — po jednym przedstawicielu.

Cztery kluby poselskie, działając w większości samodzielnie, a w kilku przypadkach wysuwając wspólne interpelacje (w tym interpelacje dwóch komisji sejmowych), wniosły do łaski marszałkowskiej Sejmu Śląskiego I kadencji w sumie 90 interpelacji.

Rozkład interpelacji na podmioty interpelujące przedstawia się następująco: Klub Chrześcijańskiej Demokracji wniósł 25 interpelacji; Klub Narodowej Partii Robotniczej — 21 interpelacji; Klub Niemiecki — 10 interpelacji; Klub Polskiej Partii Robotniczej — 26 interpelacji. Interpelacji wspólnych, wraz z interpelacjami Komisji Szkolnej i Komisji Socjalnej (po jednej z każdej komisji), wniesiono 8.

Powstałe w roku 1928, w wyniku rozłamu w dotychczasowych klubach, dwa nowe kluby, tj. Klub Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji i Klub Śląskiej Partii Socjalistycznej, nie wniosły żadnej interpelacji.

Podział 90 interpelacji na grupy tematyczne wykazuje następujące wartości: w sprawach socjalnych — 31 interpelacji; w sprawach ustrojowych — 11 interpelacji; w sprawach ustrojowo-socjalnych — 8 interpelacji; w sprawach szkolnych — 9 interpelacji; w sprawach bezpieczeństwa publicznego — 2 interpelacje; w sprawach komunikacji kolejowej — 3 interpelacje; w sprawach budownictwa — 2 interpelacje; w sprawach policji wojewódzkiej — 3 interpelacje; w sprawach *innych* — 21 interpelacji.

Oto aktywność interpelowania klubów sejmowych w poszczególnych grupach tematycznych:

- w 31 interpelacjach socjalnych: Klub ChD — 7 interpelacji; Klub NPR — 11 interpelacji; Klub Niemiecki — 2 interpelacje; Klub PPS — 9 interpelacji; interpelacje wspólne — 2 interpelacje;
- w 11 interpelacjach ustrojowych: Klub ChD — 2 interpelacje; Klub NPR — 1 interpelacja; Klub PPS — 4 interpelacje; interpelacje wspólne — 4 interpelacje;
- w 8 interpelacjach ustrojowo-socjalnych: Klub ChD — 1 interpelacja; Klub NPR — 6 interpelacji; Klub PPS — 1 interpelacja;
- w 9 interpelacjach szkolnych: Klub ChD — 5 interpelacji; Klub NPR — 1 interpelacja; Klub Niemiecki — 3 interpelacje;
- w 2 interpelacjach dotyczących bezpieczeństwa publicznego: Klub ChD — 1 interpelacja; Klub Niemiecki — 1 interpelacja;
- w 3 interpelacjach w sprawach komunikacji kolejowej: Klub ChD — 2 interpelacje; Klub Niemiecki — 1 interpelacja;
- w 2 interpelacjach w sprawach budownictwa: Klub ChD — 1 interpelacja; Klub PPS — 1 interpelacja;
- w 3 interpelacjach w sprawach policji wojewódzkiej: Klub PPS — 3 interpelacje;
- w 21 interpelacjach *innych*: Klub ChD — 9 interpelacji; Klub NPR — 2 interpelacje; Klub Niemiecki — 3 interpelacje; Klub PPS — 7 interpelacji.

2

Interpelacje poselskie w II Sejmie Śląskim (27 maja 1930—25 września 1930)

2.1. Regulacja prawna interpelowania w II Sejmie Śląskim (27 maja 1930—5 września 1930)

Napięta sytuacja polityczna w II Sejmie Śląskim, zaostrzony spór o legalność pozasejmowego budżetowania¹, trwający 15 miesięcy, między wojewodą Michałem Grażyńskim i tą częścią posłów, która go popierała, a opozycją oraz próba wyeliminowania z gry politycznej Wojciecha Korfantego, nieformalnego przywódcy niemal całej opozycji, spowodowały, że śląski parlament II kadencji odbył zaledwie dziesięć posiedzeń plenarnych.

29 czerwca 1930 roku sesja Sejmu została odroczone², mimo że poświęcona była przygotowaniu budżetu na rok 1930/1931³. W takiej sytuacji zawie-

¹ *Konflikt pomiędzy Wojewodą a komisją budżetową Sejmu Śląskiego?* „Gazeta Robotnicza” z 26 czerwca 1930, s. 1; *Trudna praca Komisji Budżetowej z powodu warcholskiej roboty sanacyjnej.* „Gazeta Robotnicza” z 21 września 1930, s. 1.

² Zarządzenie Pana Prezydenta w sprawie odroczenia sesji Sejmu Śląskiego, wydane w Wilnie 29 czerwca 1930 r., wojewoda Grażyński przekazał marszałkowi Sejmu Śląskiego w dniu 1 lipca 1930 r. z prośbą o wydanie dalszych zarządzeń. (APK, Sejm Śląski 1103, s. 18). Por. zdecydowane negatywne reakcje prasy socjalistycznej na odroczenie sesji: *Sejm Śląski odroczone! Akt odroczenia godzi w interesa pracującego ludu śląskiego. Protest większości Sejmu przeciwko zarządzeniu prezydenta Mościckiego.* „Gazeta Robotnicza” z 3 lipca 1930, s. 12; *Prawo, dobro ludu śląskiego, czy stan wojenny?* „Gazeta Robotnicza” z 5 lipca 1930, s. 2; *Odroczenie Sejmu Śląskiego jest eksperymentem niebezpiecznym dla Polski.* „Gazeta Robotnicza” z 5 lipca 1930, s. 2; *Klasowe Związki Zawodowe protestują przeciw zamknięciu Sejmu Śląskiego.* „Gazeta Robotnicza” z 6 lipca 1930, s. 2; *Okręgowy Komitet Robotniczy przeciwko odroczeniu sesji Sejmu Śląskiego.* „Gazeta Robotnicza” z 8 lipca 1930, s. 3; *Ludność katowicka protestuje przeciwko zamknięciu Sejmu Śląskiego.* „Gazeta Robotnicza” z 10 lipca 1930, s. 4.

³ Prorządowa prasa starała się przekonać opinię publiczną, że sesji tej nie można uznać za budżetową, tj. za taką, której prezydent nie może zawiesić ani odroczyć przed uchwaleniem

szenie stanowiło naruszenie konstytucyjnej normy art. 21 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), stanowiącej, iż *sesja budżetowa nie może być zawieszona ani odroczone przed uchwaleniem budżetu*.

Na podstawie zarządzenia prezydenta z 29 sierpnia 1930 roku w sprawie wznowienia prac Sejmu Śląskiego, II Sejm Śląski wznowił swoje obrady w dniu 9 września 1930 roku⁴. Niedługo potem, 25 września 1930 roku, prezydent Mościcki rozwiązał zarządzeniem II Sejm Śląski⁵, co ułatwiło aresztowanie — dokonane zresztą tego samego dnia — Wojciecha Korfatego, pozbawionego z chwilą rozwiązania Sejmu ochrony, jaką dawała mu zagwarantowana w art. 17 statutu nietykalność poselska⁶.

* * *

Poselskie prawo interpelowania nie doczekało się w II Sejmie Śląskim ustawowej regulacji, mimo że takie unormowanie zapowiadała sama ustawa konstytucyjna z 15 lipca 1920 roku, stanowiąc w art. 14, iż *ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego będzie obejmować przepisy o prawie interpelacji wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej*.

Wobec braku takiej ustawy szczegółową podstawę procedury interpelowania stanowiły przepisy dwóch regulaminów obrad, tj. art. 44 regulaminu obrad

budżetu. Powoływała się przy tym na postanowienie art. 21 statutu organicznego, stanowiącego o obowiązku głowy państwa zwołania Sejmu Śląskiego na sesję budżetową we wrześniu każdego roku. Por. artykuł pod tytułem: *Odroczona sesja Sejmu Śląskiego nie miała charakteru sesji budżetowej*. „Polska Zachodnia” z 3 lipca 1930; APK, Sejm Śląski 782, s. 14.

⁴ Zarządzenie prezydenta z dnia 29 sierpnia 1930 r. w sprawie wznowienia prac Sejmu Śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 17). Donosiła o tym m.in. „Gazeta Robotnicza”. Zob. *Sejm Śląski rozpoczyna obrady*. „Gazeta Robotnicza” z 10 września 1930, s. 3.

Już 24 sierpnia 1930 r. „Gazeta Robotnicza” donosiła o posiedzeniu Konwentu Seniorów Sejmu Śląskiego z udziałem wojewody śląskiego Michała Grażyńskiego na temat zwołania Sejmu Śląskiego. Zob. *Konwent Seniorów Sejmu Śląskiego o zwołaniu Sejmu Śląskiego. Sejm Śląski będzie zwołany z początkiem września*. „Gazeta Robotnicza” z 24 sierpnia 1930, s. 1; *Zwołanie Sejmu Śląskiego*. „Gazeta Robotnicza” z 2 września 1930, s. 1.

⁵ Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 26. „Gazeta Robotnicza” doniosła o rozwiązaniu II Sejmu Śląskiego trzy dni później. Zob. *Rozwiązanie Sejmu Śląskiego*. „Gazeta Robotnicza” z 28 września 1930, s. 2; *Po rozwiązaniu Sejmu Śląskiego*. „Gazeta Robotnicza” z 28 września 1930, s. 1. Gazeta donosiła, że kilka dni wcześniej wojewoda Grażyński odleciał *aeroplanem* do Warszawy, i sugerowała, że podróż wojewody może przyspieszyć rozwiązanie Sejmu. Zob. *Czy przed rozwiązaniem Sejmu Śląskiego?* „Gazeta Robotnicza” z 27 czerwca 1930, s. 3.

⁶ Wśród trzech bezpośrednich przyczyn rozwiązania Sejmu opozycja wymieniała *chęć aresztowania Korfatego, co nie było możliwe, dokąd był posłem*. H. Rechowicz: *Sejm Śląski 1922—1939*. Katowice 1971, s. 222.

O aresztowaniu Korfatego donosiła „Gazeta Robotnicza” z 28 września 1930 r. Zob. *Rozwiązanie Sejmu Śląskiego. Zaareztowanie Korfatego*. „Gazeta Robotnicza” z 28 września 1930, s. 2

I Sejmu Śląskiego z 31 stycznia 1923 roku — dla interpelacji wniesionych od 27 maja 1930 roku do 13 czerwca 1930 roku (włącznie), oraz art. 24 i 25 regulaminu z 17 czerwca 1930 roku — dla interpelacji wniesionych od 17 czerwca 1930 roku do 17 września 1930 roku. Innymi słowy: przepisy pierwszego regulaminu obowiązywały dla interpelacji wniesionych w czasie czterech pierwszych posiedzeń plenarnych; drugiego — wniesionych w czasie od 5. do 10., a zarazem ostatniego posiedzenia plenarnego tego Sejmu.

Wybrany 11 maja 1930 r. Sejm Śląski II kadencji⁷ zwołany został *do miasta Katowice na dzień 27 maja 1930 r.*⁸.

Już na 1. posiedzeniu plenarnym II Sejmu Śląskiego, które odbyło się w dniu 27 maja 1930 roku, przewodniczący obradom Wojciech Korfanty, marszałek ze starszeństwa, zaproponował przyjęcie regulaminu I Sejmu Śląskiego — tj. regulaminu z 31 stycznia 1923 roku — jako regulaminu tymczasowego:

*Proponuję Panom, aby Panowie przyjęli regulamin ubiegłego Sejmu Śląskiego, jako tymczasowy regulamin. Nie słyszę sprzeciwu, stwierdzam, że regulamin ubiegłego Sejmu jako tymczasowy regulamin zostaje przyjęty*⁹.

Warto przypomnieć, że początkowe korzystanie przez nowo wybrany Sejm z regulaminu Sejmu poprzedniej kadencji było zjawiskiem niemal powszechnym. Wiąże się to z faktem, że nowy parlament, nie dysponując własnym regulaminem, nie ma na początku prawnych reguł swego działania, co oznacza, że nie może realizować przyznanych mu prawem funkcji.

2.1.1. Geneza art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku

Prace nad nowym regulaminem zainicjował, na trzecim posiedzeniu plenarnym, w dniu 2 czerwca 1930 roku, wniosek Zespołu Posłów ChD i NPR o uchwalenie nowego regulaminu. We wniosku, oznaczonym jako druk nr 34/II, czytamy:

⁷ *Dzień głosowania oznaczam na dzień 11 maja 1930 r.* Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 lutego 1930 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 5.

⁸ Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 20 maja 1930 r. o zwołaniu Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 14.

⁹ APK, Sejm Śląski 773, s. 1, 2, 10; spraw. sten. z 1. pos. II Sejmu Śląskiego, 27 maja 1930 r., łam 4.

*Załączony tu projekt obrad Sejmu Śląskiego jako regulamin stały. Wnio-
skodawcy wnoszą, aby projekt ten został przekazany Komisji Regulami-
nowej z tym, by do dnia 16. czerwca najdalej przedłożyła izbie przeka-
zany jej projekt do uchwały¹⁰.*

Będący załącznikiem do druku nr 34/II chadecko-enpeerowski projekt regu-
laminu składał się z 88 artykułów, przy czym o prawie interpelowania stanowiły
jego art. 26 i 27¹¹.

W dniu 6 czerwca 1930 roku Zespół Posłów ChD i NPR zgłosił wniosek
w sprawie regulaminu obrad Sejmu Śląskiego, który plenum uchwaliło — w tym
samym dniu — odesłać do Komisji Regulaminowej¹².

W dniu 17 czerwca 1930 roku, na 5. posiedzeniu plenarnym, sprawozdanie
ustne Komisji Regulaminowej, oznaczone formalnie jako druk nr 57/II¹³, przed-
stawił Sejmowi jej sprawozdawca poseł Wojciech Korfanty¹⁴. Ze sprawozdania
wynika, że przedłożony plenum projekt nowego regulaminu był finalnym pro-
duktem *trzech długich posiedzeń Komisji, która częściowo po zaciętej i dosyć
namiętnej dyskusji przedkłada nam, w oznaczonym przez plenum czasie, obecny
regulamin do uchwalenia*¹⁵.

¹⁰ Druk nr 34/II; APK, Sejm Śląski 783, s. 44; Sejm Śląski 760, s. 2, 3, 22, 116; Sejm Śląski 777, s. 19—20, 55; spraw. sten. z 2. pos. II Sejmu Śląskiego, 2 czerwca 1930 r., łam 3.

¹¹ APK, Sejm Śląski 760, s. 10 (tekst maszynopisu projektu, bez oznaczenia nume-
rem druku); s. 30—31. (Projekt regulaminu obrad Sejmu Śląskiego według uchwał Kom-
isji Regulaminowej. Tekst drukowany z naniesionymi na druku nr 34/II poprawkami i ozna-
czeniem — pismem ręcznym: *Druk 57/II dot. dr. 34/II*. Na pierwotnym tekście projektu
umieszczono — ołówkiem — napis: *Druk 34/II*); s. 66—67. (Druk 57/II., dot. dr. 34/II,
uwzględniający w drukowanej formie — na s. 30—31 — poprawki oraz uwagi marszałka
Wolnego, które z poprawek zgłoszonych na 5. posiedzeniu Sejmu Śląskiego zostały przy-
jęte, a które odrzucone. W tym druku nastąpiła też zmiana numeracji artykułów traktują-
cych o prawie interpelowania: art. 26 i 27 druku 34/II oznaczone zostały w druku 57/II jako
art. 24 i 25.

¹² Akta wniosku Zespołu Posłów ChD i NPR w sprawie projektu regulaminu obrad Sejmu
Śląskiego; druk 34 i 57 APK, Sejm Śląski 760, s. 1, 2, 3, 22, 23, 100, 116; spraw. sten. z 3. pos.
II Sejmu Śląskiego, 6 czerwca 1930 r., łam 2, 4; APK, Sejm Śląski 775, s. 2, 4, 5.

¹³ Spraw. sten. z 5. posiedzenia II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 1, 3—7; APK,
Sejm Śląski 777, s. 1, 54—57.

W zbiorze 91 druków II Sejmu Śląskiego, oznaczonym sygnaturą: Sejm Śląski 783, nie ma
— niestety — tego druku. Druk nr 57/II, dot. druku 34/II, znajduje się natomiast w: APK, Sejm
Śląski 760.

¹⁴ APK, Sejm Śląski 777, s. 55—57; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca
1930 r., łam 3—7.

¹⁵ Ibidem, s. 55; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 3.

Lakoniczne notatki z posiedzeń Komisji Regulaminowej II Sejmu Śląskiego — zawarte
w jednostce archiwalnej: Sejm Śląski 786 — nie pozwalają określić, jak rozwiązywano sporne
kwestie projektu regulaminu, i czy *długie i namiętne dyskusje* dotyczyły także przepisów o inter-
pelowaniu.

W stosunkowo długim i dość szczegółowym sprawozdaniu posła Korfanteo zwraca uwagę kilka zdań, mających bezpośredni związek z naszymi uwagami:

Wypadki ostatnich lat, jakie miały miejsce na terenie Sejmu Rzplitej, nareszcie skłoniły i Sejm, że on także podjął się rewizji swego regulaminu obrad. A ten nowy regulamin Sejmu Rzplitej jest niejako kwintesencją wszystkich nowych regulaminów, jakie zostały w parlamentach europejskich zaprowadzone. Jest on zbiorem doświadczeń, porobionych w innych parlamentach.

Z tych przyczyn też Zespół Posłów Ch.D. i N.P.R. wzorował się na regulaminie obrad Sejmu Rzplitej, bo uważał, że byłoby bezproduktywną pracą wyszukiwać i zestawiać nowe przepisy z parlamentów innych państw, skoro to już uczynił Sejm Rzplitej w bardzo gruntownej pracy¹⁶.

W sprawozdaniu poseł Korfanty przedstawił kilka punktów projektu, co do których dziewięcioosobowa Komisja Regulaminowa nie zajęła jednolitego stanowiska, i odnośnie do których dopiero głosowanie rozstrzygnęło o ostatecznym, tj. ujętym w druku nr 57/II, brzmieniu przepisów projektu. Z wypowiedzi posła sprawozdawcy nie wynika, by przepisy projektu, dotyczące prawa interpelowania, stanowiły przedmiot jakichkolwiek kontrowersji. Na końcu ustnego sprawozdania stenogram odnotował następujące zdanie posła Korfanteo:

Sądzę, że jako referent, na tym mogę skończyć i zaproponować Wysokiej Izbie, ażeby przystąpiła do dyskusji nad poszczególnymi paragrafami i do uchwalenia ich¹⁷.

Z tekstu uchwalonego 17 czerwca 1930 roku regulaminu obrad wiadomo, że prawo interpelowania określały zarówno w regulaminie, jak i w jego projekcie dwa przepisy: art. 24 i 25¹⁸.

Na trudności w przygotowaniu projektu regulaminu zwracała uwagę „Gazeta Robotnicza”: *Demagogiczne występy sanacji w komisji regulaminowej Sejmu Śląskiego*. „Gazeta Robotnicza” z 14 czerwca 1930, s. 1.

¹⁶ APK, Sejm Śląski 777, s. 56; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 5.

¹⁷ Ibidem, s. 57; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 7.

¹⁸ *Regulamin obrad Sejmu Śląskiego*. Drukarnia Śląskiego Urzędu Wojew. Katowice. [b.r.w.], s. 11–12. Nad ostateczną formą druku projektu regulaminu pracowano niemal do 5. posiedzenia Sejmu, o czym świadczy — skierowane do Drukarni Wojewódzkiej 14 czerwca 1930 r. — pismo kierownika Kancelarii Sejmu Śląskiego: *Do Drukarni Wojewódzkiej, na ręce P. Kleinerta. Dodatkowo. Na zamówionych projektach regulaminu obrad Sejmu Śląskiego uprasza się o umieszczenie na wolnej prawej stronie u góry następująco: „Druk 57/II., dot. dr. 34/II.”*. APK, Sejm Śląski 760, s. 4.

Powodowani — cytowanymi tu — słowami posła sprawozdawcy o wzorowaniu się Komisji Regulaminowej na regulaminie obrad Sejmu Rzeczypospolitej, dokonaliśmy przeglądu przepisów — obowiązującego w 1930 roku — regulaminu obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej II kadencji. To właśnie ten regulamin miał na myśli — mimo że tego wyraźnie nie powiedział — sprawozdawca Korfanty. W czerwcu 1930 roku, w czasie prac Komisji Regulaminowej II Sejmu Śląskiego, najwyższym wewnętrznym prawem Sejmu Rzeczypospolitej II kadencji był — sześciokrotnie nowelizowany¹⁹ — regulamin obrad Sejmu, uchwalony dnia 16 lutego 1923 roku²⁰. W zakresie regulacji prawnej prawa interpelacji wzorem dla art. 24 i 25 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego stały się art. 25 i 26 znowelizowanego regulaminu obrad Sejmu RP z 16 lutego 1923 roku. O tym, że tak było istotnie, świadczy porównanie obu zestawionych poniżej tekstów.

Artykuły 25 i 26 regulaminu obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 16 lutego 1923 roku:

Art. 25.

Interpelacje, skierowane do Rządu, winny być podpisane przynajmniej przez 15 posłów.

Marszałek ma prawo żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów, nie odpowiadających powadze Sejmu i w tym celu może ogłoszenie interpelacji odłożyć do następnego posiedzenia.

Art. 26.

Po przyjęciu interpelacji Marszałek przesyła ją Prezesowi Rady Ministrów.

O ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu 6 tygodni Rząd nie udzieli odpowiedzi, Marszałek na żądanie interpelantów (art. 25 ust. 1) umieszcza interpelację na porządku dziennym. Dyskusja nad interpelacją następuje tylko w wypadkach, w których Sejm swą uchwałą uzna potrzebę dyskusji po wysłuchaniu treści interpelacji, ewentualnie udzielonej odpowiedzi Rządu oraz krótkim, trwającym nie dłużej niż 10 minut umotywowaniu przez jednego z interpelantów konieczności odbycia dyskusji. W dyskusji może być postawiony wniosek, że Sejm przyjmuje, względnie nie przyjmuje,

¹⁹ Ostatnią nowelizację wprowadzała uchwała Sejmu RP z 21 grudnia 1929 r. Por. J. Ciągwa: *Geneza regulacji prawnej interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 2 (10). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk i W. Organiściak. Katowice 2009, s. 116, przypis 54.

²⁰ *Regulamin obrad Sejmu uchwalony dnia 16 lutego 1923 r. Uzupełniony zgodnie z uchwałami Sejmu z dnia 11 X 1923 r., 30 XI 1923 r., 14 XI 1924 r., 18 XII 1924 r., 22 I 1929 i 21 XII 1929 r.* Warszawa 1930.

odpowiedź do wiadomości lub też wzywa Rząd do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie.

Artykuły 24 i 25 projektu regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego:

Art. 24.

Interpelacje, skierowane do Rządu, Wojewody, lub Rady Wojewódzkiej winny być podpisane przynajmniej przez 5 posłów.

Marszałek ma prawo żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów, nie odpowiadających powadze Sejmu, i w tym celu może ogłoszenie interpelacji odłożyć do następnego posiedzenia.

Art. 25.

Po przyjęciu interpelacji Marszałek przesyła ją Rządowi, Wojewodzie lub Radzie Wojewódzkiej (Władza Wykonawcza).

O ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu 3 tygodni odpowiednia władza wykonawcza nie udzieli odpowiedzi, Marszałek na żądanie interpelantów — art. 24 ust. 1 — umieszcza interpelację na porządku dziennym. Dyskusja nad interpelacją następuje tylko w wypadkach, w których Sejm swą uchwałą uzna potrzebę dyskusji po wysłuchaniu treści interpelacji, ewentualnie udzielonej odpowiedzi władzy wykonawczej, oraz krótkim trwającym nie dłużej niż 10 minut umotywowaniu przez jednego z interpelantów konieczności odbycia dyskusji. W dyskusji może być postawiony wniosek, że Sejm przyjmuje, względnie nie przyjmuje odpowiedzi do wiadomości lub też wzywa odpowiednią władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie.

Już nawet pobieżne porównanie obydwu tekstów dowodzi, że projekt śląskiego regulaminu był niemal kopią regulaminu obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej czy — jak się wówczas na Śląsku wyrażano — *Sejmu państwowego* lub *Sejmu warszawskiego*. Jedynymi elementami różniącymi były w tekście śląskiego projektu: częściowo inne określenie adresatów interpelacji (Rząd, wojewoda, Rada Wojewódzka) i inny, krótszy termin udzielenia odpowiedzi na interpelację (trzy tygodnie).

Niewolnicze trzymanie się Komisji Regulaminowej rozwiązań ogólnopolskich doprowadziło zresztą do nieoczekiwanego efektu, tj. do przyznania posłom Sejmu Śląskiego prawa do interpelowania samej Rady Ministrów, mimo że art. 14 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku pozwalał interpelować jedynie wojewodę i Radę Wojewódzką.

W dyskusji nad art. 24 i 25 projektu wzięło udział trzech posłów, tj. sprawozdawca Komisji Regulaminowej dr Wojciech Korfanty (ChD), dr Józef Witczak

(NChZP) i Józef Mikołaj Wieczorek (KPP). Dr Józef Witczak był przewodniczącym sanacyjnego Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy²¹, natomiast śląski komunista Wieczorek nie był, jako tzw. *dziki poseł*, członkiem żadnego klubu.

Pierwszy z nich wystąpił z wnioskiem o skreślenie art. 24 i 25 projektu. Prezes prorządowego Klubu następująco uzasadniał swój wniosek:

*Pozwalam sobie zwrócić uwagę, że art. 14 Statutu Organicznego postanawia, że sposób interpelacji określi przyszła ustawa o ustroju wewnętrznym Województwa Śląskiego. Otóż jeżeli ta ustawa zostanie uchwalona i gdy w niej będą przepisy o sposobie wnoszenia interpelacji, to ustawa ta będzie obowiązywała nie tylko nas posłów, ale również władze. Dzisiaj, gdy takiej ustawy nie ma, gdy jest tylko regulamin Sejmu, który posłów obowiązuje, który z tego powodu, że nie obowiązuje nikogo poza nami, dlatego nie może być ogłoszony w Dzienniku Ustaw Śląskich, jest istotnie w tej formie iluzoryczny, dlatego że na interpelacje, zgłoszone według treści tych artykułów projektowanych, na te interpelacje Rząd nie musi reagować, może je odesłać dlatego, że nie mamy ustawy która by na niego nałożyła obowiązek odpowiadania na takie interpelacje. Wobec tego, że nie poleca się z punktu widzenia ustawodawczego i z punktu widzenia prawnego robić przepisów iluzorycznych, wobec tego uważamy, że te przepisy są zupełnie zbyteczne i wnosimy o skreślenie ich*²².

Poseł Wieczorek (KPP) wnioskował, by interpelacje mógł wносить indywidualnie także jeden poseł:

*Proponuję ażeby Panowie przyjęli naszą poprawkę, aby interpelacja skierowana do Wojewody albo do Rady Wojewódzkiej mogła być podpisana przez jednego posła, abyśmy mogli interpelować we wszystkich sprawach, jakie zachodzą na Górnym Śląsku przy terrorze, uwięzieniach robotników, czy katowaniu ich przez policję*²³.

²¹ Stronnictwo polityczne Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy uważane było za śląską odmianę Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, co potwierdzało brzmienie tytułowej strony statutu partii: *Statut Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy (BBWR na Śląsku)*. Katowice 1934. J. Holzer określa NChZP jako *statutowo odrębne, afiliowane do BBWR*. (J. Holzer: *Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa 1974, s. 310, 317). Dzieje NChZP przedstawił najobszerniej dotąd E. Długajczyk: *Sanacja śląska 1926—1939. Zarys dziejów politycznych*. Katowice 1983.

²² APK, Sejm Śląski 777, s. 64; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 21—22.

²³ APK, Sejm Śląski 760, s. 127; 777, s. 64; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 22. Za słowa posła Wieczorka o katowaniu robotników przez policję

Reakcję komunistów łatwo zrozumieć, skoro w II Sejmie Śląskim było ich zaledwie 2, a art. 24 projektu wymagał, by pod interpelacją podpisało się co najmniej 5 posłów. Poprawka J.M. Wieczorka i P. Komandera nie została poddana pod głosowanie, gdyż ze względów formalnych uznano ją za nieważną:

*Marszałek: Jest poprawka p. Wieczorka i Komandera, aby interpelacja mogła być podpisana przez jednego posła. Wniosek ten ma tylko dwa podpisy. Ponieważ regulamin wymaga 5 podpisów, więc wniosek ten jest nieważny*²⁴.

Na zarzuty posła Witczaka — powtórzone jeszcze raz²⁵ — używając argumentów merytorycznych, zareagował sprawozdawca Komisji, poseł Korfanty:

My wiemy jak się interpretacje²⁶ traktuje w konstytucji Rzeczypospolitej i wiemy jak się wyszukuje podstawy prawne dla hocków klocków z Sejmem i te same hocki — klocki przed chwilą słyszeliśmy z ust P. Witczaka. Na taką interpretację, dokonywaną przez p. Witczaka na wzór p. Min. Sprawiedliwości Cara, większość tego Sejmu nie pójdzie. (P. Witczak: To jest obraza Ministra Sprawiedliwości!). Czy to p. Cara można w ogóle obrazić? (P. Witczak: Pan nie!). Reputacja p. Cara we wszystkich kołach w Polsce jest ustalona. (P. Witczak: Niech Pan sobie przypomni wyrok sądu marszałkowskiego!). Panie Pośle, ażebym ja Panu Pańskich sprawek nie przypomniał! (P. Witczak: Przypomnij Pan!). My na taką interpretację na wzór pana Cara nie pójdziemy i tu większości w tej Izbie nie znajdzie Pan. Najdziwniejsze były wywody p. Witczaka, że regulamin powinien być ogłoszony w Dzienniku Ustaw. Przecież regulamin Sejmu jest wewnętrzną ustawą sejmową, która nas obowiązuje i oczywiście nie może konstytucyjnych spraw regulować i wykraczać ponad to, co pragniemy w obrębie tej Wysokiej Izby regulo-

marszałek przywołał posła do porządku: *Przywołuję Pana do porządku za oskarżenie policji o katowanie.* (Spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 22). Por. J. Ciągwa: *Immunitet parlamentarny posłów Sejmu Śląskiego w latach 1922—1939. Regulacja prawna i praktyka.* Katowice 1992, s. 174—175.

²⁴ APK, Sejm Śląski 760, s. 127; Sejm Śląski 777, s. 64; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 22. Na wniosku o poprawkę do art. 24 projektu regulaminu (*Poprawka do art. 24. Interpelacje skierowane do Rządu Wojewody lub Rady Wojewódzkiej winny być podpisane przez jednego posła. Wieczorek Komander*) marszałek Konstanty Wolny napisał: *Niedopuszczalne. K. 17/6 30 r. Wolny.* APK, Sejm Śląski 760, s. 50.

²⁵ APK, Sejm Śląski 777, s. 65; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 23.

²⁶ Tak w stenogramie, choć poseł W. Korfanty miał zapewne na myśli *interpelacje*. Nie-wykluczone zresztą, że mówca użył poprawnego *substantivum*, a błąd był wynikiem nieuwagi stenotypistki.

wać. Prawo do interpelacji przysługuje każdemu parlamentowi, a Statut Organiczny przyznaje także Sejmowi Śl. to prawo i dotychczas żadna władza wykonawcza tego prawa do wnoszenia interpelacji nie kwestionowała i na interpelacje dawała odpowiedzi.

Zdaje się, że pod względem zapatrywania się na istotę tych interpelacji olbrzymia większość tej Wysokiej Izby będzie zgodna, odrzucając wnioszek p. Witczaka.

Marszałek: P. Witczak ma głos.

P. Witczak:

Wysoka Izbo! Wywody p. dr. Korfante go pewnie u wszystkich prawników wywołałyby uśmiech politowania, bo są zbyt prymitywne, ażeby na serio polemizować. Interpelacje przecież mają na celu, ażeby właśnie zmusić kogoś innego, w tym wypadku władze wykonawcze do wypowiedzenia się w pewnym kierunku. Sam p. Korfanty stwierdził, że ten regulamin obowiązuje tylko nas posłów, i również stwierdził, że regulamin sejmowy nie może być ogłoszony w Dzienniku Ustaw Śląskich. I oczywiście, skoro nie może być ogłoszony, skoro jest wewnętrznym naszym kanonem prawnym, to nie obowiązuje tych, którzy stoją poza Sejmem. I dlatego postanowienia te nie obowiązują władzy wykonawczej, a mogłyby tylko władzę wykonawczą wtedy obowiązywać, gdyby były pozytywnie umieszczone w ustawach. Tego rodzaju postanowienie jest iluzoryczne i z punktu widzenia prawnego zbyteczne²⁷.

Marszałek: P. dr Korfanty ma głos.

P. dr Korfanty:

Wysoki Sejmie! Istota i prawo interpelacji jest umieszczone w Statucie Organicznym Województwa Śląskiego. Ten statut w praktyce nas dotychczas obowiązywał i nie było właśnie nikogo, kto by to kwestionował. (Głos: A więc głupstwo robi zasadą!). Panowie chcą udowodnić, że dopiero wtedy, gdy nowi posłowie weszli do Sejmu Śląskiego, to oni rzeczywiście naprawdę zaczynają pracować.

Istota samego prawa interpelacji jest prawnie uregulowana w Statucie Organicznym Województwa Śląskiego. Prawo interpelacji to jest prymitywne, elementarne prawo nie tylko Sejmu, ale nawet rady miejskiej i stawianie kwestii tak, że się kwestionuje prawo tak poważnego ciała ustawodawczego jak Sejm Śląski do interpelacji, że powiada się tutaj, że władza wykonawcza nie jest obowiązana odpowiadać na interpelacje sejmowe, jest niedopuszczalne. O tym nie będzie decydował p. Witczak jako prawnik. Na to są inne instancje w państwie. A jeżeli chodzi o regulamin, to regulamin nigdy nie określa istoty prawa, tylko

²⁷ APK, Sejm Śląski 760, s. 128; Sejm Śląski 777, s. 65; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 23.

*sposób i formę w jakiej dany poseł może korzystać z przysługujących mu praw, ugruntowanych w konstytucji. Jeżeli mówi się o interpelacji, to mówi się o jej formie, w jaki sposób można korzystać z prawa interpelacji do Rządu, które jest uregulowane w Statucie Organicznym*²⁸.

Wniosek posła Witczaka o skreślenie przepisów stanowiących o prawie interpelowania upadł w głosowaniu, wobec czego marszałek Wolny mógł skonstatować, że *art. 24 i 25 jest przyjęty w brzmieniu proponowanym przez Komisję*²⁹.

2.1.2. Systematyka i analiza prawna

art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku

2.1.2.1. Systematyka

art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku

Materialne i formalne (proceduralne) prawo interpelowania określały w regulaminie obrad II Sejmu Śląskiego, uchwalonym na piątym posiedzeniu plenarnym, w dniu 17 czerwca 1930 roku, dwa artykuły, tj. art. 24 i 25. W rezultacie tego unormowanie prawa interpelowania było niewątpliwie obszerniejsze i bardziej szczegółowe niż w art. 44 regulaminów obrad Sejmu Śląskiego I kadencji. Takie rozwiązanie, jak o tym wzmiankowano, pisząc o genezie dwóch artykułów nowego regulaminu, stanowiło niemal kopię art. 25 i 26 regulaminu obrad Sejmu RP z 16 lutego 1923 roku. I tam bowiem unormowanie zawarte w dwóch artykułach było w sumie obszerniejsze i bardziej szczegółowe niż w art. 45 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku.

Dwa ustępy art. 24 oraz art. 25 ust. 1 regulaminu dotyczyły pierwszego okresu interpelowania, tj. czasu od wniesienia interpelacji, i jej przyjęcia przez marszałka do przekazania jej organom interpelowanym.

Materialne prawo interpelowania, określające trzy podmioty, które może interpelować Sejm Śląski, formułował fragment art. 24 ust. 1. Pozostały fragment ust. 1, jak i cały art. 25 regulaminu normowały już wyłącznie formalne (proceduralne) prawo interpelowania.

²⁸ Ibidem, tam 23—24.

²⁹ Ibidem, tam 24. O uchwaleniu przez II Sejm Śląski — 17 czerwca 1930 r. — regulaminu obrad informował czytelników organ prasowy Polskiej Partii Socjalistycznej: *Wczoraj Sejm Śląski nadał sobie regulamin obrad*. „Gazeta Robotnicza” z 19 czerwca 1930, s. 2.

Podmiotami czynnymi w I okresie interpelowania byli: interpelanci i marszałek Sejmu Śląskiego (art. 24, fragment ust. 1; ust. 2; art. 25, fragment ust. 1), a biernymi: podmioty interpelowane, jako odbiorcy interpelacji, przekazanej im przez marszałka.

Drugi okres interpelowania obejmował czas od przyjęcia interpelacji przez organy interpelowane — przygotowania przez nie odpowiedzi na interpelację i jej ekspedycję do marszałka — do momentu otrzymania odpowiedzi przez marszałka. Podobnie jak w art. 44 regulaminu obrad z 31 stycznia 1923 roku, i nowy regulamin nie zawierał jakichkolwiek przepisów, stanowiących o procedurze załatwiania interpelacji przez podmioty interpelowane.

Trzeci okres interpelowania, obejmujący czas od otrzymania przez interpellantów odpowiedzi na interpelację, przez umieszczenie interpelacji na porządku dziennym, ewentualną dyskusję, aż do wezwania interpelowanych, w braku odpowiedzi pisemnej, do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie, normował art. 25 ust. 2 i 3.

Przepisem, który pośrednio odnosił się do drugiego okresu interpelowania, jest pierwsze zdanie art. 25 ust. 2 regulaminu, stanowiące:

O ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu trzech tygodni odpowiednia władza wykonawcza nie udzieli odpowiedzi, Marszałek [...] umieszcza interpelację na porządku dziennym.

Przepis ten nie zobowiązywał wprawdzie organów interpelowanych do udzielenia odpowiedzi w terminie trzech tygodni, zarazem jednak wskazywał konsekwencje niedotrzymania przez nie tego terminu. Zdecydowanie bardziej stanowczo brzmiało ostatnie zdanie art. 25 ust. 3 nowego regulaminu, wzywające interpelowanych do udzielenia ustnej odpowiedzi na interpelację:

Sejm [...] wzywa odpowiednią władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie.

Trzeci okres interpelowania angażował w działaniu najwięcej podmiotów: interpellantów (żądających umieszczenia interpelacji na porządku dziennym); marszałka Sejmu (umieszczającego interpelację na porządku dziennym; przedstawiającego treść interpelacji, ewentualnie udzieloną odpowiedź władzy wykonawczej); Sejm (podejmujący uchwałę o potrzebie dyskusji); interpellanta (uzasadniającego konieczność odbycia dyskusji); posła (stawiającego wniosek o przyjęcie przez Sejm odpowiedzi do wiadomości, względnie o jej nieprzyjęcie); Sejm (podejmujący uchwałę o tym, że odpowiedź przyjmuje do wiadomości lub jej nie przyjmuje; wzywający władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie).

2.1.2.2. Analiza prawna art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku

2.1.2.2.1. Regulacja prawna interpelowania w pierwszym okresie

Artykuł 24 ust. 1 nowego regulaminu postanawiał, co następuje:

Interpelacje skierowane do Rządu, Wojewody, lub Rady winny być podpisane przynajmniej przez 5 posłów.

Marszałek ma prawo żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów nie odpowiadających powadze Sejmu, i w tym celu może ogłoszenie interpelacji odłożyć do następnego posiedzenia.

Powołany przepis regulaminu wymieniał więc — nieznanym poprzedniemu regulaminowi, i statutowi organicznemu, podmiot interpelacji, tj. *Rząd*, w znaczeniu Rady Ministrów. Co prawda sformułowanie: *interpelacje skierowane do Rządu*, wystąpiło już w art. 44 obu regulaminów I Sejmu Śląskiego, ale rząd oznaczał tam całą, podlegającą wojewodzie, wojewódzką administrację rządową, zarówno ogólną, jak i zespoloną. W nowym regulaminie synonimem rządu nie był już wojewoda, gdyż art. 24 ust. 1 ustanowił *Rząd* jako nowy, trzeci podmiot interpelowania. Potwierdzenie prawidłowości takiej wykładni znajdujemy w art. 25 ust. 1 regulaminu, stanowiącym:

Po przyjęciu interpelacji Marszałek przesyła ją Rządowi, Wojewodzie lub Radzie Wojewódzkiej (Władza Wykonawcza).

Tu po raz pierwszy w regulaminie użyto pojęcia *władza wykonawcza*, jako wspólnego mianownika dla *Rządu*, *Wojewody* i *Rady Wojewódzkiej*. Termin *władza wykonawcza* nawiązuje do teorii podziału władzy państwowej, jednej z naczelných zasad konstytucji z 17 marca 1921 roku, i do zachodzących między organami trójpodziału (Sejmem — rządem — sądami) wzajemnych relacji, gwarantujących ich niepołączalność i wzajemną kontrolę oraz zapewniających ich równowagę. Władza wykonawcza staje się dzięki temu synonimem władzy administracyjnej. Takiego synonimu używa się czasem, definiując pojęcie administracji³⁰.

³⁰ Po wtóre, może ona [administracja — J.C.] odnosić się tylko do zarządu sprawami publicznymi. W tym znaczeniu, ugruntowanym w językach romańskich, już od czasów staro-

Przyjęte w nowym regulaminie rozwiązanie różniło się więc w istotny sposób od poprzedniego, zgodnie z którym istniało tylko dwóch adresatów interpelacji. W konsekwencji zatem interpelacje skierowane do rządu marszałek Sejmu Śląskiego komunikował wojewodzie, względnie Radzie Wojewódzkiej. Należy przyjąć, że wyrażenie art. 25 ust. 1 nowego regulaminu *interpelacje skierowane do Rządu* oznacza interpelacje skierowane zarówno do Rady Ministrów, jak i do każdego z ministrów, wchodzących w skład rządu. Nowy przepis rozszerzył w ten sposób maksymalnie przedmiotowy (rzeczowy) zakres interpelacji. W jego konsekwencji można było wnosić interpelacje we wszystkich sprawach dotyczących się działań całej wojewódzkiej administracji rządowej, a więc nie tylko — jak dotąd — administracji ogólnej i zespolonej, lecz także administracji specjalnej (niezespolonej). Interpelacje skierowane do rządu obejmowały także sprawy z zakresu administracji samorządowej, mieszczące się w agendzie przede wszystkim ministra spraw wewnętrznych (samorząd terytorialny); ministra przemysłu i handlu (samorząd gospodarczy); ministra sprawiedliwości, ministra zdrowia (samorząd zawodowy). Interpelacje do rządu dotyczyć mogły — ze zrozumiałych względów — jedynie takich spraw, które zaistniały na obszarze województwa śląskiego. Tak określona miejscowa właściwość interpelacji do rządu wyłączała by z procedury interpelowania sprawy z innych województw, czy też sprawy o znaczeniu ogólnopolskim.

Wprowadzenie w art. 24 ust. 1 i w art. 25 ust. 1 regulaminu trzeciego podmiotu interpelacji nie realizowało w żaden sposób postulatu wojewody Grażyńskiego, by przedmiot interpelacji w pełni odpowiadał kompetencjom ustawodawczym Sejmu Śląskiego, to znaczy, by uprawnione były jedynie te interpelacje, które dotyczą wykonania ustaw uchwalonych przez Sejm Śląski. Wydaje się, że formuła *interpelacje skierowane do Rządu* znacznie przekraczała propozycję ostatniego wojewody śląskiego okresu międzywojennego, zobowiązując rząd, czy poszczególnych jego ministrów, do udzielania śląskiemu parlamentowi wyjaśnień także w tych sprawach, w których ustawodawcza kompetencja przysługiwała Sejmowi Rzeczypospolitej.

Zachowane archiwalia, w tym odpowiedzi czy wyjaśnienia wojewody, przesyłane marszałkowi Konstantemu Wolnemu, pomijają kwestię reakcji wojewody śląskiego na problem pojawienia się nowego adresata interpelacji. Zresztą w praktyce żadna z interpelacji wniesionych pod rządami regulaminu z 17 czerwca 1930 roku nie zawierała w tytule formuły *Interpelacja do Rządu*, względnie *Interpelacja do Rady Ministrów*. Kwerenda archiwalna nie potwierdziła, by choć jedną interpelację przesłano bezpośrednio Rządowi Rzeczypospolitej (czy któremuś z jego członków). Nie było też ani jednej interpelacji adresowanej przez

żytych ujmowano ją dwójako: albo w sposób negatywny — jako tę część funkcji państwa, która nie jest ani stanowieniem praw, ani wymierzaniem sprawiedliwości, albo w sposób pozytywny funkcjonalny. H. Izdebski: *Historia administracji*. Warszawa 1984, s. 6.

marszałka do rządu, przesłanej na ręce wojewody śląskiego, a następnie przekazanej rządowi przez najwyższego przedstawiciela rządu w autonomicznym województwie. Nowa formuła interpelacji mogła mieć wpływ — co najwyżej — na zmianę postawy wojewody śląskiego odnośnie do przedmiotowego zakresu interpelacji. W nowym bowiem stanie prawnym nie mógł już stanowczo twierdzić, że uprawnione są jedynie interpelacje mieszczące się w tych działach administracji, których ustawodawcza regulacja należy do Sejmu Śląskiego.

Nie dysponujemy również dokumentacją, pozwalającą zrekonstruować wykładnię formuły *Interpelacje skierowane do Rządu*, jaką przyjęły centralne organy II Rzeczypospolitej.

Z juretycznego punktu widzenia wprowadzenie przez nowy regulamin trzeciego podmiotu interpelacji było ewidentnie sprzeczne z prawem, gdyż wyjściowa norma, tj. art. 14 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, stanowiła, że Sejm ma prawo interpelowania wojewody i Rady Wojewódzkiej. Zatem wprowadzenie nowego adresata interpelacji mogłoby nastąpić jedynie drogą stosownej nowelizacji statutu organicznego. Nie wystarczałoby więc zamieszczenie nowej formuły w ustawie o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego, gdyż ta, będąc zwykłą ustawą śląską, nie mogłaby zmienić ustawy rangi konstytucyjnej. Nadto art. 15 statutu organicznego mógł stanowić istotną przeszkodę takiej nowelizacji, zobowiązując prezydenta do odmowy podpisania ustawy ustrojowej w sytuacji, gdyby jej postanowienia były sprzeczne ze statutem organicznym.

W przedstawionym stanie prawnym postanowienia art. 24 ust. 1 i art. 25 ust. 1 regulaminu obrad, przyjętego przez Sejm Śląski 17 czerwca 1930 roku, należy uznać za nieważne i — w związku z tym — za nieobowiązujące, oczywiście jedynie w tych fragmentach powołanych przepisów, które stanowią o prawie interpelowania rządu.

Artykuł 24 ust. 1 regulaminu stanowił o konieczności zachowania pisemnej formy interpelacji. Obowiązek ten — niewyrażony wprost — wynikał niedwuznacznie ze sformułowania:

Interpelacje [...] winny być podpisane przynajmniej przez 5 posłów.

Natomiast o obowiązku zachowania pisemnej formy interpelacji stanowił już bezpośrednio art. 13 regulaminu:

Przedmiotem obrad Sejmu mogą być tylko zgłoszone na piśmie: [...] d) interpelacje.

W zakresie formy interpelacji II Sejm Śląski przyjął więc — tak samo jak I Sejm Śląski (art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 roku) — rozwiązanie zgodne z regułami teorii prawa konstytucyjnego i ze stosowaną powszechnie praktyką. Zmiana dotyczyła natomiast wielkości poparcia interpelacji. Poprzed-

nio interpelacja wymagała poparcia podpisami co najmniej 7 posłów, obecnie wystarczało 5 podpisów.

Ani sprawozdanie Komisji Regulaminowej, ani rozpatrujące je 5. posiedzenie plenarne Sejmu Śląskiego II kadencji nie określały przyczyn obniżenia minimalnej liczby podpisów posłów, popierających interpelację. Wydaje się, że mogło chodzić o dwa powody: o ułatwienie klubom o małej liczbie członków wnoszenia interpelacji; o przyjęcie takiej samej wielkości poparcia interpelacji, jak w przypadku realizacji poselskiej inicjatywy ustawodawczej (art. 19 ust. 1 regulaminu obrad).

Poza tekstem art. 24 ust. 1 i 2 nowego regulaminu znalazła się trzecia formalna przesłanka dopuszczalności interpelacji, tj. konieczność sformułowania interpelacji w języku polskim (art. 3 regulaminu):

Językiem rozpraw jest język polski. Język ten będzie wyłącznie używany w pracach Sejmu, jego Komisyj i Kancelarii.

Zupełnie nowe rozwiązanie, nieznane staremu regulaminowi, wprowadzał art. 24 ust. 2 regulaminu z 17 czerwca 1930 roku. Nowy przepis zobowiązywał marszałka do czuwania nad formą interpelacji. Marszałek miał więc dlatego prawo *żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów, nie odpowiadających powadze Sejmu*. Zacytowane sformułowanie dawało marszałkowi prawo swobodnego decydowania o tym, jaka jest miara powagi Sejmu, a w konsekwencji — co w konkretnym przypadku może tę powagę naruszać³¹.

Ustęp drugi stanowił w ten sposób logiczne dopełnienie art. 10 ust. 1 regulaminu, zgodnie z którym:

Zadaniem Marszałka Sejmu jest [...] strzeżenie godności i praw Sejmu [...].

Żądanie marszałka, by interpelanci usunęli z interpelacji wyrazy nieodpowiadające powadze Sejmu, mogło wywołać — przynajmniej teoretycznie — dwie różne reakcje autorów interpelacji: reakcję pozytywną, tj. usunięcie z tekstu zakwestionowanych wyrazów; reakcję negatywną, polegającą na odmowie ich usunięcia. W praktyce — rzecz jasna — skuteczne wniesienie interpelacji wymuszało podporządkowanie się żądaniu marszałka. Z art. 24 ust. 2 wynika, że w razie odmowy interpelantów marszałek mógł skutecznie zablokować wniesienie interpelacji, a w konsekwencji — jej przekazanie organom interpelowanym. Końcowy fragment analizowanego ustępu (*i w tym celu może ogłoszenie inter-*

³¹ Marszałek Sejmu Ustawodawczego Wojciech Trąmpczyński uważał, że powagę izby narusza *blahość treści interpelacji*. Art. 34 projektu regulaminu dla Senatu, opracowanego przez Wojciecha Trąmpczyńskiego. APK, Sejm Śląski 739, s. 36.

pelacji odłożyć do następnego posiedzenia) świadczy o tym, że usunięcie zakwestionowanych wyrazów mogło nastąpić od razu, tzn. na tym samym posiedzeniu, na którym interpelacja wpłynęła, a więc bez konieczności odraczania ogłoszenia interpelacji do następnego posiedzenia. Korekta tekstu mogła też nastąpić między posiedzeniami, względnie najpóźniej na następnym posiedzeniu.

Drugim *novum* było wyraźne sformułowanie należącego do marszałka obowiązku ogłoszenia interpelacji na posiedzeniu plenarnym Sejmu. Obowiązujący do 17 czerwca 1930 roku art. 44 poprzedniego regulaminu nie znał takiego obowiązku. W praktyce zdarzało się więc — i to dość często — że marszałek nie ogłaszał interpelacji w izbie, czy nawet nie informował plenum o tym, że interpelacja wpłynęła. Za dowód może tu posłużyć kilkadziesiąt protokołów posiedzeń plenarnych i sprawozdań stenograficznych z posiedzeń plenarnych śląskiego parlamentu — dokumentów, w których nie ma najmniejszego śladu interpelacji. W takich przypadkach, mimo że każda interpelacja mogła być wniesiona tylko na posiedzeniu plenarnym, trudno się było spodziewać ogłoszenia interpelacji, skoro plenum nie miało informacji o tym, że takowa w ogóle istnieje.

Ogłoszenie interpelacji w trakcie plenum stanowiło nieformalne potwierdzenie jej przyjęcia, a — nieco wcześniej — stwierdzenie, że nie zawiera ona wyrazów nieodpowiadających powadze Sejmu. W konsekwencji po ogłoszeniu marszałek nie mógł już zakwestionować formy interpelacji.

Artykuł 24 ust. 2 nowego regulaminu nie zawierał żadnych wskazówek interpretacyjnych, które określałyby istotę i charakter ogłoszenia interpelacji. Wydaje się, że celem ogłoszenia było — dokonane przez marszałka — zapoznanie izby z interpelacją. Kierując się regułami wykładni teleologicznej, za ogłoszenie interpelacji można by uznać przedstawienie izbie całego tekstu interpelacji, względnie streszczenie głównych jej elementów. Mamy wątpliwości, czy ogłoszeniem byłoby przekazanie Sejmowi jedynie — sprowadzającej się do przeczytania tytułu interpelacji — informacji o tym, że wpłynęła interpelacja określonych interpelantów, i w jakiej sprawie. Ogłoszenie bowiem interpelacji na plenum miało realizować zdecydowanie praktyczny cel, tj. wstępne przygotowanie posłów do oceny mającej nadejść odpowiedzi organów interpelowanych.

Lustrzanym odbiciem ogłoszenia interpelacji na plenum było końcowe zdanie każdej odpowiedzi (wyjaśnienia) na interpelację. Wojewoda prosił w nim marszałka o powiadomienie o wyjaśnieniach nie tylko interpelantów, lecz także wszystkich klubów poselskich Sejmu Śląskiego.

Podsumujmy nowe rozwiązania regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego, występujące w pierwszym okresie interpelowania:

- w zakresie prawa materialnego: prawo Sejmu Śląskiego do interpelowania Rządu, tj. Rady Ministrów;
- w zakresie prawa formalnego (proceduralnego): prawo marszałka do żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów nieodpowiadających

powadze Sejmu; prawo marszałka do odłożenia ogłoszenia interpelacji do następnego posiedzenia; obowiązek marszałka ogłoszenia interpelacji na plenarnym posiedzeniu Sejmu.

2.1.2.2.2. Regulacja prawna interpelowania w drugim okresie

Z jednej strony wiemy już, że zarówno art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, jak i art. 24 i 25 regulaminu z 17 czerwca 1930 roku, stanowiące o postępowaniu Sejmu w pierwszym i trzecim okresie interpelowania, nie mogły stanowić o procedurze drugiego okresu interpelowania, gdyż przepisy regulaminu nie wiązały prawnie organów pozasejmowych.

Z drugiej strony żadne z zarządzeń wojewody Michała Grażyńskiego nie dotyczyło bezpośrednio problemu załatwiania interpelacji. Z licznych zarządzeń wojewody śląskiego jedynie dwa regulowały postępowanie komórek Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w stosunku do Sejmu Śląskiego, względnie do jego komisji. W chronologicznym porządku chodziło o następujące zarządzenia: zarządzenie L.Pr. 585 z 5 kwietnia 1932 roku w sprawie korespondencji wydziałów z marszałkiem i biurem Sejmu Śląskiego; zarządzenie nr Pr. 52 z 22 stycznia 1935 roku (udział w posiedzeniach Komisji Budżetowo-Skarbowej Sejmu Śląskiego).

W zarządzeniu z 5 kwietnia 1932 roku wojewoda pisał:

[...] przypominam, iż wszelka korespondencja Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego z Sejmem Śląskim została skoncentrowana w Wydziale Prezydyjaldnym na podstawie rzeczowego podziału czynności wprowadzonego Zarządzeniem Prezydjalnem Nr. 15 z dnia 14. XII. 1929 r. str. 4.pkt. I czynności Oddziału Organizacyjno-prawnego. Powodem tej koncentracji była nie tylko wyżej wspomniana konieczność nadania jednolitej formy całej korespondencji, która wychodzi do Pana Marszałka Sejmu z Urzędu Wojewódzkiego, ale także konieczność utrzymania w jednej komórce Urzędu pełnej ewidencji i dokładnej kontroli całej korespondencji z Sejmem.

Proszę przeto Panów Naczelników Wydziałów o ściśle zastosowanie się do powyższego i przesyłanie odtąd stale wszelkich projektowanych przez siebie pism, skierowanych do Sejmu Śląskiego lub jego organów Wydziałowi Prezydyjalnemu, który będzie mi je przedkładał do aprobaty i podpisu. Zaznaczam, że przedkładanych mi do aprobaty tego rodzaju pism inną drogą, podpisywał nie będę³².

³² APK, UWŚl./Prez. 10, s. 22.

W zarządzeniu nr Pr. 52 z 22 stycznia 1935 roku wojewoda pisał:

Równocześnie przypominam, podobnie jak ubiegłego roku, że obowiązkiem Panów i referentów, biorących udział w Komisji, jest uzasadnienie i obrona pozycji objętych preliminarzem. Obrona polega na uzasadnieniu celowości i konieczności proponowanego wydatku w wysokości określonej preliminarzem³³.

W załączniku do zarządzenia nr Pr. 52 wojewoda zamieścił wykaz pozycji budżetowych i organów powołanych do ich uzasadnienia i obrony na posiedzeniach Komisji Budżetowo-Skarbowej Sejmu Śląskiego³⁴.

W II Sejmie Śląskim, w okresie obowiązywania nowego regulaminu, tj. od 5. do 10. posiedzenia plenarnego, źródłem prawa, regulującym fragmentarycznie załatwianie interpelacji przez organy interpelowane, było pismo ministra spraw wewnętrznych z 6 kwietnia 1929 roku w sprawie ustosunkowania się do interpelacyj wniesionych przed zamknięciem sesji, wraz ze stanowiącym jego załącznik pismem ministra spraw wewnętrznych z 23 listopada 1926 roku, Nr. OL. 1008/3 z dnia 6 kwietnia 1929 r. w sprawie ustosunkowania się do interpelacyj wniesionych przed zamknięciem sesji (Dz.Urz. MSW Nr 5, poz. 117).

Do P.P. Dyrektorów Departamentów I — IV, Naczelników Wydziałów i wszystkich urzędników Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, P. Głównego Komendanta P.P., P. Głównego Urzędu Statystycznego.

W związku z ogłoszonymi w Monitorze Polskim Nr. 71, poz. 143 i poz. 144 zarządzeniami P. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 25 marca b.r. o zamknięciu sesji Sejmu i Senatu zarządzam że co do trybu załatwienia interpelacyj, wniesionych w ubiegłej sesji Sejmu i Senatu, należy analogicznie stosować zasady, ustalone zarządzeniem Nr. OL. 9673 z dn. 23 listopada 1926 r., które w odpisie załączam.

(-) Sławoj Składkowski

Minister

1 załącznik

MINISTERSTWO

SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Nr. OL. 9673

Warszawa,

dn. 23 listopada 1926 r.

³³ Ibidem, s. 62.

³⁴ Ibidem, s. 63—67.

Do

*P.P. Dyrektorów Departamentów I—IV,
P.P. Naczelników Wydziałów i wszystkich
Urzędników M.S.W., P. Głównego
Komendanta P.P., P. Dyrektora
Głównego Urzędu Statystycznego.*

W ślad mego pisma z dnia 11 października 1926 r. Nr. OL. 6073 oznajmiam, iż według pisma Prezydium Rady Ministrów z dnia 10 listopada r.b. Nr. 16083 Pan Prezes Rady Ministrów w dniu 28 października zwrócił się do pp. Marszałków Sejmu i Senatu z oświadczeniem, iż Rząd zdecydował wniesione podczas poprzedniej sesji przez posłów względnie senatorów interpelacje uważać za niebyłe.

Wobec powyższego:

- I. Na interpelacje wniesione w ubiegłej sesji (do dnia 2 października r.b.) i skierowane do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych — odpowiedź Pana Ministra nie będzie udzielona.*
- II. Projekty odpowiedzi na interpelacje, nadesłane Ministerstwu Spraw Wewnętrznych do uzgodnienia przez inne ministerstwa winny być pozostawione bez załatwienia, a zainteresowane Ministerstwa należy powiadomić o tym odpowiednimi pismami, powołując się na stanowisko zajęte przez Rząd w piśmie P. Prezesa Rady Ministrów do pp. Marszałków Sejmu i Senatu.*
- III. Niezależnie od powyższego formalnego załatwienia interpelacji, jako takich, materiał faktyczny zawarty czy to w interpelacjach, czy też w dochodzeniach, na ich podstawie przeprowadzonych, winien być dla celów administracji spraw wewnętrznych odpowiednio wyzyskany. Dotyczy to zwłaszcza tych interpelacji, których przedmiotem jest skarga na działalność władz i urzędów miejscowych Panu Ministrowi Spraw Wewnętrznych podległych. O ile interpelacja zawiera zarzuty istotne, a sprawa nie została jeszcze skierowana do dochodzeń, należy ją skierować do właściwej władzy, bądź jako zwyczajne zażalenie do traktowania w trybie nadzoru, bądź też do zbadania i sprawozdania. Jeżeli dochodzenia zostały przeprowadzone i bądź potwierdziły zarzuty interpelantów, bądź też w ogóle ujawniły pewne fakta, w dziedzinie administracji lokalnej, nad którymi Min. Spr. Wewn. nie powinno przejść do porządku dziennego należy wydać odpowiednie zarządzenia.*

Wobec powyższego P.P. Dyrektorowie Departamentów (P. Główny Kom. Pol. Państw., P. Dyrektor Głównego Urzędu Stat.) polecać podległym im Naczelnikom Wydziałów zrewidowanie aktów, dotyczących

interpelacji, a większe sprawy zrewidują osobiście celem ustalenia, czy sprawa nie wymaga zarządzeń, poczym dadzą względnie zaprojektują potrzebne zarządzenia lub skierują sprawy do akt.

(-) Jaroszyński

*Podsekretarz Stanu*³⁵.

Pismo, jak to wynika już z jego treści oraz z wykazu organów, do których zostało skierowane, dotyczyło ustosunkowania się przez interpelowanych do interpelacji wniesionych przez posłów i senatorów przed zamknięciem sesji ogólnopolskich ciał ustawodawczych. Żadne z postanowień powoływanego pisma nie dawało podstaw do stosowania jego przepisów ani do interpelacji wniesionych do Sejmu Śląskiego, ani do władzy wykonawczej, przygotowującej odpowiedzi na takie interpelacje. Mimo to wojewoda śląski Michał Grażyński skorzystał z postanowień pisma MSW z 23 listopada 1926 roku. Widowym dowodem stosowania przez wojewodę postanowień punktu II przedmiotowego pisma było — w przypadkach odmowy udzielenia odpowiedzi — powoływanie — jako podstawy prawnej, uzasadniającej brak odpowiedzi — sygnatury listopadowego pisma MSW.

Recypowanie przez dr. Michała Grażyńskiego postanowień pisma MSW z 26 listopada 1926 roku nie miało żadnej podstawy prawnej. Nie było jednak działaniem *contra legem*. Nie było bowiem żadnej normy, która by mu takiego działania zakazywała. Czynność taką można by więc określić jako działanie *praeter legem*. Działanie takie doprowadzało w efekcie — nawet jeśli nie było to zamierzone — do unifikacji materialnej małego fragmentu śląskiego prawa parlamentarnego z ogólnopolskim prawem parlamentarnym.

Recepcja przepisów pisma MSW z 23 listopada 1926 roku nie była pełna. Śląskie źródła prawa parlamentarnego potwierdzają wszak, że odmawiając udzielania odpowiedzi na interpelacje wniesione przed zamknięciem sesji Sejmu Śląskiego, wojewoda realizował w praktyce postanowienia punktu I i II przedmiotowego pisma, gdy tymczasem nie stosował przepisów, zawartych w punktach III i IV tego pisma.

³⁵ Dz.Urz.MSW z 1929 r., Nr 5, poz. 117. Przytoczone *in extenso* pismo MSW z 23 listopada 1926 r. opublikowane zostało jako załącznik do pisma MSW z 6 kwietnia 1929 r. Por. też: *Prawo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej 1918—1939. Wybór źródeł*. Prolog, wybór, opracowanie i indeksy W. Sudnik. Warszawa 2002, s. 63, przypis 49.

Pismo MSW z dnia 23 listopada 1926 r. wojewoda M. Grażyński stosował w praktyce dopiero od chwili opublikowania w Dz.Urz.MSW z 1929 r., Nr 5, poz. 117.

2.1.2.2.3. Regulacja prawna interpelowania w trzecim okresie

Procedurę interpelowania w trzecim okresie określały trzy ustępy art. 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego.

Artykuł 25 ust. 1 regulaminu stanowił, co następuje:

Po przyjęciu interpelacji Marszałek przesyła ją Rządowi, Wojewodzie lub Radzie Wojewódzkiej (Władza Wykonawcza).

Treść cytowanego przepisu dotyczy — o czym była już mowa — pierwszego okresu interpelowania. Sama zaś norma ma charakter prawa zarówno materialnego (prawo Sejmu do interpelowania wojewody, Śląskiej Rady Wojewódzkiej, rządu), jak i formalnego (obowiązek marszałka — po przyjęciu interpelacji — do przesłania jej organom interpelowanym).

Artykuł 25 ust. 2 i 3 nowego regulaminu dotyczyły trzeciego okresu interpelowania i miały charakter wyłącznie prawa formalnego (proceduralnego).

Artykuł 25 ust. 2, zdanie pierwsze stanowił o warunkach umieszczenia interpelacji na porządku dziennym:

O ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu trzech tygodni odpowiednia władza wykonawcza nie udzieli odpowiedzi, Marszałek na żądanie interpelantów — art. 24 ust. 1 — umieszcza interpelację na porządku dziennym.

Z przytoczonego źródła wynika, że nowy regulamin określał dwie alternatywne przyczyny umieszczenia interpelacji na porządku dziennym: niezadowolenie interpelantów z otrzymanej odpowiedzi; brak udzielenia odpowiedzi interpelowanych w ciągu trzech tygodni. W pełni nową, tj. nieznaną regulaminowi z 31 stycznia 1923 roku, była pierwsza przesłanka. Drugą — choć w innej formie — wymieniał też stary regulamin:

Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później, niż po upływie 3 tygodni.

Jak widać, nowy regulamin nie dopuszczał możliwości umieszczenia interpelacji na porządku dziennym po otrzymaniu odpowiedzi po upływie trzech tygodni.

Zacytowany wyżej art. 25 ust. 2 regulaminu II Sejmu Śląskiego istotnie zmieniał rolę marszałka. Umieszczenie interpelacji na porządku dziennym mogło bowiem nastąpić jedynie *na żądanie interpelantów*, nie jak dawniej *ex officio*.

Takie ujęcie powodowało, że umieszczenie interpelacji na porządku dziennym, będące ważnym elementem trzeciego okresu interpelowania, stało się ewentualnością, lecz bynajmniej nie czynnością, która musiała nastąpić. Było tak dlatego, że umieszczenie interpelacji na porządku dziennym nie stanowiło już odtąd obowiązku marszałka. W konsekwencji zaś braku żądania interpelantów istniała możliwość znacznego skrócenia procedury interpelowania, tj. eliminacji trzeciego okresu interpelowania. Jeśli bowiem interpelanci nie zażądali umieszczenia interpelacji w porządku dziennym, to nie mogła się ona w nim znaleźć, co tamowało realizację kolejnych czynności trzeciego okresu (np. podjęcie uchwały Sejmu o dyskusji nad interpelacją i odpowiedzią czy uchwały Sejmu oceniającej odpowiedź podmiotów interpelowanych). W zaistniałej sytuacji ostatnią czynnością interpelowania byłoby przekazanie przez marszałka — interpelantom bądź wszystkim klubom Sejmu Śląskiego — pisemnej odpowiedzi organów interpelowanych.

Ostatni, najobszerniejszy, ust. 3 art. 25 regulaminu II Sejmu Śląskiego stanowił:

Dyskusja nad interpelacją następuje tylko w wypadkach, w których Sejm swą uchwałą uzna potrzebę dyskusji po wysłuchaniu treści interpelacji, ewentualnie udzielonej odpowiedzi władzy wykonawczej, oraz krótkim trwającym nie dłużej niż 10 minut umotywowaniu przez jednego z interpelantów konieczności odbycia dyskusji. W dyskusji może być postawiony wniosek, że Sejm przyjmuje, względnie nie przyjmuje odpowiedzi do wiadomości lub też wzywa odpowiednią władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie.

Dyskusja nad interpelacją, i nad odpowiedzią na interpelację, miała charakter warunkowy. To, czy się odbędzie, zależało od uchwały Sejmu, uznającej jej potrzebę. Uchwała Sejmu zapadała w tej kwestii zapewne zwykłą większością głosów. To dość znaczne ograniczenie odbycia dyskusji, jeśli porównać je z regulacją art. 44 regulaminu obrad z 31 stycznia 1923 roku. Zgodnie z nim marszałek Sejmu otwierał dyskusję na wniosek poparty 10 głosami. Nowy regulamin wymagał poparcia większości Izby, a więc przy założeniu, że w posiedzeniu uczestniczą wszyscy posłowie, poparcia 25 posłów.

Uchwałą Sejmu, uznającą potrzebę dyskusji, poprzedzało: wysłuchanie treści interpelacji, ewentualnie odpowiedzi organów interpelowanych, oraz krótkie umotywowanie przez jednego z interpelantów konieczności odbycia dyskusji. Ten chronologiczny układ czynności (wysłuchanie interpelacji, względnie odpowiedzi, umotywowanie konieczności odbycia dyskusji, uchwała Sejmu uznająca potrzebę dyskusji) wskazuje, że dwie pierwsze, wcześniejsze czynności stanowiły dla Sejmu istotne źródło informacji, przydatnej w podjęciu stosownej uchwały.

Jeśli do Sejmu nie wpłynął wniosek o podjęcie uchwały uznającej potrzebę dyskusji lub jeśli uchwała Sejmu nie uznała potrzeby odbycia dyskusji, to ostatnią czynnością trzeciego okresu interpelowania był negatywny wynik głosowania nad taką uchwałą Sejmu.

W dyskusji mogły zostać postawione trzy alternatywne wnioski: 1) że Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości; 2) że Sejm nie przyjmuje odpowiedzi do wiadomości; 3) że Sejm wzywa odpowiednią władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie. Zawarte w art. 25 ust. 3 zdanie drugie regulaminu z 17 czerwca 1930 roku wyrażenie: *W dyskusji może być postawiony wniosek [...]*, oznacza, że trzeci okres interpelowania może dobiec kresu bez oceny przez Sejm jakości odpowiedzi na interpelację. Brak pierwszego albo drugiego wniosku oznaczał, że dyskusja nie doprowadziła do zakładanej oceny odpowiedzi. Inaczej rozstrzygał ten problem art. 44 ust. 3 zdanie drugie regulaminu I Sejmu Śląskiego, stanowiąc, iż *Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości, lub jej nie przyjmuje*. Twórcy starego regulaminu postanowili więc jednoznacznie, że Sejm musiał uchwałą wyrazić swoją opinię o odpowiedzi. W konsekwencji rozwiązania, jakie przyjął I Sejm Śląski, wydają się lepsze od zawartych w nowym regulaminie.

Inaczej przedstawia się sprawa z trzecim, podobnie jak dwa poprzednie, alternatywnym wnioskiem, dotyczącym wezwania odpowiedniej władzy wykonawczej do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie. Oczywiście, i tu wezwania bez wniosku być nie mogło. A więc i w tym przypadku trzeci okres interpelowania kończył się dyskusją bez podjęcia zakładanych uchwał sejmowego plenum. Ten trzeci wniosek, którego nie przewidywał art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, był formą wymuszenia ze strony Sejmu ustosunkowania się władz wykonawczych do przesłanej im przez marszałka interpelacji. I jeśli nawet założyć, że takie wezwanie mogło być nieskuteczne, to i tak takie postanowienie nowego regulaminu należy ocenić pozytywnie.

Postawienie trzeciego wniosku rodzi wątpliwość, czy Sejm wzywa władzę wykonawczą do udzielenia ustnej odpowiedzi dlatego, że w okresie trzech tygodni pisemna odpowiedź nie nadeszła, czy też Sejm domaga się odpowiedzi ustnej, mimo że organ interpelowany nadesłał pisemne wyjaśnienia. W odpowiedzi na te kwestie należy się opowiedzieć za pierwszą ewentualnością, a to z następujących powodów. Po pierwsze, w przypadku udzielenia przez interpelowanego odpowiedzi pisemnej Sejm ma wystarczający materiał do podjęcia uchwały o przyjęciu, względnie o nieprzyjęciu odpowiedzi do wiadomości. Natomiast brak odpowiedzi uniemożliwia Sejmowi podjęcie takich uchwał. Po drugie, żądanie drugiej — tym razem ustnej — odpowiedzi należałoby traktować jako próbę nacisku Sejmu na interpelowanego, zmierzającą do ewentualnej zmiany udzielonych przez interpelowanego wyjaśnień. Taka zaś ingerencja w swobodę działania adresata interpelacji byłaby niewątpliwie sprzeczna z prawem.

W sytuacji zasygnalizowania przez interpelowanego zgody na udzielenie odpowiedzi ustnej Sejm — na posiedzeniu plenarnym — wysłuchuje interpelacji i ustnych wyjaśnień interpelowanego.

W przypadku braku odpowiedzi pisemnej i wezwania interpelowanego do udzielenia na plenum odpowiedzi ustnej postępowanie interpelacyjne mogło się zakończyć uchwałą Sejmu wzywającą interpelowanego do przedłożenia wyjaśnień ustnych, jeśli interpelowany odmówił udzielenia takiej odpowiedzi; wysłuchaniem odpowiedzi interpelowanego — udzielonej na plenarnym posiedzeniu Sejmu — jeśli ten zgodził się jej udzielić.

Przepisy regulaminu z 17 czerwca 1930 roku w zakresie realizacji trzeciego wniosku nie dawały podstaw do podejmowania dalszych czynności tego okresu interpelowania.

Wymieńmy teraz, skopiowane z art. 25 i 26 regulaminu obrad Sejmu RP z 16 lutego 1923 roku, nowe rozwiązania w zakresie procedury trzeciego okresu interpelowania. Nowymi, a więc nieznanymi z art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, rozwiązaniami, zawartymi w art. 25 ust. 2 i 3 nowego regulaminu, były:

- wprowadzenie drugiej przyczyny (*o ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią*) umieszczenia interpelacji na porządku dziennym;
- umieszczenie przez marszałka interpelacji na porządku dziennym nie *ex officio*, lecz na wniosek interpellantów;
- udzielenie głosu interpellantowi w celu umotywowania konieczności odbycia dyskusji (nie do uzasadnienia dyskusji);
- otwarcie dyskusji na podstawie uchwały Sejmu uznającej potrzebę dyskusji, podjętej większością głosów sejmowego plenum;
- fakultatywny charakter uchwał Sejmu przyjmujących lub nieprzyjmujących odpowiedzi do wiadomości;
- przysługująca Sejmowi możliwość wezwania odpowiedniej władzy wykonawczej do udzielenia odpowiedzi ustnej na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie.

Reasumując, należy stwierdzić, że nowa regulacja procedury interpelowania, zawarta w art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego, wprowadzała rozwiązania ułatwiające wnoszenie interpelacji (w efekcie obniżenia minimalnej liczby podpisów pod interpelacją z 7 do 5) oraz rozwiązania ułatwiające uzyskiwanie odpowiedzi na interpelacje (wskutek wezwania interpelowanego do udzielenia odpowiedzi ustnej na posiedzeniu plenarnym Sejmu).

Za odstępstwo od klasycznych zasad interpelowania należy uznać wprowadzenie fakultatywnej dyskusji nad odpowiedzią na interpelację. Rola Sejmu Śląskiego jako organu kontroli administracji niebawem wzrosła dzięki przyznaniu mu prawa interpelowania nie tylko — jak dotychczas — wojewody i Rady Wojewódzkiej, lecz także rządu. Nadto regulamin nie zawierał już niektórych nieżyjących rozwiązań, nigdy niestosowanych w praktyce interpelowania, zawartych w art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 roku (np. postanowienia, że marsza-

lek, przesyłając interpelację, zapytuje interpelowanego, czy, a jeżeli tak, to kiedy zechce udzielić odpowiedzi, oraz że odpowiedź na interpelację może być udzielona *na piśmie tylko wtedy, gdy interpelant na to wyraża z góry swą zgodę*).

2.2. Praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim (27 maja 1930—25 września 1930)

2.2.1. Profil polityczny II Sejmu Śląskiego

Profil polityczny II Sejmu Śląskiego różnił się zasadniczo od profilu śląskiego parlamentu I kadencji. Różnice dotyczą przy tym zarówno reprezentowanych w Sejmie stronnictw politycznych (fakt, że z jednej strony w Sejmie zasiedli reprezentanci nowych partii, tj. KPP oraz NChZP, z drugiej strony brak było w Sejmie choćby jednego, jak poprzednio, reprezentanta PSL), jak i liczebności posłów, reprezentujących partie polityczne: ChD — 13 posłów, dawniej 18 posłów; NPR — 3 posłów, dawniej 7 posłów; PPS — 4 posłów, dawniej 8 posłów; DP — 5 posłów, dawniej 6 posłów; DKVP — 10 posłów, dawniej 6 posłów; DSAP — 1 poseł, dawniej 2 posłów.

Zmienił się wreszcie stosunek liczebny posłów nowych i tych, którzy byli posłami zarówno w I, jak i II kadencji. Z tego punktu widzenia w składzie II Sejmu Śląskiego zasiadali niemal zupełnie nowi ludzie.

Posłów zasiadających w ławach sejmowych po raz pierwszy było bowiem 44, a posłów, którzy posłowali po raz drugi, tylko 4: Ignacy Sikora (NPR), Józef Machej (PPS), Józef Adamek (PPS) i Karol Palarczyk (NChZP, dawniej ze ZKŚ, wchłoniętego przez ChD).

Mimo różnych programów społeczno-politycznych czterech klubów II Sejmu Śląskiego (Zespół Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; Klub Polskiej Partii Socjalistycznej; Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy; Klub Niemiecki) jedyną linią podziału stronnictw pozostawał podział na zwolenników i przeciwników autonomii. Zwolenników autonomicznego statusu województwa śląskiego było zdecydowanie więcej, tj. 38 (ZPChD i NPR, Klub PPS, Klub Niemiecki), podczas gdy grupa przeciwników liczyła 10 posłów sanacyjnego Klubu NChZP.

Sanacja śląska doprowadziła — działaniami nie do końca wyjaśnionymi — do pozyskania, jeszcze pod koniec I Sejmu Śląskiego, 14 zwolenników, secesjonistów z klubów ChD, NPR i PPS. Żaden z tych posłów nie wszedł jednak do II Sejmu Śląskiego.

Intensywne działania NChZP przed wyborami do Sejmu Śląskiego II kadencji, niekiedy połączone z zastraszaniem opozycji, zaowocowały 10 mandatami, co było dalekie od oczekiwanego sukcesu.

Program Klubu NChZP zakładał uznanie autonomii społecznej i gospodarczej, natomiast eliminację przerostów administracji politycznej (np. zniesienie immunitetu parlamentarnego i nietykalności poselskiej; ograniczenie wysokości diet poselskich; zwiększenie uprawnień rządowej władzy wykonawczej w uchwalaniu ustaw śląskich).

Pełnego poparcia prosanacyjnej praktyce wojewody Michała Grażyńskiego Klub NChZP udzielił w takich sprawach, jak prawo wojewody do ustalenia budżetu w okresie bezsejmowym czy uznanie za legalne zawieszenie sesji sejmowej, mimo że budżet nie był jeszcze uchwalony. Antyautonomiczną postawę Klubu NChZP widać też w trakcie prac nad nowym regulaminem Sejmu, kiedy posłowie sanacyjnego klubu wnieśli 26 poprawek do — przygotowanego przez Komisję Regulaminową — projektu, zmierzających niekiedy do ograniczeń instytucji autonomicznych. Tak było np. w czasie debaty nad projektami art. 24 i 25 regulaminu, dotyczącymi prawa Sejmu Śląskiego do interpelowania wojewody śląskiego i Śląskiej Rady Wojewódzkiej.

Mającą zdecydowaną większość opozycja skutecznie unicestwiała zamiary sanacyjnych posłów. Tak więc z podziałem stronnictw na sanacyjne i opozycyjne łączył się ściśle podział na partie antyautonomiczne i proautonomiczne.

2.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w II Sejmie Śląskim

1

Interpelacja Zespołu posłów ChD i NPR w sprawie budowy szpitala
kosztom Skarbu Śląskiego³⁶
(2 czerwca 1930)³⁷

1. Nazwa interpelującego klubu: Zespół Posłów ChD i NPR.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.

³⁶ Oryginalny nagłówek interpelacji (*Interpelacja Zespołu Posłów Ch.Dem. i NPR*) nie zawiera dopełnienia, określającego jej treść. Zamieszczony powyżej nagłówek sformułował marszałek Sejmu Śląskiego w czasie 2. posiedzenia plenarnego. Por. spraw. sten. z 2. pos. II Sejmu Śląskiego, 2 czerwca 1930 r., łam 56; APK, Sejm Śląski 774, s. 67.

³⁷ Na interpelacji data i miejsce jej sporządzenia: *Katowice, dnia 1 czerwca 1930 r.* APK, Sejm Śląski 774, s. 28.

3. Personalalia interpelantów: Wojciech Korfanty (ChD), Paweł Kopocz (ChD), Jan Kędzior (ChD), Teodor Obremba (ChD), Alojzy Prus (ChD), Maria Gruchlikowa (ChD), Stefan Giebel (ChD), Antoni Balzer (ChD), Jan Szulik (ChD), Jan Pobożny (ChD), Paweł Kempka (ChD), Ignacy Sikora (NPR).
4. Treść interpelacji:

Dnia 10. listopada 1928 roku Sejm Śląski celem uczczenia 10-lecia niepodległości państwa jednogłośnie uchwalił³⁸ pobudowanie wielkiego szpitala kosztem Skarbu Śląskiego³⁹. Od tego czasu upłynęło półtora roku. Brak szpitali w województwie jest bardzo dotkliwy. W szpitalach niektórych po 2 chorych leży w jednym łóżku. Chorzy leżą na korytarzach. Ten stan rzeczy słusznie jest przyczyną skarg szerokich kół ludności szczególnie na widok, że województwo wznosi zabytkowe gmachy, zakłada instytucje niekoniecznie w tej chwili potrzebne, których zrealizowanie spokojnie może być odłożone do czasów późniejszych. Wobec tego niżej podpisani posłowie zapytują pana Wojewodę i Radę Wojewódzką co stało się z uchwałą Sejmu z dnia 10. listopada 1928 roku, jaki jest stan finansów województwa i jak daleko postąpiły przygotowania wykonania powyższej uchwały Sejmu?⁴⁰.

1a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów ChD i NPR
w sprawie budowy szpitala kosztem Skarbu Śląskiego
(28 czerwca 1930)

Na interpelację Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie budowy szpitala, mam zaszczyt zakomunikować, co następuje:

³⁸ Ze stenogramu 184. posiedzenia plenarnego II Sejmu Śląskiego wynika, że wniosek nagły w tej sprawie uchwalony został nie jednomyślnie, lecz większością głosów. (Sejm Śląski 718, s. 15; spraw. sten. ze 184. pos. II Sejmu Śląskiego, 10 listopada 1928 r., łam 6, s. 30 maszynopisu stenogramu). Także propozycja Konwentu Seniorów, *ażebym tak samo tę sprawę merytorycznie załatwić*, została przyjęta większością głosów. Ibidem.

³⁹ Brzmienie uchwalonego w tym dniu wniosku nagłego: *Dla upamiętnienia Dziesiątej Rocznicy wskrzeszenia niepodległego Państwa Polskiego, posłowie Sejmu Śląskiego bez względu na różnicę przekonań politycznych jednogłośnie, by dać wyraz uczuciom radości i wdzięczności Opatrzności Boskiej, postanawiają wstawiać do budżetu Województwa Śląskiego lat następnych kwoty, potrzebne na wybudowanie wzorowo urządzonego szpitala Wojewódzkiego.* (APK, Sejm Śląski 718, s. 15; spraw. sten. ze 184. pos. Sejmu Śląskiego, 10 listopada 1928 r., łam 6, s. 29 maszynopisu stenogramu). Wniosek nagły, podpisany ogółem przez 18 posłów, w tym: 14 posłów Klubu ChD, trzech posłów z Klubu NPR i jednego posła Klubu PPS — niemieckiego socjalistę Johanna Kowolla (APK, Sejm Śląski 734, s. 66) — został uchwalony większością głosów 10 listopada 1928 r.

⁴⁰ APK, Sejm Śląski 774, s. 28. Por. także: s. 6, 40—41, 104—105; UWŚl. 232, s. 9; spraw. sten. z 2. pos. II Sejmu Śląskiego, 2 czerwca 1930 r., łam 56.

Sejm Śląski na posiedzeniu w dniu 10 listopada 1928 r. uchwalił wskutek wniosku nagłego znacznej liczby posłów rezolucję następującej treści:

„Dla upamiętnienia 10-letniej rocznicy wskrzeszenia niepodległego Państwa Polskiego posłowie Sejmu Śląskiego bez względu na różnice przekonań politycznych jednogłośnie, by dać wyraz uczuciom radości i wdzięczności Opatrzności Boskiej, postanawiają wstawić w budżet Województwa Śląskiego lat następnych kwoty, potrzebne na wybudowanie wzorowo urządzonego szpitala wojewódzkiego”.

Uchwała ta nie zawiera jednakowoż bliższych określeń i wskazań co do szpitala, na którego pomieszczenie miałby być postawiony budynek kosztem uchwalic się mających kredytów wojewódzkich. Nie wiadomo mianowicie, w jakiej miejscowości szpital taki miałby być uruchomiony, czy miałby to być szpital publiczny, obowiązany przyjąć każdego zgłoszonego chorego, czy też przeznaczony tylko dla pewnych kategorii osób, czy miałby to być szpital ogólny, w którym by leczono wszystkie choroby, czy tylko szpital specjalny dla pacjentów, dotkniętych wyłącznie pewnymi rodzajami chorób, wreszcie jak wielki miałby to być szpital, a w szczególności ilu chorych miałoby tam znaleźć pomieszczenie, albo czy miałyby to być tylko przychodnia dla leczenia osób nie obłożnie chorych.

Poprzedni Sejm nie powziął żadnej decyzji w powyższej sprawie, ani nie wstawił w budżet Województwa Śląskiego żadnych kredytów budowlanych.

Z motywów udzielonej mi interpelacji wynika, że chodzi przede wszystkim o usunięcie dotychczasowego nienormalnego stanu w szpitalach, gdzie chorzy leżą często po 2 w jednym łóżku a nawet na korytarzach.

W odpowiedzi na to pozwalam sobie zauważyć, że ilość łóżek w szpitalach ogólnych t. j. w szpitalach, przeznaczonych dla osób potrzebujących leczenia bez względu na rodzaj choroby /a więc z wyłączeniem szpitali specjalnych, jak dla umysłowo chorych itp./ wynosi ogółem

.....	7.641
z czego jest obecnie obłożonych	5.421
pozostaje zatem wolnych łóżek	2.220

Z zestawienia powyższego wynika, że stan sanitarny przedstawiony w rezolucji nie jest zgodny z prawdą.

Pomimo to sprawa budowy szpitala w Katowicach jest przedmiotem poważnych zainteresowań Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego. Konferencje, jakie w tej mierze się odbyły zmierzają w tym kierunku, by raczej miasto Katowice — przy pomocy Urzędu Wojewódzkiego — wybudowało wielki szpital na Ligocie, rozszerzając w ten sposób szpital, który już ma, oraz wyzyskując grunt, który już nabyło.

Należy zaznaczyć, że wedle postanowień rozporządzenia Prezydenta Rz.P. z dnia 22 marca 1928 r. o zakładach leczniczych /Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 382/

art. 13⁴¹ obowiązek zakładania i utrzymywania szpitali ogólnych ciąży na Powiatowych Związkach Komunalnych i miastach wydzielonych z powiatów, a do zakładania szpitali specjalnych dla osób psychicznie chorych oraz dla innych kategorii chorych, które oznaczyć mają osobne ustawy, obowiązane są Wojewódzkie Związki Komunalne.

Rozporządzenie to nie obowiązuje wprawdzie jeszcze na obszarze tutejszego Województwa, wobec czego stosuje się w tym względzie obowiązujące dotychczas postanowienia państw zaborczych, które jednak w zupełności pokrywają się z postanowieniami wyżej wymienionego rozporządzenia Prezydenta Rz.P.

W końcu nadmieniam, że w związku z przeznaczeniem przez pierwszy Sejm Śląski kwoty 1 i pół miliona złotych z pożyczki amerykańskiej na budowę wielkiego sanatorium dla dzieci gruźliczych, połączonego ze szkołą w Istebnej, która to Instytucja jest obliczona na około 250 dzieci, można by w budowie wspomnianego zakładu uznać inicjatywę Sejmu Śląskiego co do budowy szpitala z okazji 10-lecia za zrealizowaną⁴².

2

Interpelacja posła Dra Włodzimierza Dąbrowskiego i tow. w sprawie zarządzeń gospodarczych fabryki

Thonet — Mundus i jej reprezentanta dyrektora Józefa Palzera w Bielsku
(2 czerwca 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub NChZP.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.

⁴¹ Art. 13 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o zakładach leczniczych (Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 382) postanawiał, co następuje:

Obowiązek zakładania i utrzymywania szpitali ogólnych, otwierania oddziałów dla chorych zakaźnych w szpitalach ogólnych lub utrzymywania specjalnych szpitali zakaźnych, ciąży na powiatowych związkach komunalnych i miastach, wydzielonych z powiatów, zaś szpitali specjalnych dla osób psychicznie chorych oraz dla innych kategorii chorych, które oznaczają osobne ustawy — na wojewódzkich związkach komunalnych.

Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu może czasowo odroczyć wykonanie przewidzianego w poprzednim ustępie obowiązku założenia szpitala przez związek komunalny, o ile związek ten wykaże, że wypełnienie tego obowiązku przekracza jego zdolność finansową.

Minister Spraw Wewnętrznych i Minister Skarbu mogą w obopólnym porozumieniu przekazać swe poprzednio wykazane uprawnienia władzom bezpośrednio podległym.

⁴² Pismo wojewody śląskiego (Pr. 1222/1) z 28 czerwca 1930 r. do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 232, s. 16—18). Gotowa w końcu czerwca 1930 roku odpowiedź na interpelację została przesłana marszałkowi dopiero 9 września 1930 roku, co dokumentuje treść stempla: *Wysłano — 9 WRZ. 1930*. Ibidem, s. 18.

3. Personalia interpelantów: Włodzimierz Dąbrowski (NChZP), Józef Witczak (NChZP), Maria Kujawska (NChZP), Emil Gajdas (NChZP), Karol Palarczyk (NChZP), Ludwik Piechaczek (NChZP), Rudolf Kornke (NChZP), Adam Kocur (NChZP), Alojzy Pawelec (NChZP), Jan Kotas (NChZP).
4. Treść interpelacji:

W Bielsku ma swą siedzibę firma Thonet — Mundus, fabryka mebli giętkich oraz jej reprezentant — dyrektor Józef Palzer, zamieszkały w Bielsku Strzelnica 6, obcokrajowiec.

Już od dłuższego czasu daje się dotkliwie we znaki ludności mieszkającej bądź to w Województwie Śląskim, bądź w gminach bezpośrednio z nim sąsiadujących, a pracującej w tych fabrykach, system gospodarki prowadzonej tam przez dyrektora Palzera.

- 1/ *Ludność pracująca w samych fabrykach, bądź też wykonując swe prace w domach /n.p. polityry/ opłacaną jest tak n.p. w Jasienicy za swe prace, należące do szkodliwych dla zdrowia w sposób absolutnie nieodpowiedni, jak to wszyscy znawcy jednogłośnie stwierdzają. Wszelkie interwencje pozostały bez skutku.*
- 2/ *W ostatnich tygodniach zarządził dyrektor Palzer zamknięcie jednej z fabryk leżącej w bezpośredniej bliskości ośrodka fabrycznego Bielsko-Biała, mianowicie w Buczkowicach, komplikując w ten sposób nader problem bezrobocia w tej okolicy. Zarządzenie zdaniem znawców było nieuzasadnione:*
 - a/ *w chwili zamknięcia istniały jeszcze znaczne zamówienia, które skierowano do Radomia,*
 - b/ *we fabryce Radom pracuje się podobno 9 godzin dziennie i przez 6 dni.*

Liczba osób, która straciła pracę wynosi około 400 osób. Pozbawiono też stanowiska kierownika tej fabryki p. Chorubskiego, zasłużonego pracownika Plebiscytowego na ziemi cieszyńskiej, nie przyznając mu mimo długoletniej pracy żadnej odprawy i obchodząc się z nim niegodnie.

- 3/ *Analogiczne zarządzenia grożą fabryce w Jasienicy. Wszystkie te posunięcia wywołują głębokie oburzenia ludności i szalone rozgoryczenie.*

Uczucia te potęguje fakt, że inicjatorem i wykonawcą tych zarządzeń jest p. Józef Palzer, dyrektor, zamieszkały w Bielsku, obcokrajowiec /obywatel czeskosłowacki/, mieszkający u nas za zezwoleniem naszych władz administracyjnych, człowiek zarabiający ponad 3.000,- zł. miesięcznie i nie wykazujący żadnego zrozumienia dla trudności naszego życia gospodarczego i dla interesów naszej pracującej ludności.

Interpelanci pragną zwrócić uwagę p. Wojewodzie, na te nad wyraz niepożądane zjawiska, prosząc o udzielenie wyjaśnień po zbadaniu sprawy.

Wyrażają przy tym pogląd, że Dyrekcja Policji w Bielsku winna ich zdaniem na wypadek gdyby wymieniona fabryka oraz jej obecny reprezentant nie zmieniła swych zarządzeń i nie usunęła krzywd uzgadniając swe zarządzenia z interesami żywotnymi naszej ludności cofnąć bezzwłocznie p. dyrektorowi Józefowi Palzerowi zezwolenie na pobyt w Polsce i zmusić w ten sposób firmę Thonet — Mundus by zastąpiła go obywatelem polskim, mającym zrozumienie również dla interesów państwowych, konieczności ekonomicznych i dla żywotnych interesów naszej ludności pracującej⁴³.

2a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła
Dra Włodzimierza Dąbrowskiego i tow.
w sprawie zarządzeń gospodarczych fabryki Thonet — Mundus
i jej reprezentanta dyrektora Józefa Palzera w Bielsku
(28 czerwca 1930)

Na interpelację Posła Dr. Włodzimierza Dąbrowskiego i tow. w sprawie zarządzeń gospodarczych fabryki „Thonet — Mundus” i jej reprezentanta Józefa Palzera w Bielsku, mam zaszczyt przesłać następujące wyniki dochodzeń:

Odnosnie do punktu 1 interpelacji:

W fabryce mebli giętych firmy „Thonet — Mundus” w Jasienicy, przeciętny zarobek robotnika wynosi 73 gr. na godzinę, czyli zł. 5,84 dziennie, zaś robotnicy 47 gr. na godzinę, czyli 3,76 zł. dziennie, wzięwszy pod uwagę wszystkich robotników i wszystkie robotnice. W politurni przy gruntowaniu części mebli wynosi przeciętny zarobek godzinowy kobiet 42 gr. czyli 3,36 zł., w wykończalni zaś /dla nadania połysku już zmontowanym meblom/ 55 gr. na godzinę, czyli 4,40 zł. dziennie.-

Polerowanie odbywa się ręcznie przy użyciu gąbki, zawiniętej w szmatę napuszczoną politurą z dodaniem oleju lnianego.- Głównymi składnikami politurey są spirytus skażony i szellak. — Szkodliwość politurey dla rąk zależną jest w znacznym stopniu od sposobu skażenia spirytusu. — W Jasienicy skaża się spirytus terpentyną, a więc mało szkodliwym płynem. —

⁴³ APK, Sejm Śląski 774, s. 6, 31—32, 40—41, 67, 104—105; UWŚl. 232, s. 2—3, 25—26; spraw. sten. z 2. pos. II Sejmu Śląskiego, 2 czerwca 1930 r., łam 55. Interpelację przedrukowało w całości czasopismo „Zjednoczenie”. (Zob. artykuł *Nasi posłowie przy pracy*. „Zjednoczenie” nr 24—25, z 15 czerwca 1930 r.). Odbitka artykułu w: APK, UWŚl. 232, s. 31.

Z dekretacji wojewody Grażyńskiego, zamieszczonej (10 czerwca 1930 r.) na odpisie interpelacji, wynika, że sprawę miał zbadać Wydział Przemysłu i Handlu i przedłożyć *sprawozdanie* Wydziałowi Prezydyalnemu w nieprzekraczalnym terminie dni 14-tu. APK, UWŚl. 232, s. 26.

W fabryce w Jasienicy i filiach na Śląsku Cieszyńskim nie zachodzą często wypadki zachorowań w politurniach /egzemy na rękach/. —

Przy polerowaniu ręcznym zatrudnione są wyłącznie robotnice w pracowniach w fabryce w Jasienicy oraz w filiach w Skoczowie i Drogomyślu. — W domach pracuje tylko kilkanaście robotnic, których zarobek dwutygodniowy, zależnie od ilości godzin pracy na dobę, wynosi od 18,30 do 48,40 zł. —

Robotnice, wykonujące w domu ubocznie prace, nie będące dla nich podstawowym zajęciem, otrzymują wynagrodzenie zależne od ilości wykonanych sztuk, lub od poświęconego na pracę czasu, stosownie do warunków zbiorowej umowy, zawartej między pracodawcą a pracobiorcami. —

Oдноśnie punktu 2:

Zwolnienie p. Chorubskiego, dyrektora fabryki w Buczkowicach nastąpiło na skutek popełnionych przez niego w fabryce niedokładności, stwierdzonych protokolarnie. —

Inspektor Pracy tak z Białej jak z Bielska nie dopatrują się w czynnościach dyr. Palzera, związanych z zamknięciem fabryki w Buczkowicach, żadnej działalności antypaństwowej. —

Zamknięcie fabryki w Buczkowicach, leżącej na terenie Województwa Krakowskiego, nie wpłynęło ujemnie na stan zatrudnienia robotników w fabryce w Jasienicy. —

Oдноśnie punktu 3:

Przeprowadzone dochodzenia policyjne nie ujawniły angażowania się dyr. Palzera w polityce. — Dyrekcja Przedsiębiorstwa zapewniła, że ilość zamówień jest wystarczająca dla utrzymania w ruchu fabryki w Jasienicy.

Przedsiębiorstwo „Thonet — Mundus” zatrudnia na terenie Województwa Śląskiego 3 obcokrajowców — urzędników /2 w Centrali w Bielsku, 1 w fabryce w Jasienicy/ na 37 wszystkich urzędników⁴⁴.

3

Interpelacja Klubu posłów socjalistycznych Dr. Glücksmanna⁴⁵
i tow. do Rady Wojewódzkiej Śląskiej w sprawie rozwiązania organów
Komunalnej Kasy Oszczędności Bielsku i ustanowienia Komisarza Rządowego
(2 czerwca 1930)

⁴⁴ Pismo wojewody śląskiego (L.Pr. 1222/3), z 28 czerwca 1930 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 1103, s. 10—11; UWŚl. 232, s. 44—45.

Z adnotacji, zamieszczonej na brulionie odpowiedzi, wynika, że autorem projektu odpowiedzi był naczelnik Wydziału Prezydialnego — dr Kostka. APK, UWŚl. 232, s. 44.

⁴⁵ W nazwisku autora interpelacji opuszczono na końcu drugą literę *n*. Winno być: *Glücksman*.

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Józef Adamek (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Roman Motyka (PPS), Emil Caspary (PPS), Józef Machej (PPS), Joseph Schimke (DP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Martin Hermann (DP)⁴⁶.
4. Treść interpelacji:

Uchwałą Rady Wojewódzkiej z dnia 29.IV.1930 r. Sm. 4056 rozwiązane zostały statutem przewidziane organa Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku i ustanowiony został komisarz rządowy dla zawiadywania agendami tej instytucji.

Podane w uchwale Rady Wojewódzkiej przyczyny rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności pozbawione są zasadności, zaś cytowany w motywach tej uchwały § 58 statutu wcale nie przewiduje ani rozwiązania statutowych organów Komunalnej Kasy Oszczędności ani też ustanowienia komisarza rządowego.

Wprowadzenie komisarza rządowego już z tego powodu było zbyteczne, gdyż Komunalna Kasa oszczędności w Bielsku już z mocy statutu ma swego komisarza rządowego w osobie starosty bielskiego.

Związek Polskich Kas Oszczędności, który przeprowadził rewizję ksiąg i działalności Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku w sprawozdaniu swym z dnia 17.III.1928 r. L. 2062 zarówno instytucji tej jako też jej dyrekcji możliwie najpochlebniejsze świadectwo i uznał tę instytucję jako wzorowo prowadzoną.

Cytowana wyżej uchwała Rady Wojewódzkiej podważa zaufanie szerokich sfer wkładowców do Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku i wywołała panikę, na skutek której wkładowcy w pośpiesznym tempie poczęli wycofywać swe wkładki, sięgające sumy 1½ miliona złotych.

Gdy ponadto rada gminna miasta Bielska, kierowana przez polskiego burmistrza, wybrała dnia 28. maja br. nowe organa Komunalnej Kasy Oszczędności statutem przewidziane, przeto dalsze pozostawienie komisarza rządowego musi wywołać wrażenie zupełnie zbytecznej szyskany, która Komunalną Kasę Oszczędności naraża na nie dającą się powetować szkodę.

⁴⁶ Klub Posłów Socjalistycznych liczył zaledwie 5 posłów, w tym 4 posłów Polskiej Partii Socjalistycznej (Józef Adamek, Emil Caspary, Józef Machej, Roman Motyka) i 1 poseł Deutsche Sozialistische Arbeiterpartei in Polen (Sigismund Glücksmann). Ponieważ art. 44 regulaminu z 31 stycznia 1923 r. wymagał poparcia interpelacji podpisami co najmniej 7 posłów, to socjaliści musieli, z natury rzeczy, szukać poparcia poza swoim klubem. Z trzech podpisów posłów nie-socjalistycznych, podpisanych pod interpelacją, jeden należał do Konrada Kunsdorfa (Deutsche Katholische Volkspartei), a pozostałe dwa — do Josepha Schimkego i Martina Hermann (oba z Deutsche Partei).

W tym stanie rzeczy zapytują podpisani:

- 1/ *Czy Pan Wojewoda jest skłonny podać istotne rzeczowe powody rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności,*
- 2/ *czy skłonny jest bezzwłocznie odwołać z Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku urzędującego tam komisarza rządowego,*
- 3/ *czy skłonny jest wyrzuczoną Komunalnej Kasie Oszczędności szkodę wynagrodzić⁴⁷.*

3a

Odpowiedź wojewody⁴⁸ na interpelację Klubu posłów socjalistycznych
Dr. Glücksmanna i tow. do Rady Wojewódzkiej Śląskiej,
w sprawie rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku
i ustanowienia Komisarza Rządowego
(28 czerwca 1930)

Na interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych Dra Glücksmanna i tow. w sprawie rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku i ustanowienia komisarza Kasy, mam zaszczyt zakomunikować, co następuje:

Zarządzeniem moim z dnia 29.4.1930 r. L.Sm. 4056 usunąłem dotychczasowe organa Komunalnej Kasy Oszczędności m. Bielska tj. Radę Administracyjną i Dyрекcję i ustanowiłem Komisarza Kasy.

Zarządzenie to wydane zostało w porozumieniu ze Śląską Radą Wojewódzką. Podstawą prawną tego zarządzenia jest przepis art. 32 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13.4.1927 r. o komunalnych kasach oszczędności /Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 339/⁴⁹, którego moc obowiązująca na obszar Województwa Śląskiego rozciągnięta została ustawą Sejmu Śląskiego z dnia 28.II.1928

⁴⁷ APK, Sejm Śląski 774, s. 29—30. Por. także s. 6, 40—41, 104—105; UWŚl. 232, s. 5—6; spraw. sten. z 2. pos. II Sejmu Śląskiego, 2 czerwca 1930 r., łam 55—56.

⁴⁸ Interpelacja skierowana była formalnie do Śląskiej Rady Wojewódzkiej, natomiast odpowiedzi na interpelację udzielił wojewoda śląski jako przewodniczący Rady.

⁴⁹ Art. 32 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 kwietnia 1927 r. o komunalnych kasach oszczędności (Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 339) stanowił, co następuje:

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w prowadzeniu kasy, a w szczególności wykroczeń przeciwko obowiązującym przepisom lub postanowieniom statutu kasy służy władzy nadzorczej prawo wydawania zarządzeń niezbędnych celem usunięcia nieprawidłowości lub zapobieżenia dalszym wykroczeniom. Zarządzenia te mogą polegać na zawieszeniu w czynnościach lub usunięciu członków rady kasy, zarządu kasy i komisji rewizyjnej i na ustanowieniu w razie potrzeby komisarza na koszt kasy lub związku poręczającego dla zarządu kasą do czasu wyboru nowych organów. Wybór ten powinien nastąpić w ciągu trzech miesięcy od czasu ustanowienia komisarza.

Komisarz w zakresie powierzonych mu czynności wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki rady i zarządu kasy.

/Dz.U.Śl. Nr 7, poz. 13/⁵⁰, oraz § 58 statutu Komunalnej Kasy Oszczędności m. Bielska z dnia 1.X.1929 r.⁵¹.

Przepis art. 32 powołanego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej oraz § 58 statutu kasy postanawia:

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w prowadzeniu kasy, a w szczególności wykroczeń przeciw obowiązującym przepisom lub postanowieniom statutu kasy, służy władzy nadzorczej prawo wydawania zarządzeń niezbędnych celem usunięcia nieprawidłowości lub zapobieżenia dalszym wykroczeniom. Zarządzenia te mogą polegać na zawieszaniu w czynnościach lub usunięcia członków rady kasy, zarządu kasy i komisji rewizyjnej i na ustanowieniu w razie potrzeby komisarza na koszt kasy lub związku poręczającego dla zarządu kasą do czasu wyboru nowych organów. Wybór ten powinien nastąpić w ciągu trzech miesięcy od czasu ustanowienia komisarza.

Komisarz w zakresie powierzonych mu czynności wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki rady i zarządu kasy.

Co się tyczy podstaw faktycznych, które spowodowały wydanie tego zarządzenia, to przedstawiają się one następująco:

Rada administracyjna i Dyrekcja Kasy Oszczędności m. Bielska przewidziane były w danym statucie Kasy i sprawowały one swe funkcje nadal tj. po wejściu w życie nowego statutu kasy z dnia 1.10.1929 r., z racji nieukonstytuowania się nowych organów kasy, przewidzianych w nowym statucie. Organa te, a więc Rada Administracyjna i Dyrekcja Kasy wykraczały przeciwko obowiązującym przepisom ustawy z dnia 16.I.1923 r. w przedmiocie języka urzędowego w Województwie Śląskim /Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 34/⁵², ponieważ w swej działalno-

⁵⁰ Art. 1 ustawy Sejmu Śląskiego z dnia 28 lutego 1928 r. w przedmiocie rozciągnięcia na Województwo Śląskie mocy obowiązującej Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 kwietnia 1927 r. (Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 339) o Komunalnych Kasach Oszczędności (Dz.U.Śl. Nr 7, poz. 13) postanawiał, co następuje:

Moc obowiązującą Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 kwietnia 1927 r. (Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 339) o Komunalnych Kasach Oszczędności rozciąga się na obszar Województwa Śląskiego.

Rzeczona ustawa śląska weszła w życie w dwa miesiące po dniu jej ogłoszenia (art. 2 ustawy), tj. 19 maja 1928 r.

⁵¹ Nie udało się odnaleźć Statutu Komunalnej Kasy Oszczędności miasta Bielska z 1 października 1929 r.

⁵² Art. 2 ustawy Sejmu Śląskiego z dnia 16 stycznia 1923 r. w przedmiocie języka urzędowego na obszarze Województwa Śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 34) postanawiał, co następuje:

Władze itd., podpadające pod art. 1, wystawiają dokumenty publiczne wyłącznie w języku polskim. Wygotowania i nieczytelne odpisy dokumentów publicznych, spisanych przed wejściem w życie niniejszej ustawy w języku niemieckim, wydaje się w tłumaczeniu polskim z zaznaczeniem, że oryginał jest pisany w języku niemieckim. W wypadkach wątpliwych miarodajne jest brzmienie oryginału.

ści urzędowej posługiwały się przeważnie nieurzędowym językiem niemieckim i to tak w urzędowaniu wewnętrznym jak i w stosunku do stron. Członkowie rozwiązanej Rady Administracyjnej i Dyrekcji nie władali zupełnie albo w niedostatecznej mierze językiem urzędowym. Wskutek tego obrady prowadzone były w języku niemieckim i protokoły z posiedzeń Rady Administracyjnej sporządzane były w języku urzędowym i w języku niemieckim. To samo odnosi się do oficjalnych sprawozdań Kasy, które były ogłaszane i drukowane w obu tych językach. Książeczki wkładowe wydrukowane były w języku urzędowym i w języku niemieckim. Pokwitowania wpłat i wypłat w książeczkach wkładowych wystawiane były dla Niemców w języku niemieckim a dla Polaków w języku polskim. Książeczka wkładowa jest dokumentem, przeto zgodnie z powołaną ustawą pokwitowania winny były być skuteczniiane wyłącznie w języku urzędowym t.j. polskim.

Na konieczność ścisłego przestrzegania powołanej na wstępie ustawy władze nadzorcze zwracały od dłuższego czasu uwagę organom Kasy.

Drugim z powodów, który skłonił władzę nadzorczą do usunięcia obecnych organów Kasy i ustanowienia Komisarza było z jednej strony niewłaściwe pojmowanie przez organa kasy zadań Komunalnej Kasy Oszczędności, polegającej przede wszystkim na uprzystępnianiu ludności taniego kredytu, a z drugiej nieprawidłowości w prowadzeniu agend Kasy, a w szczególności jej operacji czynnych. Dowodem mylnego pojmowania zadań Komunalnej Kasy Oszczędności, jest uchylanie się organów Kasy od uprzystępnienia ludności rzemieślniczej taniego kredytu, zaofiarowanego na skutek starań władzy nadzorczej przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Polityka kredytowa rozwiązanej rady administracyjnej i dyrekcji Komunalnej Kasy Oszczędności miasta Bielska była dla interesów kasy niekorzystną i szkodliwą, gdyż kredyty rozdzielane były bez żadnego planu. W długoterminowych hipotekach unieruchomionych zostało 75% wkładów oszczędnościowych, co stanowiło przeszkodę w całej akcji kredytowej Kasy. W tych warunkach tylko wybrane i szczupłe grono mogło korzystać z dobrodziejstwa kredytu, zaś inni reflektanci, rekrutujący się ze sfer rzemieślniczych, kupieckich i rolniczych, kredytu otrzymać nie mogli. Komunalna Kasa Oszczędności m. Bielska nie zdała sobie sprawy, jakie na niej ciążyły obowiązki w stosunku do ogółu ludności w m. Bielsku i powiecie Bielskim: drobni rzemieślnicy, kupcy i rolnicy nie mogli korzystać z kredytów krótkoterminowych w takiej mierze w jakiej mogłaby im Kasa przyjść z pomocą.

Co się tyczy operacji czynnych to podnieść należy, że Komunalna Kasa Oszczędności m. Bielska miała ulokowanych w państwowych papierach wartościowych zaledwie 65.000 zł. W myśl postanowień § 48 statutu Kasy, lokata

Art. 1 cytowanej ustawy postanawiał, co następuje:

Język polski wyłącznie jest językiem urzędowym władz, urzędów, ciał samorządowych i publiczno-prawnych instytucji, o ile podlegają Wojewodzie Śląskiemu lub też ustawodawstwu Sejmowi Śląskiemu.

w państwowych papierach wartościowych lub w papierach, przez Państwo gwarantowanych, wynosić powinna co najmniej 5% ogólnej sumy wkładów oszczędnościowych. Wkłady te wynosiły z końcem ubiegłego roku bilansowego 7.213.569 zł. i 39 groszy, wobec czego lokata w wspomnianych papierach wynosić powinna była 360.000 zł.

Okazuje się więc, że Rada Administracyjna i Dyrekcja Kasy nie poczyniła zadość wymaganiom statutu mimo, że za rządów zaborczych lokaty kasy w austriackich papierach państwowych były bardzo poważne.

Przechodząc do kwestji odwołania mianowanego przez Śląski Urząd Wojewódzki Komisarza Kasy zaznaczam, że terminu sprawowania urzędu przez komisarza kasy nie można bezwzględnie uzależniać od terminu wyboru nowych organów Kasy, ponieważ z istoty instytucji komisarza wypływa także obowiązek przeprowadzenia pewnych poruczonych mu przez władzę nadzorczą zadań, pozostających w ścisłym związku z powodami, dla których go ustanowiono.

Zaznaczam, że działalność komisarza kasy jest już na ukończeniu i objęcia urzędowania przez władze kasy tj. Radę i Zarząd należy oczekiwać w najbliższym czasie.

Co się tyczy rzekomych szkód kasy, wynikłych z ustanowienia komisarza zaznaczam, że faktyczny przebieg wypadków wskazuje na to, że kasa żadnych szkód nie poniosła.

Analizując ruch wkładów oszczędnościowych w roku bieżącym okazuje się, że przeciętny wzrost wkładów w miesiącach od stycznia do kwietnia wynosił 600.000 zł. miesięcznie, a w miesiącu maju t. j. w miesiącu sprawowania urzędu przez komisarza kasy, wzrost wkładów zwiększył się o 100%; dowodzą tego poniższe cyfry:

Wkłady oszczędnościowe wynosiły

w styczniu	491.485 zł.
w lutym	756.418 „
w marcu	769.311 „
w kwietniu	535.437 „
w maju	1.219.923 „

W kwocie tej figurują oczywiście w wysokiej mierze lokaty funduszków publicznych, po których potrąceniu stan wkładów prywatnych osób nie mniej utrzymuje się w miesiącu maju na wysokości około 500.00 zł.

Przechodząc do wypłat wkładów oszczędnościowych, podkreślić należy, że przeciętna ich w miesiącach od stycznia do kwietnia br. wynosiła bez mała 500.000 zł. zaś w miesiącu maju przeciętna wypłat tych wzrosła o 860.000 zł. Wskazują to następujące cyfry: wypłaty wkładów oszczędnościowych wynosiły

w styczniu	560.969 zł.
w lutym	324.198 „

w marcu 533.972 „
w kwietniu 493.335 „
w maju 1.366.458 „

Na okoliczność tę złożyły się dwie przyczyny, a mianowicie: z jednej strony podjęta przez pewne czynniki agitacja zmierzająca do celowego wycofywania wkładów oszczędnościowych w Komunalnej Kasie Oszczędności, mająca nadto cechę akcji zorganizowanej, czego dowodem są artykuły /notatki/ w miejscowej prasie /n.p. Schlesische Zeitung Nr. 120 ex 1930 r./ a z drugiej strony, stale zauważyć się dające w tym okresie czasu zwiększone wycofywanie wkładów oszczędnościowych, spowodowane rozpoczynającym się sezonem budowlanym /n.p. gminy wiejskie miały ulokowane w kasie fundusze na budowę szkół/ i zwiększonymi w tej porze roku wydatkami konsumpcyjnymi ludności. Okazuje się jednak, że stan taki nie odbił się niekorzystnie na interesach Kasy, gdyż w tym samym miesiącu tj. w maju, lokaty i wkłady oszczędnościowe jak zaznaczono wyżej, wzrosły do 1.219.923 zł. a więc o 100%.

Jak powyższe cyfry wskazują, Kasa w okresie urzędowania komisarza nie poniosła żadnych strat, lecz owszem, jak wskazuje bilans surowy za miesiąc maj, po zapłaceniu wszystkich wydatków osobowych i administracyjnych, po potrąceniu odsetek od wkładów i reeskonta, miała Kasa w funduszu obrotowym około 9.000 zł. zysku a w funduszu rezerwowym około 5.000 zł. czystego zysku.

Stan kasy w połowie miesiąca czerwca nie uległ również pogorszeniu i wykazuje normalny rozwój.

Okazuje się zatem, że Komunalna Kasa Oszczędności m. Bielska w okresie działalności przejściowo ustanowionego komisarza, szkód żadnych nie poniosła ani też działalność komisarza nie odbiła się ujemnie na rozwoju kasy.

Znamiennym objawem ustosunkowania się miejscowego społeczeństwa do działalności komisarza jest to, że klienci kasy, wycofujący zrazu na skutek agitacji wkłady oszczędnościowe w Komunalnej Kasie Oszczędności, po upływie pewnego czasu ulokowali z powrotem w kasie pierwotnie podjęte wkłady lub też odwołali uskutecznione wypowiedzenia wkładów.

Zaznaczam w końcu, że z inicjatywy komisarza kasy ostatecznie dokonano w miesiącu czerwcu br. wyborów do rady kasy, której zwołanie, przewidziane na czas najbliższy umożliwi mi odwołanie komisarza kasy.

O powyższym proszę uprzejmie zawiadomić PP. Posłów interpelantów.

Składając powyższe wyjaśnienia, uważam za niezbędne zaznaczyć, co następuje:

Prawo Sejmu Śląskiego do zwracania się z interpelacjami do Wojewody Śląskiego i do Śląskiej Rady Wojewódzkiej, nie jest unormowane pozytywnymi przepisami. Według art. 14 Śląskiego Statutu Organicznego treść tego uprawnienia oraz sposób postępowania mają być unormowane w ustawie o ustroju wewnętrznym. W tym stanie rzeczy w stosunku do zapytań Panów Posłów, ujętych w formie interpelacji, będę zajmować w każdym konkretnym wypadku stanowi-

*sko, przestrzegając przepisów o kompetencji Sejmu Śląskiego oraz o właściwości i stanowisku prawnym Wojewody Śląskiego i Śląskiej Rady Wojewódzkiej*⁵³.

4

Interpelacja posła Kempki i tow. w sprawie odmowy stawiania pytań do dzieci z nauki religii w kościele przez nauczycielstwo w Jędrysku podczas wizytacji kanonicznej parafii w Jędrysku dnia 21 maja 1930 roku, oraz w sprawie bezprawnego zakazu odbycia wiecu przez naczelnika Urzędu Okręgowego Kalinowskiego w Jędrysku (6 czerwca 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Zespół Posłów ChD i NPR.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Paweł Kempka (ChD), Wojciech Korfanty (ChD), Franciszek Roguszczyk (NPR), Jan Kędzior (ChD), Antoni Balcer (ChD), Stefan Giebel (ChD), Maria Gruchlikowa ChD), Jan Pobożny ChD), Paweł Kopocz (ChD), Jan Szulik (ChD).
4. Treść interpelacji:

I. W parafii Jędrysek powiatu tarnogórskiego odbyła się w środę, dnia 21 maja 1930 r. wizytacja kanoniczna, na którą zaproszone było nauczycielstwo wszystkich szkół parafii wraz z dziećmi szkolnymi. Wizytujący ksiądz wicedziekan proboszcz Danecki z Bobrownik zwrócił się do nauczycieli z prośbą, ażeby stawiali do dzieci szkolnych pytania z nauki religii. Nauczyciele tej prośbie księdza wizytatora odmówili i zaproponowali mu, ażeby przyszedł do szkoły, tam będą stawiali pytania do dzieci. Na ponowną prośbę księdza wizytatora nauczycielstwo znowu odmówiło, tylko kierownik szkoły w Mikolesce okazał gotowość spełnienia prośby księdza wizytatora. Wobec tego katechizacja się nie odbyła i zajęcie zostało zaprotokołowane w protokole wizytacyjnym. Ludność parafii Jędryska była i jest z powodu zachowania się nauczycielstwa wobec władzy duchownej niesłychanie oburzoną. Ludność parafii Jędryska ma już od dłuższego czasu żal do nauczycielstwa a zwłaszcza do pana kierownika szkoły z powodu jego walki z miejscowym księdzem proboszczem przede wszystkim i z tego powodu, że nauczycielstwo względnie kierownik szkoły nie prowadzi dzieci, jak to dawniej było zwyczajem w parafii, do kościoła podczas 40-godzinnego nabożeństwa albo podczas Wiecznej Adoracji.

⁵³ Pismo wojewody śląskiego (L.Prez. 1222/4) z 28 czerwca 1930 r. do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 1103, s. 12—17; UWŚl. 232, s. 53—59.

Z notatki, zamieszczonej na brulionie odpowiedzi, wynika, że koncept odpowiedzi przygotował dla wojewody naczelnik Wydziału Prezydialnego dr Kostka. APK, UWŚl. 232, s. 53.

II. *Ludność parafii żądała zwołania wiecu publicznego, ażeby uchwalić protest przeciwko zachowaniu się nauczycielstwa. Wiec został zgłoszony u pana naczelnika Urzędu Okręgowego Kalinowskiego w Jędrysku na niedzielę dnia 25 maja 1930 r. po południu o godzinie 5-tej. W sobotę, dnia 24 maja 1930 r. wieczorem około godz. 6-tej pan Kalinowski doniósł zwołującemu, że przed chwilą otrzymał ze Starostwa w Tarnowskich Górach telefoniczne zarządzenie, iż ma zakazać odbycia tego wiecu, co też uczynił. Wobec zakazu odbycia się wiecu ksiądz proboszcz Drozdek w niedzielę zapowiedział z ambony, że po południu o godzinie 5-tej odbędzie się na sali p. Anioła w Jędrysku zebranie Ligi Katolickiej. Tymczasem p. Kalinowski osobiście udał się do p. Anioła i zakazał mu, żeby pod żadnym warunkiem nie dał sali i nie dopuścił do zebrania Ligi Katolickiej. To postępowanie pana naczelnika Urzędu Okręgowego Kalinowskiego jest zupełnie niezgodne z przepisami obowiązującej ustawy o związkach i zgromadzeniach z dnia 19. kwietnia 1908 r.⁵⁴, gdyż ustawa ta nie wymaga zezwolenia władzy policyjnej na odbycie wiecu albo publicznego zebrania. Ustawa nie przewiduje możliwości odmówienia przez władze policyjne zezwolenia na zebranie, ponieważ nie wymaga w ogóle zezwolenia na zebranie. Ustawa dopuszcza tylko kontrolę zebrania i zezwala kontrolującym urzędnikom na rozwiązanie zebrania pod pewnymi warunkami. Bardzo wątpliwym jest też, czy rzeczywiście Starostwo w Tarnowskich Górach dało panu naczelnikowi Kalinowskiemu polecenie, ażeby zakazać odbycia wiecu, gdyż Starostwo chyba ustawę zna lepiej niż pan Kalinowski, a poza tym z pewnością w sobotę, dnia 24 maja 1930 r. około godziny 6-tej nie urzędowało.*

Wobec powyższego stanu faktycznego zapytujemy się Pana Wojewody:

- 1/ czy Panu Wojewodzie wiadomo, że nauczycielstwo z Kalet i innych gmin parafii w Jędrysku w środę, dnia 21. maja 1930 r., podczas wizytacji kanonicznej odmówiło księdzu wizytatorowi stawiania pytań z nauki religii w kościele i przez to uniemożliwiło mu katechizację?*
- 2/ Co Pan Wojewoda uczynił względnie zamierza uczynić celem pociągnięcia tego nauczycielstwa do odpowiedzialności?*
- 3/ Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, żeby w przyszłości takie zajścia wyglądające na walkę nauczycielstwa z władzą duchowną a wywołujące rozłam pomiędzy nauczycielstwem a ludnością, nie miały więcej miejsca?*
- 4/ Czy Panu Wojewodzie wiadomo, że naczelnik Urzędu Okręgowego w Jędrysku p. Kalinowski niezgodnie z ustawą o związkach i zgromadzeniach zakazał bezprawnie odbycia wiecu parafian w Jędrysku?*
- 5/ Czy Panu Wojewodzie wiadomo, jaką rolę w tym zakazie grało Starostwo w Tarnowskich Górach?*

⁵⁴ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1908 r. o związkach i zgromadzeniach. Oryginalny tytuł ustawy: Vereinsgesetz. Vom 19. April 1908. Ustawa opublikowana została w Reichs-Gesetzblatt Nr. 18, na stronach 151—157.

- 6/ *Co Pan Wojewoda uczynił albo zamierza uczynić, ażeby pociągnąć do odpowiedzialności pana naczelnika Urzędu Okręgowego Kalinowskiego w Jędrysku, albo ewentualnie pana starostę w Tarnowskich Górach za naruszenie ustawy o zebraniach i pozbawienie obywateli zagwarantowanego im konstytucją /art. 108/⁵⁵ prawa zgromadzania się?*
- 7/ *Co Pan Wojewoda zamierza uczynić, ażeby w przyszłości zapobiec podobnym nadużyciom urzędników?*⁵⁶.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

5

Interpelacja posła Romana Motyki i tow. do p. Wojewody Śląskiego
w sprawie konfiskat gazet
(13 czerwca 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Roman Motyka (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Emil Caspari (PPS), Józef Machaj (PPS), Józef Adamek (PPS), Johann Schmiegel (DKVP), Max Krull (DP), Martin Hermann (DP).
4. Treść interpelacji:

Od chwili otwarcia Sejmu Śląskiego w dniu wczorajszym uległa po raz pierwszy konfiskacie „Gazeta Robotnicza” za artykuł p.t. „Wizyta faszysty Grandiego u Piłsudskiego”⁵⁷, w którym powiedziano:

*„Skutki przyjaźni faszystowsko-sanacyjnej.
Zalecanki kliki sanacyjnej do faszystów wywołały niemiłe wrażenie we Francji. Echem tych zalecanek są wystąpienia prasy francuskiej przeciwko Polsce.*

⁵⁵ Art. 108 ustawy z 17 marca 1921 roku, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267), postanawiał, co następuje:

Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń i związków. Wykonanie tych praw określały ustawy.

⁵⁶ APK, UWŚl. 232, s. 138—139.

⁵⁷ Artykuł *Wizyta faszysty Grandiego u Piłsudskiego* ukazał się na pierwszej stronie „Gazety Robotniczej” z 13 czerwca 1930 r. Dzień wcześniej ukazał się w „Gazecie Robotniczej” artykuł *Po co przyjechał p. Grandi do Warszawy?* („Gazeta Robotnicza” z 12 czerwca 1930, s. 2); natomiast informację o konfiskacie, której dotyczyła interpelacja, „Gazeta Robotnicza” przyniosła 14 czerwca 1930 r. (*Konfiskata „Gazety Robotniczej”*. „Gazeta Robotnicza” z 14 czerwca 1930, s. 3).

Radykalna »Volonté« zamieściła w dzisiejszym numerze dłuższy artykuł, poświęcony porozumieniu francusko-niemieckiemu.

Po omówieniu wspólnych celów Niemiec i Francji pismo to pisze:

Zagadnienie austriacko-węgierskie rozwiąże się automatycznie przez połączenie się Austrii z Niemcami i zawarcie francusko-niemieckiej unii celnej, tak, że pozostanie jedynie sprawa »Korytarza Gdańskiego« do załatwienia. W tym wypadku Niemcy nigdy nie wyrzekną się swych słusznych pretensji.

Największą niesprawiedliwością i zbrodniczą głupotą traktatu wersalskiego było rozerwanie kraju na dwie części. Gdańsk i korytarz musi powrócić do Niemiec w drodze zamiany z Polską, mianowicie przez przyznanie jej rekompensat gospodarczych i politycznych, gospodarczych w formie ulg gospodarczych w Gdańsku i politycznych, w formie utworzenia związku państw bałtyckich. Polska będzie mogła przystąpić do grupy państwowej francusko-niemieckiej, znajdując w ten sposób ochronę przed niebezpieczeństwem rosyjskim. Wreszcie można jej dać odszkodowanie w formie kolonii.

Dla Polski chodzi przy wyrzeczeniu się korytarza gdańskiego jedynie o sprawę prestige'u i należy przypuszczać, że przyjdzie z czasem do przekonania, że musi dla „dobrej Europy” ponieść tę ofiarę, a odmowa będzie ją drogo kosztowała. Jeżeli Francja będzie miała pewnego dnia do wyboru między fałszywie pojętym interesem Polski, a własnymi interesami żywymi, nie przyjdzie to rządowi francuskiemu za trudno.

Jeżeli sanacja będzie tak dalej robiła politykę „zagraniczną”, to nie za długo pozostaną u boku Polski tylko cygany rumuńskie i makaroniarze włoscy. Bardzo ładni sojusznicy!”

„Gazeta Robotnicza” uległa więc konfiskacie za artykuł, powtarzający głosy prasy francuskiej w związku z wizytą ministra włoskiego u p. Piłsudskiego. Fakt ten nasuwa podpisanym obawę, że konfiskata „Gazety Robotniczej” jako pierwsza od zebrania się Sejmu Śląskiego może otworzyć wrota orgii konfiskat, jakich byliśmy świadkami w czasie bezsejmowym na Śląsku i za czasów obowiązywania dekretu prasowego.

Podpisani zatem zapytują p. Wojewodę, co myśli poczynić dla zaniechania przez władze sądowe konfiskat prasy na Śląsku, częstokroć bezprawnie stosowanych⁵⁸.

⁵⁸ APK, UWŚl. 232, s. 80—81. Interpelację przedrukowała „Gazeta Robotnicza”. Zob. Interpelacja posła Motyki w sprawie konfiskat gazet. „Gazeta Robotnicza” z 18 czerwca 1930, s. 3.

5a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Romana Motyki i tow.
do p. Wojewody Śląskiego w sprawie konfiskat gazet
(20 czerwca 1930)

Na interpelację Pana Posła Romana Motyki i tow. w sprawie konfiskat gazet, udzielonej mi pismem Pana Marszałka z dnia 16. czerwca br. L.dz.722/3 — mam zaszczyt oznajmić, że interpelacja dotyczy kompetencji niezależnych ode mnie władz sądowych — i wobec tego nie leży w mej mocy wydawanie jakichkolwiek w tej mierze zarządzeń po myśli pp. Interpelantów⁵⁹.

6

Interpelacja posła Palarczyka i tow. w sprawie zakazu, względnie ograniczenia przewozu mleka, śmietany, masła, jaj itd.
do miejscowości granicznych w Czechosłowacji
(13 czerwca 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu:
2. Liczba podpisów pod interpelacją:
3. Personalia interpelantów: Karol Palarczyk (NChZP).
4. Treść interpelacji:

Tekstu interpelacji nie odnaleziono.

6a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Palarczyka i tow.
w sprawie zakazu, względnie ograniczenia przewozu mleka, śmietany, masła,
jaj itd. do miejscowości granicznych w Czechosłowacji
(20 czerwca 1930)

Na pismo z dnia 16. czerwca br. L. 711/30. dotyczące interpelacji, wniesionej w dniu 13.VI.1930 r. przez P.P. Posłów Palarczyka i tow. w sprawie zakazu względnie ograniczenia przewozu mleka, śmietany, masła, jaj do miejscowości granicznych w Czechosłowacji, mam zaszczyt zakomunikować, co następuje:
1/ Władze polskie nie wydały, ani też według obowiązujących przepisów ustawowych nie mogły wydać zarządzeń, wstrzymujących wywóz powyższych artyku-

⁵⁹ Pismo wojewody śląskiego (Pr. 1381), z 20 czerwca 1930 r., do marszałka Konstantego Wolnego. (APK, UWŚl. 232, s. 82). Ponieważ pismo zostało wysłane, co potwierdza zamieszczona na nim pieczęć *Wysłano — 9 WRZ. 1930*, to odpowiedź tę traktujemy jako udzieloną ze znacznym przekroczeniem terminu trzech tygodni.

łów, albowiem wywóz mleka, sera i śmietany nie podlega żadnym ograniczeniom, ani opłatom celnym z wyjątkiem opłaty statystycznej.

Wstrzymanie wywozu nastąpiło na zarządzenie celnych władz czeskich ze względu na rzekome pojawienie chorób zaraźliwych u bydła rogatego na terenie Śląska Cieszyńskiego. Wywóz masła i jaj uregulowany jest rozporządzeniami ogłoszonymi w Dz.U.R.P. nr 71 poz. 538 z 1929 r.⁶⁰ i Dz.U.R.P. nr 1 poz. 3 z 1929 r.⁶¹ oraz rozp. Ministerstwa Skarbu z dnia 17.X.1929 r. L.D.IV.1309/3/29. oraz z dnia 28.3.br.L.dz.IV.405/3/30 w myśl których mieszkańcy pogranicza mogą wywozić z obwodu celnego do obwodu położonego z drugiej strony granicy bez cła, masła 1 kg., jaj nie wyżej jak 10 sztuk dziennie, jako żywność dla własnego codziennego użytku, względnie 50 sztuk z gospodarstw przeciętych linią celną.

Nadmienia się, że w myśl art. 28 Konwencji między Rz. Polską a Republiką Czechosłowacką o ułatwieniach w małym ruchu granicznym (Dz.U.R.P. nr. 43 poz. 263 z r. 1926)⁶² przywóz i wywóz w ruchu granicznym drobnych ilości przedmiotów użytku codziennego i gospodarczego, jest dozwolony, o ile artykuły te są przeznaczone do własnego użytku, a nie na handel.

W końcu nadmieniam, że na skutek prośby Urzędu [...]»⁶³.

⁶⁰ Rozporządzenie Ministrów Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 19 września 1929 r. o ustanowieniu cła wywozowego od masła. Dz.U.R.P. Nr 71, poz. 538.

⁶¹ Rozporządzenie Ministrów Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 13 listopada 1928 r. w sprawie ustanowienia cła wywozowego na jaja. Dz.U.R.P. z 1929 r., Nr 1, poz. 3.

⁶² Art. 28 Konwencji między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką o ułatwieniach w małym ruchu granicznym, podpisanej w Pradze dnia 30 maja 1925 roku (Dz.U.R.P. Nr 43, poz. 263), postanawiał, co następuje:

Przywóz i wywóz w ruchu granicznym drobnych ilości przedmiotów użytku codziennego i gospodarczego, dla których w ogóle wymagane jest pozwolenie przywozu lub wywozu, będzie dozwolony, o ile z rodzaju przedmiotów samych i położenia mieszkańców pasa granicznego można wnioskować, iż artykuły te są przeznaczone do użytku tych mieszkańców, a nie na handel.

⁶³ Pismo wojewody śląskiego (L.Prez. 1489/1. Dotyczy: wstrzymania wywozu nabiału przez granicę czeską), z 20 czerwca 1930 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, Sejm Śląski 1103, s. 2). Odpowiedź na interpelację posła Palarczyka i towarzyszy obejmowała nieco ponad stronę tekstu. Drugiej strony pisma nie udało się odnaleźć. Mimo to sądzić należy, że zacytowane fragmenty odpowiedzi, zawarte na pierwszej stronie pisma, stanowią *meritum* odpowiedzi. Nadto początek ostatniego zdania na stronie: *W końcu nadmieniam, że na skutek prośby Urzędu, świadczy o tym, że odpowiedź zmierzała wyraźnie ku końcowi.*

7

Interpelacja posła Dudka i tow. w sprawie zakazu odbycia się zebrania
związku zawodowego Christliche Gewerkschaften
w dniu 15 czerwca br. w Radzionkowie⁶⁴
(17 czerwca 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.
3. Personalia interpelantów: Andreas Dudek (DKVP)⁶⁵, Konrad Kunsdorf (DKVP), Joseph Schimke (DP), Wilhelm Goldmann (DKVP), Albert Jurga (DKVP), Eduard Pant (DKVP), Max Krull (DP), Otto Ulitz (DP), Richard Frank (DKVP), Alfred Rojek (DKVP), Joseph Pawlas (DP), Johann Kompalla (DKVP).
4. Treść interpelacji:

Związki zawodowe Christliche Gewerkschaften zwołały na dzień 15. czerwca 1930 r. w lokalu pana Latochy w Radzionkowie zebranie. Na zebraniu, na które przybyło około 600 osób, referować miał poseł Jankowski o obecnej sytuacji gospodarczej, a szczególnie o przesileniu w przemyśle węglowym. Zebranie to odbyć się nie mogło, ponieważ zostało zakazane. Gdy poseł Jankowski przybył przed lokal, oświadczył mu obecny tam posterunkowy, że zakaz odbycia się zebrania nastąpił przez naczelnika okręgowego w porozumieniu z p. starostą. Zakaz taki jest niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, której art. 108 powiada, że obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawierania stowarzyszeń i związków. Ustęp 2 tego artykułu powiada, że wykonanie określają ustawy⁶⁶.

Obowiązująca pod tym względem jest u nas jeszcze ustawa o zgromadzeniach z dnia 19 kwietnia 1908 r. Dz.U. Rz. Niem. 151⁶⁷. Według § 17a związki zawodowe nie podlegają nadzorowi policyjnemu, ponieważ zajmują się sprawami społecznymi i przez swą działalność zamierzają wywierać wpływ na ukształtowanie warunków pracy i płacy.

⁶⁴ Interpelacja bez tytułu. Tytuł, wskazujący na treść interpelacji, przejęty został z pisma przewodniego marszałka do wojewody. Por. pismo marszałka Sejmu Śląskiego (L.dz. 742/30 HP), z 20 czerwca 1930 r., do wojewody śląskiego. APK, UWŚl. 232, s. 60.

⁶⁵ Niemiecki poseł Andreas Dudek reprezentował Deutsche Katholische Volkspartei, będącą najsilniejszym ugrupowaniem Klubu (DKVP — 10 posłów; Deutsche Partei — 5 posłów; DSAP — 1 poseł). Poza nim w Klubie Niemieckim zrzeszonych było w tym czasie 9 posłów: Richard Frank, Wilhelm Goldmann, Albert Jurga, Johann Kompalla, Konrad Kunsdorf, Otto Ochmann, Eduard Pant, Alfred Rojek, Johann Schmiegel. Interpelację podpisało więc 8 posłów DKVP i 4 posłów DP (Max Krull, Joseph Pawlas, Joseph Schimke, Otto Ulitz).

⁶⁶ Dwuzdaniowy art. 108 Konstytucji marcowej postanawiał, co następuje:

Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawierania stowarzyszeń i związków. Wykonanie tych praw określają ustawy.

⁶⁷ Vereinsgesetz. Vom 19. April 1908. RGBl. 1908, S. 151.

Wolność takich zgromadzeń została zagwarantowana także polsko-niemiecką Konwencją Górnośląską, zawartą w Genewie dnia 15 maja 1922 r., której art. 164⁶⁸ powiada, że rządy polski i niemiecki zobowiązują się nie ograniczać praw, przyznanych związkom w dziedzinie swobody zrzeszania się i zgromadzeń, a to po myśli ustaw obowiązujących na obszarze plebiscytowym w chwili zmiany suwerenności itd.

Zakaz zwołanego przez wyżej wymienione związki zawodowe zebrania stanowi uszczuplanie praw przyznanych, przez Konstytucję jak i przez Konwencję Genewską. Z powodu tego zapytujemy się p. Wojewodę, co zamierza uczynić, by podwładne mu czynniki w przyszłości praw obywatelom nie skracali⁶⁹.

7a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Dudka i tow.
w sprawie odbycia się zebrania związku zawodowego Christliche Gewerkschaften
w dniu 15 czerwca 1930 r. w Radzionkowie
(25 lipca 1930)

Na interpelację posła Dudka i tow. w sprawie zakazu odbycia się zebrania Związku Zawodowego /Christliche Gewerkschaften/ mam zaszczyt zakomunikować co następuje:

W dniu 14 czerwca r.b. rozlepione zostały w Radzionkowie ogłoszenia następującej treści:

„W dniu 15 czerwca r.b. o godz. 4½⁷⁰ po południu odbędzie się zgromadzenie członków Chrześcijańskich Związków Zawodowych w sali p. Latochy. Jako referent przybędzie przewodniczący Jankowski. Na zgromadzenie to zapraszamy wszystkich robotników i robotnice z niemieckiej strony, którzy jeszcze pracują i którzy są bezrobotni.

Zarząd.”

⁶⁸ Art. 164 konwencji genewskiej:

1. Rządy polski i niemiecki zobowiązują się nie ograniczać praw, przyznanych związkom, wymienionym w niniejszym Tytule, w dziedzinie swobody zrzeszania się i zgromadzeń, a to w myśl ustaw obowiązujących na obszarze plebiscytowym w chwili zmiany suwerenności, jak również zezwalać na używanie na zebraniach dowolnego języka. Przez wolność zrzeszania się należy rozumieć w szczególności prawo związków grupowania się w „Kartele Związków Zawodowych” (wydziały miejscowe).

Polsko-niemiecka Konwencja Górno-Śląska zawarta w Genewie dnia 15-go maja 1922 r. Imprimerie Albert Kundig, Genève, s. 40.

⁶⁹ APK, UWŚl. 232, s. 62; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 38—40.

⁷⁰ W innym egzemplarzu interpelacji: *o godz. 4,30 po południu [...].* Pismo wojewody śląskiego (L.Prez. 1334/1), z 25 lipca 1930 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 1103, s. 19.

Tego samego dnia zjawilo się w urzędzie gminnym w Radzionkowie około 200 bezrobotnych, którzy domagali się wypłacenia jednorazowej zapomogi, oraz przydziału mleka. Gdy żądaniom tym nie mógł Urząd gminny zadość uczynić, zebrani wśród objawów podniecenia odgrażali się, że w związku z jutrzejszym zebraniem postąpią podobnie, jak postąpili bezrobotni w Szarleju. Należy zaznaczyć, że dnia 13. czerwca r.b. pewna ilość bezrobotnych w Szarleju wdarła się do ubikacji kasy gminnej. Pogrożki powyższe zostały następnie potwierdzone informacjami, jakie w tej sprawie otrzymał Urząd Okręgowy. Wobec tego zaś, że w Radzionkowie przebywa około 1000 bezrobotnych, w tym około 800 zwolnionych z pracy na Śląsku Opolskim i zachodziła uzasadniona obawa zaburzenia spokoju publicznego, wydano zakaz zgromadzenia się zgodnie z obowiązującymi ustawami oraz uzasadnionym interesem publicznym.

Co do strony prawnej zakazu wyjaśniam, że § 1 obowiązującej na górnośląskiej części Województwa ustawy z 19.VIII.1908 r.⁷¹ o stowarzyszeniach /Dz.p.p. str.151/⁷² gwarantuje prawo zgromadzania się obywateli Państwa, jednakże równocześnie zastrzega, że prawo to podlega ograniczeniom konstytucyjnym względnie ustawowym. Takim ustawowym ograniczeniem jest przepis ogólnego prawa krajowego Cz. II. Tyt. 17, § 10⁷³, według którego Urząd policyjny jest powołany do wydawania koniecznych zarządzeń w kierunku zapewnienia spokoju, bezpieczeństwa i porządku publicznego, jako też do uchylenia grożącego niebezpieczeństwa publiczności lub poszczególnym osobom.

W związku z powyższym miejscowy urząd policyjny, jako właściwy po myśli § 6 ustawy o zarządzie policyjnym w sprawach, dotyczących porządku i legalności przy publicznych zgromadzeniach większej ilości osób i w sprawach pieczy o życie i zdrowie, jest uprawniony do wydawania zakazów zgromadzeń, odnośnie do których zachodzi niebezpieczeństwo o charakterze, określonym w Cz. II. Tyt. 17, § 10 ogólnego prawa krajowego.

⁷¹ Błędne datowanie, gdyż ustawa została uchwalona 19 kwietnia 1908 r., a nie 19 sierpnia 1908 r.

⁷² § 1 ustawy o stowarzyszeniach z 19 kwietnia 1908 roku, oryginalny tytuł: *Vereinsgesetz. Vom 19. April 1908* (RGBl. 1908, S. 151), postanawiał, co następuje:

Alle Reichsangehörigen haben das Recht, zu Zwecken, die den Strafgesetzen nicht zuwiderlaufen, Vereine zu bilden und sich zu versammeln. Dieses Recht unterliegt polizeilich nur den in diesem Gesetz und anderen Reichsgesetzen enthaltenen Beschränkungen.

Die allgemeinen sicherheitspolizeilichen Bestimmungen des Landesrechts finden Anwendung, soweit es sich um die Verhütung unmittelbarer Gefahr für Leben und Gesundheit der Teilnehmer an einer Versammlung handelt.

⁷³ § 10 Cz. II. Tyt. 17 powszechnego prawa krajowego dla państw pruskich:

Rozporządzenia potrzebne ku utrzymaniu spokojności, bezpieczeństwa i porządku publicznego, tudzież odwrócenia niebezpieczeństwa publiczności poiedynczym iéj członkom zagrażającego, należą do urzędu policyi.

Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich. Cz. 2. T. 2. Poznań 1826, s. 327.

O naruszeniu art. 164 Konwencji Genewskiej w ogóle w tym wypadku nie może być mowy, gdyż odnośne zgromadzenie, jak to już z treści przytoczonego wyżej ogłoszenia niedwuznacznie wynika, nie miało być zgromadzeniem członków niemieckich Chrześcijańskich Związków zawodowych, lecz publicznym zgromadzeniem bezrobotnych, oraz robotników i robotnic, zatrudnionych po stronie niemieckiej, a zamieszkałych w Polsce. Poza tym na podstawie wyniku przeprowadzonych w tej sprawie dochodzeń stwierdzono, że osoby, które na to zgromadzenie przybyły, nie były członkami niemieckich Chrześcijańskich Związków Zawodowych. Okoliczność, że zwołujący zgromadzenie nazwał je zgromadzeniem członków nie ma żadnego znaczenia, albowiem o charakterze danego zgromadzenia decydują wyłącznie okoliczności faktyczne.

Wobec tego zaś, że omawiane zgromadzenie nie było zgromadzeniem członków niemieckich Chrześcijańskich Związków Zawodowych, ani w ogóle jakiegokolwiek bądź związku pracowników, lecz zwyczajnym publicznym zgromadzeniem, przeto postanowienie art. 164 Konwencji Genewskiej nie może w danym wypadku mieć zastosowania, a co za tym idzie, nie może też być mowy o naruszeniu tego postanowienia⁷⁴.

8

Interpelacja posła Romana MOTYKI i tow. w sprawie zajęć na cmentarzu
w Katowicach, dnia 16. czerwca 1930 r.
(23 czerwca 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Roman Motyka (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Józef Machej (PPS), Józef Adamek (PPS), Emil Caspari (PPS).
4. Treść interpelacji:

W poniedziałek, dnia 16. czerwca 1930 r. o godzinie 4-tej na cmentarzu w Katowicach przy ulicy Sienkiewicza miała się odbyć uroczystość złożenia wieńca przez socjalistów na grobie zmarłego przed 24 laty Franciszka MORAWSKIEGO⁷⁵, znanego przywódcy polskiego ruchu robotniczego na Śląsku.

⁷⁴ Pismo wojewody śląskiego (Pr. 1334/1), z 25 lipca 1930 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, Sejm Śląski 1103, s. 19—21; UWŚl. 232, s. 66—68.

⁷⁵ Szczególnie aktywny w ostatnim okresie życia Morawski zmarł 24 czerwca 1906 roku w Katowicach. W trzy dni później odbyły się uroczystości pogrzebowe, które prowadził działacz socjaldemokratyczny, sekretarz klasowych związków zawodowych, Juliusz Bruhns. [...] W czwartą rocznicę śmierci wezwano członków partii do zbierania składek celem ufundowania pomnika na grobie Morawskiego. W następnym roku w wielu stowarzyszeniach socjalistycznych odbyły się uroczyste posiedzenia, w czasie których wygłaszano referaty o zasługach Morawskiego. Wówczas też wzniesiono nagrobek na cmentarzu przy ul. Sienkiewicza. (W. Zie-

Przybyłym na cmentarz kobietom i mężczyznom w liczbie około 30 wraz z wieńcem zagroziła drogę policja, która otoczyła ludzi i spowodowała wielkie zbiegowisko. Padaly bardzo nieprzyjemne i ubliżające tak policji jak i Państwu Polskiemu okrzyki spośród przygodnie zebranej i ciekawej publiczności.

Komisarz policji domagał się od delegacji zdjęcia z wieńca szarf, gdyż inaczej nie dopuści do złożenia wieńca na grobie zmarłego socjalisty⁷⁶. Szarfa nosiła napis: „Ku uczczeniu pamięci zmarłego Franciszka MORAWSKIEGO — Polska Partia Socjalistyczna”. Poza tymi słowami żadnego innego napisu nie było. Kolor szarfy był czerwony. Ostatecznie komisarz policji zdecydował się przepuścić nad grób delegację.

Ponieważ jednak coraz częściej zdarzają się wypadki, że pod wpływem rozagitowanych księży⁷⁷ policja przeszkadza w aktach pogrzebowych socjalistów na Górnym Śląsku i wywołuje publiczne zgorszenie i sieje separatyzm śląski, dlatego podpisani zapytują Pana Wojewodę:

1/ czy powyższy fakt jest mu wiadomy i

2/ jakie kroki zamierza poczynić w przyszłości, by zmarli obywatele, którzy byli przekonania socjalistycznego⁷⁸, mogli być spokojnie grzebani i czczeni przez robotników⁷⁹.

liński: *Franciszek Morawski (1847—1906): przywódca ruchu socjalistycznego w zaborze pruskim*. Katowice 1983., s. 18—19). Rocznicę śmierci F. Morawskiego przypomniął organ prasowy PPS w przeddzień wydarzeń na cmentarzu w Katowicach. Zob. 24-letnia rocznica śmierci Fr. Morawskiego. „Gazeta Robotnicza” z 15 czerwca 1930, s. 2.

⁷⁶ Do podobnego zdarzenia doszło w dniu pogrzebu Franciszka Morawskiego: *Przywódcę socjalistycznego odprowadzały liczne grupy ludności, niosącej kwiaty i wieńce z czerwonymi wstęgami. Stało się to pretekstem dla brutalnej interwencji policji, która nakazała zdjąć czerwone szarfy*. Ibidem, s. 18.

⁷⁷ W innym odpisie interpelacji: [...] *na żądanie rozagitowanego kleru*. APK, UWŚl. 594, s. 97, 102.

⁷⁸ W innym odpisie interpelacji: [...] *by zmarli socjaliści*. APK, UWŚl. 594, s. 97, 102.

⁷⁹ APK, Sejm Śląski 779, s. 39; spraw. sten. z 7. pos. II Sejmu Śląskiego, 23 czerwca 1930 r., łam 77; APK, UWŚl. 232, s. 71. W jednostce archiwalnej nr 779 znajduje się jedynie — przedstawione przez marszałka sejmowemu plenum — streszczenie interpelacji: *Interpelacja p. Romana Motyki i tow. w sprawie zejść na cmentarzu w Katowicach dnia 16-go czerwca 1930 r.* „Czy panu Wojewodzie wiadomy jest powyższy fakt i jakie kroki zamierza uczynić, aby w przyszłości zmarli obywatele, którzy byli przekonani socjalistycznych, mogli być spokojnie grzebani i czczeni przez robotników”. *Interpelacja umotywowana jest tym, że w poniedziałek, dnia 16-go czerwca 1930 r. w 24. rocznicę śmierci Franciszka Morawskiego delegacja chciała złożyć na jego grobie wieniec z czerwoną szarfą. Przybyłym, policja zagroziła drogę i dopiero gdy tłum zaczął wyzywać, policja się namyśliła i pozwoliła złożyć wieniec*”. (APK, Sejm Śląski 779, s. 39). Fragment interpelacji przedrukowała „Gazeta Robotnicza”. Zob. artykuł pod tytułem: *Przeciwko szykanom policyjnym na cmentarzach*. („Gazeta Robotnicza” z 25 czerwca 1930, s. 1). Artykuł „Gazety Robotniczej” także w: APK, UWŚl. 594, s. 97, 102. Do wydarzeń z 16 czerwca 1930 r. nawiązywał też artykuł *Co robi policja na cmentarzu?* („Gazeta Robotnicza” z 21 czerwca 1930, s. 2); oraz artykuł *Cmentarze komunalne nie są wymysłem socjalistycznym, lecz potrzebą życiową*. („Gazeta Robotnicza” z 25 czerwca 1930, s. 4).

8a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Romana MOTYKI i tow.
w sprawie zejść na cmentarzu w Katowicach, dnia 16 czerwca 1930 r.
(23 czerwca 1930)

Na udzieloną mi pismem z dnia 23.VI. br. L. 804/30 interpelację P. Posła Motyki i tow., mam zaszczyt donieść co następuje:

Obecność organów Policji przed cmentarzem w Katowicach w dniu 16 czerwca br. w czasie przybycia na cmentarz delegacji PPS, celem złożenia wieńca na grobie Franciszka Morawskiego, spowodowaną była wyłącznie troską o zabezpieczenie w czasie uroczystości spokoju i porządku publicznego. Nie miała natomiast Policja polecenia przeciwdziałania spokojnemu odbyciu zamierzonej uroczystości.

Ponieważ jednak miejscowy proboszcz⁸⁰, który zgodnie z postanowieniem art. XVII. konkordatu, zawartego między Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską jest gospodarzem cmentarza⁸¹, nie zgodził się na złożenie wieńca z czerwonymi szarfami na cmentarzu, przeto obecny na miejscu podkomisarz Lacheta z kilku funkcjonariuszami Policji, udzielając proboszczowi pomocy w kierunku gwarantowanego wszystkim osobom /fizycznym i prawnym/ spokojnego posiadania, zakomunikował delegacji o stanowisku proboszcza, wstrzymując się poza tym od dalszej interwencji.

Wobec powyższego stwierdzam, że obecność Policji na cmentarzu i uwaga podkomisarza Lachety była jedynie wpływem obowiązku Policji czuwania nad porządkiem publicznym, nie kolidowały więc z obowiązującymi przepisami prawnymi. W konsekwencji, nie mogę⁸² przychylić się do żądania PP. Interpelantów i wydawać nowych zarządzeń, ponieważ dotychczasowe przepisy gwarantują dostatecznie spokojne grzebanie zmarłych bez względu na przekonania polityczne⁸³.

⁸⁰ Proboszczem parafii Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Katowicach był wówczas ks. dr Emil Szramek. *Rocznik Diecezji Śląskiej (Katowickiej)* Katowice 1930. Nakładem Kurii Biskupiej w Katowicach. Drukiem „Księgarni i Drukarni Katolickiej” w Katowicach, s. 54—55; APK, UWŚl. 594, s. 99, 100, 103, 104—105, 107.

⁸¹ Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską, podpisany w Rzymie, dn. 10 lutego 1925 r. Dz.U.R.P. Nr 72, poz. 501:

Art. XVII. Osoby prawne kościelne i zakonne mają prawo zakładania, posiadania i zarządzania, według prawa kanonicznego i zgodnie z powszechnym prawem państwowym, cmentarzy, przeznaczonych do grzebania katolików.

Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych Konkordatu nastąpiła 2 czerwca 1925 r. w Warszawie. Oświadczenie rządowe z dnia 9 czerwca 1925 r. w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych Konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską, podpisanego w Rzymie dn. 10 lutego 1925 r. Dz.U.R.P. Nr 72, poz. 502.

⁸² W tekście maszynowym po słowie *mogę* — przekreślony wyraz *przeto*.

⁸³ Pismo wojewody śląskiego (L. Pr. 1354/1), z 25 września 1930 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 232, s. 74—75, 76—77.

Niemal gotowa do ekspedycji odpowiedź wojewody na interpelację została sporządzona 25 września 1930 roku, tj. w dniu rozwiązania II Sejmu Śląskiego. Nie dotarła jednak do marszałka w związku z postanowieniami reskryptu MSW z 23 listopada 1926 roku⁸⁴.

⁸⁴ APK, UWŚl. 232, s. 78. Jeszcze 19 września 1930 r. naczelnik Wydziału Prezydyjnego ponaglał naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego: *Upraszam o spowodowanie przyspieszenia załatwienia tut. pisma z dnia 26. czerwca br. L.Pr. 1354 w sprawie powyższej lub oznajmienie o zachodzących przeszkodach.* (APK, UWŚl. 594, s. 109). W pośpiesznej reakcji na ponaglenie naczelnik Ryczkowski pisał Wydziałowi Prezydyjnemu (B.P. 4958/8, 20 września 1930 r.) m.in.: *Obecność policji przed cmentarzem w Katowicach w dniu 16. czerwca b.r. w związku z przybyciem na ten cmentarz delegacji P.P.S., celem złożenia wieńca na grobie Franciszka Morawskiego, spowodowaną była wyłącznie troską o zabezpieczenie w czasie uroczystości spokoju i porządku publicznego, które wobec stanowiska w stosunku do tej uroczystości służby cmentarnej mogły ulec zakłóceniu. Nie miała natomiast policja polecenia przeciwdziałania spokojnemu odbyciu zamierzonej uroczystości.*

Ponieważ jednak miejscowy proboszcz, który zgodnie z postanowieniem art. XVII. konkordatu, zawartego między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską jest gospodarzem cmentarza, nie zgodził się na złożenie wieńca z czerwonymi szarfami na cmentarzu, przeto obecny na miejscu podkomisarz Lacheta z kilkoma funkcjonariuszami policji, udzielając proboszczowi pomocy w kierunku gwarantowanego wszystkim osobom /fizycznym i prawnym/ spokojnego posiadania, zatrzymał delegację i zakomunikował jej o stanowisku proboszcza, poczem po wyjaśnieniu sprawy w toku rozmowy z delegacją, wstrzymał się od dalszej interwencji, mimo że delegacja życzeniu proboszcza nie była powolną.

W związku z powyższym Urząd Wojewódzki zwrócił uwagę Dyrekcji Policji w Katowicach, aby interwencję organów policji na cmentarzach ograniczano ściśle do wypadków, przewidzianych przez ustawy obowiązujące. Ibidem, s. 114—115.

Odpowiedź wojewody, wykorzystującą w dużej mierze sprawozdanie naczelnika Ryczkowskiego, kończyło zdanie: *Wobec powyższego stwierdzam, że obecność Policji na cmentarzu i uwaga podkomisarza Lachety była jedynie wpływem obowiązku Policji czuwania nad porządkiem publicznym, nie kolidowała więc z obowiązującymi przepisami prawnymi. W konsekwencji nie mogą przeto przychylić się do żądania PP. Interpelantów i wydawać nowych zarządzeń, ponieważ dotychczasowe przepisy gwarantują dostatecznie spokojne grzebanie zmarłych bez względu na przekonania polityczne.* Pismo wojewody do marszałka (L.Pr. 1354/1), z 25 września 1930 r. APK, UWŚl. 232, s. 74—77.

9

Interpelacja posła Macheja i tow. w sprawie niewykonania uchwały Sejmu Śląskiego z dnia 13 czerwca br. dotyczącej ubezpieczenia robotników, zatrudnionych przy robotach publicznych na wypadek braku pracy⁸⁵
(10 września 1930)⁸⁶

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Roman Motyka (PPS), Józef Adamek (PPS), Emil Caspari (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Józef Machej (PPS).
4. Treść interpelacji:

Dlaczego Pan Wojewoda nie wykonał uchwały Sejmu?

Na czwartym plenarnym posiedzeniu Sejmu Śląskiego dnia 13 czerwca 1930 r., Sejm jednomyślnie uchwalił, wniosek Klubu Posłów Socjalistycznych w następującym brzmieniu:

„Sejm wzywa p. Wojewodę do wydania zarządzenia, aby robotnicy zatrudnieni przy robotach wykonywanych w zarządzie własnym władz wojewódzkich, byli ubezpieczeni na wypadek braku pracy.

W razie, gdyby wykonanie wniosku natrafiło na przeszkody prawne, Rada Wojewódzka wniesie do Sejmu projekt ustawy, zapewniający bezrobotnym przynajmniej te same zasilki, jakie zapewnia ustawa państwowa z dnia 18 lipca r. 1924, Dz. U. nr. 67.”

⁸⁵ W dniu 13 czerwca 1930 r. Sejm Śląski przyjął większością głosów uchwałę następującej treści: *Wysoki Sejm raczy uchwalić: Sejm wzywa p. Wojewodę do wydania zarządzenia, aby robotnicy zatrudnieni przy robotach wykonywanych w zarządzie własnym władz wojewódzkich, byli ubezpieczeni na wypadek braku pracy. Z wnioskiem o podjęcie takiej uchwały wystąpił Klub Posłów Socjalistycznych, w którego imieniu wniosek uzasadniał poseł Józef Machej. On też, w trakcie uzasadniania wniosku, zaproponował poprawkę w następującym brzmieniu: Gdyby spełnienie życzenia, wyrażonego we wniosku, natrafiło na trudności prawne, w takim razie Rada Wojewódzka wniesie do Sejmu Śląskiego projekt ustawy, zabezpieczający bezrobotnym przynajmniej te same prawa do zasiłku, na czas bezrobocia, jakie wypływają z ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz.U.R.P. Nr 67, poz. 650). Wniosek Klubu głosowany był wraz z poprawką. Spraw. sten. z 4. pos. II Sejmu Śląskiego, z 13 czerwca 1930 r., łam 27—30; APK, Sejm Śląski 776, s. 18—19; Druk nr 33/II. APK, Sejm Śląski 783.*

⁸⁶ Pierwotnie 8. posiedzenie II Sejmu Śląskiego miało się odbyć 1 lipca 1930 r. Porządek dzienny tego posiedzenia obejmował 6 punktów, przedstawionych na pierwszych 6 stronach jednostki archiwalnej 780. zespołu Sejm Śląski. Na pierwszej stronie aktu napis: *Uwaga: wobec odroczenia sesji Sejmu Śląskiego dekretem p. Prez. R.P. z dnia 29.VI.30 [...] posiedzenie nie odbyło się.* APK, Sejm Śląski 780, s. 1.

Od tego czasu

UPŁYNEŁO TRZY MIESIĄCE,

a w sprawie ubezpieczenia wymienionych robotników w funduszu bezrobocia, o ile nam wiadomo nie zaszła żadna zmiana. Robotnicy ci, którzy sumiennie oddali swoje siły przez całe lato na pomnożenie bogactw naszego województwa, ze zgrozą patrzą na nadchodzącą zimę. Skromne zarobki z jednej, a drożyzna z drugiej strony nie pozwoliły na poczynienie najmniejszych oszczędności, zaś z ubezpieczenia korzystać nie będą mieli prawa. Pisaliśmy też nieraz o tem.

Dlatego obecnie możemy wyrazić zadowolenie, że nasi posłowie w Sejmie nie zapomnieli o tych robotnikach, lecz przypomnieli ich Wojewodzie w specjalnej interpelacji. Zapytują go oni publicznie, dlaczego nie stało się zadość

WOLI SEJMU ŚLĄSKIEGO

wyrażonej w jednomyślnej uchwale dnia 13 czerwca 1930 r. i w jaki sposób władze wojewódzkie zamierzają zabezpieczyć egzystencję robotników, zatrudnionych przy robotach publicznych na czas bezrobocia, jakoteż egzystencję ich rodzin?

Teraz ma głos p. Wojewoda, który wciąż zapewnia, że „myśli o robotnikach”. Nie chcemy tutaj przytaczać przysłowia polskiego o indyku i myśleniu, ale powiemy, że z myślenia p. wojewody o robotnikach, tym naprawdę nie wiele przyjdzie. Tu trzeba czynów⁸⁷.

Odpowiedzi nie odnaleziono

10

Interpelacja Klubu Niemieckiego do Pana Wojewody,
w sprawie braku odpowiedniego nadzoru policyjnego w Bielsku
(10 września 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalalia interpelantów: Joseph Schimke (DP), Albert Jurga (DKVP), Richard Frank (DKVP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Johann Kompalla (DKVP), Alfred Rojek (DKVP), Johann Schmiegel (DKVP), Andreas Dudek (DKVP), Wilhelm Golmann (DKVP), Otto Ochmann (DKVP), Eduard Pant (DKVP).

⁸⁷ APK, Sejm Śląski 780, s. 18, 90; spraw. sten. z 8. pos. II Sejmu Śląskiego, 10 września 1930 r., łam 32.

Nie udało się znaleźć oryginalnego tekstu interpelacji. O tym, że została wniesiona, wiemy jedynie z odczytanych przez marszałka, na końcu posiedzenia, tytułów 5 — w tym 4 Klubu Posłów Socjalistycznych i jednej Klubu Niemieckiego — wniesionych w tym dniu interpelacji. Przytoczony tekst interpelacji opublikowano w „Gazecie Robotniczej”, skąd został przejęty. Zob. artykuł *Dlaczego Pan Wojewoda nie wykonał uchwały Sejmu?* „Gazeta Robotnicza” z 13 września 1930, s. 3.

4. Treść interpelacji:

W nocy z dnia 7. na dzień 8. września br. uszkodzone wzgl. rozbite zostały szyldy kilku kupców na ulicy 3-Maja i Jagiellońskiej w Bielsku; w dniu 8. września jeszcze przed godziną 10-tą wieczorem rozbito szklany szyld kawiarni Bauera, mimo, że zaledwie kilka kroków od tego miejsca jest postój policjanta.

Tego rodzaju wybryki już kilkakrotnie miały miejsce, lecz nigdy jeszcze nie słyszano o ukaraniu lub ujęciu winnych.

Uwłącza to nie tylko powadze władz, ale też i państwa u nas i zagranicą. Dotknięci szkodą materialną kupcy, obarczeni w czasie stagnacji gospodarczej aż ponadto podatkiem i opłatami, odczuwają bierność policji w tym kierunku jako ogromną krzywdę.

Wobec tego zapytują podpisani:

- 1/ Co Pan Wojewoda raczył zarządzić w celu położenia kresu tego rodzaju wybrykom?*
- 2/ Czy Pan Wojewoda skłonny jest do zapodania nam wyniku śledztwa oraz wymierzonej policjantom kary za zaniedbanie obowiązków służbowych?*
- 3/ W jaki sposób zamierza Pan Wojewoda odszkodować pokrzywdzonych obywateli?⁸⁸.*

10a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego
w sprawie braku odpowiedniego nadzoru policyjnego w Bielsku
(26 września 1930)⁸⁹

Na udzieloną mi pismem z dnia 15. bm. L. 1266/30 interpelację Klubu Niemieckiego w sprawie braku odpowiedniego nadzoru policyjnego w Bielsku, mam zaszczyt donieść, co następuje:

W nocy na 8 września br. rozbito w Bielsku 9 reklamowych szyldów firmowych z napisami polskimi i niemieckim, łącznej wartości około 1.450 złotych. Tej samej nocy przytrzymano Zipsera Helmuta, redaktora „Beskidenländische Deutsche Zeitung”, zamieszkałego w Bielsku, jako silnie podejrzanego wraz z nieznanymi współnikami o dokonanie względnie sprowokowanie powyższych wybryków. Przeciwno Zipserowi skierowane zostało doniesienie karne w dniu 13 września br. do Sądu Okręgowego w Cieszynie.

Dnia 8 września br. około godz. 22,30 rozbił murarz Duszyński Wiktor z Białej szklane szyldy firmowe kawiarni Bauera w Bielsku przy ul. Wzgórze 19, został jednak ujęty przez ścigającego go policjanta bezpośrednio po dokonanym czynie. Po przeprowadzeniu dochodzeń, w toku których przyznał się do

⁸⁸ APK, UWŚL. 232, s. 96; Sejm Śląski 780, s. 18, 90; spraw. sten. z 8. pos. II Sejmu Śląskiego, 10 września 1930 r., łam 32.

⁸⁹ Gotowa już odpowiedź nie została przekazana marszałkowi Sejmu Śląskiego ze względu na postanowienia reskryptu MSW z 23 listopada 1926 r. APK, UWŚL. 232, s. 105.

winy, doniesiono wymienionego w dniu 10 września br. do Sądu Powiatowego w Bielsku.

Funkcjonariusze Policji w krytycznym czasie pełnili służbę przepisowo. Na zarzut, zawarty w interpelacji Klubu Niemieckiego że w dniu 8 września br. jeszcze przed godz. 22 rozbito szklane szyldy kawiarni Bauera, aczkolwiek kilka kroków od tego miejsca jest postój policjanta donoszę, że wymieniony posterunek, t. zw. „Wzgórze”, oddalony od kawiarni Bauera zaledwie kilkanaście metrów, jest posterunkiem stałym, regulującym ruch kołowy tylko do godziny 20-tej. Po tym czasie funkcjonariusz nie stoi w jednym miejscu, lecz ma do opatrolowania 3 przyległe ulice w promieniu kilkuset metrów. Patrolujący na innej ulicy policjant nie mógł równocześnie widzieć co się działo w krytycznej chwili na ulicy Wzgórze, a tym więcej przeszkodzić sprawcy w dokonaniu wybryku.

Zarzut więc Klubu Niemieckiego co do rzekomego zaniedbania obowiązków służbowych przez Policję, jest nieuzasadniony, jak o tym świadczy przeprowadzenie przez organa policyjne bezzwłocznego pościgu i dochodzeń, oraz skierowanie do władz sądowych doniesień karnych na podejrzanych o dokonanie omawianych wybryków.

Co do ewentualnego wynagrodzenia szkód, winni — zdaniem moim — poszkodowani dochodzić swoich pretensji na drodze sądowej⁹⁰.

11

Interpelacja posła Macheja i tow. do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie wypłaty odszkodowania dla obywateli na Śląsku Cieszyńskim,
którzy skutkiem działań wojennych w styczniu 1919 r.
podczas najazdu wojsk czeskich ponieśli straty na majątku i zdrowiu
(10 września 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej (PPS), Emil Caspari (PPS), Józef Adamek (PPS), Roman Motyka (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP).
4. Treść interpelacji:

Podczas najazdu wojsk czeskich na Śląsk Cieszyński, który wówczas znajdował się pod rządami Rady Narodowej, mnóstwo obywateli poniosło znaczne szkody materialne, przez rekwizycję zboża, bydła i paszy, przez spalenie domo-

⁹⁰ Pismo wojewody śląskiego (L.Pr. 1895/1), z 26 września 1930 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 232, s. 100—101). Przygotowany — przez dr. Kostkę — do podpisu koncept odpowiedzi, zresztą identyczny z odpowiedzią, znajduje się na s. 102—103.

wisk, przez kalectwo osób, które nie z własnej winy znalazły się w strefie działań wojennych.

Szkody materialne wyrządzone wówczas obywatelom śląskim wynosiły według oszacowań dokonanych z polecenia Rady Narodowej około pół miliona franków. Oprócz tego zostało kilka osób, nie biorących czynnego udziału w walce, zabitych lub poszkodowanych na zdrowiu.

Jakkolwiek sprawy te znane są władzom państwowym, nie uczyniono dotąd nic, co by pretensje obywateli mogło zaspokoić.

Wobec tego podpisani zapytują:

- 1/ czy sprawy, o których powyżej mowa znane są Panu Wojewodzie?
- 2/ co Rząd zamierza uczynić, aby słuszne pretensje obywateli, a szczególnie obywateli, niezamożnych zlikwidować,
- 3/ czy Rząd jest skłonny przyznać obywatelom poszkodowanym na zdrowiu w czasie działań wojennych zaopatrzenie inwalidzkie na równi z inwalidami wojennymi?⁹¹.

11a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Macheja i tow. w sprawie wypłaty odszkodowania dla obywateli na Śląsku Cieszyńskim, którzy na skutek działań wojennych w styczniu 1919 r. podczas najazdu wojsk czeskich ponieśli szkody na majątku i zdrowiu

Przyczyną braku odpowiedzi było postanowienie reskryptu MSW z 23 listopada 1926 roku, zgodnie z którym wobec rozwiązania Sejmu Śląskiego *interpelacja /rezolucja/ niniejsza nie będzie poddana dalszemu urzędowaniu, wobec czego a.a.*⁹². W przypadku kilku interpelacji, wniesionych do łaski marszałkowskiej w II Sejmie Śląskim, odpowiedzi na interpelacje zostały przygotowane i podpisane, nie zostały jednak — wobec rozwiązania Sejmu Śląskiego — doręczone marszałkowi Konstantemu Wolnemu. W przypadku przedmiotowej interpelacji nie udało się odnaleźć materiałów, świadczących o tym, że odpowiedź w ogóle przygotowywano. Jedynym dokumentem, potwierdzającym zamiar udzielenia odpowiedzi na interpelację, było polecenie — wysłane 17 września 1930 roku naczelnikowi Wydziału PO — *zbadania i przedłożenia projektu odpowiedzi w ciągu dni 7-miu*⁹³.

⁹¹ APK, Sejm Śląski 780, s. 18, 90; UWŚl. 232, s. 85; spraw. sten. z 8. pos. II Sejmu Śląskiego, 10 września 1930 r., łam 32.

⁹² APK, UWŚl. 232, s. 87.

⁹³ Pismo naczelnika Wydziału Prezydialnego (L.Pr. 1893), z 17 września 1930 r., do naczelnika Wydziału PO. APK, UWŚl. 232, s. 84.

12

Interpelacja posłów Macheja i tow. do p. Wojewody Śląskiego
w sprawie niewypłacania pieniędzy sierocych przez Kasy sieroce
na Śląsku Cieszyńskim
(10 września 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej (PPS), Józef Adamek (PPS), Emil Caspari (PPS), Roman Motyka (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP).
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie

Dwanaście lat po ukończeniu wojny światowej, obywatele Śląska Cieszyńskiego, dla których przed wojną i podczas wojny złożone zostały pieniądze spadkowe w kasach sierocych przy sądach powiatowych nie otrzymali dotąd, ani też nie ma nadziei, aby w czasie określonym mogli otrzymać swoje sieroce grosze.

Powodem tego ma być ta okoliczność, że pieniądze składane do kas sierocych w sądach Śląska Cieszyńskiego administrowane były przez Sąd Apelacyjny w Bernie Morawskim, i że likwidacja pretensji pomiędzy Czechosłowacją a Polską dotąd przeprowadzona nie jest. Podpisani nie są wtajemniczeni w sprawy dotyczące międzypaństwowych rozliczeń, lecz uważają jednak, że Państwo ma tyle funduszy własnych, aby mogło wypłacić pieniądze interesowanym osobom bez względu na stan likwidacji pretensji międzypaństwowych.

Wobec tego podpisani zapytują:

a/ Czy Panu Wojewodzie znana jest sprawa niewypłacania należności z czasów przedwojennych z Kas sierocych na Śląsku Cieszyńskim, jeżeli tak,

b/ czy Pan Wojewoda skłonny jest do poczynienia w tej sprawie kroków w Rządzie Centralnym w kierunku przyspieszenia wypłaty pieniędzy sierocych⁹⁴.

12a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Macheja i tow.
do p. Wojewody Śląskiego w sprawie niewypłacania pieniędzy sierocych
przez Kasy sieroce na Śląsku Cieszyńskim.

Interpelacja nie była *poddana dalszemu urzędowaniu* na podstawie reskryptu MSW z 23 listopada 1926 r.⁹⁵. W przygotowaniu odpowiedzi na interpela-

⁹⁴ APK, UWŚl. 232, s. 90; Sejm Śląski 780, s. 18, 91; spraw. sten. z 8. pos. II Sejmu Śląskiego, 10 września 1930 r., łam 32.

⁹⁵ APK, UWŚl. 232, s. 94.

cję Hełmski — naczelnik Wydziału P.O. — pisał (L. P.O. 6116/1, 23 września 1930 r.) do Wydziału Prezydialnego m.in.: *Art. 40 umowy Polsko-Czeskiej z 23 kwietnia 1925 r. Dz.U.R.P. Nr. 41 poz. 256 z 1926 r., zastrzega podział majątku Wspólnych Kas Sierocych Śląska Cieszyńskiego osobnej zawrzeć się mającej umowie. [...] umowa przewidziana w art. 40 umowy Polsko-Czeskiej dotąd nie została zawarta. [...]*

Nie czekając zawarcia umowy Polsko — Czeskiej możliwym by było ewentualne załatwienie sprawy wypłat z kasy sieroczej jedynie na zasadzie suwerenności Państwowej w stosunku do obywateli polskich, przy czym Skarb Państwa musiałby dostarczyć potrzebnych funduszków na odprawę pupilów. [...]

Prace związane z likwidacją kas sierocych na Śląsku Cieszyńskim powierzone zostały reskryptem Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 7.3.1930 r. [...] Rachubie Sądu Okręgowego w Cieszynie pod kierownictwem Naczelnika Sądu Powiatowego /Sędziego Karpińca/ w Cieszynie jako referenta tych spraw. Decyzje należą do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach⁹⁶.

13

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie redukcji robotników
w Hucie Laury w Siemianowicach Śląskich⁹⁷
(10 września 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Nazwiska interpelantów: Józef Machej (PPS), Józef Adamek (PPS), Emil Caspari (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Roman Motyka (PPS).
4. Treść interpelacji⁹⁸:

Tekstu interpelacji nie odnaleziono. Jej tekst zamieszczono prawdopodobnie w nr. 210 „Gazety Robotniczej” z 10 września 1930 roku. Poszukiwania interpelacji okazały się bezowocne w związku z tym, że nr 210 „Gazety Robotniczej”

⁹⁶ APK, UWŚl. 232, s. 91—93.

⁹⁷ W interpelacji chodzi o zakład pracy, tj. Huta Laura w Siemianowicach Śląskich, a nie o gminę Huta Laura-Siemianowice. Gmina ta zmieniła swą nazwę na podstawie ustawy z dnia 9 lutego 1927 r. w sprawie zmiany nazwy gminy „Huta Laura-Siemianowice” na „Siemianowice Śląskie”. Ustawa uchwalona przez Sejm Śląski na 156. posiedzeniu plenarnym, w dniu 9 lutego 1927 r., ogłoszona w „Dzienniku Ustaw Śląskich” z 18 lutego 1927 r., Nr 5, poz. 9, weszła w życie w 14. dniu po jej ogłoszeniu, tj. 2 marca 1927 r. Por. druk 844; APK, Sejm Śląski 690; spraw. sten. ze 156. pos. Sejmu Śląskiego, 9 lutego 1927 r.

⁹⁸ APK, Sejm Śląski 780, s. 18, 91; spraw. sten. z 8. pos. II Sejmu Śląskiego, 10 września 1930 r., łam 32.

został skonfiskowany i zajęty. O konfiskacie i zajęciu tego numeru informował nr 211 „Gazety Robotniczej” z 13 września 1930 r. (*Konfiskata „Gazety Robotniczej”. Wczoraj cała prasa socjalistyczna została skonfiskowana. Skonfiskowano także „Gazetę Robotniczą”*).

Odpowiedzi nie odnaleziono.

14

Interpelacja

posła Romana Motyki i posłów z Klubu Socjalistycznego
do Pana Wojewody w sprawie gospodarki gminnej w Knurowie
(17 września 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Roman Motyka (PPS), Józef Machej (PPS), Józef Adamek (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Emil Caspari (PPS).
4. Treść interpelacji:

W ubiegłym roku przyniosła „Gazeta Robotnicza” serię artykułów na marginesie gospodarki gminnej w Knurowie, w których zarzucano naczelnikowi gminy Knurów p. Mrozkowi przestępstwa natury politycznej i kryminalnej. „Gazeta Robotnicza” nie pozostała sama w tym względzie, bo szereg innych gazet również odnośną gospodarkę piętnowało. Zarzucano p. Mrozkowi nie tylko trwonienie funduszy gminnych, płacenie z kasy gminnej za wino, przekąski i czekolady przy libacjach najróżnorodniejszych, lecz ponadto zarzucano mu zawieranie ze szkodą dla gminy różnych transakcji, oraz oszustwo. Że władze o wszystkim wiedziały, dowodziły częste wizyty p. starosty Wyględy w Knurowie, który usiłował pogodzić poważnionych członków zarządu gminnego, aby ucichła kampania na marginesie nieprawidłowej gospodarki gminnej.

Ponieważ zarzuty przez prasę p. Mrozkowi czynione nie zostały zbite, przyjąć należy je jako prawdziwe, co też zmusza podpisanych do zapytania p. Wojewodę, co myśli uczynić, aby wyświełcono tajniki gospodarki w Knurowie z roku ubiegłego i winnych zlej gospodarki i przestępstw pociągnięto do odpowiedzialności⁹⁹.

⁹⁹ APK, UWŚl. 232, s. 113; Sejm Śląski 782, s. 11. Zob. też s. 2, 86, 105; spraw. sten. z 10. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 września 1930 r., łam 2, 39—40.

14a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Romana Motyki i posłów z Klubu Socjalistycznego w sprawie gospodarki gminnej w Knurowie

I na tę interpelację wojewoda nie udzielił odpowiedzi, zasłaniając się, znany nam już, reskryptem MSW z 23 listopada 1926 roku¹⁰⁰. Prace nad przygotowaniem odpowiedzi były w stadium finalnym, gdyż Stanisław Wierzbiański — p.o. naczelnika Wydziału Samorządowego — już po trzech dniach od prośby naczelnika Wydziału Prezydialnego — dr. Saloniego — przedłożył Wydziałowi Prezydialnemu wyczerpujący materiał. W piśmie (L.Sm 4088/12, z 26 września 1930 r.) do tego Wydziału dr Wierzbiański pisał m.in.:

[...] na skutek szeregu artykułów jakie pojawiły się w ubr. w prasie, zarzucających naczelnikowi gminy Knurów Mrozkowi dopuszczenie się szeregu nieprawidłowości w gospodarce gminnej, starosta w Rybniku wytoczył mu w dniu 2.XI.1929 r. na jego własny wniosek śledztwo dyscyplinarne. Śledztwo nie zostało jeszcze dotychczas ukończone a idzie w kierunku wyjaśnienia następujących zarzutów stawianych Mrozkowi: [wymienia 16 zarzutów — J.C.].

Ponadto w trzech sprawach wytoczono Mrozkowi dochodzenia sądowe, które jednak z powodu braku dowodów winy, zostały przez prokuratora umorzone i tak: [...].

Toczące się śledztwo obejmuje obszerny materiał dowodowy i konieczność przesłuchania 40 świadków¹⁰¹.

Cytowane pismo naczelnika Wierzbiańskiego wpłynęło do Wydziału Prezydialnego 27 września 1930 roku, a więc dwa dni po rozwiązaniu II Sejmu Śląskiego¹⁰².

15

Interpelacja

posła Romana Motyki i tow. z Klubu Posłów Socjalistycznych
do Pana Wojewody w sprawie niezalatwienia przez Radę Wojewódzką
odwołania w kwestii budowlanej
(17 września 1930)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.

¹⁰⁰ APK, UWŚl. 232, s. 116.

¹⁰¹ APK, UWŚl. 232, s. 114—115.

¹⁰² Stempel wpływu z napisem: *Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach. Wpłn. dnia 27 WRZEŚ 1930. Wyzd. Pr.L. 1962/I zał. APK, UWŚl. 232, s. 115.*

3. Personalalia interpelantów: Roman Motyka (PPS), Józef Machej (PPS), Józef Adamek (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Emil Caspari (PPS).
4. Treść interpelacji:

W roku 1929 otrzymał od Wydziału Powiatowego w Rybniku robotnik Buszka Alojzy z Książenic warunkowe pozwolenie na założenie osady w Książenicach. Od tej decyzji Buszka wniósł odwołanie według właściwości do Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Pomimo, że upłynęło pół roku od czasu wniesionego przez Buszkę rekursu, Rada Wojewódzka takiego dotąd nie załatwiła, przyczyniając się tym samym do tego, że Buszka nie mógł wybudować domu mieszkalnego, a nagromadzony przezeń materiał budowlany uległ zepsuciu.

Wobec powyższego podpisani zapytują p. Wojewodę, czy fakt ten mu jest znany i co wpłynęło na niezakończanie odwołania Buszki przez Śląską Radę Wojewódzką¹⁰³.

15a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Romana Motyki i tow.
z Klubu Posłów Socjalistycznych do Pana Wojewody
w sprawie niezakończania przez Radę Wojewódzką
odwołania w kwestii budowlanej

Przygotowaniu odpowiedzi przeszkodziły postanowienia rekursu MSW z 23 listopada 1926 r.¹⁰⁴. W załatwieniu interpelacji M. Dworżański — naczelnik Biura Śląskiej Rady Wojewódzkiej — pisał (L.RW 721, 23 września 1930 r.) do Wydziału Prezydialnego:

[...] komunikuję, że według dziennika Biura Rady Wojewódzkiej odwołanie Buszki Alojzego z Książenic od uchwały Wydziału Powiatowego w Rybniku w sprawie udzielenia mu warunkowego zezwolenia na założenie osady w Książenicach do Biura Śląskiej Rady Wojewódzkiej nie wpłynęło. Zdaniem moim należy zbadać, czy sprawa tego rodzaju nie wpłynęła do Wydziału R.P. lub do Wydz. Ad. oraz czy ewent. odwołanie

¹⁰³ APK, UWŚl. 232, s. 108; Sejm Śląski 782, s. 10. Zob. też s. 2, 86, 105; spraw. sten. z 10. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 września 1930 r., łam 40.

Interpelacja ta stanowi rzadki przykład interpelacji w jednostkowej sprawie. Inicjator interpelacji poseł Roman Motyka znał sprawę zapewne osobiście, i to z pierwszej ręki, w związku z tym, że mieszkał w tym czasie w Książenicach, a więc w tej samej miejscowości, co zainteresowany interpelacją Alojzy Buszka. O zamieszkaniu posła Motyki w Książenicach informuje telefonogram o osadzeniu byłego posła w więzieniu. APK, UWŚl. 594, s. 131.

¹⁰⁴ APK, UWŚl. 232, s. 110.

*zostało przez Wydział Powiatowy w Rybniku Śl. Radzie Wojewódzkiej przedłożone*¹⁰⁵.

2.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim

Prawo interpelowania w II Sejmie Śląskim normowały przepisy dwóch regulaminów: regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego z 31 stycznia 1923 roku (dla interpelacji wniesionych w czasie czterech początkowych posiedzeń plenarnych II Sejmu Śląskiego) i regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku (dla interpelacji wniesionych w czasie od 5. do 10. posiedzenia plenarnego). Innymi słowy: interpelacje wniesione od 27 maja 1930 roku do 13 czerwca 1930 roku podlegały reżimowi starego regulaminu; natomiast interpelacje wniesione w czasie od 17 czerwca 1930 roku do 17 września 1930 roku — reżimowi nowego regulaminu.

Systematyka i analiza przepisów, normujących interpelowanie w obu regulaminach, wykazały istnienie poważnych różnic między nimi. Z tego powodu konfrontację regulacji prawnej interpelowania z praktyką interpelowania należy przeprowadzić odrębnie — w postaci dwóch tabel zbiorczych, skonstruowanych z danych, które zostały wyjęte z tekstów interpelacji, z odpowiedzi na interpelacje czy z dyskusji plenarnych II Sejmu Śląskiego, tj. tabeli 2: *Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania od 27 maja 1930 roku do 13 czerwca 1930 roku*, oraz tabeli 3: *Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania od 17 czerwca 1930 roku do 17 września 1930 roku*.

¹⁰⁵ Ibidem, s. 109.

Tabela 2

**Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim
od 27 maja 1930 roku do 13 czerwca 1930 roku**

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie budowy szpitala kosztem Skarbu Śląskiego	12	N	N	T	N	N	—	—	—	—
2.	KNChZP	wśl.	w sprawie zarządzeń gospodarczych fabryki Thonet-Mundus i jej reprezentanta dyrektora Józefa Palzera w Bielsku	10	N	N	T	N	N	—	—	—	—
3.	KPS	RW	w sprawie rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku i ustanowienia Komisarza Rządowego	8	N	N	T	N	N	—	—	—	—
4.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie odmowy stawiania pytań do dzieci z nauki religii w kościele przez nauczycielstwo w Jędrysku, podczas wizytacji kanonicznej parafii w Jędrysku dnia 21 maja 1930 r. oraz w sprawie bezprawnego zakazu odbycia wiecu przez naczelnika Urzędu Okręgowego Kalinowskiego w Jędrysku	10	N	N	N	—	—	—	—	—	—
5.	KPS	wśl.	w sprawie konfiskaty gazet	8	N	N	T	T	—	—	—	—	—
6.	KNChZP	wśl.	w prawie zakazu, wzgl. ograniczenia przewozu mleka, śmietany, jaj itd. do miejscowości granicznych w Czechosłowacji	?	N	N	T	T	N	—	—	—	—

Objaśnienia: **A** — nazwa interpelującego klubu; **B** — nazwa organu interpelowanego; **C** — tytuł interpelacji; **D** — liczba podpisów pod interpelacją; **E** — czy interpelanci wyrazili z góry zgodę na pisemną formę odpowiedzi?; **F** — czy marszałek Sejmu pytał, kiedy organ interpelowany zechce udzielić wyjaśnień?; **G** — czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?; **H** — czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?; **I** — czy marszałek umieścił interpelację na porządku dziennym?; **J** — czy marszałek udzielił głosu interpelantowi do uzasadnienia interpelacji?; **K** — czy wojewoda, względnie Rada Wojewódzka udzieliły bądź odmówiły odpowiedzi w formie ustnej?; **L** — czy marszałek otworzył dyskusję na wniosek, poparty przez co najmniej 10 posłów?; **M** — czy Sejm przyjął, względnie nie przyjął odpowiedzi do wiadomości?

Skróty: KNChZP — Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy; KN — Klub Niemiecki; KPS — Klub Posłów Socjalistycznych; KZPChD-NPR — Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; RW — Rada Wojewódzka; wśl. — wojewoda śląski; N — nie; T — tak.

Komentarz do tabeli 2:

Ad A — nazwa interpelującego klubu.

Spośród 6 ogółem interpelacji, wniesionych w II Sejmie Śląskim pod rządami regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, 2 interpelacje wniósł Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy, 2 — Klub Posłów Socjalistycznych, 2 —

Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej. Czwarty klub, tj. Klub Niemiecki, nie wniósł żadnej interpelacji.

Ad B — nazwa organu interpelowanego.

Adresatem 5 interpelacji był wojewoda śląski, 1 — Rada Wojewódzka.

Ad C — tytuł interpelacji.

Komentarz do rubryki C tabeli przedstawię w punkcie 2.2.4. pracy (*Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby II Sejmu Śląskiego*).

Ad D — liczba podpisów pod interpelacją.

Regulaminowy wymóg co najmniej 7 podpisów został spełniony w interpelacjach oznaczonych numerami od 1 do 5. W odniesieniu do interpelacji numer 6 braki w materiale źródłowym uniemożliwiają podanie konkretnej liczby. Zakładam jednak, że i w tym przypadku podpisów pod interpelacją musiało być co najmniej 7. Gdyby bowiem było inaczej, to marszałek odmówiłby przyjęcia interpelacji.

Ad E — Czy interpelanci wyrażali z góry swą zgodę na pisemną formę odpowiedzi?

Rubryka E tabeli 2. ma dać odpowiedź na pytanie, czy wyjaśnienia interpelowanych przybierały formę pisemną, czy też ustną. Treść tej rubryki wykazuje ścisły związek z art. 44 ust. 3 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego I kadencji, zgodnie z którym:

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Przytoczony przepis oznacza bez wątpienia, że regułą miały być odpowiedzi ustne. Natomiast stanowiące wyjątek odpowiedzi pisemne możliwe były jedynie wtedy, gdy interpelant wyraził z góry zgodę na taką formę odpowiedzi. Wyrażenie zgody z góry oznacza zapewne, że zgoda winna być wyrażona już w chwili wniesienia interpelacji, a więc w samym jej tekście, lub w dopisanej na interpelacji uwadze.

Interpelowany wojewoda nie udzielił odpowiedzi na jedną interpelację, tj. na interpelację w sprawie odmowy stawiania pytań dzieciom oraz bezprawnego zakazu odbycia wiecu. W pozostałych 5 przypadkach organ interpelowany udzielił odpowiedzi na piśmie, mimo że żadna z interpelacji nie zawierała wyrażonej z góry zgody interpelantów na pisemną formę odpowiedzi. Praktyka interpelowania pozostawała tym samym w oczywistej sprzeczności z art. 44 ust. 3 regulaminu obrad z 31 stycznia 1923 roku, gdyż odpowiedź na piśmie, przewidziana w regulaminie jako forma wyjątkowa, stała się formą stałą i jedyną. Tak więc zderzenie praktyki interpelowania z przepisami regulaminu ujawnia pierw-

szą rozbieżność prawa stanowionego z prawem stosowanym w pierwszym okresie interpelowania.

Ad F — Czy marszałek Sejmu pytał, kiedy organ interpelowany zechce udzielić wyjaśnień?

Zgodnie z regulaminem:

Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Wojewodzie, względnie Radzie Wojewódzkiej, z zapytaniem, kiedy zechce udzielić wyjaśnień.

Taka formuła przepisu oznaczała, że marszałek był prawnie zobowiązany do sformułowania takiego pytania. W praktyce było zupełnie inaczej. W przypadku 6 interpelacji, wniesionych w czasie obowiązywania regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego, marszałek Konstanty Wolny nie zadał tego pytania organom interpelowanym ani razu. To drugi przypadek rozżewu między prawem stanowionym a prawem stosowanym.

Ad G — Czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?

Organ interpelowany udzielił odpowiedzi w 5 przypadkach — interpelacje od numeru 1 do 3 oraz interpelacja numer 5 (konfiskata gazet) i 6 (zakaz przewozu żywności do Czechosłowacji); natomiast interpelacja numer 4 (odmowa zadawania pytań z religii w kościele...) pozostała bez odpowiedzi. Z 5 nadesłanych odpowiedzi 4 miały charakter merytoryczny, 1 — formalny. W tej ostatniej (interpelacja w sprawie konfiskaty gazet) wojewoda Michał Grażyński pisał, że *interpelacja dotyczy kompetencji niezależnych ode mnie władz sądowych — i wobec tego nie leży w mej mocy wydawanie jakichkolwiek w tej mierze zarządzeń po myśli pp. Interpelantów*. (APK, UWŚl. 232, s. 82).

Ad H — Czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?

Artykuł 44 ust. 1 zdanie trzecie regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego określało pośrednio termin, w jakim podmioty interpelowane miały udzielić odpowiedzi na interpelację. *Terminus a quo* tego okresu był dzień otrzymania poświadczanego odpisu interpelacji przez interpelowanego, a *terminus ad quem* — dzień otrzymania odpowiedzi przez marszałka.

Dane zawarte w tekstach zarówno interpelacji, jak i odpowiedzi wskazują jednoznacznie, że z 5 odpowiedzi na interpelacje, wniesione w czasie 4 początkowych posiedzeń plenarnych II Sejmu Śląskiego, 2 odpowiedzi (odpowiedź na interpelację nr 5 i 6 w tabeli 2.) nie przekroczyły terminu 3 tygodni.

Przekroczenie trzytygodniowego terminu udzielenia odpowiedzi na trzy interpelacje stanowi trzecie odstępstwo praktyki interpelowania od reguł określonych w art. 44 regulaminu, uchwalonego przez I Sejm Śląski 31 stycznia 1923 roku.

Ad I — Czy marszałek Sejmu umieścił interpelację na porządku dziennym?

Treść rubryki I pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy praktyka interpelowania była zgodna z postanowieniem art. 44 ust. 1 zdanie trzecie regulaminu obrad Sejmu Śląskiego I kadencji. Powołany przepis stanowił, co następuje:

Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później niż po upływie 3 tygodni, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym i do uzasadnienia interpelacji udziela głosu interpellantowi.

Zacytowany przepis stanowił, inaczej mówiąc, że marszałek, po nadejściu odpowiedzi, nie później niż w 21. dniu od chwili otrzymania interpelacji przez interpelowanego miał obowiązek umieszczenia interpelacji na porządku dziennym. Ta czynność marszałka miała więc charakter obligatoryjny. Nadto: była to czynność dokonywana *ex officio*, a nie na wniosek.

Umieszczenie interpelacji na porządku dziennym stanowiło kluczowy moment dla trzeciego okresu interpelowania. Kluczowy w tym znaczeniu, że nieumieszczenie interpelacji na porządku dziennym tamowało pozostałe czynności trzeciego okresu (np. otwarcie dyskusji czy uchwałę Sejmu o przyjęciu, względnie nieprzyjęciu odpowiedzi do wiadomości). Brak umieszczenia interpelacji na porządku dziennym eliminował skutecznie dalsze czynności procedury interpelacyjnej z tego powodu, że czynności te mogły być dokonane wyłącznie na plenarnym posiedzeniu, zgodnie z jego porządkiem, a porządek dzienny czynności tych nie przewidywał.

Z 5 odpowiedzi 3 doręczone zostały po upływie 3 tygodni, co formalnie zwalniało marszałka od umieszczania ich na porządku dziennym; natomiast w przypadku 2 interpelacji odpowiedzi udzielono w terminie. Marszałek jednak nie umieścił interpelacji na porządku dziennym, mimo że zobowiązywało go do tego prawo. Nieumieszczenie 2 interpelacji na porządku dziennym dowodzi niezgodności praktyki interpelowania z art. 44 ust. 1 zdanie trzecie regulaminu obrad Sejmu Śląskiego I kadencji.

Ad J, K, L, M

Jak już wcześniej wspomniano, nieumieszczenie przez marszałka interpelacji na porządku dziennym uniemożliwiało prowadzenie jakiejkolwiek czynności należącej do trzeciego okresu postępowania interpelacyjnego.

Konfrontując praktykę z postanowieniami art. 44 regulaminu, ujawniliśmy cztery rozbieżności między dwoma rodzajami prawa, tj. między normami prawa stanowionego i prawa stosowanego. Nie jest wykluczone, że różnic byłoby więcej, gdyby wszystkie czynności trzeciego okresu interpelowania zostały doprowadzone do końca. Stało się jednak inaczej, gdyż marszałek Sejmu Śląskiego nie umieścił interpelacji na porządku dziennym, uniemożliwiając w ten sposób realizację czyn-

ności trzeciego okresu interpelowania. W rezultacie przewidziane w prawie trzy okresy interpelowania zostały w praktyce ograniczone do dwóch okresów, a cały proces interpelowania kończył się na doręczeniu pięciu odpowiedzi marszałkowi Sejmu, tj. na ostatniej czynności drugiego okresu interpelowania.

Tabela 3

**Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim
od 17 czerwca 1930 roku do 17 września 1930 roku**

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
7.	KN	wśl.	w sprawie zakazu odbycia zebrania związku zawodowego Christliche Gewerkschaften w Radzionkowie	12	N	T	N	N	—	—	—	—	—
8.	KPS	wśl.	w sprawie zajęć na cmentarzu w Katowicach dnia 16 czerwca 1930 roku	5	N	N	—	N	—	—	—	—	—
9.	KPS	wśl.	w sprawie niewykonania uchwały Sejmu Śląskiego z dnia 13 czerwca 1930 roku dotyczącej ubezpieczenia robotników zatrudnionych przy robotach publicznych na wypadek braku pracy	5	N	N	—	—	—	—	—	—	—
10.	KN	wśl.	w sprawie braku odpowiedniego nadzoru policyjnego w Bielsku	11	N	N	—	N	—	—	—	—	—
11.	KPS	wśl.	w sprawie wypłaty odszkodowania dla obywateli na Śląsku Cieszyńskim, którzy skutkiem działań wojennych w styczniu 1919 roku podczas najazdu wojsk czeskich ponieśli straty na majątku i zdrowiu	5	N	N	—	N	—	—	—	—	—
12.	KPS	wśl.	w sprawie niewypłacania pieniędzy sierocych przez Kasy sieroce na Śląsku Cieszyńskim	5	N	N	—	N	—	—	—	—	—
13.	KPS	wśl.	w sprawie redukcji robotników w Hucie Laury w Siemianowicach Śląskich	5	N	N	—	N	—	—	—	—	—
14.	KPS	wśl.	w sprawie gospodarki gminnej w Knurowie	5	N	N	—	N	—	—	—	—	—
15.	KPS	wśl.	w sprawie niezłatwienia przez Radę Wojewódzką odwołania w kwestii budowlanej	5	N	N	—	N	—	—	—	—	—

Objaśnienia: **A** — nazwa interpelującego klubu; **B** — nazwa organu interpelowanego; **C** — tytuł interpelacji; **D** — liczba podpisów pod interpelacją; **E** — czy marszałek dostrzegł w interpelacji wyrazy nieodpowiadające powadze Sejmu?; **F** — czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?; **G** — czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?; **H** — czy marszałek — na żądanie interpelanta — umieścił interpelację na porządku dziennym?; **I** — czy wysłuchano treści interpelacji (odpowiedzi)?; **J** — czy interpelant umotywował konieczność odbycia dyskusji?; **K** — czy Sejm podjął uchwałę o potrzebie dyskusji?; **L** — czy postawiono wniosek o przyjęciu przez Sejm odpowiedzi do wiadomości (o nieprzyjęciu do wiadomości)?; **M** — czy Sejm wezwał władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na posiedzeniu plenarnym w określonym terminie?.

Skróty: KNChZP — Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy; KN — Klub Niemiecki; KPS — Klub Posłów Socjalistycznych; KZPChD-NPR — Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; RW — Rada Wojewódzka; wśl. — wojewoda śląski; N — nie; T — tak.

Komentarz do tabeli 3:

Ad A — nazwa interpelującego klubu.

Z 9 ogółem interpelacji, wniesionych w okresie obowiązywania regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku, 2 wniósł Klub Niemiecki, a 7 — najmniejszy klub poselski II Sejmu Śląskiego, grupujący zaledwie 5 posłów — w tym 4 polskich i 1 niemieckiego — tj. Klub Posłów Socjalistycznych. W procesie interpelowania nie uczestniczył natomiast sanacyjny Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy oraz Zespół Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.

Ad B — nazwa organu interpelowanego.

Artykuł 24 ust. 1 i art. 25 ust. 1 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego przyznawały Sejmowi prawo interpelowania trzech organów: rządu, wojewody śląskiego i Śląskiej Rady Wojewódzkiej. W praktyce interpelowania adresatem wszystkich 9 interpelacji był wojewoda śląski. W interpelacji oznaczonej numerem 15. (niezałatwienie przez Radę Wojewódzką odwołania w kwestii budowlanej) Klub Posłów Socjalistycznych zarzucił opieszale działanie wprowadzić Radzie Wojewódzkiej, ale interpelował wojewodę. Z prawnego punktu widzenia była to czynność jak najbardziej poprawna, gdyż wojewoda śląski był przewodniczącym Rady. Poprawna zarazem z praktycznego punktu widzenia, ponieważ nie było departamentów administracyjnych Rady Wojewódzkiej, wobec czego przygotowanie odpowiedzi na interpelację i tak przypadało właściwemu merytorycznie wydziałowi Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Ad C — tytuł interpelacji.

Komentarz do rubryki C tabeli przedstawię w punkcie 2.2.4. pracy (*Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby II Sejmu Śląskiego*).

Ad D — liczba podpisów pod interpelacją.

Dwie interpelacje Klubu Niemieckiego wsparli swoimi podpisami niemal wszyscy jego członkowie¹⁰⁶, gdy tymczasem najmniejszy liczebnie Klub Posłów Socjalistycznych z trudem osiągał minimalną granicę poparcia, tj. 5 podpisów. Braki źródłowe uniemożliwiają ustalenie liczby podpisów pod dwiema interpelacjami posłów socjalistycznych. Pewne jest jednak, że i one miały poparcie 5 posłów, tj. całego Klubu, bo inaczej marszałek Sejmu nie mógłby interpelacji przyjąć.

Ad E — Czy marszałek dostrzegł w interpelacji wyrazy nieodpowiadające powadze Sejmu?

¹⁰⁶ Klub Niemiecki liczył w II Sejmie Śląskim 12 posłów.

Lektura sprawozdań stenograficznych z posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego II kadencji poświadcza, że marszałek przyjął bez zastrzeżeń wszystkie 9 wniesionych przez dwa Kluby interpelacji. To przekonujący dowód, że nie dostrzegł w nich wyrazów nieodpowiadających powadze Sejmu Śląskiego.

Ad F — Czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?

Wojewoda śląski udzielił odpowiedzi tylko na jedną interpelację, tj. na interpelację Klubu Niemieckiego w sprawie zakazu odbycia zebrania związku zawodowego. Termin udzielenia odpowiedzi (25 lipca 1930) przekraczał stanowiący w regulaminie okres 3 tygodni. Odpowiedź została przesłana marszałkowi po upływie niemal miesiąca po zamknięciu przez prezydenta, 29 czerwca 1930 roku, sesji Sejmu Śląskiego. W takiej sytuacji, zgodnie z pismem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 23 listopada 1926 roku, interpelacje wniesione przed odroczeniem sesji należało uważać za niebyłe i nie udzielać na nie odpowiedzi. Z niewyjaśnionych powodów wojewoda postąpił inaczej, niż nakazywał minister, któremu personalnie i służbowo podlegał.

Na interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie zająć na cmentarzu w Katowicach, wniesioną 23 czerwca 1930 roku, wojewoda odmówił udzielenia odpowiedzi, dekretując, 25 września 1930 roku, a więc w dniu rozwiązania II Sejmu Śląskiego:

Do L.Pr.1354. Wobec rozwiązania Sejmu Śląskiego dekretem Pana Prezydenta R.P. z dnia 25. września 1930 i zarządzenia dekretem z dnia 26 września 1930 wyborów do III. Sejmu Śląskiego, interpelacja /rezolucja/ niniejsza nie będzie poddana dalszemu urzędowaniu, wobec czego a.a.

Podstawa reskr. M.S.W. z 23.XI.1926 r. Nr.O.L. 9673. Dz.Urz. Min.S.W. Nr.5, poz. 117¹⁰⁷.

Po odroczeniu sesji Sejmu, zarządzeniem prezydenta z 29 czerwca 1930 roku, prezydent zarządzeniem z dnia 29 sierpnia 1930 roku w sprawie wznowienia prac sesji Sejmu Śląskiego oznaczył termin wznowienia prac sesji Sejmu Śląskiego na dzień 9 września 1930 roku¹⁰⁸.

Siedem interpelacji, wniesionych po wznowieniu prac sesji, nie doczekało się odpowiedzi przed 25 września 1930 roku, a po tym terminie było to już — zgodnie z powołanym reskrytem — z formalnych przyczyn niemożliwe.

Ad G — Czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?

Odpowiedzi na interpelację Klubu Niemieckiego w sprawie zakazu odbycia zebrania związkowego Christliche Gewerkschaften w Radzionkowie udzielono z przekroczeniem terminu trzech tygodni.

¹⁰⁷ APK, UWŚl. 232, s. 78.

¹⁰⁸ Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 17.

Ad H — Czy marszałek — na żądanie interpelanta — umieścił interpelację na porządku dziennym?

Z 9 interpelacji żadna nie stała na porządku dziennym. Prawdę mówiąc, szans na umieszczenie na porządku dziennym nie miała również jedyna interpelacja, na którą wojewoda udzielił odpowiedzi (tj. interpelacja nr 7 w tabeli 3.). W tym bowiem przypadku niespełniona została żadna z dwóch przesłanek (nadejście odpowiedzi w terminie nieprzekraczającym trzech tygodni; żądanie interpelantów umieszczenia interpelacji na porządku dziennym) pozwalających marszałkowi na umieszczenie interpelacji na porządku dziennym.

W takim stanie rzeczy nieumieszczenie przedmiotowej interpelacji na porządku dziennym, jak też odmowa wojewody udzielenia odpowiedzi na 8 interpelacji, z powołaniem się na pismo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 23 listopada 1926 roku, powodowały w rezultacie brak czynności z trzeciego okresu interpelowania oraz poważne okrojenie procedur drugiego okresu.

Ad I, J, K, L, M

Nieumieszczenie przez marszałka interpelacji na porządku dziennym uniemożliwiało dokonywanie jakichkolwiek czynności trzeciego okresu postępowania interpelacyjnego.

2.2.3.1. Uwagi porównawcze do tabeli 2. i tabeli 3.

Konfrontacja praktyki z przepisami o prawie interpelowania pozwala stwierdzić, że w czasie obowiązywania regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, tj. w czasie czterech początkowych posiedzeń plenarnych II Sejmu Śląskiego, miały miejsce cztery niezgodności stanu faktycznego ze stanem prawnym.

Pierwsza niezgodność polegała na tym, że w przypadku żadnej z 6 wniesionych wówczas interpelacji marszałek Sejmu nie zapytał — choć zobowiązywał go do tego art. 44 ust. 1 zdanie drugie regulaminu — *kiedy* (organ interpelowany) *zechce udzielić wyjaśnień*.

Druga niezgodność dotyczyła formy spodziewanej odpowiedzi. Przypomnijmy, że art. 44 ust. 3 regulaminu I Sejmu Śląskiego zakładał, że regułą będą odpowiedzi ustne. Odpowiedź na piśmie dopuszczalna była wyjątkowo, a więc jedynie wówczas, *jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę*. W praktyce żadna z 6 interpelacji nie zawierała takiej klauzuli, mimo że interpelanci spodziewali się odpowiedzi na piśmie.

Trzecia niezgodność to udzielanie przez wojewodę odpowiedzi w okresie dłuższym niż 3 tygodnie.

Nadto nieumieszczenie 2 interpelacji na porządku dziennym, mimo że wojewoda udzielił odpowiedzi przed upływem 3 tygodni.

Pełną zgodność stanu faktycznego ze stanem prawnym możemy odnotować jedynie w zakresie konieczności poparcia interpelacji podpisami co najmniej 7 posłów.

Zupełnie inaczej przedstawia się sprawa przestrzegania w praktyce przepisów art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego. Nowa regulacja prawna interpelowania oraz stosowanie reskryptu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 23 listopada 1926 roku spowodowały, że praktyka postępowania interpelacyjnego była w pełni zgodna ze stanem prawnym.

Kluczowym elementem nowych rozwiązań była inna regulacja umieszczania interpelacji na porządku dziennym. Zgodnie bowiem z art. 25 ust. 2 regulaminu taka czynność marszałka nie należała już — jak w regulaminie z 1923 roku — do jego obowiązków, wykonywanych *ex officio*, lecz *na żądanie interpelantów*, a ponadto, jeśli wcześniej spełniony został jeden z alternatywnie sformułowanych warunków: *o ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią; o ile w ciągu trzech tygodni odpowiednia władza wykonawcza nie udzieli odpowiedzi*. Z dwóch wstępnych warunków spełniony mógł być tylko drugi, bo nie da się wyrazić negatywnej oceny odpowiedzi, skoro ta — przy zastosowaniu reskryptu MSW z 23 listopada 1926 roku — w ogóle nie nadeszła. Spełnienie drugiego warunku nie przesądzało jednak w żaden sposób o umieszczeniu interpelacji na porządku dziennym, gdyż o tym ostatecznie miało zdecydować żądanie interpelantów. A w praktyce takiego żądania nie wysunięto.

W praktyce, zarówno pod rządami regulaminu z 1923 roku, jak i regulaminu z 1930 roku, nie doszło ani razu do umieszczenia interpelacji na porządku dziennym. W rezultacie postępowanie interpelacyjne zostało ograniczone do czynności pierwszego okresu, względnie — w przypadku nadejścia odpowiedzi — do drugiego okresu. Nieumieszczenie interpelacji na porządku dziennym uniemożliwiało w konsekwencji dokonywanie jakichkolwiek czynności trzeciego okresu interpelowania.

Całościowa obserwacja praktyki interpelowania w Sejmie Śląskim II kadencji jest możliwa jedynie w odniesieniu do interpelacji, co do których wojewoda śląski udzielił wyjaśnień przed 29 czerwca 1930 roku (zamknięcie sesji Sejmu Śląskiego) albo przed 25 września 1930 roku (dzień rozwiązania Sejmu Śląskiego).

Powodem takiego stanu było pismo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 23 listopada 1926 roku, które w punktach I i II stanowiło:

Na interpelacje wniesione w ubiegłej sesji (do dnia 2 października r.b.) i skierowane do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych — odpowiedź Pana Ministra nie będzie udzielona. (pkt I); Projekty odpowiedzi na

*interpelacje, nadesłane Ministerstwu Spraw Wewnętrznych do uzgodnienia przez inne Ministerstwa winny być pozostawione bez załatwienia (pkt II)*¹⁰⁹.

Powtórzmy, że powołane pismo dotyczyło interpelacji wniesionych do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Nie regulowało więc w żaden sposób trybu załatwiania interpelacji wniesionych do Sejmu Śląskiego. Tym niemniej wojewoda śląski dr Michał Grażyński korzystał z zawartych w nim wytycznych. Nie są więc zaskoczeniem — zamieszczone w archiwaliach — dekrety wojewody:

*Wobec rozwiązania Sejmu Śląskiego dekretem Pana Prezydenta R.P. z dnia 25 września 1930 i zarządzenia dekretem z dnia 26 września 1930 wyborów do III. Sejmu Śląskiego, interpelacja /rezolucja/ niniejsza nie będzie poddana dalszemu urzędowaniu, wobec czego a.a.*¹¹⁰,

powołujące się — jako na podstawę prawną — na cytowane pismo.

W Sejmie Śląskim II kadencji, funkcjonującym tylko 4 miesiące¹¹¹, posłowie wnieśli 15 interpelacji. Liczba ta — przynajmniej *prima facie* — nie wydaje się wielka. Natomiast widziana z perspektywy zaledwie 10 posiedzeń plenarnych, jakie zdołał odbyć ten Sejm, stanowi zjawisko poniekąd wyjątkowe. Jedyne bowiem w Sejmie Śląskim tej kadencji liczba wniesionych interpelacji przekroczyła liczbę posiedzeń plenarnych Sejmu. Inaczej było w I Sejmie Śląskim, którego posłowie na 187 posiedzeniach plenarnych interpelowali tylko 90 razy. Podobnie w Sejmach III i IV kadencji liczba interpelacji była znacznie mniejsza niż sejmowych posiedzeń plenarnych¹¹².

Spośród 15 interpelacji ogółem aż 14 skierował marszałek Sejmu, powodowany zresztą wolą interpelantów, wyrażoną w samych interpelacjach, do wojewody śląskiego, mimo że treść ostatniej (interpelacja nr 15 w tabeli 3.) dotyczyła nie służb podległych wojewodzie, lecz Rady Wojewódzkiej. Wydaje się, że o takim oznaczeniu interpelowanego w omawianym dopiero co przypadku zdecydowały dwie okoliczności, tj. fakt, że wojewoda śląski był przewodniczącym

¹⁰⁹ Dz.Urz. MSW 1929, Nr 5, poz. 117.

¹¹⁰ APK, UWŚl. 232, s. 78, 87, 94, 105, 110, 191.

¹¹¹ II Sejm Śląski został wybrany 11 maja 1930 r., a rozwiązany 29 września 1930 r. W praktyce działalność tego Sejmu była jeszcze krótsza, gdyż pierwsze swoje posiedzenie odbył 27 maja 1930 r., ostatnie zaś, dziesiąte — 17 września 1930 r. Odroczenie przez prezydenta sesji sejmowej — 29 czerwca 1930 r. — spowodowało przeszło dwumiesięczną przerwę w parlamentarnej aktywności: pierwsze po odroczeniu sesji posiedzenie plenarne — było to 8. posiedzenie — odbyło się dopiero 10 września 1930 r.

¹¹² W III Sejmie Śląskim 33 interpelacje na 49 posiedzeń; w IV Sejmie Śląskim — 3 interpelacje na 32 posiedzenia.

Rady, oraz to, że Rada Wojewódzka nie posiadała, przewidzianych w art. 14 statutu, departamentów administracyjnych. W takiej sytuacji przygotowaniem ewentualnej odpowiedzi na interpelację i tak — z konieczności — musiałyby się zająć odpowiednie komórki Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Żadna z interpelacji nie była adresowana do Rady Ministrów czy do jakiegokolwiek członka rządu, mimo że formalnie nowy regulamin taką możliwość przewidywał.

Wątpliwości co do zakresu przedmiotowego interpelacji nie nękały — jak w Sejmie I kadencji — interpelantów. Sam zaś interpelowany kilkanaście razy wojewoda śląski wprawdzie nigdy wyraźnie nie odmówił udzielenia wyjaśnień — oczywiście, pomijając przypadki — kiedy brak odpowiedzi był następstwem reskryptu MSW z 23 listopada 1926 roku.

Zresztą raz tylko wojewoda dał wyraz swoim przekonaniom o słabości regulacji prawa interpelacji. Było tak w końcowych fragmentach jego odpowiedzi na interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku. W wyjaśnieniach z 28 czerwca 1930 roku, skierowanych do marszałka Sejmu Śląskiego, wojewoda pisał:

Prawo Sejmu Śląskiego do zwracania się z interpelacjami do Wojewody Śląskiego i do Śląskiej Rady Wojewódzkiej, nie jest unormowane pozytywnymi przepisami. Według art. 14 Śląskiego Statutu Organicznego treść tego uprawnienia oraz sposób postępowania mają być unormowane w ustawie o ustroju wewnętrznym. W tym stanie rzeczy w stosunku do zapytań Panów Posłów, ujętych w formie interpelacyj, będę zajmować w każdym konkretnym wypadku stanowisko, przestrzegając przepisów o kompetencji Sejmu Śląskiego oraz o właściwości i stanowisku prawnym Wojewody Śląskiego i Śląskiej Rady Wojewódzkiej¹¹³.

To kolejna prezentacja poglądu wojewody — wyrażanego jeszcze w I Sejmie Śląskim — że dopuszczalne są jedynie te interpelacje, których przedmiot mieści się w zakresie kompetencji ustawodawczych Sejmu Śląskiego.

Wszystkie interpelacje miały charakter politycznie homogeniczny, tzn. że wnieśli je posłowie będący członkami jednego tylko klubu¹¹⁴.

W kilku przypadkach, tak było wówczas, gdy archiwalia zawierały oryginały interpelacji, byliśmy w stanie określić wielkość poparcia interpelacji liczbą podpisów interpelujących posłów. Nie ulega jednak wątpliwości, że wszystkie interpelacje wniesione pod rządami regulaminu z 31 stycznia 1923 roku musiały zawierać co najmniej 7 podpisów, natomiast pod rządami regu-

¹¹³ APK, Sejm Śląski 1103, s. 17; UWŚl. 232, s. 52.

¹¹⁴ Za odrębny klub uważamy przy tym także Zespół Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.

laminu z 17 czerwca 1930 roku — co najmniej 5 podpisów. Generalnie stwierdzić można, że w sytuacji interpelacji, których oryginałów nie znamy, wszystkie musiały osiągnąć próg minimalnego poparcia, gdyż w przeciwnym razie marszałek nie nadałby im dalszego biegu.

W żadnym z przypadków interpelacji wniesionych po 17 czerwca 1930 roku marszałek Sejmu nie dostrzegł w treści i formie interpelacji *wyrazów nie odpowiadających powadze Sejmu*. W związku z tym nie zażądał — na żadnym z posiedzeń, które odbyły się po tym czasie — usunięcia z interpelacji takich wyrazów i odłożenia ogłoszenia interpelacji *do następnego posiedzenia*.

Przewidziane nowym regulaminem *ogłoszenie interpelacji* realizowane było w praktyce tak jak dawniej, tzn. pod rządami regulaminu z 31 stycznia 1923 roku, którego art. 44 nie przewidywał formalnie takiej instytucji. Tak więc jak poprzednio, marszałek bądź podawał izbie informacje o tym, jaki poseł (względnie klub) wniósł interpelację i w jakiej sprawie, bądź odczytywał ją — pomijając jedynie nazwiska podpisanych pod nią interpelantów oraz miejsce i datę sporządzenia interpelacji — *in extenso*. Zdarzały się przypadki, że nawet na tym samym posiedzeniu plenarnym stosował marszałek przemienne te dwie metody.

Z 8 interpelacji wniesionych przed zawieszeniem sesji sejmowej nadeszło do marszałka Wolnego 6 odpowiedzi. Dwie odpowiedzi zmieściły się w przewidzianym regulaminowo terminie 3 tygodni, ale i te nie znalazły się na porządku dziennym posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego. W konsekwencji Sejm nie miał możliwości wyrażenia swego stosunku do wyjaśnień, jakie nadesłał interpelowany. Spośród 8 interpelacji, na które nie udzielono odpowiedzi przed 25 września 1930 roku, tj. przed rozwiązaniem Sejmu, brak odpowiedzi na 6 interpelacji spowodował reskrypt Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 23 listopada 1926 roku, zwalniający interpelowanych od udzielania wyjaśnień na interpelacje, stanowiąc, iż *należy interpelacje wniesione podczas sesji Sejmu lub Senatu, która po wniesieniu interpelacji została zamknięta, — uważać za niebyłe*.

Po ustaniu odroczenia sesji II Sejm Śląski odbył jeszcze dwa posiedzenia plenarne: 9. (10 września 1930 roku) i 10. (17 września 1930 roku). W tym okresie posłowie wnieśli 7 interpelacji: 5 na 9. posiedzeniu i 2 na ostatnim, 10. posiedzeniu. Z 7 ogółem interpelacji wniesionych we wrześniu 1930 roku odnaleziono 5 tekstów interpelacji¹¹⁵, 2 pozostałe znamy jedynie z krótkich komunikatów marszałka, w których informował Izbę o wpłynięciu interpelacji, zresztą w pełni pomijając ich treść.

Gorzej przedstawia się sprawa odpowiedzi na interpelacje. Tylko w jednym przypadku doszło do przygotowania odpowiedzi. Nawet zresztą ta jedna nie została przesłana marszałkowi, w związku z jednoznacznym postanowieniem

¹¹⁵ Żadna z 5 interpelacji nie stanowi oryginału, gdyż nie zawiera autentycznych, ręcznych podpisów interpelujących, lecz ich napisane na maszynie nazwiska.

ministerialnego reskryptu. Z pozostałych 6 przypadków, w 4 interpelowany nie sformułował finalnych wyjaśnień, choć proces przygotowania odpowiedzi był już dość zaawansowany. I w tych 4 przypadkach ministerialny reskrypt spowodował skierowanie interpelacji *ad acta*.

Nie odnaleziono śladów reakcji interpelowanego na 2 interpelacje: w sprawie ubezpieczenia robotników zatrudnionych przy robotach publicznych; w sprawie redukcji pracowników w Hucie Laura w Siemianowicach Śląskich¹¹⁶.

W konsekwencji i tu, podobnie jak w przypadku interpelacji wniesionych w czerwcu 1930 roku, niemożliwość interpelacji na porządku dziennym posiedzenia plenarnego Sejmu uniemożliwiała prowadzenie kolejnych czynności postępowania interpelacyjnego. Następowła w ten sposób eliminacja czynności trzeciego okresu interpelowania, a w przypadku braku odpowiedzi — także eliminacja czynności drugiego okresu. Całe postępowanie interpelacyjne ograniczało się zatem do jego pierwszego okresu.

2.2.4. Analiza treści interpelacji poselskich wniesionych przez kluby II Sejmu Śląskiego

II Sejm Śląski odbył zaledwie 10 posiedzeń plenarnych, na których 4 kluby poselskie (KNChZP, KN, KPS oraz KZPChD i NPR) wniosły 15 interpelacji. W czasie niespełna 4 miesięcy działalności najbardziej aktywnym w występowaniu z interpelacjami okazał się Klub Posłów Socjalistycznych, wnosząc 9 interpelacji, tj. 60% wszystkich. Daleko za socjalistami pozostawały dwa, też zresztą opozycyjne kluby: Klub Niemiecki oraz Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej, z 2 interpelacjami każdy. W sumie trzy, opozycyjne w stosunku do pomajowej rzeczywistości, kluby wniosły 13 interpelacji (co stanowi 86,66% wszystkich interpelacji). Dwie interpelacje (13,3% ogółu) wniósł jednoznacznie prorządowy Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy.

Zdecydowana przewaga aktywności interpelacyjnej klubów opozycyjnych mówi sama za siebie i potwierdza regułę, że partie polityczne będące przy władzy są mniej skłonne do ujawniania przypadków świadczących o brakach i błędach administracji panującej ekipy politycznej. Natomiast partie pozostające w opozycji działają w myśl zasady przeciwnej. Dostrzeżone dopiero co dysproporcje aktywności śląskich klubów opozycyjnych i klubu prorządowego są jeszcze jednym potwierdzeniem tego *principium*.

¹¹⁶ W tych 2 przypadkach interpelacje znamy jedynie z lakonicznych komunikatów marszałka.

Należy przypomnieć, że mecenas Józef Witczak, prezes Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy, wnioskował — w czasie dyskusji nad regulaminem — o skreślenie art. 24 i art. 25 projektu, uważając, że prawo interpelowania jest pozbawione podstawy prawnej. Kiedy jednak wniosek o skreślenie upadł, kierowany przez niego klub wniósł 2 interpelacje. Wydaje się więc, że prezentowana przez Witczaka krytyka projektu była bardziej instrumentem walki politycznej z sejmową opozycją niż walką o legalizm postanowień art. 24 i 25 projektu.

2.2.4.1. Interpelacje Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy

1. (2). Interpelacja posła Dąbrowskiego i towarzyszy w sprawie zarządzeń gospodarczych fabryki Thonet — Mundus i jej reprezentanta dyrektora Józefa Palzera w Bielsku (2.06.1930).
2. (6). Interpelacja posła Palarczyka i towarzyszy w sprawie zakazu względnie ograniczenia przewozu mleka, śmietany, masła, jaj itd. do miejscowości granicznych w Czechosłowacji (13.06.1930).

Korzeni późniejszego Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy należy upatrywać w powołanym przed wyborami z 1928 roku — 18 listopada 1927 roku — bloku wyborczym pod nazwą Polskie Zjednoczenie Pracy¹¹⁷. Celem bloku było wzmocnienie polskości na Śląsku. Jako istotny postulat, Zjednoczenie wysunęło spolszczenie przemysłu, szersze zatrudnienie w nim Polaków, zwalczanie bezrobocia i zapewnienie godziwego wynagrodzenia za pracę, zabezpieczenie na wypadek choroby, inwalidztwa i na starość. Zjednoczenie podawało się za rzecznika interesów „polskiego obozu pracy fizycznej i umysłowej”, któremu obiecywano ochronę przed wyzyskiem ze strony prywatnego kapitału i ze strony państwa¹¹⁸.

Z dwóch interpelacji, wniesionych do łaski marszałkowskiej przez Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy, interpelacja posła Palarczyka (w sprawie zakazu względnie ograniczenia przewozu mleka, śmietany, masła, jaj itd. do miejscowości granicznych w Czechosłowacji) ma charakter neutralny, nieprzystający w żaden sposób do programu NChZP. Tymczasem chronologicznie wcześniejsza interpelacja posła Dąbrowskiego (w sprawie zarządzeń gospodarczych fabryki Thonet — Mundus i jej reprezentanta dyrektora Józefa Palzera

¹¹⁷ E. Długajczyk: *Sanacja śląska...*, s. 68.

¹¹⁸ Ibidem.

w Bielsku) realizowała w praktyce jeden z postulatów pogramowych NChZP, tj. postulat umocnienia polskości Śląska, w efekcie ograniczania zatrudniania na stanowiskach kierowniczych w polskim przemyśle obywateli obcych państw.

Każda z dwóch interpelacji, wniesionych przez sanacyjny Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy w II Sejmie Śląskim, ma — ze względu na ich treść — charakter interpelacji w sprawach socjalnych.

2.2.4.2. Interpelacje Klubu Niemieckiego

1. (7). Interpelacja posła Dudka i towarzyszy w sprawie zakazu odbycia zebrania związku zawodowego Christliche Gewerkschaften w Radzionkowie (13.06.1930).
2. (10). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie braku odpowiedniego nadzoru policyjnego w Bielsku (10.09.1930).

Liczący 15 posłów Klub Niemiecki II Sejmu Śląskiego zrzeszał 5 posłów Deutsche Partei oraz 10 posłów Deutsche Katholische Volkspartei. Partie te miały, z natury rzeczy, różne programy społeczno-polityczne. Autor interpelacji poseł Andreas Dudek był członkiem Deutsche Katholische Volkspartei, kontynuatorki powstałej pod koniec 1921 roku Katholische Volkspartei.

W maju 1927 roku Katholische Volkspartei przyjęła nazwę Deutsche Katholische Volkspartei¹¹⁹. Wtedy też wytyczne programowe poprzedniczki, tj. Katholische Volkspartei, z 1921 roku zostały wzbogacone o nowe oficjalne założenia. Domagano się w nich współpracy różnych klas społecznych, utrzymania własności prywatnej i przeciwdziałania wyzyskowi, proklamowano lojalność wobec państwa polskiego, wzywano do ochrony interesów mniejszości niemieckiej i utrzymania autonomii śląskiej¹²⁰. Deutsche Partei, głosząca podobne hasła jak Deutscher Volksverband, zmierzała do skonsolidowania Niemców, niezależnie od ich przynależności społecznej i poglądów politycznych, w imię obrony wspólnych interesów przed państwem i społeczeństwem polskim¹²¹.

Ochrona interesów obywateli polskich narodowości niemieckiej stanowiła jeden z głównych punktów programu zarówno Partii Niemieckiej, jak i Niemieckiej Katolickiej Partii Ludowej, mimo że programowe sformułowanie tej pierwszej zakładało *a priori* nieufność wobec polskiego państwa i społeczeństwa:

¹¹⁹ J. Holzer: *Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej...*, s. 580.

¹²⁰ Ibidem, s. 588.

¹²¹ Ibidem, s. 277.

[...] w imię obrony wspólnych interesów przed państwem i społeczeństwem polskim.

Z treści dwóch interpelacji wniesionych przez Klub Niemiecki przebija troska o zachowanie i przestrzeganie praw, przysługujących obywatelom polskim narodowości niemieckiej. Chodzi w nich w szczególności o zagwarantowanie — ważnych dla mniejszości niemieckiej — wartości¹²², jakimi były: wolność zgromadzeń niemieckich związków zawodowych i bezpieczeństwo bielskich Niemców.

Interpelacja posła Dudka należy do grupy interpelacji o treści jednoznacznie ustrojowej; natomiast treść interpelacji w sprawie braku odpowiedniego nadzoru policyjnego w Bielsku pozwala na zaliczenie jej do grupy interpelacji akcentujących sprawy bezpieczeństwa publicznego.

2.2.4.3. Interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych

1. (3). Interpelacja w sprawie rozwiązania organów Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku i ustanowienia Komisarza Rządowego (2.06.1930).
2. (5). Interpelacja w sprawie konfiskaty gazet (13.06.1930).
3. (8). Interpelacja w sprawie zajęć na cmentarzu w Katowicach dnia 16 czerwca 1930 roku (23.06.1930).
4. (9). Interpelacja w sprawie niewykonania uchwały Sejmu Śląskiego z dnia 13 czerwca br. dotyczącej ubezpieczenia robotników, zatrudnionych przy robotach publicznych na wypadek braku pracy (10.09.1930).
5. (11). Interpelacja w sprawie wypłaty odszkodowania dla obywateli na Śląsku Cieszyńskim, którzy skutkiem działań wojennych w styczniu 1919 r. podczas najazdu wojsk czeskich ponieśli straty na majątku i zdrowiu (10.09.1930).
6. (12). Interpelacja w sprawie niewypłacania pieniędzy sierocych przez Kasy sieroce na Śląsku Cieszyńskim (10.09.1930).
7. (13). Interpelacja w sprawie redukcji robotników w Hucie Laury w Siemianowicach Śląskich (10.09.1930).
8. (14). Interpelacja w sprawie gospodarki gminnej w Knurowie (17.09.1930).
9. (15). Interpelacja w sprawie niezłatwienia przez Radę Wojewódzką odwołania w kwestii budowlanej (17.09.1930).

¹²² Podobne zjawisko można zauważyć w Sejmie Śląskim I kadencji. Por. J. Ciągwa: *Interpelacje niemieckie w I Sejmie Śląskim (1922—1929)*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 7 (15). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk i W. Organiściak. Katowice 2005, s. 104—129.

Polska Partia Socjalistyczna domagała się w swym programie stabilizacji stosunku pracy robotników, sprawiedliwych wynagrodzeń za pracę; krytykowała redukcję miejsc pracy i nieuzasadnione zwolnienia.

Trzy interpelacje Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej dotyczyły praw socjalnych ludności autonomicznego województwa, zresztą nie tylko robotników. Były to interpelacje: nr 4 (ubezpieczenie robotników, zatrudnionych przy robotach publicznych na wypadek braku pracy); nr 6 (niewypłacanie pieniędzy przez kasy sieroce na Śląsku Cieszyńskim); nr 7 (redukcja robotników w Hucie Laury w Siemianowicach Śląskich).

Treścią 4 interpelacji była krytyka funkcjonowania władz województwa śląskiego (administracji rządowej i samorządowej; sądów). To krytyka Rady Wojewódzkiej i wojewody Grażyńskiego w interpelacji nr 1 (w sprawie rozwiązania Komunalnej Kasy Oszczędności w Bielsku i ustanowienia Komisarza Rządowego); sądów konfiskujących „Gazetę Robotniczą” — w interpelacji nr 2 (w sprawie konfiskaty gazet); naczelnika gminy w Knurowie — w interpelacji nr 8 (w sprawie gospodarki gminnej w Knurowie); Rady Wojewódzkiej — w interpelacji nr 9 (w sprawie niezakończenia przez Radę Wojewódzką odwołania w kwestii budowlanej).

Pozostają 2 interpelacje, dla których nie da się ustalić wspólnego mianownika. To interpelacja nr 3 (w sprawie zajęć na cmentarzu w Katowicach, dnia 16 czerwca 1930 roku) oraz interpelacja nr 11 (w sprawie wypłaty odszkodowania dla obywateli na Śląsku Cieszyńskim, którzy skutkiem działań wojennych w styczniu 1919 roku podczas najazdu wojsk czeskich ponieśli straty na majątku i zdrowiu).

Spośród 9 interpelacji, jakie wniósł Klub Posłów Socjalistycznych, ustrojowy charakter miały 2 interpelacje (interpelacja w sprawie rozwiązania Komunalnej Kasy Oszczędności; interpelacja w sprawie konfiskaty gazet); 3 — socjalny (interpelacja w sprawie niewykonania uchwały Sejmu Śląskiego dotyczącej ubezpieczenia robotników zatrudnionych przy robotach publicznych na wypadek braku pracy; interpelacja w sprawie niewypłacania pieniędzy sierocych; interpelacja w sprawie redukcji robotników w Hucie Laury w Siemianowicach Śląskich); 4 interpelacje zostały sklasyfikowane jako *inne*.

2.2.4.4. Interpelacje Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej

1. (1). Interpelacja w sprawie budowy szpitala kosztem Skarbu Śląskiego (2.06.1930).

2. (4). Interpelacja w sprawie odmowy stawiania pytań do dzieci z nauki religii w kościele przez nauczycielstwo w Jędrysku, podczas wizytacji kano-nicznej parafii w Jędrysku dnia 21 maja 1930 roku, oraz w sprawie bez-prawnego zakazu odbycia wiecu przez naczelnika Urzędu Okręgowego Kalinowskiego w Jędrysku (6.06.1930).

Statut PSChD uchwalony został na II Ogólnopolskim Kongresie Stronnictwa w dniu 31 maja i 1 czerwca 1925 roku¹²³.

Interpelacja w sprawie budowy szpitala kosztem Skarbu Śląskiego jest neu-tralna wobec założeń programowych stronnictwa. Neutralnego charakteru tej interpelacji dowodzi także fragment podjętej 10 listopada 1928 roku uchwały, której wykonania domagali się interpelanci 2 czerwca 1930 roku. O apolityczno-ści czy neutralności uchwały świadczy dobitnie następujący fragment:

*Dla upamiętnienia Dziesiątej Rocznicy wskrzeszenia niepodległego Państwa Polskiego posłowie Sejmu Śląskiego, bez względu na różnice przekonań politycznych, jednogłośnie, by dać wyraz uczuciom radości i wdzięczności Opatrzności Boskiej, postanawiają wstawiać do budżetu Województwa Śląskiego lat następnych kwoty potrzebne na wybudowa-nie wzorowo urządzonego szpitala Wojewódzkiego*¹²⁴.

Tak więc interpelacja Zespołu Posłów ChD i NPR nie wykazuje w swej treści żadnego związku z programem politycznym PSChD, uchwalonym na II Ogólno-polskim Kongresie Stronnictwa w dniach 31 maja i 1 czerwca 1925 roku. Treść omawianej interpelacji nie przystaje zarazem do Programu Narodowej Partii Robotniczej, uchwalonego na jej II Kongresie we wrześniu 1921 roku.

Pozornie nieco inaczej wygląda sprawa drugiej interpelacji Zespołu, doty-cząca wydarzeń w kościele w Jędrysku, jak też postępowania naczelnika Urzędu Okręgowego, zakazującego odbycia wiecu w tej miejscowości. Treść interpelacji wydaje się bliska zawartej w programie idei ścisłego związania państwa z Koń-sciółem katolickim¹²⁵, której jednym z przejawów miało być tworzenie szkół

¹²³ Program Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji uchwalony na II Ogólno-polskim Kongresie z dn. 31 maja i 1 czerwca 1925 r. Warszawa 1926.

¹²⁴ APK, Sejm Śląski 718, s. 16; spraw. sten. ze 184. pos. Sejmu Śląskiego, 10 listopada 1928 r., łam 6.

¹²⁵ Ch.D. pragnie harmonii między życiem religijnym a życiem państwowym: państwo nie powinno krępować religii w jej swobodnym rozwoju, ma ją popierać, dostarczać niezbędnych środków do tego, aby religia była otoczona czcią i szacunkiem, z drugiej strony poszczególne wyznania mają swych wiernych uczyć posłuszeństwa wobec sprawiedliwych ustaw państwowych oraz w stosunku do legalnej władzy państwowej. W: Program Polskiego Stronnictwa Chrześ-cijańskiej Demokracji uchwalony na II Ogólnopolskim Kongresie Stronnictwa z dn. 31 maja i 1 czerwca 1925 r. Nakładem Zarządu Głównego Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demo-kracji [B.m.w.] 1925, s. 14.

wyznaniowych¹²⁶. Wyrazem związków państwa z Kościołem był zapewne — jak w przedmiotowej interpelacji — udział uczniów i nauczycieli w wizytacji kanońskiej w kościele w Jędrysku. Interpelanci zarzucili nauczycielom, że odmówili prośbie wizytującego księdza stawiania dzieciom pytań z religii w kościele. Zarzucili nadto naczelnikowi Urzędu Okręgowego w Jędrysku, że nie zgodził się na zwołanie w Jędrysku wiecu parafian, potępiających postępowanie miejscowych nauczycieli.

Bezstronna analiza treści interpelacji pokazuje, że żaden przepis prawa kościelnego nie nakładał na nauczycieli obowiązku odpytywania uczniów z religii w kościele. Nadto: nauczycielstwo, odmawiając stawiania pytań z religii w kościele, w żaden sposób nie negowało idei ścisłych związków Kościoła katolickiego z państwem ani nie osłabiało zapisanego w chadeckim programie postulatów tworzenia szkół wyznaniowych. Tak samo nie mogła zniweczyć, względnie osłabić, wymienionych wyżej postulatów programu decyzja naczelnika Urzędu Okręgowego w Jędrysku, zakazująca zwołania wiecu, krytykującego zachowanie nauczycieli w kościele.

Dochodzimy zatem do wniosku, że i druga interpelacja, wniesiona przez Zespół Posłów ChD — NPR, wyrażała treści neutralne, niezwiązane w żaden sposób ani z programem PSChD, ani z programem NPR.

Pierwsza interpelacja KZPChD i NPR mieści się w grupie interpelacji w sprawach budowlanych; druga — w grupie nazwanej interpelacją *inne*.

Aktywność klubów poselskich w procesie interpelowania w II Sejmie Śląskim przedstawia się następująco: KNChZP — 2 interpelacje; KN — 2 interpelacje; KPS — 9 interpelacji; KZPChD i NPR — 2 interpelacje.

A oto udział klubów poselskich w procesie interpelowania według grup tematycznych:

- w 5 interpelacjach socjalnych: 2 interpelacje KNChZP; 3 interpelacje KPS;
- w 3 interpelacjach ustrojowych: 1 interpelacja KN; 2 interpelacje KPS;
- w sprawie bezpieczeństwa publicznego: 1 interpelacja KN;
- w sprawach budowlanych: 1 interpelacja KZPChD i NPR;
- w 5 interpelacjach innych: 4 interpelacje KPS; 1 interpelacja KZPChD i NPR.

¹²⁶ II. Sprawy oświatowe i moralne. [...] Postulaty programowe [...] A. 3) Szkoła ma być wyznaniową. Ibidem, s. 18.

3

Interpelacje poselskie w III Sejmie Śląskim (9 grudnia 1930—26 marca 1935)

3.1. Regulacja prawna interpelowania w III Sejmie Śląskim

3.1.1. Regulacja prawna interpelowania w regulaminie obrad II Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku

Brak ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego spowodował, że jedyną podstawę prawa interpelowania, określającą szczegółowo procedurę interpelowania, stanowił, obowiązujący także w III Sejmie Śląskim, regulamin obrad II Sejmu Śląskiego, uchwalony 17 czerwca 1930 roku, a w szczególności jego artykuły 24 i 25.

Wobec szczegółowej analizy tych przepisów w rozdziale 2., odsyłam Czytelnika do punktu 2.2.4. pracy, unikając zbytecznego powtarzania przeprowadzonych w nim analiz.

W III Sejmie Śląskim nie doszło do skorygowania istotnego błędu, tj. do usunięcia z art. 24 ust. 1 i z art. 25 ust. 1 regulaminu rzeczownika Rząd, poszerzającego — niezgodnie z art. 14 statutu — liczbę podmiotów interpelowanych. W ten sposób ściśle naśladowanie rozwiązań, zawartych w regulaminie obrad Sejmu Rzeczypospolitej¹, widoczne już w regulaminach (tymczasowym i stałym) I Sejmu Śląskiego, zaowocowało błędem, usuniętym dopiero przez Sejm Śląski IV kadencji.

¹ J. Ciągwa: *Geneza regulacji prawnej interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 2 (10). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2009, s. 101—126.

3.1.2. Regulacja prawna odpowiedzi na interpelacje w okólniku MSW nr OL. 9673 z 23 listopada 1926 roku

W III kadencji Sejmu Śląskiego powrócił problem obowiązywania okólnika MSW Nr OL. 9673, z 23 listopada 1926 roku, regulującego sprawę udzielania odpowiedzi na interpelacje po zamknięciu sesji Sejmu przez prezydenta². Stosowany w praktyce II Sejmu Śląskiego sześciokrotnie okólnik przedstawiono już w rozdziale 2., toteż wystarczy odesłanie do odpowiednich stron tego rozdziału.

Należy przypomnieć, że okólnik, odnoszący się wyłącznie do interpelacji, jakie wnosili posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej do ministrów, względnie do Rady Ministrów, stanowił, że po zawieszeniu sesji sejmowej organy interpelowane nie są zobowiązane do udzielania odpowiedzi na interpelacje wniesione przed jej zamknięciem³.

Nie ma żadnych wątpliwości odnośnie do tego, że wspomniany okólnik nie zwalniał wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej od obowiązku odpowiadania na skierowane do nich interpelacje, jako że postanowienia okólnika nie odnosiły się do interpelacji śląskich. Okólnik Ministerstwa nie zawierał nawet przepisu o tym, że ta ogólnopolska regulacja może być stosowana *odpowiednio także do Sejmu Śląskiego*⁴.

Z uwag, zamieszczonych w rozdziale 2., wynika, że wojewoda Michał Grażyński stosował przepisy okólnika w przypadku 6 interpelacji. Dopiero jednak teraz, w związku z rezolucjami i petycjami wniesionymi w *czasie ubiegłej sesji sejmowej*, tak pisał 20 czerwca 1932 roku wojewoda Michał Grażyński do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych:

² Dz.Urz. MSW z 1929, Nr 5, poz. 117; *Prawo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej 1918—1939. Wybór źródeł*. Prolog, wybór, oprac. i indeksy W. Sudnik. Warszawa 2002, s. 63, przypis 49.

³ O innej praktyce, tzn. odpowiadania na interpelacje także po zamknięciu sesji — co prawda już pod rządami Konstytucji kwietniowej — świadczy notatka Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów, sporządzona 15 października 1936 r.: *Rząd udziela odpowiedzi na interpelacje w ciągu 45 dni, nawet, gdy sesja została zamknięta. Inna była praktyka pod rządami konstytucji z 17 marca 1921 roku, można bowiem bronić stanowiska, że zwyczajne konstytucyjne obowiązują tak długo, jak długo istnieją podstawy ustrojowe, na których tle zwyczaj te powstają*. Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów, akta grupowe 3, t. 23, s. 18.

⁴ Ostrożność MSW w zakresie regulacji spraw śląskich łatwo zrozumieć, odwołując się do treści art. 44 statutu organicznego, gwarantującego legalność przepisów ogólnopolskich, ograniczających prawa samorządowe i autonomiczne województwa śląskiego, jedynie pod warunkiem wyrażenia przez Sejm Śląski zgody na takie ograniczenia. Być może wystarczającym *memento* była dla Ministerstwa jego nieudana próba narzucenia śląskiemu ustawodawcy daleko idących ograniczeń w procedurze uchwalania ustaw i rozporządzeń, w związku z wykonaniem art. 43 statutu. Zob. J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów Drugiej Rzeczypospolitej na ustawodawstwo śląskie w latach 1922—1939*. Katowice 1979, s. 129—131.

Wobec zamknięcia sesji Sejmu Śląskiego z dniem 14 maja br. dekretem Pana Prezydenta R.P. z dnia 11 maja br. zachodzi konieczność ustosunkowania się do całego szeregu interpelacji, rezolucji i petycji, wniesionych w czasie ubiegłej sesji sejmowej.

O ile chodzi o interpelacje, zastosowałem się do postanowień okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Nr OL. 9673 z dnia 23 listopada 1926 roku⁵.

W zakresie rezolucji i petycji sejmowych wojewoda miał zamiar również zastosować postanowienia wyżej powołanego okólnika i na rezolucje te oraz petycje nie odpowiadać Marszałkowi Sejmu Śląskiego oraz nie poddawać ich normalnemu urzędowaniu. W ostatnim zdaniu pisma wojewoda upraszał o wyjaśnienie, jak ma ustosunkować się do rezolucji i petycji, wniesionych przed zamknięciem sesji Sejmu Śląskiego, oraz *czy stanowisko moje wyłuszczone powyżej jest słuszne*⁶.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przekazało 2 lipca 1932 roku pismo wojewody Prezydium Rady Ministrów, jako organowi jedynie właściwemu, skoro:

[...] zarządzenie („okólnik”) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 23 listopada 1926 r. oparte było na treści pisma Prezydium Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1926 r. Nr 16083 i ponieważ wykonanie ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. [...] należy w myśl art. 43 tej ustawy do Pana Prezesa Rady Ministrów⁷.

Po monicie wystosowanym — 8 września 1932 roku — przez szefa gabinetu ministra — Kaweckiego⁸, Prezydium udzieliło wojewodzie Grażyńskiemu następującego wyjaśnienia:

W dniu 19 bm. wyjaśniono Panu Wojewodzie Śląskiemu w ustnej rozmowie, że wedle przepisów ustawy zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego Wojewoda nie miałby obowiązku w ogóle odpowiadać na rezolucje i petycje, zaś na interpelacje dopiero po wyjściu

⁵ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 1216/5, z 20 czerwca 1932 r., do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów, akta grupowe 3, t. 6, karta 2.

⁶ Ibidem.

⁷ Pismo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, podpisane przez radcę ministerialnego — dr. Drażka-Drawicza, Nr OL. 45/1, z 2 lipca 1932 r., do Prezydium Rady Ministrów. Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów, akta grupowe 3, t. 6, karta 2v.

⁸ Pismo Kaweckiego, szefa gabinetu ministra, Nr GL. 45/1/2, z 8 września 1932 r., do Prezydium Rady Ministrów. Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów, akta grupowe 3, t. 6, karta 3.

*ustawy śląskiej o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego (art. 14 Statutu)*⁹.

Takie stanowisko Prezydium, zapewne podparte racjami politycznymi, było z prawnego punktu widzenia wielce kontrowersyjne. Wysoki urzędnik Prezydium nie wziął bowiem pod uwagę faktu, że już sam art. 14 statutu organicznego stanowił dostateczną podstawę praktyki interpelowania w śląskim parlamencie. Nie uwzględnił nadto okoliczności, że szczegóły procedury interpelacyjnej zawierały w Sejmie Śląskim, tak jak w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej, przepisy regulaminu obrad, uchwalonego 17 czerwca 1930 roku; w dodatku przepisy ściśle wzorowane na rozwiązaniach parlamentu ogólnopolskiego.

Nie do przyjęcia jest wreszcie teza, że dopiero wewnętrzna ustawa ustrojowa mogłaby zobowiązywać wojewodę do udzielania odpowiedzi na interpelacje. Taki pogląd uznawałby za nielegalne zarówno działania i procedury, jak i organy powstałe oraz działające na podstawie zwykłych ustaw śląskich, mimo że przewidzianych w — nigdy nieuchwalonej — ustawie o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Przykładem katastroficznych konsekwencji takiego rozumowania może być choćby spór o ważność ustaw śląskich¹⁰.

Pod koniec notatki stanowisko urzędnika Prezydium mocno złagodniało:

*W tym stanie rzeczy przy rozwiązywaniu wymienionej przez Wojewodę kwestii winny by odegrać rolę decydującą z jednej strony momenty wynikające z polityki wojewody wobec Sejmu Śląskiego, a z drugiej względ na koordynację praktyki wojewody w omawianej sprawie z zasadą stosowaną przez rząd wobec interpelacji wniesionych w Sejmie i Senacie państwowym*¹¹.

⁹ Notatka *pro domo sua*, sporządzona 21 września 1932 r. przez urzędnika Prezydium — Paczoskiego. Archiwum Akt Nowych, Prezydium Rady Ministrów, akta grupowe 3, t. 6, karta 1.

¹⁰ J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów...*, s. 143—165; Idem: *Problem nieważności ustaw śląskich*. W: „Studia Iuridica Silesiana”. Nr 2. Red. K. Gandor. Katowice 1977, s. 118—142.

¹¹ Notatka Paczoskiego *Pro domo sua*. Notatkę kończy zdanie: *O powyższej rozmowie z panem wojewodą śląskim powiadomiono Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (pana radcę Januszowskiego)*. AAN, Prezydium Rady Ministrów, G 3, t. 6, karta 2.

3.1.3. Regulacja prawna interpelowania w projekcie ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego z października 1932 roku

W III kadencji Sejmu Śląskiego prace nad uchwaleniem ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego przybrały na sile. Opracowany przez Śląski Urząd Wojewódzki i przedłożony Radzie Wojewódzkiej w kwietniu 1931 roku projekt ustawy ustrojowej obejmował całość materii, wymienionej przykładowo w art. 14 statutu organicznego, w tym także problem interpelowania wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej.

Rada Wojewódzka przekazała projekt Sejmowi 29 października 1932 roku, a marszałek 3 listopada 1932 roku skierował projekt do druku, zaznaczając, że drukarnia ma przygotować 750 egzemplarzy. Marszałek Wolny zaznaczył na zamówieniu, że projekt przyjmie oficjalną nazwę *Druk Nr 228/III*.

Regulacja prawna interpelowania znalazła miejsce w art. 28 projektu. Sformułowany dość obszernie, i podzielony na cztery ustępy, art. 28 postanawiał, co następuje:

/1/ Posłowie Sejmu Śląskiego mają prawo zwracać się do Wojewody Śląskiego oraz do Śląskiej Rady Wojewódzkiej z interpelacjami. Interpelacje powinny być składane na piśmie do rąk Marszałka Sejmu i powinny być podpisane co najmniej przez pięciu posłów.

/2/ Przedmiotem interpelacji mogą być sprawy, których załatwienie należy do właściwości Wojewody Śląskiego lub Śląskiej Rady Wojewódzkiej i które dotyczą wykonania przepisów ustawowych, wydanych w drodze ustawodawstwa Sejmu Śląskiego lub należących do zakresu jego uprawnień ustawodawczych.

/3/ Władze, do których interpelacja jest skierowaną, obowiązane są udzielić na nią ustnie na posiedzeniu Sejmu lub pisemnie odpowiedzi w terminie czterech tygodni, licząc od dnia doręczenia im interpelacji albo uzasadnić pisemnie brak odpowiedzi w samej sprawie w tym samym terminie.

/4/ Na żądanie interpelantów odpowiedź na interpelację musi być zakomunikowaną Sejmowi.

Przywołany tekst zawiera kilka rozwiązań zupełnie nowych, tzn. takich, których nie było ani w przepisach dotychczasowych regulaminów, ani w projekcie ustawy ustrojowej z marca 1924 roku.

Należą do nich w szczególności:

1. Pominięcie w projekcie *Rządu* jako trzeciego organu interpelowanego.
2. Określenie zakresu przedmiotowego interpelacji.

3. Nałożenie na organy interpelowane obowiązku udzielenia odpowiedzi na interpelację lub pisemnego uzasadnienia braku odpowiedzi.
4. Sformułowanie obowiązku zakomunikowania Sejmowi odpowiedzi na interpelację na żądanie interpellantów.
5. Pominięcie trzeciego okresu interpelowania, tj. czynności od wniesienia przez marszałka interpelacji na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu do podjęcia przez Sejm uchwały o przyjęciu, względnie o nieprzyjęciu do wiadomości odpowiedzi organu interpelowanego.

Do rozwiązań znowelizowanych należy przedłużenie udzielenia odpowiedzi na interpelację z 3 do 4 tygodni.

Punkt 13. *Uzasadnienia* do art. 28 przedstawiał motywy regulacji prawnej interpelowania:

Instytucja interpelacji poselskiej rozwiniętą jest, zgodnie z kompetencjami Sejmu Śląskiego, na zasadach, które zawiera Konstytucja państwowa odnośnie do interpelacji poselskich w Sejmie państwowym (art. 33)¹².

Drugie zdanie punktu 13. *Uzasadnienia* budzi zastrzeżenia. Jeśli bowiem zestawić tekst art. 33 Konstytucji marcowej z art. 28 projektu ustawy ustrojowej, to się okaże, że tylko część tego ostatniego przepisu naśladuje rozwiązania zawarte w art. 33 Konstytucji. Część przepisów jest nowa, wreszcie inne postanowienia recypowane zostały z Konstytucji ze zmianami.

I tak, punkt 1. projektu określa wprawdzie adresatów interpelacji, tak jak uczynił to Sejm Ustawodawczy w zdaniu pierwszym art. 33 Konstytucji. Pomija jednak wyrazy *w sposób regulaminem przepisany*, natomiast dodaje, że interpelacje mają być sporządzane na piśmie i poparte podpisami przynajmniej 5 posłów. Tak więc poza prawem materialnym, określającym, kogo Sejm może interpelować, art. 28 projektu zawiera normy prawa formalnego, regulujące sposób interpelowania. Te zaś — z natury rzeczy — należą do materii regulowanych przepisami regulaminów obrad Sejmu. Wydaje się — *prima facie* — że projektodawca art. 28 projektu zamierzał uregulować całość materii interpelowania w ustawie ustrojowej, zupełnie pomijając regulamin Sejmu z 17 czerwca 1930 roku.

Punkt 2. art. 28 projektu określał zakres rzeczowy interpelacji. Artykuł 33 Konstytucji nie zawiera takiego postanowienia, bo byłoby ono niepotrzebne. Niepotrzebne dlatego, że Sejm Rzeczypospolitej dysponował pełnią władzy ustawodawczej, inaczej niż Sejm Śląski, realizując ustawodawstwo delegowane.

Punkt 3. art. 28 projektu stanowił małą modyfikację zdania drugiego art. 33 Konstytucji. Formułując bowiem obowiązek udzielenia odpowiedzi przez organy

¹² APK, Sejm Śląski 934, s. 146; druk nr 228/III, s. 56.

interpelowane, projektodawca śląski dodał, że 4-tygodniowy termin odpowiedzi powinien być liczony *od dnia doręczenia im interpelacji* oraz że odpowiedź ustna ma nastąpić *na posiedzeniu Sejmu*.

Punkt 4. art. 28 projektu wiernie recypował zdanie trzecie art. 33 Konstytucji. Ostatni punkt art. 28 projektu pomijał jednak zdanie czwarte art. 33 Konstytucji: *Sejm może odpowiedź rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały*. Tym samym projekt nie przewidywał trzeciego okresu postępowania interpelacyjnego, w którym Sejm mógłby ocenić odpowiedzi organów interpelowanych i podjąć jedną z dwóch uchwał, tj. uchwałę przyjmującą odpowiedź do wiadomości lub uchwałę o nieprzyjęciu odpowiedzi do wiadomości.

Projekt ustawy ustrojowej był przedmiotem porządku obrad 25. posiedzenia III Sejmu Śląskiego w dniach 19 i 20 grudnia 1932 roku. W części pierwszej posiedzenia (19 grudnia 1932 roku) obszernie uzasadnienie projektu przedstawił wojewoda Michał Grażyński. W wystąpieniu, dotyczącym z natury rzeczy spraw zasadniczych, nie odniósł się do tekstu art. 28 projektu. W drugiej części 25. posiedzenia (20 grudnia 1932 roku) jedynie poseł Paweł Kempka mówił krótko o regulacji interpelowania w projekcie:

*Mamy także ewentualne wątpliwości do art. 28, a mianowicie, czy Sejm Śląski nie może zwracać się w interpelacjach wprost do Rządu centralnego, zwłaszcza w sprawach naruszenia praw autonomicznych*¹³.

W pracach Nadzwyczajnej Komisji Ustrojowej problem zarówno materialnego, jak i formalnego prawa interpelowania poruszany był tylko raz, tj. na jej posiedzeniu w dniu 24 stycznia 1933 roku:

*Referat ogólny o projekcie ustawy o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego wygłosił poseł Kempka, który w krótkości przechodził artykuł po artykule ustawy, podając swoje uwagi co do nich i projektowane zmiany. [...] Art. 28. Przewidziane w tym artykule prawo interpelacji budzi pewne wątpliwości, chodzi bowiem o to w jakim zakresie przyznać Sejmowi Śląskiemu prawo interpelacji i czy to zobowiązywałoby również władze centralne do udzielania odpowiedzi na interpelacje Sejmu Śląskiego*¹⁴.

¹³ APK, Sejm Śląski 978, s. 27; spraw. sten. z 25. pos. część druga III Sejmu Śląskiego, 20 grudnia 1932 r., łam 14.

¹⁴ Sprawozdanie z przebiegu posiedzenia nadzwyczajnej komisji ustrojowej Sejmu Śląskiego, odbytego w dn. 24 stycznia 1933 roku. APK, Sejm Śląski 978, s. 6, 7 (tekst maszynowy z ręcznymi poprawkami), s. 12, 14 (materiał powielony).

3.2. Praktyka interpelowania w III Sejmie Śląskim (9 grudnia 1930—26 marca 1935)

3.2.1. Profil polityczny III Sejmu Śląskiego

Wybory do III Sejmu Śląskiego prezydent zarządził na 23 listopada 1930 roku. Niewątpliwy sukces wyborczy, w postaci 19 mandatów, odniosło w nich sanacyjne Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy, stronnictwo afiliowane do Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, powiększając liczbę mandatów niemal o połowę (w II Sejmie Śląskim 10 mandatów).

Wszystkie partie opozycyjne zgadzały się w ocenie wyborów co do jednego: sanacja zdobyła stosunkowo dużą liczbę głosów i mandatów na skutek terroru, a także stosowania różnych niedozwolonych metod¹⁵.

Z partii opozycyjnych liczbę mandatów (17) powiększyła jedynie Chrześcijańska Demokracja (w Sejmie II kadencji — 13). Największe straty poniosły dwie partie Klubu Niemieckiego: 7 mandatów (DP — 2; DKVP — 5), tj. o 8 mandatów mniej niż w wyborach do II Sejmu Śląskiego (15 mandatów ogółem; DKVP — 10 mandatów; DP — 5 mandatów). O 2 posłów mniej, tj. 3 (w wyborach z 11 maja 1930 — 5 mandatów) wprowadzili do Sejmu socjaliści. Narodową Partię Robotniczą reprezentowało w III Sejmie Śląskim 2 posłów (w II — 3 posłów).

Z czterech partii robotniczych, reprezentowanych w II Sejmie Śląskim (KPP, PPS, NPR, DSAP), w III kadencji śląskiego parlamentu zabrakło reprezentacji komunistów.

Mapa klubów sejmowych nie uległa zasadniczej zmianie. Tak jak poprzednio, posłowie siedmiu partii (ChD, NPR, PPS, DSAP, DP, DKVP, NChZP) zrzeszeni byli w czterech klubach, tj.:

- w Klubie Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej (19 mandatów), zwanym częściej Zespołem Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej czy Klubem Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej, zrzeszającym 17 chadeków i 2 enpeerowców: Ignacego Sikorę, Władysława Wieczorka;
- w Klubie Niemieckim (7 mandatów), zrzeszającym 2 posłów Deutsche Partei i 5 posłów Deutsche Katholische Volkspartei;
- w Klubie Posłów Socjalistycznych (3 mandaty), zrzeszającym 2 socjalistów niemieckich, a więc członków DSAP (Sigismund Glücksmann, Johann Kowoll), i członka PPS (Józef Machej);

¹⁵ H. Rechowicz: *Sejm Śląski 1922—1939*. Katowice 1971, s. 235.

— w Klubie Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy (19 mandatów), zrzeszającym 19 członków Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy.

Brak rozłamów politycznych powodował, że kluby przetrwały do końca kadencji niemal w niezmienionym składzie personalno-politycznym. Małe zmiany w składzie Klubu Chrześcijańskiej Demokracji — tj. ubytek dwóch mandatów — miały związek z rezygnacją Czesława Chmielewskiego z mandatu pod koniec 1934 roku oraz ze śmiercią (1934) posła Jana Grzonki. Mandat po pośle Chmielewskim objął Józef Dreyza, a po pośle Grzonce — Jan Pobożny. Następcy znanych posłów chadeckich zmienili jednak barwy klubowe, wstępując do Klubu NChZP¹⁶. W konsekwencji Klub NChZP liczył od jesieni 1934 roku 21 członków, a Klub ChD i NPR — 17 członków.

W III Sejmie Śląskim nie było tzw. *posłów dzikich*, czyli niebędących członkami żadnego z czterech klubów sejmowych.

Sukces wyborczy sanacji śląskiej był wprawdzie znaczący, ale trzy opozycyjne kluby nadal liczebnie przeważały. Klub NChZP liczył bowiem 19 (potem 21) posłów, natomiast Klub ChD i NPR, Klub Niemiecki i Klub Posłów Socjalistycznych — 29 (potem 27) posłów.

Artykuł 24 ust. 1 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku wymagał, by interpelacja zawierała co najmniej 5 podpisów. Inne przepisy regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego wymagały takiej samej wielkości poparcia przy zgłaszaniu wniosków, rezolucji czy przy realizacji poselskiej inicjatywy ustawodawczej. Powołane przepisy stanowiły istotną limitację parlamentarnej aktywności 2 posłów Narodowej Partii Robotniczej i 3 posłów, najmniejszego liczebnie, Klubu Posłów Socjalistycznych. Rozwiązaniem pozostawało wsparcie posłów innych formacji społeczno-politycznych.

W przypadku reprezentantów NPR rozwiązaniem była kontynuacja — istniejącego już w II Sejmie Śląskim — Zespołu Posłów ChD i NPR, powstałego wówczas na podstawie podobieństwa głównych założeń programowych obu partii. Założeń tak bliskich, że w roku 1937 utworzyły jedną partię: Stronnictwo Pracy.

Klub Posłów Socjalistycznych nie mógł liczyć na wsparcie Klubu ChD i NPR. Jakże bowiem daleki był program partii robotniczej od programu partii chadeckiej, opierającej się na encyklice Leona XIII *Rerum novarum* i na encyklice *Quadragesimo anno* Piusa XI. O braku punktów stycznych tych dwóch partii świadczyły — już w I Sejmie Śląskim — ostre polemiki między liderami Klubu PPS a chadekiem, księdzem Eugeniuszem Brzuską. Jedynym sprzymierzeńcem mógł być i — w rzeczy samej — stał się Klub Niemiecki. Współdziałanie dwóch partii Klubu Niemieckiego (DP, DKVP) z socjalistami przybrało dwie formy: wspieranie podpisami niemieckich posłów interpelacji, jakie wносił

¹⁶ Ibidem, s. 324.

Klub Posłów Socjalistycznych; wnoszenie do łaski marszałkowskiej wspólnych interpelacji.

Zakres współpracy tych dwóch klubów był niewątpliwie szerszy. Wymienione tu formy są ilustracją współpracy jedynie na wąskim wycinku kontroli administracji za pomocą interpelacji.

Partie opozycyjne dzieliła od sanacyjnego NChZP inna wizja autonomii województwa śląskiego. Trzy opozycyjne kluby jednoczyło — mimo wielu różnic w ich statutach i programach — dążenie do zachowania autonomii w nie naruszonym, pierwotnym stanie, tj. w takim, w jakim określił ją na swym 164. posiedzeniu Sejm Ustawodawczy w ustawie konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego.

W latach trzydziestych NChZP formułował zarówno w Sejmie, jak i poza nim — np. na Zjeździe NChZP w Katowicach w październiku 1932 roku — inną niż dawniej wizję autonomii. Miała to być pogłębiona autonomia gospodarcza, pozbawiona przerostów politycznych. Na forum Sejmu pierwszy raz w ogóle tę zrekonstruowaną autonomię przedstawił — na 25. posiedzeniu III Sejmu Śląskiego, w dniu 20 grudnia 1932 roku — przewodniczący Klubu NChZP mecenas Józef Witczak. W trzypunktowej deklaracji oświadczał w imieniu Klubu, co następuje:

[...] będziemy w stosunku do tego projektu stawiać wnioski następujące: 1) w sprawie uzupełnienia ordynacji wyborczej na zasadzie reprezentacji nie tylko grup politycznych, ale zawodowych i gospodarczych, 2) będziemy domagali się zniesienia diet poselskich, 3) będziemy żądać rozszerzenia uprawnień Rządu w dziedzinie ogłaszania ustaw śląskich¹⁷.

Podobne w treści deklaracje wypowiadał przewodniczący sanacyjnego klubu na 38. posiedzeniu plenarnym, w dniu 19 stycznia 1934 roku:

Jesteśmy zwolennikami rozszerzonego samorządu terytorialnego ze specjalnym ciałem uchwalającym, natomiast przeciwnikami tych wszystkich przerostów politycznych, tkwiących w autonomii Śląska, które nas od Polski odłączają, które z placówki sejmowej czynią teren walki i agitacji politycznej i które w niczym nie przyczyniają się do załatwiania spraw, związanych z interesami szerokich mas ludności¹⁸,

i na 48. posiedzeniu w dniu 21 stycznia 1935 roku:

¹⁷ APK, Sejm Śląski 934, s. 242; spraw. sten. z 25. pos. część druga III Sejmu Śląskiego, 20 grudnia 1932 r., łam 17.

¹⁸ APK, Sejm Śląski 947, s. 8; spraw. sten. z 38. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 stycznia 1934 r., łam 16.

Wysuwaliśmy i wysuwamy postulat 1. ograniczenia suwerennej władzy Sejmu Śląskiego, a przez to ścieśnienia możliwości nieodpowiedzialnej wobec nikogo demagogii politycznej; 2. zniesienia nietykalności poselskiej, która stwarza parawan dla antypaństwowej niejednokrotnie akcji, oraz staje się ochroną przestępców; 3. zniesienia diet poselskich, które stwarzały podstawę materialną dla zawodowych polityków prowincjonalnych i które, z korzyścią dla dobra bezrobotnych, mogłyby być przeznaczone na cele opieki społecznej; 4. takiej przebudowy systemu powoływania do życia ustawodawczego ciała prowincjonalnego, by mogło stać się ośrodkiem twórczej inicjatywy i pozytywnej pracy dla dobra ludności śląskiej; 5. utrzymania osobnego skarbu śląskiego. Po myśli tych przesłanek ideowych będziemy pracowali nad rewizją statutu organicznego¹⁹.

Sformułowania statutu NChZP były znacznie bardziej ogólne²⁰.

Okazją do prezentacji dwóch wizji autonomii Śląska, opozycyjnej i sanacyjnej, były polemiki wokół szczegółowych rozwiązań ustrojowych, zawartych w projekcie ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego czy wokół interpretacji przepisów o tzw. kompetencji biernej Sejmu Śląskiego.

¹⁹ APK, Sejm Śląski 957, s. 3; spraw. sten. z 48. pos. III Sejmu Śląskiego, 21 stycznia 1935 r., łam 6.

²⁰ Statut Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy (B.B.W.R. na Śląsku). Katowice 1934, s. 1.

III. Cele i zadania.

§ 3. Celem NChZP jest skonsolidowanie całego społeczeństwa polskiego na Śląsku dla zorganizowanej pracy, zmierzającej do umocnienia potęgi Państwa, wszechstronnego rozwoju Narodu Polskiego, zacieśnienie więzów łączności Śląska z Państwem. Do celu tego dąży NChZP przez umożliwienie pełnego duchowego i materialnego rozwoju szerokich mas pracujących, na zasadzie solidarności społecznej i koordynowania sprzecznych interesów, współdziałania w dziele naprawy ustroju państwowego i uzdrowienia zwyczajów politycznych, przez obronę i rozwój polskości na Śląsku i walkę z wpływami germanizacyjnymi, wreszcie przez wzmocnienie poczucia solidarności społecznej oraz roli i znaczenia w życiu społecznym i państwowym organizacji społecznych i zawodowych.

3.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w III Sejmie Śląskim

1

Interpelacja Posłów Socjalistycznych w sprawie upośledzenia wdów wojennych narodowości niemieckiej przy udzielaniu wsparć nadzwyczajnych z kredytów budżetu śląskiego
(13 lutego 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Zygmunt Glücksmann (DSAP), Johann Kowoll (DSAP), Józef Machej (PPS), Richard Frank (DKVP), Joseph Pawlas (DP)²¹.
4. Treść interpelacji:

Wydział Pracy i Opieki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego wypłaca corocznie wdowom wojennym wsparcia nadzwyczajne.

Z zapomóg tych niestety korzystają tylko wdowy należące do Związku Inwalidów Wojennych R.P., a wymieniony Wydział uskutecznia wypłatę zapomóg na podstawie imiennych wykazów, sporządzanych przez ten Związek.

Przy takim traktowaniu sprawy korzystają z zapomóg faworyzowane przez wymieniony Związek wdowy, niezależnie od ich położenia materialnego. Zupełnie pomija się wdowy materialnie gorzej sytuowane, stojące poza wymienionym Związkiem, albo wdowy, należące do niemieckiego Związku Inwalidów Wojennych.

Mimo zapewnień ze strony Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, pismem z dnia 27. września 1927 r. L.dz. P. O. 1304-7 R., oraz pismem z dnia 11. marca 1930 r. L.dz. Pr. 365/21, że przy udzielaniu zapomóg wdowom wojennym, traktuje się wszystkie wdowy bez względu na ich narodowość i przynależność do organizacji ofiar wojny na równi, Wydział Pracy i Opieki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego wypłacił z kredytów obecnego budżetu kwotę 30.000 zł. wdowom, członkiniom Polskiego Związku Inwalidów, pomijając znów w zupełności wdowy nie figurujące w spisie sporządzonym przez Związek Inwalidów Wojennych R.P.

Ponieważ zapomogi wypłacane wdowom pochodzą z funduszy publicznych, składanych w formie podatków i innych danin publicznych przez wszyst-

²¹ Interpelacja została oznaczona w nagłówku jako *Interpelacja Posłów Socjalistycznych* zapewne z tego powodu, że większość (tj. trzech) podpisanych pod nią posłów stanowili niemieccy posłowie socjalistyczni, jak też ze względu na to, że autorem interpelacji był Zygmunt Glücksmann, niemiecki poseł socjalistyczny.

kich obywateli bez względu na ich narodowość, a zatem służyć mają dla dobra ogółu, a nie grup uprzywilejowanych, posłowie socjalistyczni zapytują Pana Wojewodę:

- 1/ Co zamierza uczynić, aby przyrzeczeniom urzędowym w pismach z dnia 27. września 1927 r. L.dz. P.O. 1304-7 R. oraz z dnia 11. marca 1930 r. L.dz. Pr. 365/21 zadość uczynił;*
- 2/ Co zamierza uczynić, aby na przyszłość wszystkim wdowom wojennym bez względu na ich narodowość zapewnił możliwość korzystania z wsparć, pochodzących z funduszków Skarbu Śląskiego²².*

1a

Odpowiedź wojewody na interpelację Posłów Socjalistycznych
w sprawie upośledzenia wdów wojennych narodowości niemieckiej
przy udzielaniu wsparć nadzwyczajnych z kredytów budżetu śląskiego
(2 marca 1931)

W związku z pismem z dnia 16 lutego br. L.209/31, zawierającym interpelację Posłów Socjalistycznych w sprawie upośledzenia wdów wojennych narodowości niemieckiej przy udzielaniu wsparć nadzwyczajnych z kredytów budżetu śląskiego — mam zaszczyt oznajmić, iż na skutek starań Wojewódzkiego Związku Inwalidów Wojennych oraz po uwzględnieniu okoliczności, że wielu poszkodowanych wojną należy równocześnie i do Wojewódzkiego Związku Inwalidów Wojennych R.P. i do Zjednoczenia Inwalidów i Pozostałych Wojennych Województwa Śląskiego — zarządziłem pismem z dnia 22-go VIII. 1930 L.P.O.933/4 wyasygnowanie wszystkim wdowom, figurującym na wykazie przedłożonym przez Wojewódzki Związek Inwalidów Wojennych R.P. zapomogi po 30,-zł. każdej, ogółem 39.750,-zł.

Przy wypłacie wsparć, uskuteczniionych przez Starostów stwierdzono, iż nie wszystkie wdowy wojenne figurują na wykazie przedłożonym przez Wojewódzki Związek Inwalidów Wojennych, wobec czego Starostowie polecieli wdowom, należącym do Zjednoczenia Inwalidów i Pozostałych Wojennych, by za pośrednictwem ich Związku wdrożyły starania o uzyskanie podobnych wsparć. Zarząd Zjednoczenia wniósł istotnie prośbę taką w dniu 6 października 1930 r.

Po ściągnięciu ze Starostw wykazów, uskuteczniionych już wypłat i porównaniu tychże z wykazem wdów, zgłaszających prośby o wsparcie przez Zarząd Zjednoczenia oraz wdów niezorganizowanych — poleciłem w ostatnim czasie wyasygnowanie takich samych wsparć dla wdów nieobjętych pierwszym wyka-

²² APK, Sejm Śląski 913, s. 40; spraw. sten. z 4. pos. III Sejmu Śląskiego, 13 lutego 1931 r., łam 64; APK, UWŚl. 233, s. 3—4.

*zem o ogólnej kwocie 72.000 zł. wobec czego odpada potrzeba wydania dalszych zarządzeń*²³.

2

Interpelacja Zespołu Posłów ChD i NPR
w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin²⁴
(30 marca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 13.
3. Personalia interpelantów: Paweł Broncel (ChD), Franciszek Roguszcza (ChD), Jan Brzeskot (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Bernard Kozak (ChD), Paweł Karetta (ChD), Paweł Kempka (ChD), Jan Kędzior (ChD), Władysław Wieczorek (NPR), Elżbieta Korfantowa (ChD), Bronisław Hager (ChD), Alojzy Prus (ChD), Wojciech Sosiński (ChD).
4. Treść interpelacji:

§ 74 ordynacji dla gmin wiejskich z dnia 3. VII. 1891 r.²⁵ postanawia, że w skład zarządu gminy, prócz naczelnika, wchodzi ławnicy, których zadaniem jest wspierać naczelnika gminy w czynnościach urzędowych, a w razie przeszkód go zastępować. Z reguły należy zastępstwo naczelnika gminy do ławnika I-go, tj. do starszego w urzędzie, a w razie równości w starszeństwie służbowym, do starszego wiekiem, zaś w razie przeszkody tegoż do ławnika II-go. W wyjątkowych wypadkach może zastępować naczelnika gminy którykolwiek z nich.

Z pogwałceniem tego wyraźnego przepisu zamianowali starostowie górnośląskiej części Wojew. Śląskiego w wypadkach przeszkody w osobie naczelnika gminy, komisarycznych naczelników gmin i tym samym pozbawili ławników ustawą zagwarantowanego prawa zastępstwa naczelnika gminy²⁶. Wypadki

²³ Pismo wojewody śląskiego (Pr. 319/1), z 2 marca 1931 roku, do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 10—11.

²⁴ W oryginale krótszy nagłówek interpelacji: *Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.* APK, UWŚl. 233, s. 34. Tak też w kopii: UWŚl. 966, s. 177.

²⁵ Abs. 2 der Landgemeindeordnung für die sieben östlichen Provinzen der Monarchie. Vom 3. Juli 1891. GS 1891, S. 233.

Dem Gemeindevorsteher stehen zwei Schöffen (Schöppen, Gerichtsmänner, Gerichts- oder Dorfgeschworene) zur Seite, welche ihn den Amtsgeschäften zu unterstützen und in Behinderungsfällen zu vertreten haben.

²⁶ APK, UWŚl. 966, s. 185, 186. (Wykaz gmin na terenie województwa śląskiego, dla których mianowano komisarycznych naczelników. Katowice 29.9.1931). Z materiałów służących do przygotowania odpowiedzi na interpelację wynika, że w końcu września 1931 r. komisarycznych naczelników gmin posiadało 16 gmin, w tym w powiecie Świętochłowice — 1 gmina;

takie miały miejsce pomiędzy innymi w Łagiewnikach, Chropaczowie, w Górnem Jastrzębiu, w Nowym Bytomiu, Biertulowach, Chwałowicach, Kośmidrach i Radzionkowie.

Przez takie nieprawne mianowanie komisarycznych naczelników gmin powstają dla gmin wydatki, do poniesienia których gminy nie są zobowiązane.

Wobec tego podpisani zapytują:

- 1/ czy p. Wojewodzie Śląskiemu o tym nieprawym mianowaniu Komisarycznych Naczelników gmin jest wiadomo?*
- 2/ co zamierza p. Wojewoda uczynić, aby przywrócić zgodny z przepisami ustawy stan rzeczy?*²⁷.

2a

Odpowiedź wojewody²⁸ na interpelację Zespołu Posłów ChD i NPR w sprawie
mianowania komisarycznych naczelników gmin
(28 kwietnia 1931)

W odpowiedzi na interpelację Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin, wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 30 marca br., a zakomunikowaną mi w dniu 14 kwietnia br., pismem Pana Marszałka z dnia 9 kwietnia br. L.: 539/31 — mam zaszczyt oświadczyć co następuje:

Institucja komisarycznego naczelnika gminy nie jest nieznaną ustawodawstwu gminnemu, obowiązującym na obszarze górnośląskiej części Województwa Śląskiego. Wspomina bowiem o niej „expressis verbis” § 87 ordynacji gmin wiejskich z dnia 3 lipca 1891 r.²⁹, nie wiążąc zresztą zawartego w nim przepisu z żadnym innym postanowieniem tejże ustawy.

Paragraf 84 cytowanej ordynacji gminnej³⁰, nadaje władzy nadzorczej w sposób, nie nasuwający żadnej wątpliwości, prawo a z uwagi na zakres działania

w powiecie Tarnowskie Góry — 3 gminy; w powiecie Rybnik — 7 gmin, i w powiecie Pszczyna — 5 gmin.

²⁷ APK, Sejm Śląski 916, s. 178; spraw. sten. z 7. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 marca 1931 r., łam 136; Sejm Śląski 920, s. 38; spraw. sten. z 11. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 września 1931 r., łam 29; UWŚl. 233, s. 34; UWŚl. 966, s. 177.

²⁸ Odpowiedź na interpelację podpisał — w zastępstwie wojewody dr. Michała Grażyńskiego — dr Tadeusz Saloni. APK, UWŚl. 233, s. 40; UWŚl. 966, s. 183.

²⁹ Landgemeindeordnung für die sieben östlichen Provinzen der Monarchie. Vom 3. Juli 1891. GS. 1891, S. 233:

§ 87. Ueber die Festsetzung der baaren Auslagen und der Entschädigung der Gemeindevorsteher und der kommissarischen Gemeindevorsteher, sowie über die baaren Auslagen der Schöffen beschließt der Kreisausschuß auf Antrag der Betheiligten.

³⁰ Ibidem:

§ 84. Die gewählten Gemeindevorsteher und Schöffen bedürfen der Bestätigung durch den Landrath.

nadzoru państwowego tem samem i obowiązek mianowania zastępcy w przypadku dwukrotnego niezatwierdzenia wyboru lub nieprzeprowadzenia przez radę gminną wyboru czy to na stanowisko naczelnika gminy, czy też na stanowisko ławnika. Wnikając w intencję przepisów § 84 ordynacji gminnej należy dojść do przekonania, że ustawodawca, pragnąc zabezpieczyć prawidłowy tok administracji gminnej od niepożądanych dla niej następstw, będących wynikiem braku odpowiedniego kierownictwa, upoważnił władzę nadzorczą do zastosowania środków zabezpieczających w postaci wyznaczenia z urzędu kierownictwa administracji gminnej, przy czym jeśli chodzi o naczelnika gminy nie przewiduje ustawa żadnego ograniczenia uprawnień władzy nadzorczej obowiązkiem korzystania w tym przypadku z osoby będącego ewentualnie w urzędzie ławnika. Najdokładniejsza jednak nawet interpretacja § 84 ordynacji gminnej nie pozwala na wyciągnięcie wniosku, że jedynie tylko te dwa, wymienione w nim przypadki, uzasadniają prawo władzy nadzorczej do mianowania komisarycznego naczelnika gminy. O prawie tym bowiem mówi ustawa w paragrafie, wiążącym się swą treścią z formalnem prawem wyborczym do zarządu gminnego i dyktującym pewne warunki, jakie muszą być spełniane, aby kandydat drogą wyboru przez radę gminną na stanowisko w zarządzie gminnym, mógł dany urząd objąć i przewidującym pewne sankcje na przypadek niespełnienia się tych warunków.

Dla uzasadnienia stanowiska, że przepis § 84 nie wyczerpuje prawa mianowania komisarycznego naczelnika gminy sięgnąć należy do istoty i zakresu nadzoru państwowego nad samorządem gminnym. Sprawa istoty nadzoru państwowego należy wprawdzie do dziedziny rozważań raczej teoretycznych, ogólnie jednak przyjęta teoria opiera się na tej zasadzie, że prawo gminy do samorządu jest prawem, pochodzącym z władzy państwowej, że gminy stosownie do stanowiska jakie zajmują w organizmie państwowym mają spełnić zadania nie tylko komunalne, ale również w znacznej mierze zadania ogólnopaństwowe i że zatem skutki zlej, niedostatecznej, nie utrzymanej w stałej ciągłości administracji gminnej spadają pośrednio zawsze na państwo. Z tym stanowiskiem teoretycznym wiąże się ściśle sprawa zakresu działania nadzoru państwowego. Zakres

Vor der Bestätigung ist der Amtsvorsteher (Distriktskommissarius) mit seinem Gutachten zu hören.

Die Bestätigung kann nur unter Zustimmung des Kreisausschusses versagt werden. Dieser Zustimmung bedarf es auch dann, wenn der Wahl die Bestätigung wegen formaler Mängel des Verfahrens versagt wird.

Wird die Bestätigung versagt, so ist eine Neuwahl anzuordnen. Erhält auch diese die Bestätigung nicht, so ernannt der Landrath unter Zustimmung des Kreisausschusses einen Stellvertreter auf so lange, bis eine erneuerte Wahl die Bestätigung elangt hat.

Dasselbe findet statt, wenn keine Wahl zu Stande kommt.

Die Bestimmungen dieses Paragraphen finden auch auf andere gewählte Gemeindebeamte Anwendung, deren Wahl der Bestätigung bedarf.

ten nie jest przepisami ustawy ściśle i wyczerpująco określony. Przewidujące ustawodawstwo sprawę tę pozostawiło teorii i praktyce, opartej na doświadczeniu. Teoria i praktyka ustaliły już w sposób powszechnie przyjęty, że zadaniem władzy nadzorczej jest między innymi starać się o to, aby administracja gminna znajdowała się stale w prawidłowym toku, aby wszelkie zakłócenia tego toku były usuwane i uprzedzane, a przede wszystkim aby interes gminy i związany z nim interes państwa — nie doznały szkody skutkiem nieodpowiedniego sprawowania administracji gminnej. — Z tego jak najogólniej pojętego zakresu działania nadzoru państwowego wynika — pozytywnie zresztą w ustawie określone — prawo władzy nadzorczej do zatwierdzenia wyborów do zarządu gminnego, zatwierdzenia statutów gminnych i całego szeregu innych uchwał gminnych, stąd też wywodzi się prawo do mianowania w pewnych przypadkach komisarycznego naczelnika gminy, stanowiącego formę zabezpieczenia interesów gminy i państwa.

Postawić należy pytanie w jakich to mianowicie przypadkach władza nadzorcza ma prawo i obowiązek ustanowienia komisarycznego kierownictwa. Czy tylko w przypadkach pozytywnie unormowanych w § 84 tzn. w razie dwukrotnego niezatwierdzenia wyboru lub nieprzeprowadzenia wyboru? Na pytanie to odpowiedzieć należy przecząco. Jeżeli bowiem przyjmiemy za obowiązek władzy nadzorczej dbanie o to, aby w administracji gminnej nigdy nie brakło organu kierowniczego, to w takim razie uznać musimy prawo tej władzy do ustanowienia komisarza także w tym przypadku, jeżeli w ogóle brakuje kandydatów, pochodzących z wyboru, do objęcia stanowiska naczelnika gminy i ławników. Gdyby np. opróżniło się stanowisko naczelnika gminy przez śmierć w czasie, w którym równocześnie opróżniły się stanowiska ławników — należałoby wówczas z natury rzeczy przeprowadzić wybory do zarządu gminnego. Przypadek taki mógłby zajść zarówno przy starej jak i przy nowej ordynacji wyborczej do zarządu gminnego. Ale i do przeprowadzenia nowych wyborów musi być ustanowione kierownictwo, musi być ktoś uprawniony do zwołania posiedzeń rady gminnej, przewodniczenia na nim i kierowania administracją aż do wprowadzenia w urzędowanie nowego kierownictwa. Byłyby to zatem inne, z natury rzeczy wylaniające się przypadki, uzasadniające prawo i obowiązek władzy nadzorczej do ustanowienia przejściowo komisarycznego zarządu. W ten sposób dochodzimy do ogólnej konkluzji, że przypadek z § 84 ordynacji gminnej nie jest jedynym, który uzasadnia ingerencję władzy nadzorczej we formie ustanowienia zarządu komisarycznego. Stąd też praktyka administracyjna uznawała tak przy starej jak i przy nowej ordynacji wyborczej prawo władzy nadzorczej do ustanowienia zarządu komisarycznego również poza przypadkiem w § 84 ordynacji gminnej.

Z kolei wymaga bliższego omówienia stosunek przedstawionego powyżej stanowiska do przepisów § 74 /ust. 2/ ordynacji gminnej, będącego punktem wyjścia interpelacji. Paragraf ten, określając głównie skład zarządu gminnego, stwier-

dza ubocznie, że zadaniem ławników jest wspierać naczelnika gminy w jego czynnościach urzędowych, a w razie przeszkód go zastępować.

Przed rozważeniem jednak opartego na powyższym postanowieniu zarzutu PP. Interpelantów o pozbawieniu ławników przez władzę nadzorczą zagwarantowanego im prawa zastępstwa naczelnika gminy, należy omówić w krótkości wymienione w interpelacji przypadki mianowania komisarycznych naczelników gmin.

W pierwszym rzędzie stwierdzić należy, że na siedem z przytoczonych ośmiu wypadków mianowania komisarycznych naczelników gmin nastąpiło z powodu zawieszenia w czynnościach urzędowych naczelników gmin, będącego następstwem wytoczenia im dochodzeń dyscyplinarnych. Z uwagi na to, że postępowanie dyscyplinarne w myśl obowiązujących przepisów opiera się w z reguły w ostatniej instancji o Najwyższy Trybunał Administracyjny i ze znanych powszechnie przyczyn ciągnie się przez dość długi okres czasu, pozbawioną zostaje administracja gminna stałego kierownictwa, co na dłuższą metę musiałoby odbić się na niej ujemnie. Następnie w większości przytoczonych w interpelacji przypadków chodzi o gminy wielkie, z dużą administracją i skomplikowaną gospodarką, które wymagają kierownictwa doświadczonego, rzec by można zawodowego, sprawowanego przez jednostki, mogące w zupełności i wyłącznie swój czas i osobę temu kierownictwu poświęcić. Doświadczenia, poczynione już niejednokrotnie wykazały, że ławnicy bądź dlatego, że nie dysponują swoim czasem w takiej mierze jakiej wymaga urząd naczelnika gminy, bądź też z powodu braku potrzebnych ku temu kwalifikacji nie są w stanie na dłuższy okres czasu kierować administracją gminną, zwłaszcza w obecnych trudnych warunkach gospodarczych. Z tych przyczyn władze nadzorcze w wypełnieniu ciążących na nich obowiązków, wynikających z zakresu działania nadzoru państwowego, były zmuszone zastosować zabezpieczenie interesów gminnych w formie mianowania komisarycznych naczelników gmin.

Forma ta, zgodna z istotą i zakresem działania nadzoru państwowego, nie narusza też w niczym przepisów ust. 2 § 74 ordynacji gminnej. Przede wszystkim stwierdzić należy, że z postanowienia tego ustępu można wydedukować tylko zakres czynności ławników a raczej ich obowiązek a nie podmiotowe prawo do zastępstwa naczelnika gminy. Następnie przepis tego ustępu ogranicza to ewentualne zastępstwo do przypadków przeszkód u naczelnika gminy. O przeszkodach naczelnika gminy można jednak mówić tylko wtedy, gdy prawo jego do sprawowania urzędu trwa i nie jest niczym ograniczone a jedynie nie może on w pewnym konkretnym przypadku prawa tego wykonywać /np. z powodu osobistego interesu § 89 ord. gm.³¹, z powodu urlopu itd./. Nie można jednak mówić o przy-

³¹ Ibidem:

§ 89. Wo ein kollegialischer Gemeindevorstand eingeführt ist (§. 74 Absatz 6), können demselben die in den §§. 9, 51, 71, 88 Nr. 2 bis 4 und 8, 119 und 120 erwähnten Befugnisse durch das Ortstatut übertragen werden.

padkach przeszkody w rozumieniu § 74 ordynacji gminnej, jeżeli prawo naczelnika gminy do sprawowania tego urzędu zostanie zawieszone w postępowaniu dyscyplinarnym lub karnym, lub gdy prawo to ustanie np. skutkiem śmierci, przeniesienia w stan spoczynku itp. W tych przypadkach zachodzi raczej brak naczelnika gminy, a nie przeszkoda w sprawowaniu przez niego urzędu.

Z powyższych rozważań wynika, że zarządzenia, którymi interpelacja się zajmuje, nie przedstawiają się jako jakieś zarządzenia wyjątkowe tj. odbiegające od długoletniej praktyki administracyjnej, opartej na wykładni ustawy i liczącej się z wymaganiami interesu publicznego.

W razie sięgnięcia do tych środków nadzwyczajnych dążeniem władzy nadzorczej będzie, ażeby okres administrowania gminą przez organy komisaryczne trwał jak najkrócej³².

2b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację Zespołu Posłów ChD i NPR
w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin
(30 września 1931)³³

Die Beschlüsse des Gemeindevorstandes werden nach Stimmenmehrheit und unter Theilnahme von mindestens drei Mitgliedern gefaßt. Bei Stimmengleichheit entscheidet die Stimme des Vorsitzenden. Den Vorsitz führt der Gemeindevorsteher. Ueber dessen Vertretung in Behinderungsfällen hat das Ortsstatut Bestimmungen zu treffen.

Betrifft der Gegenstand der Verhandlung einzelne Mitglieder des Gemeindevorstandes oder deren Verwandte und Verschwägerte in auf- oder absteigender Linie oder bis zum dritten Grade der Seitenlinie, so dürfen dieselben an der Berathung und Entscheidung nicht theilnehmen. Wird hierdurch der Gemeindevorstand beschlußunfähig, so entscheidet der Gemeindevorsteher allein.

Tritt die Beschlußunfähigkeit aus anderen Gründen ein, so hat der Gemeindevorsteher eine zweite Sitzung anzuberaumen; ergiebt sich auch in dieser keine Beschlußfähigkeit, so hat der Gemeindevorsteher allein hinsichtlich der auf der Tagesordnung stehenden Gegenstände Anordnung zu treffen.

³² Pismo wojewody śląskiego, Pr. 646/1, z 28 kwietnia 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 35—40; UWŚl. 966, s. 178—183.

³³ Przeprowadzenie dyskusji nad odpowiedzią wojewody marszałek Wolny zapowiedział w trakcie 10. posiedzenia plenarnego, które odbyło się w dniu 17 lipca 1931 roku: *Następne posiedzenie Sejmu odbędzie się w czwartek, dnia 23. lipca o godz. 11-tej. Na porządku dziennym znajdzie się dyskusja nad odpowiedzią Pana Wojewody na interpelację Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin.* (APK, Sejm Śląski 919, s. 25; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., tam 42). Wobec zamknięcia przez prezydenta sesji Sejmu Śląskiego z dniem 14 maja 1932 r. (Dz.U.Śl. Nr 12, poz. 25) 11. posiedzenie śląskiego parlamentu odbyło się nie — jak planowano — 23 lipca 1931 r. — lecz 30 września 1931 r. W ten sposób dyskusja nad odpowiedzią wojewody odbyła się po upływie 6 miesięcy, licząc od daty wniesienia interpelacji, co stanowiło wielokrotne przekroczenie terminu 3 tygodni, określonego regulaminem Sejmu Śląskiego.

W dyskusji, rozpoczętej zresztą z naruszeniem art. 25 ust. 3 regulaminu³⁴, wzięło udział 3 posłów: Paweł Broncel (ChD), jako reprezentant interpelantów, Zygmunt Glücksmann (DSAP) oraz Józef Witczak (NChZP).

Zgodnie z wypowiedzią posła Broncla:

[...] jedyny fakt został do badania, czy władza nadzorcza w myśl zapodanych wywodów upoważnioną była, wbrew ustawom istniejącym, wydać zarządzenie nominacyj komisarycznych naczelników gmin. [...] W rachubę wchodząca ordynacja gminna z dnia 3. lipca 1891 dla tego rodzaju zarządzeń wogóle nie daje żadnej rękojmi, owszem, otwarcie wyklucza taki stan prawny. Paragraf 74 cytowanej ordynacji opiewa wyraźnie, że ławnik gminny jest zastępcą naczelnika gminy z wszelkimi jemu przysługującymi prawami i obowiązkami, posiadającym zaufanie tego czynnika obywatelskiego, który go na stanowisko to powołał, to jest gminy swej oraz władzy nadzorczej, która, badawszy poprzednio jego kwalifikacje i opinię powszechną, udzieliła mu swoją sankcję, przez zaprzysiężenie go. [...]

Co dotyczy nadzoru państwowego nad samorządem gminnym podnieść należy, że nadzór ten dostatecznie jest zagwarantowany przez to, że, tak naczelnik jak i ławnicy, muszą być zatwierdzeni przez starostę. [...] Jeżeli więc zdecyduje się na zatwierdzenie, to tem samem uznaje wybranych za zdolnych do piastowania urzędów. Z tego jasny wypływa wniosek i rozumie się wolę ustawodawcy, że w wypadku przeszkody w osobie naczelnika gminy więc w razie śmierci, choroby, urlopu lub zawieszenia w urzędowaniu z powodu postępowania dyscyplinarnego, naczelnika gminy zastępować może jedynie jeden z ławników. Mianowanie w takich wypadkach komisarycznych naczelników gmin, obowiązujące w górnośląskiej części Województwa Śląskiego ustawodawstwo komunalne wyklucza i na to nie pozwala.

Stwierdzić jeszcze wypada, że gminy do ponoszenia kosztów połączonych z utrzymaniem komisarycznego naczelnika gminy nie są zobowiązane. [...]

Na końcu przemówienia poseł Broncel zgłosił wniosek o podjęcie przez Sejm następującej uchwały:

1) Sejm nie przyjmuje do wiadomości odpowiedzi Wojewody Śląskiego z dnia 28. kwietnia 1931 r. w sprawie interpelacji odnośnie do miano-

³⁴ Art. 25 ust. 3 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego stanowił, że do dyskusji nad odpowiedzią organu interpelowanego może dojść w sytuacji, kiedy wniosek o przeprowadzenie dyskusji uzyska poparcie przynajmniej 10 posłów. Tymczasem marszałek Sejmu dopuścił do dyskusji bez wniosku o jej przeprowadzenie i bez głosowania nad nim.

wania komisarycznych naczelników gmin, 2) Sejm stwierdza, że w razie przeszkody w osobie naczelnika gminy zastępować go może tylko jeden z ławników, 3) gminy nie są zobowiązane do ponoszenia wydatków związanych z bezprawnym mianowaniem naczelników gmin³⁵.

Wystąpienie przedstawiciela śląskiej sanacji posła Józefa Witczaka pozbawione było elementów interpretacji obowiązującego prawa komunalnego. Poseł zakwestionował jedynie legitymację posła Broncia do przemawiania w izbie w obronie samorządu, skoro:

Najwyższy Trybunał Administracyjny w Polsce zdyskwalifikował go jako naczelnika gminy i odmówił mu kwalifikacji do piastowania tego urzędu.

Zdaniem mówcy, legitymacji nie mieli też posłowie chadeccy:

Panom znów z Chadecji odmawiamy legitymacji do występowania w obronie prawa, ponieważ Panowie pierwsi złamaliście ustawę, nie głosując za naszym wnioskiem o przeprowadzenie wyboru nowej Rady Wojewódzkiej³⁶. Nie można prawa stosować w ten sposób, że się

³⁵ APK, Sejm Śląski 920, s. 39—40; spraw. sten. z 11. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 września 1931 r., łam 31—34.

³⁶ Sprawa dotyczy wniosku nagłego posłów Klubu NChZP w sprawie wyboru członków Śląskiej Rady Wojewódzkiej: *Wysoki Sejm raczy uchwalić: Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 20. października 1922 r. o wyborze członków Rady Wojewódzkiej zamieszcza się na porządku obrad najbliższego posiedzenia Sejmu Śląskiego następujący punkt obrad: 1. Wybór Rady Wojewódzkiej.* (APK, Sejm Śląski 919, s. 1, 24; Druk Nr. 114/III: Wniosek nagły Posłów z Klubu NChZP w Sejmie Śląskim w sprawie wyboru członków Śląskiej Rady Wojewódzkiej; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 40). W głosowaniu wniosek przeszedł. (Ibidem). Przewidując, jaki będzie wynik głosowania, Klub NChZP zgłosił następny wniosek: *Wysoki Sejm uchwalić raczy: Zawiesza się moc obowiązującą art. 83. regulaminu obrad Sejmu Śląskiego w sprawie djet poselskich aż do czasu weryfikacji zaprotestowanych mandatów posłów do Sejmu Śląskiego przez właściwy sąd.* (Ibidem). Uzasadniając nagłość tego wniosku, poseł Józef Witczak, szef Klubu NChZP, powiedział m.in.: *Zorganizowana opozycja od PPS do ChD stwierdziła najdobitniej, że Sejm obecny jest nielegalnie wybrany, ponieważ wybory rzekomo miały się odbyć pod terrorem. [...] sądzymy, że posłowie pochodzący z nielegalnych wyborów nie powinni pobierać również djet, albowiem również te djety są nielegalnie wypłacane, gdyż posłowie nielegalnie wybrani nie mogą pobierać legalnych djet. [...] Żeby więc Skarb Śląski uchronić przed poważnymi stratami, a również dogodzić Panom, którzy twierdzą, że Sejm ten jest nielegalny, wnieśliśmy o wstrzymanie djet aż do rozstrzygnięcia przez sąd legalności obecnego Sejmu.* (APK, Sejm Śląski 919, s. 25; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 41—42). Po głosowaniu marszałek Sejmu oznajmił Izbie — przy okrzykach wzburzonych posłów sanacyjnych (*Głosy: Oddać djety! To jest praworzędność!*) (*Wrzawa*). Większość, zatem nagłość wniosku upadła. APK, Sejm Śląski 919, s. 25; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 41—42.

powiada, będziemy stosowali tylko to prawo, które odpowiada interesom Ch.D. Prawo jest powszechne i ma zastosowanie do wszystkich obywateli, a nie tylko do członków Ch.D.

Z tych dwóch względów nie będziemy głosowali za wnioskiem Ch.D.³⁷.

Niemiecki socjalista poseł Zygmunt Glücksmann bronił wnioskodawcy:

[...] sprawy Pana Broncla nie znam. Ale wiem, że jest on posłem tego Sejmu, i Panowie nie są powołani do tego, ażeby mu odmawiać legitymacji. Na to są inne instancje. Dopóki poseł referuje w imieniu Komisji, reprezentuje tę Komisję i Sejm musi się merytorycznie do tego wniosku ustosunkowywać. [...] Z wywodów p. posła Broncla wnioskuję, że wyłącznie motywy polityczne decydowały o tem, że zniesiono samorząd w pewnych gminach i ustanowiono komisarzy. (P. Bałdyk: Pan się myli nie komisarzy, tylko naczelników!) Komisarz jest to taki pan, który sam się rządzi, ale z instytucją samorządu gminnego nic wspólnego niema. [...]

Poseł zapowiedział poparcie wniosku:

Powinniśmy głosować za wnioskiem Ch.D. i N.P.R. i będziemy też głosowali³⁸.

Sformułowany przez posła Broncla wniosek interpelantów, uchwalony większością głosów (za — 25 głosów, przeciw — 16 głosów), przybrał formę rezolucji o następującej treści:

Niekorzystny dla Klubu NChZP wynik głosowania nad wnioskiem o przeprowadzenie wyboru członków Rady Wojewódzkiej łatwo było przewidzieć już na początku 10. posiedzenia. Wówczas bowiem Sejm Śląski przyjął większością głosów wniosek Zespołu Posłów ChD i NPR następującej treści: *Odracza się punkt I. porządku dzisiejszego posiedzenia: Wybór Śląskiej Rady Wojewódzkiej aż do chwili załatwienia przez sąd sprawy protestu przeciwko wyborom do Sejmu Śląskiego w okręgu wyborczym Nr 1.* (APK, Sejm Śląski 919, s. 6, 9; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 3, 10). Wyrazy niezadowolenia dało się słyszeć z ław Klubu NChZP: *Głosy: z ław N.Ch.Z.P.: Niech żyje praworządność! (P. Witczak: Hodie mihi cras tibi!) (Wrzawa).* APK, Sejm Śląski 919, s. 9; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 września 1931 r., łam 10.

³⁷ APK, Sejm Śląski 920, s. 40; spraw. sten. z 11. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 września 1931 r., łam 34.

³⁸ APK, Sejm Śląski 920, s. 40—41; spraw. sten. z 11. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 września 1931 r., łam 34—35.

Sejm nie przyjmuje do wiadomości odpowiedzi Wojewody Śląskiego z dnia 28. kwietnia 1931 r. w sprawie interpelacji odnośnie do mianowania komisarycznych naczelników gmin.

Sejm stwierdza, że w razie przeszkody w osobie naczelnika gminy zastępować go może tylko jeden z ławników.

Sejm stwierdza poza tym, że gminy nie są zobowiązane do ponoszenia wydatków powstałych w związku z bezprawnym mianowaniem komisarycznych naczelników gmin³⁹.

Naczelnik Wydziału Samorządowego — dr Marian Dworżański — radził wojewodzie śląskiemu, by nie odpowiadał na rezolucję:

W odpowiedzi na pismo z dnia 7 października r.b. Nr 646/2 komunikuję, że nie uważam za celowe odpowiadanie na rezolucję Sejmu Śląskiego z dnia 30 września r.b. w sprawie ustanawiania komisarycznych naczelników gmin, innego bowiem materiału, aniżeli w odpowiedzi na interpelację, przedstawić nie można.

Naczelnik Wydziału proponował nadto nową formułę koordynacji działań starostów powiatowych z Urzędem Wojewódzkim:

Wydział Samorządowy w celu uchylenia w miarę możliwości możliwych konfliktów z treścią tej rezolucji — zarządził, ażeby Starostowie przed każdym zamierzonym mianowaniem komisarycznego naczelnika gminy porozumiewali się ze Śląskim Urzędem Wojewódzkim⁴⁰.

Krótką notatką na cytowanym piśmie: *Pan Wojewoda wyraził zgodę na proponowane załatwienie. a.a. 19.X — 31⁴¹ — jest dowodem niewątpliwego sukcesu interpelantów.*

3

Interpelacja Zespołu Posłów ChD i NPR w sprawie
pobicia ucznia Maksymiljana Szuścika
w Gorzycach, powiecie Rybnickim przez nauczyciela p. Łukasiewicza
(30 marca 1931)⁴²

³⁹ APK, Sejm Śląski 920, s. 41; spraw. sten. z 11. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 września 1931 r., łam 35; UWŚl. 233, s. 41; UWŚl. 966, s. 188. (Pismo marszałka Sejmu Śląskiego, L.dz.1204/31, z 30 września 1931 r., do wojewody śląskiego).

⁴⁰ Pismo naczelnika Wydziału Samorządowego, Sm. 5271/5, z 16 października 1931 r., do Wydziału Prezydialnego APK, UWŚl. 233, s. 43; UWŚl. 966, s. 189.

⁴¹ APK, UWŚl. 233, s. 43.

⁴² W oryginale nagłówek interpelacji znacznie krótszy: *Interpelacja Zespołu posłów Ch.D. i N.P.R.* APK, UWŚl. 233, s. 66.

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.
3. Personalia interpelantów: Alojzy Prus (ChD), Paweł Karetta (ChD), Bernard Kozak (ChD), Jan Grzonka (ChD), Paweł Broncel (ChD), Bernard Krawczyk (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Elżbieta Korfantowa (ChD), Paweł Kempka (ChD), Bronisław Hager (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Władysław Wieczorek (NPR).
4. Treść interpelacji:

W Gorzycach pow. Rybnickim pobił w ubiegłym roku nauczyciel p. Łukasiewicz 12-letniego chłopca Maksym. Szuszcika do tego stopnia, że go okaleczył. Są 2 świadectwa lekarskie według których chłopak ten ma 2 żebra skaleczone. Po pobiciu kilkurazowym i to takim, które nie licuje z powagą wychowawcy i jest nadużyciem miary wychowawczej, chwycił chłopca z przodu za kołnierz i kciukiem uderzał pod brodę, przez co chłopak przegryzł sobie język i silnie krwawił. Drugi raz chwycił chłopca znów z przodu, powalił plecami na ławkę i bił go, przy czym chłopak zemdlał, poczym trząśł nim aż się opamiętał, ale tak był wystraszony że słowa nie mógł przemówić, wreszcie uderzał jego łokciami o ławkę aż je okaleczył do krwi. Chłopak wstydził się rodzicom o tym powiedzieć, nawet się ukrywał, żeby rodzice nic nie zauważyli, lecz bał się pójść do szkoły. To naprowadziło rodziców na ślad zajść i sprawę skierowali do sądu.

Były też zajścia z innymi dziećmi. Ten sam nauczyciel położył pewną dziewczynę na ławkę, żeby ją bić po tyłku.

Ten sam nauczyciel wobec dzieci drwił z religii katolickiej i ma pod względem przekonań religijnych bardzo złą opinię.

Kierownikowi szkoły p. Michalskiemu są te sprawy znane. Inspektor szkolny p. Linca spisywał w tych sprawach protokoły, a p. Łukasiewicz urzęduje nadal, co wywołuje w gminie wielkie zaniepokojenie.

Wobec powyższego interpelanci zapytują:

1/ Czy fakty te są znane Panu Wojewodzie?

2/ Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, ażeby w przyszłości podobne zajścia nie mogły się zdarzyć?⁴³

⁴³ APK, UWŚl. 233, s. 66; Sejm Śląski 916, s. 178; spraw. sten. z 7. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 marca 1931 r., łam 136.

3a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów ChD i NPR
w sprawie pobicia ucznia Maksymiliana Szuścika w Gorzycach pow. Rybnickim
przez nauczyciela p. Łukasiewicza
(23 kwietnia 1931)

Na udzieloną mi pismem z dnia 9. bm. L.541/31 A.W. interpelację zespołu posłów Ch.D. i N.P.R. mam zaszczyt oznajmić, co następuje:

Dnia 23. października 1929 r. p. Łukasiewicz, nauczyciel szkoły powszechnej w Gorzycach uczył geografii od godziny 11-ej do 12-ej w klasie VI, w której to klasie był uczniem Maksymilian Szuścik. Gospodarzem tej klasy był p. Michalski, kierownik szkoły, w tym czasie na urlopie z powodu ćwiczeń wojskowych. Z powodu nieobecności gospodarza klasy p. Michalskiego karność w klasie rozluźniła się, wskutek czego nauczyciele, uczący w tej klasie, zanim lekcje się rozpoczęły, musieli uspokajać klasę. To samo spotkało i Łukasiewicza, który, nim rozpoczął naukę geografii, musiał hałasującą klasę uspokoić, ażeby rozpocząć naukę. P. Łukasiewiczowi udało się klasę uspokoić z wyjątkiem ucznia Maksymiliana Szuścika, który śmiechem i niespokojnym zachowaniem się przeszkadzał nauce. Nauczyciel widząc, że jego autorytet jest zagrożony, że lekcja wskutek nienależytego zachowania się Szuścika może być bezowocną, nie chcąc zastosować względem niego kary cielesnej, wywołał Szuścika przed ławki i tu chwyciwszy go za kołnierz, potrząsł nim lekko. Szuścik wrócił do ławki i siedział już spokojnie do końca godziny. Po skończonej godzinie zbiegł do domu. Następnego dnia zjawiała się matka Szuścika w szkole, wywołała z klasy nauczyciela, wykrzykiwała na korytarzu, używając rozmaitych wyzwisk. W następnych dniach Szuścik przychodził do szkoły regularnie, dopiero później szkołę opuścił. Opuśczenie szkoły usprawiedliwiła jego matka tym, że pozostaje w domu z powodu wyrzutów skórnych. Dnia 7. grudnia 1929 r. zgłosiła się matka Szuścika ponownie u kierownika szkoły z zażaleniem na ucznia Grzesia, który rzekomo pobił jej syna Maksymiliana. Dotychczas matka nie żaliła się zupełnie, że jej syn został pobity i okaleczony przez nauczyciela Łukasiewicza.

Dopiero kiedy Szuścikowa dowiedziała się, że nauczyciel Łukasiewicz zaskarżył ją o zniewagę, zaczęła wnosić skargi do władz szkolnych na niego i do Wydziału Oświecenia Publicznego zażalenie z dnia 11. grudnia 1929 r., do którego to zażalenia dołączyła później odpis świadectwa lekarskiego Dra. Mendego z dnia 16. grudnia 1929 r. Świadectwo to wystawione przeszło 7 tygodni po zajściu w szkole stwierdza, że znaczny obrzęk i silny ból prawego boku pochodzą niewątpliwie od potłuczenia boku w tępy sposób oraz że „obrażenie jest średniej natury”. Szuścikowa przedstawia to świadectwo jako dowód na zarzuty podniesione przeciw nauczycielowi Łukasiewiczowi.

Zażalenie Szuścikowej zostało zbadane i wynik zbadania jest taki, że nauczyciel Łukasiewicz poza potrząśnięciem ucznia Szuścika w dniu 23. października

1929 r. nie bił go zupełnie. Przesłuchiwane w powyższej sprawie przez kierownika szkoły dzieci klasy VI zaprzeczyły kategorycznie, jakoby Łukasiewicz pobił Szuścika, jakoby go położył na ławce, bił po twarzy, a wreszcie jakoby Szuścik wskutek pobicia go krwawił i zemdłał. Wyolbrzymione zarzuty w interpelacji Sejmu Śląskiego z dnia 30. marca 1931 r. jakoby Łukasiewicz kilka razy bił Szuścika, kciukiem uderzał go pod brodę, przez co chłopak przegryzł sobie język i silnie krwawił, dalej jakoby Łukasiewicz drugi raz chwycił chłopca znów z przodu, powalił plecami na ławce i bił go, przy czym chłopak zemdłał, poczym trząśł nim aż się opamiętał, wreszcie uderzał jego łokciami o ławkę, aż je okaleczył do krwi”⁴⁴ nie odpowiadają żadnym rzeczywistym faktom i są nieuzasadnione.

Sprawa pobicia Szuścika jest w sądzie i Prokuratura Sądu Okręgowego przy Zamiejscowym Wydziale Karnym w Rybniku pismem z dnia 30. stycznia 1931 r. Nr. II.Kp.15/31 zawiadomiła Urząd Szkolny w Wodzisławiu o powołaniu na świadków kierownika szkoły i kilkorga dzieci.

Zażalenie Szuścikowej, matki rzekomo pobitego ucznia Maksymiliana Szuścika ma swoje źródło w gorącej miłości macierzyńskiej, nie znoszącej najmniejszego wytknięcia jej dzieciom ze strony nauczyciela. Na dowód, że jej synowie są źle wychowani i zasługują na kary przytacza się następujące fakty:

- 1/ nieregularne uczęszczanie jej syna Maksymiliana do szkoły,
- 2/ ukaranie tegoż przez kierownika szkoły za kradzież bloków rysunkowych,
- 3/ gmina posądza Maksymiliana Szuścika o potłuczenie izolatorów przy państw. telegrafach.

Ponadto stwierdzić należy, że ilekroć któryś z synów Szuścikowej zostanie pociągnięty do odpowiedzialności w szkole, wówczas matka zjawia się, krzyczy i hałasuje oraz znieważa nauczyciela i kierownika szkoły. Podobnie zachowywała się za czasów niemieckich, za co została dwukrotnie ukarana, raz przez Sąd Polubowny, drugi raz przez Sąd Okręgowy.

Również bezpodstawne jest stwierdzenie, jakoby Łukasiewicz położył pewną dziewczynę na ławce i bił ją. Tak samo bezpodstawnie spotyka zarzut Łukasiewicza, że „wobec dzieci drwił z religii katolickiej i ma pod względem przekonań religijnych bardzo złą opinię”. Łukasiewicz jest katolikiem i ma pod tym względem dobrą opinię, czego dowodem jest fakt, że powierzono mu naukę religii w wyższych klasach w tej szkole.

Powyższy zarzut ma łączność z plotką, jakoby Łukasiewicz zadrwił sobie z uczuć religijnych dzieci w ten sposób, że podczas nauki miał powiesić swój kapelusz na wiszący krzyż nad katedrą. Stwierdza się, że krzyże wiszą w klasach nad katedrą tak wysoko na ścianie, że nawet wysoki mężczyzna nie potrafiłby zawiesić na krzyżu kapelusza.

⁴⁴ W odpowiedzi brak cudzysłowu otwierającego cytowanie zarzutów wobec nauczyciela Łukasiewicza.

Zarzuty zatem czynione nauczycielowi Łukasiewiczowi po przeprowadzonych dochodzeniach okazały się bezpodstawne i nie oparte na żadnych rzeczywistych faktach.

Przy tej sposobności stwierdzam, że jak corocznie, tak i w bieżącym roku w okresie przed wpisami szkolnymi wpływają liczne skargi, zarzucające polskim nauczycielom nieodpowiednie zachowanie się i nadmierne bicie dzieci. Zarzuty te są przesadne, wyolbrzymione a po części nieaktualne, gdyż opierają się na wypadkach, które zdarzały się przed kilku laty.

W konsekwencji nie mogę znaleźć podstawy do wydania dalszych zarządzeń przeciwko niewinnemu nauczycielowi⁴⁵.

4

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie pobicia uczniów szkoły ludowej im. Kościuszki w Rożdżeniu-Szopienicach za niewykupienie i napisanie kart imiennowych dla Pana Marszałka Piłsudskiego
(30 marca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 17.
3. Personalia interpelantów: Bronisław Hager (ChD), Elżbieta Korfantowa (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Jan Kędzior (ChD), Czesław Chmielewski (ChD), Władysław Wieczorek (NPR), Ignacy Sikora (NPR), Jan Brzeskot (ChD), Franciszek Roguszcak (ChD), Paweł Broncel (ChD), Alojzy Prus (ChD), Bernard Kozak (ChD), Jan Grzonka (ChD), Paweł Kempka (ChD), Bernard Krawczyk (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Paweł Karetta (ChD).
4. Treść interpelacji:

Dnia 16. b.m. zostali dotkliwie pobici uczniowie szkoły ludowej im. Kościuszki w Rożdżeniu-Szopienicach przez nauczyciela Piątkowskiego, za niewykupienie i wygotowanie kart imiennowych dla Pana Marszałka Piłsudskiego.

Uważając podobne postępowanie nauczyciela szkoły za nadużywanie swej władzy i to nie tylko pod względem wychowawczym, lecz również i materialnym, zapytujemy się Pana Wojewodę:

⁴⁵ Pismo wojewody śląskiego, Pr. 648/1, z 23 kwietnia 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 78—81. W zastępstwie wojewody odpowiedź podpisał wicewojewoda śląski dr Tadeusz Saloni.

- 1/ czy powyższy wypadek jest mu wiadomy?
- 2/ co zamierza Pan Wojewoda uczynić, aby takie wypadki ciężkiego pobicia uczni zasadniczo nie miały miejsca⁴⁶.

4a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie pobicia uczniów szkoły ludowej
im. Kościuszki w Rożdżeniu-Szopienicach za niewykupienie
i napisanie kart imienninowych dla Pana Marszałka Piłsudskiego
(23 kwietnia 1931)

Na udzieloną mi pismem z dnia 9. bm. L.540/31 A.W. interpelację w sprawie w nagłówku wymienionej mam zaszczyt na podstawie przeprowadzonych dochodzeń donieść, co następuje:

Na konferencji miesięcznej okręgu Katowice IV. uchwaliło nauczycielstwo złożyć życzenia imienninowe Panu Marszałkowi Polski, Józefowi Piłsudskiemu wspólnie z młodzieżą szkolną. W związku z tym postanowiono, by każda klasa przesyłała po jednej kartce z życzeniami, której kosztą zakupną, jak również kosztą przesyłki ma pokryć nauczyciel-gospodarz klasy, o ile by młodzież szkolna całej klasy nie była w możności zebrać na ten cel odpowiedniej kwoty. Biorąc pod uwagę cenę kartki i kosztą przesyłki jej, a także rozłożenie tych kosztów na nauczyciela i uczniów całej klasy, widocznym jest, że kosztą te rozłożone na pojedyncze osoby, mogły być minimalne. Poza tym ta minimalna właśnie wysokość kosztów wyklucza możliwość i chęć wywierania jakiegokolwiek nacisku na młodzież szkolną ze strony nauczycielstwa w kierunku uiszczania składek na powyższy cel. Przeciwnie mogły mieć miejsce składki dobrowolne, jak również dobrowolnie młodzież szkolna składała zbiorowo swoje podpisy na kartkach.

Wobec postanowienia konferencji nauczycielskiej tej treści, że każda klasa przysyła jedną kartkę z podpisami uczniów, nie mogło być mowy o wywieraniu nacisku w tym kierunku, by każdy uczeń przesyłał kartkę z życzeniami. Mogli to uczynić uczniowie samorzutnie, jak to miało miejsce w szeregu innych szkół Województwa Śląskiego.

O ile chodzi o sam wypadek ukarania uczniów tej szkoły a to: Stroncika i Kopernoka przez nauczyciela Piątkowskiego, to prawdą jest, że nauczyciel Piątkowski ukarał wspomnianych uczniów za ciągle zaniedbywanie się ich w nauce, za niewypracowanie zadań domowych i za niesforne zachowywanie się w szkole.

⁴⁶ APK, Sejm Śląski 916, s. 178; spraw. sten. z 7. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 marca 1931 r., łam 136; UWŚl. 233, s. 50. Interpelację przedrukowała „Polonia”: *Sprawa pocztówek imienninowych w Sejmie Śląskim*. „Polonia” z 2.04.1931 r. Wycinek prasowy w: APK, UWŚl. 233, s. 52.

Natomiast nieprawdą jest, jakoby kara zresztą lekka /uderzenie po ręce/ była zastosowaną za nienapisanie kartki z życzeniami. Okoliczność tę potwierdza fakt, że jeden z uczniów, mianowicie Kopernok oświadczył, że w ogóle nie został ukarany, a drugi najprawdopodobniej wprowadził ojca w błąd, iż ukaranie go w szkole nastąpiło nie z powodu zaniedbywania w nauce, ale z powodów w interpelacji podanych.

W konsekwencji nie widzę podstaw do wydania dalszych zarządzeń wobec braku jakiegokolwiek winy ze strony nauczyciela⁴⁷.

5

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie potrącenia 15%-owego dodatku uposażeniowego pracownikom, płatnym ze Skarbu Śląskiego i przez Związki komunalne i samorządowe
(7 maja 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej⁴⁸.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalalia interpelantów: Paweł Kempka (ChD), Jan Kędzior (ChD), Bernard Kozak (ChD), Bernard Krawczyk (ChD), Wojciech Korfanty (ChD), Paweł Broncel (ChD), Czesław Chmielewski (ChD), Jan Grzonka (ChD).
4. Treść interpelacji:

Sejm Śląski ustawą skarbową z dnia 30. marca 1931 r. /D.U.Śl. Nr 8 poz. 16/⁴⁹ przyznał pracownikom płatnym ze Skarbu Śląskiego uposażenie wraz z 15%-owym dodatkiem.

Dodatek 15%-owy został w dniu 1. kwietnia 1931 r. wypłacony na podstawie wyżej podanej ustawy ale w dniu 1. maja 1931 r. pracownicy płatni ze Skarbu Śląskiego nie otrzymali 15%-owego dodatku, który został im odebrany na podstawie wewnętrznego zarządzenia p. Wojewody Śląskiego, które swoje zarządzenie oparł na okólniku Ministerstwa Skarbu z dnia 13. kwietnia 1931 r. L.dz. III. — 920/1/31.

Okólnik kierownika Ministerstwa Skarbu nie może mieć automatycznego zastosowania do pracowników płatnych ze Skarbu Śląskiego i przez Związki

⁴⁷ Pismo wojewody śląskiego, Pr. 647/1, z 23 kwietnia 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 57—58. W zastępstwie wojewody odpowiedź podpisał wicewojewoda śląski — dr Tadeusz Saloni.

⁴⁸ Nagłówek interpelacji wymienia NPR jako współautora interpelacji, mimo że żaden z dwóch enpeerowskich posłów (Ignacy Sikora, Władysław Wieczorek) nie zamieścił swojego podpisu pod jej tekstem.

⁴⁹ Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1931/32 z dnia 30 marca 1931 r. Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 16.

komunalne i samorządowe, gdyż okólnik ten opiera się na art. 4 ustawy skarbowej z dnia 21. marca 1931 r., uchwalonej przez Sejm R.P. /Dz.U.R.P. Nr 28 poz. 188/⁵⁰, gdy tymczasem ustawa skarbowa na rok administracyjny 1931/32 z dnia 30. marca 1931 r. /Dz.U.Śl. Nr 8 poz. 16/ uchwalona przez Sejm Śląski nie daje Panu Wojewodzie Śląskiemu tych upoważnień, jakie daje wyżej podana ustawa skarbowa uchwalona przez Sejm R.P. w ustępie 3. art. 4⁵¹ Radzie Ministrów, która władna jest na wniosek Ministra Skarbu cofnąć lub obniżyć 15%-owy dodatek.

Podpisani zapytują p. Wojewodę Śląskiego, któremu w myśl art. 10 ustawy skarbowej na rok administracyjny 1931/32 z dnia 30. marca 1931 r.⁵² /Dz.U.Śl. Nr 8 poz. 16/ zostało powierzone wykonanie wyżej podanej ustawy, na jakiej podstawie wydał Pan Wojewoda Śląski zarządzenie o wstrzymaniu wypłaty 15%-owego dodatku do uposażenia:

a/ pracownikom płatnym ze Skarbu Śląskiego;

b/ pracownikom płatnym przez Związki komunalne i samorządowe?⁵³.

5a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie potrącenia 15%-owego dodatku uposażeniowego pracownikom,
płatnym ze Skarbu Śląskiego i przez Związki komunalne i samorządowe
(23 czerwca 1931)

Powołując się na pismo Pana Marszałka z dnia 9 maja br. L.dz.703/31 r., przy którym przesłał mi Pan Marszałek odpis interpelacji Zespołu posłów Ch.D.

⁵⁰ Ustawa Skarbowa z 21 marca 1931 r. na okres od 1 kwietnia 1931 r. do 31 marca 1932 r. Dz.U.R.P. Nr 28, poz. 188.

Rok budżetowy nie pokrywał się z rokiem kalendarzowym od czasu uchwalenia ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r., zmieniającej i uzupełniającej Konstytucję Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267). Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 442.

⁵¹ Art. 4 ustawy skarbowej z 21 marca 1931 r. na okres od 1 kwietnia 1931 r. do 31 marca 1932 r. (Dz.U.R.P. Nr 28, poz. 188) stanowił:

Art. 4. (1) W częściach budżetu od 1 do 18 w paragrafach, obejmujących wydatki osobowe, preliminarzu się kredyty, przeznaczone na wypłatę w roku budżetowym 1931—32 funkcjonariuszom państwowym, jak również osobom, otrzymującym zaopatrzenie emerytalne, wdowie lub sierocie, dodatków miesięcznych do uposażenia, względnie zaopatrzenia, w wysokości, określonej w ustępie 1 art. 5 ustawy skarbowej z dnia 22 czerwca 1928 r. (Dz.U.R.P. Nr 67, poz. 622).

(2) Przepis ten nie dotyczy djet posłów i senatorów.

(3) Rada Ministrów władna jest na wniosek Ministra Skarbu cofnąć lub obniżyć dodatki, wymienione w ustępie 1.

⁵² Art. 10 Ustawy Skarbowej na rok administracyjny 1931/32 z dnia 30 marca 1931 r.: Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 16:

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Wojewodzie.

⁵³ APK, Sejm Śląski 917, s. 60; spraw. sten. z 8. pos. III Sejmu Śląskiego, 7 maja 1931 r., łam 50; UWSl. 233, s. 93.

*i N.P.R. w sprawie potrącenia 15% dodatku uposażeniowego pracownikom, płatnym ze Skarbu Śląskiego i przez związki komunalne i samorządowe, mam zaszczyt prosić Pana Marszałka o zakomunikowanie Panom Posłom interpelan-
tom w odpowiedzi na ich interpelację, co następuje:*

*Uposażenie funkcjonariuszów publicznych /państwowych i wojewódzkich/, opłacanych ze Skarbu Śląskiego, normuje ustawa z dnia 8 lipca 1925 r. /Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 28/⁵⁴. Ustawa ta poleca stosować do wymienionych wyżej funkcyj-
narjuszów normy ustawy państwowej z dnia 9 października 1923 r. o uposa-
żeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska /Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924/,
upoważniając w szczególności Wojewodę Śląskiego w art. 3 do automatycznego
stosowania do funkcjonariuszów, płatnych ze Skarbu Śląskiego, rozporządzeń
i zarządzeń Rządu Rzeczypospolitej, wydanych na podstawie powołanej ustawy
państwowej⁵⁵. Według postanowień ustawy śląskiej uposażenie funkcyj-
narjuszów, płatnych ze Skarbu Śląskiego, odpowiada wysokości uposażenia innych
funkcjonariuszów państwowych z tym wyjątkiem, że t. zw. procentowy dodatek
do uposażenia ma wynosić dla funkcjonariuszów płatnych ze Skarbu Śląskiego
40% niezależnie od tego, w jakiej wysokości dodatek ten w poszczególnych miej-
scowościach czy województwach ustali Rada Ministrów dla innych funkcyj-
narjuszów państwowych.*

*Z powyższego przedstawienia stosunku, zachodzącego między obydwoma
ustawami uposażeniowymi — państwową z dnia 9 października 1923 r. i ślą-
ską z dnia 8 lipca 1925 r. — wynika, że tendencją ustawy śląskiej było i jest,
ażeby poza omówionym powyżej wyjątkiem uposażenie funkcjonariuszów, płat-
nych ze Skarbu Śląskiego, nie odbiegało od uposażenia funkcjonariuszów pań-
stwowych, płatnych ze Skarbu Państwa. Inne odchylenia ustawy śląskiej od
ustawy państwowej dotyczą mniej ważnych szczegółów uposażenia nauczy-
cieli.*

*Dodatek 15% do uposażenia, którym zajmuje się interpelacja, przyznany
został zarówno funkcyjnarjuszom płatnym ze Skarbu Państwa, jak i funkcyjna-
riuszom, płatnym ze Skarbu Śląskiego, poza ramami przepisów obydwu ustaw
uposażeniowych państwowej i śląskiej w drodze podwyższenia w budżetach
państwowym i wojewódzkim śląskim normalnej wysokości kredytów, przewi-*

⁵⁴ Ustawa z dnia 8. lipca 1925 roku w przedmiocie uposażenia funkcyjnarjuszów Woje-
wództwa Śląskiego, tudzież funkcyjnarjuszów Związków Komunalnych. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 28.

⁵⁵ Art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 8. lipca 1925 r. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 28:

Upoważnia się Wojewodę do automatycznego stosowania rozporządzeń i zarządzeń
Rządu Rzeczypospolitej, wydanych na zasadzie wymienionej wyżej w artykule 1.
ustawy.

Art. 1 ustawy z 8. lipca 1925 r.:

Do czasu wejścia w życie ustaw o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego [...],
stosuje się ustawę z 9. października 1923 r. (Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924) o uposaże-
niu funkcyjnarjuszów państwowych i wojska do funkcyjnarjuszów i nauczycieli Woje-
wództwa Śląskiego, opłacanych ze Skarbu Śląskiego.

dzianych na uposażenie. Przez podwyższenie wysokości tych kredytów ponad normę, którą uzasadniają etat /ilość stanowisk urzędniczych/ i przepisy ustaw uposażeniowych ciała ustawodawcze udzieliły właśnie organom wykonawczym upoważnienia do wypłacania 15% dodatku. Stwierdzić atoli należy, że podwyższenie kredytów uposażeniowych nie stwarza dla interesowanych funkcjonariuszów prawa do otrzymywania określonych dodatków, które z kolei uzasadniałoby roszczenie i skargę o wypłacenie odpowiednich kwot pieniężnych. Budżet /Państwa i Województwa Śląskiego/ jest bowiem tylko aktem gospodarczym, aktem administracyjnym, ujętym w formę ustawy⁵⁶. Wykonanie przewidzianym w nim wydatków z natury rzeczy zależy od osiągnięcia dochodów w wysokości preliminowanej. Z reguły też organ wykonujący plan gospodarczy, zawarty w budżecie, jest upoważniony i obowiązany do zaniechania wydatków, które nie znajdują pokrycia w oczekiwanych dochodach budżetowych, a których uskutecznienie nie jest obowiązkiem prawnym, którego interesowany może dochodzić w drodze skargi.

Wobec tego, że Rada Ministrów z uwagi na skutki przesilenia gospodarczego uznała za konieczne wstrzymać od dnia 1. maja r. b. wypłatę 15% dodatku do uposażenia funkcjonariuszów, płatnych ze Skarbu Państwa i wobec tego, że skutki tego przesilenia w jednakowej mierze wpływają na równowagę budżetu państwowego i wojewódzkiego, ponieważ dochody obydwu budżetów pochodzą na ogół z tych samych źródeł podatkowych, zaszła również odnośnie do funkcjonariuszów, płatnych ze Skarbu Śląskiego konieczność wstrzymania wypłaty 15% dodatku. W interesie zagwarantowania równowagi budżetowej w budżecie Województwa Śląskiego wydałem zarządzenie w sprawie wstrzymania wypłaty 15% dodatku, opierając się na postanowieniu art. 10 ustawy skarbowej na rok administracyjny 1931/32 /Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 16/, który to przepis ustawy, polecając mi wykonanie budżetu, nakłada na mnie również obowiązek czuwania nad spełnieniem naczelnego postulatu polityki finansowej, jakim jest zasada równowagi budżetu. Poza tym zarządzenie to miało swe uzasadnienie w podstawowej przesłance i tendencji ustawy śląskiej z dnia 8 lipca 1925 r., która wprowadziła ujednolajnienie norm uposażenia funkcjonariuszów, płatnych ze Skarbu Śląskiego z normami, regulującymi uposażenie funkcjonariuszów, płatnych ze Skarbu Państwa. Wstrzymanie wypłaty 15% dodatku musiałoby nastąpić w drodze ustawodawczej tylko w tym przypadku, gdyby konieczność wypłacania dodatku wynikała z przepisu ustawy, ustalającego prawo podmiotowe funkcjonariuszów do otrzymywania tego dodatku jako części należącego się im z mocy ustawy uposażenia. Ten stan rzeczy przy 15% dodatku nie zachodzi, co powyżej stwierdziłem.

⁵⁶ Ten fragment odpowiedzi świadczy o dobrej znajomości literatury prawniczej, która od początku XX w. operowała pojęciem ustawy w znaczeniu formalnym. Por. B. Baxa: *Parlament a parlamentarism*. Díl 1: *Parlament, jeho vývoj, složení a funkce*. Praha 1924; W. Komarnicki: *Polskie prawo polityczne (geneza i system)*. Warszawa 2008. (Reprint wydania z 1922 r.).

Zarządzenie, którym poleciłem zarządom związków komunalnych wstrzymanie wypłaty 15% dodatku dla funkcjonariuszów tych związków, wynika z tych samych założeń i ma swe uzasadnienie w przepisie art. 2 ustawy z dnia 8 lipca 1925 r.⁵⁷ który określa prawa tych funkcjonariuszów do uposażenia tak samo jak prawa funkcjonariuszów, płatnych ze Skarbu Śląskiego⁵⁸.

6

Interpelacja Dra Panta i tow. w sprawie rozstrzygnięcia protestów wyborczych,
dotyczących ważności wyborów do III-go Sejmu Śląskiego
przez Sąd Apelacyjny w Katowicach⁵⁹
(17 czerwca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6.
3. Personalia interpelantów: Eduard Pant (DKVP), Johann Schmiegel (DKVP), Otto Ochmann (DKVP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Joseph Pawlas (DP), Otto Ulitz (DP).
4. Treść interpelacji:

W myśl jednogłośnie uchwalonej ustawy z dnia 5.V.1931 r.⁶⁰ wyznaczył Sejm Śląski wedle art. 16 Statutu Organicznego⁶¹ do rozstrzygnięcia protestów wybor-

⁵⁷ Art. 2 ustawy skarbowej z dnia 8. lipca 1925 r. Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 16:

Według tej samej ustawy normuje się też uposażenie funkcjonariuszów i nauczycieli Związków Komunalnych w górnośląskiej części Województwa.

„Ta sama ustawa” to wymieniona w art. 1 ustawa Sejmu RP z 9. października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska. Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924.

⁵⁸ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 863/2, z 23 czerwca 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 95—97.

⁵⁹ Sformułowanie nagłówka interpelacji przejęto z pisma przewodniego marszałka Wolnego, wraz z którym przesłał odpis interpelacji wojewodzie śląskiemu. Por. pismo L.dz. 888/31 z 19 czerwca 1931 r. APK, UWŚl. 233, s. 147. Oryginalny tytuł interpelacji: *Interpelacja posła Dra Panta i tow.* APK, UWŚl. 233, s. 148.

⁶⁰ Błędne datowanie (5 V 1931), gdyż ustawa została uchwalona na 8. posiedzeniu III Sejmu Śląskiego w dniu 7 maja 1931 r. APK, Sejm Śląski 917, s. 38; spraw. sten. z 8. pos. III Sejmu Śląskiego, 7 maja 1931 r., łam 5; Ustawa z dnia 7 maja 1931 roku w przedmiocie wyznaczenia Sądu kompetentnego do rozstrzygnięcia o ważności zaprotestowanych wyborów, przeprowadzonych do III-go Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 34; Dz.U.R.P. Nr 65, poz. 537.

⁶¹ Art. 16 statutu organicznego województwa śląskiego postanawiał, co następuje:

Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga sąd, wyznaczony przez ustawę śląską, względnie co do pierwszego Sejmu Śląskiego — przez Sejm Śląski.

czych dotyczących ważności wyborów do III-go Sejmu Śląskiego Sąd Apelacyjny w Katowicach.

W myśl art. 15 Statutu Organicznego potrzebny jest do ważności tej ustawy podpis p. Prezydenta Rzeczypospolitej⁶². Uchwała p. Prezydenta Rzeczypospolitej musi zapaść w przeciągu 45 dni od dnia doręczenia ustawy⁶³.

W myśl art. 86 Ordynacji Wyborczej do Sejmu Śląskiego⁶⁴ decyzja w sprawie ważności wyborów powinna była zapaść już w dniu 23. maja 1931 r.

⁶² W pracach nad ustawą o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego prezentowane były dwa przeciwstawne poglądy. Część posłów uważała, że szczególnie tryb uchwalenia i ogłoszenia ustawy ustrojowej — przewidziany w art. 15 statutu — odnosi się do jednej ustawy, regulującej wszystkie zagadnienia ustrojowe, wymienione w art. 14 statutu. Inni prezentowali stanowisko, że może istnieć szereg parcyjnych ustaw ustrojowych, z których każda ma dochodzić do skutku w trybie art. 15, a więc podlegać zatwierdzeniu przez prezydenta Rzeczypospolitej i ogłoszeniu zarówno w Dzienniku Ustaw Śląskich, jak i w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. (Por. J. Ciągwa: *Z dziejów prac nad ustawą o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego*. W: „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji”. Nr 9. Red. A. Klein. Wrocław 1977; J. Ciągwa: *Wpływ centralnych...*). Zacytowane w tekście głównym zdanie świadczy o tym, że interpelujący Klub Niemiecki, podobnie jak głosząca nad ustawą z 7 maja 1931 r. większość Sejmu Śląskiego, prezentowała przekonanie o wielości parcyjnych ustaw ustrojowych.

⁶³ Art. 15 ust. 1 i 2 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku stanowił, co następuje:

Ustawa o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego będzie opublikowana w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej i w Dzienniku Ustaw Śląskich po podpisaniu jej przez Naczelnika Państwa. Naczelnik Państwa może odmówić swojego podpisu, gdyby ustawa ta naruszała przepisy niniejszego statutu.

Decyzja Naczelnika Państwa winna nastąpić w ciągu 45 dni od dnia wręczenia mu ustawy.

Przekonanie interpelantów, iż *Uchwała p. Prezydenta Rzeczypospolitej musi zapaść w przeciągu 45 dni od dnia doręczenia ustaw*, gruntuje się na błędnej interpretacji art. 15 ust. 2 statutu. Wymieniony bowiem w przepisie 45-dniowy termin oznacza jedynie to, że po upływie 45 dni prezydent nie może odmówić podpisania ustawy ustrojowej, i to nawet jeśli stwierdzi okoliczności, które uzasadniają odmowę sankcjonowania ustawy. W żadnym przypadku zaś nie jest to zobowiązanie prezydenta — tak jak tego chcieli interpelanci — do podpisania ustawy w okresie od pierwszego do czterdziestego piątego dnia od doręczenia mu ustawy. Por. J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów...*, s. 57—64.

Prawdziwej przyczyny wniesienia przedmiotowej interpelacji przez Klub Niemiecki upatrywać należy nie w szczególnej dbałości Niemców o prawidłową realizację przepisów statutu organicznego, lecz w zainteresowaniu szybkim rozpatrzeniem niemieckiego protestu wyborczego. Por. artykuł *Polnische Justiz*. „Oberschlesische Tageszeitung” z 18 listopada 1931 r. (Wycinek artykułu w: APK, UWŚl. 233, s. 157).

⁶⁴ Art. 86 dekretu z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego w brzmieniu obowiązującym przy wyborach do Sejmu Śląskiego (Załącznik do rozp. Min. Spr. Wewn. z dnia 22 lipca 1922 r. do poz. 528). Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 528:

O ważności wyborów, zaprotestowanych według art. 84 rozstrzyga Sąd wyznaczony przez Sejm Śląski stosownie do art. 16 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), bez kosztów dla stron w przeciągu 6 miesięcy od dnia wyborów.

Wobec tego zapytujemy Pana Wojewodę:

- 1/ Co p. Wojewoda uczynił, aby podpis p. Prezydenta Rzeczypospolitej we właściwym terminie uzyskać?*
- 2/ Co p. Wojewoda zamierza uczynić, aby decyzja w sprawie protestów wyborczych została i po upływie w art. 86 Ordynacji Wyborczej wyznaczonego terminu zagwarantowana?*⁶⁵.

6a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Dra Panta i tow.
w sprawie rozstrzygnięcia protestów wyborczych, dotyczących ważności wyborów do III-go Sejmu Śląskiego przez Sąd Apelacyjny w Katowicach
(26 czerwca 1931)

Na przesłaną mi pismem z dnia 19. bm. L. 888/31 interpelację PP. Posłów Dra Panta i tow. w sprawie nagłówkiem objętej, mam zaszczyt oznajmić w nawiązaniu do pisma z dnia 15 maja br. L. Prez. 864/13, że nie otrzymałem dotąd przedstawionych w drodze służbowej Panu Ministrowi Spraw Wewnętrznych tekstów ustaw, które miały być przedłożone Panu Prezydentowi R.P. do podpisu, wobec czego równocześnie przedstawiam Panu Ministrowi Spraw Wewnętrznych odpis interpelacji powołanej na wstępie do dalszego urzędowania.

*Według informacji, które otrzymałem telefonicznie ustawa została już podpisana przez Pana Prezydenta R.P. i w tych dniach ma być ogłoszona*⁶⁶.

⁶⁵ APK, Sejm Śląski 918, s. 34; spraw. sten. z 9. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1931 r., łam 64; UWŚl. 233, s. 148.

⁶⁶ Pismo wojewody śląskiego (L.Pr. 1128), z 26 czerwca 1931 roku, do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 149). Na brulionie konceptu odpowiedzi — przygotowanego przez dr. Kostkę — znajduje się pisana ręcznie informacja: [...] *wojewoda Dr. Saloni otrzymał zapewnienie z Warszawy o podpisaniu ustawy. 26/6 31. K.* (APK, UWŚl. 233, s. 149). Ogłoszenie ustawy z dnia 7 maja 1931 r. w przedmiocie wyznaczenia Sądu kompetentnego do rozstrzygnięcia o ważności zaprotestowanych wyborów, przeprowadzonych do III-go Sejmu Śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 34; Dz.U.R.P. Nr 65, poz. 537), nastąpiło po upływie przeszło miesiąca od ekspedycji odpowiedzi do marszałka: 31 lipca 1931 r. Samo rozpatrzenie 7 protestów wyborczych nastąpiło znacznie później, tj. w końcu listopada, w grudniu 1931 r. i 4 stycznia 1932 roku, a więc po upływie 5 miesięcy od wejścia w życie ustawy (ustawa weszła w życie z dniem jej ogłoszenia, tj. 31 lipca 1931 roku). Przyczyną tak znacznej zwłoki było brzmienie art. 3 ustawy:

Wykonanie niniejszej ustawy należy do Ministra Sprawiedliwości.

W związku z tym dr Agenor Frendl, prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach, nie chciał przystąpić do rozpatrywania protestów przed wydaniem przez ministra sprawiedliwości rozporządzenia wykonawczego do przywołanego przepisu. Rozporządzenia wykonawczego minister jednak nie wydał. (APK, UWŚl. 233, s. 154—156, 159—174). Tak późne postanowienia szefa apelacji śląskiej powodowały w konsekwencji stan niepewności, a w szczególności skłaniały do pytania, czy osoby wybrane w obwodach, których protesty dotyczyły, mają prawo uczestniczenia w pracach Sejmu.

7

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. dotycząca
dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko burmistrzowi miasta Skoczowa
ks. Janowi Mocce i jego zawieszeniu w pełnieniu czynności urzędowych⁶⁷
(17 czerwca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.
3. Personalalia interpelantów: Wojciech Korfanty (ChD), Jan Grzonka (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Elżbieta Korfantowa (ChD), Paweł Karetta (ChD), Bronisław Hager (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Ignacy Sikora (NPR), Jan Brzeskot (ChD), Alojzy Prus (ChD), Paweł Broncel (ChD), Władysław Wiczorek (NPR).
4. Treść interpelacji:

Wzywa się Wojewodę Śląskiego, jako przewodniczącego Rady Wojewódzkiej do wyjaśnienia, z jakich przyczyn nie ukończono dotychczas dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko Ks. Janowi Mocce — burmistrzowi miasta Skoczowa, zarządzanego pismem Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego z dnia 14. listopada 1930 r. Nr Sm. 5483/1.

Uzasadnienie

Pismem z dnia 14. listopada 1930 r. nr Sam. 5483/1 Śląski Urząd Wojewódzki zarządził przeprowadzenie dochodzeń dyscyplinarnych przeciwko burmistrzowi miasta Skoczowa ks. Janowi Mocce na mocy ustępu 2 § 87 ordynacji gminnej z dn. 15.XI.1863 r. /Dz.u. i rozp. kraj. Nr.17⁶⁸/.

⁶⁷ Nagłówek interpelacji przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L.dz. 889/31, z 19 czerwca 1931 r., do wojewody śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 115). Oryginalny tytuł interpelacji znacznie krótszy: *Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.* Ibidem, s. 116.

⁶⁸ Gesetz wirksam für das Herzogthum Schlesien, womit eine Gemeindeordnung und eine Gemeinde-Wahlordnung erlassen werden. Gesetz und Verordnungsblatt für das Kronland Herzogthum Ober- und Nieder-Schlesien 1863, S. 31.

§. 87. Der Bezirksausschuß kann Mitglieder des Gemeindevorstandes, welche ihre Pflichten in den Geschäften des selbstständigen Wirkungskreises verletzen, mit Ordnungstrafen bis 20 fl. belegen.

Bei grober Verletzung oder fortdauernder Vernachlässigung ihrer Pflichten können dieselben von der politischen Landesstelle im Einverständnisse mit dem Bezirksausschusse nach vorher abgeführter Disciplinar—Untersuchung ihres Amtes entsetzt werden.

Równocześnie zawieszono burmistrza m. Skoczowa ks. Jana Mockę w pełnieniu czynności urzędowych i zlecono jemu przekazanie tych czynności zastępcy.

W piśmie wyżej wymienionym podano jako powód zarządzenie, że przeprowadzona w dniu 14.XI.1930 r. lustracja stanu sanitarnego i ulic miasta Skoczowa oraz lustracja całokształtu gospodarki gminnej przeprowadzona w dniach 6. i 7.XI.1930 r. wykazały cały szereg poważnych nieprawidłowości, niedomagań i usterek w działalności przełożenia miasta i jego organów.

Ze względu na osobę burmistrza miasta Skoczowa jako miejscowego ks. proboszcza⁶⁹, należałoby dążyć do jak najrychlejszego ukończenia dochodzenia dyscyplinarnego. Leży to w interesie gospodarki miejskiej oraz uspokojenia obywateli miasta.

Uważamy, że należy ks. proboszczowi Mocce dać sposobność do obrony własnego honoru i godności kapłańskiej⁷⁰.

7a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
dotyczącą dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko burmistrzowi
miasta Skoczowa ks. Janowi Mocce i jego zawieszeniu
w pełnieniu czynności urzędowych
(25 sierpnia 1931)

W odpowiedzi na interpelację wniesioną przez Zespół Posłów Ch.D. i N.P.R. na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 17. czerwca 1931 r. w sprawie dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko Burmistrzowi miasta Skoczowa Ks. Janowi Mocce, a zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z 19. czerwca b. r. L. 889/31 mam zaszczyt oznajmić, iż dochodzenia dyscyplinarne przeciwko Burmistrzowi miasta Skoczowa Ks. Janowi Mocce zostały ukończone, a zarządzeniem moim z dnia 18. lipca b. r. L. Sm. 1290/9 został Ks. Mocko przywrócony w urządzie Burmistrza miasta Skoczowa⁷¹.

⁶⁹ Burmistrz Skoczowa ks. Jan Ewangelista Mocko był proboszczem parafii św. Piotra i Pawła w Skoczowie, jednej z 7 parafii dekanatu skoczowskiego (Brenna, Dębowiec, Górki Wielkie, Grodziec, Lipowiec, Pierścień, Skoczów). W skoczowskiej parafii mieszkało 5 249 katolików, 2 553 protestantów, 420 Żydów i 78 mieszkańców, których „Rocznik” określa jako *innych*. „Rocznik Diecezji Śląskiej (Katowickiej) 1931” [Katowice] 1931, s. 86—88.

⁷⁰ APK, Sejm Śląski 918, s. 34; spraw. sten. z 9. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1931 r., łam 64; UWŚl. 233, s. 116.

⁷¹ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 1134/1, z 25 sierpnia 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 117.

8

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i tow. w sprawie rozwiązania rady załogowej w hucie „Królewskiej” i innych, a ustanowienie komisarycznych rad załogowych przez Inspektora Pracy⁷²
(17 czerwca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6.
3. Personalia interpelantów: Zygmunt Glücksmann (DSAP), Johann Kowoll (DSAP), Józef Machej (PPS), Joseph Pawlas (DP), Otto Ulitz (DP), Konrad Kunsdorf (DKVP).
4. Treść interpelacji:

Decyzją Inspektora Pracy z dnia 14.XI.1930 r. L.czyn. 4805/30 rozwiązana została rada załogowa w hucie „Królewskiej”. Akt ten uzasadniony rzekomym naruszeniem obowiązków ustawowych przez radę załogową, oparł się na przepisie art.⁷³ 41 ustawy o radach załogowych⁷⁴.

Jest to trzeci wypadek rozwiązania rady załogowej /przedtem na kopalni „Niemcy” oraz na kopalni „Gieschego”/, jako też ustanowienia komisarycznej rady załogowej przez Inspektora Pracy. Rozwiązanie jednak rady załogowej w hucie „Królewskiej” różni się zasadniczo od poprzedniej, albowiem nastąpiło bez wniosku powołanych czynników.

Przeciwko decyzji Inspektora Pracy wyżej zacytowanej, zaprotestowała rada załogowa huty „Królewskiej” w piśmie z dnia 15.XI.1930 r. i przedłożyła pisemny protest do rąk Inspektora Pracy, a to imieniem wszystkich związków zawodowych i pracowniczych.

Gdy jednak mimo protestu Inspektor Pracy zamianował komisaryczną radę załogową, natenczas związki zawodowe huty „Królewskiej” ponownie w drodze pisemnej domagały się uchylecia decyzji z dnia 14.XI.1930 r. a to na podstawie następującego uzasadnienia.

Wprowadzie rozwiązywanie rad załogowych z powodu działalności sprzecznej z ustawą jest dopuszczalne, atoli instytucją kompetentną w tej mierze jest Okrę-

⁷² Nagłówek interpelacji przejęty został z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L. dz. 887/31, z 19 czerwca 1931 r., do wojewody śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 100). Oryginalny nagłówek interpelacji: *Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i tow.* APK, UWŚl. 233, s. 101.

⁷³ Błędne oznaczenie przepisu. Winno być: §.

⁷⁴ § 41 ustawy z 4 lutego 1920 r. o radach załogowych (Betriebsrätegesetz. Vom 4. Februar 1920. Reichs-Gesetzblatt Nr. 26, S. 147) stanowił, co następuje:

Auf Antrag des Arbeitgebers oder von mindestens einem Viertel der wahlberechtigten Arbeitnehmer kann der Bezirkswirtschaftsrat oder, solange ein solcher nicht besteht, der Schlichtungsausschuss die Auflösung des Betriebsrats wegen gröblicher Verletzung seiner gesetzlichen Pflichten beschliessen.

gowa Rada Gospodarcza, a w braku tejże Komisja Pojednawcza i Arbitrażowa. Ponieważ na Górnym Śląsku nie ma Okręgowej Rady Gospodarczej przeto dotąd zgodnie z przepisami ustawy praktyka szła po tej linii, iż decyzje w sprawie rozwiązywania rad załogowych wydawała Komisja Pojednawcza względnie Arbitrażowa. Utała się ponadto praktyka, że zamianowane rady załogowe nie były powołane do urzędowania, lecz do przygotowania nowych wyborów, z którą to intencją instytucja Rady Komisarycznej pozostaje w rażącej sprzeczności.

Gdy ponadto ustawa o radach załogowych w art. 41 postanawia, że rozwiązanie rad załogowych może nastąpić jedynie na żądanie pracodawców lub $\frac{1}{4}$ uprawnionych do głosowania pracowników, w danym wypadku takiego żądania żaden z ustawowo powołanych czynników nie postawił, przeto, rozwiązanie rady załogowej huty „Królewskiej” było bezprawne. Również Minister Pracy i Opieki Społecznej orzekł, że Inspektorowie Pracy nie są upoważnieni do rozwiązywania rad załogowych i ustanawiania Rad Komisarycznych, a mimo to urzęduje jeszcze w hucie „Królewskiej” Rada Komisaryczna.

Wobec powyższego zapytują podpisani:

- 1/ czy p. Wojewodzie jest wiadomym, że wbrew postanowieniu ustawy o radach załogowych Inspektorzy Pracy rozwiązują rady załogowe i ustanawiają Komisaryczne Rady,
- 2/ co zamierza p. Wojewoda uczynić, aby praktykę rozwiązywania rad załogowych uzgodnić z przepisami ustawy i tymże zapewnić należyty rygor,
- 3/ czy p. Wojewoda jest skłonny zarządzić, ażeby urzędujące rady komisaryczne zostały uchylone i bezzwłocznie rozpisane zostały wybory rad załogowych⁷⁵.

8a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych i tow. w sprawie rozwiązania rady załogowej w hucie „Królewskiej” i innych, a ustanowienie komisarycznych rad załogowych przez Inspektora Pracy
(2 lipca 1931)

Nawiązując do pisma Pana Marszałka z dnia 19 czerwca b.r. L. 887/31.- przy którym przesłał mi Pan Marszałek odpis interpelacji Klubu Posłów Socjalistycznych i tow. w sprawie rozwiązania rady załogowej w hucie „Królewskiej” i innych a ustanowienia komisarycznych rad załogowych przez Inspektora Pracy mam zaszczyt prosić Pana Marszałka o zakomunikowanie Panom Posłom interpelantom, iż z uwagi na kompetencję Pana Ministra Pracy i Opieki Społecznej w poruszanej w interpelacji sprawie nie leży w mej mocy wydanie zarządzeń po myśli p.p. interpelantów.

⁷⁵ APK, Sejm Śląski 918, s. 34; spraw. sten. z 9. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1931 r., łam 64; UWŚl. 233, s. 101—102.

*Odpis interpelacji przedstawiam jednocześnie Panu Ministrowi Pracy i Op. Społecznej do wiadomości*⁷⁶.

*Dla informacji dodaje, iż w ostatnich dniach, zarządzeniem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej wszystkie komisaryczne rady załogowe zostały zlikwidowane za wyjątkiem rady załogowej w hucie „Królewskiej” która jednak również w najbliższym czasie ma zostać zlikwidowana*⁷⁷.

* * *

W powołaniu na pismo Pana Wojewody z dnia 2 lipca 1931 r. L.Pr. 1133, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej komunikuje, iż w związku z niejasnym brzmieniem ustawodawstwa o radach załogowych, w nawiązaniu do odpowiednich ustaw polskich, w praktyce podległych Ministerstwu organów zdarzały się pewne rozbieżności przy interpretowaniu odnośnych przepisów.

Po szczegółowym zbadaniu tekstów obowiązujących w sprawie rozwiązania rad załogowych Ministerstwo ustaliło i podało podległym organom jako wykładnię obowiązującą, że prawo rozwiązywania rad załogowych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego przysługuje na podstawie § 39 i 40 prawa o radach załogowych z dnia 4 lutego 1920 r.⁷⁸ Komisjom Pojedynawczo-Rozjemczym, natomiast nie przysługuje Inspektorom Pracy.

⁷⁶ W piśmie do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, L.Pr. 1133, z 2 lipca 1931 r., wojewoda śląski pisał: [...] *przedkładał do wiadomości, nadmienając, iż o braku mej kompetencji w sprawach poruszonych w interpelacji powiadomiłem Marszałka Sejmu Śląskiego.* (APK, UWŚl. 233, s. 104). Elegancka formuła *do wiadomości* oznaczała faktycznie *do załatwienia w granicach kompetencji*. Tak zresztą odebrano to w Ministerstwie, czego dowodem była nadesłana z Warszawy odpowiedź na interpelację. Por. zamieszczone w tekście głównym pismo Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, Nr 3070/P.III., z 23 lipca 1931 r., do wojewody śląskiego.

Udzielenie przez Ministerstwo odpowiedzi dowodzi przekonania, że posłowie Sejmu Śląskiego mają prawo interpelowania także centralnych organów administracji państwowej.

⁷⁷ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 1133, z 2 lipca 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 103—104.

⁷⁸ Brzmienie powołanych w odpowiedzi przepisów §§ 39 i 40 ustawy z 4 lutego 1920 r. o radach załogowych (Betriebsrätegesetz. Vom 4. Februar 1920):

§ 39. Die Mitgliedschaft im Betriebsrat erlischt [...] durch Niederlegung, durch Beendigung des Arbeitsvertrags oder durch Verlust der Wählbarkeit.

Auf Antrag des Arbeitgebers oder von mindestens einem Viertel der wahlberechtigten Arbeitnehmer kann der Bezirkswirtschaftsrat oder, solange ein solcher nicht besteht, der Schlichtungsausschuss das Erlöschen [...] der Mitgliedschaft eines Vertreters wegen gröblicher Verletzung seiner gesetzlichen Pflichten beschliessen.

Das Erlöschen der Mitgliedschaft im Betriebsrat hat das Erlöschen der Mitgliedschaft im Arbeiter- und Angestelltenrate zur Folge.

§ 40. Scheidet ein Mitglied aus, so tritt ein Ersatzmitglied nach den Bestimmungen der Wahlordnung ein. Dies gilt auch für das Eintreten der Ersatzmitglieder als Stellvertreter für zeitweilig verhinderte Mitglieder.

Fakt, o którym wspomina załącznik do cyt. pisma Pana Wojewody⁷⁹ spowodował ustalenie jednolitej wykładni przez Ministerstwo, a wydane w tej mierze Inspekcji Pracy zarządzenia zapobiegają odmiennej interpretacji odnoszących przepisów przez podległe Ministerstwu organa.

Ministerstwo prosi Pana Wojewodę o zakomunikowanie niniejszego Sejmowi Śląskiemu jako odpowiedzi na interpelację⁸⁰.

9

Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie rozwiązania wiecu
w Rybniku w dniu 27. czerwca 1931 r.
(17 lipca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.
3. Personalia interpelantów: Alojzy Prus (ChD), Czesław Chmielewski (ChD), Jan Grzonka (ChD), Paweł Kempka (ChD), Bernard Krawczyk (ChD), Paweł Karetta (ChD), Elżbieta Korfantowa (ChD), Jan Kędzior (ChD), Władysław Wieczorek (NPR), Stanisław Breliński (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Paweł Broncel (ChD).
4. Treść interpelacji:

Die Ersatzmitglieder werden der Reihe nach aus den nicht gewählten, aber noch wählbaren Personen derjenigen Wahlvorschlagslisten entnommen, denen die zu ersetzenden Mitglieder angehören.

⁷⁹ Załącznikiem do pisma wojewody, przesłanego Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej, był odpis interpelacji Klubu Posłów Socjalistycznych i tow., wniesionej na posiedzeniu Sejmu Śląskiego 17 czerwca 1931 r., w sprawie rozwiązania rady załogowej w hucie „Królewskiej”.

⁸⁰ Pismo podsekretarza stanu T. Szubartowicza — Nr. 3070/P.III., z 23 lipca 1931 r., do wojewody śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 105. Odpowiedź Ministerstwa na interpelację nie została — mimo wyrażonej na końcu pisma prośby — zakomunikowana Sejmowi Śląskiemu. Stało się tak w konsekwencji pisma wojewody, skierowanego do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, w którym wojewoda śląski pisał: [...] *w sprawie powyższej udzieliłem P. Marszałkowi Sejmu Śląskiego odpowiedzi w dniu 2.VII.b.r. L.Pr.1133, którą w odpisie przedstawiłem Ministerstwu. Ponieważ zdaniem moim nie byłoby rzeczą wskazaną prowadzić w tej sprawie z Sejmem Śląskim obszerniejszej korespondencji /rozpatrywanie jej wychodzi poza zakres kompetencji Sejmu/ przeto pragnę zaproponować Ministerstwu, by poprzestać na cytowanym przeze mnie piśmie i dodatkowej odpowiedzi Ministerstwa Sejmowi nie komunikować.* (Pismo wojewody śląskiego, Pr. 1133/1, z 3 sierpnia 1931 r., do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej. APK, UWŚl. 233, s. 106). Reagując na to pismo, Ministerstwo wyraziło zgodę na załatwienie interpelacji Sejmu Śląskiego w sprawie rad załogowych, w sposób proponowany przez Pana Wojewodę. Pismo ministra Dr. St. Hubickiego, Nr 3318/P.III., z 28 października 1931 r., do wojewody śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 109.

W środę dnia 27. czerwca 1931. r. o godzinie 10-tej zwołał legalnie wybrany komitet bezrobotnych z Rybnika i okolicy wiec w restauracji POLONII. Zwołanie wiecu nastąpiło na skutek obietnic p. starosty Wyględy w sobotę dnia 24. czerwca 1931 r., że do następnej środy tj. 27. czerwca będzie mógł dać wyjaśnienie, czy stawiane przez bezrobotnych żądania będą spełnione, a mianowicie, kiedy nastąpi wypłata zaległych wsparć, czy zostanie przywrócony 15-tygodniowy okres wypłacania wsparć, oraz czy pracę i zatrudnienie otrzymają w pierwszym rzędzie ślązacy⁸¹.

Ze względu na okoliczność, że bieda i nędza wśród bezrobotnych, którym wsparć regularnie nie wypłacano dochodziła do ostatnich granic zebrała się wielka liczba bezrobotnych, a że wiec był ogłoszony przez plakaty, na których wypisano, że przemawiać będą posłowie Piechaczek i Prus oraz p. starosta Wyględa, przybyło wiele ciekawych, którzy z okazji targu byli w Rybniku.

Wiec jednak został przez policję zakazany, a celem utrzymania porządku sprowadzono całe zastępy policji z powiatu oraz szkołę policyjną z Katowic w hełmach stalowych i z pałkami gumowymi. O godzinie 10-tej dał p. Komisarz rozkaz do rozejścia się, a gdy to nie nastąpiło zaczęła policja rozpędzać zebranych, bijąc ich pałkami gumowymi. Przez główne ulice miasta pędzono wszystkich bez wyjątku, aż na krańce miasta. Między innymi obito ludzi przybyłych na targ po zakupy, urzędników, kobiety, starców, uczni gimnazjalnych, a nawet dzieci. Najwięcej dokazywała policja szkoły policyjnej oraz komisarz miejscowej policji.

Należy stwierdzić, że najstarsi ludzie Rybnika nie pamiętają podobnego wystąpienia policji i dlatego zrobiło to wielkie i przygnębiające wrażenie, które głęboko wryło się w uczucia ludu miejskiego i wiejskiego, oraz wywołało wielkie wzburzenie opinii publicznej, która się jeszcze nie uspokoiła.

⁸¹ Art. 1 ustawy konstytucyjnej z dnia 8 marca 1921 r. dotyczącej uzupełnienia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz. Ust. Nr 73, poz. 497) (Dz.U.R.P. Nr 26, poz. 146) stanowił, co następuje:

Art. 1. Ustawę Konstytucyjną z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającą Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.Ust. Nr 73, poz. 497) uzupełnia się w sposób następujący:

[...] B) Art. 33 otrzymuje następujący ustęp 3:

„Urzędnicy państwowi, urzędujący w Województwie Śląskim, powinni w zasadzie pochodzić z Województwa Śląskiego. Przy obsadzaniu urzędów administracji państwowej na obszarze Województwa Śląskiego mają przy równych kwalifikacjach pierwszeństwo urzędnicy, pochodzący z Województwa Śląskiego [...]”.

Obecny stan badań nie pozwala stwierdzić, czy przybyli na wiec bezrobotni mieli świadomość istnienia tej normy prawnej, gwarantującej Ślązakom — pod warunkiem posiadania takich samych kwalifikacji, co starający się o pracę nie-Ślązacy — pierwszeństwo zatrudnienia. W każdym razie jednak, skoro ten problem miał być jednym z punktów dyskusji na rybnickim wiecu, to jego uczestnicy mieli — z całą pewnością — poczucie, że jedną z przyczyn panującego bezrobocia jest zatrudnianie przybyszów spoza województwa śląskiego kosztem autochtonów.

*Biorąc pod uwagę fakt, że policja służy bezpieczeństwu publicznemu, a to bezpieczeństwo nie było zagrożone, gdyż zebrani zachowali się spokojnie, posłowie Klubu Ch.D. i N.P.R. zapytują się Pana Wojewody, czy zakazanie nastąpiło za jego zgodą, oraz co zamierza uczynić, ażeby w przyszłości podobne wypadki nie miały miejsca*⁸².

9a

Odpowiedź wojewody na interpelację Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R.
w sprawie rozwiązania wiecu w Rybniku w dniu 27 czerwca 1931 r.
(5 września 1931)

Na udzieloną mi pismem Pana Marszałka z dnia 23 lipca b.r. L. 1011/31 interpelację Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie rozwiązania wiecu w Rybniku w dniu 27 czerwca 1931 r. mam zaszczyt oznajmić, co następuje:

Interpelacja zawiera szereg nieścisłości formalnych i rzeczowych, a mianowicie: w dniu 27 czerwca 1931 r. t.j. w sobotę, — a nie w środę jak podają P.P. Interpelanci, — nie odbyło się w Rybniku żadnego zgromadzenia ani nie było wiecu bezrobotnych, a wiec, o który prawdopodobnie P.P. Interpelantom chodzi, odbył się tam w dniu 24 czerwca 1931 r. Wiec taki miał miejsce w dniu 24 czerwca 1931 r. Ponadto bezrobotni domagali się wówczas przywrócenia 17te tygodniowego okresu wsparcia, a nie 15te tygodniowego. —

Jak przeprowadzone szczegółowe dochodzenia wykazały, wiec, o którym mowa, został zwołany na dzień 24 czerwca b.r. plakatami ręcznie pisanymi, na których bez uprzedniego powiadomienia umieszczono jako mówców p.p. posłów wymienionych w interpelacji oraz starostę powiatu Rybnickiego. Ze względu na odbywający się w tym dniu w Rybniku targ oraz możliwość zaburzeń i naruszenia spokoju i bezpieczeństwa publicznego, co w związku z odbywającym się targiem mogłoby mieć nieobliczalne następstwa, Starostwo, stosując się do zarządzeń Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, zabroniło odbycia w tym dniu wiecu. Zakaz ten został doręczony w dniu 22 czerwca członkom komitetu bezrobotnych, którzy wiec zwoływali. Ponadto we wszystkich gminach powiatu Rybnickiego ogłoszono na polecenie Starostwa, że zapowiadziany na 24 czerwca wiec z powodu zakazu władz nie odbędzie się.

Wbrew zakazowi zaczęły się jednakże w czasie targu gromadzić większe grupy ludzi, wśród których stwierdzono obecność wielu agitatorów komunistycznych, przybyłych nawet z Katowic i podburzających tłum do demonstracji ulicznej. Obawiając się ekscesów, groźnych w skutkach z uwagi na dzień targowy i nie mogąc dopuścić do odbycia nielegalnych zgromadzeń policja wezwała

⁸² APK, Sejm Śląski 919, s. 24; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 39; UWŚl. 233, s. 140—141.

zebranych do rozejścia się. Pomimo jednak 3-krotnego wezwania, a nawet wyznaczenia dłuższego czasu na rozejście się, tłum wezwań Policji nie usłuchał, wznosząc antypaństwowe okrzyki. Wobec takiego stanu rzeczy policja, widząc, że tłum został opanowany przez żywioły wywrotowe, — co dało się poznać między innymi również po okrzykach wznoszonych przez uczestników, — zmuszoną była rozpuścić tłum przy użyciu wszelkich środków stojących jej do dyspozycji. Ponieważ zaś demonstranci ukrywali się pod straganami targowymi i wozami przybyłymi na targ, co groziło niebezpieczeństwem dalszych zaburzeń, policja usunęła tłum poza miasto. —

W demonstrującym tłumie znajdowała się istotnie większa liczba obywateli nie — bezrobotnych, jak urzędników, funkcjonariuszów kolejowych, rolników posiadających 10 ha ziemi i innych, przy czym zaznaczyć należy, że ludność zachowywała się bardzo niedyscyplinowanie, nie słuchając wezwań policji, a nawet stawiając niejednokrotnie opór; względnie zachęcając tłum do oporu. Natomiast jak stwierdzono na miejscu u dyrektora Gimnazjum, szkoły handlowej i innych szkół, żaden z uczniów nie został pobity przez policję, jak to twierdzą P.P. Interpelanci.

W końcu stwierdzam, że zakaz odbycia wiecu był wydany za wiedzą Naczelnika Wydziału Bezp. Publicz. Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, który w moim zastępstwie był do tego upoważniony, oraz że uzbrojenie policji było normalne a stan liczebny tejże w Rybniku, wobec powtarzających się wówczas w różnych punktach Województwa demonstracji komunistycznych, był nieznacznie powiększony o około 30 funkcjonariuszów szkoły policyjnej z Katowic.

W konsekwencji, nie widzę potrzeby do wydania dalszych zarządzeń⁸³.

10

Interpelacja Frakcji Socjalistycznej i Klubu Niemieckiego w sprawie sposobów urzędowania przez p. Naczelnika gminy Golasowice i Pawłowice p. Doleżyka (17 lipca 1931)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych; Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8
3. Personalia interpelantów: Johann Kowoll (DSAP), Otto Ulitz (DP), Johann Schmiegel (DKVP), Otto Ochmann (DKVP), Richard Frank (DKVP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Joseph Pawlas (DP), Eduard Pant (DKVP).
4. Treść interpelacji:

⁸³ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 1310/1, z 4 lipca 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 142—145.

Od kilku miesięcy w prasie śląskiej publicznie omawiano sposób urzędowania przez p. Doleżyka.

W szczególności stwierdzono, że p. Doleżyk jest równocześnie naczelnikiem gminy Golasowic i naczelnikiem urzędu / Amtsvorsteher/ okręgowego w Pawłowicach.

W tej samej prasie twierdzono, że p. Doleżyk jako naczelnik gminy Golasowic przez długi czas uchylał się od przeprowadzenia obowiązkowej kontroli w Kasie gminnej. A gdy wreszcie takową dnia 12.III. br. przeprowadzono, ustalono brak kwoty 1.415,82 zł., której zużytkowania p. Doleżyk ani wykazać ani uzasadnić nie mógł.

Stwierdzono ponadto, że w księgach gminnych widnieją pozycje wydatków, na które brak należytych pokwitowań.

Naczelnik gminy p. Doleżyk krótko przed przeniesieniem się na stanowisko naczelnika urzędu okręgowego w Pawłowicach, udzielił swemu synowi płatną posadę sekretarza w urzędzie gminnym w Golasowicach.

W roku budżetowym 1929/30 wykazują księgi gminne przekroczenie budżetu, ustalonego na 7.227,58 zł. o kwotę 4.450,- zł., a zatem o 2/3 więcej niż prelimitowano.

W roku budżetowym 1928/29 p. Doleżyk zakupił dla gminy radio nie mając do tego żadnego upoważnienia. Ponieważ zaś budżet takiego wydatku nie przewidywał, przeto samowolnie powiększył pozycję wydatków o kwotę złotych 700,- przeznaczając ją na zakupno radia.

Księgi rachunkowe gminy wykazują również i inne pozycje, które nie licują z potrzebami gospodarki gminnej.

Taka praktyka w urzędowaniu musi z natury rzeczy wywołać wśród mieszkańców gminy najwyższe zaniepokojenie, a to tym bardziej, że p. Doleżyk na te głosy prasy wcale nie reagował i nie usiłował ich ani sprostować, ani też się zrehabilitować w drodze sądowej.

W tym stanie rzeczy zapytują podpisani:

- 1/ czy p. Wojewodzie wiadome są te sposoby urzędowania p. Doleżyka,*
- 2/ co p. Wojewoda zamierza uczynić, aby praktyki urzędowania p. Doleżyka zostały ponad wszelką wątpliwość wyświetlone,*
- 3/ czy p. Wojewoda jest gotów po wyświetleń sprawy wyciągnąć wszelkie konsekwencje w odniesieniu do p. Doleżyka⁸⁴.*

⁸⁴ APK, Sejm Śląski 919, s. 24; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 39; UWŚl. 233, s. 124—125.

10a

Odpowiedź wojewody na interpelację Frakcji Socjalistycznej
i Klubu Niemieckiego
w sprawie sposobów urzędowania przez p. Naczelnika gminy Golasowice
i Pawłowice p. Doleżyka
(3 września 1931)

Na udzieloną mi pismem Pana Marszałka z dnia 23 lipca br. L. 1012/31 — interpelację Frakcji Socjalistycznej i Klubu Niemieckiego w sprawie sposobów urzędowania Naczelnika Gmin Golasowice i Pawłowice Karola Doleżyka, mam zaszczyt oznajmić co następuje:

Przeprowadzone szczegółowe dochodzenia nie stwierdziły, aby Karol Doleżyk, jako naczelnik gminy Golasowice uchylał się od przeprowadzenia obowiązkowej kontroli w kasie gminnej. Stwierdzono natomiast, że gminna komisja rewizyjna nie przeprowadzała w poprzednich latach regularnych rewizji kasy gminnej, a badała tylko szczegółowo rachunki roczne. Obecnie wskutek zarządzenia Wydziału powiatowego w Pszczynie, komisja przeprowadza regularne rewizje kasy gminnej co kwartał.

Zarzut o rzekomym braku gotówki w kwocie 1.415,82 zł. w kasie gminnej nie znajduje potwierdzenia, gdyż — jak zeznali członkowie gminnej komisji rewizyjnej wobec lustratora powiatowego — braku gotówki /defektu kasowego/ przy rewizji w dniu 12 marca br. nie stwierdzono, a wymieniona wyżej kwota stanowiła sumę wydatków z lat 1928 i 1929, których rada gminna nie chce uznać, jako poczynionych przez naczelnika gminy bez jej zgody.

Następny zarzut w sprawie pozycji wydatków w księgach gminnych, na które to pozycje brak należytych pokwitowań, jest ogólnikowy i niesłuszny, gdyż przy badaniu dowodów kasowych nie zauważono braku pokwitowań. —

W sprawie powołania syna naczelnika gminy na stanowisko sekretarza w urzędzie gminnym należy wyjaśnić, że czyniony z tego powodu zarzut nie ma uzasadnienia w przepisach dla administracji gmin wiejskich. Niezależnie jednak od powyższego, polecam jednocześnie powierzyć wspomniane stanowisko innej osobie.

Dalszy zarzut co do rzekomego przekroczenia budżetu gminnego za rok 1929/30 o kwotę 4.450,- zł. jest całkowicie niesłuszny, gdyż jak stwierdzono na podstawie odnośnego budżetu gminy oraz sprawozdania rachunkowego z wykonania budżetu za rok 1929/30 nie ma w ogóle mowy o przekroczeniu budżetu. Budżet na rok 1929/30 został ustalony przez radę gminną na kwotę 7.227,58 zł. zarówno w dochodach jak i w wydatkach. Według sprawozdania rachunkowego z wykonania budżetu wydano 6.666,55 zł. zatem o 561.03 zł. mniej, aniżeli preliminowano. Natomiast dochody budżetowe wyniosły kwotę 11.844,29 zł. czyli o 4.616,71 zł. więcej /łącznie z nadwyżką budżetową z roku 1928/29 w kwocie 1.273,81 zł./ od sumy preliminowanej. Zarzut o przekroczeniu budżetu powstał

zapewne wskutek tego, że obroty kasy gminnej sumami pozabudżetowymi /przechodnimi/ wzięto mylnie za sumy budżetowe, zwłaszcza, że wysokość tych sum pozabudżetowych dorównuje mniej więcej podanej w interpelacji, jako wysokości przekroczenia budżetu.

Następny zarzut w sprawie zakupu dla gminy aparatu radiowego bez upoważnienia rady gminnej polega na prawdzie. W powyższym wypadku działał jednak naczelnik gminy zgodnie z zaleceniami władz centralnych, wojewódzkich i powiatowych w sprawie rozpowszechniania radia w gminach wiejskich. Nieuzyskanie zgody rady gminnej na powyższy zakup zostało naczelnikowi gminy surowo wytknięte niemniej jednak, po sporządzeniu wykazu wydatków gminnych zakwestionowanych przez radę gminną i po uznaniu przez władze powiatowe tych wydatków za legalne i obowiązujące gminę — wydatki te zostaną niewątpliwie przez radę gminną zaakceptowane.

Zarzut końcowy o innych pozycjach gminnych ksiąg rachunkowych, które nie licują z potrzebami gospodarki gminnej, jest zbyt ogólnikowy i jako nie poparty konkretnymi danymi nie nadaje się do rozpatrywania. Pozycji takich zresztą przy lustracjach nie stwierdzono.

W konsekwencji nie widzę podstaw do wydania dalszych zarządzeń przeciwko Naczelnikowi Gminy Karolowi Doleżykowi⁸⁵.

11

Interpelacja Zespołu Posłów ChD. i N.P.R. w sprawie nieprzedkładania przez Śląską Radę Wojewódzką Sejmowi Śląskiemu rok rocznie sprawozdań z działalności funduszu stypendyjnego imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha, stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r.

/Dz.U.Śl. Nr. 5, par. 16./⁸⁶

(24 listopada 1931)

⁸⁵ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 1309/1, z 3 września 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 128, 127, 129. W zastępstwie wojewody Michała Grażyńskiego pismo podpisał wicewojewoda Tadeusz Saloni. Ibidem, s. 129.

⁸⁶ Nagłówek interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L. Dz. 1415/31, z 25 listopada 1931 r., do wojewody śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 431. Oryginalny tytuł interpelacji bardzo krótki: *INTERPELACJA*. Ibidem, s. 432.

Interpelacja wpłynęła prawdopodobnie w dniu poprzednim, na 12. posiedzeniu plenarnym III Sejmu Śląskiego: *Marszałek: Poza tym wpłynęła jedna interpelacja i szereg petycji.* (APK, Sejm Śląski 921, s. 130; spraw. sten. z 12. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 listopada 1931 r. (Część I-sza), łam 32). Takie wnioskowanie wspiera fakt, że wykaz interpelacji, wniesionych w czasie III kadencji śląskiego parlamentu, nie zawiera innej, poza ujętymi w nim, interpelacji (APK, UWŚl. 233, s. 1—2a), nadto fakt, że nie odnaleziono żadnych śladów interpelacji, wniesionej do łaski marszałkowskiej 23 listopada 1931 r. (w tym i pisma przewodniego marszałka, wraz z którym przesłałby odpis interpelacji wojewodzie śląskiemu).

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 6.
3. Personalia interpelantów: Ignacy Sikora (NPR), Elżbieta Korfantowa (ChD), Czesław Chmielewski (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Jan Grzonka (ChD), Bernard Krawczyk (ChD).
4. Treść interpelacji:

W myśl ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r. (Dz.U.Śl. Nr 5, par.⁸⁷ 16) w stypendiach wojewódzkich imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha⁸⁸ art. 5 winna Rada Wojewódzka co roku składać Sejmowi Śląskiemu sprawozdanie co dotychczas nie nastąpiło.

Wobec tego niżej podpisani zapytują się p. Wojewodę, dla czego nie uczyniono zadość powyższemu przepisowi ustawowemu oraz, co p. Wojewoda zamierza uczynić, aby w przyszłości tego rodzaju ignorowanie przepisu ustawowego nie zachodziło⁸⁹.

11a

Odpowiedź wojewody i Śląskiej Rady Wojewódzkiej
na interpelację Zespołu Posłów Ch.D i N.P.R. w sprawie nieprzedkładania przez Śląską Radę Wojewódzką Sejmowi Śląskiemu rok rocznie sprawozdań z działalności funduszu stypendyjnego imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha, stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r.

/Dz.U.Śl. Nr. 5, par. 16./

(31 grudnia 1931; 12 grudnia 1932)

Na przesłaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 25. listopada b.r. L.1415/31 interpelację Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie nieprzedkładania przez Śląską Radę Wojewódzką — Sejmowi Śląskiemu rok rocznie sprawozdań z działalności funduszu stypendyjnego im. Karola Miarki i Pawła Stalmacha stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r. /Dz.U.Śl nr 5, poz. 16/ mam zaszczyt oznajmić co następuje:

Śląska Rada Wojewódzka zarządzając w myśl postanowień wspomnianej ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r. utworzonym tą ustawą funduszem stypendyj-

⁸⁷ Niedopatrzanie autorów interpelacji. Winno być: *poz.*

⁸⁸ Art. 5 ustawy z 7 kwietnia 1925 roku o stypendiach wojewódzkich im. Karola Miarki i Pawła Stalmacha (Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 16) stanowił, co następuje:

Zarządza funduszem stypendyjnym imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha i czuwa nad jego przeznaczeniem w myśl niniejszej ustawy Rada Wojewódzka, która co roku przedkładać będzie sprawozdanie z jego zarządu Sejmowi Śląskiemu.

⁸⁹ APK, Sejm Śląski 922, s. 39; spraw. sten. z 13. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 listopada 1931 r., łam 63; UWŚl. 233, s. 432.

nym im. Karola Miarki i Pawła Stalmacha dokonywała rok rocznie rozdziału stypendiów z tego funduszu. Czynności rachunkowe związane z administracją spełniał Śląski Urząd Wojewódzki — Wydział Oświecenia Publicznego. Stwierdziłem, że odnośny Oddział do którego kompetencji należało prowadzenie rachunkowości funduszu, nie przedstawiał Śląskiej Radzie Wojewódzkiej formalnych sprawozdań rachunkowych ograniczając się tylko do przedstawiania stanu zasobów funduszu stypendyjnego przy sposobności składania wniosków o nadanie nowych stypendiów. Wobec tego Śląska Rada Wojewódzka nie była w posiadaniu odpowiedniego materiału dla Sejmu Śląskiego. Oczywiście stwierdzić należy jednocześnie, że wypłata stypendiów następowała ściśle według programu ustalonego uchwałą Śląskiej Rady Wojewódzkiej.

Stwierdziwszy to poleciłem niezwłocznie przedstawić odpowiednie materiały za lata ubiegłe Śląskiej Radzie Wojewódzkiej, która obecnie materiały te rozpatruje i w najbliższym czasie przedstawi Sejmowi Śląskiemu formalne sprawozdanie z zarządu funduszem.

Załatwienie merytoryczne treści interpelacji nastąpi przeto w sprawozdaniu Śląskiej Rady Wojewódzkiej⁹⁰.

* * *

Merytoryczną odpowiedź na interpelację Śląska Rada Wojewódzka przekazała marszałkowi Sejmu Śląskiego — dopiero 12 grudnia 1932 roku — w formie obszernego sprawozdania z zarządu funduszem stypendjalnym im. Karola Miarki i Pawła Stalmacha za lata 1925/1926—1931/1932⁹¹.

⁹⁰ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 2141/2, z 31 grudnia 1931 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 437—438). Odpowiedź wojewody przedrukował także „Kurier Śląski” z 7 stycznia 1932 r. Zob. artykuł *O przestrzeganie przepisów prawnych przez władze Województwa Śląskiego*. Odbitka artykułu także w: APK, UWŚl. 233, s. 440. W publikacji — poza odpisem odpowiedzi — krytyczne słowa pod adresem Wydziału Oświecenia Publicznego i jego naczelnika:

Faktycznie funduszem tym administrował Wydział Oświecenia Publicznego i jego obowiązkiem było odpowiednie sprawozdania przygotować.

Niestety naczelnik tego Wydziału p. Dr Regorowicz nie należy do tych, którzy by się zbytnio krepował przepisami ustawowymi.

⁹¹ *Sprawozdanie Śląskiej Rady Wojewódzkiej z zarządu funduszem stypendjalnym im. K. Miarki i P. Stalmacha za czas od 1925 do 1932 r.* APK, UWŚl. 233, s. 446—449. Sprawozdanie Rady przesłał jej przewodniczący, tj. wojewoda śląski, marszałkowi Sejmu Śląskiego, pismem L.RW. 182/24, z 12 grudnia 1932 r. APK, UWŚl. 233, s. 445.

Ze sprawozdania wynika, że Fundusz przyznał akademikom śląskim: 10 stypendiów (w r. 1925/1926); 27 stypendiów (w r. 1926/1927); 19 stypendiów (w r. 1927/1928); 23 stypendia (w r. 1928/1929); 28 stypendiów (w r. 1929/1930); 34 stypendia (w r. 1930/1931); 28 stypendiów (w r. 1931/1932); 22 stypendia (w r. 1932/1933). Ibidem, s. 446—450.

W roku szkolnym 1928/1929 utworzono nadto 8 stypendiów po 600 zł i 7 stypendiów po 300 zł dla studentów wyższych zakładów naukowych, płatnych z kredytu (50 000 zł), przezna-

12

Interpelacja Posłów Klubu Socjalistycznego i Klubu Niemieckiego
do Pana Wojewody Śląskiego

w sprawie niewykonania następujących uchwał Sejmu Śląskiego:

- 1/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przywrócenia samorządu w Kasach Chorych w Cieszynie i Bielsku⁹².
- 2/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie zaniechania zamierzonego połączenia samodzielnych Powiatowych Kas Chorych w Cieszynie i Bielsku⁹³.
- 3/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przedłożenia Sejmowi Śląskiemu do dnia 1. grudnia 1931 r. projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość i na wypadek inwalidztwa robotników i małorolnych, ich żon i dzieci zatrudnionych na terenie Śląska Cieszyńskiego⁹⁴.

(14 stycznia 1932)

czonogo na pracę przygotowawczą połączoną z założeniem politechniki w Katowicach. (Ibidem, s. 448). Zamierzenia powołania na Górnym Śląsku trzeciej w Polsce politechniki — po politechnice we Lwowie i w Warszawie — nie zakończyły się powodzeniem.

Prace nad utworzeniem politechniki na Górnym Śląsku zainicjował I Sejm Śląski. Zob. APK, Sejm Śląski 600, s. 40 (*Wniosek nagły posła Sikory i tow. w sprawie utworzenia politechniki na Górnym Śląsku*); spraw. sten. z 66. pos. Sejmu Śląskiego, 20 listopada 1923 r., łam 35; Sejm Śląski 601, s. 10, 37 (*Wniosek nagły posła Sikory i tow. w sprawie politechniki — dr. 354*); spraw. sten. z 67. pos. Sejmu Śląskiego, 28 listopada 1923 r., łam 2—4.

⁹² Sejm Śląski przyjął wniosek Komisji Pracy i Opieki Społecznej w następującym brzmieniu:

Sejm Śląski wzywa Pana Wojewodę do poczynienia kroków w rządzie centralnym, a zwłaszcza w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej w kierunku: a) przywrócenia samorządu w Kasach Chorych na Śląsku Cieszyńskim przez odwołanie komisarzy i przywrócenie bezpodstawnie rozwiązanych władz Kas Chorych w Cieszynie i w Bielsku. Stan obecny jako niezgodny z obowiązującą ustawą o ubezpieczeniu na wypadek choroby i z postanowieniami konstytucji, krzywdzący ubezpieczonych i upośledzający ludność śląską, należy jak najszybciej zmienić.

APK, Sejm Śląski 919, s. 12; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 16.

⁹³ Brzmienie przyjętego przez Sejm Śląski wniosku Komisji Pracy i Opieki Społecznej:

Sejm Śląski wzywa Pana Wojewodę do poczynienia kroków w rządzie centralnym, a zwłaszcza w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej w kierunku: [...] b) zaniechania zamierzonego połączenia istniejących na Śląsku Cieszyńskim Kas Chorych w Bielsku i w Cieszynie w jedną Okręgową Kasę Chorych i pozostawienia organizacji Kas Chorych w obecnym stanie.

Ibidem.

⁹⁴ Przyjęty przez Sejm Śląski wniosek Komisji Pracy i Opieki Społecznej sformułowany został, jak następuje:

Sejm wzywa Radę Wojewódzką do przedłożenia Sejmowi wniosku, zawierającego projekt ustawy w przedmiocie wprowadzenia na cieszyńskiej części Województwa Śląskiego ubezpieczenia na starość i na wypadek inwalidztwa, opartego na obowiązującej na Górnym Śląsku Ordynacji ubezpieczeniowej. Termin wniesienia projektu ustawy ustala Sejm do 1. grudnia 1931 r.

Ibidem, s. 19; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, 17 lipca 1931 r., łam 29—30.

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych; Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Johann Schmiegel (DKVP), Joseph Pawlas (DP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Otto Ulitz (DP), Eduard Pant (DKVP), Otto Ochmann (DKVP), Józef Machej (PPS), Richard Frank (DKVP), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Johann Kowoll (DSAP).
4. Treść interpelacji:

Uzasadnienie:

Uchwały pod 1/ i 2/ jakkolwiek powzięte kwalifikowaną większością głosów zostały przez powołane władze zupełnie pominiete; centralizację Kas Chorych na terenie Śląska Cieszyńskiego przeprowadza się, a o przywróceniu samorządu nic jakoś dotąd nie słyhać. Wszystko to dzieje się z krzywdą dla interesowanych członków, którym ograniczono świadczenia i z krzywdą dla ludności śląskiej z powodu zwalniania w czasie strasznego bezrobocia z pracy obywateli ślązaków, a sprowadzania na ich miejsce ludzi zupełnie obcych, obcych nie tylko w stosunku do interesowanych członków, lecz często obcych interesom samej instytucji.

Uchwała pod 3/ została powzięta jednogłośnie, a motywy podane w uzasadnieniu przemawiają dosyć wyraźnie za jej natychmiastowym wykonaniem. Wobec powyższego podpisani zapytują:

*Czy Pan Wojewoda zechce poinformować Sejm Śląski o powodach stojących na przeszkodzie wykonaniu wymienionych na wstępie uchwał Sejmu Śląskiego?*⁹⁵.

12a

Odpowiedź wojewody na interpelację Posłów Klubu Socjalistycznego
i Klubu Niemieckiego do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie niewykonania następujących uchwał Sejmu Śląskiego:

- 1/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przywrócenia samorządu w Kasach Chorych w Cieszynie i Bielsku.
- 2/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie zaniechania zamierzonego połączenia samodzielnych Powiatowych Kas Chorych w Cieszynie i Bielsku.
- 3/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przedłożenia Sejmowi Śląskiemu do dnia 1. grudnia 1931 r. projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość i na wypadek inwalidztwa robotników i małorolnych, ich żon i dzieci zatrudnionych na terenie Śląska Cieszyńskiego.

(9 lutego 1932)

⁹⁵ APK, Sejm Śląski 923, s. 39, 70; spraw. sten. z 14. pos. III Sejmu Śląskiego, 14 stycznia 1932 r., łam 56; UWŚl. 233, s. 176.

W odpowiedzi na zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 15 stycznia br. L. 59/32 interpelację, wniesioną przez Posłów Klubu Socjalistycznego i Klubu Niemieckiego na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 14. stycznia 1932 r., w sprawie niewykonania uchwał Sejmu Śląskiego z dnia 17 lipca 1931 r. w sprawie:

- 1/ przywrócenia samorządu w Kasach Chorych w Cieszynie i Bielsku,*
- 2/ zaniechania zamierzonego połączenia Powiatowych Kas Chorych w Cieszynie i Bielsku,*
- oraz*
- 3/ przedłożenia Sejmowi Śląskiemu do dnia 1 grudnia 1931 r. projektu ustawy w przedmiocie wprowadzenia na cieszyńską część Woj. Śl. ubezpieczenia na starość i na wypadek inwalidztwa, opartego na obowiązującej na Górnym Śląsku Ordynacji ubezpieczeniowej,-*

mam zaszczyt oznajmić odnośnie do punktów 1 i 2 interpelacji, iż uchwały Sejmu Śląskiego z dnia 17 lipca 1931 r. w powyższych sprawach, jako nie leżących w mojej kompetencji, przedłożyłem Panu Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej do decyzji⁹⁶.

Odnosnie do punktu 3 interpelacji, miałem zaszczyt przedstawić Panu Marszałkowi pismem z dnia 8 stycznia 1932 r. L. Pr. 2169/5, a więc przed wniesieniem interpelacji, — stan sprawy oraz trudności techniczne, które spowodowały

⁹⁶ Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej nie udzieliło marszałkowi Sejmu Śląskiego odpowiedzi odnośnie do niewykonania uchwał Sejmu Śląskiego z 17 lipca 1931 r., wymienionych w punktach 1. i 2. interpelacji. Zamiast odpowiedzi Ministerstwo — w piśmie do wojewody śląskiego — dokonało własnej interpretacji zakresu kompetencji śląskiego parlamentu:

Zgodnie z ustalonymi już zasadami w odniesieniu do rezolucji uchwalanych przez Sejm lub Senat Rzeczypospolitej, rezolucje takie, jako nieprzewidziana ustawowo forma wyrażenia woli przez organa władzy ustawodawczej posiadają wyłącznie charakter dezyderatów, nie nakładających na władzę wykonawczą żadnych prawnych obowiązków, a więc i obowiązku zawiadamiania danego ciała ustawodawczego o stanowisku zajętym w sprawie poruszonej w danej rezolucji.

Poza tym przedłożone przez Pana Wojewodę rezolucje Sejmu Śląskiego z dnia 17 lipca 1931 r. wykraczają poza zakres działania, przewidziany w statucie organicznym Województwa Śląskiego, który nie daje Sejmowi Śląskiemu prawa ingerencji do działalności władz centralnych ani też nie nakłada na te władze obowiązku wykonywania uchwał tego Sejmu.

Z powyższych względów Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej nie widzi potrzeby udzielania wyjaśnień w sprawie rezolucji uchwalonych przez Sejm Śląski w sprawie Kas Chorych w Bielsku i Cieszynie.

Pismo MPiOS, Nr 275/U.Ch., podpisane przez ministra S. Hubickiego, z 2 kwietnia 1932 r., do wojewody śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 183). Wyrażonego w pierwszym akapicie pisma poglądu — o tym, że centralne władze wykonawcze nie mają obowiązku reagowania na rezolucje Sejmu i Senatu RP — Ministerstwo nie stosowało w pełni konsekwentnie, skoro pozwoliło wojewodzie śląskiemu na udzielenie odpowiedzi marszałkowi w zakresie dotyczącym ostatniej z trzech rezolucji, uchwalonych przez Sejm Śląski 17 lipca 1931 r.

zwłokę w opracowaniu wspomnianego projektu ustawy, wobec czego odpowiedź na ten punkt interpelacji uważam za bezprzedmiotową.

Nadmieniam, iż odpis interpelacji przedstawiam Panu Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej do wiadomości⁹⁷.

13

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie

a) prawa do egzystencji, b) prawa do pracy i zarobku

(14 stycznia 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych; Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Zygmunt Glücksmann (DSAP), Johann Schmiegel (DKVP), Otto Ulitz (DP), Eduard Pant (DKVP), Joseph Pawlas (DP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Richard Frank (DKVP), Otto Ochmann (DKVP), Józef Machej (PPS), Johann Kowoll (DSAP).
4. Treść interpelacji:

Odpowiednikami obowiązków i ciężarów nałożonych na wszystkich obywateli Państwa, są prawa Konstytucją Rzplitej z dnia 17.III.1921 r. zagwarantowane, które w szczególności zapewniają wszystkim obywatelom polskim równość wobec prawa, dostęp do urzędów publicznych oraz prawo do egzystencji gospodarczej⁹⁸. -

Ta sama zasada została sankcjonowaną w art. 3. Statutu Organicznego dla⁹⁹ Województwa Śląskiego z dnia 15.VII.1920 r.¹⁰⁰.

⁹⁷ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 177/1, z 9 lutego 1932 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 179—184.

W piśmie do MPiOS, z 9 lutego 1932 r., wojewoda śląski pisał m.in.: *Odnosnie do punktu 3/ interpelacji nadmieniam, że odpowiedź moja na rezolucję Sejmu Śląskiego, w sprawie projektu ustawy o wprowadzeniu na Śląsk Cieszyński ubezpieczenia na starość i na wypadek inwalidztwa, oparta została na reskrypcie Pana Ministra z dnia 29 grudnia 1931 r. Nr 7274/U. II. w tym przedmiocie.* APK, UWŚl. 233, s. 181. Powołane zdanie świadczy o tym, że wojewoda konsultował z Ministerstwem treść odpowiedzi na interpelację także w sprawie mieszczącej się w ramach jego kompetencji.

⁹⁸ Interpelanci mieli zapewne na myśli art. 96 ust. 1 ustawy z dnia 17 marca 1921 roku. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267), stanowiący:

Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Urzędy publiczne są w równej mierze dostępne na warunkach, prawem przepisanych.

⁹⁹ Niedokładny tytuł ustawy. Winno być: Ustawa konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego.

¹⁰⁰ Art. 3 ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), postanawiał, co następuje:

Jest notorycznym, że zagwarantowane w art. 96 prawo dostępu wszystkich obywateli do urzędów publicznych, zwłaszcza o ile chodzi o obywateli mniejszości narodowej, stało się iluzorycznym.

Ostatnio jednak wytworzyła się praktyka, która jeszcze głębiej podważa prawo obywateli mniejszościowych do egzystencji gospodarczej.-

Z pośród wielkiej już wiązanki faktów, przytaczamy niniejszym fakt, który nabrał znamiennej zasadniczego znaczenia:

Oto na terenie powiatu bielskiego działa od kilkadziesiąt lat „Robotnicze Stowarzyszenie Spożywcze”, posiadające kilkanaście oddziałów filialnych. W sklepach rzeczonoego Stowarzyszenia Spożywczego sprzedaje się od kilku lat wódki monopolowe w zamkniętych naczyniach, na zasadzie udzielonych koncesji. -

Przez wiele lat — aż do roku 1928 — władza administracyjna nie wymagała zatwierdzenia kierowników oddziałów filialnych jako zastępców w wykonywaniu koncesji.

Od roku 1928 poczyną się dopiero praktyka polegająca na odmowie zatwierdzania kierowników filii jako zastępców koncesji.

Z reguły odmowa jest w ten sposób umotywowana, że kierownikowi brak kwalifikacji.

Jest jasnym, że Stowarzyszenie Spożywcze w własnym dobrze zrozumianym interesie jako kierowników filii ustanawia osobników o najlepszych kwalifikacjach i godnych zaufania.-

Stąd wniosek, że inne motywy, a nie „brak kwalifikacji” powoduje odmowę. Dowodem tego choćby fakt, że ostatnio Urząd Wojewódzki odmówił zatwierdzenia osób, które od kilkunastu lat pełnią funkcję kierowników filii i które od wielu lat już wykonywały zastępstwo koncesji.

Że uboczne, polityczne a nie rzeczowe motywy powodują odmowę zatwierdzenia zastępców koncesji, a ostatnio cofnięcie koncesji, za tym przemawia następujący fakt:

*Gdy w piątek dnia 1.XII.1931 r. kierownik Robotniczego Stow. Spożywczego interwenjował u p. Naczelnika Bóbra w sprawie odmownego załatwienia podań o zatwierdzenie kierowników filii jako zastępców koncesji, tenże *expressis verbis* oświadczył: „że jako zastępcę koncesji może być jedynie zatwierdzony Polak”.*

Podpisani mają grube wątpliwości, czy przy obecnej praktyce każdy Polak uzyskuje zatwierdzenie na zastępcę koncesji. Przytoczyć mogą wypadki, że niejednokrotnie odmawia się zatwierdzenia nawet Polakom, jako zastęp-

Wszyscy mieszkańcy Województwa Śląskiego, posiadający prawa obywatelstwa Rzeczypospolitej Polskiej, są równouprawnieni, a wszelkie prawa wyjątkowe zostają zniesione z chwilą wejścia w życie niniejszego statutu.

Na obszarze Górnego Śląska statut wszedł w życie w czerwcu 1922 r. (art. 45 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r.).

ców koncesji, tak, że znów należy wysnuć wniosek, że tylko pewna polityczna dobierana kategoria Polaków może liczyć na korzystne załatwienie ich podań.

Jeżeli jednak Urząd Wojewódzki wychodzi z założenia, że zatwierdzenie obywateli mniejszości narodowej w charakterze zastępców koncesji nie jest możliwym, a to mimo posiadania kwalifikacji fachowych i moralnych, mimo posiadania obywatelstwa polskiego, natenczas należy zapytać, czy władze zamierzają obywateli mniejszości zwolnić od wszelkich zobowiązań prawno-publicznych?

Jeśli zaś nie, natenczas zapytują podpisani:

- 1. Czy Pan Wojewoda gotów jest oświadczyć, że prawo do pracy i egzystencji gospodarczej przysługuje wszystkim obywatelom w szczególności także obywatelom mniejszości narodowej.*
- 2. Czy zechce Pan Wojewoda pouczyć podległe Mu organa, że ich dotychczasowe postępowanie przy załatwianiu podań o zatwierdzenie kierowników filii Robotniczego Stowarzyszenia Spożywczego jako zastępców koncesji było sprzecznym z postanowieniami konstytucji oraz Jego własnym oświadczeniem złożonym w Sejmie III-im¹⁰¹ dnia 9. XII. 1930 r.¹⁰².*

13a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych
i Klubu Niemieckiego
w sprawie a/ prawa do egzystencji, b/ prawa do pracy i zarobku
(11 lutego 1932)

W odpowiedzi na zakomunikowaną mi pismem Pana Marszałka z dnia 16 stycznia br. L. 60/32 interpelację Posłów Klubu Socjalistycznego i Klubu Niemieckiego w sprawie prawa do egzystencji oraz prawa do pracy i zarobku,

¹⁰¹ Interpelanci mieli na myśli najprawdopodobniej cytowany tu fragment przemówienia wojewody Michała Grażyńskiego, otwierającego — w dniu 9 grudnia 1930 roku — III Sejm Śląski:

[...] oświadczam jeszcze raz jako przedstawiciel Rządu, że prawa mniejszości narodowej, zagwarantowane konstytucją, ustawami krajowymi, oraz układami międzynarodowymi, są i będą przedmiotem opieki Rządu, opieki pojętej nie w duchu suchej lityry prawa, ale daleko idącego liberalizmu. Muszę jednak równocześnie podkreślić, że wszelkim objawom niełojalności, wiążącej się z hasłem rewizji naszych granic, Rząd przeciwstawi się wszystkimi środkami jakie mu stoją do dyspozycji.

APK, Sejm Śląski 910, s. 50; spraw. sten. z 1. pos. III Sejmu Śląskiego, 9 grudnia 1930 r., łam 7.

¹⁰² APK, Sejm Śląski 923, s. 40—41, 71; spraw. sten. z 14. pos. III Sejmu Śląskiego, 14 stycznia 1932 r., łam 57; UWŚl. 233, s. 186—188.

wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 14 stycznia br., mam zaszczyt oznajmić co następuje:

Interpelacja zarzuca administracji skarbowej na Śląsku pozbawienie niektórych kategorii obywateli, a mianowicie obywateli, należących do mniejszości narodowych wzgl. obywateli o zapatrywaniach politycznych nieprzychylnych do obecnego Rządu, prawa do pracy i zarobku, a przez to pogwałcenie art. 96 Konstytucji, gwarantującego równość wszystkich obywateli wobec prawa.

Naruszenie tego artykułu Konstytucji miało nastąpić przez to, że Śląski Urząd Wojewódzki, Wydział Skarbowy, począwszy od r. 1928 odmawiał zatwierdzenia, jako zastępców w wykonywaniu koncesji na detaliczną sprzedaż napojów alkoholowych, niektórych kierowników filii „Robotniczego Stowarzyszenia Spożywców” w powiecie bielskim rzekomo z powodów politycznych, jakkolwiek Stowarzyszenie to we własnym interesie ustanawiało jako zastępców osoby godne zaufania i posiadające najlepsze kwalifikację fachowe.

O tym, że Wydział Skarbowy przy zatwierdzaniu zastępców miał się rzeczywiście kierować ubocznymi względami politycznymi, nie biorąc pod uwagę fachowych i moralnych kwalifikacji proponowanych zastępców, ma świadczyć wyrażenie się Naczelnika Wydziału Dra Bobra wobec kierownika wspomnianego Stowarzyszenia, jakoby „jedynie Polak mógł być zatwierdzony jako zastępca”.

Wbrew twierdzeniom Interpelantów muszę oświadczyć, że zagwarantowane Konstytucją Rzeczypospolitej prawa wszystkich obywateli Państwa, bez względu na ich narodowość, są przez podległe mi urzędy szanowane i jak wykazały wdrożone przeze mnie dochodzenia, w wypadkach przytoczonych w interpelacji naruszone nie zostały.

Przyjętą przez Konstytucję zasadę równości wszystkich wobec prawa, oraz wolności wyboru zajęcia i zarobku można tłumaczyć jako zapewnienie każdemu obywatelowi, bez względu na to czy i jak spełnia on swoje obowiązki obywatelskie, równego prawa ubiegania się o każde dostępne dla niego stanowisko w granicach obowiązujących przepisów prawnych.

W konkretnym wypadku przepis art. 89 Rozp. Prezydenta R.P. z dnia 26.III.1927 /Dz.U.R.P. Nr 32 poz. 289/ wymaga, by zastępca w wykonywaniu detalicznej sprzedaży napojów alkoholowych, został zatwierdzony przez władzę skarbową¹⁰³.

¹⁰³ Art. 89 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 marca 1927 r. o monopolu spirytusowym (Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 289) stanowił, co następuje:

Wszelkie władze państwowe, tudzież urzędy kolejowe, pocztowe i władze samorządowe obowiązane są współdziałać z władzami skarbowymi oraz z organami Dyrekcji Państwowego Monopolu Spirytusowego w skutecznym wykonywaniu monopolu spirytusowego i zawiadamiać je o spostrzeżonych wykroczeniach przeciw przepisom o monopolu spirytusowym.

Art. 79 tego rozporządzenia¹⁰⁴ oraz § 363 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7.II.1928 r. /Dz.U.R.P. Nr 60/556/¹⁰⁵ wymienia pewne kategorie osób, które nie mogą być zatwierdzone jako zastępcy.

Poza tym ograniczeniem, ustawa i rozporządzenie wykonawcze pozostawiają władzom skarbowym zupełną swobodę postępowania przy zatwierdzaniu zastępców według własnego uznania.

Zaznaczyć należy, że Śląski Urząd Wojewódzki — Wydział Skarbowy — o ile chodzi o Śląsk Cieszyński, ograniczył dobrowolnie jeszcze bardziej swoje postępowanie według swobodnego uznania w powyższych wypadkach, gdyż co do każdego proponowanego zastępcy, zasięga opinii władz lokalnych, jako znających lepiej miejscowe stosunki i opinię tych władz z reguły respektuje.

Nie negując zatem wypadków niezatwierdzenia przez Wydział Skarbowy niektórych kierowników filii „Robotniczego Stowarzyszenia Spożywczego” jako zastępców, jakkolwiek kierownicy ci w stosunku do Stowarzyszenia mogli rzeczywiście cieszyć się jak najlepszą opinią i zasługiwać na zaufanie oświadczam, że niezatwierdzenie tych zastępców nie nastąpiło bynajmniej z tego powodu, że należeli oni do mniejszości narodowej wzgl. do opozycyjnych partii politycznych,

¹⁰⁴ Art. 79 ust. 1 rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 marca 1927 r. o monopolu spirytusowym stanowił, co następuje:

- 1) Nie mogą utrzymywać zakładów detalicznej sprzedaży napojów alkoholowych, ani prowadzić ich jako zastępcy (art. 80):
 - a) osoby, skazane sądownie za przestępstwa z chęci zysku pochodzące na karę pozbawienia wolności ponad 3 miesiące;
 - b) osoby, skazane sądownie za nadużycia podatkowe;
 - c) osoby, stale zamieszkałe poza granicami Rzeczypospolitej;
 - d) osoby, nie posiadające obywatelstwa polskiego, o ile istniejące traktaty lub konwencje nie zawierają odrębnych w tym względzie postanowień.

¹⁰⁵ § 363 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7 lutego 1928 r. w celu wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 marca 1927 r. o monopolu spirytusowym, wydanego co do §§ 67—158 i § 483 w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa, co do §§ 358—392 i § 206 w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i co do §§ 412, 439—482 w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu (Dz.U.R.P. Nr 60, poz. 556), stanowił, co następuje:

1. Nie mogą utrzymywać zakładów detalicznej sprzedaży napojów alkoholowych, ani prowadzić ich jako zastępcy:
 - a) osoby, skazane sądownie za przestępstwa z chęci zysku pochodzące na karę pozbawienia wolności ponad trzy miesiące,
 - b) osoby, skazane sądownie za nadużycia podatkowe,
 - c) osoby, którym cofnięto koncesję na podstawie art. 8 ustawy z dn. 23 kwietnia 1920 r. (Dz.U.R.P. z r. 1922 Nr 35, poz. 299),
 - d) osoby, zamieszkałe stale za granicą względnie na obszarach, na których rozp. P.R. nie obowiązuje,
 - e) osoby, nie posiadające obywatelstwa polskiego, o ile istniejące traktaty lub konwencje nie zawierają odrębnych w tym względzie postanowień.
2. Przed nadaniem koncesji władza skarbowa zasięga o osobie petenta opinii powiatowej władzy administracji ogólnej, właściwej dla miejsca jego zamieszkania.

lecz tylko dlatego, że albo nie posiadali oni wymogów przewidzianych wymienionymi wyżej przepisami ustawowymi, albo też, że lokalne władze miały pewne zastrzeżenia co do ich moralnych wzgl. fachowych kwalifikacji.

Dr Bóbr zaprzecza stanowczo, aby w rozmowie z Kierownikiem Robotniczego Stowarzyszenia Spożywczego, użył słów: „Tylko Polak może być zatwierdzony zastępcą koncesji”. Dr Bóbr oświadczył jedynie ogólnie, że przy załatwianiu spraw koncesyjnych i spraw zastępców koncesji nie kieruje się żadnymi względami politycznymi, gdyż polityką się nie zajmuje /użył przy tym słów, że jest apolityczny/, a jeżeli już przy załatwianiu tych spraw kieruje się jakimikolwiek względami, to bierze jedynie na uwagę, czy ubiegający się jest dobrym Polakiem.

Używając słów „dobry Polak” miał Dr Bóbr na myśli jedynie dobrego i lojalnego obywatela polskiego, bez względu na narodowość. Stwierdzam z całym naciskiem, że Śląski Urząd Wojewódzki udzielał i udziela koncesji obywatelom polskim innych narodowości, zatwierdza wymienionych jako zastępców tych koncesji i może każdej chwili dostarczyć na to dowody.

Wobec tego, że przeprowadzone dochodzenia nie stwierdziły, aby postępowanie podległych mi organów naruszyło w czymkolwiek prawo do pracy i egzystencji gospodarczej w stosunku do Robotniczego Stowarzyszenia Spożywczego oraz, że Naczelnik Wydziału Dr Bóbr, przez odmowne zatwierdzenie niektórych kierowników filii nazwanego Stowarzyszenia jako zastępców nie naruszył żadnego z obowiązujących przepisów prawnych, nie uważam za stosowne i konieczne wydawanie podległym organom skarbowym specjalnych w tym kierunku pouczeń¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 178/1, z 11 lutego 1932 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 196—199.

Z jednej strony istnieją przesłanki pozwalające sądzić, iż wojewoda nie traktował przytoczonej odpowiedzi jako ostatecznej. Taki wniosek możemy wyciągnąć z pisma, jakie reprezentant rządu skierował do marszałka Sejmu Śląskiego 17 lutego 1932 r. W piśmie tym wyjaśniał:

W związku z pismem Pana Marszałka z dnia 16 stycznia br. L. 60/32, przy którym przesłał mi Pan Marszałek interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie prawa do egzystencji, oraz prawa do pracy i zarobku mam zaszczyt oznajmić, że odniosłem się do Prezydium Rady Ministrów o dyrektywy w sprawie odpowiedzi na wspomnianą interpelację. Dopiero po nadejściu instrukcji władz centralnych, będę miał zaszczyt zakomunikować Panu Marszałkowi stanowisko Rządu.

Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 178/1, z 17 lutego 1932 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 200). Z niewiadomych nam przyczyn obydwa pisma mają identyczną sygnaturę.

Z drugiej strony, nie mając potwierdzenia ekspedycji pisma wojewody z 11 lutego 1932 r., możemy snuć przypuszczenia, że wojewoda grał na zwłokę. Pisma nie wysłał, a 6 dni później powiadomił marszałka o przyczynie zwłoki w udzieleniu odpowiedzi. Jedyna odpowiedź na interpelację miała nadejść po otrzymaniu instrukcji z Prezydium Rady Ministrów. Takie rozumowanie nie można chyba nic zarzucić. Przecież czekanie na reakcję centrum — mimo wysłania marszałkowi wyczerpującej odpowiedzi na interpelację — narażałoby na poważny

14

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego
w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez Naczelnika Urzędu Okręgowego
p. Teofila Bielę z Czuchowa i posterunek policji w Czerwionce¹⁰⁷
(14 stycznia 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych; Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 10.
3. Personalia interpelantów: Johann Schmiegel (DKVP), Otto Ulitz (DP), Otto Ochmann (DKVP), Józef Machej (PPS), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Eduard Pant (DKVP), Johann Kowoll (DSAP), Joseph Pawlas (DP), Konrad Kunsdorf (DKVP), Richard Frank (DKVP).
4. Treść interpelacji:

Dnia 7. sierpnia br. naczelnik Urzędu Okręgowego p. Biela Teofil z Czuchowa, a w dniu 13. września br. posterunek policji w Czerwionce asystowali pp. Piskoniowi i Stankiemu, urzędnikom dworu, stanowiącego własność Huty Królewskiej i Laury w Leszczynach, przy eksmisji robotników rolnych Domagały Józefa i Laponia Tomasza.

Do wykonania eksmisji wyżej wspomnianych rodzin robotniczych zmuszono innych robotników pod groźbą wydalenia z pracy.

Eksmisja była bezprawną, albowiem nie poprzedziło jej wypowiedzenie ani też nie była opartą na wyroku sądowym.

Uczestnictwo zatem pp. Bieli Teofila i posterunku policyjnego z Czerwionki przy eksmisji było bezprawiem i nadużyciem władzy urzędowej.

Winni nadużycia władzy urzędowej nie zostali dotąd pociągnięci do odpowiedzialności dyscyplinarnej lub karnej.

Postępowanie wymienionych powyżej organów władzy musiało wywołać uzasadnione oburzenie wśród ludności, gdyż sprawiło wrażenie, że organy urzęd-

szwank autorytet wojewody, w sytuacji gdyby Prezydium widziało sprawę zupełnie inaczej. Zarysowaną tu hipotezę wspiera i to, że prace nad udzieleniem odpowiedzi nie były zakończone jeszcze 14 maja 1932 r., a więc że interpelacja miała być *poddana dalszemu urzędowaniu*. Okoliczność tę potwierdza krótka notatka następującej treści:

Do L. Pr. 178 ... Wobec zamknięcia sesji Sejmu Śląskiego w dniu 14 maja 1932 r. dekretem Pana Prezydenta Rz.P. z dnia 11 maja 1932 r. interpelacja /rezolucja/ niniejsza nie będzie poddana dalszemu urzędowaniu, wobec czego a.a.

Podstawa reskrypt M.S.W. z dn. 23 listopada 1926 r. /Dz.U. M.S.W. Nr 5 poz. 117 z 1929 r./ APK, UWŚl. 233, s. 201.

¹⁰⁷ Nagłówek interpelacji przejęliśmy z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L.Dz. 61/32, z 16 stycznia 1932 r., do wojewody śląskiego. (APK, UWŚl 233, s. 202). Oryginalny tytuł interpelacji znacznie krótszy: *Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego*. Ibidem, s. 203.

dowe dopomagają kamienicznikom — przemysłowcom w ich bezwzględnej akcji, skierowanej przeciw najbardziej niebezpiecznym robotnikom — lokatorom.

W tej sytuacji zapytują podpisani:

- 1) Czy Panu Wojewodzie wiadome są wypadki pogwałcenia prawa i nadużycia władzy urzędowej przez wymienione na wstępie organa urzędowe?
- 2) Jakie środki zamierza Pan Wojewoda zastosować względem winnych organów urzędowych?
- 3) Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, aby na przyszłość zapobiec wypadkom tak rażącego naruszenia ustaw oraz nadużycia władzy¹⁰⁸.

14a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez Naczelnika Urzędu Okręgowego p. Teofila Biele z Czuchowa i posterunek policji w Czerwionce
(4 maja 1932)

W uzupełnieniu pisma mego z dnia 12. lutego b.r. L. Pr. 179/1¹⁰⁹ mam zaszczyt oznajmić, w odpowiedzi na udzieloną mi pismem Pana Marszałka z dnia 16. stycznia b.r. L. 61/32 — interpelację Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez Naczelnika Urzędu Okręgowego na okręg Leszczyny, Teofila Biela i Posterunek Policji w Czerwionce powiatu Rybnickiego, co następuje:

Przeprowadzone szczegółowe dochodzenia wykazały, że istotnie Naczelnik Urzędu Okręgowego na okręg Leszczyny, Teofil Biela, biorąc udział względnie dając polecenie Posterunkowi Policji Wojewódzkiej w Czerwionce udzielenia asystencji, przy przymusowym przeprowadzaniu do innych mieszkań robotników rolnych dworu w Leszczynach Józefa Domagały i Tomasza Lakonia bez podstawy prawnej, naruszył obowiązki służbowe.

¹⁰⁸ APK, Sejm Śląski 923, s. 42, 71; spraw. sten. z 14. pos. III Sejmu Śląskiego, 14 stycznia 1932 r., łam 57—58; UWŚl. 233, s. 203.

¹⁰⁹ Rzeczonego pisma nie udało się odnaleźć. O jego istnieniu świadczy — poza cytowanym w tekście głównym wyrażeniem: *W uzupełnieniu pisma mego z dnia 12. lutego b.r. L.Pr. 179/1* — notatka odręczna na piśmie L.Pr. 179/3 z 4 maja 1932 r. Notatka ma treść następującą: *Wobec udzielenia odpowiedzi za L. 179/1, z dnia 12/II 32 Pan Wojewoda polecił złożyć a.a. Katowice /V 32 Bałowski 4/V. Z przyczyn nam niewiadomych wojewoda uznał, że odpowiedź udzielona marszałkowi 12 lutego 1932 r. jest w pełni wystarczająca i że w takiej sytuacji uzupełnienie może być skierowane ad acta.*

Wobec braku pisma L.Pr. 179/1, z 12 lutego 1932 r., w punkcie 14a niniejszej pracy przedstawiono zastępczo — jako reakcję wojewody na interpelację — uzupełnienie, tj. pismo L.Pr. 179/3, z 4 maja 1932 r.

W konsekwencji wdrożonych przeciw niemu dochodzeń dyscyplinarnych został Naczelnik Urzędu Okręgowego T. Biela ukarany przez Wydział Powiatowy w Rybniku na podstawie § 68 ordynacji powiatowej z dnia 13. grudnia 1872¹¹⁰ karą porządkową grzywny¹¹¹.

Również Komendantowi Posterunku Policji w Czerwionce przodownikowi Gryszce, który przy przymusowym przeprowadzaniu robotnika rolnego dworu w Leszczynach Tomasza Lakonia udzielił asystencji na polecenie Naczelnika Urzędu Okręgowego na okręg Leszczyny, jednak w nieobecności tegoż —

¹¹⁰ § 68 der Kreisordnung für die Provinzen Preussen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien und Sachsen. Vom 13. Dezember 1872. GS 1872, S. 661:

§ 68. Hinsichtlich der Dienstvergehen des Amtsvorstehers finden die Bestimmungen des §. 35. mit der Maßgabe Anwendung, daß das Recht, eine Ordnungsstrafe gegen den Amtsvorsteher festzusetzen, dem Landrathe nicht zusteht.

¹¹¹ Skrzypiec, Urzędnik Wydziału Powiatowego, pisał — w zastępstwie starosty rybnickiego — do naczelnika Wydziału Prezydialnego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego:

W ślad za tutejszym pismem z dnia 22. lutego b.r. — L.dz. T. 1/32 — oraz nawiązując do tamtejszego pisma z dnia 15-go lutego b.r. zawiadamiam, że uchwałą Wydziału Powiatowego z dnia 1-go marca b.r. wymierzono p. Bieli, Naczelnikowi Urzędu Okręgowego w Czuchowie karę porządkową w kwocie 10,- złotych. Odpis uchwały załącza się.

Pismo przewodniczącego Wydziału Powiatowego, L.dz. W. P. 1/32/T., z 26 marca 1932 r., do naczelnika Wydziału Prezydialnego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego. APK, UWŚl. 233, s. 216.

W dołączonej do pisma uchwale Wydział Powiatowy, powołując się na § 68 ordynacji powiatowej z 13 grudnia 1872 r., wymierzył *Teofilowi Bieli karę porządkową w kwocie 10,- zł., ponieważ brał udział w przymusowym przeprowadzeniu robotnika Domagały w Leszczynach bez podstawy prawnej, naruszając obowiązki służbowe po myśli § 2 ustawy dyscyplinarnej z dnia 21 — go lipca 1852 r.* APK, UWŚl. 233, s. 217.

Powołany w uchwale § 2 ustawy dyscyplinarnej z 21 lipca 1852 r. postanawiał, co następuje:

§ 2 des Gesetzes, betreffend die Dienstvergehen der nicht richterlichen Beamten, die Versetzung derselben auf eine andere Stelle oder in den Ruhestand. Vom 21. Juli 1852. GS 1852, S. 679:

§ 2. Ein Beamter, welcher

- 1) die Plichte verletzt, die ihm sein Amt aufverlegt, oder
- 2) sich sein Verhalten in oder außer dem Amte der Achtung, des Ansehens oder des Vertrauens, die sein Beruf erfordert, unwürdig zeigt, unterliegt den Vorschriften dieses Gesetzes.

W brzmieniu polskim § 2 ustawy, dotyczącej się przewinień służbowych urzędników do stanu sędziów nienależących, ich przesadzenie na inne miejsce albo w nieczynność. Z dnia 21. Lipca 1852. Zbiór Praw dla Państw Królestwa Pruskiego 1852, s. 679:

§ 2 . Urzędnik, który

- 1) obowiązki nadwreżę, które mu przez swój urząd są nałożone, albo
- 2) przez swoje sprawowanie się w urzędzie lub nie okaże się niegodnym szacunku, powagi i zaufania, którego powołanie jego wymaga, ulega przepisom niniejszej ustawy.

*Komenda Powiatowa Policji Wojew. Śląskiego w Rybniku wytoczyła dochodzenia dyscyplinarne*¹¹².

15

Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. dot. bezprawnego urzędowania
komisarycznego Naczelnika Gminy Pana Rybarza w Łagiewnikach
powiat świętochłowski
(26 stycznia 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 11.
3. Personalia interpelantów: Paweł Kempka (ChD), Wojciech Korfanty (ChD), Paweł Karetta¹¹³ (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Bronisław Hager (ChD), Alojzy Prus (ChD), Jan Brzeskot (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Bernard Krawczyk (ChD), Paweł Broncel (ChD), Władysław Wieczorek (NPR).
4. Treść interpelacji:

Dnia 16 listopada 1931 r. Rada Gminna w Łagiewnikach powzięła jednogłośnie uchwałę, że zgodnie z §§ami 74 i 139 Ordynacji o ustroju gmin wiejskich z dnia 3. lipca 1891 r.¹¹⁴ oraz uchwałą Sejmu Śląskiego z dnia 30 września

¹¹² Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 179/3, z 4 maja 1932 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 218—219.

Powołana w tekście głównym odpowiedź wojewody z 4 maja 1932 r. nie została ostatecznie przesłana marszałkowi Sejmu Śląskiego. Dowiadujemy się o tym z notatki odręcznej, zamieszczonej na piśmie, traktowanym jako odpowiedź: *Wobec udzielenia odpowiedzi za L. 179/1 dnia 12 II 32 Pan Wojewoda polecił złożyć a/a.* (APK, UWŚl. 233, s. 218). Prawdopodobnie pierwotnie wojewoda zamierzał udzielić wyjaśnień dwuetapowo, potem jednak uznał, że odpowiedź z początku maja 1932 r. nie jest już potrzebna.

¹¹³ APK, Sejm Śląski 930, s. 2—3; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 5. W literaturze pojedyncze t (*Kareta*). H. Rechowicz (cytujący J. Pabisza): *Sejm Śląski...*, s. 324, 338.

W 11-osobowym zespole interpelantów Narodową Partię Robotniczą reprezentował poseł Władysław Wieczorek, jeden z dwóch — obok Ignacego Sikory — posłów tej partii w III Sejmie Śląskim.

¹¹⁴ Landgemeindeordnung für die sieben östlichen Provinzen der Monarchie. Vom 3. Juli 1891. GS 1891, S. 233.

§. 74. An der Spitze der Verwaltung der Landgemeinde steht der Gemeindevorsteher (Schulze, Scholze, Richter, Dorfrichter).

Dem Gemeinde vorsteher stehen zwei Schössen (Schöffen, Gerichtsmänner, Gerichts- oder Dorfgeschworene) zur Seite, welche ihn in den Amtsgeschäften zu unterstützen und in Behinderungsfällen zu vertreten haben.

Durch Ortsstatut kann die Zahl der Schöffen auf höchstens sechs vermehrt werden.

1931 r. /28/35¹¹⁵ *sprawozdania stenograficznego*/¹¹⁶ *stanowisko komisarycznego naczelnika gminy jest bezprawne oraz, że gmina nie jest obowiązana do ponoszenia kosztów związanych z nadsyłaniem komisarycznego naczelnika gminy. Równocześnie zażądała Rada Gminna od przewodniczącego Wydziału Powiatowego p. Starosty Szalińskiego w Świętochłowicach odwołania komisarycznego Naczelnika Gminy i przywrócenia prawnego stanu w gminie tj. powierzenia zastępstwa naczelnika gminy pierwszemu ławnikowi p. Stefanowi Knurze, co do którego na zażalenie jego z dnia 22. lipca 1930 r. Śląska Rada Wojewódzka według pisma z dnia 13. listopada 1930 L. Sm. 4731/1 — w dniu 30. października 1930 r. powzięła następującą uchwałę:*

„Śląska Rada Wojewódzka na podstawie §-u 121 ustawy o ogólnym zarządzie kraju z dnia 30. lipca 1883 r. (Zb. Ust. str. 195)¹¹⁷ uchwała uwzględnić

Wo die Zahl der Schöffen nach der bisherigen Ortsverfassung eine größere als zwei gewesen ist, aber die Zahl sechs nicht übersteigt, verbleibt es hierbei bis zu anderweiter ortsstatutarischer Festsetzung.

Wo dem Gemeindevorsteher nur zwei Schöffen zur Seite stehen, ist ein Stellvertreter zu wählen, welcher in Behinderungsfällen eines der beiden Schöffen für diesen eintritt.

In größeren Gemeinden kann durch Ortsstatut ein aus dem Gemeindevorsteher und den Schöffen bestehender kollegialischer Gemeindevorstand eingeführt werden.

§. 139. Die Aufsicht des Staates über die Verwaltung der Angelegenheiten der Landgemeinden, Gutsbezirke und Gemeindeverbände (Titel IV) wird unbeschadet der in den Gesetzen geordneten Mitwirkung des Kreisausschusses und des Bezirksausschusses in erster Instanz von dem Landrathe als Vorsitzenden des Kreisausschusses, in höherer und letzter Instanz von dem Regierungspräsidenten geübt.

Beschwerden bei den Aufsichtsbehörden in den vorbezeichneten Angelegenheiten sind in allen Instanzen innerhalb zwei Wochen anzubringen.

¹¹⁵ Liczby oznaczają łamy sprawozdania stenograficznego — od łamu nr 28 do łamu nr 35.

¹¹⁶ Oto brzmienie powoływanej w interpelacji uchwały:

- 1) *Sejm nie przyjmuje do wiadomości odpowiedzi Wojewody Śląskiego z dnia 28. kwietnia 1931 r. w sprawie interpelacji odnośnie do mianowania komisarycznych naczelników gmin,*
- 2) *Sejm stwierdza, że w razie przeszkody w osobie naczelnika gminy zastępować go może tylko jeden z ławników,*
- 3) *gminy nie są zobowiązane do ponoszenia wydatków związanych z bezprawnym mianowaniem naczelników gmin.*

APK, Sejm Śląski 920, s. 40, 41; spraw. sten. z 11. pos. III Sejmu Śląskiego, 30 września 1931 r., łam 33, 35.

¹¹⁷ Oryginalny tytuł ustawy: *Gesetz über die allgemeine Landesverwaltung. Vom 30. Juli 1883.* (GS 1883, S. 195).

§. 121. Gegen die Beschlüsse des Kreis- (Stadt-) Ausschusses findet innerhalb von zwei Wochen die Beschwerde an den Bezirksausschuß, gegen die in erster Instanz ergehenden Beschlüsse des Bezirksausschusses innerhalb gleicher Frist die Beschwerde an den Provinzialrath statt, sofern nicht nach ausdrücklicher Vorschrift des Gesetzes

zażalenie Szczepana Knury na stanowisko pierwszego ławnika gminy Łagiewniki. Uchwała ta jest ostateczna w administracyjnym toku instancji”.

Na odnośną interwencję w tej sprawie p. Starosta Szaliński pismem swoim z dnia 1. grudnia 1931 r. L.dz. Sm. 1546/1 — odpowiedział, że pisma pierwszego ławnika Knury nie przyjmuje do wiadomości, gdyż mianowany zgodnie z obowiązującymi przepisami komisaryczny naczelnik gminy p. Rybarz urzędu nie złożył, ani też z tego urzędu odwołany nie został. W razie gdyby p. Knura rzeczywiście usiłował wprowadzić w życie swój zamiar względnie podjął jakąkolwiek czynność, do której uprawniony jest tylko naczelnik gminy, zmuszony byłby p. starosta zastosować do pierwszego ławnika p. Knury postanowienie §-u 132 k.k.¹¹⁸ zagrażającego karą więzienia do roku, lub grzywną do 300,- zł., przed czym p. Knurę ostrzega. A gdy p. Knura powtórnie pismem swoim do Wydziału Powiatowego z dnia 2. grudnia 1931 r. zaznaczył, że p. starosta nie podał, na mocy jakich istniejących przepisów komisaryczny naczelnik gminy urzęduje i że zagrożenie mu konsekwencjami z §-u 1932¹¹⁹ k.k. odnosi się raczej do p. Rybarza,

die Beschlüsse endgültig sind,

die Beschlußfassung über die Beschwerde anderen Behörden übertragen ist.

Die auf Beschwerden gefaßten Beschlüsse des Bezirksausschusses und die Beschlüsse des Provinzialraths sind endgültig, sofern nicht das Gesetz im Einzelnen anders bestimmt.

Die vorstehenden Bestimmungen finden auf die nach Maßgabe der Gesetze von dem Landrathe unter Zustimmung des Kreisausschusses, von dem Regierungspräsidenten unter Zustimmung des Bezirksausschusses, von dem Oberpräsidenten unter Zustimmung des Provinzialraths gefaßten Beschlüsse entsprechende Anwendung.

¹¹⁸ § 132 niemieckiego kodeksu karnego z 15 maja 1871 r., R.A. Leżański: *Kodeks karny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej*. Poznań 1930:

§ 132. Kto bez upoważnienia zajmuje się wykonywaniem urzędu publicznego lub podejmuje czynność, którą wolno podjąć tylko na mocy urzędu publicznego, ulega karze więzienia do roku albo grzywnie do trzystu złotych.

Pruski kodeks karny 1851 r. wprowadzony został po pewnych modyfikacjach w 1870 r. na obszar Związku Północno-Niemieckiego, a w 1871 r. jego moc rozciągnięto na całą Rzeszę. (E. Klein: *Powszechna historia państwa i prawa*. Wrocław 2003, s. 664).

W porównaniu z kodeksem pruskim z 1851 r. cechowała go pewna liberalizacja przepisów. Znalazło to wyraz zwłaszcza w złagodzeniu karalności przestępstw przeciwko państwu, ograniczeniu stosowania kary śmierci czy też wprowadzeniu nowych zasad wykonywania kary pozbawienia wolności (maksymalny wymiar do 15 lat, warunkowe zwolnienie po odbyciu $\frac{3}{4}$ kary itp.). T. Maciejewski: *Historia powszechna ustroju i prawa*. Warszawa 2007, s. 718—719.

Kodeks karny ogólnoniemiecki z 1871 r. [...] wzorował się na ogół na kodeksie karnym z 1851 r., ale zmierzał w kilku ważnych punktach w kierunku pewnej liberalizacji przepisów karnych. W porównaniu z kodeksem pruskim z 1851 r. ograniczeniu i złagodzeniu uległa karalność przestępstw przeciwko państwu. Kodeks ograniczył karę śmierci, maksymalną wysokość kary pozbawienia wolności skrócił z lat 20 (w k.k. z 1851 r.) do lat 15, przewidywał warunkowe zwolnienie po odbyciu $\frac{3}{4}$ kary pozbawienia wolności. K. Sójka-Zielińska: *Historia prawa*. Warszawa 2015, s. 269—270.

¹¹⁹ Sformułowanie błędne. Winno być: § 132.

p. starosta Szaliński skierował pismo do Rady Gminnej z poleceniem wypłaty skreślonych uchwałą jej poborów dla p. Rybarza. Rada Gminna temu zarządzeniu sprzeciwiła się. Pomimo to dał sobie p. Rybarz pobory wypłacić, wmawiając w drugiego ławnika, że on jest kompetentny do podpisu asygnacji.

Wobec tego niesłychanego bezprawnego stanu zapytują niżej podpisani: co zamierza Pan Wojewoda poczynić, ażeby przywrócić stan prawny w administrowaniu gminą Łagiewniki i pociągnąć do odpowiedzialności p. starostę Szalińskiego¹²⁰.

15a

Odpowiedź wojewody śląskiego na interpelację Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R.
dot. bezprawnego urzędowania komisarycznego Naczelnika Gminy Pana Rybarza
w Łagiewnikach powiat świętochłowski
(24 lutego 1932)

Na interpelację Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej w sprawie urzędowania komisarycznego naczelnika gminy p. Rybarza w Łagiewnikach, powiat świętochłowski, wniesioną na posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 26 stycznia br., a zakomunikowaną mi w dniu 30 stycznia br. pismem Pana Marszałka z dnia 28 stycznia rb. L. dz. 143/32 mam zaszczyt oświadczyć, co następuje:

W odpowiedzi na interpelację Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin¹²¹, przesłanej do rąk Pana Marszałka pismem moim z dnia 28 kwietnia 1931 r. L. Pr. 646/1, miałem sposobność przedstawić moje zapatrywanie prawne w sprawie ustanawiania komisarycznych członków zarządu gminnego w gminach wiejskich górnośląskiej części Wojew. Śląskiego.

W piśmie tym uzasadniłem szczegółowo prawo władz nadzorczych nad samorządem gmin wiejskich do ustanawiania według swego wyboru i uznania komisarycznych naczelników gmin w przypadkach, wymagających zastosowania środków państwowego nadzoru, przewidzianych w obowiązujących ustawach.

Pogląd prawny, wyrażony w wspomnianej wyżej odpowiedzi na interpelację, podtrzymuję w całej jego treści i stwierdzam, że ustanowienie komisarycznego naczelnika gminy w Łagiewnikach miało i ma swe uzasadnienie w wykładni obowiązujących przepisów ustawy gminnej. W konsekwencji tego zapatrywania

¹²⁰ APK, Sejm Śląski 926, s. 43; spraw. sten. z 17. pos. III Sejmu Śląskiego, 26 stycznia 1932 r., łam 86; Sejm Śląski 930, s. 2—3, 8; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 3—4; UWŚl. 233, s. 221—224, 226—227.

¹²¹ Zob. interpelację z 30 marca 1931 r. w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin, wniesioną przez Zespół Posłów ChD i NPR na 7. posiedzeniu plenarnym III Sejmu Śląskiego, zamieszczoną pod numerem 2. interpelacji wniesionych w Sejmie Śląskim III kadencji.

uwazam, że zarządzenie Starosty w Świętochłowicach wydane na skutek przedstawionych w interpelacji uchwał Rady Gminnej w Łagiewnikach, tudzież na skutek pisma ławnika p. Knury, do przewodniczącego Wydziału Powiatowego w Świętochłowicach, o którym to piśmie również interpelacja wspomina, było wydane w celu zabezpieczenia autorytetu prawnych zarządzeń władz i jest uzasadnione w przepisach obowiązującego prawa.

W tym stanie rzeczy nie znajduję podstawy do wydania jakichkolwiek zarządzeń w związku z postępowaniem Starosty w Świętochłowicach, przedstawionym w interpelacji.

Przy tej sposobności zaznaczam, że w interesie uporządkowania gospodarki i administracji gminy Łagiewniki, która przez nieumiejętną i rozrzućną gospodarkę poprzedniego zarządu gminnego popadła w krytyczne finansowe położenie, uważam za niezbędne utrzymanie nadal istniejącego zarządu komisarycznego na tak długo, jak długo istnieć będą warunki, które w swoim czasie uzasadniały ustanowienie zarządu komisarycznego. Ustanowienie komisarycznego naczelnika gminy pozostaje w związku z postępowaniem dyscyplinarnym przeciwko zawieszonemu w czynnościach naczelnikowi gminy z wyboru, zakończonym dopiero w I-szej instancji, tudzież w związku z koniecznością uporządkowania finansów gminy, poważnie nadwyrężonych poprzednią gospodarką¹²².

15b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację w sprawie urzędowania komisarycznego naczelnika gminy w Łagiewnikach
(24 marca 1932)

Merytoryczną dyskusję nad odpowiedzią poprzedziło wystąpienie posła Pawła Broncl'a (ChD), uzasadniającego wniosek o przeprowadzenie dyskusji. Zdaniem mówcy, przeprowadzenie dyskusji uzasadnia fakt:

[...] że nie zastosowano się do uchwały Sejmu z dnia 30. września ub. r. i dalej urzęduje komisaryczny naczelnik gminy w Łagiewnikach. To jest niedopuszczalne, by nie uwzględniono uchwały Sejmu, który wyraził zdanie, że tylko pierwszy ławnik może zastępować naczelnika gminy¹²³.

¹²² Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 282/1, z 24 lutego 1932 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 245—246; Sejm Śląski 930, s. 4—5, 8—9; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 4—5.

¹²³ APK, Sejm Śląski 930, s. 9; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 6.

Zacytowane zdanie posła Broncl'a nawiązuje do dyskusji nad odpowiedzią wojewody na interpelację, wniesioną 30 marca 1931 r. przez Zespół Posłów ChD i NPR, w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin. (Por. interpelację nr 2). Stanowisko, jakie zajęł wówczas,

Wniosek posła Broncela uzyskał wystarczające poparcie: za przeprowadzeniem dyskusji głosowało 15 posłów, przeciwko 14 — posłów¹²⁴.

W dyskusji wzięło udział 3 posłów, tj. 2 posłów opozycji: Paweł Broncel (ChD) i Zygmunt Glücksmann (DSAP) oraz Bartłomiej Płonka (NChZP).

Nawiązujący do uchwały Sejmu Śląskiego z 30 września 1931 roku, nieprzyjmującej do wiadomości odpowiedzi wojewody na interpelację w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin, poseł Broncel przytaczał przepisy ordynacji o ustroju gmin wiejskich z 3 lipca 1891 roku. Przepisy te, a w szczególności §§ 74 i 139 ordynacji, nie dopuszczają możliwości mianowania komisarycznych naczelników gmin. Dlatego mianowanie w 15 gminach komisarycznych naczelników jest kwestią polityczną:

*Jeżeli 10 i 5-ciu naczelników gmin zwolniono [...] to jest to jaskrawym dowodem, że tylko polityczne motywy wchodziły w rachubę*¹²⁵.

Mówca przypomniał, iż zdaniem wojewody:

*[...] mianowanie p. Rybarza komisarycznym naczelnikiem gminy w Łagiewnikach nastąpiło zgodnie z istniejącymi ustawami, a bliżej tych „istniejących ustaw” nie wyszczególnił, bo faktycznie nie istnieją one, dlatego wnoszę w imieniu mego Klubu i interpelantów o uchwalenie następującego wniosku: „Sejm nie przyjmuje do wiadomości oświadczenia p. Wojewody w sprawie interpelacji, dotyczącej urzędowania komisarycznego naczelnika gminy w Łagiewnikach i obstaje przy odwołaniu komisarycznego naczelnika z zajmowanego przez niego bezprawnie stanowiska”*¹²⁶.

Poseł Bartłomiej Płonka (NChZP), przedstawiciel obozu wojewody Grażyńskiego, opisywał fatalny stan gospodarki finansowej łagiewnickiej gminy za rządów poprzedniego naczelnika gminy (Markitona):

tj. 30 września 1931 r., Sejm Śląski, nie przyjmując do wiadomości odpowiedzi wojewody, poseł Broncel potraktował jako swego rodzaju prejudykat, wiążący także w sprawie komisarycznego naczelnika gminy w Łagiewnikach.

¹²⁴ APK, Sejm Śląski 930, s. 9; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 6.

Poparcie wniosku 15 głosami było wystarczające, gdyż regulamin dozwalał przeprowadzenie dyskusji nad odpowiedzią już przy poparciu 10 głosów. Tego typu regulacja prawna oznacza odejście od zasady podejmowania decyzji Sejmu na podstawie zasady większości (*per maiorem tatem*). Oznacza to w konkretnym przypadku, że gdyby nawet — przy obecności wszystkich 48 posłów — 10 posłów żądało dyskusji nad odpowiedzią na interpelację, a pozostałych 38 posłów było wnioskowi przeciwnych, to i tak dyskusja musiałaby się odbyć.

¹²⁵ APK, Sejm Śląski 930, s. 10; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 7.

¹²⁶ Ibidem, s. 11; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 10.

*[...] Te finanse zdołał p. naczelnik Rybarz tak uporządkować, że gmina Łagiewniki pomimo ciężkich i trudnych czasów gospodarczych, jest jedną z najlepszych gmin powiatu świętochłowickiego pod względem płatniczym*¹²⁷.

Tylko raz, pod koniec przemówienia, poseł nawiązał ogólnie do kwestii prawnych:

*[...] my uważamy, że Sejm Śląski nie ma ustawowego prawa do stwierdzania, czy zarządzenia władz administracyjnych są prawne i zgodne z ustawą. [...] Klub N.Ch.Z.P. podziela w zupełności stanowisko p. Wojewody dra Grażyńskiego, wypowiedziane właśnie w swej odpowiedzi. [...] Podzielamy stanowisko p. dra Grażyńskiego (Głos: Kapitulujemy!) i dlatego powstrzymamy się od głosowania nad wnioskiem interpelantów. (P. dr Korfanty: Nagniewał się chłop, będzie mu święconka smakowała!)*¹²⁸.

Poseł Glücksmann zauważył, że przedstawiciel śląskiej sanacji nie ustosunkował się do regulacji prawnych w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin:

*Natomiast to, co było zasadniczym w przemówieniu p. posła Broncla, a mianowicie ustawowa niedopuszczalność zarządów komisarycznych, nad tym wołał p. poseł Płonka przejść do porządku dziennego. [...] Ale chodzi o to, czy mają być komisarskie rządy czy też samorząd, a za każdym razem kiedy się tę kwestię rozpatruje, to oczywiście Panowie z prawicy rządy komisaryczne znajdują w najzupełniejszym porządku*¹²⁹.

Poseł DSAP podkreślił następnie, że wbrew twierdzeniu posła Płonki:

[...] dopóki mamy jeszcze tę konstytucję — chociaż przez Panów tak często operowaną, dopóki mamy swój regulamin, dopóty mamy prawo kwestionowania zarządzeń, jakie wydają władze wojewódzkie, czy to najwyższe, czy to im podlegające.

Dlatego też Klub Socjalistyczny w tej mierze nie ma żadnej wątpliwości, że nam prawo krytyki zarządzeń administracyjnych przysługuje.

¹²⁷ Ibidem, s. 13; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 13.

¹²⁸ Ibidem, s. 13—14; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 14—15.

Święconka — w głosie posła Korfantego — ma związek z faktem, że posiedzenie Sejmu Śląskiego odbyło się tuż przed świętami wielkanocnymi, przypadającymi na 27 i 28 marca 1932 r.

¹²⁹ Ibidem, s. 14; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 15.

[...] *Klub Socjalistyczny będzie głosował za wnioskiem, w którym się stwierdza, że Sejm nie przyjmuje do wiadomości odpowiedzi p. Wojewody*¹³⁰.

Na koniec jeszcze raz zabrał głos wnioskodawca Broncel. Zwracając się do posła Płonki, zapytał:

*Co Pan powiedział do meritum sprawy? Nic Pan nie powiedział, bo Pan do meritum sprawy nic powiedzieć nie może. (P. Płonka: To Pan tylko potrafi!). [...] Pan nie może zabierać głosu w zawiąłanych sprawach samorządowych, bo Pan pojęcia nie masz o tych „paragrafach”. Jeżeli Pan broni pewnych ludzi, to tylko dlatego, że Pan od nich dzisiaj zależy, jak sam wobec mnie twierdziłeś. Przemówienie p. posła Płonki stoi w sprzeczności z oświadczeniem jego wobec mnie, że Ślązacy powinni razem trzymać, bo ich zjedzą górole*¹³¹. *(Wesołość)*¹³².

W głosowaniu Sejm uchwalił większością głosów — w stosunku 20 do 15 — wniosek o nieprzyjęciu do wiadomości odpowiedzi wojewody na interpelację Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej w sprawie urzędowania komisarycznego naczelnika gminy w Łagiewnikach¹³³.

¹³⁰ Ibidem, s. 14—15; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 16—17.

¹³¹ Nazwa *górale*, właściwie i prawidłowo: *gorole*, jest określeniem nie-Ślązaka, bez względu na to, skąd pochodził. Rzeczownik ten, związany w okresie międzywojennym — wobec dużego bezrobocia — z obawą autochtonów, że ludność napływowa ograniczy ich możliwości znalezienia pracy, był wyrazem śląskiego separatyzmu. Negatywne skutki separatyzmu śląskiego starała się minimalizować Ustawa konstytucyjna z dnia 8 marca 1921 r. dotycząca uzupełnienia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.Ust. Nr 73, poz. 497). Dz.U.R.P. Nr 26, poz. 146.

Występujący i dziś na Śląsku termin *gorol/gorole* nie kojarzy się współcześnie z negatywnymi wobec nie-Ślązaków emocjami, będąc elementem identyfikacji regionalnej. Podobną funkcję pełni na Podhalu określenie *ceper*, a na Spiszu *niepilok*. Rzadziej występującym na dawnym Śląsku, a dziś już zupełnie nieznanym, terminem był rzeczownik *galileusz*, na określenie przybyłego do województwa śląskiego mieszkańca Galicji. Por. J. Ciągwa: *Pierwsza nowela ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 5 (13). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2012.

¹³² APK, Sejm Śląski 930, s. 15; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 17—18.

¹³³ Ibidem; spraw. sten. z 21. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 marca 1932 r., łam 18.

16

Interpelacja Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R.
w sprawie nieprzestrzegania przez Śląski Urząd Wojewódzki
przepisów art. 8 ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego
z dnia 22. marca 1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./
i art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922 r.¹³⁴
(24 lutego 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 9.
3. Personalia interpellantów: Paweł Kempka (ChD), Wojciech Korfanty (ChD), Paweł Karetta (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Bernard Kozak (ChD), Jan Grzonka (ChD), Bernard Krawczyk (ChD), Jan Brzeskot (ChD), Paweł Broncel (ChD).
4. Treść interpelacji:

Art. 8 ustawy z dnia 22.III.1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./¹³⁵ nie jest przestrzegany w stosunku do:

1/ Burmistrza m. Katowic Dra Adama KOCURA, posła na Sejm Śląski z ramienia N.Ch.Z.P.,

¹³⁴ Nagłówek interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L.dz. 301/32, z 25 lutego 1932 r., do wojewody śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 247). Oryginalny tytuł interpelacji jest o wiele bardziej rozbudowany: *INTERPELACJA. Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie nieprzestrzegania przez Śląski Urząd Wojewódzki przepisów art. 8 ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego z dnia 22.III.1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./, art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922 r. Ordynacja Wyborcza do Sejmu /Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 590 i Dz.U.R.P. Nr 81, poz. 723/ i art. 6 ustawy z dnia 19.X.1927 r. w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w Województwie Śląskim /Dz.U.Śl. Nr 22, poz. 40/ odnośnie do obowiązku władzy udzielenia pracownikom państwowym i samorządowym bezpłatnego urlopu, a nauczycielom urlopu płatnego w myśl postanowień wyżej podanych ustaw.* APK, UWŚl. 233, s. 248.

¹³⁵ Powoływanie się na art. 8 ustawy z dnia 22 marca 1929 r. jest błędem, gdyż ustawa z 22 marca 1929 r. w sprawie ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1930 r., Nr 12, poz. 87) składa się jedynie z 4 artykułów. Winno być: Art. 8 dekretu z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dz.P.P.P. Nr 18, poz. 46) w brzmieniu, ogłoszonym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 lipca 1922. (Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 528).

Art. 8 powołanego dopiero co rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych stanowił, co następuje:

Pracownicy państwowi i samorządowi z wyjątkiem Ministrów, Podsekretarzy Stanu i profesorów wyższych uczelni z chwilą wyboru na posła otrzymują na czas trwania kadencji sejmowej bezpłatny urlop.

Wojskowi w razie wyboru na posła zostają na czas trwania mandatu poselskiego przeniesieni w stan nieczynny ze zwolnieniem od wszelkiej zależności służbowej bez prawa noszenia munduru. Lata spędzone na wykonywaniu mandatu poselskiego liczą się do lat służby.

2/ *Burmistrza m. Mikołowa Jana KOJA, posła na Sejm Śląski z ramienia N.Ch.Z.P.*

Art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922 r. Ordynacja Wyborcza do Sejmu /Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 590 i Dz.U.R.P. Nr 81, poz. 723/¹³⁶ nie jest przestrzegany w stosunku do:

1/ *Naczelnika gminy Wielkie Hajduki Karola GRZESIKA, posła na Sejm RP. z ramienia B.B.W.R.,*

2/ *Naczelnika gminy Radzionków Jerzego Ziętka, posła na Sejm RP. z ramienia B.B.W.R.*

Art. 6 ustawy z dnia 19.X.1927 r. w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w Województwie Śląskim /Dz.U.Śl. Nr 22, poz. 40/¹³⁷ nie jest przestrzegany w stosunku do:

¹³⁶ Niezrozumiałe jest powoływanie się na przepisy ordynacji wyborczej do Sejmu z 28 lipca 1922 r., skoro art. 1 ustawy z dnia 22 marca 1929 r. w sprawie ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego (Dz.U.R.P. z 1930 r., Nr 12, poz. 87) stanowił wyraźnie:

Wybory do Sejmu Śląskiego będą przeprowadzone na podstawie przepisów dekretu z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego (Dz.P.P. Nr 18, poz. 46) w brzmieniu, ogłoszonym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 lipca 1922 r. (Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 528 z dnia 2 sierpnia 1922 r.), a opierającym się na rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1922 r. w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego ze zmianami, wyszczególnionymi w art. 2 niniejszej ustawy.

W istocie rzeczy chodziło o art. 7 dekretu z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego w brzmieniu ogłoszonym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 lipca 1922 r. (Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 528). Powołany przepis stanowił, co następuje:

Państwowi urzędnicy administracyjni wszelkich dykasterii oraz sędziowie i urzędnicy sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach wyborczych, w których pełnią swą służbę.

Przepis ten nie dotyczy urzędników państwowych i wojewódzkich oraz wojskowych tych władz, których kompetencja rozciąga się na całe Województwo.

Równie niezrozumiałe jest powoływanie się interpelantów na, bliżej zresztą nieokreślony, przepis ustawy z dnia 21 września 1922 r. o zmianie ustawy z dnia 28 lipca 1922 r.: Ordynacja wyborcza do Sejmu (Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 590) (Dz.U.R.P. Nr 81, poz. 723), a to dlatego, że wybory do II Sejmu Śląskiego regulowała ustawa z 22 marca 1929 r., odsyłająca do ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z 28 listopada 1918 r., przystosowanej do warunków śląskich rozporządzeniem MSW z 29 lipca 1922 r. (Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 528), nie zaś ustawa z 28 lipca 1922 r. i nowelizująca ją ustawa z 21 września 1922 r.

¹³⁷ Art. 1 ustawy z dnia 19 października 1927 r. w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w Województwie Śląskim (Dz.U.Śl. Nr 22, poz. 40) stanowił, co następuje:

W sprawie stosunków służbowych nauczycieli zajętych w szkołach utrzymywanych przez Skarb Śląski i związki komunalne na obszarze Województwa Śląskiego stosuje się ustawę z dnia 1 lipca 1926 r. (Dz.U.R.P. Nr 92, poz. 530 z 1926 r.), przy czym ze względu na stosunki w Województwie Śląskim, obowiązują następujące dodatkowe postanowienia.

Art. 6:

W art. 56 ust. 1. skreśla się słowo „bezpłatny”.

- 1/ Dyrektora Seminarium Męskiego w Tarnowskich Górach Jana SYSKI, posła na Sejm Śląski z ramienia N.Ch.Z.P.
- 2/ Dyrektora Szkoły Wydziałowej w Cieszynie Rudolfa HALFARA, posła na Sejm RP. z ramienia B.B.W.R.

Podpisani zapytują, czy Panu Wojewodzie jest znany wyżej podany stan i co zamierza uczynić Pan Wojewoda, aby były przestrzegane przepisy art. 16 Konstytucji RP. /Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267 z 1921 r.¹³⁸ i Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 443 z 1926 r.¹³⁹, artykuły 7 i 8 wyżej wymienionych ordynacji wyborczych i art. 6 ustawy z dnia 19.X.1927 r. w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w Województwie Śląskiem /Dz.U.Śl. Nr 22, poz. 40/¹⁴⁰.

16a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie nieprzestrzegania przez Śląski Urząd Wojewódzki przepisów art. 8 ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego z dnia 22.III.1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./ i art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922

Wszechstronna kwerenda źródeł nie doprowadziła do odnalezienia odpowiedzi na interpelację. Źródła potwierdzają jedynie, że podjęto wysiłki zmierzające do jej przygotowania. I tak, wojewoda śląski zwrócił się do dr. Jana Kantego Piątkaka, szefa Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów, z prośbą:

¹³⁸ Art. 16 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267) stanowił, co następuje:

Pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posła, otrzymują na czas trwania mandatu poselskiego urlop. Przepis ten nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Lata, spędzone na wykonaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

¹³⁹ Opublikowana w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 1926 r., Nr 78, poz. 443 ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy, powoływana przez interpelantów, nie ma żadnego związku z prawem wyborczym do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, a tym samym — z treścią interpelacji.

¹⁴⁰ APK, Sejm Śląski 927, s. 29—30; spraw. sten. z 18. pos. III Sejmu Śląskiego, 24 lutego 1932 r., łam 22—23; UWŚl. 233, s. 248—249, 250—251.

Chadecki organ prasowy tak określał treść interpelacji: *W końcu wicemarszałek Kędzior odczytał interpelację posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie nieprzestrzegania przepisów ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego. Ordynacja ta mówi, że urzędnik, który został wybrany posłem, winien otrzymać na czas kadencji Sejmu bezpłatny urlop. Natomiast posłowie sanacyjni dr. Kocur, p. Koj itd. mimo, że są posłami do Sejmu Śląskiego, sprawują swe funkcje urzędnicze. Interpelację odesłano miarodajnym władzom. „Polonia” z 25 lutego 1932, s. 5.*

[...] o nadesłanie [...] streszczenia dyskusji, jaka na temat interpretacji art. 7 ordynacji wyborczej do Sejmu R.P. toczyła się w Warszawie i zakomunikowania [...] stanowiska, jakie zajęli w tej sprawie przedstawiciele Rządu¹⁴¹.

Ponieważ odpowiedź nie nadchodziła, wojewoda powtórzył prośbę jeszcze raz, tj. 6 maja 1932 roku. I w tym piśmie prosił o udzielenie informacji:

[...] o stanowisku Rządu odnośnie do interpretacji przepisów art. 7 ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Prosił ponownie:

[...] o możliwie spieszne nadesłanie wyjaśnień.

Prośba o pośpiech była zasadna, gdyż jak stwierdził,

*dotychczas nie otrzymałem wspomnianych informacji, a termin udzielenia przeze mnie odpowiedzi Sejmowi Śląskiemu odpowiedzi na interpelację już minął*¹⁴².

Pozostawało jeszcze Biuro Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. W piśmie skierowanym 24 października 1932 roku do warszawskiego Biura Sejmu czytamy:

Zwracam się z następującą uprzejmą prośbą. W Sejmie Śląskim wniesiono interpelację w sprawie nieprzestrzegania art. 8 ordynacji wyborczej śląskiej, w myśl którego to przepisu pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posłów, otrzymują na czas trwania kadencji sejmowej bezpłatny urlop. Ponieważ przepis ten jest prawie identyczny z przepisem art. 7 ordynacji wyborczej do Sejmu R.P. — z tą różnicą, że w ordynacji śląskiej chodzi o czas trwania kadencji sejmowej, a w ordynacji R.P. o czas trwania mandatu poselskiego — proszę uprzejmie Pana Dyrektora o łaskawe nadesłanie mi stenogramów dyskusji, jaka na temat interpretacji art. 7 ordynacji wyborczej do Sejmu R.P. toczyła

¹⁴¹ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 473, z 9 marca 1932 r., do szefa Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów. APK, UWŚl. 233, s. 252—253.

¹⁴² Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 473/1, z 6 maja 1932 r., do dyrektora Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów. (Ibidem, s. 258). Nie da się racjonalnie wyjaśnić faktu, że Prezydium Rady Ministrów nie zareagowało na wyrażone w dwóch pismach (z 9 marca 1932 r. i z 6 maja 1932 r.) prośby wojewody, zwłaszcza że można przypuszczać, iż wojewoda znał dobrze adresata obu pism (świadczy o tym dość familiarna tytułatura: *Wielce Szanowny Panie Szeffie; do Pana Szefa Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów*).

*się w Warszawie, a w szczególności części charakteryzującej stanowi-
sko, jakie zajęli w tej sprawie przedstawiciele Rządu*¹⁴³.

W odpowiedzi na prośbę dyrektor Biura Sejmu RP przesłał wojewodzie śląskiemu — niedługo potem: *3 sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu Ustawodawczego, zawierające rozprawę nad ustawą o ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu*¹⁴⁴. Archiwalia śląskiego parlamentu nie zawierają ani przesłanych wojewodzie stenogramów, ani śladów ich wykorzystania w przygotowaniu odpowiedzi na interpelację. Jedno więc tylko da się powiedzieć na podstawie krótkiej korespondencji wojewody Michała Grażyńskiego z Biurem Prawnym Prezydium Rady Ministrów i z Biurem Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. To mianowicie, że nie będąc pewnym reakcji władz centralnych na sformułowaną samodzielnie odpowiedź na interpelację w sprawie prawa wyborczego, zdecydował się wpierw na wysondowanie poglądów swych przełożonych.

Przedstawione sondowanie opinii rządu dowodzi, że wojewoda śląski przyznawał milcząco, iż Sejm Śląski ma prawo interpelowania w sprawach dotyczących prawa wyborczego.

17

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie obowiązku stosowania przez Śląski Urząd Wojewódzki w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego, opłacanych ze Skarbu Śląskiego, ustawy emerytalnej funkcjonariuszów państwowych z dnia 28.VII.1921 r.

(Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466)

(1 marca 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5.
3. Personalia interpelantów: Czesław Chmielewski (ChD), Paweł Kempka (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Paweł Karetta (ChD), Franciszek Roguszczyk (NPR).
4. Treść interpelacji:

Na obszarze Województwa Śląskiego stosuje się bezprawnie przepisy ustawy z dnia 11. grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów pań-

¹⁴³ Pismo wojewody śląskiego, L. Pr. 473/2, z 24 października 1932 r., do dr. W. Dziadosza — dyrektora Biura Sejmu RP. APK, UWŚl. 233, s. 259.

¹⁴⁴ Pismo dyrektora Biura Sejmu RP, z 7 listopada 1932 r., do wojewody śląskiego. Ibidem, s. 261.

stwowych i zawodowych wojskowych¹⁴⁵ w brzmieniu ogłoszonym w rozporządzeniu Ministra Skarbu z dnia 25. marca 1931 r. /Dz.U.R.P. Nr 42, poz. 380 z 1931 r./¹⁴⁶.

Ustawa ta nie obowiązuje w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego opłacanych ze Skarbu Śląskiego, gdyż Sejm Śląski nie wyraził swej zgody na rozciągnięcie jej w stosunku do tych osób. Usiłowania, idące w kierunku udowodnienia, że art. 110 ustawy z dnia 11. grudnia 1923 r. /Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 46 z 1924 r./¹⁴⁷ rozciągnął tę ustawę także na obszar Województwa Śląskiego w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego opłacanych ze Skarbu Śląskiego, nie są trafne, gdyż przepis art. 110 wyżej podanej ustawy obowiązuje wprawdzie na obszarze Województwa Śląskiego, ale nie w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli opłacanych ze Skarbu Śląskiego, lecz w stosunku do funkcjonariuszów opłacanych ze Skarbu Państwa, jak np. sędziów i prokuratorów, wojska, urzędników sądowych, władz górniczych, celnych i innych.

W stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego obowiązuje ustawa emerytalna funkcjonariuszów państwowych z dnia 28.VII.1921 r. /Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466/¹⁴⁸, której moc obowiązująca została rozciągnięta na obszar Województwa Śląskiego na podstawie ustawy Sejmu Śląskiego z dnia 28.I.1924 r.¹⁴⁹ w przedmiocie tymczasowego uposażenia emerytalnego funkcjonariuszów wojewódzkich i związków komunalnych /Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 11 z 1924 r./¹⁵⁰.

¹⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 25 marca 1931 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych. Dz.U.R.P. Nr 42, poz. 380.

¹⁴⁶ § 1 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 25 marca 1931 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. Nr 42, poz. 380) stanowił, co następuje:

§ 1. Ogłasza się w załączniku do niniejszego rozporządzenia tekst ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z r. 1924 Nr 6, poz. 46) w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 kwietnia 1931 r. z uwzględnieniem zmian i uzupełnień wprowadzonych [...].

¹⁴⁷ Art. 110 ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z 1924 r, Nr 6, poz. 46.) stanowił, co następuje:

Art. 110. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 października 1923 r. i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy, wydane w przedmiotach, unormowanych tą ustawą.

¹⁴⁸ Ustawa Emerytalna funkcjonariuszów państwowych z dnia 28 lipca 1921 r. Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466.

¹⁴⁹ Błędna data dzienna. Winno być: 23 I 1924 r.

¹⁵⁰ Art. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie tymczasowego uposażenia emerytalnego funkcjonariuszów wojewódzkich i Związków Komunalnych (Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 11):

Wreszcie należy zwrócić uwagę na to, że ustawa z dnia 11.XII.1923 r. została ogłoszona dnia 19. stycznia 1924 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Nr 6, poz. 46, a więc na dziesięć dni przed uchwaleniem ustawy /Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 11 z 1924 r./ przez Sejm Śląski¹⁵¹. Odpada więc także zarzut, jakoby ustawa emerytalna z dnia 11. grudnia 1923 r. /Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 46 z 1924 r./ nie była ustawodawcy znaną, względnie, że ustawa ta jest ustawą późniejszą, albowiem wręcz przeciwnie ustawa śląska z dnia 28-go stycznia 1924 r. jest właśnie późniejszą, gdyż została uchwalona w 10 dni po ogłoszeniu ustawy z 11. grudnia 1923 r. /Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 46 z 1924 r./.

Wobec czego podpisani wnoszą:

- 1/ Czy Panu Wojewodzie Śląskiemu jest wiadomym, że w stosunku do funkcjonarjuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego opłacanych ze Skarbu Śląskiego obowiązuje ustawa emerytalna funkcjonarjuszów państwowych z dnia 28.VII.1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466) na podstawie uchwalonej przez Sejm Śląski ustawy z dnia 23.I.1924 r. (Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 11), a jeżeli tak, to dlaczego Śląski Urząd Wojewódzki nie stosuje wyżej wymienionej ustawy, lecz stosuje błędnie ustawę z dnia 11.XII.1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 46) w brzmieniu ogłoszonym rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 25.III.1931r. (Dz.U.R.P. Nr 42, poz. 380).*
- 2/ Co zamierza Pan Wojewoda uczynić, aby naprawić krzywdę, która została wyrządzona funkcjonarjuszom i nauczycielom Województwa Śląskiego opłacanym ze Skarbu Śląskiego przez okres bezprawnego i błędnego stosowania z winy Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego ustawy z dnia 11.XII.1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 46 z roku 1924)¹⁵².*

Art. 1. Aż do uchwalenia ustawy o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego stosuje się ustawę emerytalną funkcjonarjuszów państwowych z dnia 28. lipca 1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466) i rozporządzenie Rady Ministrów z 10. listopada 1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 93, poz. 686) do funkcjonarjuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego opłacanych ze Skarbu Śląskiego z uzupełnieniami niżej podanemi.

¹⁵¹ Art. 5 ustawy z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie tymczasowego uposażenia emerytalnego funkcjonarjuszów wojewódzkich i Związków Komunalnych (Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 11) stanowił:

Art. 5. Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem ogłoszenia [tj. od 1 lutego 1924 r. — J.C.] z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1923 r.

¹⁵² APK, Sejm Śląski 928, s. 17; spraw. sten. z 19. pos. III Sejmu Śląskiego, 1 marca 1932 r., łam 12; UWŚl. 233, s. 347—349.

17a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie obowiązku stosowania przez Śląski Urząd Wojewódzki
w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego,
opłacanych ze Skarbu Śląskiego, ustawy emerytalnej
funkcjonariuszów państwowych z dnia 28.VII. 1921 r.
/Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466/
(30 marca 1932)

Na udzieloną mi pismem z dnia 2 marca br. L. 332/32 interpelację Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie nagłówkiem objętej, mam zaszczyt oznajmić, że stosowanie na obszarze Wojew. Śląskiego ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych, w odniesieniu do funkcjonariuszów administracji ogólnej, szkolnej, skarbowej, Policji Województwa Śląskiego i nauczycieli, jest zgodne z obowiązującymi przepisami i orzecznictwem Najwyższego Trybunału Administracyjnego, a nadto dzieje się za zgodą Sejmu Śląskiego.

Na uzasadnienie przytaczam, co następuje:

- 1/ *Śląska ustawa z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie tymczasowego uposażenia funkcjonariuszów wojewódzkich i związków komunalnych, która na obszarze Województwa Śląskiego nadała moc obowiązującą państwowej ustawie emerytalnej z dnia 28 lipca 1921 r. /Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466/, została uchwaloną przez Sejm Śląski, na skutek inicjatywy ustawodawczej Śląskiej Rady Wojewódzkiej, wyrażonej uchwałą z dnia 11 grudnia 1923 r. /L. R.W. 889 z dnia 13.XII.1923 r./*

Śląska Rada Wojewódzka przedstawiając powyższy projekt Sejmowi Śląskiemu dołączyła doń uzasadnienie /Druk Nr 384/, które szczegółowo ujmuje motywy ustawy. W szczególności wniesienie projektu ustawy, uzasadnia Śląska Rada Wojewódzka tym, że

„w części górnośląskiej Województwa obowiązują ustawy emerytalne niemieckie wzgl. pruskie wedle stanu z 15 czerwca 1922.

Wobec zmienionych warunków ekonomicznych i wobec wprowadzenia marki polskiej na powyższy obszar wytworzyły się stosunki, uniemożliwiające stosowanie dawnych ustaw, a temsamem uregulowanie poborów emerytalnych, zaopatrzenia wdowiego i sierociego w wypadkach przeniesienia funkcjonariusza w stan spoczynku, wzgl. w wypadku śmierci funkcjonariusza.

Powstały również sporne kwestje, którą z dwóch obowiązujących ustaw należy stosować do funkcjonariusza, przybyłego do służby w górnośląskiej części Województwa z poza tego obszaru.

Aby usunąć wskazane wyżej braki, tudzież sporne kwestje i ujednolicić obowiązujące w obu częściach Województwa ustawodawstwo, a tem

samem uzgodnić je z ustawami obowiązującymi w całym Państwie, przedkłada się niniejszy projekt do uchwalenia.

Moc obowiązującą ustawy proponuje się wstecz od 1 stycznia 1923 r., a to z tych powodów, że od tego terminu powstały wypadki stosowania dotychczasowych ustaw.

Z powodu nieuregulowanego stanu prawnego w żadnym z zaistniałych wypadków nie przeprowadzono definitywnego wymiaru uposażenia emerytalnego, lecz tylko prowizoryczny, przy zastosowaniu polskiej ustawy emerytalnej. Przez przyjęcie zatem terminu 1 stycznia br. prowizoryczne wymiary staną się definitywnymi, opartymi o przepis ustawowy legalny”.

Z przytoczonego wyżej uzasadnienia wynika, że projekt ustawy miał na oku cel doraźny, a mianowicie uporządkowanie stosunków prawnych w zakresie wymiaru uposażeń emerytalnych, zaopatrzenia wdowiego i sierociego, a równocześnie zmierzał do ujednolicenia i uzgodnienia postanowień emerytalnych w Województwie Śląskiem z postanowieniami obowiązującymi w reszcie Polski, rozciągając na obszar Województwa Śląskiego, przepisy obowiązującej podówczas w reszcie Rzeczypospolitej ustawy emerytalnej z dnia 28 lipca 1921 r.

Jak wynika ze sprawozdania stenograficznego z 74 posiedzenia Sejmu Śląskiego, tak Komisja Budżetowa, jak i Sejm podzieliły w zupełności motywy Śląskiej Rady Wojewódzkiej.

Należy tu jeszcze podkreślić, że w czasie uchwalania powyższego projektu przez Śląską Radę Wojewódzką, nowa, państwowa ustawa emerytalna z 11 grudnia 1923 r., nie była jeszcze ogłoszoną i mogła być nieznaną ówczesnym członkom Komisji Budżetowej Sejmu Śląskiego co byłoby zrozumiałe zwłaszcza, że chodzi o okres początkowy i organizacyjny. Okoliczność, że sprawozdanie stenograficzne z 74 posiedzenia Sejmu Śląskiego, nie zawiera żadnej wzmianki o państwowej ustawie emerytalnej z 11 grudnia 1923 r., usprawiedliwia w całej pełni powyższe przypuszczenie.

- 2/ Jak wyżej zaznaczono prawie równocześnie, bo z różnicą kilku dni, została ogłoszoną ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonarjuszów państwowych z dnia 11 grudnia 1923 r. w Nr. 6 Dziennika Ustaw R.P. z 1924 r., który to dziennik ukazał się dnia 19 stycznia 1924 r. Ustawa powyższa weszła w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej w myśl wyraźnych przepisów art. 110.

Konsekwencją wejścia w życie postanowień nowej ustawy emerytalnej był fakt, — dający się stwierdzić na podstawie aktów wymiarów emerytalnych, — że przepisy śląskiej ustawy emerytalnej z 23 stycznia 1923 r. znalazły zastosowanie tylko do funkcjonarjuszów śląskich i funkcjonarjuszów związków komunalnych; natomiast w odniesieniu do urzędników podległych ustawie o państwowej służbie cywilnej i nauczycieli, zastosowano od razu

ustawę państwową z 11 grudnia 1923 r. W szczególności dekretem z 24 lipca 1924 r. L. Prez. 437/2 przyznano b. Wojewodzie Śląskiemu Schultisowi, zaopatrzenie emerytalne na podstawie art. 17 i 18 państwowej ustawy emerytalnej z 11 grudnia 1923 r. Analogicznie znalazła zastosowanie nowa państwowa ustawa emerytalna do funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego, jak np. w wypadku wymiaru uposażenia emerytalnego wdowie po funkcjonariuszu policyjnym Michale Łapawie, Juliannie Łapawinie, dekretem z dnia 9 lipca 1924 r. L. 9690/24, wdowie po funkcjonariuszu policyjnym Przeczku Bernardzie, Gabrieli Przeczkowej, dekretem z dnia 1 lipca 1924 r. L. 9648/26, wdowie po funkcjonariuszu policyjnym Kandziorze Piotrze, Marii Kandziorowej, za zgodą Ministerstwa Skarbu i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych itd.

Wreszcie znalazła zastosowanie państwowa ustawa emerytalna i do nauczycieli. Tak np. nauczycielowi Leonowi Rzeszowskiemu, dekretem Wydziału Oświecenia Publicznego z dnia 21 października 1924 r. L. O.P. 23386 wymierzono uposażenie emerytalne na podstawie art. 29¹⁵³ tejże ustawy itd.

Cytowane wyżej przykłady świadczą o jednolitej praktyce Urzędu Wojewódzkiego stosowania państwowej ustawy emerytalnej po wejściu jej w życie w odniesieniu do tej kategorii funkcjonariuszów, których należy uważać za państwowych, w przeciwstawieniu do urzędników śląskich i urzędników związków komunalnych, do której to kategorii — jak wyżej podniesiono — znalazła zastosowanie śląska ustawa emerytalna z dnia 23 stycznia 1924 r. Dla przykładu przytaczam przyznanie pensji wdowie Joannie Oczadłowej po śp. mężu, funkcjonariuszu Zakładu dla umysłowo chorych w Rybniku, dekre-

¹⁵³ Art. 29. ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych. (Dz.U.R.P. z 1924 r, Nr 6, poz. 46) stanowił, co następuje:

Art. 29. Władza może funkcjonariusza państwowego przenieść w stan spoczynku bez jego prośby;

- a) gdy funkcjonariusz państwowy z powodu choroby nie pełnił służby dłużej niż na to zezwalają ustawy o państwowej służbie cywilnej; za przerwy w tych czasokresach uważane będą tylko te czasokresy czynnej służby, które wynoszą co najmniej połowę czasu, spędzonego poprzednio poza służbą wskutek choroby lub na urlopie dla poratowania zdrowia;
- b) gdy z powodów, podanych w punkcie a) art. 28, jest trwale niezdolny do prawidłowego pełnienia służby;
- c) gdy przekroczył sześćdziesiąt lat życia i uzyskał prawo do pełnego uposażenia emerytalnego;
- d) jeżeli funkcjonariusz państwowy w ciągu pół roku od chwili przeniesienia go w stan nieczynny nie został powołany do służby czynnej.

Przepis punktu c) nie ma zastosowania do sędziów, prokuratorów, profesorów szkół akademickich, jakoteż do członków kolegium Najwyższej Izby Kontroli, prezesów i wiceprezesów izb okręgowych i członków kolegiów tychże izb, do których stosuje się szczególne przepisy.

tem z dnia 26 listopada 1924 r. L. Sm. 5926/17 na podstawie śląskiej ustawy emerytalnej; co więcej, wymiar powyższy został następnie zmieniony i dostosowany do postanowień śląskiej ustawy z dnia 20 kwietnia 1926 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów śląskich /Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 19¹⁵⁴/, dekretem z dnia 15 lipca 1927 r. L. Sm. 2171/22 z ważnością od 1 stycznia 1925 r.

Przykłady powyższe, obok potwierdzenia naprowadzonego wyżej argumentu, iż emerytalna ustawa śląska z 1924 r. znalazła zastosowanie tylko do funkcjonariuszów śląskich, dowodzą w wypadku Oczadłowej, że postanowienia nowej ustawy emerytalnej śląskiej z dnia 20 kwietnia 1926 r.¹⁵⁵ /łącznie z ustawą z dnia 5 maja 1925 r.¹⁵⁶. Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 23¹⁵⁷/, uchyliły moc obowiązującą wspomnianej śląskiej ustawy emerytalnej z 23 stycznia 1924 r.

3/ Ustawą śląską z dnia 29 grudnia 1925 r. „w sprawie zastosowania postanowień ustawy o środkach zapewnienia równowagi budżetowej, dotyczących zmian niektórych przepisów w wymiarze uposażeń i zaopatrzeń emerytalnych dla funkcjonariuszów Województwa Śląskiego, tudzież funkcjonariuszów komunalnych w Województwie Śląskim” /Dz.U.Śl. Nr 19, poz. 47/ zastosował Sejm Śląski na obszarze Województwa Śląskiego analogiczne postanowienia ustawy państwowej z dnia 22 grudnia 1925 r. /Dz.U.R.P. Nr 129, poz. 918/ o środkach zapewnienia równowagi budżetowej /zawarte w art. 1 — 10 rozdz. I¹⁵⁸/.

Otóż podkreślić należy, że rozdział I w art. 1 i 2¹⁵⁹ powołanej ustawy państwowej mówi o zmniejszeniu zaopatrzenia emerytalnego, wynikającego z pań-

¹⁵⁴ Ustawa z dnia 20 kwietnia 1926 roku o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów śląskich. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 19.

¹⁵⁵ Art. 75 ustawy z dnia 20 kwietnia 1926 roku o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów śląskich (Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 19):

Art. 75. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1. stycznia 1925 r. Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy, tracą moc obowiązującą dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy, wydane w przedmiotach unormowanych tą ustawą.

¹⁵⁶ Winno być: 5 maja 1926 r.

¹⁵⁷ Ustawa z dnia 5 maja 1926 roku zawierająca niektóre zmiany ustawy o ustanawianiu i zaopatrzeniu urzędników komunalnych z dnia 31. lipca 1899 r. (Zb. u. pr. str. 141). Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 23:

Art. 2. Postanowienia art. 4. ustawy z dnia 23. stycznia 1924 r. w przedmiocie uposażenia emerytalnego funkcjonariuszów wojewódzkich i związków komunalnych (Dz.U.Śl. Nr 3 ex 1924, poz. 11) tracą moc obowiązującą w odniesieniu do urzędników, objętych niniejszą ustawą.

¹⁵⁸ Art. 1—10 ustawy z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej (Dz.U.R.P. Nr 129, poz. 918) zawarte były w rozdziale I zatytułowanym: „O zmianach niektórych przepisów o wymiarze uposażeń i zaopatrzeń emerytalnych”.

¹⁵⁹ Ustawa z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej. Dz.U.R.P. Nr 129, poz. 918:

stwowej ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. Z przebiegu dyskusji, jaka miała miejsce na posiedzeniu Sejmu śląskiego w dniu 29 grudnia 1925 r. /sprawozdanie stenograficzne z 129 posiedzenia/ wynika, że Sejm Śląski uważał już wtedy stosowanie na obszarze Województwa Śląskiego przepisów państwowej ustawy emerytalnej za prawidłowe, gdyż nie podniósł żadnego zastrzeżenia co do jej rzekomego konfliktu z śląską ustawą emerytalną z 23 stycznia 1924 r. i nie wprowadził też żadnych zmian do powołanej wyżej ustawy sanacyjnej, o ile chodziło o postanowienia dotyczące zaopatrzenia emerytalnego.

- 4/ Jeszcze wyraźniej zaznaczyło się stanowisko Sejmu śląskiego przy dyskusji nad wniesionym przez Śląską Radę Wojewódzką /pismem z dnia 2 lipca 1925 r. L. R.W. 408/ projektem ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów śląskich /Druk 652/. Jak wynika ze sprawozdania stenograficznego z 130 posiedzenia Sejmu śląskiego, odbytego w dniu 20 stycznia 1926 r., sprawozdawca połączonych Komisji Prawniczej i Socjalnej p. poseł Kędzior, wnosząc o przyjęcie projektu ustawy, przyłączył się do zdania Śląskiej Rady Wojewódzkiej /z której inicjatywy wniesiono wspomniany projekt ustawy/, że rozciągnięta ustawą śląską z dnia 23 stycznia 1924 r. na obszar Województwa Śląskiego, państwowa ustawa z dnia 28 lipca 1921 r. odnośnie do funkcjonariuszów państwowych straciła moc obowiązującą, wskutek wejścia ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r.

„Tę ostatnią ustawę stosuje się w Województwie Śląskim do wszystkich urzędników z wyjątkiem tych, którzy bezsprzecznie nie są funkcjonariuszami państwowymi, jak i funkcjonariuszów wszystkich zakładów wojewódzkich i Sejmu Śląskiego”¹⁶⁰.

Z dalszej dyskusji, prowadzonej na 133 posiedzeniu Sejmu Śląskiego wynika, że również Komisja Budżetowa Sejmu Śląskiego nie podnosiła żadnych zastrzeżeń co do stanowiska, zajętego przez Śląską Radę Wojewódzką w uzasadnieniu projektu ustawy, jak i stanowiska P. Posła sprawozdawcy. Okoliczność ta zasługuje na tym większą uwagę, że Śląska Rada Wojewódzka,

I. O zmianach niektórych przepisów o wymiarze uposażeń i zaopatrzeń emerytalnych.

Art. 1. [...] świadczenia Skarbu Państwa, wynikające z ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz.U.R.P. z roku 1924 Nr 6, poz. 46) [...] będą obliczane według zasad, obowiązujących w dniu 1 grudnia 1925 r. przy zastosowaniu zmian, wprowadzonych dalszemi postanowieniami niniejszej ustawy.

Art. 2. Z obliczonych, w sposób, przepisany art. 1, świadczeń Skarbu Państwa ulegają procentowemu zmniejszeniu następujące świadczenia:

a) zaopatrzenia emerytalne oraz zaopatrzenia wdów i sierot (ustawa z dnia 11 grudnia 1923 r. Dz.U.R.P. z r. 1924 Nr 6, poz. 46) o 4% [...].

Zmniejszenia powyższe obowiązują na czas od 1 stycznia do 31 marca 1926 r. włącznie.

¹⁶⁰ APK, Sejm Śląski 664; spraw. sten. ze 130. pos. I Sejmu Śląskiego, 20 stycznia 1926 r., łam 18.

w powołanym już wyżej uzasadnieniu wyraźnie podkreśla, iż „projekt stwarza pojęcie funkcjonariusza śląskiego specjalnie dlatego, żeby pod ustawę tą podciągnąć wszystkie kategorie tych osób, które są lub będą czynne w służbie Województwa śląskiego, jako związku samorządowego i wyodrębnione zostaną od urzędników państwowych”¹⁶¹.

- 5/ Identyczne stanowisko co do mocy obowiązującej państwowej ustawy emerytalnej z 1923 r. zajął Sejm Śląski w dyskusji nad wniesionym przez Śląską Radę Wojewódzką projektem ustawy, zmieniającej niektóre postanowienia o ustanawianiu i zaopatrzeniu urzędników komunalnych, przy piśmie z dnia 2 lipca 1925 r. L.R.W. 408 /Druk 653/. W uzasadnieniu Śląskiej Rady Wojewódzkiej podniesiono, że ustawę emerytalną śląską z 23 stycznia 1924 r. stosuje się do urzędników związków komunalnych¹⁶². Stanowisko Śląskiej Rady Wojewódzkiej znalazło potwierdzenie również w przebiegu dyskusji na 136 posiedzeniu Sejmu Śląskiego w dniu 20 kwietnia 1926 r., skoro nie podniesiono tu żadnych zastrzeżeń na temat rzekomego konfliktu pomiędzy państwową ustawą emerytalną a śląską¹⁶³.

Stanowisko, zajęte przez PP. Sprawozdawców, Komisje i Sejm Śląski na 130, 133 i 136 posiedzeniu w czasie debat nad obu projektami ustaw /Druk Nr 652 i 653/ posiada znaczenie decydujące dla sprawy, objętej interpelacją Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. Zamierzano bowiem podówczas uregulować prawa emerytalne wszystkich urzędników śląskich w przeciwieństwie do urzędników państwowych, ponadto uchylono moc obowiązującą poprzedniej śląskiej ustawy emerytalnej z 23 stycznia 1924 r., regulowano całość spraw emerytalnych i nie dla doraźnych celów /ulegalizowanie prowizorycznych wymiarów itp./, ale zasadniczo. Skoro więc nie podniesiono wówczas żadnych wątpliwości co do możliwego konfliktu pomiędzy śląską, a państwową ustawą emerytalną z 1923 r., a przeciwnie uznano i stwierdzono rozgraniczenie ich zakresu zastosowania i mocy obowiązującej, należało już w roku 1926 uznać kwestię mocy obowiązującej przepisów emerytalnych ustawy śląskiej z 23 stycznia 1924 r. za definitywnie załatwioną.

- 6/ Wprawdzie Sejm Śląski ustawą skarbową z dnia 2 sierpnia 1928 r. /Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 33/ uchwalił, aby emerytury i zaopatrzenia funkcjonariuszów wojewódzkich były opłacane przez Skarb Wojewódzki, a nie ze Skarbu Państwa¹⁶⁴,

¹⁶¹ APK, Sejm Śląski 727; druk nr 652.

¹⁶² Ibidem; druk nr 653.

¹⁶³ APK, Sejm Śląski 670; spraw. sten. ze 136. pos. I Sejmu Śląskiego, 20 kwietnia 1926 r., łam 24.

¹⁶⁴ Art. 5 ust. 3 Ustawy Skarbowej z dnia 2 sierpnia 1928 r. w sprawie dodatkowych kredytów na okres budżetowy 1928/1929 r. (Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 33):

Art. 5. [...]

Od 1925 r. większą część emerytur i zaopatrzenia funkcjonariuszów wojewódzkich opłaca Skarb Rzeczypospolitej. Sejm Śląski zgodził się wówczas na to ze względu

/przy czym przez funkcjonariuszów wojewódzkich zdaniem Sejmu należy rozumieć wszystkich urzędników, którzy otrzymali uposażenie ze Skarbu Śląskiego itd./, to jednak wobec braku przepisów wykonawczych do postanowień art. 34¹⁶⁵ statutu organicznego, mającego ustalić charakter, prawa i obowiązki urzędnika śląskiego, przepis powyższy zawarty tylko w ustawie skarbowej nie pociągnął za sobą dalszych skutków prawnych, poza okolicznością, że Skarb Śląski przejął na siebie ciężar ponoszony dotąd przez Skarb Państwa.

7/ *W końcu należy dodać, że stanowisko Urzędu Wojewódzkiego jak i Sejmu Śląskiego w sprawie zakresu i mocy obowiązującej państwowej ustawy emerytalnej z 11 grudnia 1923 r. znalazły potwierdzenie w orzecznictwie Najwyższego Trybunału Administracyjnego.*

Przykładowo przytaczam dwa przypadki: Dr. Reginka /L. Rej. 1649/29 i b. Starosty tarnogórskiego Żuławskiego L. Rej. 4532/29/. W obu wypadkach Najwyższy Trybunał Administracyjny zajął stanowisko, że ustawa państwowa o zaopatrzeniu emerytalnym z dnia 11 grudnia 1923 r. obowiązuje na obszarze Województwa Śląskiego odnośnie do urzędników państwowych, za których uważa się tak urzędników administracji ogólnej /Żuławskiego/, podlegających przepisom ustawy o państwowej służbie cywilnej, jak i nauczycieli /Dr. Reginka/, podlegających ustawie z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu ustawy śląskiej z dnia 19 października 1927 r. /Dz.U.Śl. Nr 21¹⁶⁶ poz. 40/¹⁶⁷.

na trudne warunki finansowe Skarbu Wojewódzkiego. Ponieważ przyczyna ta przestała istnieć, przeto Sejm Śląski, podwyższając pozycję dział 4. Emerytury i zaopatrzenia §1. do 1.540.000 zł., uchwalił, by emerytury i zaopatrzenia funkcjonariuszów wojewódzkich w pełni były opłacane przez Skarb Wojewódzki, a nie ze Skarbu Państwa. Przez funkcjonariuszów wojewódzkich należy rozumieć wszystkich urzędników, którzy otrzymali uposażenie ze Skarbu Śląskiego, oraz tych emerytów, którzy pod rządami zaborców mieli charakter urzędników krajowych lub też na mocy Statutu Organicznego Województwa Śląskiego nabyli charakter urzędników wojewódzkich.

¹⁶⁵ Błędne oznaczenia artykułu statutu organicznego. Winno być: *art. 43 statutu organicznego*.

Art. 43. Wykonanie niniejszej ustawy należy do Prezydenta Ministrów.

¹⁶⁶ Błąd w oznaczeniu sygnatury Dziennika Ustaw Śląskich. Winno być: *Nr 22*.

¹⁶⁷ O stosowaniu do nauczycieli śląskich ustawy Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej stanowił art. 1 ustawy Sejmu Śląskiego z dnia 19 października 1927 r. w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w Województwie Śląskim (Dz.U.Śl. Nr 22, poz. 40):

W sprawie stosunków służbowych nauczycieli zajętych w szkołach utrzymywanych przez Skarb Śląski i związki komunalne na obszarze Województwa Śląskiego stosuje się ustawę z dnia 1 lipca 1926 r. (Dz.U.R.P. Nr 92, poz. 530 z 1926 r.), przyczem ze względu na stosunki w Województwie Śląskiem, obowiązują następujące dodatkowe postanowienia.

Dodatkowe postanowienia określała ustawa w art. 2—7.

*W konsekwencji stwierdzam, że państwowa ustawa emerytalna z dnia 11 grudnia 1923 r. jest stosowaną przez podległy mi Urząd zgodnie z prawem, wobec czego nie zachodzi potrzeba wydawania zarządzeń, żądanych przez PP. Interpelantów*¹⁶⁸.

18

Interpelacja Klubów Ch.D. i N.P.R. w sprawie zlikwidowania,
względnie przeniesienia Szkoły Górniczej w Tarnowskich Górach
(22 marca 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

Marszałek: Interpelacja ta między innymi mówi: „Zważywszy, że: 1) Szkoła Górnicza tradycją przeszło 120-o letnią związana jest ze Śląskiem i z miastem Tarn. Góry, 2) że przeniesienie lub zlikwidowanie szkoły musiałoby spowodować odpłynięcie uczniów do pobliskich Pyskowic na Śląsku Opolskim, 3) że przeniesienie lub zlikwidowanie nie może być uzasadniane obecnym kryzysem gospodarczym, gdyż koszty utrzymania tej szkoły są minimalne i dzielą się na poszczególne kopalnie w kwotach nie przekraczających 5.000 zł. rocznie, przeniesienie lub zlikwidowanie należy uważać za niecelowe i szkodliwe dla interesów Śląska.

Wobec tego interpelanci zapytują: Co Panu Wojewodzie wiadomo jest o zamiarach zlikwidowania lub przeniesienia Szkoły Górniczej poza Województwo oraz co zamierza Pan Wojewoda uczynić, ażeby takie zamiary unicestwić”¹⁶⁹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

¹⁶⁸ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 522/1, z 30 marca 1932 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 416—425). Odpis interpelacji i odpowiedzi na interpelację wojewoda Grażyński przesłał — 30 marca 1932 r. — do Prezydium Rady Ministrów. Ibidem, s. 426.

¹⁶⁹ APK, Sejm Śląski 929, s. 275; spraw. sten. z 20. pos. III Sejmu Śląskiego, 22 marca 1932 r., łam 88.

19

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych do Pana Wojewody Śląskiego
w sprawie zasiłku dla bezrobotnych i najbiedniejszej ludności
(15 kwietnia 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 5¹⁷⁰.
3. Personalia interpelantów: Józef Machej (PPS), Władysław Wieczorek (NPR), Zygmunt Glücksmann (DSAP), Johann Kowoll (DSAP), Ignacy Sikora (NPR).
4. Treść interpelacji:

Fundusze przeznaczone na zasiłki dla bezrobotnych i najbiedniejszej ludności w budżecie Województwa Śląskiego na rok 1932/33 w stosunku do roku 1931/32 zostały znacznie zmniejszone przy równoczesnym wzroście nędzy wyrastającej na tle potęgującego się nieustannie bezrobocia w naszym Województwie.

Przewidywany przydział jednego miliona złotych miesięcznie z Państwowego Komitetu Pomocy dla Bezrobotnych staje się nierealny z powodu postanowionej likwidacji tegoż Komitetu.

Tymczasem dotknięta klęską kryzysu gospodarczego ludność wyczerpana z wszelakich zasobów znalazła się na granicy możliwości egzystencji.

Wobec tego, że Sejm Śląski względnie Komisja Budżetowo-Skarbowa Sejmu Śląskiego odrzuciła projekt ustawy o daninie kryzysowej na utworzenie funduszu opieki nad najbiedniejszą ludnością, a nie zachodzą żadne widoki, aby ludności tej dać pracę i możliwość zarobkowania, podpisani zapytują:

1) Czy Pan Wojewoda względnie Rząd opracowuje plan likwidacji bezrobocia?

*2) Jaki istnieje plan w sprawie zapewnienia minimum egzystencji licznym rzeszom bezrobotnych?*¹⁷¹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

¹⁷⁰ Spośród 5 posłów podpisanych pod interpelacją 3 interpelantów (Zygmunt Glücksmann, Johann Kowoll, Józef Machej) było członkami Klubu Posłów Socjalistycznych, a 2 enpeerowców (Ignacy Sikora, Władysław Wieczorek) — członkami Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.

¹⁷¹ APK, Sejm Śląski 931, s. 88; spraw. sten. z 22. pos. III Sejmu Śląskiego, 15 kwietnia 1932 r., łam 24. Konstanty Wolny, marszałek Sejmu Śląskiego, przesłał odpis interpelacji wojewodzie śląskiemu jako załącznik do pisma przewodniego z dnia 18 kwietnia 1932 roku. APK, Sejm Śląski 931, s. 89.

20

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego
w sprawie zmiany administracyjnego obszaru Województwa Śląskiego
(4 maja 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych, Klub Niemiecki
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpellantów: —
4. Treść interpelacji:

Marszałek: Panowie interpellanci wskazują na to, że się dużo mówi o tym, że rząd chce powiększyć obszar Województwa Śląskiego i że gazety krakowskie wypowiadają się ostro przeciwko tym zmianom, i dlatego interpellanci wnoszą, by Pan Wojewoda udzielił odpowiedzi na następujące pytania:

- „1. Czy p. Wojewoda prowadził rozmowy z Rządem Rzeczypospolitej na temat zmiany granic Województwa Śląskiego.
2. Czy Pan Wojewoda zwrócił Rządowi Rzeczypospolitej uwagę na moc obowiązującą art. 1.¹⁷² i art. 44.¹⁷³ statutu organicznego.
3. Czy Pan Wojewoda gotów jest bezzwłocznie Sejmowi Śląskiemu przedstawić przebieg swych rozmów z Rządem Rzeczypospolitej na temat rozszerzenia granic Województwa Śląskiego oraz przedstawić Sejmowi Śląskiemu swe stanowisko w tej kwestii”¹⁷⁴.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

¹⁷² Art. 1 ust. 1 statutu organicznego województwa śląskiego:

Województwo Śląskie będzie obejmowało wszystkie ziemie śląskie przyznane Polsce, czy to ze Śląska Cieszyńskiego, czy też na mocy art. 88 Traktatu Wersalskiego z Niemcami z 28 czerwca 1919 r. (Dz. Ustaw z 26 kwietnia 1920 r. Nr 35 poz. 200).

¹⁷³ Art. 44 statutu organicznego województwa śląskiego stanowił, co następuje:

Ustawa, zmieniająca niniejszą ustawę konstytucyjną, a ograniczająca prawa ustawodawstwa lub samorządu śląskiego (art. 1, 4 do 12, 13 do 33, 36 do 42 i 44), wymagać będzie zgody Sejmu Śląskiego.

Zamieszczenie art. 1 statutu, stanowiącego o granicach autonomicznego województwa, wśród artykułów, których zmiana, *ograniczająca prawa ustawodawstwa lub samorządu śląskiego*, wymagała zgody Sejmu Śląskiego, oznaczało stabilizację jego granic (w kształcie ustalonym w latach 1920—1922). Gwarancję niezmienności granic województwa śląskiego stanowiły dwa przepisy statutu, stanowiące, że zmiana ma nastąpić w formie ustawy konstytucyjnej (w pozostałych województwach w formie zwykłej ustawy); że zmiana granic wymaga zgody Sejmu Śląskiego.

¹⁷⁴ APK, Sejm Śląski 932, s. 47—48; spraw. sten. z 23. pos. III Sejmu Śląskiego, 4 maja 1932 r., łam 26—27.

21

Interpelacja Klubu Niemieckiego i Socjalistycznego
w sprawie niewłaściwego postępowania urzędników Straży Celnej,
oraz Policji Wojewódzkiej
(4 maja 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki; Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

Marszałek: Interpelanci skarżą się na to, że władze celne na granicy są zbyt ciekawe, jeszcze ciekawsze od urzędów skarbowych, przy czym trochę im pomaga policja i dlatego zapytują Pana Wojewodę, co zamierza uczynić, żeby w przyszłości ruch pograniczny odbywał się bez przeszkód¹⁷⁵.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

22

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie
nieogłoszenia i nieprzedkładania ustaw¹⁷⁶
(19 grudnia 1932)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
 2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
 3. Personalia interpelantów: —
 4. Treść interpelacji:
- I. *Dnia 23 listopada 1931 r. uchwalił Sejm Śląski ustawę o powiatowych związkach komunalnych oraz ordynację wyborczą do rad powiatowych i gminnych¹⁷⁷.*
 - II. *Dnia 19 czerwca 1931 r. powziął Sejm Śląski jednomyślną uchwałę, mocą której Rada Wojewódzka wezwana została, aby Sejmowi przedłożyła projekt*

¹⁷⁵ Ibidem, s. 48; spraw. sten. z 23. pos. III Sejmu Śląskiego, 4 maja 1932 r., łam 28.

¹⁷⁶ Nagłówek interpelacji sformułowany został na podstawie sprawozdania stenograficznego z 25 posiedzenia III Sejmu Śląskiego (część I) z dnia 19 grudnia 1932 r., łam 21.

¹⁷⁷ APK, Sejm Śląski 921; spraw. sten. z 12. pos. Sejmu Śląskiego, 23 listopada 1931 r., łam 20, 24.

*ustawy w przedmiocie wprowadzenia na cieszyńskiej części Województwa Śląskiego ubezpieczenia na starość i na wypadek inwalidztwa, a to najpóźniej do 1 grudnia 1931*¹⁷⁸.

Gdy do dnia 1 grudnia 1931 r. dotyczący projekt ustawy Sejmowi Śląskiemu nie został przedłożony, Klub Socjalistyczny dnia 14 stycznia 1932 interpelował Wojewodę w sprawie niedotrzymania wyżej wymienionego terminu. W odpowiedzi na tę interpelację p. Wojewoda oświadczył, że zachodzi konieczność zebrania materiałów, że jednak wkrótce praca ta ukończoną zostanie.

Dotąd jednakowoż, mimo upływu 1½ roku od powzięcia uchwały przez Sejm, mimo upływu 10 miesięcy od chwili, kiedy Wojewoda zapowiedział zakończenie prac przygotowawczych, dotyczący projekt ustawy przez Radę Wojewódzką nie został przedłożony.

*W tym stanie rzeczy zapytują podpisani: 1) z jakich motywów dotąd ustawy wymienione pod 1) nie zostały ogłoszone*¹⁷⁹, 2) *dlaczego, mimo przyrzeczenia, Rada Wojewódzka dotąd projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość robotników w cieszyńskiej części Województwa Śląskiego Sejmowi nie przedłożyła*¹⁸⁰.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

23

Interpelacja posłów Macheja i tow. w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu (9 stycznia 1933)

¹⁷⁸ Wniosek o przedłożenie przez Śląską Radę Wojewódzką projektu ustawy w przedmiocie wprowadzenia na cieszyńskiej części województwa śląskiego ubezpieczenia na starość i na wypadek inwalidztwa przyjęty został większością głosów (nie jednomyślnie) na 10. posiedzeniu Sejmu Śląskiego 17 lipca 1931 r., a nie 19 czerwca 1931 r. (APK, Sejm Śląski 919; spraw. sten. z 10. pos. III Sejmu Śląskiego, z 17 lipca 1931 r., łam 30). Pełne brzmienie wniosku było następujące: *Sejm wzywa Radę Wojewódzką do przedłożenia Sejmowi wniosku zawierającego projekt ustawy w przedmiocie wprowadzenia na cieszyńskiej części Województwa Śląskiego ubezpieczenia na starość i na wypadek inwalidztwa, opartego na obowiązującej na Górnym Śląsku Ordynacji ubezpieczeniowej. Termin wniesienia projektu ustawy ustala Sejm do 1. grudnia 1931 r.* Ibidem, łam 29.

¹⁷⁹ Postępowanie wojewody było sprzeczne z prawem, gdyż na podstawie art. 2 ustawy z 20 października 1922 r. w przedmiocie wydawania Dziennika Ustaw Śląskich (Dz.U.Śl. Nr 29, poz. 109) wojewoda śląski był zobowiązany do ogłoszenia ustawy. Por. J. Kokot: *Zakres działania województwa śląskiego jako jednostki samorządu terytorialnego*. Katowice 1939, s. 32; J. Ciągwa: *Wpływ centralnych organów Drugiej Rzeczypospolitej na ustawodawstwo śląskie w latach 1922—1939*. Katowice 1979, s. 216—218.

¹⁸⁰ APK, Sejm Śląski 934, s. 232; spraw. sten. z 25. pos. (część I) III Sejmu Śląskiego, 19 grudnia 1932 r., łam 22.

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

Marszałek: Chodzi o to, że przedstawiciele robotników zwrócili się do Golezowskiej Fabryki Cementu, aby skrócono dzień pracy z 8 na 4 godziny i aby przez to dano możliwość dalszego zarabkowania wszystkim robotnikom. Po długich pertraktacjach dyrekcja fabryki zgodziła się w końcu na skrócony do tego stopnia dzień roboczy i w ten sposób zatrzymano w pracy wszystkich robotników do końca listopada 1932 r. Przedsiębiorstwo, mając przeszło 2.000 wagonów cementu w zapasie, pracy pod żadnym warunkiem przedłużyć nie chciało i robotnicy ci zostali później zredukowani. Zredukowani robotnicy zgłosili się do Funduszu Bezrobocia i tam im powiedziano, że wprawdzie przepracowali oni 26 tygodni, jak tego wymaga poprawiona w roku 1932 ustawa, mają także przepracowane 156 dni roboczych, jak tego wymaga reskrypt Ministerstwa, lecz nie przepracowali 196 godzin, jak to wynikałoby z wyjaśnień dyrekcji Funduszu Bezrobocia i wobec tego robotnicy ci nie dostali zapomóg z Funduszu Bezrobocia. Podpisani zapytują:

- I. Czy Pan Wojewoda nie uważa, że zastosowanie wyjaśnienia z miesiąca maja do ustawy z miesiąca lipca tegoż roku jest sprzeczne z pojęciem prawnym, które niesłusznie pozbawia praw do zasiłków bezrobotnych?
- II. Czy Pan Wojewoda skłonny jest przedstawić Rządowi Rzeczypospolitej konieczność uchylecia zarządzenia Obwodowego Funduszu Bezrobocia w Katowicach i dopomożenie w ten sposób robotnikom pozbawionym pracy przez Golezowską Fabrykę Cementu do słusznego należącego im się zasiłku z Funduszu Bezrobocia?
- III. Co Pan Wojewoda zamierza uczynić na wypadek, gdyby Rząd Rzeczypospolitej wbrew oczekiwaniom nie uwzględnił słusznych postulatów bezrobotnych, aby bezrobotnych z Golezowskiej Fabryki Cementu i ich rodziny uchronić przed śmiercią głodową?¹⁸¹.

23a

Odpowiedź wojewody na interpelację posła Macheja i tow. w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu
(3 lutego 1933)

¹⁸¹ APK, Sejm Śląski 935, s. 144, 172—173; spraw. sten. z 26. pos. III Sejmu Śląskiego, 9 stycznia 1933 r., łam 2, 58—60. Polityczny kontekst interpelacji i konsekwencje jej wniesienia przedstawił H. Rechowicz: *Sejm Śląski...*, s. 288—289.

Na pismo z dnia 11.I. br. L: 101/33, zawierające interpelację PP. Posłów Macheja i tow. w sprawie wymienionej w nagłówku mam zaszczyt oznajmić na podstawie wyjaśnień Ministerstwa Opieki Społecznej, co następuje:

Przy skróconym lub przedłużonym dniu pracy dla ustalenia dni pracy policzalnych, w myśl art. 2 ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia¹⁸², do okresu zabezpieczenia wymaganego przez art. 1 tego artykułu, należy podzielić ilość godzin przez robotnika przepracowanych przez liczbę dni normalnego dnia lub tygodnia pracy, t.j. zgodnego z ustawową normą pracy /nie zaś z normą czy ilością godzin pracy, stosowaną w danym zakładzie/.

Stanowisko to ma wyraźne oparcie w brzmieniu ust. 2 art. 2 ustawy, z którego wynika, że intencją tego przepisu jest policzanie do zabezpieczenia nie okresu pozostawania w stosunku najmu pracy, niezależnie od ilości dni czy godzin przepracowanych, lecz właśnie czasu faktycznie wykonywanej pracy, a więc tak dni, jak i godzin pracy.

Ministerstwo nie uważa zatem za możebne podejmowanie kroków w Zarządzie Głównym Funduszu Bezrobocia w kierunku przyjęcia przezeń wręcz odmiennego, proponowanego przez Zarząd Obwodowy Funduszu Bezrobocia w Katowicach, rozstrzygnięcia sprawy.

O powyższym rozstrzygnięciu omawianego zagadnienia Zarząd Główny Funduszu Bezrobocia powiadomił zarządy lokalne F.B. pismem okólnym z dn. 5.VIII.1932 r. Nr 9/P/32¹⁸³.

¹⁸² Ustawa z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia w brzmieniu obowiązującym od dnia 11 lipca 1932 r. Dz.U.R.P. z 1932, Nr 58, poz. 555:

Art. 2. Uprawnionymi do korzystania z zasiłków, niniejszą ustawą przewidzianych, są robotnicy, podlegający obowiązkowi zabezpieczenia na podstawie art. 1, których stosunek najmu pracy został rozwiązany i którzy w 12 miesiącach przed dniem zgłoszenia prawa do zasiłków podlegali co najmniej przez 26 tygodni temu obowiązkowi.

Za tydzień w rozumieniu przepisu ustępu poprzedniego uważa się 6 dni pracy, przyczem przypadające na dzień pracy święto zalicza się jako dzień pracy. W razie niekorzystnego stanu rynku pracy Minister Pracy i Opieki Społecznej może wydać rozporządzenie o zmniejszeniu liczby dni pracy, określonych w poprzednim zdaniu.

Zgłoszenie bezrobocia winno być dokonane w państwowym urzędzie pośrednictwa pracy, w jego oddziale lub w jednej z instytucji zastępczych [...].

Czas, spędzony w służbie wojskowej, oraz czas choroby, stanowią przerwę, o którą przedłuża się okres, przewidziany w ustępie 1 niniejszego artykułu.

Zabezpieczeni, których głównym źródłem utrzymania nie jest praca najemna, nie są uprawnionymi do zasiłków, przewidzianych niniejszą ustawą. Szczegółowe przepisy w tej sprawie wyda Minister Pracy i Opieki Społecznej.

¹⁸³ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 54/2, z 3 lutego 1933 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 476—477). O odpowiedzi wojewody na interpelację autor *Sejmu Śląskiego...* napisał: *Wojewoda odpowiedział na tę interpelację w sposób wymijający, dowodząc niekompetencji zarówno Sejmu Śląskiego, jak i własnej.* (H. Rechowicz: *Sejm Śląski...*, s. 289). Prawdą jest jednak, że tekst odpowiedzi nie uzasadnia takiej oceny.

23b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację posła Macheja i tow.
w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom
zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu
(23 marca 1933)

Do dyskusji nad odpowiedzią wojewody doszło na 30. posiedzeniu plenarnym III Sejmu Śląskiego, które odbyło się 23 marca 1933 roku, tj. po upływie 47 dni od daty samej odpowiedzi. Od daty wniesienia interpelacji (9 stycznia 1933 roku) do daty podjęcia dyskusji nad odpowiedzią upłynęło aż 72 dni, tj. wielokrotność 3-tygodniowych terminów, jakie ustanowił ustawodawca śląski zarówno odnośnie do przesłania Sejmowi wyjaśnień na interpelację, jak i ewentualnego przeprowadzenia dyskusji nad odpowiedzią.

Uzasadnienie potrzeby dyskusji przedstawił autor interpelacji — poseł Józef Machej¹⁸⁴. W głosowaniu nad wnioskiem większość izby opowiedziała się za potrzebą przeprowadzenia dyskusji nad wyjaśnieniami wojewody¹⁸⁵.

W dyskusji wzięło udział 6 osób, przy czym dr Hełmski, przedstawiciel wojewody, naczelnik Wydziału Pracy i Opieki Społecznej, oraz Stefan Kapuściński, poseł sanacyjnego klubu NChZP, dowodzili, że odpowiedź wojewody stanowi wyczerpujące wyjaśnienie sprawy, natomiast 4 posłów opozycji (Józef Machej, PPS; Wojciech Sosiński, ChD; Konrad Kunsdorf, DKVP; Zygmunt Glücksmann, DSAP) wyrażało odmienne stanowisko.

Naczelnik Hełmski uznał prawną stronę zagadnienia za wyjaśnioną już w samej odpowiedzi wojewody:

Odpowiedź ta idzie w tym kierunku, że kwestia poruszona w interpelacji nie należy do kompetencji Sejmu Śląskiego ani do kompetencji Wojewody Śląskiego.

Natomiast jeżeli chodzi o stronę merytoryczną kwestii, poruszonej przez interpelację, to muszę nadmienić, że z tą chwilą, kiedy zostało stwierdzone, że bezrobotnym z fabryki goleszowskiej nie przysługuje prawo do zasiłku i kiedy to zostało stwierdzone definitywnie, z tą chwilą Śląski Urząd Wojewódzki pośpieszył z pomocą tym bezrobotnym¹⁸⁶.

¹⁸⁴ APK, Sejm Śląski 939, s. 48—49; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 12—14.

¹⁸⁵ Ibidem, s. 49; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 14.

¹⁸⁶ Ibidem. W dalszym ciągu wypowiedzi naczelnik wymienił konkrety pomocy w naturaliach (mąka, konserwy kawowo-cukrowe, słonina, boczek, buciki dla dzieci, skóra podeszwowa) i zapomogach gotówkowych. Ibidem, s. 50, łam 15.

Wojewoda zapewniał też zwiększoną pomoc w najbliższej przyszłości:

*Ostatnio na skutek delegacji w sprawie wyżej wymienionych bezrobotnych, która przedłożyła osobiście p. Wojewodzie położenie bezrobotnych, wydał p. Wojewoda dalsze zarządzenia podwyższenia pomocy, które mają wejść w najbliższych dniach w wykonanie*¹⁸⁷.

Posel Wojciech Sosiński (ChD) wskazał, że przedstawiona przez wojewodę interpretacja ustawy o funduszu bezrobocia jest niezrozumiała i fałszywa.

*Jeżeli ustawa mówi o tygodniu, to należy przez to rozumieć tydzień pracy; a tydzień pracy nie może być uzależnionym od tego, ile robotnik w danym tygodniu przepracował godzin, gdyż składkę do Kasy Chorych, Spółki Brackiej, Funduszu Bezrobocia, na niemoc i starość potrąca mu się za cały tydzień, i w ten sposób należałoby też interpretować ustawę o Funduszu Bezrobocia. Kto tę ustawę interpretuje inaczej, ten zmierza do tego, żeby Fundusz Bezrobocia w ogóle zapomóg nie udzielał*¹⁸⁸.

Posel wyrażał przekonanie, że Sejm Śląski ma prawo interpelowania także w sprawach wykraczających poza ramy jego kompetencji ustawodawczych:

*Aczkolwiek Sejm Śląski nie ma prawa uchwalić zmiany ustawy o Funduszu Bezrobocia, to jednak ma on prawo interpelować p. Wojewodę i ma prawo tymi sprawami się zajmować, gdyż tego prawa Sejmowi Śląskiemu nikt odmówić nie może*¹⁸⁹.

Wystąpienie posła Sosińskiego kończył — zgłoszony w imieniu Klubu ChD i NPR — wniosek:

*Wysoki Sejm raczy uchwalić: „Sejm Śląski wzywa Wojewodę Śląskiego do poczynienia starań w Rządzie Rzeczypospolitej, aby robotnikom pozostającym w Goleszowie bez pracy, okazaną została jak najrychlejsza pomoc z innych funduszy państwowych, o ile nie będą mogli korzystać z zasiłku Funduszu Bezrobocia”*¹⁹⁰.

Autor interpelacji poseł Józef Machej (PPS) wskazywał niewłaściwą interpretację przez rząd ustawy o 8-godzinnym dniu pracy:

¹⁸⁷ Ibidem, s. 50; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 15.

¹⁸⁸ Ibidem, s. 50; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 16.

¹⁸⁹ Ibidem.

¹⁹⁰ Ibidem, s. 51; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 17.

Dziwię się, że ustawa o ośmiogodzinnym dniu pracy również nie została należycie zrozumiana, gdyż ona nie jest po to, żeby nie wolno było pracować krócej; ustawa ta jest ochroną dla klasy pracującej, żeby robotnicy nie pracowali dłużej i kładzie pewną tamę wyzyskowi pracodawców. W tym wypadku tak pracodawca jak i robotnicy, zgodnie z życzeniem Rządu, zgodzili się na skrócenie czasu pracy, przy czym płacili sumiennie swe składki do Funduszu Bezrobocia¹⁹¹.

Socjalistyczny poseł nie miał żadnych wątpliwości co do prawa interpelowania w kwestii Funduszu Bezrobocia:

[...] uważam, że to, co nam wolno mówić na każdym wiecu robotniczym, to wolno nam także powiedzieć w Sejmie Śląskim. Wolno nam to stwierdzić, bo to jest sprawa, o którą się rozbija egzystencja setek robotników. (P. Dr. Dąbrowski: Nikt Panu nie przeszkadza.) Prócz p. Wojewody, który powiada, że to nie należy do Sejmu Śląskiego¹⁹².

Poseł prorzadowego klubu — Stefan Kapuściński (NChZP) — widział inną drogę rozwiązania problemu:

Istotnie, robotnicy goleszowskiej fabryki cementu na skutek tych przepisów, instrukcji, czy też rozporządzenia Ministra są niewątpliwie pokrzywdzeni, ale tej sprawy nie można zmienić przez uchwalenie rezolucji na terenie Sejmu Śląskiego. Tę rzecz trzeba załatwić przez asygnowanie określonych sum z tych źródeł, gdzie one są¹⁹³.

Zdaniem posła Konrada Kunsdorfa (DKVP),

Ustawa o ubezpieczeniu na wypadek bezrobocia jest obecnie niczym innym jak urządzeniem, które ma na celu nadzwyczajne opodatkowanie robotników, by w ten sposób umożliwić utrzymanie wielkiego aparatu administracyjnego tego ubezpieczenia, nie dając robotnikom żadnych korzyści¹⁹⁴.

W długim wystąpieniu poseł Zygmunt Glücksmann (DSAP) zwrócił uwagę m.in. na problem zakresu rzeczowego interpelacji:

¹⁹¹ Ibidem, spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 18.

¹⁹² Ibidem.

¹⁹³ Ibidem, s. 53; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 21.

¹⁹⁴ Ibidem, s. 53—54; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 22—23.

Kiedy p. poseł Machej tutaj podkreślił, że odmawia się Sejmowi Śląskiemu właściwości do interpelowania w tej sprawie, to Panowie z N. Ch.Z.P. zaprzeczyli temu. [...] Na to p. Wojewoda odpowiada: Sprawa objęta interpelacją nie należy do kompetencji Sejmu Śląskiego. A ja twierdzę, że ta sprawa należy właśnie do Sejmu Śląskiego. [...] Panowie wnoszą różne rezolucje „od nadzwyczajnego komisarza dla zwalczania bezrobocia” aż do bajońskich „100.000 zł. na buty dla bezrobotnych i dzieci”. Ani jedna z tych spraw nie należy do kompetencji Sejmu Śląskiego. Ale się przecież nie zdarzyło, żeby p. Wojewoda sam, albo przez swojego przedstawiciela oświadczył, że ta sprawa nie należy do kompetencji Sejmu Śląskiego. Jeżeli zatem p. Wojewoda Śląski na naszą interpelację odpowiada, że sprawa objęta interpelacją nie należy do kompetencji Sejmu Śląskiego, to twierdzi temsamem: Nie potrzebuje odpowiadać, bo Sejm nie jest kompetentny. (P. Witczak: To jest słuszne.) To nie jest słuszne¹⁹⁵.

Długa, obejmująca 17 łamów sprawozdania stenograficznego, dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację posła Macheja w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu miała nietypowy finał. Kończyło ją bowiem nie głosowanie nad przyjęciem (względnie nieprzyjęciem) przez Sejm do wiadomości odpowiedzi wojewody, a więc głosowanie zgodne z formułą przewidzianą w regulaminie obrad z 17 czerwca 1930 roku, lecz głosowanie wniosku Klubu ChD i NPR. Przypomnijmy, że zgłoszony w trakcie dyskusji — przez posła Wojciecha Sosińskiego — wniosek Klubu brzmiał:

Sejm Śląski wzywa Wojewodę Śląskiego do poczynienia starań w Rzeczypospolitej, aby robotnikom pozostającym w Goleśzowie bez pracy okazana została jak najrychlejsza pomoc z innych funduszków państwowych, o ile nie będą oni mogli korzystać z zasiłku Funduszu Bezrobocia.

Wniosek posła Sosińskiego został przyjęty w głosowaniu większością głosów¹⁹⁶. Głosowanie nie było imienne, ale i tak założyć można z dużym prawdopodobieństwem, że wnioskowi byli przeciwni posłowie prorządowego klubu NChZP.

Przyjęcie wniosku Klubu ChD i NPR świadczy o tym, że Sejm Śląski — w sensie merytorycznym — nie przyjął do wiadomości odpowiedzi wojewody.

¹⁹⁵ Ibidem, s. 55—56; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 26—27.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 56; spraw. sten. z 30. pos. III Sejmu Śląskiego, 23 marca 1933 r., łam 28.

24

Interpelacja Klubu Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków dla rencistów
mających prawo do świadczeń niemieckich Bractw Górniczych
przez Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach z dniem 1 marca br.
(16 lutego 1933)¹⁹⁷

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 8.
3. Personalia interpelantów: Wojciech Korfanty (ChD), Czesław Chmielewski (ChD), Ignacy Sikora (NPR), Paweł Broncel (ChD), Paweł Kempka (ChD), Jan Brzeskot (ChD), Władysław Wieczorek (NPR), Bernard Krawczyk (ChD).
4. Treść interpelacji:

Niżej podpisani zapytują Pana Wojewodę, czy mu jest wiadomym, że Zarząd Spółki Brackiej z powodu trudnego położenia finansowego uchwalił z dniem 1 marca br. wstrzymać wypłatę zasiłków, wypłacanych dotąd dobrowolnie tym rencistom, wzgl. inwalidom górniczym, którzy mieli prawo do świadczeń z Bractw Górniczych niemieckich, a którym Bractwa te odmówiły tych świadczeń, ponieważ zamieszkują w Polsce. Równocześnie zapytujemy, co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby ludzie ci nie zostali bez środków do życia, względnie co Pan Wojewoda zamierza uczynić, aby inwalidom tym dopomóc do utrzymania ich nabytych praw?

Uzasadnienie:

Wskutek uchwały Zarządu Spółki Brackiej z dniem 1 marca br. 3.600 inwalidów górniczych zostanie bez jakiegokolwiek zaopatrzenia mimo, że nabyli oni pełne prawa do zasiłków z niemieckich Bractw Górniczych. Od obowiązku tego świadczenia uchyliły się niemieckie Bractwa Górnicze w § 61 Reichsknappschaftsgesetz w brzmieniu ogłoszenia z dnia 23 marca 1923 r. z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 1924 r.¹⁹⁸ według którego spoczywa świadczenie pensji

¹⁹⁷ Jak o tym świadczy zamieszczona pod interpelacją data, interpelację sformułowano 23 stycznia 1933 r., tj. w czasie między 27. (12 stycznia 1933) a 28. (16 lutego 1933) posiedzeniem Sejmu Śląskiego. Jest więc sprawą oczywistą, że wniesienie gotowej od przeszło 3 tygodni interpelacji mogło nastąpić najwcześniej dopiero 16 lutego 1933 roku, na 28. posiedzeniu plenarnym Sejmu. Zob. APK, UWŚl. 233, s. 484.

¹⁹⁸ Reichsknappschaftsgesetz. Vom 23. Juni 1923. RGBl. 1923. Teil 1, S. 431.

§ 61. Das Recht auf laufende Leistungen ruht, solange

1. der Berechtigte sich freiwillig gewöhnlich im Ausland aufhält,
2. der Berechtigte Ausländer wegen der Verurteilung in einem Strafverfahren aus dem Reichsgebiet ausgewiesen ist. Dasselbe gilt für einen berechtigten Ausländer, der aus Anlaß der Verurteilung in einem Strafverfahren aus dem Gebiet eines Landes ausgewiesen ist, solange er sich nicht in einem anderen Lande aufhält.

dla obcokrajowców przebywających zagranicą. W ten sposób wszyscy uprawnieni do świadczeń z niemieckich Bractw Górniczych, a zamieszkali w Polsce inwalidzi zostali bez jakichkolwiek zasiłków.

Ażeby tym biedakom przyjść z pomocą Spółka Bracka w Tarnowskich Górach w nadziei, że sprawa ta w krótkim czasie zostanie unormowana, za pomocą układów pomiędzy rządami Polski i Niemiec, podjęła się wypłacać zapomogi z funduszów własnych. Niestety dotąd układy prowadzone przez kilka lat, jakkolwiek doprowadziły do pewnej ugody, ze względu braku ratyfikacji takowej przez parlament niemiecki nie weszły w życie, zaś położenie finansowe Spółki pogorszyło się tak znacznie, że mimo dwukrotnych redukcji świadczeń nie jest ona w stanie ponosić ciężarów świadczeń dla inwalidów z Bractw Górniczych niemieckich, zamieszkałych w Polsce.

Wobec powyższego muszą się znaleźć inne źródła, z którychby zaspokojono świadczenia wyżej wspomnianych inwalidów. W pierwszym rządzie winien przyjść z pomocą Rząd Centralny, na którym ciąży obowiązek zaopiekowania się tymi poszkodowanymi obywatelami Rzeczypospolitej.

Niżej podpisani wyrażają nadzieję, że Pan Wojewoda niezwłocznie poczyni odpowiednie kroki w Rządzie Centralnym, aby na ten cel jeszcze w obecnym będącym pod obradami budżecie zostały wstawione odpowiednie kwoty na zasiłki dla rencistów z Bractw Górniczych niemieckich¹⁹⁹.

24a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków dla rencistów
mających prawo do świadczeń z niemieckich bractw górniczych
(18 marca 1933)

Na pismo z dnia 17 lutego br. L. P.S. 359/33, zawierające interpelację Klubu Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków dla rencistów, mających prawo do świadczeń niemieckich Bractw Górniczych przez Spółkę Bracką w Tarn. Górach, mam zaszczyt oznajmić co następuje:

Bezpośrednio po otrzymaniu zawiadomienia ze Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach o wstrzymaniu tych rent, przedłożyłem odpowiednie sprawozdanie Ministerstwu Opieki Społecznej, delegowałem do Warszawy Naczelnika Wydziału Pracy i Opieki Społecznej dla zainicjowania konferencji międzyministerialnej, poświęconej tej sprawie, która odbyła się w ubiegłym tygodniu przy

¹⁹⁹ APK, Sejm Śląski 937, s. 93, 129; spraw. sten. z 28. pos. III Sejmu Śląskiego, 16 lutego 1933 r., łam 2, 74; APK, Sejm Śląski 943, s. 48; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 21; UWŚl. 233, s. 483—484.

udziale przedstawicieli Ministerstw Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu, Urzędu Wojewódzkiego oraz Spółki Brackiej.

Na konferencji tej ustalono, że część tych osób, które pobierały zasiłki z funduszków Spółki Brackiej będzie musiała być objęta akcją zasiłkową z funduszków Skarbu Śląskiego na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 1925 r. o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubezpieczeń społecznych (Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 29)²⁰⁰. Osoby te bowiem mają zasadniczo na podstawie tej ustawy prawo do zasiłków, a zasiłków tych nie otrzymywali tylko dlatego, że płać ją już Spółka Bracka (art. 1, ust. 1 cytowanej ustawy).

Po zaprzestaniu wypłaty zasiłków przez Spółkę Bracką nabywają one automatycznie prawo do zasiłków ze Skarbu Śląskiego. Spółka Bracka w Tarnowskich Górach wyraziła zgodę na objęcie akcją zasiłkową tych osób, które nie podpadają pod przepisy ustawy z dnia 8 lipca 1925 r. pod warunkiem, że ustawa ta zostanie rozciągnięta na osoby, które reemigrowały na obszar Górnego Śląska po dniu 1 lipca 1926 r. czyli pod warunkiem, że termin 1 lipca 1926 r. w ustawie z dnia 8 lipca 1925 r. zostanie przesunięty podobnie jak się to stało już dwukrotnie w analogicznej ustawie polskiej z dnia 23 lipca 1926 r. (Dz.U.R.P. Nr 83, poz. 464)²⁰¹.

²⁰⁰ Art. 1 ustawy z dnia 8 lipca 1925 roku o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubezpieczeń społecznych (Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 29) postanawiał, co następuje:

Art. 1. Uprawnionymi do zasiłków, przewidzianych w ustawie niniejszej, są obywatele polscy, posiadający w dniu wejścia w życie tej ustawy prawo wobec niemieckich instytucji ubezpieczeń społecznych do rent z tytułu ubezpieczenia od wypadków, ubezpieczenia od niezdolności do pracy, na starość i na korzyść pozostałych po ubezpieczonych rodzin, ubezpieczenia urzędników prywatnych lub też ubezpieczenia pensyjnego w Kasach Brackich, którym z powodu ich zamieszkania na terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej, instytucje te po 1 listopada 1918 r. w myśl postanowień niemieckich ustaw ubezpieczeniowych o cudzoziemcach wstrzymały wypłaty rent, o ile w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy mają miejsce zamieszkania na terytorjum Województwa Śląskiego lub też powrócą do dnia 1 lipca 1926 r. z Niemiec na to terytorjum i nie otrzymują należnych rent od polskich instytucji ubezpieczeń społecznych.

Również uprawnionymi będą te osoby, które po dniu wejścia w życie ustawy niniejszej nabędą prawo do rent wdowich i sierocych po osobach wymienionych w ustępie pierwszym niniejszego artykułu.

Zgodnie z art. 15 cytowanej ustawy: Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, tj. z dniem 23 lipca 1925 r.

²⁰¹ Art. 1 ustawy z dnia 23 lipca 1926 r. o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubezpieczeń społecznych (Dz.U.R.P. Nr 83, poz. 464) stanowił:

Art. 1. Uprawnionymi do zasiłków, przewidzianych w ustawie niniejszej, są obywatele polscy, posiadający w dniu wejścia w życie tej ustawy prawo wobec niemieckich instytucji ubezpieczeń społecznych do rent z tytułu ubezpieczenia od wypadków, ubezpieczenia na wypadek niezdolności do pracy, na starość i na korzyść pozostałych po ubezpieczonych rodzin, ubezpieczenia urzędników prywatnych lub też ubezpieczenia pensyjnego w kasach brackich, a którym z powodu ich zamieszkania na terytorjum Rzeczypospo-

Drugim warunkiem Spółki Brackiej jest, ażeby Skarb Państwa udzielił Spółce Brackiej tytułem zaliczki na pretensje do rządu niemieckiego w wysokości 1½ miliona marek, - która to pretensja na podstawie układu likwidacyjnego obciąża Skarb Państwa i która zresztą ma być jeszcze drogą odrębnej ustawy ustaloną na około 600.000 złotych rocznie, przy czym jednak Spółka Bracka zastrzega sobie konieczność redukcji zasiłków bądź to o pewną ich część, bądź to do norm ustalonych ustawą z dnia 8 lipca 1925 r.

Wyżej określony sposób załatwienia kwestii został uznany na najodpowiedniejszy, wobec czego postanowiono wystąpić do Ministerstwa Skarbu z odpowiednim wnioskiem. Dopiero po zajęciu stanowiska przez Ministra Skarbu będzie można przystąpić do zrealizowania tego planu.

Przejęcie przez Skarb Śląski całego szeregu zasiłków, które obciążały dotąd Spółkę Bracką stanowi poważny wydatek, dla którego trudno by było znaleźć pokrycie w budżecie śląskim.

Projektuje się zatem obniżenie zasiłków, podwyższonych swego czasu rozporządzeniem Śląskiej Rady Wojewódzkiej z dnia 27 września 1928 (Dz.U.Śl. Nr 23, poz. 43)²⁰² do norm ustalonych ustawą z dnia 8 lipca 1925 r. Kredyt na zasiłki z ustawy z dnia 8 lipca 1925 r. wynosi w obecnym preliminarzu 120.000 złotych, wydatek zaś przy uwzględnieniu wyżej określonej obniżki wynosiłby około 250 tysięcy złotych²⁰³.

litej Polskiej instytucje te po 31 października 1918 r. w myśl postanowień niemieckich ustaw ubezpieczeniowych o cudzoziemcach wstrzymały wypłatę rent, — o ile w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy mają miejsce zamieszkania na terytorium, oznaczonym w art. 13, lub też powrócą do dnia 1 lipca 1926 r. z Niemiec na to terytorium, oraz jeśli nie otrzymują żadnych rent od polskich instytucji ubezpieczeń społecznych.

Również uprawnionemi będą te osoby, które po dniu wejścia w życie ustawy niniejszej nabędą prawo do rent wdowich i sierocych po osobach, wymienionych w ustępie pierwszym niniejszego artykułu.

Rada Ministrów na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej może w drodze rozporządzenia rozciągnąć moc niniejszej ustawy na obywateli polskich, którzy wrócili do Polski po 1 lipca 1926 r. i posiadają inne warunki do otrzymania zasiłków, przewidziane w niniejszym artykule.

Art. 13. stanowił:

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej oprócz województwa śląskiego.

²⁰² Rozporządzenie Śląskiej Rady Wojewódzkiej z dnia 27 września 1928 r. w sprawie podwyższenia zasiłków dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty (Dz.U.Śl. Nr 23, poz. 43).

§ 1. Zasiłki, wypłacane w myśl art. 2. lit. b. ustawy z dnia 8 lipca 1925 r. (Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 29), podwyższa się o 50%.

W art. 2 lit. d. tejże ustawy zmienia się kwotę „20,- zł.” na 30,- zł., „kwotę 15,- zł.” na 22 zł. 50 gr., kwotę „7 zł.½” na 11 zł. 50 gr.

²⁰³ Pismo wojewody śląskiego, Nr Pr. 54/3, z 18 marca 1933 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 490—492; Sejm Śląski 943, s. 48—49; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 22—23.

24b

Dyskusja nad odpowiedzią wojewody na interpelację
Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków
dla rencistów mających prawo do świadczeń z niemieckich bractw górniczych
(19 czerwca 1933)

Z przemówienia posła Wojciecha Sosińskiego (ChD) wynika, że marszałek Sejmu Śląskiego postawił sprawę odpowiedzi na interpelację na porządku dziennym posiedzenia nie *sua sponte*, lecz na prośbę interpelantów²⁰⁴. Zauważyć należy, że przepisy regulaminu obrad Sejmu w sprawie interpelowania zobowiązywały marszałka do postawienia odpowiedzi na porządku dziennym posiedzenia *ex officio*, i to nie później niż po upływie 3 tygodni od wniesienia interpelacji. I w tym przypadku trzeba więc odnotować sprzeczne z regulaminem postępowanie marszałka.

Uzasadniając potrzebę dyskusji nad odpowiedzią wojewody, przedstawiciel interpelantów powiedział m.in.:

*Prosiłbym więc najpierw, żeby przedstawiciel Urzędu Wojewódzkiego udzielił nam dalszych informacji, a dopiero potem możemy zadecydować, czy odpowiedź p. Wojewody zadowala Wysoką Izbę, czy też nie*²⁰⁵.

To jakby wniosek — nieznaną zresztą regulaminowi obrad Sejmu — o uzupełnienie odpowiedzi na interpelację.

Większość posłów opowiedziała się za przeprowadzeniem dyskusji nad odpowiedzią wojewody, uzupełnionej dodatkowymi wyjaśnieniami — przemawiającego imieniem wojewody — dr. Obierka²⁰⁶. *Meritum* wypowiedzi zastępcy naczelnika Wydziału Pracy i Opieki Społecznej pokrywało się z pisemną odpowiedzią wojewody. W zakresie formalnym istniały pewne różnice. Wypowiedź dr. Obierka była nadto nieco krótsza²⁰⁷. Jedną kwestię reprezentant wojewody przedstawił bez ogródek:

Zaznaczyć należy, że akcja zasiłkowa ma charakter dobrowolnej opieki społecznej ze strony władz na rzecz osób, którym wstrzymane zostały renty z b. niemieckich Bractw Górniczych, nie opiera się na żadnym

²⁰⁴ Nie przesądzając wyników zabiegów p. Wojewody w Rządzie Centralnym o uzyskanie funduszy dla rencistów, prosiłszy Pana Marszałka, ażeby odpowiedź p. Wojewody na naszą interpelację postawił na porządku dziennym dzisiejszego posiedzenia Sejmu. APK, Sejm Śląski 943, s. 49; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 23.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ibidem.

²⁰⁷ APK, Sejm Śląski 943, s. 49; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 22.

*obowiązku prawnym, poza tym nie ciąży obowiązek udzielenia wstrzymanych rent ani na żadnej instytucji ubezpieczeniowej polskiej ani też na Rządzie polskim*²⁰⁸.

Posel Wojciech Sosiński (ChD) wyraził zupełnie inny pogląd:

*Inwalidzi, o których mowa, są obywatelami polskimi, nabyli oni prawa w niemieckich Spółkach Brackich. [...] Istnieją przecież umowy, że robotnik, który pracuje po stronie niemieckiej a jest obywatelem polskim i przechodzi na stare lata na teren Województwa Śląskiego, ma prawo do renty. [...] O ile wiem, istnieją podobne umowy pomiędzy niemiecką Spółką Bracką a polską Spółką Bracką w Tarnowskich Górach. Poza tym zwracam uwagę na umowę polsko-niemiecką t. zw. likwidacyjną z roku 1931²⁰⁹, gdzie wyraźnie zaznaczono, że wszelkie pretensje, które obywatele jednego państwa mają do drugiego państwa, muszą być wyrównane i że każde państwo gwarantuje te prawa swoim obywatelom, czyli że państwo polskie zobowiązane jest płacić renty względnie wynagrodzenia, które obywatele polscy mają otrzymać od Rzeszy Niemieckiej i odwrotnie*²¹⁰.

Niemiecki poseł Konrad Kunsdorf (DKVP) wskazywał niesolidność polskiego rządu:

*Oczywiście mamy prawo otrzymać te pieniądze od Rządu, ponieważ uchwałą Rady Ligi Narodów przyznano Rządowi Rzeczypospolitej 1½ miliona marek. Spółka Bracka dopomina się o to i pisze ciągle do Warszawy. [...] Ale to wszystko jest głosem wołającego na puszczy, bo Rząd centralny tego nie realizuje, a zarząd Spółki Brackiej, jak sam pisze, dotychczas z tych 1½ miliona marek nie otrzymał jeszcze ani grosza*²¹¹.

A oto opinia posła Józefa Macheja (PPS):

[...] nie mogę zadowolić się tą zapowiedzią p. Dr. Obierka, że pewna część tych inwalidów otrzyma zasiłki z Funduszu dla najbardziej potrzebnej ludności i Fundusz ten będzie wskutek tego zmniejszony o 6.000 złotych miesięcznie. To są przecież wprost niesłychane rzeczy. Przy tych mini-

²⁰⁸ Ibidem.

²⁰⁹ Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym, podpisana w Berlinie dnia 11 czerwca 1931 r. Dz.U.R.P. z 1933 r., Nr 65, poz. 487.

²¹⁰ APK, Sejm Śląski 943, s. 50; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 25.

²¹¹ Ibidem, łam 26.

*malnych kwotach, wstawionych do naszego budżetu na opiekę dla najbiedniejszej ludności, zabieranie jeszcze 6.000 złotych miesięcznie jest niepodobieństwem i naprawdę trudno zrozumieć, do czego to wszystko prowadzi*²¹².

Posłowie prorządowego Klubu NChZP nie wzięli udziału w dyskusji, przez co milcząco aprobowali zarówno odpowiedź wojewody, jak i wyjaśnienia dr. Obierka. Jedynie poseł Stefan Kapuściński rezonował:

*Do niemieckiej kasy! A ta teraz nie chce płacić! [...] Coś wziął, to oddaj!*²¹³.

Po wystąpieniu reprezentanta socjalistów poseł Wojciech Sosiński zgłosił wniosek o treści:

Sejm Śląski nie przyjmuje odpowiedzi p. Wojewody do wiadomości jako niewystarczającej.

Wniosek Sosińskiego uzyskał większość²¹⁴.

25

Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie zamierzonego zamknięcia kilku największych kopalń w powiecie rybnickim²¹⁵
(19 czerwca 1933)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 12.
3. Personalia interpelantów: Alojzy Prus (ChD), Paweł Broncel (ChD), Władysław Wieczorek (NPR), Jan Kędzior (ChD), Bronisław Hager (ChD), Stanisław Breliński (ChD), Paweł Kempka (ChD), Bernard Kozak (ChD), Paweł Karetta (ChD), Jan Grzonka (ChD), Ignacy Sikora (NPR), Wojciech Korfanty (ChD).
4. Treść interpelacji:

²¹² APK, Sejm Śląski 943, s. 51; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 28.

²¹³ Ibidem; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 27.

²¹⁴ Ibidem, s. 52; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 29.

²¹⁵ Nagłówek interpelacji został przejęty z pisma przewodniego marszałka Sejmu Śląskiego, L.Dz. P.S. — 966/33, z 20 czerwca 1933 r., do wojewody śląskiego. (APK, UWŚl. 233, s. 461). Oryginalny tytuł interpelacji nie wskazuje bynajmniej na jej treść: *Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R.* APK, UWŚl. 233, s. 463.

Wielkie zaniepokojenie wśród szerokiej mas ludności powiatu rybnickiego wywołało zamierzone zamknięcie kilku największych kopalń w powiecie rybnickim, a mianowicie kopalni „Emma” w Radlinie, kopalni „Hoym” w Niewiadomiu, kopalni „Donnersmarck” w Chwałowicach, kopalni „Blücher” w Boguszowicach, kopalni „Rymer”²¹⁶ w Niedobczycach, oraz kopalni „Brada” w powiecie pszczyńskim.

W związku z unieruchomieniem tych kopalń pozbawiono by pracy około 8 tysięcy robotników i liczba skazanych na nędzne życie powiększyłaby się o około 25 tysięcy osób. Pociągnęłoby to za sobą zamknięcie licznych warsztatów rzemieślniczych i składów handlowych, oraz postawiłoby zainteresowane gminy, do których kopalnie należą w sytuacji bez wyjścia, gdyż nie tylko, że pozbawione byłyby naturalnych dochodów, ale obciążono by je opieką nad bezrobotnymi.

Toczące się pertraktacje o obniżki zarobków nie zdołały uspokoić zainteresowanych robotników, którzy uważają je tylko za chwilowe odroczenie zamknięcia kopalń, które prędzej, czy później może stać się rzeczywistością.

Należy stwierdzić, że wymienione kopalnie zaliczają się do najlepszych pod względem jakości węgla i najrentowniejszych kopalń na Śląsku. Nie należy też zapominać o okoliczności, że nieomal całe załogi tych kopalń składają się z bojowników o wyzwolenie Śląska z niewoli, którzy z wiarą w lepszą przyszłość nie wahali się oddać wszystkiego, a nawet życie na ołtarzu Ojczyzny, a za to nie żądali zapłaty, ale pracy i chleba.

Przejęci głęboką troską o los kilku tysięcy robotników i ich warsztatów pracy, posłowie Klubu Ch.D. i N.P.R. zapytują Pana Wojewodę, co zamierza uczynić, ażeby wyżej wymienione kopalnie uchronić od unieruchomienia²¹⁷.

25a

Odpowiedź wojewody na interpelację posłów Klubu Ch.D. i N.P.R.
w sprawie zamierzonego zamknięcia kilku największych kopalń
w powiecie rybnickim
(8 lipca 1933)

W odpowiedzi na pismo Pana Marszałka z dnia 20.VI. br. L.dz. P.S. 966/33, przekazujące mi interpelację posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. z dnia 19.VI.br.

²¹⁶ Nazwa kopalni błędna. Winno być: *Roemer*.

²¹⁷ APK, UWŚl. 233, s. 463—464. W dokumentacji sejmowej zachowała się jedynie krótka wzmianka marszałka, dotycząca autorów i treści interpelacji: *Wpłynęły dwie interpelacje. W jednej interpelanci, tj. posłowie Klubu Ch.D i N.P.R. zapytują, co p. Wojewoda zamierza uczynić, ażeby, kopalnie Emma, Hoym, Donnersmarck, Blücher, Rymer i Brada uruchomić. Zob. APK, Sejm Śląski 943, s. 52; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 30.*

w sprawie zamierzonego unieruchomienia kopalń w powiecie rybnickim, mam zaszczyt donieść co następuje:

- 1/ Kopalnia „Emma” pozostaje nadal w ruchu wobec uzyskanej dobrowolnie obniżki płac o około 10%.
- 2/ Kopalnia „Roemer” jest w ruchu i do dnia dzisiejszego nie zgłoszono co do niej żadnego wniosku demobilizacyjnego.
- 3/ Kopalnia „Brada” została, ze względów przymusowych, unieruchomiona częściowo.
- 4/ Kopalnia „Hoym” jest nadal czynną. Dyrekcja jej wdrożyła rokowania o obniżkę płac o około 10%.
- 5/ Wniosek o unieruchomienie kopalń „Donnersmarck” i „Blücher” nie został załatwiony, wobec prolongaty przez Komisarza Demobilizacyjnego czasokresu karencyjnego do 26. bm. Kopalnie, unieruchomione z dniem 1. bm., rozpoczęły ponownie pracę w dniu wczorajszym²¹⁸.

26

Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych
w sprawie rozwiązywania autonomicznych zarządów Kas Chorych
na terenie Górnego Śląska
(19 czerwca 1933)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

Marszałek: Wpłynęły dwie interpelacje. W jednej interpelanci [...].

Druza interpelacja posłów socjalistycznych dotyczy rozwiązywania autonomicznych zarządów Kas Chorych na terenie Górnego Śląska. Ostatni ustęp interpelacji brzmi: „Jak p. Wojewoda chce uzgodnić stan faktyczny w Kasach Chorych, których autonomiczne zarządy uległy rozwiązaniu, z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawnymi”²¹⁹.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

²¹⁸ Pismo wojewody śląskiego, Nr Pr. 54/4, z 8 lipca 1933 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 466.

²¹⁹ APK, Sejm Śląski 943, s. 52; spraw. sten. z 34. pos. III Sejmu Śląskiego, 19 czerwca 1933 r., łam 30. Interpelacji nie udało się odnaleźć, dlatego znamy ją jedynie ze skrótovej prezentacji, dokonanej przez marszałka na plenarnym posiedzeniu Sejmu Śląskiego.

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. do pana Wojewody Śląskiego,
w sprawie rozwiązania przez policję
Zjazdu Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji w Skoczowie
(15 marca 1934)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 13.
3. Personalia interpelantów: Stanisław Breliński (ChD), Paweł Broncel (ChD), Bernard Kozak (ChD), Wojciech Sosiński (ChD), Bronisław Hager (ChD), Alojzy Prus (ChD), Jan Grzonka (ChD), Jan Brzeskot (ChD), Władysław Wieczorek (NPR), Ignacy Sikora (NPR), Paweł Karetta (ChD), Elżbieta Korfantowa (ChD), Franciszek Roguszcak (ChD).
4. Treść interpelacji:

Marszałek: Wpłynęła interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R., w której interpelanci oświadczają, że „w niedzielę dnia 11 marca br. zwołał Zarząd Wojewódzki doroczny Zjazd delegatów Chrześcijańskiej Demokracji na powiat Bielsko-Cieszyn do Skoczowa. W trakcie wyboru prezydium Zjazdu wkroczył do sali aspirant policji Macura z Cieszyna w asyście komendanta posterunku policji w Skoczowie Gałuszki, równocześnie z policją wdarła się na salę bojówka sanacyjna.

Aspirant i Gałuszka bez wylegitymowania się, czy byli upoważnieni do nadzoru Zjazdu rozpoczęli stwierdzać czy delegaci posiadają zaproszenia i legitymacje członkowskie. Dwóch delegatów zapomniało zabrać ze sobą legitymacje członkowskie i to był rzekomo powód do rozwiązania Zjazdu. Na skutek rygorystycznego postępowania policji powstało wśród delegatów wielkie rozgoryczenie i tylko dzięki rozprawie prezydium Zjazdu, zdołano uspokoić zebranych bez dalszych następstw. Policja, zamiast aresztować bojówkę sanacyjną, która wtargnęła na salę, aresztowała sekretarza Zjazdu p. Józefa Najmule, który domagał się usunięcia bojówki.

Postępowanie policji było bezprawne i niezgodne z przepisami o zgromadzeniach i należy je napiętnować, gdyż według oświadczeń Rządu, stronnictwa polityczne mają mieć swobodę działania na całym terenie Rzeczypospolitej.

Niżej podpisani zapytują p. Wojewodę Śląskiego:

- 1/ czy fakty powyższe są Mu znane?
- 2/ czy aprobuje postępowanie pp. aspiranta Macury i Gałuszki?
- 3/ czy zechce pouczyć policję Województwa Śląskiego, aby na przyszłość podobne wypadki się nie wydarzały i by życie polityczne w Województwie Śląskim mogło się swobodnie rozwijać? ”²²⁰.

²²⁰ APK, Sejm Śląski 949, s. 18, 25; spraw. sten. z 40. pos. III Sejmu Śląskiego, 15 marca 1934 r., łam 2, 16.

27a

Odpowiedź wojewody na interpelację Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R.
do Pana Wojewody Śląskiego, w sprawie rozwiązania przez policję
Zjazdu Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji w Skoczowie
(18 kwietnia 1934)

W odpowiedzi na udzieloną mi pismem Pana Marszałka z dnia 16 marca br. L.P.S. 424/34 interpelację Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie rozwiązania przez Policję Zjazdu Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji w Skoczowie, mam zaszczyt oznajmić — po przeprowadzeniu szczegółowych dochodzeń — co następuje:

W dniu 11 marca br. odbywał się w Skoczowie Zjazd Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji na powiaty bielski i cieszyński, jako zgromadzenie niepubliczne, niezgłoszone do właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej. Wobec powzięcia przez Posterunek Policji w Skoczowie wiadomości, że zebranie powyższe przekracza ramy określone art. 18 ustawy o zgromadzeniach /Dz.U.R.R. Nr 48, poz. 450/²²¹ — Komendant Posterunku wkroczył do lokalu, gdzie zebranie się odbywało i po stwierdzeniu, że w Zejeździe biorą udział osoby nieznane osobiście zwołującym i przewodniczącemu zebrania oraz nie mogące się wykazać legitymacjami członkowskimi Ch.D. — wezwał przewodniczącego do rozwiązania zebrania. Ponieważ przewodniczący nie zastosował się do wezwania przedstawiciela Policji, a zachodziła obawa naruszenia bezpieczeństwa i spokoju publicznego, gdyż z przyległej sali starała się przedostać na zebranie większa grupa osób, — Policja zgromadzenie rozwiązała, zgodnie z art. 20 powołanej ustawy²²².

Podczas rozchodzenia się zebranych, niejaki Najmula Józef, zam. w Białej, woj. Krakowskie, usiłował krzykiem i nawoływaniami podburzyć i powstrzymać

²²¹ Art. 18 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach (Dz.U.R.P. Nr 48, poz. 450):

Zgromadzeniami niepublicznymi są:

- a) zebrania osób, znanych osobiście zwołującym lub przewodniczącemu zebrania, odbywające się w lokalach;
- b) zebrania członków legalnie istniejących zrzeszeń, odbywające się w lokalach.

²²² Art. 20 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach (Dz.U.R.P. Nr 48, poz. 450):

- (1) Przedstawiciele władzy (art. 4) nie mogą być delegowani na zebrania.
- (2) W razie powzięcia wiadomości, że zebranie przekracza ramy, określone w art. 18, organy bezpieczeństwa publicznego mogą w celu sprawdzenia tej okoliczności wkroczyć do lokalu, gdzie zebranie się odbywa i w razie stwierdzenia takiego przekroczenia zgromadzenie rozwiązać.
- (3) Organa bezpieczeństwa publicznego winny wkroczyć do lokalu i zebranie rozwiązać, gdy cel lub przebieg zebrania jest sprzeczny z ustawą karną albo zagraża bezpieczeństwu, spokojowi lub porządkowi publicznemu.
- (4) Postanowienia art. 17 mają odpowiednie zastosowanie do zebrań.

obecnych oraz rozpoczął kolportować ulotki, nie mając na to odpowiedniego zezwolenia. Do kilkakrotnych upomnień i wezwań do spokojnego zachowania się Najmula nie zastosował się, wobec tego został zatrzymany, a następnie po załatwieniu niezbędnych formalności w urzędzie policyjnym i rozejściu się zebranych zwolniony.

W konsekwencji powyższego stanu rzeczy nie widzę podstaw do wydania przeciwko funkcjonariuszom Policji, wymienionym w interpelacji — jakichkolwiek zarządzeń dyscyplinarnych, ponieważ postępowanie tychże było zgodne z postanowieniami przytoczonej już ustawy o zgromadzeniach²²³.

28

Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie robotników,
którzy po powrocie z urlopu turnusowego nie zostali zapośredniczeni do pracy
(22 czerwca 1934)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Niemiecki.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: 7.
3. Personalia interpelantów: Konrad Kunsdorf (DKVP), Richard Frank (DKVP), Otto Ochmann (DKVP), Joseph Pawlas (DP), Johann Schmiegel (DKVP), Eduard Pant (DKVP), Otto Ulitz (DP).
4. Treść interpelacji:

W związku z wydanym przez Śląski Urząd Wojewódzki okólnikiem dotyczącym zapośredniczania robotników, którzy powrócili z urlopów turnusowych, wniósł Klub Niemiecki oraz CH.D. i N.P.R. wniosek nagły do Sejmu Śląskiego, wzywając Pana Wojewodę do wycofania okólnika.

Przy obradach w Komisji Pracy i Opieki Społecznej, przedstawiciel Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego p. Dr. Helmski oświadczył, że P. Wojewoda wyda do Urzędów Pośrednictwa Pracy instrukcję, że przy zapośredniczaniu robotników należy postępować bezstronnie i sprawiedliwie, kierując się jedynie względami socjalnymi danego robotnika.

Pomimo, że od tego przyrzeczenia upłynęło już około pół roku, to jednak jeszcze jest do zanotowania cały szereg wypadków, — jak z załączonego spisu wynika²²⁴ — że poszczególne Urzędy Pośrednictwa Pracy nie postępują przy zapośredniczaniu robotników w myśl przyrzeczenia, danego przez p. Naczelnika Dr. Helmskiego.

²²³ Pismo wojewody śląskiego, L.Pr. 54a/1, z 18 kwietnia 1934 r., do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 500—501.

²²⁴ Załączony do interpelacji spis nosi tytuł: *Zestawienie robotników huty Królewskiej, górna i dolna część, będących na urlopie turnusowym, którzy nie zostali zapośredniczeni z powrotem do pracy*. APK, UWŚl. 233, s. 505.

Dlatego zapytujemy się P. Wojewody, czy zapowiedziana instrukcja została wydana i co zamierza uczynić, by nareszcie Urzędy Pośrednictwa Pracy kierowały się przy zapośredniczaniu robotników do pracy jedynie względami socjalnymi²²⁵.

Załącznik do interpelacji:

Zestawienie robotników huty Królewskiej, górna i dolna część, będących na urlopie turnusowym, którzy nie zostali zapośredniczeni z powrotem do pracy.

- 1/ Kansy Franciszek, robotnik, pracował w hucie Królewskiej, oddz. piece wysokie, ma lat 52, rodzina składa się z 9 osób, spośród których tylko on sam pracował. W hucie Królewskiej był zatrudniony 27 lat.*
- 2/ Hutka Paweł, sternik; pracował w zarządzie warsztatów huty Królewskiej, ma lat 49, żonaty, rodzina składa się z 8 osób, spośród których tylko on sam pracował. W hucie Królewskiej był zatrudniony od roku 1907.*
- 3/ Kaczmarczyk Edward, robotnik, pracował w fabryce kół zarządu warsztatów huty Królewskiej, ma lat 51, żonaty, 4 dzieci poniżej lat 14.*
- 4/ Wesoły Paweł, robotnik, pracował w walcowni huty Królewskiej, ma lat 42, żonaty, 3 dzieci poniżej lat 14. W hucie Królewskiej pracował 28 lat.*
- 5/ Paul Józef, ma lat 38, żonaty, 2 dzieci poniżej lat 14. Pracował w fabryce kół zarządu warsztatów huty Królewskiej przez 17 lat.*
- 6/ Malcherek Józef, tokarnia morgana, ma lat 57, żonaty, 2 dzieci. Dwa lata krótko pracował i znajdował się od sierpnia do października 1932 r. na urlopie turnusowym.*
- 7/ Krawiec Karol, żonaty, 3 dzieci. W roku 1933 znajdował się 2 razy po 6 tygodni w szpitalu.*
- 8/ Gwóźdź Jan, żonaty, 4 dzieci poniżej lat 14.*
- 9/ Glomb Józef, ma lat 46, pracuje w hucie przez 30 lat, żonaty, 5 dzieci.*
- 10/ Wyrwich Teodor, ma lat 56, w hucie zatrudniony przez 35 lat, żonaty, ma syna i córkę bez pracy.*
- 11/ Halama Karol, ma lat 42, żonaty, 2 dzieci, w hucie Królewskiej pracował 12 lat.*
- 12/ Nowak Józef, ma lat 27, żonaty, 2 dzieci. W hucie Królewskiej pracował 6 lat.*

²²⁵ APK, Sejm Śląski 953, s. 117; spraw. sten. z 44. pos. III Sejmu Śląskiego, 22 czerwca 1934 r., łam 28; UWŚl. 233, s. 504.

Marszałek Sejmu Śląskiego przedstawił sejmowemu plenum streszczenie interpelacji: *Sprawą tą Wysoki Sejm już się zajmował. Śląski Urząd Wojewódzki wydał okólnik w sprawie zapośredniczania robotników, którzy powrócili z urlopów turnusowych, który to okólnik na skutek wniosku nagłego uchwalonego przez Sejm Śląski miał być wycofany. W tej sprawie miała być wydana instrukcja. Interpelanci zapytują Pana Wojewodę, czy ta instrukcja została wydana i co zamierza uczynić, by Urzędy Pośrednictwa Pracy kierowały się przy zapośredniczaniu robotników do pracy jedynie względami socjalnymi.* APK, Sejm Śląski 953, s. 117; spraw. sten. z 44. pos. III Sejmu Śląskiego, 22 czerwca 1934 r., łam 28.

- 13/ *Rother Jan, ma lat 46, żonaty, rodzina składa się z 8 osób. Pracował w zarządzie warsztatów w hucie Królewskiej. Był zwolniony $\frac{3}{4}$ roku w 1925 r. W ostatnich latach pracował po 2 — 8 dniówek miesięcznie.*
- 14/ *Thomalla Józef, ma lat 40, żonaty, 3 dzieci, pracował w oddz. maszyn. przy stalowni. Był jako jedyny nieprzyjęty do pracy*²²⁶.

28a

Odpowiedź wojewody na interpelację Klubu Niemieckiego
w sprawie robotników, którzy po powrocie z urlopu turnusowego
nie zostali zapośredniczeni do pracy
(27 lipca 1934)

W związku z pismem Pana Marszałka z 26 czerwca br. L.808/34, zawierającym interpelację Klubu Niemieckiego, w sprawie robotników, którzy po powrocie z urlopu turnusowego nie zostali zapośredniczeni do pracy, mam zaszczyt przesłać odpis pisma okólnego²²⁷ do podwładnych mi urzędów, regulującego sprawę poruszoną w interpelacji²²⁸.

29

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie stronniczego postępowania władz skarbowych
i Zakładu Ubezpieczeń
(26 marca 1935)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

W listopadzie 1934 r. władze skarbowe umorzyły firmie „Drukarnia Śląska”, w której drukuje się „Polska Zachodnia”, zaległości podatkowe i to podatek dochodowy za rok 1931 — 2.992,40 zł., za rok 1932 — 798,59 zł., za rok 1933

²²⁶ APK, UWŚl. 233, s. 505.

²²⁷ Chodziło o okólnik z 30 marca 1934 roku Nr. P.O. 1/36/3. (Pismo naczelnika Wydziału Pracy i Opieki Społecznej — dr. Hełmskiego — L.dz.P.O. 1/36./2, z 18 lipca 1934 roku, do Wydziału Prezydialnego UWŚl. APK, UWŚl. 233, s. 503. Pisma okólnego jednak nie udało się odnaleźć.

²²⁸ Pismo wojewody śląskiego (Nr. Pr. 54a/2), z 27 lipca 1934 roku, do marszałka Sejmu Śląskiego. APK, UWŚl. 233, s. 506.

— 3.592,35 zł., za I. półrocze 1934 r. — 1.946,82 zł., podatek przemysłowy: za rok 1931 — 550,70 zł., za rok 1932 — 858,13 zł., za rok 1933 — 356,23 zł., za I. półrocze 1934 r. — 342,87. Wydawnictwu „Polska Zachodnia” władze skarbowe umorzyły podatku przemysłowego za rok 1930 — 967,40 zł., za rok 1931 — 1.249,- zł., za rok 1932 — 1.674,- zł., za rok 1933 — 346,33 zł., za rok 1934 — 426,87 zł.

Składki ubezpieczeniowe: Firma „Drukarnia Śląska” za rok 1931, 1932 i 1933 zalega z odprowadzeniem składek pracowników fizycznych z tytułu inwalidztwa z kwotą 3.634,30 zł., w czym mieszczą się kwoty potrącone z tego tytułu pracownikom. Zakład Ubezpieczeń do dnia 1-go marca 1935 r. nie prowadził egzekucji w „Drukarni Śląskiej”. Zaległości „Drukarni Śląskiej” z tytułu składek do Ubezpieczenia Pracowników Umysłowych wynoszą 2. 634 zł., w czym mieszczą się kwoty potrącone pracownikom. Władza Ubezpieczeniowa z tego tytułu nie prowadzi żadnych kroków egzekucyjnych przeciw „Drukarni Śląskiej”, która złożyła wniosek o umorzenie tych zaległości. „Polska Zachodnia” od 1930 do końca 1934 r. zalega z zaplaceniem składek od inwalidztwa w wysokości 1.359,65 zł., w czym mieszczą się kwoty potrącone robotnikom, a oprócz tego z kwotą 1.866,90 zł. do Ubezpieczenia Pracowników Umysłowych, w czym mieszczą się również kwoty potrącone pracownikom. Władze Ubezpieczeniowe i w tym wypadku nie czynią żadnych kroków, by ściągnąć zaległości. (P. Machej: To są przerosty polityczne!).

W przeciwieństwie do powyższej niezrozumiałej tolerancji niedawno zdarzył się następujący wypadek. Jedna z firm drukarskich i wydawniczych, która nie ma dziś żadnych zaległości podatkowych na dzień 1 stycznia 1934 r., zalegała z składkami do ubezpieczenia od inwalidztwa z kwotą 8.789,- zł. Firma ta od 1. I. 1934 r. regularnie płaciła bieżące składki do ubezpieczenia inwalidztwa i zaplaciła ich w ciągu 1934 r. około 10.000 zł. Od zaległości w kwocie 8.789,- zł. płaciła Zakładowi Ubezpieczeń odsetki w wysokości 7 od sta i ułożyła się z nim tak, że w ratach miesięcznych spłacać będzie zaległości. Na część roku umowa ta była piśmienna, na drugą część roku przez Zakład Ubezpieczeń milcząco została przedłużona. Firma regularnie raty płaciła, o stanie spłat i zaległości regularnie powiadamiała Zakład Ubezpieczeń. Na dzień 31-go grudnia 1934 r. firma jeszcze miała zaległości 5.149,- zł., ogółem zaś w roku 1934 r. zaplaciła Zakładowi Ubezpieczeń 13.649,- zł. Katowicki kontroler Zakładu Ubezpieczeń oświadczał kilkakrotnie, że wspomniana firma należy do nielicznych, które wywiązują się dobrze ze swych zobowiązań. Wskutek interwencji Urzędu Wojewódzkiego Zakład Ubezpieczeń wysłał w pierwszych dniach lutego 1935 r. do wspomnianej firmy nadzwyczajnego kontrolera, któremu firma podała od razu piśmienny wykaz stanu swego rachunku w Zakładzie. Kontroler ten doradzał zaplacenie pozostającej zaległości w kwocie 5.149 zł. Firma też natychmiast zaległości w pełni uregulowała. W kilka dni później, dnia 8 lutego 1935 r., Zakład Ubezpieczeń wymierzył firmie na podstawie § 1488

Ordynacji Ubezpieczeń²²⁹ karę w kwocie 375,- zł. i karę w podwójnej wysokości zaległości, t.j. w kwocie 10.298,- zł. Według stałej judykatury Urzędu Ubezpieczeń Rzeszy nakładanie kary w podwójnej wysokości dopuszczalne było wobec pracodawców, którzy umyślnie albo z grubego niedbalstwa składek nie płacili. U nas też dopiero w ostatnich miesiącach kilka razy zastosowano § 1488 ust. 2. Postępowanie Zakładu Ubezpieczeń jest jaskrawym zaprzeczeniem polityki rządowej, proklamowanej przez premiera Kozłowskiego²³⁰ i ministrów Zawadzkiego²³¹ i Paciorkowskiego²³², w sprawie regulowania zaległości. Nadmieniamy, że ukarana firma wydaje czasopisma opozycyjne, i stwierdzamy nierównomierne traktowanie tej ukaranej firmy w porównaniu z „Drukarnią Śląską” i „Polską Zachodnią” przez władze ubezpieczeniowe a także w porównaniu do innych firm. Tą samą nierównomierność w traktowaniu „Drukarni Śląskiej” i „Polski Zachodniej” w porównaniu z innymi firmami okazują władze skarbowe.

Zapytujemy niniejszym p. Wojewodę, czy wiadomo Mu jest to jednostronne postępowanie władz skarbowych i ubezpieczeniowych, czy nie widzi w nim niedopuszczalnego nadużycia władz skarbowych i ubezpieczeniowych z pobudek partyjno-politycznych, chęci niszczenia warsztatów pracy z zemsty politycznej i ułatwianie nieuczciwej konkurencji firmom nie płacącym podatków i składek ubezpieczeniowych? Zapytujemy p. Wojewodę, co zamierza uczynić, aby w przyszłości takim nadużyciom podległych Mu władz zapobiec?²³³

Odpowiedzi nie odnaleziono.

²²⁹ Bekanntmachung der neuen Fassung der Reichsversicherungsordnung. Vom 15. Dezember 1924. RGBl. 1924. Teil I., S. 779:

§ 1488. Unterlassen es Arbeitgeber, rechtzeitig für ihre versicherungspflichtigen Beschäftigten die richtigen Marken zu verwenden oder die Beiträge abzuführen, so kann sie der Anstaltsvorstand mit Ordnungstrafe in Geld belegen. Unabhängig von der Strafe und der Nachholung der Rückstände kann der Vorstand dem Bestraften die Zahlung des Ein- bis Zweifachen dieser Rückstände auferlegen. Der Betrag wird wie Gemeindeabgaben beigetrieben.

Das gleiche gilt, wenn Arbeitgeber bei Beschäftigung ausländischer Versicherten ihre Pflichten aus § 1233 nicht erfüllen.

Bestreitet der Arbeitgeber seine Beitragspflicht, so ist sie nach § 1459 festzustellen.

²³⁰ Leon Tadeusz Kozłowski (1892—1944), w latach 1934—1935 premier rządu II Rzeczypospolitej Polskiej.

²³¹ Władysław Zawadzki (1885—1939), ekonomista, profesor uniwersytetu w Wilnie i Szkoły Głównej Handlowej. Minister skarbu w latach 1932—1935. Zwolennik matematycznej szkoły w ekonomii.

²³² Jerzy Paciorkowski (1893—1957), w latach 1934—1935 minister pracy i opieki społecznej w rządzie II Rzeczypospolitej Polskiej.

²³³ APK, Sejm Śląski 958, s. 364—365; spraw. sten. z 49. pos. III Sejmu Śląskiego, 26 marca 1935 r., łam 143—145.

30

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie subwencji wypłacanych „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”
(26 marca 1935)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

Przed Sądem Okręgowym w Katowicach toczy się spór cywilny niejakiego p. Ignacego Kozubka z Łagiewnik przeciwko „Deutscher Kultur- u. Wirtschaftsbund”. W toku tej sprawy wyszło najaw, że „Deutscher Kultur- u. Wirtschaftsbund” został założony przez obóz sanacyjny i był subwencionowany z funduszków wojewódzkich. Faktem jest, że prezes N.Ch.Z.P. poseł Karol Grzesik był protektorem „Deutscher Kultur- u. Wirtschaftsbund”, faktem jest, że pp. Karol Grzesik, wzgl. ówczesny sędzia, a obecny notariusz Dr. Mazurkiewicz z Katowic wyżej wymienionemu Kozubkowi wypłacali jako sekretarzowi „Deutscher Kultur- u. Wirtschaftsbund” po 1.000 zł. miesięcznej pensji i kosztów organizacyjnych, faktem jest, że p. Karol Grzesik podczas rozmów z Ignacym Kozubkiem powoływał się na porozumienie z p. Wojewodą Dr. Grażyńskim. Z tych okoliczności trzeba wnosić, że pieniądze wypłacane przez pp. Karola Grzesika i Dr. Mazurkiewicza pochodzą z funduszków wojewódzkich. Zatem przemawia i ten fakt, że Wydział Oświecenia Publicznego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego pismem z dnia 10 stycznia 1931 r. (Liczba O.P. VII—131) przekazał na ręce Ignacego Kozubka na cele „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund” kwotę 4.000 zł.

Również poprzednik Kozubka na stanowisku sekretarza „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund” niejaki p. Jan Grabiec z Chorzowa pobierał miesięcznie po 500 zł. pochodzących również z funduszków wojewódzkich. PP. Karol Grzesik i prezes „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund” Brzóska w zeznaniach pod przysięgą mówili tylko ogólnikowo o subwencjach udzielanych Kozubkowi „z innej strony” i źródła nie wymieniali, a zaprzeczali, jakoby Kozubek został był zaangażowany jako płatny sekretarz „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”, wskutek czego Kozubek oskarżył ich o krzywoprzysięstwo.

Zapytujemy się p. Wojewodę, czy wiadomo Mu jest powoływanie się pp. Grzesika i Brzóska na ich porozumienie się z Nim w sprawie „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”, czy wiadomym Mu jest, że z funduszków Wojewódzkiego Urzędu Śląskiego płacono subwencje wyżej wspomnianej organizacji, czy wiadomym Mu jest, że Kozubek twierdzi, iż kilka razy referował p. Wojewodzie o przebiegach prac „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”, (P. Baldyk: Nie ma żadnych dowodów na to.) (P. Kapuściński: To skandal!) a w szczególności o jego

*propagandzie wśród Niemców na rzecz sanacyjnych list wyborczych podczas kampanii wyborczej w 1930 r.? Czy p. Wojewoda Śląski zechce podać ogólną sumę pieniędzy wydanych ze skarbu śląskiego na rzecz „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”? Mówi się o kwocie sięgającej 100.000 zł. Zapytujemy się p. Wojewodę, czy nie uważa, że udzielanie subwencji na rzecz „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund” ze skarbu śląskiego byłoby niezgodne z prawem i niedopuszczalne?*²³⁴.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

31

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie subwencji na cele wyborcze na rzecz B.B.W.R.
(26 marca 1935)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

P. poseł Roman Rybarski²³⁵ w Sejmie R.P. odczytał następujący dokument: „P.O. 6267/106. Zwrot należności za opłaty ubezpieczeniowe. Katowice, dnia 10 listopada 1930 r. Do związku Pracodawców Górnośląskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego w Katowicach, na ręce Dyr. Biura inż. Tarnowskiego. Na skutek reskryptu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w Warszawie z dnia 6 listopada br. nr 32274 P. III zawiadamiam, że wydaję równocześnie polecenie asygnowania na ręce Pana Dyrektora 650.000 zł. (sześćset pięćdziesiąt tysięcy złotych) zwrotu należności za opłaty ubezpieczeniowe. Za Wojewodę (-) Dr Helmski, Naczelnik Wydziału P. O.”

²³⁴ Ibidem, tam 145—146.

²³⁵ Roman Rybarski (1887—1942), ekonomista, historyk gospodarki, polityk. Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego. W 1920 r. wiceminister skarbu. Poseł na Sejm w latach 1928—1935 (prezes Klubu Stronnictwa Narodowego). Autor projektu dodatku do art. 5 statutu organicznego województwa śląskiego, czyli tzw. *tangenty*, wyrażającej relacje finansowe między Skarbem Śląskim a Skarbem Państwa. Wzór *tangenty*, uwzględniający zarówno czynniki finansowe, jak i ludnościowe, nawiązywał do jego teoretycznych rozważań, zawartych w monografii *Prawno-skarbowe podstawy ustroju państw związkowych, unii i autonomii państwowych*. (Warszawa 1916). Por. J. Ciągwa: *Wpływ organów centralnych...*, s. 56; Idem: *Kontrowersje wokół tangenty*. W: *Podstawy materialne państwa. Zagadnienia historyczno-prawne*. Red. D. Bogacz, M. Tkaczuk. Szczecin 2006, s. 139—161.

Dokument ten datuje z czasów kampanii wyborczej do Sejmu, Senatu R.P. i do Sejmu Śląskiego w 1930 r. Już w 1928 roku obóz sanacyjny wytargował od Górnośląskiego Związku Przemysłowców Górniczo-Hutniczych w Katowicach miliony zł. na wybory. Targi te w imieniu B.B.W.R. prowadził ks. Janusz Radziwiłł²³⁶ z generalnym dyrektorem Górnośląskiego Związku Przemysłowców Górniczo-Hutniczych dr. Geisenheimerem, który też te miliony do kasy B.B.W.R. przekazywał. Związek ten nie płacił tych subwencji z własnych funduszy, lecz potrzebną sumę według ustalonego klucza rozdzielał na poszczególne przedsiębiorstwa. B.B.W.R. brał więc pieniądze od ks. Pszczyńskiego, od Wspólnoty Interesów Flicka, od przedsiębiorstw Ballestremów, od Rybnickiego Gwarectwa, Friedlaenderów, od Schaftgotschów, a więc wprost od przedsiębiorstw obywateli niemieckich.

Gdy w 1930 r. ciała ustawodawcze rozwiązano, obóz sanacyjny znowu zwrócił się do Górnośląskiego Związku Przemysłowców Górniczo-Hutniczych w Katowicach o subwencje wyborcze. Pośrednikiem znowu był ks. Janusz Radziwiłł. Zwrócił się więc do generalnego dyrektora Związku Przemysłowców Górniczo-Hutniczych dr. Geisenheimera i na innych członków zarządu energicznie naciskał, żądając kilku milionów złotych dla Sanacji na wybory. Rozpoczęły się zacięte targi. Przemysłowcy wzbierali się płacić, powołując się na brak pieniędzy z powodu ciężkiej sytuacji gospodarczej. Radziwiłł nacierał energicznie i ustnie i piśmiennie. Dowodem tego istniejąca korespondencja pomiędzy p. Radziwiłłem a jednym z wybitnych przemysłowców. Listy Radziwiłła wspominają także o udziale w tej akcji Śl. Urzędu Wojewódzkiego. Niektórzy przemysłowcy skarżyli się, że mają subiektywne uczucie, iż są przedmiotem wymuszenia. Ostatecznie dobito targu. Śląski przemysł żelazny zobowiązał się zapłacić 500.000 zł. i zapłacił też gotówką. Śląski przemysł węglowy zobowiązał się zapłacić 1 milion złotych, z tego gotówką 350.000 zł. a 650.000 w formie cesji swoich pretensji do rządu. Dokument ogłoszony przez posła Rybarskiego w Sejmie R.P. stoi w związku z tą właśnie cesją. Historycznie sprawa tych pretensji przedstawia się jak następuje:

Podczas kryzysu gospodarczego w 1923 r. przemysłowcy węglowi zamierzali zredukować poważną liczbę robotników w górnictwie. Władze państwowe obawiały się następstw wzrostu wielkiego bezrobocia i szukały sposobów przeciwdziałania redukcji robotników. Stanął ostatecznie układ pomiędzy przemysłowcami a władzami państwa, że przemysłowcy nie zredukują robotników,

²³⁶ Do powiązań polityczno-finansowych BBWR z przemysłem górnośląskim nawiązał dwa miesiące wcześniej poseł Wojciech Korfanty: *Ja mogę powiedzieć, kto fakturował w wysokości tych pieniędzy od przemysłu. Nie kto inny, jak członek sanacji i poseł BBWR, ksiądz Janusz Radziwiłł. [...] pieniądze te zostały zgromadzone na koncie Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie, na które zostały wpłacone. Sanacja wymusiła od przedsiębiorstw przemysłowych na Śląsku półtora miliona złotych na wybory.* APK, Sejm Śląski 957, s. 38; spraw. sten. z 48. pos. III Sejmu Śląskiego, 21 stycznia 1935 r., łam 75.

a w zamian za to od państwa otrzymają bonifikatę w wysokości składek ubezpieczeniowych. Suma ta przewyższała bardzo znacznie kwotę milion zł. Władze sumę tę spłacały przemysłowcom ratami, ale rząd sanacyjny reszty pretensji przemysłu z tego tytułu w wysokości 650 tysięcy nie płacił.

Gdy książę Janusz Radziwiłł w 1930 r. nareszcie wytargował dla B.B.W.R. od śląskiego przemysłu milion złotych subwencji wyborczych, przemysłowcy proponowali, że zapłacą gotówką 350.000 zł., a resztę w wysokości 650.000 zł. uiszczą w postaci cesji swych pretensji do władz państwowych z tytułu wynagrodzenia im owych składek ubezpieczeniowych. Rząd widocznie wyraził swoją zgodę na tę transakcję, jak o tym świadczy list do Związku Pracodawców Górnośląskich Przemysłowców z dnia 10 listopada 1930 r., wystosowany w imieniu Wojewody Śląskiego przez Naczelnika Wydziału p. dr. Helmskiego, który powołuje się na reskrypt Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z dnia 6 listopada 1930 r. pod nr. 32274 Pr. III. Do sumy 650.000 zł. nie mógł sobie rościć pretensji Związek Pracodawców Górnośląskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego, bo składała ona się z różnych sum, do których rościły sobie pretensje poszczególne przedsiębiorstwa górnicze. Przedstawiciele poszczególnych przedsiębiorstw pokwitowali odbiór sum, do których rościli sobie pretensje, ale gotówki nie odebrali, gotówka w wysokości 650.000 zł. została przekazana do Warszawy do dyspozycji ks. Janusza Radziwiłła i jego towarzyszy na cele polityczne Sanacji.

W związku z tą cesją wyłoniła się jeszcze ciekawa kwestia podatkowa. Śląskie władze skarbowe stanęły na stanowisku, że poszczególne przedsiębiorstwa od tych sum im przyznanych przez władze państwowe powinny zapłacić podatek dochodowy. Wszak płacić składki ubezpieczeniowe od robotników zatrudnionych mieli ustawowy obowiązek, od którego nikt ich zwolnić nie mógł. Zwrócone przez państwo składki stanowiły bez wątpienia dochód, od którego należał się skarbowi podatek dochodowy. I w tej sprawie rozpoczęły się targi, które zakończyły się tym, że przemysłowcy z płacenia podatku dochodowego od tych sum zostali zwolnieni.

Niżej podpisani zapytują się p. Wojewodę, czy wiadomo Mu jest o tym pośrednictwie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w sprawie zbierania funduszków wyborczych dla B.B.W.R., czy wiadomo Mu jest, że p. Janusz Radziwiłł w swej korespondencji z przemysłowcami górnośląskimi powoływał się na Śląski Urząd Wojewódzki? Czy p. Wojewoda gotów jest udzielić wyjaśnienia, na jakiej zasadzie prawnej zwolniono przedsiębiorstwa górnośląskiego ciężkiego przemysłu od zapłacenia podatku dochodowego od kwoty 650.000 zł., wypłaconych im przez skarb śląski?²³⁷.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

²³⁷ APK, Sejm Śląski 958, s. 365—366; spraw. sten. z 49. pos. III Sejmu Śląskiego, 26 marca 1935 r., łam 146—148.

32

Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R.
w sprawie mnożących się nadużyć i sprzeniewierzeń
(26 marca 1935)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji:

Według doniesień z prasy zwolniono dwóch starostów, oraz następujących urzędników: naczelnika gminy Maruszkę, skarbnika gminy Jaroszowice Kostyrę, naczelnika gminy Rudoltowice Szymę, urzędników gminy Brzozowice-Kamień Liwowskiego, Filipiaka, dalej Pawelczyka, Kontnego, Pająka, Sojkę, Kubicę, Stolorza, naczelnika gminy Piasek pow. pszczyński, Pietruszkę, Spyrę (P. Dr. Kocur: A w Biurze Sejmu Śląskiego?), Korusa, Marka, Musiolika, Mikę i Feliksa i wielu innych. Prasa podaje, że pobrali oni z kas gminnych pieniądze i nie zwrócili ich.

Zapytujemy się niniejszym p. Wojewodę, czy zechce Sejmowi przedstawić dokładny spis nadużyć urzędników wszelkiego rodzaju bez względu na to, czy zostali ukarani sądownie. Zapytujemy się dalej p. Wojewodę, co zamierza uczynić, aby położyć kres szerzącej się epidemii nadużyć i sprzeniewierzeń, których wzrost niepokoi ludność śląską. Zapytujemy się pod koniec p. Wojewodę, czy nie uważa za swój obowiązek dbać o to, by urzędy obsadzano wyłącznie według zdolności i uczciwości kandydatów, a nie według kryteriów partyjno-politycznych²³⁸.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

33

Interpelacja Klubu Socjalistycznego do p. Wojewody Śląskiego
w sprawie prześladowania ruchu socjalistycznego
przez p. starostę Plackowskiego w Cieszynie
(26 marca 1935)

1. Nazwa interpelującego klubu: Klub Posłów Socjalistycznych.
2. Liczba podpisów pod interpelacją: —
3. Personalia interpelantów: —
4. Treść interpelacji²³⁹:

²³⁸ Ibidem, tam 148.

²³⁹ Z 5 interpelacji, wniesionych 26 marca 1935 r., na 49. posiedzeniu III Sejmu Śląskiego, jedynie tę marszałek przedstawił w skróconej postaci: *Marszałek: Jest jeszcze jedna Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie mnożących się nadużyć i sprzeniewierzeń, którą podam w streszczeniu. (P. Kapuściński: To za nudne!). Ibidem.*

Spokojna ludność pracująca na Śląsku Cieszyńskim, która w czasach przemowych wykazała dużo ofiarności i przywiązania do wolnej Ojczyzny, zaniepokojona została niezrozumiałymi zarządzeniami p. starosty Plackowskiego w Cieszyńsku. a) W listopadzie 1934 r. wydał p. starosta zakaz odbycia zgromadzenia publicznego w gminie Wisła; b) Przewodniczący zgromadzenia publicznego, jakie odbyło się w gminie Godziszów dnia 20 stycznia 1935 r., ob. Wiselka został ukarany grzywną 30,- zł. za nieodebranie głosu jednemu z uczestników zebrania, który żalił się, że jako Polak zwolniony został przed 2 laty z pracy w Trzyniecu a dotąd nie zarobił jeszcze ani 20 zł., i że dla Polski stał się dziadem; c) Dnia 3 marca 1935 r. wydany został zakaz odbycia zgromadzenia publicznego w gminie Górki Wielkie ze względu na obawę zakłócenia porządku publicznego; d) Oprócz tego zachodzą wypadki zakazu odbycia zgromadzeń zawodowych Związku Małorolnych.

Zaznaczyć należy, że żadne — od czasów istnienia ruchu socjalistycznego, ani w czasach zaborczych ani od czasu zdobycia niepodległości — odbyte zgromadzenie socjalistyczne w powiecie cieszyńskim nie dało powodu władzom do interwencji z ich strony. To też ludność dotknięta tymi zarządzeniami p. starosty ze zdumieniem pyta, odkąd zesła ona do poziomu obywateli drugiej kategorii? Pytanie to jest tym bardziej uzasadnione, że w tej samej miejscowości Górki odbyło się w dwa dni po zakazaniu zgromadzenia socjalistycznego, zgromadzenie Z.Z.Z., a na afiszach ogłoszono, że referent przybędzie ze Starostwa!?

Wobec tego podpisani zapytują: „Co p. Wojewoda zamierza uczynić, aby zapewnić ludności w powiecie cieszyńskim równomierne traktowanie przy wykonywaniu ich praw obywatelskich?”²⁴⁰.

Odpowiedzi nie odnaleziono.

3.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w III Sejmie Śląskim

Zarówno przedstawione interpelacje, wniesione do łaski marszałkowskiej III Sejmu Śląskiego, a więc od 1. (9 grudnia 1930 roku) do 49. (26 marca 1935 roku) posiedzenia plenarnego tego Sejmu, jak i odpowiedzi, na część z tych interpelacji, a także czynności trzeciego okresu interpelowania, prezentuje tabela 4.

²⁴⁰ Ibidem, s. 367; spraw. sten. z 49. pos. III Sejmu Śląskiego, 26 marca 1935 r., łam 149.

Tabela 4

**Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w III Sejmie Śląskim
od 9 grudnia 1930 roku do 26 marca 1935 roku**

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1.	KPS	wśl.	w sprawie upośledzenia wdów wojennych narodowości niemieckiej przy udzielaniu wsparć nadzwyczajnych z kredytów budżetu śląskiego	5	N	T	N	N	—	—	—	—	—
2.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin	13	N	T	N	T	N	N	N	P	NP
3.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie pobicia ucznia Maksymiljana Szuścika w Gorzycach, powiecie Rybnickiem przez nauczyciela p. Łukasiewicza	12	N	T	N	N	—	—	—	—	—
4.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie pobicia uczniów szkoły ludowej im. Kościuszki w Roźdzeniu — Szopienicach za niewykupienie i napisanie kart imieninowych dla Pana Marszałka Piłsudskiego	17	N	T	N	N	—	—	—	—	—
5.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie potrącenia 15%-owego dodatku uposażeniowego pracownikom, płatnym ze Skarbu Śląskiego i przez Związki komunalne i samorządowe	8	N	T	N	N	—	—	—	—	—
6.	KN	wśl.	w sprawie rozstrzygnięcia protestów wyborczych, dotyczących ważności wyborów do III-go Sejmu Śląskiego przez Sąd Apelacyjny w Katowicach	6	N	T	T	N	—	—	—	—	—
7.	KZPChD-NPR	wśl.	dotycząca dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko burmistrzowi miasta Skoczowa ks. Janowi Mocce i jego zawieszeniu w pełnieniu czynności urzędowych	12	N	T	N	N	—	—	—	—	—
8.	KPS	wśl.	w sprawie rozwiązania rady załogowej w hucie „Królewskiej” i innych, a ustanowienie komisarycznych rad załogowych przez Inspektora Pracy	6	N	T	T	N	—	—	—	—	—
9.	KChD-NPR	wśl.	w sprawie rozwiązania wiecu w Rybniku w dniu 27. czerwca 1931 r.	12	N	T	N	N	—	—	—	—	—

c.d. tabeli 4

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
10.	Frakcja Socjalistyczna i Klub Niemiecki	wśl.	w sprawie sposobów urzędowania przez p. Naczelnika gminy Golasowice i Pawłowice p. Dołężyka	8	N	T	N	N	—	—	—	—	—
11.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie nieprzedkładania przez Śląską Radę Wojewódzką Sejmowi Śląskiemu rok rocznie sprawozdań z działalności funduszu stypendyjnego imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha, stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r. /Dz. U. Śl. Nr 5 par. 16/	6	N	T	N	N	—	—	—	—	—
12.	KPS i KN	wśl.	w sprawie niewykonania następujących uchwał Sejmu Śląskiego: 1/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931r. w sprawie przywrócenia samorządu w Kasach Chorych w Cieszynie i Bielsku. 2/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie zaniechania zamierzonego połączenia samodzielnych Powiatowych Kas Chorych w Cieszynie i Bielsku. 3/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przedłożenia Sejmowi Śląskiemu do dnia 1. grudnia 1931 r. projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość i na wypadek inwalidztwa robotników i małorolnych, ich żon i dzieci zatrudnionych na terenie Śląska Cieszyńskiego	10	N	T	N	N	—	—	—	—	—
13.	KPS i KN	wśl.	w sprawie a) prawa do egzystencji, b) prawa do pracy i zarobku	10	N	T	N	N	—	—	—	—	—
14.	KPS i KN	wśl.	w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez Naczelnika Urzędu Okręgowego p. Teofila Biele z Czuchowa i posterunek policji w Czerwionce	10	N	T	N	N	—	—	—	—	—

c.d. tabeli 4

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
15.	KZPChD-NPR	wśl.	dotycząca bezprawnego urzędowania komisarycznego Naczelnika Gminy Pana Rybarza w Łagiewnikach powiat świętochłowicki	11	N	T	N	T	—	T	?	NP	N
16.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie nieprzestrzegania przez Śląski Urząd Wojewódzki przepisów art. 8 ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego z dnia 22. marca 1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./ i art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922 r.	9	N	N	—	—	—	—	—	—	—
17.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie obowiązku stosowania przez Śląski Urząd Wojewódzki w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego, opłacanych ze Skarbu Śląskiego, ustawy emerytalnej funkcjonariuszów państwowych z dnia 28. VII 1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466)	5	N	T	N	N	—	—	—	—	—
18.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie zlikwidowania, względnie przeniesienia Szkoły Górniczej w Tarnowskich Górach	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
19.	KPS	wśl.	w sprawie zasiłku dla bezrobotnych i najbiedniejszej ludności	5	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
20.	KPS i KN	wśl.	w sprawie zmiany administracyjnego obszaru Województwa Śląskiego	?	?	onz	?	N	—	—	—	—	—
21.	KN i KPS	wśl.	w sprawie niewłaściwego postępowania urzędników Straży Celnej, oraz Policji Wojewódzkiej	?	?	onz	?	N	—	—	—	—	—
22.	KPS	wśl.	w sprawie nieogłoszenia i nieprzedkładania ustaw	?	?	onz	?	N	—	—	—	—	—
23.	KPS	wśl.	w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu	?	N	T	N	T	?	T	T	*	N

c.d. tabeli 4

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
24.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków dla rencistów mających prawo do świadczeń niemieckich Bractw Górniczych przez Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach z dniem 1. marca br.	8	N	T	N	T	?	T	T	*	N
25.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie zamierzonego zamknięcia kilku największych kopalń w powiecie rybnickim	12	N	T	T	N	—	—	—	—	—
26.	KPS	wśl.	w sprawie rozwiązywania autonomicznych zarządów Kas Chorych na terenie Górnego Śląska	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
27.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie rozwiązania przez policję Zjazdu Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji w Skoczowie	13	N	T	N	N	—	—	—	—	—
28.	KN	wśl.	w sprawie robotników, którzy po powrocie z urlopu turnusowego nie zostali zapośredniczeni do pracy	7	N	T	N	N	—	—	—	—	—
29.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie stronniczego postępowania władz skarbowych i Zakładu Ubezpieczeń	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
30.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie subwencji wypłacanych „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
31.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie subwencji na cele wyborcze na rzecz B.B.W.R.	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
32.	KZPChD-NPR	wśl.	w sprawie mnożących się nadużyć i sprzeniewierzeń	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—
33.	KPS	wśl.	w sprawie prześladowania ruchu socjalistycznego przez p. starostę Plackowskiego w Cieszynie	?	N	onz	?	N	—	—	—	—	—

Objaśnienia: **A** — nazwa interpelującego klubu; **B** — nazwa organu interpelowanego; **C** — tytuł interpelacji; **D** — liczba podpisów pod interpelacją; **E** — czy marszałek dostrzegł w interpelacji wyrazy nieodpowiadające powadze Sejmu?; **F** — czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?; **G** — czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?; **H** — czy marszałek — na żądanie interpelanta — umieścił interpelację na porządku dziennym?; **I** — czy wysłuchano treści interpelacji (i odpowiedzi)?; **J** — czy interpelant umotywował konieczność odbycia dyskusji?; **K** — czy Sejm podjął uchwałę o potrzebie dyskusji?; **L** — czy postawiono wniosek o przyjęciu przez Sejm odpowiedzi do wiadomości (o nieprzyjęciu do wiadomości)?; **M** — czy Sejm wezwał władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na posiedzeniu plenarnym w określonym terminie?.

Skróty: KChD-NPR — Klub Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; KNChZP — Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy; KN — Klub Niemiecki; KPS — Klub Posłów Socjalistycznych; KZPChD-NPR — Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; ZPChD-NPR — Zespół Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; RW — Rada Wojewódzka; wśl. — wojewoda śląski; N — nie; T — tak; onz — odpowiedzi nie znaleziono; P — Sejm przyjął odpowiedź do wiadomości; NP — Sejm nie przyjął odpowiedzi do wiadomości; * — wniosek nie był głosowany.

Ad A — nazwa interpelującego klubu.

Z 33 interpelacji wniesionych ogółem w Sejmie Śląskim III kadencji Klub ChD i NPR wniósł 18 interpelacji; Klub Niemiecki — 2 interpelacje; Klub Posłów Socjalistycznych — 7 interpelacji; Klub Niemiecki i Klub Posłów Socjalistycznych — 6 interpelacji. Natomiast sanacyjny Klub NChZP nie wykazał jakiegokolwiek aktywności w praktyce interpelowania.

Ad B — nazwa organu interpelowanego.

Artykuł 24 ust. 1 i art. 25 ust. 1 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego przyznawały Sejmowi prawo interpelowania trzech organów: rządu, wojewody śląskiego i Śląskiej Rady Wojewódzkiej. W praktyce interpelowania adresatem wszystkich 33 interpelacji był wyłącznie wojewoda śląski.

Ad C — tytuł interpelacji.

Komentarz do litery C tabeli przedstawię w punkcie 3.2.4 tego rozdziału (*Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby III Sejmu Śląskiego*).

Ad D — liczba podpisów pod interpelacją.

Artykuł 24 ust. 1 regulaminu stanowił, że interpelacje winno podpisać przynajmniej 5 posłów. Z tabeli 4. wynika, że minimalny próg poparcia uzyskały jedynie 3 interpelacje. Pozostałe znacznie przekraczały stanowiące regulaminem minimum.

Aż 11 interpelacji znamy jedynie z lakonicznych komunikatów marszałka, wypowiadanych pod koniec plenarnych posiedzeń Sejmu. Nie sposób więc ustalić, ilu posłów podpisało się pod nimi. Zakładam jednak, że każda z tych 11 interpelacji miała poparcie co najmniej 5 posłów, gdyż w przeciwnym wypadku marszałek Sejmu nie mógłby ich przyjąć.

Ad E — Czy marszałek dostrzegł w interpelacji wyrazy nieodpowiadające powadze Sejmu?

Przegląd sprawozdań stenograficznych z posiedzeń plenarnych III Sejmu Śląskiego potwierdza, że marszałek przyjął bez zastrzeżeń wszystkie 33 interpelacje wniesione w tym Sejmie. To przekonujący dowód na to, że nie dostrzegł w nich wyrazów nieodpowiadających powadze Sejmu Śląskiego.

Ad F — Czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?

Na 33 interpelacje ogółem marszałek Sejmu Śląskiego otrzymał odpowiedzi na 21 z nich. W pozostałych przypadkach zebrany materiał źródłowy nie pozwala na stwierdzenie, czy odpowiedź była, czy też jej nie było.

Ad G — Czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?

Z 21 odpowiedzi na interpelacje, które wojewoda śląski skierował do marszałka Sejmu Śląskiego, zaledwie 5 odpowiedzi nadeszło w przewidzianym

prawem terminie. W pozostałych 16 sprawach wojewoda udzielił odpowiedzi z przekroczeniem, niekiedy znacznym, stanowionego regulaminem terminu.

Ad H — Czy marszałek — na żądanie interpelanta — umieścił interpelację na porządku dziennym?

Spośród 21 interpelacji, na które organ interpelowany udzielił odpowiedzi, marszałek Sejmu Śląskiego umieścił na porządku dziennym posiedzenia plenarnego Sejmu 4 interpelacje: interpelacja ZPChD-NPR w sprawie komisarycznych naczelników gmin (interpelacja nr 2); interpelacja Klubu ChD-NPR w sprawie bezprawnego urzędowania komisarycznego naczelnika p. Rybarza (interpelacja nr 15); interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia pracownikom cementowni w Goleszowie (interpelacja nr 23); interpelacja Klubu ZPChD—NPR w sprawie wstrzymania wypłaty zasiłków przez Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach (interpelacja nr 24).

Pozostałych 17 interpelacji marszałek nie mógł umieścić na porządku dziennym, gdyż w przeciwieństwie do art. 44 regulaminu I Sejmu Śląskiego, stanowiącego, że marszałek działał *ex officio*, w III Sejmie mógł umieścić interpelację na porządku dziennym jedynie na żądanie interpelanta. W takim stanie rzeczy nieumieszczenie 17 interpelacji na porządku dziennym skutkowało zatakowaniem wszystkich czynności trzeciego okresu interpelowania: wysłuchania interpelacji i odpowiedzi; umotywowania konieczności dyskusji; podjęcia przez Sejm uchwały o potrzebie dyskusji; uchwały Sejmu o przyjęciu bądź nieprzyjęciu odpowiedzi do wiadomości; wezwania organu interpelowanego do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w odpowiednim terminie.

Procedowanie w 4 interpelacjach, umieszczonych na porządku dziennym: w żadnym z 4 przypadków nie wysłuchano interpelacji ani odpowiedzi; w 3 przypadkach interpelant umotywował konieczność dyskusji; w 2 przypadkach Sejm podjął uchwałę o potrzebie dyskusji.

W wyniku dyskusji Sejm przyjął do wiadomości odpowiedzi wojewody na interpelację w sprawie komisarycznych naczelników gmin. Natomiast odpowiedzi wojewody na interpelację w sprawie bezprawnego urzędowania komisarycznego naczelnika p. Rybarza Sejm do wiadomości nie przyjął.

Pozostałe 2 sprawy (odmówienie prawa do zasiłków z Funduszu Bezrobocia pracownikom cementowni w Goleszowie; wstrzymanie wypłat zasiłków przez Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach) miały nietypowy finał. Po dyskusji bowiem nie doszło do głosowania wniosku o przyjęcie (czy nieprzyjęcie) przez Sejm odpowiedzi wojewody do wiadomości.

3.2.4. Analiza treści interpelacji wniesionych przez kluby III Sejmu Śląskiego

3.2.4.1. Interpelacje Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy

Prosanacyjny Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy nie wniósł ani jednej interpelacji.

3.2.4.2. Interpelacje Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej

W kilku interpelacjach Klub zwany był również Zespołem Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; czy Klubem Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej.

1. (2). Interpelacja Zespołu Posłów ChD i NPR w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin (30.03.1931).
2. (3). Interpelacja Zespołu Posłów ChD i NPR w sprawie pobicia ucznia Maksymiljana Szuścika w Gorzycach, powiecie Rybnickim przez nauczyciela p. Łukasiewicza (30.03.1931).
3. (4). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie pobicia uczniów szkoły ludowej im. Kościuszki w Rożdzeniu — Szopienicach za niewykupienie i napisanie kart imieninowych dla Pana Marszałka Piłsudskiego (30.03.1931).
4. (5). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie potrącenia 15%-owego dodatku uposażeniowego pracownikom, płatnym ze Skarbu Śląskiego i przez Związki komunalne i samorządowe (7.05.1931).
5. (7). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. dotycząca dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko burmistrzowi miasta Skoczowa ks. Janowi Mocce i jego zawieszeniu w pełnieniu czynności urzędowych (17.06.1931).
6. (9). Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie rozwiązania wiecu w Rybniku w dniu 27. czerwca 1931 r. (17.07.1931).

7. (11). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie nieprzedkładania przez Śląską Radę Wojewódzką Sejmowi Śląskiemu rok rocznie sprawozdań z działalności funduszu stypendyjnego imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha, stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r. /Dz.U.Śl. Nr 5, par. 16/ (24.11.1931).
8. (15). Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. dot. bezprawnego urzędowania komisarycznego Naczelnika Gminy Pana Rybarza w Łagiewnikach powiat świętochłowicki (26.01.1932).
9. (16). Interpelacja Zespołu Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie nieprzestrzegania przez Śląski Urząd Wojewódzki przepisów art. 8 ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego z dnia 22 marca 1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./ i art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922 r. (24.02.1932).
10. (17). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie obowiązku stosowania przez Śląski Urząd Wojewódzki w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego, opłacanych ze Skarbu Śląskiego, ustawy emerytalnej funkcjonariuszów państwowych z dnia 28.VII.1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466) (1.03.1932).
11. (18). Interpelacja Klubów Ch.D. i N.P.R. w sprawie zlikwidowania, względnie przeniesienia Szkoły Górniczej w Tarnowskich Górach (22.03.1932).
12. (24). Interpelacja Klubu Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków dla rencistów mających prawo do świadczeń niemieckich Bractw Górniczych przez Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach z dniem 1 marca br. (16.02.1933).
13. (25). Interpelacja Posłów Klubu Ch.D. i N.P.R. w sprawie zamierzonego zamknięcia kilku największych kopalń w powiecie rybnickim (19.06.1933).
14. (27). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie rozwiązania przez policję Zjazdu Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji w Skoczowie (15.03.1934).
15. (29). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie stronniczego postępowania władz skarbowych i Zakładu Ubezpieczeń (26.03.1935).
16. (30). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie subwencji wypłacanych „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund” (26.03.1935)
17. (31). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie subwencji na cele wyborcze na rzecz B.B.W.R. (26.03.1935).
18. (32). Interpelacja Zespołu Posłów Ch.D. i N.P.R. w sprawie mnożących się nadużyć i sprzeniewierzeń (26.03.1935).

Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej wniósł do łaski marszałkowskiej III Sejmu Śląskiego 18 interpelacji, tj.

przeszło połowę wszystkich interpelacji (33), jakie wpłynęły w czasie 49 posiedzeń plenarnych tego Sejmu.

Interpelacje tego największego klubu opozycyjnego można podzielić na kilka grup tematycznych. Są tu więc interpelacje o treści socjalnej, szkolnej, ustrojowej. Pozostałe interpelacje tworzą grupę interpelacji *innych*.

Do interpelacji o treści socjalnej należą następujące interpelacje: interpelacja w sprawie potrącania 15%-owego dodatku uposażeniowego pracownikom, płatnym ze Skarbu Śląskiego i przez związki komunalne i samorządowe; interpelacja w sprawie wstrzymania wypłat zasiłków dla rencistów mających prawo do świadczeń niemieckich Bractw Górniczych przez Spółkę Bracką w Tarnowskich Górach z dniem 1 marca br.; interpelacja w sprawie zamierzonego zamknięcia kilku największych kopalń w powiecie rybnickim.

W grupie interpelacji o treści ustrojowej mieszczą się następujące interpelacje: interpelacja w sprawie mianowania komisarycznych naczelników gmin; interpelacja dotycząca dochodzenia dyscyplinarnego przeciwko burmistrzowi miasta Skoczowa ks. Janowi Mocce i jego zawieszeniu w pełnieniu czynności urzędowych; interpelacja w sprawie rozwiązania wiecu w Rybniku w dniu 27 czerwca 1931 r.; interpelacja w sprawie nieprzedkładania przez Śląską Radę Wojewódzką Sejmowi Śląskiemu rok rocznie sprawozdań z działalności funduszu stypendyjnego imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha, stosownie do postanowień art. 5 ustawy z dnia 7. kwietnia 1925 r. /Dz.U.Śl. Nr 5, par. 16/; interpelacja dot. bezprawnego urzędowania komisarycznego Naczelnika Gminy Pana Rybarza w Łagiewnikach powiat świętochłowicki; interpelacja w sprawie nieprzestrzegania przez Śląski Urząd Wojewódzki przepisów art. 8 ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego z dnia 22 marca 1929 r. /Dz.U.R.P. Nr 12, poz. 87 z 1930 r./ i art. 7 ustawy z dnia 28.VII.1922 r.; interpelacja w sprawie obowiązku stosowania przez Śląski Urząd Wojewódzki w stosunku do funkcjonariuszów i nauczycieli Województwa Śląskiego, opłacanych ze Skarbu Śląskiego, ustawy emerytalnej funkcjonariuszów państwowych z dnia 28.VII.1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466); interpelacja w sprawie rozwiązania przez policję Zjazdu Delegatów Chrześcijańskiej Demokracji w Skoczowie; interpelacja w sprawie stronniczego postępowania władz skarbowych i Zakładu Ubezpieczeń.

Do interpelacji w sprawach szkolnych możemy zaliczyć 3 interpelacje: interpelację w sprawie pobicia ucznia Maksymiljana Szuścika w Gorzycach, powiecie rybnickim, przez nauczyciela p. Łukasiewicza; interpelację w sprawie pobicia uczniów szkoły ludowej im. Kościuszki w Rożdzieniu — Szopienicach za niewykupienie i napisanie kart imieninowych dla Pana Marszałka Piłsudskiego; interpelację w sprawie zlikwidowania, względnie przeniesienia Szkoły Górniczej w Tarnowskich Górach.

W grupie interpelacji *inne* mieszczą się 3 interpelacje: interpelacja w sprawie subwencji wypłacanych „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund”; interpe-

lacja w sprawie subwencji na cele wyborcze na rzecz B.B.W.R.; interpelacja w sprawie mnożących się nadużyć i sprzeniewierzeń.

3.2.4.3. Interpelacje Klubu Niemieckiego

1. (6). Interpelacja Dra Panta i tow. w sprawie rozstrzygnięcia protestów wyborczych, dotyczących ważności wyborów do III-go Sejmu Śląskiego przez Sąd Apelacyjny w Katowicach (17.06.1931).
2. (28). Interpelacja Klubu Niemieckiego w sprawie robotników, którzy po powrocie z urlopu turnusowego nie zostali zapośredniczeni do pracy (22.06.1934).

Pierwsza interpelacja Klubu Niemieckiego ma charakter ustrojowy, związany z ustawą Sejmu Śląskiego z dnia 7 maja 1931 roku w przedmiocie wyznaczenia Sądu kompetentnego do rozstrzygnięcia o ważności zaprotestowanych wyborów, przeprowadzonych do III Sejmu Śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 65, poz. 537); (Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 34).

Natomiast w drugiej interpelacji podnosili socjalny problem utraty miejsc pracy robotników po ich powrocie z urlopu.

3.2.4.4. Interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych

1. (1). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie upośledzenia wdów wojennych narodowości niemieckiej przy udzielaniu wsparć nadzwyczajnych z kredytów budżetu śląskiego (13.02.1931).
2. (8). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i tow. w sprawie rozwiązania rady załogowej w hucie „Królewskiej” i innych, a ustanowienie komisarycznych rad załogowych przez Inspektora Pracy (17.06.1931).
3. (19). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie zasiłku dla bezrobotnych i najbiedniejszej ludności (15.04.1932)
4. (22). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie przyczyn nieogłoszenia i nieprzedkładania ustaw o powiatowych związkach komunalnych oraz o ordynacji wyborczej do rad powiatowych i gminnych,

uchwalonych 23 listopada 1931 r.; oraz dlatego, mimo przyrzeczenia, Rada Wojewódzka dotąd projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość robotników w cieszyńskiej części Województwa Śląskiego Sejmowi nie przedłożyła (19.12.1932).

5. (23). Interpelacja posłów Macheja i tow. w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu (9.01.1933).
6. (26). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych w sprawie rozwiązywania autonomicznych zarządów Kas Chorych na terenie Górnego Śląska (19.06.1933).
7. (33). Interpelacja Klubu Socjalistycznego do p. Wojewody Śląskiego w sprawie prześladowania ruchu socjalistycznego przez p. starostę Plackowskiego w Cieszynie (26.03.1935).

Trzy interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych poruszały problematykę socjalną mieszkańców Śląska. To interpelacja w sprawie upośledzenia wdów wojennych narodowości niemieckiej przy udzielaniu wsparć nadzwyczajnych z kredytów budżetu śląskiego; interpelacja w sprawie zasiłku dla bezrobotnych i dla najbiedniejszej ludności; interpelacja w sprawie odmówienia prawa do zasiłku z Funduszu Bezrobocia robotnikom zatrudnionym w goleszowskiej fabryce cementu.

Klub Posłów Socjalistycznych wniósł do łaski marszałkowskiej 3 interpelacje ustrojowe. Dwie z nich monitorowały ograniczenia samorządności rad załogowych w hucie „Królewskiej” i w kasach chorych Górnego Śląska; natomiast w trzeciej interpelanci zarzucali wojewodzie, że nie skierował do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Śląskich 2 ustaw samorządowych, uchwalonych 23 listopada 1931 roku, oraz Radzie Wojewódzkiej, że nie wniosła do Sejmu projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość robotników w cieszyńskiej części województwa śląskiego²⁴¹.

Ostatnia chronologicznie interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych, tj. interpelacja dotycząca prześladowania ruchu socjalistycznego przez starostę Plackowskiego w Cieszynie, należała do interpelacji politycznych.

²⁴¹ Zarzuty wobec Rady Wojewódzkiej zostały sformułowane w interpelacji wspólnej Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego już 14 stycznia 1932 r. (Zob. interpelację nr 2, niewykonanie trzeciej uchwały Sejmu z 17 lipca 1931 r.). Ponieważ interpelacja ze stycznia 1932 r. nie odniosła zamierzonego skutku, Klub Posłów Socjalistycznych postanowił pod koniec 1932 r. interpelować jeszcze raz w tej samej sprawie.

3.2.4.5. Interpelacje Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego

1. (10). Interpelacja Frakcji Socjalistycznej i Klubu Niemieckiego w sprawie sposobów urzędowania przez p. Naczelnika gminy Golasowice i Pawłowice p. Doleżyka (17.07.1931).
2. (12). Interpelacja Posłów Klubu Socjalistycznego i Klubu Niemieckiego do Pana Wojewody Śląskiego w sprawie niewykonania następujących uchwał Sejmu Śląskiego:
 - 1/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przywrócenia samorządu w Kasach Chorych w Cieszynie i Bielsku;
 - 2/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie zaniechania zamierzonego połączenia samodzielnych Powiatowych Kas Chorych w Cieszynie i Bielsku;
 - 3/ Uchwały z dnia 17. lipca 1931 r. w sprawie przedłożenia Sejmowi Śląskiemu do dnia 1. grudnia 1931 r. projektu ustawy o ubezpieczeniu na starość i na wypadek inwalidztwa robotników i małorolnych, ich żon i dzieci zatrudnionych na terenie Śląska Cieszyńskiego (14.01.1932).
3. (13). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie a) prawa do egzystencji, b) prawa do pracy i zarobku (14.01.1932).
4. (14). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez Naczelnika Urzędu Okręgowego p. Teofila Biele z Czuchowa i posterunek policji w Czerwionce (14.01.1932).
5. (20). Interpelacja Klubu Posłów Socjalistycznych i Klubu Niemieckiego w sprawie zmiany administracyjnego obszaru Województwa Śląskiego (4.05.1932).
6. (21). Interpelacja Klubu Niemieckiego i Socjalistycznego w sprawie niewłaściwego postępowania urzędników Straży Celnej, oraz Policji Wojewódzkiej (4.05.1932).

Spośród 6 wspólnych interpelacji międzyklubowych (międzypartyjnych), 4 stawiały w krytycznym świetle funkcjonowanie urzędów i urzędników. Były to następujące interpelacje: interpelacja w sprawie sposobów urzędowania naczelnika gmin Golasowice i Pawłowice p. Doleżyka; interpelacja w sprawie niewykonania trzech uchwał Sejmu Śląskiego, podjętych 17 lipca 1931 roku. Zarzut zaniechania wykonania tych uchwał obciążał Radę Wojewódzką, jako naczelny organ samorządu szczebla wojewódzkiego (w sprawach uchwał dotyczących się

samorządu kas chorych w Bielsku i w Cieszynie), nadto Radę Wojewódzką, jako organ wyposażony w prawo inicjatywy ustawodawczej (art. 23 statutu organicznego). W przypadku trzeciej uchwały zaniechanie Rady Wojewódzkiej (nieprzedłożenie Sejmowi projektu ustawy ubezpieczeniowej) wywoływało negatywne skutki socjalne; interpelacja w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez Naczelnika Urzędu Okręgowego p. Teofila Biele z Czuchowa i posterunek policji w Czerwionce; interpelacja w sprawie niewłaściwego postępowania urzędników Straży Celnej, oraz Policji Wojewódzkiej.

Tematykę socjalną — w szczególności naruszenie, w stosunku do ludności niemieckiej, zasady równości prawa — poruszała interpelacja w sprawie a) prawa do egzystencji, b) prawa do pracy i zarobku.

Interpelacja w sprawie zmiany administracyjnego obszaru województwa śląskiego, wyraża zaniepokojenie pogłoskami o planach przyłączenia województwa śląskiego do województwa krakowskiego, w kontekście art. 44 statutu organicznego, gwarantującego stabilność granic autonomicznego województwa.

Z 6 interpelacji wspólnych (KPS i KN) jedna interpelacja miała charakter socjalny; 4 interpelacje miały charakter ustrojowy; natomiast jedna należała do kategorii *inne*.

W III Sejmie Śląskim z 33 interpelacji przypadają na poszczególne grupy tematyczne następujące wielkości:

- w grupie interpelacji socjalnych: 8 interpelacji;
- w grupie interpelacji ustrojowych: 17 interpelacji;
- w grupie interpelacji szkolnych: 3 interpelacje;
- w grupie interpelacji *inne*: 5 interpelacji.

Aktywność klubów III Sejmu Śląskiego w ramach poszczególnych grup tematycznych przedstawia się następująco:

- w 8 interpelacjach socjalnych: 1 interpelacja KN; 3 interpelacje KPS; 3 interpelacje KZPChD i NPR; 1 interpelacja wspólna;
- w 17 interpelacjach ustrojowych: 1 interpelacja KN; 3 interpelacje KPS; 9 interpelacji KZPChD i NPR; 4 interpelacje wspólne;
- w 3 interpelacjach szkolnych: 3 interpelacje KZPChD i NPR;
- w 5 interpelacjach *inne*: 1 interpelacja KPS; 3 interpelacje KZPChD i NPR; 1 interpelacja wspólna.

4

Interpelacje poselskie w IV Sejmie Śląskim (24 września 1935—10 lipca 1939)

4.1. Regulacja prawna interpelowania w IV Sejmie Śląskim (24 września 1935—10 lipca 1939)

4.1.1. Regulacja prawna interpelowania w znowelizowanych art. 24 — 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku

Słabości regulacji prawnej prawa do interpelowania znane były od dawna. Zarówno dr Michał Grażyński, wojewoda śląski, jak i niektórzy posłowie prosanacyjnego Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy podkreślali — zresztą z dużą przesadą — że prawo to nie ma wystarczającego umocowania ani w ustawie konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), ani w ustawodawstwie samego Sejmu Śląskiego¹.

Przyczyną tych słabości był fakt, że istotnie jedynym, ogólnym uzasadnieniem prawa Sejmu do interpelowania było krótkie sformułowanie art. 14 wspomnianej ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku. Artykuł 14 ustawy, określa-

¹ Taką postawę prezentował np. przewodniczący Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy dr Józef Witczak, nazywając — w trakcie dyskusji nad nowym regulaminem Sejmu Śląskiego — art. 24 i 25 projektu iluzorycznymi, jako że regulamin obowiązywał tylko posłów i nikogo poza nimi. W związku z tym — jego zdaniem — na interpelacje zgłoszone na podstawie art. 24 i 25 regulaminu rząd nie musiałby reagować, gdyż nie było ustawy, która by nałożyła nań obowiązek odpowiedzi na takie interpelacje. APK, Sejm Śląski 760, s. 127, 128; Sejm Śląski 777, s. 64, 65; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 21—23.

jący treść ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego, która miała być uchwalona przez Sejm Śląski i jako jedyna ustawa podpisana przez głowę państwa i ogłoszona zarówno w Dzienniku Ustaw Śląskich, jak i w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (art. 15 ustawy), postanawiał, że ustawa ustrojowa

określi szczegółowo [...] prawo Sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością Rady Wojewódzkiej, zwłaszcza zaś prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i Rady Wojewódzkiej.

Zacytowane postanowienie oznaczało, że szczegółowe, ustawowe unormowanie prawa interpelacji miała przynieść śląska ustawa ustrojowa. Podejmowane przez Sejm Śląski trzech pierwszych kadencji wysiłki, zmierzające do uchwalenia tej ustawy, speliły na niczym. Ustawy ustrojowej bowiem nie uchwalił I, II i III Sejm Śląski, a w IV Sejmie Śląskim, wolnym od politycznej opozycji, o ustawie ustrojowej zupełnie zapomniano. W rezultacie szczegółową, choć nie dla wszystkich wystarczającą szczegółową², podstawą prawa interpelacji w Sejmie Śląskim były przepisy kolejnych regulaminów obrad Sejmu Śląskiego.

Wybrany 8 września 1935 roku i zwołany na 1. posiedzenie na dzień 24 września 1935 roku, IV Sejm Śląski powinien zakończyć swoją pięcioletnią kadencję 23 września 1940 roku³, i to zarządzeniem prezydenta, rozwiązującym Sejm z upływem kadencji. Sejm Śląski nie miał bowiem prawa rozwiązania się mocą własnej uchwały, natomiast prezydent nie skorzystał ze swego prawa do rozwiązania śląskiego parlamentu przed upływem jego kadencji; nadto sam upływ pięcioletniej kadencji — bez oficjalnego rozwiązania Sejmu przez prezydenta — nie oznaczał jeszcze kresu działalności Sejmu⁴.

Kres funkcjonowania Sejmu Śląskiego IV kadencji nastąpił w warunkach przekraczających wyobraźnię Sejmu Ustawodawczego, tworzącego 15 lipca 1920 roku podstawy prawne autonomicznego województwa śląskiego; prze-

² Np. dla wojewody śląskiego dr. Michała Grażyńskiego, bliskiego habilitacji z historii prawa u profesora Stanisława Kutrzeby. Było tak w szczególności wówczas, gdy w odpowiedziach na — atakujące jego administrację — interpelacje poselskie nie znajdował argumentów merytorycznych.

³ Koniec pięcioletniej kadencji tego Sejmu przypaść miał nie na 7 września 1940 r., lecz na 23 września 1940 r., a to na podstawie art. 22 ust. 1 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), który stanowił: Okres ten nie może trwać dłużej niż lat 5, licząc od dnia otwarcia Sejmu.

⁴ Tak interpretowano w praktyce art. 22 ust. 2 ustawy konstytucyjnej:

Naczelnik Państwa może rozwiązać Sejm Śląski, w wypadku tym jednak winien równocześnie zarządzić nowe wybory, które się muszą odbyć w ciągu 75 dni od dnia rozwiązania.

— czego dowodziło rozwiązanie I Sejmu Śląskiego (wybranego 24 września 1922 r.) nie po upływie pięcioletniej kadencji, tj. 9 października 1927 r., lecz dopiero 12 lutego 1929 r.

kraczących więc i zawartą w statucie organicznym województwa śląskiego regulację prawną. A zatem ostatni przedwojenny Sejm Śląski przestał istnieć z chwilą wybuchu II wojny światowej, 1 września 1939 roku, mimo że do końca jego kadencji pozostawał jeszcze cały rok i 22 dni.

IV Sejm Śląski odbył zaledwie 32 posiedzenia plenarne. Gwałtownie osłabła jego legislacyjna aktywność, wyrażająca się w fakcie, że zdołał uchwalić jedynie 83 ustawy⁵.

W zakresie struktury politycznej ostatni przedwojenny śląski parlament odróżniała od sejmów trzech pierwszych kadencji absencja partii i stronnictw opozycyjnych, skutkująca brakiem klubów poselskich⁶.

Prawo interpelowania w IV Sejmie Śląskim określały art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku. Przepisy tego regulaminu obowiązywały od 1. (24 września 1935 r.) do 6. posiedzenia plenarnego (4 lutego 1936 roku) IV Sejmu Śląskiego.

Już na pierwszym posiedzeniu IV Sejmu Śląskiego Sejm zatwierdził

jako regulamin sejmowy regulamin obrad Sejmu Śląskiego, uchwalony dnia 17 czerwca 1930 r., ze zmianami, wprowadzonymi doń na podstawie uchwał sejmowych z dnia 9 grudnia 1930 r., 30 marca 1931 r., 1 marca 1932 r. i 15 kwietnia 1933 r.

oraz zmianami, które przedstawimy w dalszych fragmentach pracy⁷. Przypomnieć trzeba, że wymienione nowele do regulaminu z 17 czerwca 1930 roku, przyjęte przez III Sejm Śląski, nie zmieniały ani o jotę pierwotnego brzmienia przepisów o interpelowaniu. W konsekwencji art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku obowiązywały bez zmian aż do 24 września 1935 roku.

Od 7. posiedzenia IV Sejmu Śląskiego, tj. od 11 marca 1936 roku⁸, aż do końca istnienia tego Sejmu, w praktyce zaś do ostatniego, tzn. 32., posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego IV kadencji⁹, które odbyło się 10 lipca 1939 roku,

⁵ H. Rechowicz: *Sejm Śląski 1922—1939*. Katowice 1971, s. 291.

⁶ *W obecnym układzie nie ma klubów poselskich, jakie istniały w dawnych sejmach*. (Druk nr 34/IV, s. 30; APK, Sejm Śląski 1061, s. 355). Inaczej, zresztą błędnie, pisze o tym Henryk Rechowicz, wyróżniający w IV Sejmie Śląskim dwa kluby, tj.: Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy i Klub Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. H. Rechowicz: *Sejm Śląski...*, s. 306.

⁷ Druk nr 1/IV, s. 1; APK, Sejm Śląski 1061, s. 1; Sejm Śląski 1029, s. 3; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 5.

⁸ Marszałek: *Stwierdzam, że od tej chwili obowiązuje regulamin w nowym brzmieniu*. APK, Sejm Śląski 1035, s. 78; spraw. sten. z 7. pos. IV Sejmu Śląskiego, 11 marca 1936 r., łam 32.

⁹ Obowiązywanie art. 84 regulaminu po tym terminie miało charakter bardziej teoretyczny z tego powodu, że zarówno wniesienie interpelacji, jak i ewentualna dyskusja nad udzieloną przez interpelowanego odpowiedzią mogły nastąpić wyłącznie na posiedzeniu plenarnym Sejmu Śląskiego.

podstawę prawa interpelowania stanowił art. 84 uchwalonego 11 marca 1936 roku regulaminu obrad Sejmu Śląskiego.

Przyjęte na 5. posiedzeniu plenarnym II Sejmu Śląskiego art. 24 i 25 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku obowiązywały bez zmian do 24 września 1935 roku, tj. do 1. posiedzenia plenarnego IV Sejmu Śląskiego. Sejmowe plenum rozpatrzyło wówczas wniosek posła Karola Grzesika, dotyczący zmian w regulaminie obrad II Sejmu Śląskiego (wraz z poprawkami, jakie wniósł III Sejm Śląski). Obszerne opracowanie posła Grzesika, wybranego zresztą na tym samym posiedzeniu marszałkiem IV Sejmu Śląskiego, przybrało postać druku sejmowego nr 1/IV.

Ze zmian, ujętych w trzech punktach, projektodawca wnosił:

o niezwłoczne uchwalenie wniosku i zatwierdzenie zmian wymienionych pod punktem pierwszym,

natomiast punkty II i III proponował odesłać do Komisji Regulaminowej¹⁰. Z sześciu zmian objętych punktem I, dwie dotyczyły prawa interpelowania, a więc art. 24 i 25 regulaminu obrad z 17 czerwca 1930 roku:

4) W ust. 1 art. 24 skreśla się słowo: „Rządu”. 5) W ust. 1 art. 25 skreśla się słowo: „Rządowi”¹¹.

W ten sposób poseł Karol Grzesik wnioskował nowelizację, pozbawiającą Sejm Śląski prawa interpelowania Rządu. W uzasadnieniu do projektowanej nowelizacji marszałek Grzesik pisał i mówił 24 września 1935 roku:

3) Poprawki proponowane w p. I 4/ i 5/ usuwają niezgodność dotychczasowego regulaminu obrad z przepisami śląskiego statutu organicznego, a w szczególności z postanowieniem art. 14 statutu¹²;

względnie:

Zmiany dotychczasowego regulaminu pod punktem pierwszym są koniecznością ze względu na to, że powinno się go uzgodnić ze stanem prawnym¹³.

¹⁰ APK, Sejm Śląski 1029, s. 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 8.

¹¹ Druk Nr 1/IV, s. 1; APK, Sejm Śląski 1029, s. 3; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 6; APK, Sejm Śląski 1061, s. 1.

¹² Druk Nr 1/IV, s. 4; APK, Sejm Śląski 1061, s. 4.

¹³ APK, Sejm Śląski 1029, s. 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 8. Z przytoczonego zdania wynika, że potrzeba uzgodnienia postanowień regulaminu ze stanem prawnym dotyczyła całego punktu I, a więc 6 zawartych w nim przepisów, a nie tylko zmian w zakresie art. 24 i 25 regulaminu z 17 czerwca 1930 r.

Propozycje zmian regulaminu, zawarte w punkcie I druku nr 1/IV, zresztą datowanego na 24 września 1935 roku, zostały uchwalone na 1. posiedzeniu plenarnym IV Sejmu Śląskiego:

Przewodniczący p. Urbańczyk: Kto jest za wnioskiem p. posła Grzesika? Stwierdzam, że wszyscy się godzą. Punkt 1-szy wniosku, dotyczący zmiany regulaminu sejmowego, jest przyjęty. Resztę przekazuję Komisji Regulaminowej¹⁴.

4.1.2. Geneza art. 84 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku

Wbrew oczekiwaniom Komisja Regulaminowa nie zajmowała się już opracowaniem zmian dotychczasowego regulaminu, zawartych w punktach II i III wniosku posła Karola Grzesika, lecz przedłożyła Sejmowi projekt nowego regulaminu, zawarty w druku nr 34/IV:

Z uwagi na skuteczzone już w ubiegłych latach kilkakrotne zmiany regulaminu uchwaliła Komisja Regulaminowa nadać regulaminowi nowe brzmienie, dostosowane do zmienionych warunków i zleciła tę pracę podpisanemu sprawozdawcy¹⁵.

Dr Włodzimierz Dąbrowski, przedkładający Sejmowi jako poseł sprawozdawca — po przeszło pięciu miesiącach od wrześniowej noweli — projekt nowego regulaminu, ani słowem nie wspomniał o tym, że Komisja Regulaminowa skorzystała z rozwiązań wprowadzonych w regulaminach ogólnopolskich. Zupełnie inaczej, niż robili to w poprzednich Sejmach Konstanty Wolny i Wojciech Korfanty, poseł Dąbrowski¹⁶ mówił jedynie o swej pracy i o uzupełnianiu pierwotnego projektu uwagami poszczególnych posłów, czynionymi zarówno indywidualnie, jak i na posiedzeniach Komisji¹⁷. Wbrew temu jednak, co można

¹⁴ APK, Sejm Śląski 1029, s. 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 8.

¹⁵ Druk nr 34/IV, dotyczy druku nr 1/IV: „Sprawozdanie Komisji Regulaminowej Sejmu Śląskiego z dnia 28 lutego 1936 r. w sprawie regulaminu Sejmu Śląskiego”, strona bez paginacji; APK, Sejm Śląski 1061, s. 326; Sejm Śląski 1035, s. 66; spraw. sten. z 7. pos. IV Sejmu Śląskiego, 11 marca 1936 r., łam 8.

¹⁶ J. Ciągwa: *Włodzimierz Dąbrowski (1892—1942)*. W: *Śląski słownik biograficzny*. T. 3. Red. J. Kantyka, W. Zieliński. Katowice 1981, s. 79—83.

¹⁷ Druk nr 34/IV, dotyczy druku nr 1/IV, s. 1; APK, Sejm Śląski 1061, s. 326; Sejm Śląski 1035, s. 66; spraw. sten. z 7. pos. IV Sejmu Śląskiego, 11 marca 1936 r., łam 8.

by wnosić ze skąpych uwag posła sprawozdawcy, i ten projekt nie zawierał z całą pewnością — ani w ujęciu całościowym, ani w przepisach o prawie interpelowania — rozwiązań oryginalnych. Uzasadnieniem takiego sądu może być proste zestawienie art. 88 regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 5 października 1935 roku i art. 84 zarówno projektu regulaminu, jak i obowiązującego już regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku. Zauważyć przy tym należy, że identyczna jest nie tylko forma i treść artykułów, lecz także ich systematyka.

Artykuł 88 Regulaminu obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 5 października 1935 roku

Art. 88.

- (1) Interpelacje, po przyjęciu ich do łaski marszałkowskiej, będą odsyłane do Prezesa Rady Ministrów bez rozprawy.
- (2) Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister udzieli odpowiedzi lub uzasadni odmowę udzielenia wyjaśnień bądź na piśmie, bądź ustnie.
- (3) Marszałek Sejmu prześle odpowiedź pisemną interpelantowi.
- (4) Na żądanie interpelanta Marszałek wniesie interpelację na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu; Marszałek wniesie również interpelację na porządek dzienny, jeżeli Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister zawiadomi go, że zamierza udzielić ustnej odpowiedzi.
- (5) Sejm, po wysłuchaniu treści interpelacji i odpowiedzi Rządu, rozstrzygnie, czy ma się odbyć rozprawa.
- (6) W rozprawie poza przedstawicielem Rządu może zabrać głos interpelant oraz jeden z posłów zajmujących odmienne stanowisko.

Artykuł 84 Regulaminu obrad Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku

Art. 84.

- (1) Interpelacje, po przyjęciu ich do łaski marszałkowskiej, będą odsyłane do Wojewody bez rozprawy.
- (2) Wojewoda udzieli odpowiedzi lub uzasadni odmowę udzielenia wyjaśnień bądź na piśmie, bądź ustnie.
- (3) Marszałek Sejmu prześle odpowiedź pisemną interpelantowi.
- (4) Na żądanie interpelantów Marszałek wniesie interpelację na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu; Marszałek wniesie również interpelację na porządek dzienny, jeżeli Wojewoda zawiadomi go, że zamierza udzielić ustnej odpowiedzi, względnie gdy upłynie czasokres 3 miesięcy od wniesienia interpelacji.

- (5) Sejm po wysłuchaniu treści interpelacji i odpowiedzi Wojewody rozstrzygnie, czy ma się odbyć rozprawa.
- (6) W rozprawie poza przedstawicielem Rządu może zabrać głos jeden z interpelantów oraz jeden z posłów zajmujących odmienne od interpelantów stanowisko.

Porównanie systematyki, formy i treści przytoczonych tekstów pokazuje bez jakichkolwiek wątpliwości, że art. 84 regulaminu IV Sejmu Śląskiego, uchwalony w dniu 11 marca 1936 roku, stanowił niemal kopię art. 88 regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 5 października 1935 roku. Recepcja materialnego i formalnego prawa interpelacji, zawartego w art. 88 regulaminu z 5 października 1935 roku, nie obejmowała — z natury rzeczy — zagadnień szczegółowych. Tak więc w regulaminie śląskim organem interpelowanym był wojewoda, nie minister czy Rada Ministrów.

Wyraźną zależność — zarówno formalną, jak i merytoryczną — regulaminu śląskiego od ogólnopolskich wzorów można bez trudu dostrzec w przepisach dotyczących warunków formalnych interpelacji, których spełnienie pozwalało marszałkowi przyjąć interpelację: zachowanie formy pisemnej; sporządzenie interpelacji w języku polskim; przewidziana regulaminem liczba podpisów pod interpelacją; wnoszenie interpelacji na posiedzeniach plenarnych Sejmu.

4.1.3. Systematyka i analiza prawna art. 84 regulaminu obrad z 11 marca 1936 roku

4.1.3.1. Systematyka art. 84 regulaminu obrad z 11 marca 1936 roku

Artykuł 84 regulaminu IV Sejmu Śląskiego składał się z 6 punktów, obejmujących cały — złożony z trzech okresów — proces wnoszenia interpelacji, jej załatwiania oraz oceny wyjaśnień, które nadesłał organ interpelowany. Całość postanowień art. 84 miała charakter zarówno materialnego, jak i formalnego (procesowego) prawa interpelowania. Normy materialnego prawa interpelowania były w wyraźnej mniejszości. Postanowienia materialnego prawa interpelowania zawiera art. 84 ust. 1, określający podmiot interpelowany (tj. wojewodę), i art. 84 ust. 2 regulaminu, formułujący obowiązek organu interpelowanego (tj. wojewody) do udzielenia odpowiedzi na interpelację. Reszta przepisów, a więc punkty od 3) do 6), miały charakter wyraźnie formalny (procesowy).

Systematyka art. 84 regulaminu realizowała kryterium chronologiczne, stanowiąc o czynnościach interpelowania dokonywanych od okresu najwcześniejszego (wniesienie interpelacji) przez środkowy (załatwianie interpelacji przez organ interpelowany i przesyłanie jej marszałkowi Sejmu Śląskiego) do ostatniego (ocena przez Sejm interpelacji i odpowiedzi na interpelację). Treść punktu 6. świadczyła o tym, że trzeci okres interpelowania był nieco skrócony. Regulamin ostatniego Sejmu Śląskiego nie przewidywał bowiem możliwości podejmowania przez plenum Sejmu Śląskiego uchwał o przyjęciu odpowiedzi wojewody do wiadomości, względnie o nieprzyjęciu jej do wiadomości. Takiego rozwiązania — niewątpliwie osłabiającego skuteczność interpelacji, jako ważnego środka kontroli administracji — nie znały poprzednie regulaminy obrad Sejmu Śląskiego.

4.1.3.2. Analiza prawna art. 84 regulaminu obrad z 11 marca 1936 roku

Artykuł 84 ust. 1 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego stanowił, co następuje:

Interpelacje, po przyjęciu ich do łaski marszałkowskiej, będą odesłane do Wojewody bez rozprawy.

Krótki tekst przytoczonego ustępu miał charakter zarówno materialnego, jak i formalnego prawa interpelowania. Prawem materialnym było — wyrażone nie wprost — oznaczenie adresata interpelacji czy innymi słowy: określenie, kogo Sejm Śląski może interpelować. Elementy materialnego prawa interpelowania zawierał też ustęp 2 art. 84 regulaminu (*Wojewoda udzieli odpowiedzi...*), także nie wprost identyfikujący podmiot interpelowany.

Ustępy 1 i 2 art. 84 regulaminu przyznawały Sejmowi Śląskiemu prawo interpelowania tylko wojewody, pomijając Radę Wojewódzką. W ten sposób regulamin z 11 marca 1936 roku zredukował do jednego dwa (wojewoda, Rada Wojewódzka) organy, przewidziane w art. 14 statutu organicznego jako adresaci interpelacji.

Rozwiązanie zawarte w art. 84 ust. 1 i 2 regulaminu, eliminujące Radę Wojewódzką z kręgu organów interpelowanych, było jednoznacznie sprzeczne z prawem, dlatego że dwaj adresaci interpelacji zostali ustanowieni mocą art. 14 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, której nie był w stanie zmienić regulamin sejmowy, przyjęty w formie uchwały.

Oczywiście, są dla nas jasne praktyczne powody, popychające śląskiego ustawodawcę do eliminacji Rady Wojewódzkiej spośród adresatów interpelacji. Otóż należy w tym kontekście przypomnieć fakt, że statut organiczny przewidywał — także w art. 14 — utworzenie departamentów administracyjnych Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Kiedy się jednak okazało, że takie departamenty nie powstały, to projekty odpowiedzi (wyjaśnień) na interpelacje przygotowywały właściwe — ze względu na treść interpelacji — wydziały Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, a nie Rada, niemająca ku temu odpowiedniego aparatu fachowego.

Nadto mógł tu zaważyć jeszcze inny czynnik, a mianowicie fakt, że wojewoda śląski był przewodniczącym Śląskiej Rady Wojewódzkiej. W rezultacie interpelowanie Rady było w pewnym sensie także interpelowaniem wojewody, jako jej przewodniczącego. W konsekwencji również załatwianie odpowiedzi (wyjaśnień) na takie interpelacje nie mogło się odbywać poza wojewodą.

Wykazując zrozumienie dla wymienionych okoliczności, należy mimo to podnieść, że z legalistycznego punktu widzenia pominięcie — w art. 84 ust. 1 i 2 regulaminu — Rady Wojewódzkiej, jako organu, który Sejm Śląski może interpelować, wymagałoby wcześniejszej — dokonanej w formie ustawy konstytucyjnej — zmiany art. 14 statutu organicznego.

Określenie wojewody jako jedynego adresata interpelacji i w związku z tym założenie, że wojewoda odpowie na kierowane do niego interpelacje, implikowało bezpośrednio zakres rzeczowy samych interpelacji. Jeśli więc założymy, że wojewoda udzieli odpowiedzi zgodnie z zakresem swoich uprawnień (kompetencji), to będzie to oznaczać, że przedmiotem (treścią) interpelacji mogą być materie z zakresu rządowej administracji ogólnej¹⁸. W literalnym rozumieniu art. 84 ust. 1 i 2 regulaminu treść interpelacji nie mogłaby dotyczyć spraw ani rządowej administracji specjalnej (niezespólonej), ani administracji samorządowej. W tej ostatniej wyjątkiem byłyby sprawy dotyczące Śląskiej Rady Wojewódzkiej, jako wojewódzkiego organu samorządu, oraz sprawy wynikające z nadzoru wojewody nad prasą, stowarzyszeniami i samorządem. Takie zaś ograniczenie treści interpelacji uzasadniałaby w wystarczający sposób okoliczność, że rządowa administracja specjalna (niezespólona) i administracja samorządowa wojewodzie nie podlegały¹⁹. Określony w ten sposób przedmiotowy zakres interpelacji stanowiłby istotne zawężenie materii interpelowania, powodując niemożność wnoszenia interpelacji nie tylko w sprawach administracji ogólnej i samorządowej, podlegających Śląskiej Radzie Wojewódzkiej, lecz także w wielu sprawach, które stanowiły wykonanie ustaw Sejmu Śląskiego.

¹⁸ Oczywiście, uwzględniając okoliczność, że wojewodzie śląskiemu podlegały również dwa obszerne działy administracji (skarbowość i szkolnictwo), zaliczane w pozostałych województwach do rządowej administracji specjalnej (niezespólonej).

¹⁹ Wojewoda śląski miał jednak określone środki nadzoru nad organami samorządu terytorialnego. Środki te nie były tak rozległe, jak w — nieobowiązującej zresztą w województwie śląskim — ustawie scaleniowej z 23 marca 1933 r.

Uczynienie wojewody jedynym adresatem interpelacji oznaczało w konsekwencji odejście od lansowanej przez wojewodę Grażyńskiego — zwłaszcza w III Sejmie Śląskim — koncepcji, że przedmiot interpelacji nie może wykaczać poza te dziedziny administracji, które w sferze władzy wykonawczej odpowiadają prawodawczym kompetencjom Sejmu Śląskiego. Po proponowanych w III Sejmie Śląskim ograniczeniach w zakresie materii interpelowania wprowadzono w art. 84 ust. 1 i 2 kolejne ograniczenie. Polegało ono na tym, że interpelować można było jedynie w zakresie części spraw mieszczących się w kompetencji parlamentu. Natomiast w sprawach, w których do regulacji ustawodawczej Sejm Śląski był jak najbardziej właściwy, ale które w sferze administracji wojewodzie nie podlegały, interpelacje nie były możliwe i dopuszczalne.

Reasumując, można stwierdzić, że wprowadzone w art. 84 ust. 1 i 2 regulaminu z 11 marca 1936 roku ograniczenie podmiotów interpelowanych jedynie do wojewody, rzutujące bezpośrednio na ograniczenie zakresu przedmiotu interpelowania — i ścieśnienie tego zakresu jedynie do podlegających wojewodzie obszarów rządowej administracji ogólnej (zespólonej), poszerzonych o administrację szkolną i skarbową, zaliczanych w pozostałych 15 województwach II Rzeczypospolitej do administracji specjalnej (niezespólonej) — nie było zgodne z duchem autonomii, pozostawiając wiele działów administracji poza kontrolą Sejmu Śląskiego.

Artykuł 84 ust. 1 regulaminu miał też po części charakter formalny. Dwa elementy formalne (procesowe) przybrały postać *przyjęcia interpelacji* oraz *odesłania* (jej) *do Wojewody bez rozprawy*.

Marszałek Sejmu Śląskiego mógł przyjąć interpelację, jeśli ta spełniała warunki formalne, zresztą określone w innych, niż art. 84, przepisach regulaminu. O jednym z formalnych warunków interpelacji stanowił art. 33 regulaminu: *Projekty ustaw, wnioski i interpelacje sporządza się na piśmie*. Co prawda z systematyki tego przepisu, zamieszczonego w części IV regulaminu, traktującego o obradach Sejmu, można by sądzić, że chodzi w nim o język mówiony; ponieważ jednak część obrad każdego sejmiku ma formę języka pisanego, to z mocy art. 33 regulaminu interpelacje sporządzane były wyłącznie na piśmie. Inna interpretacja stanowiłaby niczym nieuzasadnione różne traktowanie języka pisanego i mówionego. Nadto: określający przedmiot obrad art. 31 regulaminu stanowił, że przedmiotem obrad Sejmu mogą być m.in. interpelacje (art. 31, lit. e). Wiadomo zaś, iż ten przedmiot obrad Sejmu miał być realizowany — przynajmniej w pierwszym okresie interpelowania — wyłącznie w formie pisemnej²⁰.

²⁰ W kolejnych dwóch okresach interpelowania, tj. w okresie udzielania przez interpelowanego odpowiedzi (wyjaśnień), a także w okresie ewentualnej dyskusji plenarnej nad odpowiedzią (wyjaśnieniem) występować mogła (w przypadku odpowiedzi) czy musiała (w przypadku dyskusji) forma ustna.

W zakresie pojęcia *forma interpelacji* mieściły się jeszcze dwa zagadnienia: minimalna liczba interpelantów, wyrażona liczbą podpisów pod interpelacją, gwarantująca jej przyjęcie przez marszałka, oraz język, w jakim interpelacja została napisana.

Problem minimalnego poparcia interpelacji określał art. 34 regulaminu (ust. 1 zdanie pierwsze), stanowiąc, iż:

Wniosek poselski lub interpelacja może być przedmiotem obrad, gdy jest poparty podpisami przynajmniej 3 posłów.

Pozostałe dwa zdania ustępu odnosiły się już tylko do wniosków, nie do interpelacji, mimo że zdanie drugie ust. 1 (*Wniosek podpisany przez mniej niż 3 posłów Marszałek może odczytać Sejmowi dla uzyskania dla niego dostatecznego poparcia*) mogłoby mieć bardzo istotne praktyczne znaczenie także w odniesieniu do interpelacji²¹, ułatwiając proces interpelowania. Jeśli uwzględnić fakt, że według ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 8 lipca 1935 roku (art. 96) Sejm Śląski składał się z 24 posłów, to wymóg poparcia interpelacji podpisami zaledwie 3 posłów ułatwiał proces wnoszenia interpelacji, w porównaniu z art. 24 regulaminu z 17 czerwca 1930 roku, wymagającym 5 podpisów przy tym samym, 24-osobowym składzie ostatniego Sejmu Śląskiego.

Artykuł 32 regulaminu stanowił, iż:

Językiem obrad Sejmu jest język polski; będzie on wyłącznie używany w pracach Sejmu, jego organów oraz w Biurze Sejmu.

Taka formuła nie stanowiła w regulaminie z 1936 roku nowości, będąc kontynuacją rozwiązań, przyjętych przez regulaminy poprzednich Sejmów.

Artykuł 31 regulaminu wymieniał sześć grup spraw, które mogły być przedmiotem obrad Sejmu:

- a) projekty ustaw,
- b) wnioski ustawodawcze,
- c) sprawy zlecone Sejmowi przez Konstytucję lub inny akt ustawodawczy,
- d) sprawozdania,
- e) interpelacje,
- f) sprawy, przewidziane regulaminem Sejmu.

²¹ Praktyka interpelowania w Sejmach Śląskich poprzednich kadencji odnotowała kilka przypadków, kiedy marszałek Konstanty Wolny zwracał się do Izby o uzupełnienie brakujących podpisów. Odnotowała nadto kilka przypadków odesłania interpelacji do interpelowanego, mimo że interpelacji nie poparła wymagana prawem liczba posłów.

Katalog materii, mogących być przedmiotem obrad Sejmu, wskazuje, że sprawy wymienione w art. 31 regulaminu podlegały wyłącznej kompetencji całego Sejmu, czyli plenum, nie zaś komisji. W takim przypadku przez *obrady Sejmu* należy rozumieć *obradę posiedzeń plenarnych*. Zatem interpelacje można było wносить wyłącznie na obradach plenarnych Sejmu Śląskiego. Takie wnioskowanie podpira nadto art. 84 ust. 1 regulaminu, mówiący o *przyjęciu interpelacji do łaski marszałkowskiej*²².

Z treści art. 84 ust. 1 regulaminu wynika, że interpelanci powinni przedłożyć ją marszałkowi na posiedzeniu plenarnym Sejmu, a ten po przyjęciu interpelacji winien odesłać ją bez rozprawy wojewodzie śląskiemu. Powołany przepis nie dawał marszałkowi prawa do odmowy przyjęcia interpelacji, ewentualnie do opóźniania czy przeciągania decyzji o jej przyjęciu. Tak więc jedynymi powodami odmowy przyjęcia interpelacji byłyby uchybienia dotyczące formy interpelowania, tj. wniesienie interpelacji w formie ustnej; sporządzenie interpelacji w języku innym niż polski; niewystarczające poparcie (tj. brak 3 podpisów). Odmowa przyjęcia interpelacji z jakiegokolwiek innego powodu byłaby nielegalna, jako nieprzewidziana w śląskim prawie parlamentarnym. Taka odmowa stanowiłaby nadto istotne ograniczenie prawa do interpelowania.

Zgodnie z analizowanym przepisem, odesłanie interpelacji do wojewody miało nastąpić bez rozprawy. Postanowienie to — nieznane poprzednim regulaminom — miało zapobiegać ewentualnemu ograniczaniu interpelowania dzięki ujawnianym w toku dyskusji argumentom, że wniesienie interpelacji nie jest celowe itp. Nadto: każda rozprawa winna zakończyć się głosowaniem. Ewentualny negatywny wynik głosowania oznaczałby, że interpelacja nie zostałaby odesłana wojewodzie. W ten sposób rozprawa czyniłaby swobodę interpelowania iluzoryczną. Stawiałaby też w złym świetle marszałka, który dopiero co interpelację by przyjął, ale nie mógłby jej odesłać wojewodzie, mimo że art. 84 ust. 1 regulaminu wyraźnie go do tego zobowiązywał. Tak więc wprowadzenie rozprawy nad interpelacją doprowadziłoby do wewnętrznej sprzeczności przepisów o interpelowaniu. Przepis o odesłaniu interpelacji do wojewody bez rozprawy miał więc swą rację bytu. Formułował on jednak prawdę tak oczywistą, że rodzi się pytanie, czy był w ogóle potrzebny. Tak rozumiano i wcześniej pierwsze czynności interpelowania, mimo że dawniejsze regulaminy nie zawierały przepisu o zakazie dyskusji nad interpelacją bezpośrednio po jej wniesieniu.

Artykuł 84 ust. 1 regulaminu nie dawał odpowiedzi na pytanie, w jakim terminie miał marszałek odesłać interpelację do wojewody. Jeśli założyć, że marszałek miał dbać o właściwą realizację zarówno obowiązków, jak i uprawnień posłów, w tym ich prawa kontroli administracji autonomicznego województwa, to — mimo braku wyraźnego przepisu — powinien był odesłać interpelację bez zbędnej zwłoki, gdyż taka zwłoka mogłaby zdezaktualizować jej treść.

²² Kierujący pracami Sejmu marszałek nie był członkiem żadnej komisji sejmowej. I już choćby z tego powodu nie mógł przyjmować interpelacji w czasie posiedzeń komisyjnych.

Artykuł 84 ust. 2 regulaminu stanowił:

Wojewoda udzieli odpowiedzi lub uzasadni odmowę udzielenia wyjaśnień bądź na piśmie, bądź ustnie.

Sformułowanie *udzieli odpowiedzi* oznacza, że ma obowiązek jej udzielenia. Może jednak również nie udzielić odpowiedzi. W tym wypadku musi jednak uzasadnić odmowę udzielenia wyjaśnień bądź na piśmie, bądź ustnie. Alternatywna reakcja wojewody (odpowieść pisemna lub ustna) dotyczy uzasadnienia odmowy, nie samej merytorycznej odpowiedzi, która winna mieć wyłącznie formę pisemną. Takie rozumowanie wspiera postanowienie ustępu 3, stanowiące, iż:

Marszałek Sejmu prześle odpowiedź pisemną interpelantowi.

W przypadku odmowy udzielenia wyjaśnień interpelacja traciła swą skuteczność w związku z tym, że interpelanci nie mieli żadnych legalnych środków zmuszenia wojewody do udzielenia odpowiedzi merytorycznej. Nie mieli też możliwości oceny zasadności odmowy.

Zgodnie z art. 84 ust. 4 zdanie drugie regulaminu, wojewoda mógł udzielić także odpowiedzi ustnej na plenarnym posiedzeniu Sejmu Śląskiego.

Artykuł 84 ust. 3 regulaminu stanowił:

Marszałek Sejmu prześle odpowiedź pisemną interpelantowi.

Powołany przepis był nowością w regulacji prawnej interpelowania. Nie zawierały go poprzednie regulaminy. Poprzednio w końcowych fragmentach odpowiedzi na interpelację wojewoda prosił marszałka o powiadomienie interpelantów (w większości przypadków także wszystkich klubów Sejmu Śląskiego) o odpowiedzi i jej treści. W regulaminie IV Sejmu Śląskiego znalazły się dwa nowe postanowienia: przesłanie odpowiedzi było obowiązkiem marszałka; marszałek miał obowiązek przesłania odpowiedzi jedynie interpelantom.

Artykuł 84 ust. 4 regulaminu:

Na żądanie interpelantów Marszałek wniesie interpelację na porządek dzienny posiedzenia Sejmu; Marszałek wniesie również interpelację na porządek dzienny, jeżeli Wojewoda zawiadomi go, że zamierza udzielić ustnej odpowiedzi, względnie gdy upłynie czasokres 3 miesięcy od wniesienia interpelacji²³.

²³ Art. 88 ust. 4 regulaminu obrad Sejmu RP (z 5 października 1935 r.) nie przewidywał trzeciej możliwości wniesienia interpelacji na porządek dzienny, tj. upływu czasu od wniesienia interpelacji. Taką ewentualność przewidywał regulamin śląski, stanowiąc, że *względnie gdy upłynie czasokres 3 miesięcy od wniesienia interpelacji*.

Zgodnie z powołanym przepisem regulaminu, wniesienie interpelacji na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu Śląskiego, będące prawem, a zarazem obowiązkiem marszałka, możliwe było w trzech alternatywnych przypadkach: 1) na żądanie interpelantów; 2) jeżeli wojewoda zawiadomi marszałka, że zamierza udzielić odpowiedzi ustnej; 3) gdy upłyną 3 miesiące od wniesienia interpelacji.

Systematyka art. 84 ust. 4 regulaminu IV Sejmu Śląskiego skłania do poglądu, że upływ 3 miesięcy zobowiązywał marszałka do wniesienia interpelacji na porządek dzienny jedynie w drugim przypadku. W konsekwencji takiej wykładni, jeżeli wojewoda nie wyraziłby swojego zamiaru przed upływem 3 miesięcy, to sam upływ terminu zobowiązywałby marszałka do wniesienia interpelacji na porządek dzienny.

Wniesienia interpelacji — a w pierwszym przypadku także odpowiedzi na interpelację — na porządek dzienny nie pozostawiono zatem swobodnej decyzji marszałka. Wręcz przeciwnie — było jego obowiązkiem. Z systematyki omawianego ustępu wynika, że dwa przypadki (pierwszy i trzeci) dotyczą sytuacji, kiedy odpowiedź pisemna na interpelację już nadeszła. Jedynie w drugim przypadku wojewoda zapowiadał marszałkowi — zapewne z braku odpowiedzi pisemnej — udzielenie na plenum odpowiedzi ustnej. Poprawność takiego rozumowania wspiera fakt, że celem wniesienia interpelacji na porządek dzienny byłaby konfrontacja interpelacji z odpowiedzią na tę interpelację. A brak odpowiedzi czyniłby taką konfrontację fikcyjną.

W przeciwieństwie do regulaminów obrad I i II Sejmu Śląskiego regulamin z 11 marca 1936 roku nie określał terminu, w jakim wojewoda miał udzielić odpowiedzi (wyjaśnień) na interpelację. Jedynym terminem, o jakim stanowił art. 84 ust. 4 regulaminu, był termin trzymiesięczny. Ten jednak dotyczył okresu od wpłynięcia interpelacji do łaski marszałkowskiej do jej wniesienia na porządek dzienny posiedzenia plenarnego.

Artykuł 84 ust. 5 regulaminu:

Sejm po wysłuchaniu treści interpelacji i odpowiedzi Wojewody rozstrzygnie, czy ma się odbyć rozprawa.

Zacytowany przepis regulaminu przewidywał trzy następujące po sobie czynności, stanowiące konsekwencję wniesienia przez marszałka interpelacji na porządek dzienny. Czynnościami tymi były: 1) wysłuchanie treści interpelacji; 2) wysłuchanie odpowiedzi wojewody na interpelację; 3) podjęcie przez Sejm decyzji, czy ma się odbyć rozprawa. Powołany przepis nie określał szczegółów poszczególnych czynności, być może dlatego, że ich treść uznał ustawodawca za zrozumiałą i oczywistą samą przez się.

Tak więc z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że przedstawianie interpelacji było prawem i obowiązkiem autora interpelacji, a więc posła,

którego personalia zawierał z reguły nagłówek interpelacji i który podpisywał się pod interpelacją zazwyczaj jako pierwszy. Przedkładający plenum treść interpelacji był zapewne wolny w wyborze formy prezentacji. Mógł więc odczytać tekst interpelacji; mógł treść interpelacji przedstawić w wolnej wypowiedzi. W obu przypadkach mógł do opisu treści włączyć motywy czy uzasadnienie wniesienia interpelacji. Nie był to jednak jego obowiązek, zatem uzasadnienie mógł pominąć.

Pisemną lub ustną odpowiedź wojewody przedstawiał na plenum on sam lub upoważniony przez niego urzędnik Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, z reguły naczelnik Wydziału Prezydialnego, koordynującego przygotowanie odpowiedzi na interpelację, lub naczelnik wydziału, którego interpelacja dotyczyła bezpośrednio.

Ustawodawca zrezygnował ze szczegółowej regulacji wielkości poparcia wniosku o przeprowadzenie dyskusji. Uchwała plenum, następująca po konfrontacji interpelantów z interpelowanym wojewodą, była — podobnie jak prezentacja interpelacji i odpowiedzi na interpelację — obligatoryjnym komponentem porządku obrad poświęconego interpelacji. Uchwała plenum o tym, czy ma się odbyć rozprawa, zapadała — jak każda uchwała — zwykłą większością głosów w obecności co najmniej 14 posłów. Oznacza to w praktyce, że 24-osobowy IV Sejm Śląski mógł już 8 głosami zdecydować o tym, czy ma się odbyć rozprawa²⁴.

Rozprawa, czyli dyskusja nad interpelacją i nad odpowiedzią na nią, będąc uzależniona od woli większości plenum, nie stanowiła obligatoryjnego składnika trzeciego okresu interpelowania. Mogła się odbyć lub nie. W tym punkcie rozwiązania przyjęte w art. 84 ust. 5 regulaminu wyraźnie odchodziły od klasycznych reguł interpelowania, zgodnie z którymi interpelacja — w przeciwieństwie do zapytania poselskiego — z reguły powinna się kończyć dyskusją.

Artykuł 84 ust. 6 regulaminu z 11 marca 1936 roku postanawiał:

W rozprawie poza przedstawicielem Rządu może zabrać głos jeden z interpelantów oraz jeden z posłów, zajmujących odmienne od interpelantów stanowisko.

W zacytowanym ustępie zwraca uwagę skrajne ograniczenie liczby uczestników rozprawy. To tylko trzy osoby, tj. przedstawiciel rządu (a więc wojewoda

²⁴ Od przyłączenia Zaolzia — w jesieni 1938 r. — IV Sejm Śląski powiększył się o 4 posłów, nie pochodzących z wyboru, lecz mianowanych przez prezydenta. Minimalna liczba posłów tego 28-osobowego Sejmu, podejmujących uchwałę w sprawie dopuszczenia do dyskusji, pozostawałaby bez zmian, a to w związku z tym, że wielkość *quorum* nie uległa zmianie. Natomiast przy założeniu, że w posiedzeniu plenarnym wezmą udział wszyscy posłowie — uchwała przeszłaby głosami 15 posłów. Wynika z tego, że od jesieni 1938 r. *quorum*, ustalone 11 marca 1936 r., było już za niskie.

lub występujący z jego upoważnienia urzędnik Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego), jeden z interpelantów, jeden z posłów zajmujących odmienne niż interpelanci stanowisko. Reszta posłów, uczestniczących w posiedzeniu plenarnym, to tylko bierni słuchacze i obserwatorzy wymiany argumentów dopuszczanej do rozprawy trójki.

Drugim z rozwiązań, nieznanym poprzednim regulaminom, jest zachwianie stanu równowagi między zwolennikami racji wyrażonych w interpelacji a jej przeciwnikami; czy mówiąc inaczej: między tymi, którzy uważają, że wniesienie interpelacji było zasadne, a tymi, którzy sądzą, że zasadne nie było. Zachwianie stanu równowagi widać w tym mianowicie, że racje interpelantów reprezentuje jeden z interpelantów, natomiast odmienne racje przedkłada nie tylko reprezentant rządu, lecz także jeden z posłów zajmujących odmienne niż interpelanci stanowisko. Określenie *jeden z posłów zajmujących odmienne od interpelantów stanowisko* stwarza wrażenie, że trzeci uczestnik dyskusji będzie wyrazicielem pośredniego stanowiska. Możliwa, i prawdopodobna, jest jednak i taka interpretacja, że będzie to głos wspierający racje wojewody. Te dwa głosy mogą stwarzać wrażenie, że rację ma wojewoda, nie interpelanci, co jest tym ważniejsze, że rozprawa nad interpelacją i nad odpowiedzią nie kończy się głosowaniem.

Zaskakującym rozwiązaniem jest wreszcie pozbawienie Sejmu Śląskiego możliwości wyrażenia opinii odnośnie do odpowiedzi wojewody na interpelację. Inaczej bowiem niż we wszystkich dotychczasowych regulaminach, regulamin z 11 marca 1936 roku nie przewidywał podjęcia przez Sejm uchwały o przyjęciu, względnie o nieprzyjęciu odpowiedzi wojewody do wiadomości. Brak w art. 84 ust. 6 regulaminu postanowień w tej kwestii był zarówno naturalną konsekwencją ograniczenia do minimum dyskusji, jak i sposobem na ukrycie faktu, że Sejm nie aprobuje odpowiedzi (wyjaśnień) wojewody na interpelację.

Ostatnią zatem czynnością trzeciego okresu mogła być rozprawa (jeśli Sejm podjął uchwałę, że ma się odbyć); wysłuchanie treści interpelacji i odpowiedzi wojewody (jeśli Sejm nie podjął uchwały, że rozprawa ma się odbyć); wniesienie przez marszałka interpelacji na porządek dzienny po spełnieniu jednego z trzech warunków, przewidzianych w art. 84 ust. 4 regulaminu. Natomiast jeśli marszałek nie umieścił interpelacji na porządku dziennym (z braku warunków określonych w art. 84 ust. 4 regulaminu), to postępowanie interpelacyjne kończyło się na ostatniej czynności drugiego okresu interpelowania, jaką było doręczenie marszałkowi odpowiedzi organu interpelowanego.

4.2. Praktyka interpelowania w IV Sejmie Śląskim (24 września 1930—10 lipca 1939)

4.2.1. Profil polityczny IV Sejmu Śląskiego

Sejm Śląski IV kadencji, wybrany na podstawie ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 8 lipca 1935 roku²⁵, liczył — do czasu przyłączenia Zaolzia w jesieni 1938 roku²⁶ — 24 posłów, a więc dokładnie połowę składu (48) Sejmów I, II i III kadencji. Ordynacja wyborcza zrywała z zasadą proporcjonalności, toteż wybrani — 8 września 1935 roku — na jej podstawie posłowie pochodzili z 12 okręgów (z każdego po dwóch), na jakie ordynacja podzieliła terytorium autonomicznego województwa²⁷.

Wybory do ostatniego Sejmu Śląskiego zbojkotowała Chrześcijańska Demokracja, Narodowa Partia Robotnicza i Polska Partia Socjalistyczna. Dwie partie niemieckie dawnej opozycji wprawdzie wzięły udział w wyborach, ale nie były w stanie wprowadzić do Sejmu ani jednego posła.

W tej sytuacji skład IV Sejmu Śląskiego tworzyło 20 posłów Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy i 4 posłów Zjednoczenia Zawodowego Polskiego. W celu zagwarantowania reprezentacji przyłączonego do województwa śląskiego Zaolzia²⁸ prezydent Rzeczypospolitej mianował — w jesieni 1938 roku — 4 posłów (Franciszek Bajorek; Józef Berger; Augustyn Łukosz; Rudolf Paszek). Dostępne materiały nie określają profilu politycznego mianowanych posłów²⁹. Wydaje się więc, że wystarczającym kryterium mianowania

²⁵ Dz.U.R.P. Nr 47, poz. 319.

²⁶ Podstawę prawną przyłączenia Zaolzia stanowił dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 października 1938 r. o zjednoczeniu Odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 533.

²⁷ Prawo wyborcze do IV Sejmu Śląskiego przedstawił krótko i ogólnie J. Pabisz: *Wyniki wyborów parlamentarnych (do Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz do Sejmu Śląskiego) na terenie województwa śląskiego w latach 1919—1939*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 7. Red. A. Galos, K. Popiołek. Wrocław—Warszawa—Kraków 1966, s. 436.

²⁸ Art. 3 ust. 3 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 października 1938 r. o zjednoczeniu Odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską (Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 533) traktował mianowanie posłów jako stan przejściowy:

Do czasu przeprowadzenia wyborów Ziemie Odzyskane reprezentować będą w Sejmie Śląskim czterej posłowie powołani przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

Zapowiedzianych wyborów jednak nie było.

²⁹ Zdaniem J. Pabisza, zaolziańscy posłowie byli osobami o nieustalonej przynależności partyjnej. J. Pabisz: *Wyniki wyborów...*, s. 453.

ich posłami był fakt, że były to znane osoby, reprezentujące Polaków ze Śląska za Olzą.

Z 19 posłów NChZP w II Sejmie Śląskim weszło do IV Sejmu 9 posłów: Włodzimierz Dąbrowski, Franciszek Fesser, Emil Gajdas, Stefan Kapuściński, Adam Kocur, Jan Koj, Jan Kotas, Karol Palarczyk i Bartłomiej Płonka. Z wymienionej dziewiątki swoistym rekordzistą okazał się poseł Karol Palarczyk, piastujący mandat poselski we wszystkich czterech Sejmach Śląskich. Wielkimi nieobecnymi okazali się dwaj posłowie, znani z ostrych polemik m.in. z Zygmuntem Glücksmannem, Wojciechem Korfantym i Konstantym Wolnym: Bonifacy Bałdyk i Józef Witczak.

Posłowie Zjednoczenia Zawodowego Polskiego przeszli w roku 1934 na stronę sanacji: *Tę ostatnią drogę [tj. przejście do sanacji — J.C.] obrali czołowi przywódcy ZZP na Śląsku, deklarując w roku 1934 swe poparcie dla rządu i pociągając za sobą większość organizacji związkowej*³⁰. Z tego powodu posłowie ci mieli zapewne podobne, jeśli nie wręcz identyczne, poglądy na wiele spraw politycznych (włącznie z ich stosunkiem do autonomii Śląska) i społecznych, jak posłowie NChZP.

Ponieważ w składzie IV Sejmu Śląskiego nie było przedstawicieli opozycji, a cały, 24-osobowy skład śląskiego parlamentu tworzyli posłowie sanacyjni, to w ostatnim Sejmie Śląskim nie było potrzeby tworzenia klubów poselskich. Mimo to nie można mówić o jednolitości sanacyjnego obozu w tym Sejmie:

*Widać to wyraźnie na przykładzie Sejmu Śląskiego, w którym wydawał się jednolity tak długo, jak długo występowały w Sejmie ugrupowania antysanacyjne. Właśnie walka z opozycją cementowała go. Kiedy posłowie sanacyjni, [...], pozostali w Sejmie Śląskim sami, okazało się, że nie są znów tak bardzo jednolici*³¹.

Na posiedzeniach plenarnych Sejmu mówiono o autonomii rzadko. Mówcy — posłowie Kot i Michalski — opowiadali się za nienaruszalnością autonomii³², ale za autonomią społeczną i gospodarczą, pozbawioną politycznych prerogatyw, której ramy określił w III Sejmie Śląskim poseł Witczak. Zapewne taką autonomię miał na myśli Sejm, wypowiadając się o niej w związku z wygaśnięciem konwencji genewskiej. Rzuca się bowiem w oczy sformułowanie, że Sejm jest za utrzymaniem *szerokiego samorządu*³³. Bynajmniej nie autonomii.

Sanacyjni posłowie nie starali się zrealizować w praktyce tej okrojonej autonomii, której podstawowe zasady przedstawił kilka razy w III Sejmie

³⁰ M. Paździora: *Górnśląska Narodowa Partia Robotnicza po zamachu majowym 1926—1937*. Katowice 1975, s. 255.

³¹ H. Rechowicz: *Sejm Śląski...*, s. 298.

³² Ibidem, s. 301.

³³ Ibidem.

Śląskim prezes Klubu NChZP, mecenas Józef Witczak. Zasad tych sanacyjni posłowie nie wprowadzili, mimo że teraz, w braku opozycji, byłoby to łatwiejsze niż dawniej. I tak: nie został poszerzony wpływ władzy wykonawczej na ustawodawstwo Sejmu Śląskiego; nie doszło do zniesienia immunitetu parlamentarnego i nietykalności poselskiej; nie dotrzymano obietnicy zniesienia diet poselskich³⁴. Stąd wniosek, że program tej nowej autonomii, zarysowany w programie sanacyjnego klubu w III Sejmie Śląskim, nie służył optymalizacji ustroju Śląska. W rzeczy samej był on dogodnym narzędziem walki politycznej z opozycją.

Nie sprawdziły się też obawy sanacyjnego polityka, że autonomia będzie utrudniać unifikację ustroju województwa śląskiego z resztą Polski. Autonomia trwała, a mimo to proces unifikacji postępował. Za przykład może służyć ustawa śląska z 17 marca 1939 roku o organizacji i zakresie działania powiatowych władz administracji ogólnej w województwie śląskim (Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 19), unifikująca, według wzoru rozporządzenia prezydenta z 19 stycznia 1928 roku, ustrój organów administracji ogólnej I instancji, postępująca unifikacja ustawodawstwa o ubezpieczeniu społecznym³⁵ czy — wzorowane na noweli sierpniowej — nowe zasady budżetowania w projekcie ustawy o ustroju wewnętrznym województwa śląskiego z 1932 roku³⁶.

4.2.2. Chronologiczny wykaz interpelacji wniesionych w IV Sejmie Śląskim

1

Interpelacja pp. Płonki Józefa i tow. w sprawie postępowania
Wydziału Komunikacyjno — Budowlanego wobec osadników,
którym grunty względnie części tychże wywłaszczono pod regulację rzek
lub budowę drogi³⁷
(16 lipca 1937)

³⁴ Art. 25 ust. 1 regulaminu obrad z 11 marca 1936 r. stanowił w tej sprawie, co następuje:
Posłowie otrzymują tytułem diet miesięcznie 700,- zł.

³⁵ Z. Wyżnikiewicz: *Ustawodawstwo śląskie o ubezpieczeniu społecznym*. Katowice 1938.

³⁶ Zob. art. 30 projektu ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego z 29 października 1932 r. i uzasadnienie do projektu. Druk nr 228/III. APK, Sejm Śląski 848, s. 56 i 146.

³⁷ APK, Sejm Śląski 1045, s. 55; spraw. sten. z 17. pos. IV Sejmu Śląskiego, 16 lipca 1937 r., łam 20. W maszynowym tekście brulionu sprawozdania: s. 79.

2

Interpelacja posła Kubika i towarzyszy do Pana Wojewody
dotycząca wykonania rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej
z dnia 10.I.1934 r. (Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 42)
w sprawie oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na obszarze
górnosląskiej części województwa śląskiego
(21 grudnia 1937)

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym z dnia 28-go marca 1933 r. (Dz.U.R.P. Nr 51, poz. 396) przewidziała w art. 317 utworzenie na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego specjalnego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych „celem uwzględnienia specyficznych warunków społecznych i gospodarczych na Górnym Śląsku” — jak to ustęp 3 artykułu 317 tej ustawy dosłownie podkreśla³⁸. Zgodnie z intencją tej ustawy Minister Opieki Społecznej ustalił dość znaczny zakres działania i uprawnień oddziału Z.U.S. w Chorzowie w drodze rozporządzenia z dnia 10.I.1934 r. w sprawie oddziału Z.U.S. na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego³⁹.

Niestety te przepisy rozporządzeń, które w najistotniejszej mierze uwzględniają specyficzne warunki socjalno-gospodarcze na Górnym Śląsku, nie zostały dotąd wykonane, choć od chwili wydania tego rozporządzenia minęły już 4 lata.

Chodzi przede wszystkim o § 4 rozporządzenia, według którego organem Oddziału Z.U.S. w Chorzowie — obok dyrektora oddziału — jest tzw. „Komisja Oddziału”, składająca się z przedstawicieli ubezpieczonych i pracodawców⁴⁰. Otóż mimo upływu tak długiego czasokresu ta Komisja Oddziału dotąd nie istnieje, gdyż nie zostały jeszcze wydane przewidziane w rozporządzeniu oddzielne przepisy, normujące sposób wyboru przedstawicieli ubezpieczonych i praco-

³⁸ Art. 317 ust. 3 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U.R.P. Nr 51, poz. 396) stanowił, co następuje:

Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego Zakład Ubezpieczenia od Wypadków i Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych utworzą ekspozytury lub oddziały, których organizację, zakres działania, oraz uprawnienia z uwzględnieniem specyficznych stosunków społecznych i gospodarczych na Górnym Śląsku ustala Minister Opieki Społecznej w drodze rozporządzeń.

³⁹ Pełny tytuł rozporządzenia: Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 10 stycznia 1934 r. w sprawie oddziału Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków i oddziału Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 42.

⁴⁰ § 4 rozporządzenia ministra opieki społecznej z 10 stycznia 1934 r. stanowił, co następuje:

Organami oddziałów, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszym, są:

- 1) komisja oddziału,
- 2) dyrektor oddziału.

O składzie komisji dwóch oddziałów Zakładu nie stanowił — jakby to sugerował tekst interpelacji — § 4 rozporządzenia, lecz jego §§ 5 i 6.

dawców. Co gorsze — Minister Opieki Społecznej nie skorzystał dotąd nawet z przysługującego mu na podstawie § 17 tego rozporządzenia prawa powołania „tymczasowego organu kolegialnego”, który może spełniać zastępczo zadania Komisji Oddziału⁴¹. Wprawdzie według przepisów rozporządzenia, do czasu powołania Komisji Oddziału uprawnienia jej przysługują dyrektorowi Oddziału, ponieważ jednak dyrektor Oddziału, jako organ wykonawczy i urzędnik Oddziału, służbowo podlega jednocześnie dyrektorowi Centrali Z.U.S. w Warszawie, przeto niestety niektóre istotne uprawnienia Komisji Oddziału w praktyce nie są wykonywane.

Jest bowiem faktem, że Fundusz Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych lokuje swoje nadwyżki gotówkowe prawie że na całym terenie Państwa Polskiego — z wyjątkiem Górnego Śląska. Podpisani stwierdzają, że od czasu wejścia w życie ustawy o scaleniu ubezpieczeń społecznych⁴², tj. od dnia 1 stycznia 1934 r.⁴³, i przejęcia agend Zakładu Chorzowskiego przez władze centralne w Warszawie, nie lokuje się na Górnym Śląsku ani grosza, bądź to w formie lokat gotówkowych, bądź też w formie budowy domów mieszkalnych, choć głód mieszkaniowy na Górnym Śląsku jest nadal bardzo duży. Dzieje się tak, mimo że centralne władze ubezpieczeniowe przejęły po Zakładzie Chorzowskim poważne zapasy gotówkowe, a to niezależnie od ściąganych w ciągu tych 4-ech lat dużych sum z tytułu składek od ubezpieczonych na Górnym Śląsku. Jak daleko posunęła się centralizacja w tej dziedzinie, tego dowodem jest choćby fakt, że nawet druki biurowe dla Zakładu Chorzowskiego zamawia się wszędzie indziej tylko nie na Górnym Śląsku, choć przecież warsztaty drukarskie tu istnieją i opłacają składki ubezpieczeniowe.

Przykry ten stan rzeczy wytworzył się li tylko dzięki temu, że centralne władze mimo upływu 4-ech lat nic nie uczyniły, aby powołać do życia Komisję Oddziału jako przedstawicielstwa śląskiego świata pracy. W tych warunkach przepis art. 317 ustawy, mówiący o utworzeniu Oddziału Z.U.S. w Chorzowie dla uwzględnienia specyficznych stosunków społecznych i gospodarczych na Górnym

⁴¹ § 17 rozporządzenia ministra opieki społecznej z 10 stycznia 1934 r. stanowił, co następuje:

Do czasu powołania komisji oddziału uprawnienia jej, przewidziane w § 1 ust. 1 pkt. 1—3, przysługują dyrektorowi oddziału, o ile Minister Opieki Społecznej nie powoła do spełnienia zadań komisji tymczasowego organu kolegialnego.

⁴² Chodzi o ustawę z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym. Dz.U.R.P. Nr 51, poz. 396.

⁴³ O terminie wejścia w życie ustawy o ubezpieczeniu społecznym stanowił jej art. 320. Powołany art. stanowił w tej kwestii, co następuje:

(1) Termin wejścia w życie ustawy niniejszej na obszarach poszczególnych województw, a dla gospodarstw rolnych również według poszczególnych rodzajów ubezpieczeń [...], określa rozporządzenia Rady Ministrów.

(2) Przepisy art. 306 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Tj. w dniu 11 lipca 1933 r.

Śląsku, w opinii śląskiego świata pracy wydaje się zwykłą fikcją, a naszkicowany wyżej stan rzeczy równa się przekreśleniu wyraźnych postanowień tego artykułu ustawy i rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 10 stycznia 1934 r.

Przypomina się przy tej sposobności, jak wielce pożyteczną rolę odgrywały śląskie fundusze ubezpieczeniowe przed wejściem w życie ustawy scaleniowej z dnia 28 marca 1933 r., kiedy to — w dużym stopniu dzięki inicjatywie Wojewody Śląskiego — zostały one w umiejętny sposób użyte na potrzeby śląskiego życia gospodarczego, np. w zakresie akcji budowlano-mieszkaniowej.

Podając powyższe fakty do wiadomości Pana Wojewody Śląskiego, prosimy o zakomunikowanie tego stanu rzeczy Panu Ministrowi Opieki Społecznej celem powołania w czasie najkrótszym „tymczasowego organu kolegialnego” jako przedstawicielstwa śląskich ubezpieczonych, aby mogli oni nareszcie praktycznie korzystać z tych istotnych uprawnień, które daje im rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 10 stycznia 1934 r. (Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 42)⁴⁴.

3

Interpelacja posła Paszka⁴⁵
(23 stycznia 1939)

Z trzech zaledwie interpelacji, wniesionych przez posłów IV Sejmu Śląskiego, znamy treść tylko jednej, przedstawionej zresztą przez jej autora. To interpelacja nr 2, dotycząca oddziałów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Interpelację nr 1 znamy jedynie z jej tytułu, natomiast interpelacja posła Paszka nie ma nawet tytułu.

Brak jakichkolwiek źródeł dotyczących tych interpelacji uniemożliwia udzielenie odpowiedzi na pytanie o nazwę stronnictwa wnoszącego interpelację; o liczbę podpisów pod interpelacją; o personalia interpelantów; a w dwóch przypadkach — o treść interpelacji.

Trzy interpelacje, wniesione przez posłów ostatniego śląskiego parlamentu, w czasie jego 32 posiedzeń plenarnych, plasują IV Sejm Śląski na ostatnim miejscu pod względem częstotliwości interpelowania. Dla porównania: w I Sejmie Śląskim — 90 interpelacji, posiedzeń plenarnych 187; w II Sejmie Śląskim — 15 interpelacji, posiedzeń plenarnych — 10; w III Sejmie Śląskim — 33 interpelacje, posiedzeń plenarnych — 49.

To niezwykle rzadkie korzystanie w praktyce z prawa do interpelowania w IV Sejmie Śląskim można łatwo wytłumaczyć szczególnym układem sił poli-

⁴⁴ APK, Sejm Śląski 1047, s. 41—42; spraw. sten. z 19. pos. IV Sejmu Śląskiego, 21 grudnia 1937 r., łam 13—17.

⁴⁵ APK, Sejm Śląski 1053, s. 40; spraw. sten. z 25. pos. IV Sejmu Śląskiego, 23 stycznia 1939 r., łam 58. Poseł Rudolf Paszek, kierownik szkoły w Jabłonkowie, pochodził z Zaolzia. Jest więc prawdopodobne, że jego interpelacja zawierała treści związane z tą ziemią.

tycznych w tym Sejmie, w szczególności zaś tym, że był to parlament politycznie jednorodny, złożony wyłącznie z posłów sanacyjnych, pozbawiony nawet namiastki opozycji. A taki Sejm nie miał żadnego interesu w ujawnianiu wadliwego działania swojej sanacyjnej administracji. Prawo interpelowania było bowiem środkiem kontroli administracji zdecydowanie częściej wykorzystywanym przez partie opozycyjne. A posłów opozycji w IV Sejmie Śląskim nie było.

4.2.3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w IV Sejmie Śląskim

Tabela 5

**Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w IV Sejmie Śląskim,
w okresie od 24 września 1935 roku do 10 lipca 1939 roku**

Lp.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1.	NChZP	wśl.	Interpelacja pp. Płonki Józefa i tow. w sprawie postępowania Wydziału Komunikacyjno — Budowlanego wobec osadników, którym grunty względnie części tychże wywłaszczono pod regulację rzek lub budowę drogi	?	?	?	?	N	—	—	—	—	—
2.	ZZP	wśl.	Interpelacja posła Kubika i towarzyszy do Pana Wojewody dotycząca wykonania rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 10.I.1934 r. (Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 42) w sprawie oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego	?	?	?	?	N	—	—	—	—	—
3.	?	wśl.	Interpelacja posła Paszka	?	?	?	?	N	—	—	—	—	—

Objaśnienia: **A** — nazwa interpelującego stronnictwa; **B** — nazwa organu interpelowanego; **C** — tytuł interpelacji; **D** — liczba podpisów pod interpelacją; **E** — czy marszałek dostrzegł w interpelacji wyrazy nieodpowiadające powadze Sejmu?; **F** — czy organ interpelowany udzielił odpowiedzi?; **G** — czy odpowiedź została udzielona w terminie trzech tygodni?; **H** — czy marszałek — na żądanie interpelanta — umieścił interpelację na porządku dziennym?; **I** — czy wysłuchano treści interpelacji (i odpowiedzi)?; **J** — czy interpelant umotywował konieczność odbycia dyskusji?; **K** — czy Sejm podjął uchwałę o potrzebie dyskusji?; **L** — czy postawiono wniosek o przyjęciu przez Sejm odpowiedzi do wiadomości (o nieprzyjęciu do wiadomości)?; **M** — czy Sejm wezwał władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na posiedzeniu plenarnym w określonym terminie?.

Skróty: NChZP — Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy; ZZP — Zjednoczenie Zawodowe Polskie
wśl. — wojewoda śląski N — nie.

Braki w materiale źródłowym uniemożliwiają przeprowadzenie konfrontacji art. 84 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku z praktyką jego stosowania.

4.2.4. Analiza treści interpelacji wniesionych przez posłów w IV Sejmie Śląskim

Z wiadomych już przyczyn analiza może dotyczyć jedynie interpelacji posła Kubika w sprawie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Była to interpelacja o ustrojowo-socjalnym charakterze, pokazująca, jak zaniedbania ministra opieki społecznej w wydaniu rozporządzeń wykonawczych do art. 317 ust. 3 ustawy z 28 marca 1933 roku o ubezpieczeniu społecznym mogą naruszać interesy socjalne i gospodarcze ludności Górnego Śląska.

5

Zakończenie

5.1. Regulacja prawna interpelowania

Materialne prawo interpelowania określał art. 14 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497), stanowiąc, że Sejm Śląski ma prawo interpelowania wojewody śląskiego i Rady Wojewódzkiej. Natomiast formalne prawo interpelowania, a więc sposób realizacji prawa materialnego, określić miała ustawa o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Zaawansowane — zwłaszcza w latach trzydziestych XX wieku — prace nad projektem takiej ustawy, będącej wyrazem funkcji ustrojodawczej Sejmu Śląskiego, nie doprowadziły do uchwalenia ustawy ustrojowej.

W takiej sytuacji procedurę interpelowania określały regulaminy obrad Sejmu Śląskiego, a więc tymczasowy (z 13 października 1922 roku) i stały (31 stycznia 1923 roku) regulamin I Sejmu Śląskiego; regulamin II Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku; (ze zmianą przeprowadzoną 24 września 1935 roku); regulamin obrad Sejmu Śląskiego IV kadencji, uchwalony 11 marca 1936 roku.

Śląskim regulaminom daleko było do oryginalności. W gruncie rzeczy — wyjąwszy adresatów interpelacji, liczbę podpisów pod interpelacją, terminy odpowiedzi organów interpelowanych — śląska procedura interpelowania odbijała wyraźnie wzory ogólnopolskie. Nadto kilka fragmentów art. 44 regulaminów I Sejmu Śląskiego opierało się na regulaminie obrad Reichstagu Republiki Weimarskiej.

W zakresie materialnego prawa interpelowania zauważyć trzeba niepokojące, bo sprzeczne z prawem, metamorfozy: pojawienie się w regulaminie II Sejmu Śląskiego trzeciego podmiotu interpelowanego, tj. Rady Ministrów, czy pominięcie w regulaminie z 11 marca 1936 roku Rady Wojewódzkiej, czyli przyznanie Sejmowi Śląskiemu prawa interpelowania wyłącznie wojewody śląskiego.

Przepisy trzech regulaminów obrad Sejmu Śląskiego, a więc art. 44 dwóch regulaminów obrad Sejmu Śląskiego I kadencji; art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego; art. 84 regulaminu obrad IV kadencji, pozwalają wyodrębnić trzy następujące po sobie okresy interpelowania (*sensu largo*), tj. okres pierwszy: przyjęcie interpelacji przez marszałka i przekazanie jej interpelowanemu; okres drugi: załatwianie interpelacji przez interpelowanego i przekazywanie odpowiedzi marszałkowi; okres trzeci: umieszczenie interpelacji na porządku dziennym posiedzenia plenarnego, dyskusję, podejmowanie przez Sejm uchwały o przyjęciu odpowiedzi do wiadomości (względnie o jej nieprzyjęciu).

Wniesienie interpelacji do łaski marszałkowskiej możliwe było po spełnieniu trzech warunków formalnych: uzyskania minimalnej wielkości poparcia, wyrażonej liczbą podpisów pod interpelacją (7 podpisów w regulaminie z 13 października 1922 roku i z 31 stycznia 1923 roku; 5 podpisów w regulaminie z 17 czerwca 1930 r.; 3 podpisów w regulaminie z 11 marca 1936 roku); interpelacja nie mogła zawierać wyrażen naruszających godność Sejmu (ten warunek tylko w regulaminie obrad II Sejmu Śląskiego); interpelacja wymagała formy pisemnej; musiała być sformułowana w języku polskim.

Postanowienia w zakresie ostatniego warunku zawierały dwie ustawy śląskie, tj. ustawa z dnia 16 stycznia 1923 roku w przedmiocie języka urzędowego na obszarze województwa śląskiego (Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 34) oraz ustawa z dnia 16 lipca 1937 roku o języku urzędowym władz i urzędów administracyjnych w województwie śląskim (Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 32).

Brak było śląskiej regulacji prawnej w zakresie drugiego okresu interpelowania. Tego braku nie sposób logicznie wyjaśnić, zwłaszcza że wojewoda Michał Grażyński wydawał liczne zarządzenia w sprawach nie tak ważnych, jak odpowiedzi (wyjaśnienia) na interpelacje.

Jedynym źródłem, dotyczącym pośrednio załatwiania interpelacji, był okólnik ministra spraw wewnętrznych Nr. OL. 9673, z 23 listopada 1926 roku, w sprawie ustosunkowania się do interpelacji wniesionych przed zamknięciem sesji (Dz.Urz. MSW Nr 5, poz. 117). Tyle że trudno się w nim doszukać przepisów określających tryb załatwiania interpelacji, skoro minister polecał w nim pozostawić bez załatwienia interpelacje, które zostały wniesione przed zawieszeniem sesji.

Artykuł 44 regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego zobowiązywał marszałka do wniesienia interpelacji na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu nie później niż po upływie 3 tygodni. Natomiast w art. 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego istniały dwie alternatywne przesłanki umieszczenia przez marszałka interpelacji na porządku dziennym, tj. jeśli interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu 3 tygodni odpowiednia władza wykonawcza nie udzieli odpowiedzi.

Przepisy te nie zobowiązywały jednak interpelowanych do dotrzymywania trzytygodniowego terminu odpowiedzi, gdyż regulamin sejmowy nie wiązał

organów i instytucji pozasejmowych. Sprawa wyglądałaby inaczej, gdyby postanowienia o terminie odpowiedzi zawierała ustawa konstytucyjna, jak w przypadku art. 33 Konstytucji marcowej (*minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym niż 6 tygodni albo w umotywowanym oświadczeniu usprawiedliwić brak rzeczowej odpowiedzi*); czy art. 45 ust. 3 Konstytucji kwietniowej (*Prezes Rady Ministrów lub interpelowany minister obowiązany jest udzielić odpowiedzi w ciągu czterdziestu pięciu dni albo podać powody uzasadniające odmowę udzielenia wyjaśnień*).

Dość szczegółowa była regulacja prawna interpelowania trzeciego okresu. Procedury interpelowania w tym okresie, określone w regulaminach z lat 1922/1923, 1930 i 1936, nie były przy tym tożsame.

Zgodnie z postanowieniami dwóch regulaminów I Sejmu Śląskiego, marszałek umieszczał interpelację na porządku dziennym *ex officio*. Dopiero potem następowały kolejne czynności trzeciego okresu: uzasadnienie interpelacji przez interpelanta (przy poparciu co najmniej 7 posłów); udzielenie lub odmówienie odpowiedzi przez interelowanego; otwarcie dyskusji na wniosek przy poparciu co najmniej 13 (potem 10 posłów). Kończącą czynnością trzeciego okresu było ustosunkowanie się Sejmu do odpowiedzi na interpelację, wyrażone w postaci dwóch alternatywnych uchwał: w uchwale Sejmu o przyjęciu do wiadomości odpowiedzi interelowanego albo w uchwale o nieprzyjęciu do wiadomości odpowiedzi interelowanego.

Wedle przepisów regulaminu II Sejmu Śląskiego, sytuacja jawiła się inaczej: umieszczenie przez marszałka interpelacji na porządku dziennym mogło nastąpić już nie na podstawie jego obowiązku, lecz wyłącznie na żądanie interpelantów.

Drugą istotną różnicą w procedurze interpelowania ostatniego okresu — w porównaniu z postępowaniem, określonym art. 44 regulaminów I Sejmu Śląskiego — było to, że do dyskusji nad interpelacją i odpowiedzią dochodziło na podstawie uchwały całego Sejmu, a nie przy poparciu 13 czy 10 posłów. Nadto: podjęcie przez Sejm uchwał oceniających odpowiedzi interelowanego miało charakter fakultatywny: *W dyskusji może być postawiony wniosek, że Sejm przyjmuje, względnie nie przyjmuje odpowiedzi do wiadomości*.

Na podstawie art. 84 ust. 4 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego marszałek Sejmu wnosił interpelację na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu w trzech przypadkach: na żądanie interpelantów; jeżeli wojewoda zawiadomił go, że zamierza udzielić ustnej odpowiedzi; gdy upłynie okres 3 miesięcy od wniesienia interpelacji. Nadto rozprawa (dyskusja) następowała na podstawie uchwały Sejmu. Ważne ograniczenie skuteczności interpelowania przewidywał art. 84 ust. 6 ostatniego regulaminu, stanowiący że *w rozprawie poza przedstawicielem Rządu może zabrać głos jeden z interpelantów oraz jeden z posłów, zajmujących odmienne od interpelantów stanowisko*. Udział w dyskusji posła zajmującego odmienne niż interelowani stanowisko wyraźnie

osłabiał siłę interpelacji, gdyż ten poseł stawał jednoznacznie po stronie interpelowanego.

Wreszcie regulamin obrad z 11 marca 1936 roku nie zawierał przepisu umożliwiającego Sejmowi podjęcie uchwał oceniających odpowiedzi na interpelacje.

W ten sposób ostatnią czynnością trzeciego okresu mogła być rozprawa (jeśli Sejm podjął uchwałę, że rozprawa ma się odbyć); wysłuchanie treści interpelacji i odpowiedzi wojewody (jeżeli Sejm nie podjął uchwały, że rozprawa ma się odbyć); wniesienie przez marszałka interpelacji na porządek dzienny po spełnieniu jednego z trzech warunków, przewidzianych art. 84 ust. 4 regulaminu.

Natomiast jeśli marszałek nie wniósł interpelacji na porządek dzienny, bo nie było ku temu podstaw określonych regulaminem (art. 84 ust. 4), to postępowanie interpelacyjne kończyło się na ostatniej czynności drugiego okresu, jaką było doręczenie marszałkowi odpowiedzi wojewody na interpelację.

Porównawcze zestawienie przepisów, regulujących postępowanie interpelacyjne, w trzech regulaminach Sejmu Śląskiego pokazuje, że wraz z upływem czasu rozwiązania regulaminowe ograniczały skuteczność interpelowania przez: limitowanie dopuszczalności dyskusji nad odpowiedzią na interpelację; udział w dyskusji posła, zajmującego odmienne niż interpelanci stanowisko; wykluczenie możliwości wyrażania przez Sejm opinii w postaci uchwały o przyjęciu odpowiedzi interpelowanego do wiadomości, względnie o nieprzyjęciu odpowiedzi interpelowanego do wiadomości.

5.2. Praktyka interpelowania

5.2.1. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania

Artykuł 44 dwóch regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego zobowiązywał marszałka do zadania interpelowanemu pytania, kiedy zechce udzielić odpowiedzi. Przegląd 90 interpelacji Sejmu Śląskiego I kadencji pokazuje, że marszałek nie sformułował takiego pytania ani razu.

Ten sam artykuł regulaminu stanowił, że pisemna forma odpowiedzi jest dopuszczalna jedynie wówczas, gdy interpelanci na taką formę wyrażą z góry zgodę. W praktyce interpelowani udzielali odpowiedzi wyłącznie w pisemnej formie, mimo że interpelanci ani razu nie wyrazili zgody na pisemną formę odpowiedzi.

To dwa przypadki rozmiijania się prawa stanowionego z prawem stosowanym. W kolejnych regulaminach powołanych przepisów już nie było.

Wyjawszy trzy przypadki, w których — zapewne przez pomyłkę — marszałek przyjął interpelację mimo braku jednego podpisu, w pozostałych przypadkach minima poparcia były dotrzymywane. Tak było w Sejmach I, II i III kadencji. Niemal kompletny brak materiałów parlamentarnych IV Sejmu Śląskiego nie pozwala stwierdzić, czy 3 interpelacje, o których zresztą prawie nic nie wiemy, miały podpisy co najmniej 3 posłów.

Regulaminy trzech pierwszych Sejmów zakładały, że termin odpowiedzi interpelowanego nie będzie przekraczał 3 tygodni. W odpowiedziach, które udało się odnaleźć, adresat interpelacji udzielał wyjaśnień z reguły z przekroczeniem, niekiedy znacznym, stanowionego regulaminem terminu odpowiedzi. Odpowiedzi terminowych było zaledwie kilka.

Z 3 interpelacji IV Sejmu Śląskiego znamy tekst tylko jednej interpelacji. Nawet jednak w tej sprawie nie mamy odpowiedzi. Nie można więc i tu ustalić, w jakim terminie nadeszła odpowiedź.

Treść kilku interpelacji wykraczała poza kompetencje wojewody i Rady Wojewódzkiej. Były to interpelacje z zakresu administracji specjalnej (niezespólonej), np. administracji sądowej, kolejowej i wojskowej, czy interpelacje w zakresie kompetencji wojewody krakowskiego, a nawet Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Wojewodowie śląscy udzielali odpowiedzi także na te interpelacje, występując w charakterze pośredników, sami przysyłając interpelacje właściwym władzom i udzielając w ich imieniu wyjaśnień interpelantom.

Pierwszą czynnością trzeciego okresu interpelowania było umieszczenie przez marszałka interpelacji na porządku dziennym posiedzenia plenarnego Sejmu, ostatnią — wyrażenie przez Sejm opinii — pozytywnej lub negatywnej — o odpowiedzi, której udzielił interpelowany.

Zgodnie z postanowieniami dwóch regulaminów I Sejmu Śląskiego, marszałek umieszczał interpelację na porządku dziennym *ex officio*. W praktyce marszałek Konstanty Wolny umieścił na porządku dziennym I Sejmu Śląskiego zaledwie 5 interpelacji, przy czym 2 z nich umieścił na wniosek interpelantów. W ostatniej fazie interpelowania Sejm przyjął do wiadomości 3 odpowiedzi, a 2 odpowiedzi nie przyjął do wiadomości.

W III Sejmie Śląskim marszałek umieścił na porządku dziennym 4 interpelacje. Odpowiedź wojewody na jedną z nich Sejm przyjął do wiadomości. Jednej nie przyjął do wiadomości. W przypadku pozostałych 2 odpowiedzi nie doszło do głosowania wniosku.

Marszałek Sejmu Śląskiego nie umieszczał interpelacji na porządku dziennym w przypadkach, kiedy interpelanci akceptowali odpowiedź. W takich sytuacjach, zapewne po konsultacjach z interpelantami, kończył procedowanie drugiego okresu, dekretując na interpelacji i na odpowiedzi *ad acta*.

Według regulaminu II Sejmu Śląskiego umieszczenie przez marszałka interpelacji na porządku dziennym nastąpić mogło już nie na zasadzie jego obowiązku, lecz wyłącznie na żądanie interpelantów. Drugą różnicą — w porów-

naniu z rozwiązaniami przyjętymi w pierwszym regulaminie — było to, że do dyskusji nad interpelacją i odpowiedzią dochodziło na podstawie uchwały Sejmu, a nie za poparciem 13 czy 10 posłów.

Na podstawie art. 84 ust. 4 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego marszałek Sejmu wnosił interpelację na porządek dzienny w trzech przypadkach: na żądanie interpellantów; jeżeli wojewoda zawiadomił marszałka, że zamierza udzielić odpowiedzi ustnej; jeżeli upłynęły 3 miesiące od wniesienia interpelacji. Rozprawa, czyli dyskusja, następowała — tak jak w II Sejmie Śląskim — na podstawie uchwały Sejmu.

Ostatni regulamin Sejmu nie zawierał przepisu o możliwości podjęcia przez Sejm Śląski uchwały o przyjęciu, względnie o nieprzyjęciu odpowiedzi interpellowanego do wiadomości.

Z powodu braku źródeł pytanie dotyczące relacji między prawem stanowionym a prawem realizowanym w praktyce interpelowania IV Sejmu Śląskiego musi pozostać bez odpowiedzi.

5.2.2. Aktywność interpelowania klubów (posłów) Sejmu Śląskiego

Analizę treści interpelacji wniesionych przez kluby poselskie (posłów) w Sejmach Śląskich w latach 1922—1939 przedstawia tabela 6.

Tabela 6

Aktywność interpelowania klubów (posłów) Sejmu Śląskiego

Kolejne sejmy	Nazwy interpelujących klubów									Razem
	KChD	KNCh ZP	KNPR	KN	KPPS	KZPChD-NPR	ZZP	interpelacje wspólne	bezpartyjni	
I Sejm Śląski	26	—	21	10	25	—	—	8	—	90
II Sejm Śląski	—	2	—	2	9	2	—	—	—	15
III Sejm Śląski	—	—	—	2	7	18	—	6	—	33
IV Sejm Śląski	—	1	—	—	—	—	1	—	1	3
Ogółem	26	3	21	14	41	20	1	14	1	141

W czterech Sejmach Śląskich interpelowano łącznie 141 razy. Autorami 138 interpelacji były kluby poselskie, w większości politycznie homogeniczne, a w IV Sejmie Śląskim — w braku klubów — luźne zespoły posłów podpisywanych pod interpelacjami. Frekwencja interpelowania wykazywała przy tym dużą

zmiennosc: w I Sejmie Śląskim — 90 interpelacji na 187 posiedzeń plenarnych; w II Sejmie Śląskim — 15 interpelacji na 10 posiedzeń; w III Sejmie Śląskim — 33 interpelacje na 49 posiedzeń; w IV Sejmie Śląskim — 3 interpelacje na 32 posiedzenia.

Z danych zawartych w tabeli 6. wynika, że w okresie trzech Sejmów Śląskich Klub Polskiej Partii Socjalistycznej, nazywany w III Sejmie Śląskim Klubem Posłów Socjalistycznych, wniósł najwięcej, tj. 41, interpelacji, co stanowi 29,7% wszystkich (138) interpelacji, które wpłynęły do łaski marszałkowskiej w czasie od 10 października 1922 roku do 26 marca 1935 roku.

Wobec zbankotowania przez antysanacyjną opozycję — z wyjątkiem partii niemieckich — wyborów do IV Sejmu Śląskiego ani socjaliści, ani pozostałe partie opozycji nie miały w nim swoich przedstawicieli.

Na drugim miejscu — z 26 interpelacjami (18,8%) — uplasowała się chadecja. Taki wynik, uzyskany prawie wyłącznie do przewrotu majowego, kiedy Chrześcijańska Demokracja stanowiła część rządzącej koalicji, wydaje się przeczyć tezie, że interpelacja, jako środek kontroli administracji, służy bardziej opozycji niż stronnictwom sprawującym władzę.

Dwadzieścia jeden interpelacji (15,2%) wniosła Narodowa Partia Robotnicza. Dwie partie robotnicze (PPS i NPR) wniosły w sumie 62 interpelacje, tj. 44,9% wszystkich interpelacji (138) wniesionych przez kluby w Sejmach Śląskich trzech kadencji.

Zespół Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej, utworzony po niepowodzeniach wyborczych NPR w II (3 posłów) i w III Sejmie Śląskim (2 posłów), wniósł 20 interpelacji (2 w II i 18 w III Sejmie Śląskim), co stanowiło 14,5% ogółu interpelacji wniesionych w parlamentach Śląska trzech kadencji.

Klub Niemiecki interpelował samodzielnie 14 razy (10,1%). Interpelacji wspólnych było razem 14 (10,1%), tj. 8 interpelacji w I i 6 interpelacji w III Sejmie Śląskim.

Autorami 3 interpelacji IV Sejmu Śląskiego byli: poseł Józef Płonka (NChZP), poseł Paweł Kubik (Zjednoczenie Zawodowe Polskie) i bezpartyjny poseł z Zaolzia Rudolf Paszek. Tak więc powstałe w 1928 roku sanacyjne Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy, z 3 zaledwie interpelacjami (2 w II i 1 w IV Sejmie Śląskim), znalazło się na ostatnim miejscu, wykazując znikomą aktywność w zakresie interpelowania.

5.2.3. Tematyczny podział treści interpelacji wniesionych przez kluby (posłów) Sejmu Śląskiego

Tabela 7

Podział interpelacji wniesionych przez kluby (posłów) Sejmu Śląskiego według kryterium ich treści

Nazwy klubów i liczba interpelacji	Tematyka interpelacji według ich numeracji w tabelach zbiorczych								
	sprawy socjalne	sprawy ustrojowe	sprawy ustrojowo-socjalne	sprawy szkolne	sprawy bezpieczeństwa publicznego	sprawy komunikacyjne	sprawy dotyczące budownictwa	sprawy dotyczące policji	inne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I Sejm Śląski (90 interpelacji)									
KChD 26	4, 8, 39, 41, 54, 67, 69	49, 87	72	22, 26, 45, 79, 90	9	10, 44	38	—	16, 23, 32, 43, 47, 68, 88
KNPR 21	6, 12, 15, 19, 24, 25, 27, 30, 52, 61, 64	55	48, 56, 62, 75, 78, 83	77	—	—	—	—	34, 35
KN 10	18, 59	—	—	3, 21, 29	74	80	—	—	17, 40, 53
KPPS 25	1, 5, 13, 14, 28, 65, 66, 76, 86	2, 7, 31, 42	70	—	—	—	89	33, 63, 82	20, 36, 37, 51, 71, 73, 84
Interpelacje wspólne 8	50, 58	46, 60, 81, 85	—	—	—	—	—	—	11, 57
II Sejm Śląski (15 interpelacji)									
KNChZP 2	2, 6	—	—	—	—	—	—	—	—
KN 2	—	7	—	—	10	—	—	—	—
KPS 9	9, 12, 13	3, 5	—	—	—	—	—	—	8, 11, 14, 15

c.d. tabeli 7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
KZPChD- -NPR 2	—	—	—	—	—	—	1	—	4
III Sejm Śląski (33 interpelacje)									
KN 2	28	6	—	—	—	—	—	—	—
KPS 7	1, 19, 23	8, 22, 26	—	—	—	—	—	—	33
KZPChD- -NPR 18	5, 24, 25	2, 7, 9, 11, 15, 16, 17, 27, 29	—	3, 4, 18	—	—	—	—	30, 31, 32
Interpelacje wspólne 6	13	10, 12, 14, 20	—	—	—	—	—	—	21
IV Sejm Śląski (3 interpelacje)									
Posłowie NChZP	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Posłowie ZZP	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Posel bezpartyjny	—	—	—	—	—	—	—	—	3

Objaśnienia do tabeli 6 i 7: KChD — Klub Chrześcijańskiej Demokracji; KNChZP — Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy; KNPR — Klub Narodowej Partii Robotniczej; KPPS — Klub Polskiej Partii Socjalistycznej (w III Sejmie Śląskim zwany Klubem Posłów Socjalistycznych); KZPChD-NPR — Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; ZZP — Zjednoczenie Zawodowe Polskie.

Znaczenie symboli cyfrowych. Liczby zamieszczone w tabeli 7 oznaczają pozycje interpelacji w tabelach zbiorczych: interpelacji I Sejmu Śląskiego — tabela 1; — interpelacji II Sejmu Śląskiego — tabela 2 i 3; interpelacji III Sejmu Śląskiego — tabela 4; — interpelacji IV Sejmu Śląskiego — tabela 5.

W zakresie interpelacji o treści socjalnej wyraźnie dominowały kluby dwóch partii robotniczych, tj. Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej (potem Klubu Posłów Socjalistycznych) z 15 interpelacjami (na 41 interpelacji ogółem) i Klubu Narodowej Partii Robotniczej z 11 interpelacjami (na 21 interpelacji ogółem). Razem dwa kluby robotniczych partii interpelowały 26 razy na wniesione przez nie 62 interpelacje.

Klub Chrześcijańskiej Demokracji interpelował w sprawach socjalnych 7 razy (na 26 interpelacji, które wniósł ogółem).

Z 3 interpelacji, wniesionych do łaski marszałkowskiej przez prosanacyjny Klub Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy, kwestii socjalnej doty-

czyły 3 interpelacje (nr 2, nr 6 w II Sejmie Śląskim; nr 1 w IV Sejmie Śląskim). W pierwszej z nich Klub materializował zapisany w statucie cel „obrony i rozwoju polskości na Śląsku”, co przekładało się na postulat ograniczania zatrudniania obcokrajowców w przemyśle na stanowiskach kierowniczych.

Do interpelacji o treści socjalnej doliczyć trzeba 3 interpelacje Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej. Nadto: 3 interpelacje Klubu Niemieckiego i 3 interpelacje wspólne. W sumie w czterech Sejmach Śląskich interpelacji o treści socjalnej było 45 (na 141 interpelacji ogółem), co stanowiło 31,9% wszystkich interpelacji.

Znaczny udział takich interpelacji w ich ogólnej liczbie stanowił wierne odbicie problemów socjalnych Śląska: wzrastającego bezrobocia, lokautów, zwalniania pracowników, nieregularnego wypłacania zasiłków, *świętowania*, tj. pracy nie we wszystkie dni tygodnia, zawieszania przez spółki brackie płacenia rent i należności, braku ubezpieczeń na wypadek bezrobocia itp.

Interpelacji o treści ustrojowej było 31. W tej grupie tematycznej najwięcej (13) było interpelacji wspólnych (międzyklubowych). Dziewięć interpelacji o treści ustrojowej wniósł Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; 4 interpelacje — Klub Polskiej Partii Socjalistycznej; 2 — Klub Chrześcijańskiej Demokracji; po jednej interpelacji — Klub Narodowej Partii Robotniczej, Klub Niemiecki i posłowie Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy.

Na małą grupę, zaledwie 8, interpelacji o treści ustrojowo-socjalnej (5,7%) złożyło się 6 interpelacji Klubu Narodowej Partii Robotniczej, 1 interpelacja Klubu Chrześcijańskiej Demokracji i 1 interpelacja Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej. Treść tej grupy interpelacji pokazuje ścisły związek zagadnień ustrojowych z zagadnieniami socjalnymi. Przykładami tego rodzaju związków mogą być interpelacje w sprawie wprowadzenia na obszar województwa śląskiego — bez zgody Sejmu Śląskiego — ustawy monopolowej czy interpelacja w sprawie niewłaściwego rozdziału hurtowni tytoniowych, w których niewłaściwe stosowanie prawa mogło pozbawić pracy wielu pracowników.

W pozostałych grupach tematycznych odnotować trzeba następującą liczbę wniesionych przez kluby interpelacji:

- w sprawach szkolnych — 12 interpelacji (5 Klubu Chrześcijańskiej Demokracji; 1 Klubu Narodowej Partii Robotniczej; 3 Klubu Niemieckiego; 3 Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej);
- w sprawach bezpieczeństwa publicznego — 3 interpelacje (1 Klubu Chrześcijańskiej Demokracji; 2 Klubu Niemieckiego);
- w sprawach komunikacyjnych — 3 interpelacje (2 Klubu Chrześcijańskiej Demokracji; 1 Klubu Niemieckiego);
- w sprawach budownictwa — 3 interpelacje (1 Klubu Chrześcijańskiej Demokracji; 1 Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej; 1 Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej);

-
- w sprawach policji — 3 interpelacje Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej;
 - w innych sprawach — 32 interpelacje (7 Klubu Chrześcijańskiej Demokracji; 2 Klubu Narodowej Partii Robotniczej; 3 Klubu Niemieckiego; 12 Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej; 4 Klubu Zespołu Posłów Chrześcijańskiej Demokracji i Narodowej Partii Robotniczej; 3 wspólne i 1 posła bezpartyjnego — Rudolfa Paszka).

Załączniki

**Uchwała Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego o wniesieniu interpelacji
(10 kwietnia 1923 r.)**

51

XXXI

posiedzenie Klubu

Katowice, d. 10.4.1923.

Obecni:

Rybars, Ks. Bruska, Sobota,
Lubos, Rempka, Janicki, Pa-
laczynk, Wydra, Lukaszek
Gniańkowska, Grynkońska, Kaina,
Kedziur, Matejs, Fojkis.

Nieobecni:

Dr. Rakowski, Katolonek (chory)

Do zagajenia poprzez Rybars
połazi do wiadomości, że p. Dr. Ra-
kowski zgłosił pisemne wystąpienie
w Klubu. Dość nieprzyjemnie do wi-
adomości tymczasem p. Dr. Rakowski jako mar-
szałka - a przyjęciem do wiadomości re-
zygnacji Dr. Rakowskiego jako wicemar-
szałka - Klub potępił niejako postępo-
wanie Dr. Rakowskiego, a jeżeli nie ten-
samem wotum mianowania i wysu-
niał innych kandydatów. W Klubie,
w którym była się od niego pracy
w Komisjach a nie udziela się po-
parcia w tej sprawie, nie może
rozstrzygnąć Klub wykonać a postę-
wać z otwartą a niegodnie pp. Ryba-
Koskowską, Ks. Matejs i Salaryka
którzy mają z Dr. Rakowskim poro-
zumieć się i prosić o wycofanie listu.
Następnie obradowano nad sprawą
udzielenia 15 mil. mk. dla burzy
dla uczczenia się urodziny Klubu gło-
wać będzie na oświeceniu sprawy do
Komisji szkolnej p. Lukaszek z uwagi
o opuszczonych domach celniczych, któ-
reby można o porównaniu

52

Wobec wymienionej wystraszona
klub stawi o tej sprawie interpelacje
z p. Karcem p. Wojewody

Wykonawca
Karcem

Interpelacja w sprawie prowokacyjnego postępowania inspektora Strauba
(z 17 stycznia 1924 r.) i pismo dyrekcji huty Baildon do marszałka Konstantego Wolnego
(z 28 stycznia 1924 r.)

SEJM ŚLĄSKI

183

J. Wójt p. Wójcicki.

g. P. 3 Dyrektor legalizacji

k. 191. 24r.

Interpelacja

Dziennik Lubosa i tow.

Katowice d

14/1 1924

I. W hucie Gieschego (Gieschehaite) w Gopre-
niach znajduje się inspektor Straub, który
prowokacyjnym postępowaniem wobec robotników
spowodował wielkie rozgoryczenie.

Najbardziej Straub wyzywa robotników mianem
"Faschliche Polenbauer, polnische
Klanta" i t. p.

II. W hucie Baildona p. Katowice inspektor
Taubert wyzywa robotników w sposób ohy-
dny.

Wyzywiska i prowokacyjne postępowanie
inspektorów Strauba i Tauberta zagraża
dotychczasowemu ładowi w hucie.

Co Pan Wójtawa zamierza uczynić, aby
wymusić na inspektorach zaskanie za swe postę-
powanie ukaranie?

Marszałek Konstanty Wolny

R. Wójt

Dziennik

Katowice

14/1 1924

Wojcicki

Wójt

Oberschlesische Eisen-Industrie
Aktiengesellschaft für Bergbau und
Hüttenbetrieb

Baildonhütte
Betriebsdirektion.

Kattowitz Poln.-Schlesien, den 28. Januar 1924
(Katowice)

195

Biuro Sejmu Śląskiego
Katowice, dnia 6/5. 1924
Nr. C. II. 234.

Herrn

Sejmarschall Wolny

Durch Boten.

Sejmarschall Wolny, C. II. 234/24.

Dir. 43

Katowice.

*Wojewoda
p. Wojewoda
K. 5/2 24.
H.*

In Katowice 5/5/24

Nach Mitteilung der "Oberschlesischen Grenzzeitung" vom 19. ds. Mts. ist im Sejm eine Interpellation eingebracht worden in welcher der Herr Wojewode um Auskunft ersucht wird, ob und welche Schritte er gegenüber dem Obermeister T a u c h e r t von der Baildonhütte, der ober Schlesische Arbeiter in unflätigster Weise beschimpfte, zu ergreifen beabsichtige.

Die Interpellation steht im Zusammenhang mit einem früheren Artikel der Grenzzeitung, in welchem Herrn T a u c h e r t die gleichen Vorwürfe gemacht werden. Auch andere Betriebsbeamte und Meister der Baildonhütte sind in einigen Nummern der Grenzzeitung sowie in einer Nummer der "Gazeta Ludowa" unter Nennung der Namen angegriffen worden.

Die Betriebsdirektion hat davon abgesehen, diesen Angriffen gegenüber Schritte bei der betreffenden Zeitung auf Grund des Pressgesetzes zu unternehmen, da sie der Meinung ist, dass Differenzen zwischen Angestellten und Arbeitern, die es immer gegeben hat und die immer bestehen werden, im Werke selbst ausgeglichen werden können und müssen, gegebenenfalls unter Hinzuziehung der gesetzlichen Angestellten- bzw. Arbeitervertretung, ferner, dass diese Differenzen - seien sie persönlicher oder

11. Walz- u. Hammerwerk Baildonhütte
Kattowitz O.-S.

186
Blatt 2
Zu unserem Brief vom 28.1.24
an Herrn Sejmmarschall Wolny

sachlicher Natur - nicht auf ein politisches Gleis geschoben werden dürfen.

Die Betriebsdirektion möchte also nur insoweit zu der Sache Stellung nehmen, als die Angelegenheit infolge der erwähnten Interpellation im Sejm bezüglich des Herrn T a u c h e r t zur Verhandlung kommen wird und wäre Ihnen dankbar, wenn sie den Ihnen politisch nahestehenden Herren Mitgliedern des Sejm nachstehende Äusserung der Betriebsdirektion für die Besprechung der Interpellation übermitteln könnten.

Die Baildonhütte erhält als Edelfabrikatwerk vorwiegend Aufträge in Fabrikaten, an welche von seiten der Kundschaft in Anbetracht des besonderen Verwendungszweckes entsprechend hohe Anforderungen gestellt werden. Fabrikate, die diesen Anforderungen nicht genügen, werden von der Kundschaft beanstandet und entweder bedeutend schlechter bezahlt oder es wird die Abnahme überhaupt verweigert.- Die letzte Behandlung der Fabrikate erfolgt in der Appretur des Kaliberwalzwerkes. In dieser Betriebsabteilung, in welcher Herr T a u c h e r t Obermeister ist, werden die Walzwerkfabrikate, die vorzugsweise aus hochwertigen Stählen bestehen, auf ihre exakte Ausführung hin untersucht.

Die Arbeit muss mit äusserster Sorgfalt ausgeführt werden, da sonst von der Kundschaft Reklamationen eingehen und den Werke bedeutende Verluste entstehen. Solche Reklamationen sind umso unangenehmer und verlustbringender, wenn die Lieferungen nach dem Auslande insbesondere nach überseeischen Ländern bestimmt sind.

Herr Obermeister T a u c h e r t ist für die sorgfältige Erledigung der Kontrollarbeiten verantwortlich und führt

H.-. Walz- u. Hammerwerk Baildonhütte
Kattowitz O.-S.

Blatt 3
Zu unserem Brief vom 28.1.24
an Herrn Sejmarschall Wolny

197

nach ausdrücklicher Erklärung seines Vorgesetzten, des Herrn Oberingenieur G r z o n d z i e l , Abteilungsleiters des Walzwerkes, die Aufsicht dieser Arbeiten gewissenhaft aus.

Herr T a u c h e r t ist in Laurahütte geboren, also Oberschlesier und seit 27 Jahren in der Baildonhütte tätig. Als geborener Oberschlesier kennt Herr T a u c h e r t die hiesigen Verhältnisse besonders gut und hat seine Arbeiter auf der Baildonhütte stets in gerechter Weise ohne Bevorzugung oder Zurücksetzung einzelner behandelt.

Wenn einerseits Herr T a u c h e r t von der Direktion und von seinen Vorgesetzten dazu angehalten wird, für gewissenhafte Erledigung seiner Arbeiten zu sorgen, so ist andererseits nicht zu vermeiden, dass, wie in jedem Betriebe, bisweilen Meinungsverschiedenheiten zwischen ihm und den Arbeitern entstehen. Solche Differenzen dürften einigen jugendlichen Elementen Veranlassung gegeben haben, die Angriffe gegen Herrn T a u c h e r t in die Presse zu bringen.

Die Lage der hiesigen Industrie, insbesondere der Edelfahlwerke, ist zur Zeit derartig besorgniserregend, dass es des engsten Zusammenarbeitens zwischen Angestellten und Arbeitern bedarf, um die Produktion nach Qualität und Quantität aufrecht zu erhalten und somit über die schwierige Lage hinwegzukommen.

Wenn langjährigen, fachkundigen Beamten die Arbeit im Betriebe durch renitentes Verhalten eines Teiles der Belegschaft oder durch passiven Widerstand, Trunkenheit und Unpünktlichkeit einzelner schwer gemacht wird, so schwindet bei den Beamten die Lust und Liebe zur Arbeit, und die Kosten haben nicht nur das

Walz- u. Hammerwerk Baldonhütte
Kattowitz O.-S.

Blatt 4 28.1.24
Zu Herrn Sejmarschall Wolny
an

198

Werk, sondern auch die Allgemeinheit und insbesondere die Arbeiterschaft des betreffenden Werkes in erster Linie selbst zu tragen

Was die Edelstahlfabrikation angeht, so ist der Rückgang an Aufträgen nicht nur auf die allgemeine wirtschaftliche Krisis zurückzuführen, sondern auch auf den Rückgang in der Qualitätsarbeit der polnisch-erschlesischen Edelstahlwerke, wofür die Zunahme der Reklamationen seitens der Kundschaft einen eindringlichen Beweis bilden.

Wenn derartige Zeitungsangriffe, die bei unbesonnenen, unaufgeklärten Elementen leicht falsche Eindrücke hervorrufen und die Veranlassung zu Ausschreitungen geben können, fortgesetzt werden, werden sich die besten Fachkräfte um Stellen in anderen Industriegebieten bemühen. Da eine erfolgreiche Tätigkeit in Edelstahlbetrieben jahrzehntelange Erfahrungen erfordert und sich Ersatzkräfte von Beamten nicht in kurzer Zeit heranbilden lassen, so wird die Verfeinerungsindustrie beim Abgang alter, erfahrener Beamter nicht mehr in der Lage sein, konkurrenzfähige Fabrikate zu erzeugen und die Edelstahlfabrikation in Polen wird langsam aber sicher ihrem Ende entgegengehen. //

Hochachtungsvoll
Betriebsdirektion
der Baldonhütte

W. Sejmarschall

Interpelacja i odpowiedź na interpelację w sprawie stanu prawnego parafii starokatolickiej w Katowicach (marzec—kwiecień 1925 r.) — w formie druku sejmowego nr 630

SEJM ŚLĄSKI.

PC.

Druk 630.

I n t e r p e ł a c j a

Klubu Ch. D., N.P.R. i Kath. Volkspartei.

W Katowicach istnieje od roku 1874 parafia tak zwana starokatolicka, która obecnie nie jest prawowicie obsadzona. Ze stosunki tam nie są uporządkowane, wynika choćby stąd, że w niedzielę, dnia 8 marca rb. odczytano w kościele t. zw. starokatolickim w Katowicach, stolicy Województwa Śląskiego, z ambony list pasterski "an die altkatholischen Gemeinden D e u t s c h - l a n d s" /cfr. notatkę "Co na to władze." w "Polaku" nr. 59 z dnia 12 marca 1925/.

Stwierdzamy co następuje:

Tak zwani starokatolicy na terenie dawniej pruskim nie są prawnie uznani ani jako kościół ani jako związek religijny w myśl par. 17 A.L.R. II, 11 i art. 113 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo art. 93,1 Konwencji Genewskiej, o ile tam mowa o "culte". Uznana jest tylko ich parafia w myśl tego samego artykułu Konwencji Genewskiej na podstawie dekretu erekcyjnego z dnia 7 listopada 1874 /cfr. Amtsblatt der Kgl.Regierung zu Oppeln 1874, nr. 48/ jakoteż ustawy o starokatolickich gminach kościelnych z dnia 4 lipca 1875 /G.S.333./

Ponieważ miarodajne tu powszechne prawo krajowe uznaje parafje tylko dla członków Kościołów czyli Wyznań publicznie przyjętych /par. 237 A.L.R. II, 11/, a takimi są na terenie dawniej pruskim jedynie i wyłącznie Kościół Katolicki i Kościół Ewangelicki /cfr.patent królewski z dnia 30 marca 1847 - G.S. 121-/; powyższy wspomniany dekret ekecyjny z dnia 3 listopada 1874 wyraźnie zaznacza, że parafia, o którą tu chodzi, jest wobec prawa katolicka - "eine katholische Pfarochie unter dem Namen altkatholische Pfarochie Kattowitz".

Podobnie i judykatura pruska t.zw. starokatolików konsekwentnie traktuje jako katolików, dopóki formalnie podług obowiązujących w tym względzie przepisów prawnych z Kościoła katolickiego nie wystąpi /cfr.Entsch. des Obertribunals z dnia 14 września 1874 - tom 73, str. 1nn.- jakoteż Entsch. des Oberverwaltungsgerichts z dnia 14 maja 1890 - tom 19, str. 210 - i z dnia 28 listopada 1911 - tom 61, str. 93n.-/

Parafje katolickie podlegają biskupowi djecezjalnemu w myśl paragrafów 115, 116, 120, 121 A.L.R. II, 11. Podług paragrafu 169 tej samej części powszechnego prawa krajowego biskup zagraniczny nie może wykonywać bezpośrednio nadzoru nad majątkiem kościelnym w kraju położonym. Duchowni zaś, którzy wykonują tu funkcje urzędowe, choć nie posiadają tu prawa obywatelstwa, według paragrafu 258 A.L.R. II, 11 podlegają nadzorowi tutejszej władzy kościelnej. Co dopiero zawarty konkordat znowu przewiduje w art. IX, że żadna część Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie zależała od biskupa, którego siedziba znajdowałaby się poza granicami Państwa Polskiego.

Skoro t.zw. starokatolicy na Górnym Śląsku nie są prawnie uznani jako kościół ani jako związek religijny, niema żadnej osobnej dla nich djecezji. Aż do wejścia w życie konkordatu istnieją na terenie dawniej pruskim tylko djecezje, utworzone bullą papieską "De salute animarum" z dnia 16 lipca 1821, która aż do ogłoszenia nowej konstytucji niemieckiej była w Pruszech "als bindendes Statut der katholischen Kirche des Staates von allen, die es angeht, zu beobachten" /G.S.115/. Wnika stąd, że parafia t.zw. starokatolicka w Katowicach, będąc w pojęciu prawnym katolicka, prawnie podlegać może jedynie Ordynariuszowi tutejszemu, tj. obecnie Administratorowi Apostolskiemu.

379

Druk 630, str. 2.

Wyciągając tę konsekwencję prawną, nie myślimy naruszać wolności samienia t. zw. starokatolików, lecz pragniemy tylko zatrzeć ostatni ślad walki kulturalnej w Katowicach i zamknąć zarazem szczelinę, przez którą nielegalne sekcjarstwo na Śląsk nam się wdziera.

Wobec stanu prawnego powyżej wykuszczonego zapytujemy się jako posłowie katolicy Pana Wojewody, czy Pan Wojewoda jest gotów traktować parafję t. zw. starokatolicką w Katowicach w myśl ustaw w tym względzie obowiązujących i przyznać nadzw. Kościelny nad nią Administratorowi Apostolskiemu z tem, że ktokolwiek po takim orzeczeniu urzędowym tej Władzy Kościelnej nie chciałby uznać, powinien z Kościoła Katolickiego w formie legalnej wystąpić.

Katowice, dnia 16 marca 1925 r.

/-/ Korfanty, Dr. Pant, Sikora, Omańkowska, Dr. Rakowski, Kędzior, Jankowski, Schoppa, Kaczmarczyk, Janicki, Mędlewski, Obrzut, Pronobis, Mathea, Sobota, Goldmann, Palarczyk, Łukaszek, Szuścik, Węgrzyk, Grajek, Szymkowiakówna, Kempka, Lubos, Zuber.

Odpowiedź p. Wojewody.

Województwo Śląskie
Liczba Ad. 941/27.
Dot: Starokatolicka gmina
paraf. w Katowicach.

Katowice, dnia 22 kwietnia 1925 r.

Do

Pana Marszałka Sejmu Śląskiego

w Katowicach.

Na interpelację Klubów Ch.D., N.P.R. i Katholische Volkspartei w sprawie starokat. parafji w Katowicach udzieloną mi pismem z 17 marca 1925 r. L. 199/P.C. mam zaszczyt przesłać następujące wyjaśnienie:

Powód do powstania społeczności religijnych starokatolików dały uchwały soboru Watykańskiego odbytego w roku 1870 o supremacji Papieża i o dogmacie jego nieomylności. Pewna część katolików z kilku teologami i kanonistami na czele nie poddała się uchwałom soboru Watykańskiego i przybrałszy miano "starokatolików" stanęła w opozycji do reszty kościoła katolickiego. Rząd niemiecki popierając ten ruch zezwolił w roku 1873 na utworzenie własnej diecezji dla starokatolików i zezwalał w porozumieniu z biskupem tej diecezji na tworzenie odrębnych gmin parafjalnych dla starokatolików.

Pierwszego ustawowego uznania starokatolickich związków jako odrębnych społeczności religijnych w konie kościoła katolickiego, należy się dopatrywać w ustawie o prawie starokatolickich społeczności kościelnych do kościelnego majątku, z dnia 4 lipca 1875 r. Zb.U. str. 333.

Wobec tego należy wedle przepisów państwowych starokatolików uważać za prawnie uznaną społeczność religijną w ramach kościoła katolickiego, posiadającą własny ustrój hierarchiczny, zupełnie niezależny od hierarchji kościoła rzymsko katolickiego.

Druk 630, str. 3.

Starokatolicka gmina parafjalna w Katowicach opiera swój byt na dekre-
cie erekcyjnym Rejencji Opolskiej z dnia 3 listopada 1874 Nr. 1124, wydanym na
mocy upoważnienia Ministerstwa dla spraw duchownych, naukowych i medycznych,
a ogłoszonym w "Amtsblatt der Kgl. Regierung in Cpolu" z 27.XI. 1874 Nr. 48. Pa-
rafja ta obejmuje starokatolików zamieszkałych w powiatach katowickim i bytomskim
i należała aż do podziału Górnego Śląska do starokatolickiej djecezji z siedzibą
w Bonn.

Skutkiem podziału Górnego Śląska powinna była parafja ta dostosować swą
organizację w myśl art. 93 ust. 2. Konwencji Genewskiej do zmienionych warunków
prawno - państwowych, czego jednak nie uczyniła. Mimo to związek między wspo-
mnianą parafją a biskupem w Bonn faktycznie rozluźnił się, czemu należy przypisać
próby opanowania tej parafji w lecie ubiegłego roku przez czynniki postrome.

Obecnie starokatolicka parafja w Katowicach znajduje się poza obrębem
djecezjalnym, a dotychczasowy biskup Dr. Moog nie może jako biskup zagraniczny
wykonywać nad nią zgodnie z postanowieniami paragr. 135, 136 i 169 cz. II.11.
powsz. prawa kraj. żadnej władzy i jurysdykcji.

Powołana na wstępie interpelacja domaga się oddania pod nadzór Admini-
stracji Apostolskiej starokatolickiej parafji w Katowicach, powołując się na po-
stanowienie art. IX. Konkordatu zawartego ze Stolicą Apostolską oraz na to, że
starokatolicy nie są prawnie uznanym kościołem o własnej hierarchii.

Żądanie to nie może być wykonane, ponieważ jak wspomnianie starokatolicy
stanowią prawnie uznaną odrębną społeczność religijną, a istnienie i stan posia-
dania starokatolickiej gminy parafjalnej w Katowicach są zagwarantowane w art.
84 - 96 Konwencji Genewskiej.

Przytem się zauważa, że istniejący w Katowicach kościół starokatolicki
został wybudowany przez starokatolicką gminę przy pomocy rządowej i jest zapisa-
ny w Księdze wieczystej na rzecz "Alt-katholische Pfarrgemeinde".

Zatem nawet w razie rozwiązania tej gminy w myśl par. 189 cz. II.6.
powsz. prawa kraj. majątek jej musiałby przyspać Państwu /par. 192 tamże/.

Postanowienia zawartego ze Stolicą Apostolską konkordatu nie mogą być
pod tym względem miarodajne, ponieważ konkordat reguluje tylko stosunki kościoła
katolickiego, podległego Stolicy Apostolskiej.

Z powodu zaszytych nieprawidłowości przy ostatnich wyborach zwierz-
chnictwa starokatolickiej gminy parafjalnej w Katowicach oraz przy ustanowieniu
proboszczem tej parafji ks. Wilhelma Brożka, byłem zmuszony uznać te wybory jak
i powołanie ks. Brożka na proboszcza za nieważne.

Wskutek tego ustanowiłem komisaryczny Zarząd tej parafji po myśli par.
46 ustawy o zarządzie majątkowym w katolickich gminach z dnia 20 czerwca 1875 r.
Zb.U.str. 241 aż do czasu wyboru prawowitego zwierzchnictwa oraz zakazałem ks.
Brożkowi dalszego sprawowania czynności duszpasterskich.

O powyższem upraszam uprzejmie Pana Marszałka zawiadomić i interesowa-
ne Kluby Poselskie.

W o j e w o d a:

/-/ Bilski.

Interpelacja Klubu P.P.S. do preliminarza budżetowego na rok 1926
(z 30 marca 1926 r.) i jej załatwianie

Odpis!

466

I n t e r p e l a c j a

Klubu P.P.S. do preliminarza budżetowego na rok 1926, do
części II, dział III, rozdział I, § 1 - wydatki - :

Czy p. Wojewodzie wiadomem jest:

- 1/ że starszy posterunkowy Warzecha w Goleszowie w best-
jański sposób pobił na posterunku robotnika Hajduka?
- 2/ że policja rozwiązała bezprawnie zgromadzenie robotni-
ków rolnych w Drogomyślna dnia 27. lutego br?
- 3/ że w Król. Hucie na dworcu pod okiem policji mógł wi-
sieć przez kilka tygodni plakat związku monarchistów,
wzywający robotników socjalistycznych od szów "między-
narodowe plugastwo"?
- 4/ że p. starosta w Pszczynie kazał usunąć biust Piłsudz-
kiego z postumentu, gdzie go ludność samorzutnie umieś-
ciła?
- 5/ że posterunkowy Stróżyk w Puńczowie dnia 25. marca br.
rozkazał zamknąć sklep filji Konsumu Robotniczego w
Puńczowie z powodu święta?

Podpisani zapytują, czy p. Wojewoda skłonny jest do
pociągnięcia winnych do surowej odpowiedzialności. Co za-
mierza uczynić, aby wypadki podobne w przyszłości się nie
powtórzyły i aby biust pierwszego Marszałka Piłsudskiego
w Pszczynie ustawić na miejscu, z którego został na zle-
cenie p. starosty Lerscha usunięty.

Katowice, dnia 30. marca 1926 r.

Interpelanci:

/-/ Machaj,

Rumpfelt, Juchelek, Borys, Czajor.

Śląski Urząd Wojewódzki			
Liczba <i>P. 431/4</i>	Referent: <i>Lawon</i>	Termin: <i>25/IV, 30/IV, 4/5/25</i>	
Dotyczy: <i>Integracji Kół w R.P.G. do przedmiotu budowlanego na rok 1925.</i>			
<i>I puzar. 26/IV. 1925</i> <i>II puzar. 30/IV. 1925</i>		<p><i>§ ksp. I</i></p> <p><i>1 na oddziale ekshib.</i> <i>z zagnikiem, przy</i> <i>urządzeniach punktów</i> <i>1, 2, 3, i 5 integracji:</i></p> <p><i>Przez Naradnikowi</i> <i>wychodzi Berzynie</i> <i>w miastach</i></p> <p><i>fuzyjach z pros'by</i> <i>o berzynie wyrażają</i> <i>jęce wyrażenie kwestii</i> <i>w integracji fuzyjach</i> <i>siomach i wyrażają</i> <i>fuzyjach siomach</i> <i>prawego i fuzyjach</i> <i>prawy, zalanu, z</i></p> <p><i>§ ksp. II</i></p> <p><i>1 na oddziale eksh. z zagn.</i> <i>przy urządzeniach p. 4</i> <i>integracji</i> <i>20 KW. 1925</i></p>	
accl. <i>20/IV</i>	mund. <i>1/IV</i>	kol. <i>1/IV</i>	eksp. <i>1/IV</i>

280

Pani Staszki

w Poznaniu

f. do kpt. rękopis: / zechcę przetrzymać do końca
~~przesłać m. a. przedk. a. m. m. do kpt. rękopis~~
~~opracowania w sprawie przynajmniej w interpretacji~~
~~przebiegającej przez prawo przynajmniej~~
~~w indywidualności, mas o prowadzeniu~~
~~motywów i prowadzeniu prawnej~~
~~całościowego zamyślenia P. Staszki.~~

Poznań 9/IV 1926

odpis.

290

P r o t o k o ł

spisany dnia 13. lutego 1926 r. z Rudolfem Hajdukiem urodz. 7.2.1902 w Goleiszowie, przyn. i zam. również do Goleiszowa L.d. 76, robotnik fabryczny ewang., wolny, syn Jerzego i Kwy. -

Hajduk podaje:

Dnia 7.2.1926 r. o godz. 0.45 przyjechałem do gospody Ciesłara w Cisownicy, gdzie się odbywała zabawa taneczna razem z Pytlem Józefem robotnikiem zap. w Goleiszowie. Przez małą chwilę bawiliśmy w szynkowni, a potem razem z Gibcem Józefem robotnikiem z Goleiszowa poszliśmy do sali tanecznej bez biletów, gdyż nikogo już wówczas przy kasie nie było, ani też nikt wstępnego od nas nie żądał. -

Za małą chwilę przybył ku mnie nauczyciel Sikora z Cisownicy z zapytaniem, gdzie mam kótko (kótko znacząco odznaka wstępu) mówiąc, pan nie zapłacił wstępnego, pan się natychmiast musi wynieść i pchnąć mnie do ramienia. Potem przyprowadził post. Jaskóła, który mnie zabrał do kuchni, gdzie spał ze mną rodowód, następnie mnie zwolnił a ja udałem się do szynkowni, gdzie poczęstował mnie Gibiec, a gdy jeszcze tą półkę od piwa wypitej wódki trzymałem w ręku, przystąpił do mnie gospodzik Cieslar, mówiąc, gdzieś tą półkę ukradł, toś na mnie wziął, ty mnie chcesz bić ty kluku, co w toku tego przystąpił do mnie także szwagier Cieslar - Wawreczka i usiłowali mnie wyrzucić do pola - co się im dopiero po drugi raz i przy pomocy post. Jaskóły udało. -

Po pewnej chwili wróciłem się ponownie do gospody Ciesłara, lecz zostałem tylko w sieni stać, a gdy mnie ujrzał Wawreczka, przystąpił znowu do mnie i ponownie mnie wyrzucił i pobiegł za mną kawałek, wtedy ja uciekłem biegiem ku szkole, a następnie poszedłem około 400 m (Machule) sam do domu. -

Następnego dnia 7.2.1926 około godz. 9-tej zjawili się w domu moich rodziców dwa policjanci i wezwali mnie, ażebym się udał z nimi na posterunek, co też uczyniłem. -

Na posterunku przesłuchiwał mnie post. Jaskóła w sprawie pobicia Wawreczki w ubiegłej nocy przed gospodą Ciesłara w Cisownicy, zarzucając mi, iż ja pobikłem sztachtą Wawreczkę, czemu ja stanowczo zaprzeczyłem, gdyż się do żadnej winy w tej sprawie nie poczuwam. -

Na posterunku byłam aż do godziny 12.30, ponieważ post. Jaskóła oświadczył mi, iż muszę zaczekać na komendanta posterunku przed. Warzecha. O godz. 12.30 zwolnił mnie post. Jaskóła na obiad, gdyż przyrzekłem mu, że popołudniu się sam zjawię na posterunku o wyznaczonej godzinie. -

O godz. 14.15 zjawiłem się ponownie na posterunku, gdzie znajdował się już przed. Warzecha, który się mnie zaczął wypytwać o sprawę pobicia Wawreczki, twierdząc, iż ja jestem sprawcą, że oni mają na to dowody, a ponieważ się do winy nie przystałem, zaczął mnie przed. Warzecha policykować w kancelarii w obecności post. Jaskóły, Szulca, przed. Warzecha dał mi około 20 policzków. -

Potem kazał mi uklęknąć obok łóżka grożąc mi, że jak się nie przyznam, że będę 3 dni klęczał na grochu. -

Następnie przyniosł przed. Warzecha żyłę gdzieś z drugiego pokoju i zaczął mnie bić po plecach, głowie, twarzy i rękach. Uderzył mnie tą żyłą około 20 do 30 razy. -

W końcu groził mi jeszcze, że w razie jak się nie przyznam, że mi będzie końca palców palił zapalnikami tak długo, aż się przyznam. -

Oprócz tego wyraził się przed. Warzecha, że w Goleiszowie jest jeszcze 14 dni i że wszystkich takich hacharów jak ja jestem, jeszcze wypłaci, ażeby go poznali, iż on nie jest Przeczek. Około godz. 15.15 zostałem zwolniony. -

P. P. P.

Protokołował Jan Sztwierznia m.p.

Brudny st. przed. wyw. m.p.

starszy świadek

Hajduk Rudolf m.p.

P r o t o k o ł

spisany dnia 17. lutego 1926 r. z Józefem Gibcem, robotnik fabryczny, ur. 13.9.1903 w Goleiszowie, przyn. i zam. w Goleiszowie L.d. 129, katol., ewang., wolny, rodzice Jan i Ewa. -

Gibiec zeznaje: W sobotę dnia 6.2.1926 byłem razem z Hajdukiem od godz. 18-tej. Wspólnie z nim i z Pytlem udaliśmy się przez Bażanowice do Dąbkielowa, gdzie wstąpiliśmy do gospody Czały, w której odbywała się zabawa weselna jednego finansa i tu zabawiliśmy do godz. 22-giej. Starosta weselny kupił nam wszystkim po 2 kieliszki wódki, -

291

Z Dzięgielowa udałem się z Badurą, Jzernickim do Cisownicy do gospody Ciesłara, dokąd też przybył później Hajduk. U Ciesłara wypłem 1/8 wódki i poczęstowałem także Hajduka. Po ostatnim wyrzuceniu Hajduka z gospody i po przesłuchaniu mnie przez post. Jaskółę, nie widziałem się tegoż dnia więcej z Hajdukiem.

W niedzielę przybył Hajduk do mnie do domu o godz. 13.30 zauważyłem, że miał na nosie i około nosa małe zadraśnięcia a Hajduk mi mówił, że to wczoraj zrobił mu Cieslar. O godz. 14-toj odszedł Hajduk na posterunek celem przesłuchania. O godz. 16-toj spotkałem się ponownie z Hajdukiem przed gospodą Brotnera, gdzie wstąpiliśmy razem i zabawiliśmy tam do godz. 21-szej. Wówczas zauważyłem, że Hajduk miał oko czerwone i nad okiem twarz rozbitą; na moje zapytanie oświadczył, że zostało pobity dylą na posterunku i wiadziałem też, że piasecz miał powołany wapnem, rzekomo od tego, że się przyćmiał di. ściany, gdy się chciał uchylić przed biciem.

Protokół rozpoczął o godz. 10-toj, a zakończono o godz. 10.3

Protokołował:

Mierza Komisarz m.p.

spisak Brudny st.przod.(-)

P. P. P.

Gibiec Józef m.p.

Protokół

spisany dnia 17. lutego 1926 r. z Józefem Siedlaczkiem, ur. 3.4.1890 r. w Polnej Lesznej, przyn. do Polnej Lesznej, zam. w Goleiszowie L. d. 13, karany, katolik, zongty, robotnik fabryczny, rodzice Adam i Anna.

Siedlaczek podaje: Dnia 7.2.1926 r. około 10.30 do 11-toj widziałem jak dwóch policjantów szło z Hajdukiem koło mego mieszkania na posterunek. Mieszkanie moje jest o jakichś 60 m od drogi oddalone. Po drugi raz widziałem mniejszą około godz. 13.45 u Gibca, widziałem że miał 3 rany około nosa na twarzy, pochodzące rzekomo od wczorajszej zabawy u Ciesłara.

Hajduk mnie prosił, ażebym zawozał któregoś z radnych gminnych; ponieważ wiedziałem że jednego z radnych nie ma w domu, przeto też żadnego nie zawozałem. Około godz. 14.15 przechadzałem się 2-3 minut przed posterunkiem, słyszałem z jednego pokoju głośne gadanie, atenczas wyrzesał post. Rupka przez okno na pole, czy ktoś jest na ulicy. Następnie spotkałem Hajduka o godz. 15.30 na drodze z posterunku do Brotnera, widziałem iż się ma z nad oka krow puściła, na białku miał małą czerwoną plamę, a piasecz miał w tyle. Powalany wapnem, na moje zapytanie oświadczył, że go na posterunku bito żyłą a potem kazano mu umyć sobie twarz, tak, że jeszcze miał chusteczkę mokrą i że sobie piasecz powalał od muru przy uchyłaniu się przed razami.

Później poszliśmy razem do Brotnera, gdzie zabawiłem do godz. 20.30.

Protokół rozpoczął o godz. 10.30, skończono o godz. 10.55

Protokołował

Mierza Komisarz m.p.

spisak Brudny st.przod.m.p.

P. P. P.

Siedlaczek Józef m.p.

Protokół

Cisownica dnia 12.2.1926 r.

spisany z nauczycielem Rudolfem Sikorą urodzony 18.8.1903 r. w Hermanicach, przynależny do Cisownicy i tu zamieszkały, wolny, ewang. niekarany

Sikora podaje: Staraniem miejscowego koła Macierzy szkolnej odbyła się dnia 6.2. br. zabawa - wieczornica - na sali p. Ciesłara Pawła Około godz. 22.30 zjawili się na sali trzech Goleiszowian, jeden dużego wzrostu, dwaj mniejszego, i to w stanie podchmiałonym. Podczas wymienion byli tego samego dnia już w Książku i Dzięgielowie na zabawie i są znani jako awanturnicy, o czym się dowiedziałem od p. Pawła Kowali z Cisownicy L. 22. Przystąpiłem przy największemu i zapytałem o bilet wstępu. Ponieważ nie miał oświadczyłem mu, że albo sobie bilet kupię, albo salę opuści, na co ten wyszedł i już nie wrócił. Zwróciłem się potem do drugiego - podobno Hajduka. Ten się oburzył, nie chciał biletu kupować, ani salę opuścić. Poszedłem po post. Jaskółę do sypialni, który służbowo tam wstąpił przed jaką półgodziną. Post. Jaskółę ponownie zawozał tych 2 gości, by albo bilet zakupili, albo salę opuścili. Lecz

282 17

ono znów się oburzali, tak że post. Jaskółca wyprosił ich z sali, a gdy to nie uczynili, wyprowadził najgorszego. Ja zwróciłem się do trzeciego, który na to się opuszczał. Post. Jaskółca wyprowadził daną osobę do kuchni, by odebrać dowód, zaś ci dwóch w otoczeniu innych członków "Siły" zabrali się przed kuchnią, żądając uwolnienia przytrzymanego. Jaskółca później daną osobę wypuścił. Zaś doleżanie poszli do szynku i wyprawiali tam awanturę, tak że gospodarki był zmuszony wyprosić ich za drzwi. Ponieważ sam tego uczynić w stanie, poprosił o pomoc Kawraczko a później post. Jaskółca. Ci trzej osobnicy nie wrócili już do gospody, lecz jak na sali słychać było, oczekali na polu. Około 1.30 wyszedł Kawraczko na stronę i został napadnięty, musiał się powalić, bo był zbrudzony. Post. Jaskółca wyszedł na ten hałas, złapał jednego, gdy 2 uciekło i przyprowadził go do sypialni. Gdy ja wszedłem do sypialni widziałem Kawraczko na łóżku, słyszałem o napadzie i Jaskółca pokazał mi zęb, który Kawraczko został wybity. Po sprawdzeniu można było poznać, że był w bólu, bo surdut był zmięty, włosy rozczesane i twarz miała czerwoność. Po przesłuchaniu zwolnił go post. Jaskółca. Odtąd zabawa odbyła się spokojnie do około 3-ciej godziny. Post. Jaskółca był w prawdzie na miejscu, lecz występował tylko służbowo, nie pił wcale i odszedł po całym zajściu, kiedy nie wiem dokładnie.

Protokołował:

Mierza Komisarz m.p.

P. P. P.

Rudolf Sikora m.p.

P r o t o k o ł

spisany z Jerzem Krzakiem, urodzony 16.3.1882 r. w Wiedlu, przynależny i zamieszkały w Cisownicy, żonaty, stolarz, ewang., rzekomo nie karany.

Krakozek zeznaje: Do przeczytanego mi protokołu p. naczytnika Sikory się przyłączam, z tem, że osoba, którą post. Jaskółca wyprowadził nazywa się Hajduk, którego znam. Poza wystąpieniem na sali nie widziałem. Hajduk jest mi znany jako awanturnik.

Protokołował:

Komisarz Mierza m.p.

P. p. p.

Krzak Jerzy m.p.

P r o t o k o ł

spisany z gospodarką Pawłem Cieślarem ur. 7.3.1890 w Cisownicy, przyn. do Rierodzina, zam. w Cisownicy l.d. 79; żonaty, ewang., rzekomo nie karany.

Cieślak zeznaje: Dnia 6.2.1926 r. podczas zabawy w mojej sali weszli też na tę zabawę Hajduk, Czyż, Fytel, Gibiec i Czerniak, około pół do pierwszej w nocy i nie chcieli zapłacić wstępnego, z czego powstał hałas. Wymienieni przyszli potem do szynkowni, gdzie się szynkowali do bójki na sali. Gdy w ręce Hajduka zobaczyłem kieliszek grubszy (półka) na wódkę, przystąpiłem do niego, wzięłem mu tę półkę i wazałem ich, by poszli do domu. Wziąłem Hajduka, by go wyprowadzić na pole, w czym mi przeszkodził Czudek. W tem czasie gdy Cudka uspokoiłem, został Hajduk wyprowadzony, dokładnie nie wiem przez kogo. Może też być, że jest prawdopodobne, że Hajduk przy tej okazji mógł być uderzonym. Po odjeździe wyżej naprowadzonych, policjant poszedł do separatu pokoju, gdzie wypili sobie piwo. W tem powrócił Hajduk i Gibiec do sali a trzech zostało na polu. Ja Gibiec przytrzymałem a Hajduka wyrzuciłem na pole Kawraczko mój szwagier, który mi był w gospodzie pomocnikiem. Przy tej sposobności został Kawraczko sztachetą w twarz uderzony. Przytrzymamy Gibiec po dłuższym oporze nareszcie zdradził nazwiska wszystkich 5-ciu, a został puszczony, potem też policjant odszedł i więcej nie wrócił. Policjant przebywał tylko w moim pokoju, był służbowo obecny, a na sali się wcale nie bawił.

Protokołował:

Mierza Komisarz m.p.

P. p. p.

Cieślak Paweł m.p.

283

Protokół

spisany z robotnikiem Franciszkiem Wawrzeczką, ur. 29.9.1885 r. w Białowcu, przyn. do Cieszyna, zam. w Goleszowie L.d. 255, żonaty, katolik, rzekomo nie karany. -

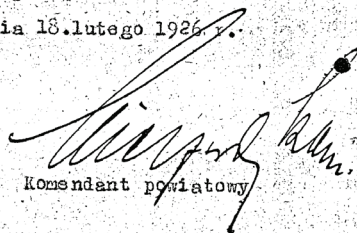
Wawrzeczka zeznaje: Przyłączam się do przeczytanego mi protokołu Ciesłara Pawła z Ciszownicy, z tem dodatkiem, że o udziale Uzer-niska w awanturze mi nie wiadomo, dalej nie wiadomo, by Hajduka ktoś uderzył. Przy moim pobiciu straciłem jeden ząb, drugie mnie bola i wy-więziłem się 2 razy. Hajduk z kolegami przyszli na salę już podchmie-loni. -

Protokołował:
Mierzwa Komisarz m.p.

p. p. p.
Wawrzeczka Franz.

Za zgodność odpisuję.

Cieszyn, dnia 18. lutego 1926 r.

Komendant powiatowy

PROKURATURA TRYBUNAŁU SĄDZIE OKRĘGOWYM
W CIESZYNIEdnia 29/4. 1926 r.
St 234/26

4

Do

S T A R O S T W A

w

Cieszynie

do L. a - 1419

Zawiadamiam uprzejmie, że st. posterunkowy Warzecha w Golezowie wyrokiem Sądu powiatowego w Cieszynie z dnia 30/3. 1926 skazany został za przekroczenie z §§ 331, 411 uk. na karę 8 dniowego aresztu.

Przeciw powyższemu wyrokowi zgłosił zasądzony odwołanie, dotąd jednak rozprawa w Sądzie odwoławczym się nie odbyła. -

Prokurator przy Sądzie okręgowym:

Starostwo Pszczyna

L.dz. 2158/26.

Pszczyna, dnia 21.kwietnia 1926 r.

Do

Pana Wojewody Śląskiego

w Katowicach

W załatwieniu reskryptu z dnia 19.kwietnia 1926 r. -

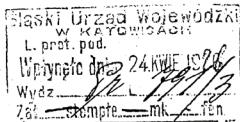
L.Pr.791/1 - donoszę niniejszem:

Na rynku w Pszczynie stoi obelisk. Na obelisku tym kazał w nocy z 18. na 19. marca 1926 r. p. kapitan Styka z P.K.U. w Pszczynie przymocować białe Piłsudskiego i dwie chorągiewki w barwach narodowych. Dnia 19.marca 1926 r. meldował mi kierownik komisariatu w Pszczynie o tem zdarzeniu i pytał się, co w tym wypadku zrobić. Wydałem rozkaz, że biust i dekorację należy usunąć.

Podstawą prawną mego zarządzenia jest A.L.R. /Pruskie Prawo Krajowe/ § 10 II 17. Przy wydaniu rozporządzenia kierowałem się troską o zachowanie spokoju publicznego. Już przy zawieszaniu rzeczy wymienionych na obelisku oburzali się niektórzy pasanci z tego powodu. Ale i bez znajomości faktu tego byłbym wydał omawiane zarządzenie z względu na możliwość zakłócenia spokoju publicznego, ponieważ p. Piłsudski nie ma adoratorów pomiędzy ludnością tubylczą.

Przy okazji tej zaznaczam, że moje zarządzenie nie zostało prawnie zaczepione.

Pilne!

Starosta.

Załącznik 5

**Zakres przedmiotowy interpelacji według dr. Michała Grażyńskiego, wojewody śląskiego
(13 grudnia 1926 r.)**

Niezależnie od udzielonej wyżej odpowiedzi na interpelację w sprawie konfiskat prasowych, proszę o podanie cennej opinii i ewentualne spowodowanie nowelizacji regulaminu obrad Sejmu Śląskiego w kierunku ustalenia kompetencji interpelacyjnej.

Prawo interpelowania Władz wykonawczych przez członków ciała ustawodawczego, jako środek kontroli przyznanej przez Konstytucję legislaturze nad administracją, ma niewątpliwie swe źródło w konstytucyjnych uprawnieniach parlamentu jako reprezentacji ludowej powołanej do wyłącznego stanowienia obowiązujących norm ustawowych i musi być uważane za konsekwencję prawa legislatury.

W drodze interpelacji Przedstawiciel Władzy ustawodawczej kontroluje wykonanie ustaw i porusza kwestje, w których zdaniem jego zachodzi rozbieżność między intencjami ustawodawcy a sposobem wykonania ustawy.

Zgodnie z powyższym, art. 33 ustawy Konstytucyjnej normujący prawo interpelacji posłów Sejmu Rzeczypospolitej nie zawiera żadnych zastrzeżeń ograniczających to prawo, gdyż zasadniczo parlament Państwa jest kompetentny do działalności legislacyjnej w każdym kierunku i na każdym polu. Natomiast uprawnienie ustawodawcze Sejmu autonomicznego w Państwie, jest w stosunku do uprawnień ciała ustawodawczego Rzeczypospolitej pochodnem i ma swe źródło w zrzeczeniu się parlamentu państwowego części swych praw na korzyść ludowej reprezentacji pewnego terytorjum autonomicznego.

W logicznej konsekwencji należy stwierdzić, że prawo interpelacji Rządu przez członków autonomicznych ciał ustawodawczych winno obejmować wyłącznie zakres spraw, w których ustawa powołująca auto-

536

nomję do życia przelała kompetencję legislacyjną na Sejm autonomiczny.

Zaznaczam, że postanowienia ustawy konstytucyjnej z 16.VII. 1920/Dz.Ust.Rzp.P.Nr.73, poz.497. / nie regulują uprawnień interpelacyjnych posłów Sejmu Śląskiego a regulamin obrad /art.44/ normuje te prawa ogólnikowo.

Wskutek braku szczegółowego określenia kompetencji interpelacyjnej zdarzały się kilkakrotnie wypadki, że do tut. Urzędu Wojewódzkiego wpływały w tej samej sprawie interpelacje wnoszone w Sejmie Rzeczypospolitej i w Sejmie Śląskim.

Wojewoda :

J. Prayzner

1) Opis Klubu.

2) ~~na stanowiskach~~ A. L.

Katowice, 15. X. 1924.

W.

as. J. Prayzner

4i

Interp

Wojewoda Śląski dr Michał Grażyński o podstawach prawnych interpelowania
(28 czerwiec 1930)

Prawo Sejmu Śląskiego do zwracania się z interpelacjami do Wojewody Śląskiego i do Śląskiej Rady Wojewódzkiej, nie jest umorowane pozytywnymi przepisami. Według art.14 Śląskiego Statutu Organicznego treść tego uprawnienia oraz sposób postępowania mają być unormowane w ustawie o ustroju wewnętrznym. W tym stanie rzeczy w stosunku do zapytań Panów Posłów, ujętych w formę interpelacyj, będę zajmować w każdym konkretnym wypadku stanowisko, przestrzegając przepisów o kompetencji Sejmu Śląskiego oraz o właściwości i stanowisku prawnym Wojewody Śląskiego i Śląskiej Rady Wojewódzkiej

W O J E W O D A:

/-/ Dr.Grażyński m.p.

**Prośba wojewody śląskiego dr. Michała Grażyńskiego (20 czerwca 1932 r.) o wytyczne
w sprawie stosowania okólnika MSW z 23 listopada 1926 r.**

2

Wojewoda Śląski
L.Pr.1216/5

ODPIS

Katowice, dnia 20 czerwca 1932 r.

Do
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

Ustosunkowanie się do interpelacyj, rezolucyj i petycyj, wniesionych przed zamknięciem sesji Sejmu Śląskiego.

Wobec zamknięcia sesji Sejmu Śląskiego z dniem 14 maja b.r. dekretem Pana Prezydenta R.P. z dnia 11 maja b.r. zachodzi konieczność ustosunkowania się do całego szeregu interpelacyj, rezolucyj i petycyj, wniesionych w czasie ubiegłej sesji sejmowej.

O ile chodzi o interpelacje, zastosowałem się do postanowień okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Nr. OL.9673 z dnia 23 listopada 1926r. Natomiast w odniesieniu do rezolucyj sejmowych oraz petycyj, wniesionych przez strony do Sejmu i przesłanych następnie po zbadaniu przez Komisję Petycyjną Sejmu Śląskiego Urzędowi Wojewódzkiemu do załatwienia, mam zamiar również zastosować postanowienia wyżej powołanego okólnika i na rezolucje te oraz petycje nie odpowiadać Marszałkowi Sejmu Śląskiego oraz nie poddawać ich normalnemu urzędowaniu.

Z powodu braku właściwych w tym względzie przepisów, upraszam o wyjaśnienie, jak mam ustosunkować się do rezolucyj i petycyj, wniesionych przed zamknięciem sesji Sejmu Śląskiego oraz, czy stanowisko moje wykuszczone powyżej jest słuszne.

/-/ Dr. Grażyński
WOJEWODA

Załącznik 8

Opinia Prezydium Rady Ministrów o podstawach prawnych interpelowania w Sejmie
Śląskim (21 września 1932 r.)

Rok 193 2

PREZYDIUM RADY MINISTRÓW

3-6/2
3-6/1

L. nadesłane przez

..... pismem

z dnia 193... r. L.

Przedmiot:

*W sprawie interpela-
cyj, rezolucyj i petycji
sejmiku Śląskiego*

Do przejrzenia

Pro damo!

*W dniu 19 km. wyrażono p. wyrażenie stanowiska
~ skutecznego. Wobec tego jest to przedmiot ustawy par.
Część Statutu organizacyjnego wyrażenia stanowiska
nie miały obowiązuwać wobec odpowiedni na usługi
i petycje, zaś na interpelacje dopiero po wyrażeniu
ustawy sejmowej o konsekwentnym kierunku wyrażenia stanowiska*

Biuro Prezesa Rady Ministrów

Liczby poprzednie

Liczba następna

Uwagi dla kancelarii

aa 4/18 TA

fu

Złożono do aktów
dnia

KANCELARJA

Weszło dnia

Przepisano dnia przez

Sprawdzono dnia przez

Wysłano dnia przez

p. art. 14 Statutu. W tym stanie rzeczy przy
 wyrażeniu wyrażenia "prace biurowe" należy
 uważać odprawy z obrotu decydując o tym
 strachy momentu bynajmniej z polską
 biurową w obu formach biurową a z drugiej
 strony na podstawie przedzielnego biurowego
 i amerykańskiego sprawi z jasną różnicą
 prace biurowe w obu interpretacji nie
 są one z tej i tej samej państwową.

W tym stanie rzeczy rozumiem z tego
 biurowego biurowego biurowego biurowego
 wem. p. Zarząd ~~biurowego~~ biurowego

2/15/19

Prawo wyborcze do IV Sejmu Śląskiego. Art. 94—95, 97 ustawy o ordynacji wyborczej do Sejmu w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 lipca 1935 roku

Nr. 47.

Dziennik Ustaw. Poz. 319.

805

wewnętrznych w ciągu trzech miesięcy po dniu głosowania.

Rozdział XXII.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 93. Do czasu powołania w m. st. Warszawie Rady Miejskiej z wyboru, delegatów samorządu terytorjalnego do zgromadzeń okręgowych w m. st. Warszawie wybierać będzie Tymczasowa Rada Miejska po jednym delegacie na 8.000 mieszkańców danego okręgu wyborczego.

Art. 94. Do czasu wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego jednolitego ustroju samorządu gmin wiejskich, miast i powiatów, prawo wyboru delegatów samorządu terytorjalnego do zgromadzenia okręgowego służyć będzie w tem województwie:

- a) tymczasowym organom stanowiącym powiatowych związków samorządowych, w powiatach zaś bielskim i cieszyńskim — powiatowym zgromadzeniom przełożonych gmin — po jednym delegacie na 20.000 mieszkańców danego powiatu;
- b) radom miejskim (radom gminnym i wydziałom gminnym w miastach) — po jednym delegacie na 4.000 mieszkańców miasta, wydzielonego z powiatowego związku samorządowego, a na 6.000 mieszkańców w pozostałych miastach;
- c) radom gminnym (wydziałom gminnym) w gminach wiejskich — po jednym delegacie na 6.000 mieszkańców danej gminy, przy czym rady gminne (wydziały gminne) gmin wiejskich, liczących poniżej 3.000 mieszkańców, będą wybierać delegatów na wspólnem posiedzeniu; w tym celu należy łączyć rady (wydziały) gminne tylko tyłu gmin, aby ich przedstawicielstwom umożliwić wybór nie więcej niż dwóch delegatów.

Art. 95. Przepisy niniejszej ordynacji wyborczej stosuje się odpowiednio do Sejmu Śląskiego z następującymi zmianami:

1. Sejm Śląski składać się będzie z 24 posłów, wybranych w 12 dwumandatowych okręgach wyborczych, których wykaz zawiera załącznik do ustawy niniejszej.

2. Wybory do Sejmu Śląskiego zarządzi Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzydziestu dni od rozwiązania Sejmu Śląskiego; akt ten ogłoszony będzie w Dzienniku Ustaw Śląskich.

3. Prawo wybierania i wybieralności do Sejmu Śląskiego służyć będzie tylko obywatelom, zamieszkałym na obszarze województwa śląskiego w przededniu zarządzenia wyborów.

4. Przewodniczących okręgowych komisji wyborczych powoła Generalny Komisarz Wyborczy

z pośród sędziów, sprawujących urząd na obszarze województwa śląskiego; okręgowych komisarzy wyborczych powoła Wojewoda Śląski.

5. W skład zgromadzeń okręgowych jako delegaci samorządu terytorjalnego wchodzić będą delegaci, wybrani:

- a) przez tymczasowe organa stanowiące powiatowych związków samorządowych, a w powiatach bielskim i cieszyńskim — przez powiatowe zgromadzenia przełożonych gmin — po jednym delegacie na 8.000 mieszkańców danego powiatu lub jego części, która należy do danego okręgu wyborczego;
- b) przez rady miejskie (rady gminne i wydziały gminne w miastach) po jednym delegacie na 3.000 mieszkańców danego miasta;
- c) przez rady gminne (wydziały gminne) po jednym delegacie na 3.000 mieszkańców danej gminy.

6. Izba Przemysłowo-Handlowa i Izba Rzemieślnicza będą wybierać delegatów do zgromadzeń okręgowych po jednym delegacie na 250 wyborców do Izby.

7. Mandaty do Sejmu Śląskiego będą przyznane w każdym okręgu dwom kandydatom na posłów, którzy otrzymali największe ilości głosów, niemniej jednak niż po 5.000 głosów.

8. Sądem właściwym do rozstrzygania protestów przeciwko wyborom do Sejmu Śląskiego będzie Sąd Apelacyjny w Katowicach.

9. Wydatki, połączone z przeprowadzeniem wyborów do Sejmu Śląskiego, poniesie Skarb Śląski, z wyjątkiem wydatków, które w myśl ustawy niniejszej obciąża właściwe gminy.

Art. 96. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Sprawiedliwości, każdemu we właściwym mu zakresie działania.

Art. 97. (1) Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

(2) Jednocześnie uchyla się ustawę z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 66, poz. 590) wraz ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 21 września 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 723), a także ustawę z dnia 22 marca 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 12, poz. 87 z 1930 r.), zawierającą ordynację wyborczą do Sejmu Śląskiego.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *W. Sławek*

Minister Spraw Wewnętrznych:

Marian Zyndram-Kościółkowski

Minister Sprawiedliwości: *Czesław Michałowski*

**Notatka Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów o stosowaniu okólnika MSW
z 23 listopada 1926 roku (15 październik 1936 r.)**

Notatka Biura Prawnego, sporządzona w dniu 15.2.36.

16

Sprawę odpowiedzi przez Rząd po zamknięciu sesji na interpelacje, wniesione w czasie sesji, rozstrzygnęły pisma Pana Marszałka J. Piłsudskiego, jako Prezesa Rady Ministrów, skierowane dn. 29 października 1926 r. do P.P. Marszałków Sejmu i Senatu; Rząd zajął wówczas stanowisko, że "z powodu zamknięcia sesji i obecnego nowego jej otwarcia Rząd zdecydował, że wniesione interpelacje uważane są za niebyłe". Zasadę tę utrzymały późniejsze okólniki PP. Prezesów Rady Ministrów: okólnik z dn. 3 września 1928 r. i z dn. 7 kwietnia 1936 r.

Prawnego uzasadnienia stanowiska Rządu, zajętego w okresie obowiązywania Konstytucji z 1921 r., szukać należy w przepisach ówczesnej Konstytucji; prawo interpelowania Rządu ujmowała ona nie jako prawo Sejmu /Senatu/, ~~lecz~~ jako uprawnienie indywidualne posłów /senatorów/. ~~W~~ takiego ujęcia wynikało, że nałożony na Rząd obowiązek udzielania odpowiedzi na interpelacje był ściśle związany z prawami poselskimi /senatorskimi/ i mógł być wykonany tylko wówczas, gdy uprawnieni wykonywali swoje czynności członków Izb.

Wytworzony przez stale przestrzegane postępowanie Rządu zwyczaj konstytucyjny znajdował swoje oparcie w woli Marszałka Piłsudskiego, który ograniczył prace parlamentu do okresu sesyj i występował przeciw takim czynnościom poselskim, które mogły wchodzić za wyraz *plonowania* w obradowaniu Izb.

Stan prawny w omawianej sprawie uległ zmianie po wej-

2

ściu w życie ustawy konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1935 r. Nowa ustawa zasadnicza zerwała z poprzednim ujęciem istoty prawa interpelowania Rządu, jako prawa osobistego członków naszego parlamentu, uważając interpelację za jeden ze sposobów wykonywania kontroli nad Rządem przez ~~sam parlament~~ ^{parlament}. Art. 31 ustawy konstytucyjnej stwierdza, ~~że~~ ^{kt} "Kontrola nad działalnością Rządu ~~ma~~ ^{wprowadza} się wprawie Sejmu, interpelowanie Rządu" /ust./2/ pkt. c//.

rozwiija

— Przepis dalszego art. 45 ust. 2/ i 3/ o zwracaniu się z interpelacjami przez posłów /senatorów; art. 48/ ~~również~~ tylko stanowisko, że interpelowanie Rządu jest prawem Izby, przez ~~wykorzystanie~~ ^{wprowadzenie} sposobu, w jaki prawo to ma być wykonywane.

Ujęcie prawa interpelowania Rządu, jako uprawnień Sejmu, znajduje dodatkowe uzasadnienie w regulaminie Sejmu; stoi on ~~konkretnie~~ ^{faktycznie} na stanowisku, które wynika z art. 31 ustawy konstytucyjnej, i wprowadza osobę Marszałka Sejmu, reprezentującego Izbę nawet w okresie ~~przerw~~ ^{przerw} międzyzesesyjnych, przy postępowaniu z interpelacjami poselskimi. Tak więc regulamin żąda, by interpelacje składano do łaski marszałkowskiej /art. 33 ust. 2//, po czym dopiero odsyła się je Prezesowi Rady Ministrów /art. 88 ust. 1//, wreszcie - w myśl regulaminu - odpowiedź interpelantowi przesyła Marszałek Sejmu /art. 88 ust. 3//. Podobne przepisy mieszczą się w art. 33 ust. 2/ oraz w art. 83 ust. 1/ i 3/ Tymczasowego Regulaminu Senatu.

3 18

Mając na względzie powyższy wywód prawny, można uzasadniać konieczność udzielania przez Rząd w ciągu czterdziestu pięciu dni odpowiedzi na interpelację nawet wówczas, gdy w okresie tym sesja danej Izby została zamknięta.

Wniosek tego nie powinno podważyć odmienne postępowanie Rządu, stosowane podczas obowiązywania Konstytucji z 1921 r.

Ważne bowiem bronić stanowiska, że zwyczaje konstytucyjne obowiązują tak długo, jak długo istnieją podstawy ustrojowe, na których te zwyczaje te powstają.

Podczas sesji zwyczajnej 1935/36 zgłoszono 65 interpelacyj; Rząd odpowiedział na 19;

podczas sesji nadzwyczajnej 1936 zgłoszono 8 interpelacyj; Rząd odpowiedział na 1.

**Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 października 1938 roku o zjednoczeniu
Odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską**

DZIENNIK USTAW

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 11 października 1938 r.

Nr 78

Treść

DEKRETY PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ:

Poz.:	533—z dnia 11 października 1938 r. o zjednoczeniu Odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską	1217
	534—z dnia 11 października 1938 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na Odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego	1217

533

DEKRET PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 11 października 1938 r.

o zjednoczeniu Odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską.

Na podstawie art. 55 ust. (2) ustawy konstytucyjnej postanawiam co następuje:

Art. 1. Odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego są nierozdzieloną częścią Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. Ziemie Odzyskane otrzymują wspólny z Rzeczpospolitą Polską ustrój konstytucyjny i wspólną organizację władz.

Art. 3. (1) Ziemie Odzyskane wchodzi w skład województwa śląskiego.

(2) Na ziemię tę rozciąga się moc obowiązująca ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny województwa śląskiego.

(3) Do czasu przeprowadzenia wyborów Ziemie Odzyskane reprezentować będą w Sejmie Śląskim czterej posłowie powołani przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 4. Przepisy obowiązujące dotychczas na Ziemach Odzyskanych należy stosować z uwzględnieniem nowego stanu prawnego.

Art. 5. Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Prezesowi Rady Ministrów i Ministrom.

Art. 6. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*
Prezes Rady Ministrów
i Minister Spraw Wewnętrznych:

Stawoj Sładkowski
Minister Spraw Zagranicznych: *Beck*
Minister Spraw Wojskowych: *Kasprzyski*
Minister Skarbu: *E. Kwiatkowski*
Minister Sprawiedliwości: *W. Grabowski*
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego: *W. Świątosławski*
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:

J. Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Roman*
Minister Komunikacji: *Ulrych*
Minister Opieki Społecznej:

Marian Zyndram-Kościałkowski
Minister Pocht i Telegrafów: *E. Kaliński*

**Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 listopada 1938 roku
o zjednoczeniu z Rzeczpospolitą Polską Ziemi Odzyskanych w listopadzie 1938 roku
i o rozciągnięciu na te ziemie mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych**

Poz. 585

Dziennik Ustaw Nr 87

Str. 1306

585**DEKRET PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ**

z dnia 16 listopada 1938 r.

o zjednoczeniu z Rzeczpospolitą Polską ziem odzyskanych w listopadzie 1938 r. i o rozciągnięciu na te ziemie mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych.

Na podstawie art. 55 ust. (2) ustawy konstytucyjnej postanawiam co następuje:

Art. 1. Ziemie odzyskane we Frydeckiem, w Czadeckiem, w Jaworzynie Spiskiej, w Pieninach, w dolinie Popradu oraz w źródłowsku Udawy, stają się z dniem objęcia ich przez władze polskie nierozdzielnią częścią Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. Ziemie, wymienione w art. 1, otrzymują wspólny z Rzeczpospolitą Polską ustrój konstytucyjny i wspólną organizację władz.

Art. 3. (1) Ziemie, odzyskane we Frydeckiem i w Czadeckiem, włącza się do województwa śląskiego. Na ziemie te rozciąga się moc obowiązująca ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny województwa śląskiego.

(2) Ziemie odzyskane w Jaworzynie Spiskiej, w Pieninach oraz w dolinie Popradu włącza się do województwa krakowskiego.

(3) Ziemie odzyskane w źródłowsku Udawy włącza się do województwa łwowskiego.

Art. 4. Przepisy obowiązujące dotychczas na ziemiach, wymienionych w art. 1, należy stosować z uwzględnieniem nowego stanu prawnego.

Art. 5. Na ziemie, wymienione w art. 1, rozciąga się moc obowiązująca:

1) aktów ustawodawczych, wymienionych w dekretach Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 października 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 534) i z dnia 19 października 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 81, poz. 549) z późniejszymi zmianami;

2) ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 44) z późniejszymi zmianami oraz z tą zmianą, że:

a) przepisy art. 2a dotyczą również osób, które mają w dniu 1 grudnia 1938 r. miejsce zamieszkania i prawo swojszczyzny w jednej z gmin na ziemiach, wymienionych w art. 1 dekretu niniejszego, jeżeli osoby te (lub ich ojcowie, u dzieci nieslubnych — matki) od-

powiadają innym warunkom, przewidzianym w art. 2a,

b) przepisy ustępu drugiego art. 3 dotyczą również osób pochodzenia polskiego, które w dniu 1 grudnia 1938 r. miały miejsce zamieszkania na ziemiach, wymienionych w art. 1.

Art. 6. Na ziemie odzyskane w Jaworzynie Spiskiej, w Pieninach, w dolinie Popradu oraz w źródłowsku Udawy rozciąga się moc obowiązująca następujących aktów ustawodawczych z późniejszymi zmianami:

1) ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr 6, poz. 32);

2) ustawy z dnia 7 października 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych (Dz. U. R. P. Nr 89, poz. 656);

3) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r. o ochronie lasów nie stanowiących własności Państwa (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr 111, poz. 932);

4) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 listopada 1927 r. o zwalczaniu chorób roślin oraz tępieniu chwastów i szkodników roślin (Dz. U. R. P. Nr 108, poz. 922);

5) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 106, poz. 911);

6) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckim (Dz. U. R. P. Nr 110, poz. 934);

7) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202);

8) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o zaopatrywaniu ludności w wodę (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 310);

9) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o usuwaniu nieczystości i wód opadowych (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 311);

Str. 1307

Dziennik Ustaw Nr 87

Poz. 585 i 586

10) ustawy z dnia 7 marca 1932 r. o rybołówstwie (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 357);

11) ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396).

Art. 7. Na ziemiach, wymienionych w art. 1, stosuje się odpowiednio:

1) przepisy dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 października 1938 r. o przerachowaniu zobowiązań opiewających na walutę czesko-słowacką (Dz. U. R. P. Nr 79, poz. 535) z tą zmianą, że termin, od którego waluta czeska przestanie być prawnym środkiem płatniczym na poszczególnych obszarach ziem, wymienionych w art. 1, określi rozporządzenie Ministra Skarbu;

2) przepisy dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 listopada 1938 r. o tymczasowym uregulowaniu ubezpieczeń społecznych na odzyskanych ziemiach Śląska Cieszyńskiego (Dz. U. R. P. Nr 85, poz. 572).

Art. 8. Stosunki i stanowisko prawne osób pozostających w służbie Państwa na ziemiach, wymienionych w art. 1, określają przepisy polskie.

Art. 9. (1) Na ziemię, wymienioną w art. 1, rozciąga się właściwość miejscową następujących sądów okręgowych:

1) na ziemię we Frydeckiem i w Czadeckiem — właściwość sądu okręgowego w Cieszynie;

2) na ziemię w Jaworzynie Spiskiej, w Piecinach i w dolinie Popradu — właściwość sądu okręgowego w Nowym Sączu;

3) na ziemię w źródłowsku Udawy — właściwość sądu okręgowego w Jasle.

(2) Właściwość miejscową sądów grodzkich dla ziem, wymienionych w art. 1, określi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.

Art. 10. Rada Ministrów może w drodze rozporządzeń wydawać przepisy przejściowe i uzgadniające, związane z rozciągnięciem na powyższe obszary aktów ustawodawczych, określonych w art. 5 pkt 1 i art. 6.

Art. 11. Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Prezesowi Rady Ministrów i Ministrom.

Art. 12. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów

i Minister Spraw Wewnętrznych:

Ślawoj Składkowski

Minister Spraw Zagranicznych: *Bech*

Minister Spraw Wojskowych: *Kasprzycki*

Minister Skarbu: *E. Kwiatkowski*

Minister Sprawiedliwości: *W. Grabowski*

Minister Wyznań Religijnych

i Oświecenia Publicznego:

W. Świętosławski

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:

J. Poniatowski

Minister Przemysłu i Handlu: *Antoni Roman*

Minister Komunikacji: *Ulrych*

Minister Opieki Społecznej:

Marian Zyndram-Kościałkowski

Minister Poczty i Telegrafów: *E. Kaliski*

Profesora Józefa Kokota interpretacja zakresu przedmiotowego interpelacji śląskich

Art. 14 statutu, mówiąc o ustawie o wewnętrznym ustroju Województwa Śląskiego, postanawia między innymi, że „ustawa ta określi..... prawo Sejmu (sc. Śląskiego) do zwracania się z interpelacjami do wojewody”. Do tego czasu ustawa ta nie wyszła, ale Sejm Śląski to swoje uprawnienie bardzo często wykonywał, zwracając się do wojewody, jako naczelnego organu administracji, z interpelacjami z wszelkich dziedzin życia, wielokrotnie nawet z takich działów administracji, które wojewodzie nie podlegają (n. p. cła, sądownictwo, wojsko itd.), żądając od niego odpowiednich wyjaśnień względnie wydania pewnych zarządzeń. Wytworzyła się w ten sposób swoista sytuacja, oparta tylko w części na prawie, a powstała na skutek tego, że naczelne władze rządowe Rzeczypospolitej uznały niejako milcząco to prawo Sejmu Śląskiego, udzielając wojewodzie z działów mu nie podlegających potrzebnych mu informacji i wyjaśnień, celem dania odpowiedzi na złożone przez Sejm Śląski wnioski, rezolucje i interpelacje. W ten sposób, jakkolwiek prawnie przed Sejmem Śląskim nieodpowiedzialny, zależny tylko od Rządu Rzeczypospolitej, jest wojewoda niejako *f a k t y c z n i e*, przecież w pewnym sensie, odpowiedzialny przed Sejmem Śląskim za całość administracji Województwa Śląskiego.

Bibliografia

Źródła

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.
Prezydium Rady Ministrów, Akta Grupowe.
Protokoły posiedzeń Rady Ministrów.

Archiwum Państwowe w Katowicach

Naczelna Rada Ludowa na Górnym Śląsku
Sejm Śląski.
Śląska Rada Wojewódzka.
Śląski Urząd Wojewódzki.
Tymczasowa Śląska Rada Wojewódzka.

Biblioteka Śląska w Katowicach

Protokół posiedzeń Klubu Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego (Chrześcijańskiej Demokracji). Sygn. R. 938/III. Kserokopia Protokołu w Archiwum Państwowym w Katowicach, zespół: Sejm Śląski 1107.

Źródła drukowane

Okólniki Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawach interpelacji

Pismo okólne MSW z 6 kwietnia 1929 r. w sprawie ustosunkowania się do interpelacji wniesionych przed zamknięciem sesji. Dz.Urz. MSW z 15 kwietnia 1929 r., Nr 5, poz. 117.

**Regulaminy obrad Sejmów Rzeczypospolitej Polskiej
(układ chronologiczny)**

Tymczasowy Regulamin Obrad Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z 15 września 1921 r. Warszawa 1921.

Regulamin obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 16 lutego 1923 r. Warszawa 1923.

Regulamin obrad Sejmu uchwalony dnia 16 lutego 1923 r. Uzupełniony zgodnie z uchwałami Sejmu z dnia 11 X 1923 r., 30 XI 1923 r., 14 XI 1924 r., 18 XII 1924 r., 22 I 1929 i 21 XII 1929 r. Warszawa 1930.

Regulamin obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 5 października 1935 r. Warszawa 1935.

Projekt regulaminu Senatu z 1922 r., opracowany przez marszałka Sejmu Ustawodawczego Wojciecha Trąpczyńskiego. APK, Sejm Śląski 739.

**Regulaminy obrad Sejmu Śląskiego
(układ chronologiczny)**

Tymczasowy regulamin obrad I Sejmu Śląskiego z 13 października 1922 r. Katowice 1922.

Stały regulamin obrad I Sejmu Śląskiego z 31 stycznia 1923 r. Katowice 1923.

Regulamin obrad II Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 r. Katowice 1930.

Regulamin obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 r. Katowice 1936.

**Programy i statuty stronnictw politycznych reprezentowanych w Sejmie Śląskim
(układ chronologiczny)**

Program Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji uchwalony na II Ogólnopolskim Kongresie Stronnictwa z dn. 31 maja i 1 czerwca 1925 r. Nakładem Zarządu Głównego Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji. [B.m.w.] 1925.

Statut Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji uchwalony na II Ogólnopolskim Kongresie Stronnictwa z dn. 31 maja i 1 czerwca 1925 r. Nakładem Zarządu Głównego Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji. [B.m.w.] 1925.

Statut Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy (BBWR na Śląsku). Maszynopis. [Po 1928 r.].

Statut Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy. (BBWR na Śląsku). Katowice 1934.

Nieurzędowe zbiory aktów prawnych

Dąbrowski W.: *Zbiór praw konstytucyjnych i administracyjnych Województwa Śląskiego.* [T. 1]. Katowice 1922.

Dąbrowski W.: *Zbiór praw konstytucyjnych i administracyjnych Województwa Śląskiego.* T. 2. Katowice 1923.

Jaworski W.L.: *Konstytucja z dnia 17 marca 1921. Prawo polityczne od 2 października 1919 do 4 lipca 1921.* Wydał i objaśnił W.L. Jaworski. Kraków 1921.

Koch C.F.: *Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten mit Kommentar in Anmerkungen.* Zweiter Theil. Erster Band. Berlin 1854.

- Kodeks karny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej.* Oprac. Dr. R.A. Leżański: Poznań 1930.
- Kumaniecki K.W.: *Odbudowa państwowości polskiej. Najważniejsze dokumenty 1912—styczeń 1924.* Warszawa—Kraków 1924.
- Mariański A.: *Ustawy obowiązujące na Ziemiach Zachodnich.* Kraków 1937.
- Materiały do ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497).* Mikołów 1932.
- Polsko-niemiecka Konwencja górnośląska zawarta w Genewie dnia 15-go maja 1922 r.* Genewa: Drukarnia Alberta Kundiga [b.r.w.].
- Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich.* T. 1, 2 i 4. Poznań 1826.
- Prawo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej 1918—1939. Wybór źródeł.* Prolog, wybór, oprac. i indeksy W. Sudnik. Warszawa 2002.
- Przybylski Z.: *Województwo Śląskie. (Ustawy konstytucyjne — sądownictwo, niektóre inne ustawy i rozporządzenia).* Warszawa—Poznań 1922.
- Starzyński S.: *Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie Ustawy Konstytucyjne 1848—1903.* Systematycznie zestawił, przełożył i oprac. dr Stanisław Starzyński, profesor Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów 1903.
- Ustawy Sejmu Śląskiego 1922—1932.* Katowice 1932.
- Ustawa z dnia 15 listopada 1867 r. o stowarzyszeniach. Dz.Pr.P. 1867 Nr. 134.* W: S. Starzyński: *Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie Ustawy Konstytucyjne 1848—1903.* Systematycznie zestawił, przełożył i oprac. dr Stanisław Starzyński, profesor Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów 1903.
- Ustawa z dnia 15 listopada 1867 r. o zgromadzeniach. Dz.Pr.P. 1867 Nr. 135.* W: S. Starzyński: *Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie Ustawy Konstytucyjne 1848—1903.* Systematycznie zestawił, przełożył i oprac. dr Stanisław Starzyński, profesor Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów 1903.
- Wolny K.: *Autonomia Śląska. Ustawa konstytucyjna zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497).* Mikołów 1920.

Urzędowe zbiory aktów prawnych

Umowy międzynarodowe (układ chronologiczny)

- Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku. Dz.U.R.P. 1920, Nr 35, poz. 200.
- Konwencja niemiecko-polska dotycząca Górnego Śląska, podpisana w Genewie dnia 15 maja 1922 roku. Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 371.
- Układ Polsko-Niemiecki dotyczący górnośląskiej Spółki brackiej „Oberschlesischer Knappschaftsverein”, podpisany w Poznaniu dnia 26 sierpnia 1922 r. Dz.U.R.P. 1923, Nr 48, poz. 327.
- Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o sprawach prawnych i finansowych, podpisana w Warszawie dnia 23 kwietnia 1925 roku. Dz.U.R.P. z 1926 r., Nr 41, poz. 256.
- Konwencja między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o ułatwieniach w małym ruchu granicznym, podpisana w Pradze dnia 30 maja 1925 roku. Dz.U.R.P. Nr 43, poz. 263.

Ustawodawstwo ogólnopolskie**(układ chronologiczny)**

- Ustawa Konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497.
- Ustawa konstytucyjna z dnia 8 marca 1921 roku, dotycząca uzupełnienia Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U.R.P. Nr 73, poz. 497). Dz.U.R.P. Nr 26, poz. 146.
- Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267.
- Ustawa z dnia 18 marca 1921 roku o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową. Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 195.
- Ustawa emerytalna funkcjonariuszów państwowych z dnia 28 lipca 1921 r. Dz.U.R.P. Nr 70, poz. 466.
- Ustawa z dnia 30 lipca 1921 roku o uzupełnieniu art. 40 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 69, poz. 449.
- Ustawa z dnia 18 października 1921 roku zmieniająca art. 36 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 85, poz. 608.
- Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej. Dz.U.R.P. Nr 21, poz. 164.
- Ustawa z dnia 1 czerwca 1922 r. o monopolu tytoniowym. Dz.U.R.P. Nr 47, poz. 409.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1922 r. w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 527.
- Ustawa z dnia 28 lipca 1922 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu. Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 590.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 lipca 1922 r. w przedmiocie tekstu dekretu o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego w brzmieniu obowiązującym przy wyborach do Sejmu Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 528.
- Dekret z dnia 29 lipca 1922 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 59, poz. 529.
- Ustawa wodna z dnia 19 września 1922 r. Dz.U.R.P. Nr 102, poz. 936.
- Ustawa z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246.
- Ustawa z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska. Dz.U.R.P. Nr 116, poz. 924.
- Ustawa z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych. Dz.U.R.P. z 1924 r., Nr 6, poz. 46.
- Ustawa z dnia 13 lutego 1924 r. w przedmiocie stosowania na obszarze województwa śląskiego ustaw, dotyczących państwowej służby cywilnej. Dz.U.R.P. Nr 21, poz. 224.
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 1924 r. o przywróceniu mocy obowiązującej ustawy z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe (Dz.U.R.P. Nr 37, poz. 246). Dz.U.R.P. Nr 35, poz. 363.

- Ustawa z dnia 11 kwietnia 1924 r. o poborze rocznika 1903, kontyngencie rekruta na rok 1924 i o rozciągnięciu mocy obowiązującej tymczasowej ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej na obszar województwa śląskiego, Spisza i Orawy. Dz.U.R.P. Nr 40, poz. 423.
- Ustawa z dnia 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy. Dz.U.R.P. Nr 58, poz. 585.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 18 lipca 1924 r. w sprawie przedłużenia czasu pracy w hutach w Górnośląskiej części Województwa Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 63, poz. 621.
- Ustawa z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia. Dz.U.R.P. Nr 67, poz. 650.
- Rozporządzenie wykonawcze Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1924 roku do ustawy z dnia 10 czerwca 1924 r. o społecznym pośrednictwie pracy. Dz.U.R.P. Nr 67, poz. 652.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 15 października 1924 r. w sprawie przedłużenia czasu pracy w hutach w górnośląskiej części województwa śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 91, poz. 860.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 27 października 1924 r. w porozumieniu z Ministrem Skarbu, Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministrem Kolei i Ministrem Robót Publicznych w sprawie zabezpieczenia na wypadek bezrobocia robotników sezonowych. Dz.U.R.P. Nr 96, poz. 896.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. w przedmiocie rewizji uprawnień (koncesyj) na sprzedaż przedmiotów objętych monopolem skarbowym. Dz.U.R.P. Nr 114, poz. 1022.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1925 r. w sprawie rodzajów przedsiębiorstw i zakładów pracy państwowych i samorządowych oraz kategorii zatrudnionych w nich robotników, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia. Dz.U.R.P. Nr 27, poz. 192.
- Ustawa z dnia 18 marca 1925 r. zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z dnia 13 lutego 1924 r. w przedmiocie stosowania na obszarze województwa śląskiego ustaw, dotyczących państwowej służby cywilnej. Dz.U.R.P. Nr 36, poz. 240.
- Ustawa z dnia 3 kwietnia 1925 roku o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach z r. 1867, obowiązującego na obszarze b. zaboru austriackiego. Dz.U.R.P. Nr 43, poz. 297.
- Ustawa z dnia 23 czerwca 1925 r. o przywróceniu mocy obowiązującej ustawy z dnia 22 marca 1923 r. o zasiłkach dla rodzin osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe. Dz.U.R.P. Nr 75, poz. 522.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lipca 1925 r. o utworzeniu komisji weryfikacyjnej dla funkcjonariuszów państwowych województwa śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 75, poz. 526.
- Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 grudnia 1925 r. o ustaleniu rabatu handlowego dla sprzedawców wyrobów tytoniowych. Dz.U.R.P. Nr 129, poz. 927.
- Ustawa z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli. Dz.U.R.P. Nr 92, poz. 530.

- Ustawa z dnia 23 lipca 1926 r. o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubezpieczeń społecznych. Dz.U.R.P. Nr 83, poz. 464.
- Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267). Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 442.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 listopada 1926 r. o karach za rozpowszechnianie nieprawdziwych wiadomości, oraz o karach za zniewagę władz i ich przedstawicieli. Dz.U.R.P. Nr 110, poz. 640.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 marca 1927 r. o monopolu spirytusowym. Dz.U.R.P. Nr 32, poz. 289.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 kwietnia 1927 r. o komunalnych kasach oszczędności. Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 339.
- Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 7 lutego 1928 r. w celu wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 marca 1927 r. o monopolu spirytusowym, wydane co do §§ 67—158 i § 483 w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa, co do §§ 358—392 i § 206 w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i co do §§ 412, 439—482 w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu. Dz.U.R.P. Nr 60, poz. 556.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o zakładach leczniczych. Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 382.
- Rozporządzenie Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 13 listopada 1928 r. w sprawie ustanowienia cła wywozowego na jaja. Dz.U.R.P. 1929, Nr 1, poz. 3.
- Ustawa z dnia 22 marca 1929 r. w sprawie ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego. Dz.U.R.P. 1930, Nr 12, poz. 87.
- Rozporządzenie Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 19 września 1929 r. o ustanowieniu cła wywozowego od masła. Dz.U.R.P. Nr 71, poz. 538.
- Ustawa skarbowa z dnia 21 marca 1931 r. na okres od 1 kwietnia 1931 r. do 31 marca 1932 r. Dz.U.R.P. Nr 28, poz. 188.
- Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o zgromadzeniach. Dz.U.R.P. Nr 48, poz. 450.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks Karny. Dz.U.R.P. Nr 60, poz. 571.
- Ustawa z dnia 23 marca 1933 roku o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego. Dz.U.R.P. Nr 35, poz. 294.
- Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym. Dz.U.R.P. Nr 51, poz. 396.
- Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 10 stycznia 1934 r. w sprawie oddziału Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków i oddziału Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 6, poz. 42.
- Ustawa konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. Dz.U.R.P. Nr 30, poz. 227.
- Ustawa z dnia 8 lipca 1935 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu. Dz.U.R.P. Nr 47, poz. 319.
- Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 października 1938 r. o zjednoczeniu Odzyskanych Ziemi Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską. Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 533.
- Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 października 1938 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na Odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego. Dz.U.R.P. Nr 78, poz. 534.

Ustawa konstytucyjna z dnia 6 maja 1945 r. o zniesieniu statutu organicznego województwa śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 17, poz. 92.

Ustawodawstwo śląskie

(układ chronologiczny)

Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 17 czerwca 1922 r. w przedmiocie utworzenia Dyrekcji Policji w miastach Katowice, Królewska Huta i Bielsko. Dz.U.Śl. Nr 1, poz. 6.

Rozporządzenie z dnia 16 sierpnia 1922 r. w przedmiocie tworzenia Komisji do badania cen. Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 53.

Rozporządzenie z dnia 16 sierpnia 1922 r. o tymczasowym przekształceniu ubezpieczeń funkcyjnarzuszów prywatnych. Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 55.

Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. w przedmiocie urządzenia szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części Województwa Śląskiego. (Załącznik do art. 5 a, 1 i 2). Dz.U.Śl. Nr 19, poz. 63.

Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. w przedmiocie wykonania ust. 2 art. 114 polsko-niemieckiej Konwencji górnośląskiej zawartej w Genewie dnia 15 maja 1922 r. Dz.U.Śl. Nr 19, poz. 64.

Ustawa z dnia 20 grudnia 1922 r. w przedmiocie tworzenia Komisji do badania cen. Dz.U.Śl. 1923, Nr 3, poz. 21.

Ustawa z dnia 20 grudnia 1922 r. w przedmiocie uregulowania zapotrzebowania w mięso części górnośląskiej Województwa Śląskiego. Dz.U.Śl. 1923, Nr 3, poz. 22.

Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 29 grudnia 1922 r. w przedmiocie zmiany rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 21 sierpnia 1922 r. (Dz.U.Śl. Nr 19, poz. 63) o urządzeniu szkolnictwa powszechnego w górnośląskiej części Województwa Śląskiego. Dz.U.Śl. 1923, Nr 3, poz. 26.

Ustawa z dnia 11 stycznia 1923 r. w przedmiocie wyznaczenia Sądu kompetentnego do rozstrzygania o ważności zaprotestowanych wyborów, przeprowadzonych do 1-go Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 4, poz. 32.

Ustawa z dnia 16 stycznia 1923 r. w przedmiocie języka urzędowego na obszarze Województwa Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 34.

Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 18 stycznia 1923, w sprawie podwyżki dodatku drożyznianego do płac urzędników i funkcyjnarzuszów wojewódzkich. Dz.U.Śl. Nr 4, poz. 30.

Ustawa z dnia 18 stycznia 1923 r. w przedmiocie podatku dochodowego. Dz.U.Śl. Nr 6, poz. 37.

Ustawa z dnia 14 marca 1923 r. w przedmiocie utworzenia Dyrekcji Policji w miastach Katowice, Królewska Huta i Bielsko. Dz.U.Śl. Nr 15, poz. 97.

Ustawa z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie tymczasowego uposażenia emerytalnego funkcyjnarzuszów wojewódzkich i Związków Komunalnych. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 11.

Ustawa z dnia 23 stycznia 1924 r. w przedmiocie uposażenia funkcyjnarzuszów Województwa Śląskiego tudzież funkcyjnarzuszów Związków Komunalnych. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 12.

Ustawa z dnia 9 lipca 1924 r. o wyrażeniu zgody na zmianę statutu organicznego Województwa Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 18, poz. 73.

- Ustawa z dnia 15 lipca 1924 r. w sprawie wprowadzenia ustawy z dnia 20 stycznia 1921 r. o organizacji gield w Polsce na teren Województwa Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 18, poz. 74.
- Ustawa z dnia 15 lipca 1924 roku w przedmiocie rozszerzenia granic powiatu miejskiego Katowice. Dz.U.Śl. Nr 18, poz. 76.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1925 roku o stypendiach wojewódzkich imienia Karola Miarki i Pawła Stalmacha. Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 16.
- Ustawa z dnia 8 lipca 1925 roku o budowie kolei normalnotorowej Ustroń—Wisła—Głębiec. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 25.
- Ustawa z dnia 8 lipca 1925 roku o budowie kolei lokalnej normalnotorowej Chybie—Skoczów. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 27.
- Ustawa z dnia 8 lipca 1925 roku w przedmiocie uposażenia funkcjonariuszów Województwa Śląskiego, tudzież funkcjonariuszów Związków Komunalnych. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 28.
- Ustawa z dnia 8 lipca 1925 roku o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubezpieczeń społecznych. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 29.
- Ustawa z dnia 29 marca 1926 roku w sprawie rozwiązania stosunku służby nauczycielskiej wskutek zawarcia przez nauczycielkę związku małżeńskiego. Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 12.
- Ustawa z dnia 9 lutego 1927 roku w sprawie zmiany nazwy gminy „Brzeziny” na „Brzeziny nad Odrą”. Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 8.
- Ustawa z dnia 9 lutego 1927 roku w sprawie zmiany nazwy gminy „Huta Laura—Siemianowice” na „Siemianowice Śląskie”. Dz.U.Śl. Nr 5, poz. 9.
- Ustawa z dnia 16 marca 1927 roku o przystąpieniu Skarbu Śląskiego do ogólnoużytecznego Przedsiębiorstwa Osadniczego na Śląsku. Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 15.
- Ustawa z dnia 19 października 1927 r. w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w Województwie Śląskim. Dz.U.Śl. Nr 22, poz. 40.
- Ustawa z dn. 28 lutego 1928 roku w przedmiocie rozciągnięcia na Województwo Śląskie mocy obowiązującej Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 13 kwietnia 1927 r. (Dz.U.R.P. Nr 38, poz. 339) o Komunalnych Kasach Oszczędności. Dz.U.Śl. Nr 7, poz. 13.
- Rozporządzenie Śląskiej Rady Wojewódzkiej z dnia 27 września 1928 r. w sprawie podwyższenia zasiłków dla osób, którym niemieckie instytucje ubezpieczeniowe wstrzymały renty. Dz.U.Śl. Nr 23, poz. 43.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 lutego 1930 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 5.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 20 maja 1930 r. o zwołaniu Sejmu Śląskiego. Dz.U.R.P. Nr 11, poz. 14.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29 sierpnia 1930 r. w sprawie wznowienia prac Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 17.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 25 września 1930 r. w sprawie rozwiązania Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 26.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 września 1930 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 17, poz. 27.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 3 grudnia 1930 r. o zwołaniu Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 20, poz. 30.

- Ustawa Skarbowa na rok administracyjny 1931/32 z dnia 30 marca 1931 r. Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 16.
- Zarządzenie Marszałka Sejmu Śląskiego z dnia 26 października 1931 r. Statut Organizacyjny Biura Sejmu Śląskiego. Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego Nr 38, poz. 2.
- Ustawa z dnia 16 lipca 1937 r. o języku urzędowym władz i urzędów administracyjnych w województwie śląskim. Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 32.
- Ustawa z dnia 16 lipca 1937 r. o tymczasowej organizacji Ewangelickiego Kościoła Unijnego na Górnym Śląsku. Dz.U.Śl. Nr 14, poz. 33.
- Ustawa z dnia 17 marca 1939 roku o organizacji i zakresie działania powiatowych władz administracji ogólnej. Dz.U.Śl. Nr 8, poz. 19.

Ustawodawstwo austriackie i niemieckie

(układ chronologiczny)

- Allerhöchste Kabinets-Order vom 23sten August 1821, betreffend die Königliche Sanction der päpstliche Bulle, d.d Rom den 16ten Juli c.a. GS 1821, S. 113.
- Patent, die Bildung neuer Religionsgesellschaften betreffend. Vom 30. März 1847. GS 1847, S. 121.
- Gesetz über die Polizei-Verwaltung. Vom 11. März 1850. GS 1850, S. 265.
- Gesetz über das Vereinsrecht. Vom 15. November 1867. RGBL. Nr. 134/1867.
- Gesetz über das Versammlungsrecht. Vom 15. November 1867. RGBL. Nr. 135/1867.
- Kreisordnung für die Provinzen Preußen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien und Sachsen. Vom 13. Dezember 1872. GS 1872, S. 661.
- Gesetz über die Vermögensverwaltung in den katholischen Kirchengemeinden. Vom 20. Juni 1875. GS 1875, S. 241.
- Gesetz, betreffend die Rechte der altkatholischen Kirchengemeinschaften an dem kirchlichen Vermögen. Vom 4. Juli 1875. GS 1875, S. 333.
- Gesetz über die Allgemeine Landesverwaltung. Vom 30. Juli 1883. GS 1883, S. 195.
- Gesetz über die Zuständigkeit der Verwaltungs- und Verwaltungsgerichtbehörden. Vom 1. August 1883. GS 1883, S. 237.
- Gewerbesteuer-gesetz. Vom 24. Juni 1891. GS 1891, S. 205.
- Landgemeindeordnung für die sieben öftlichen Provinzen der Monarchie. Vom 3. Juli 1891. GS 1891, S. 233.
- Kommunalabgabengesetz. Vom 14. Juli 1893. GS 1893, S. 152.
- Bekanntmachung, betreffend die Redaktion der Gewerbeordnung für das Deutsche Reich. Vom 26. Juli 1900. RGBL. 1900, S. 871.
- Gesetz vom 6. November 1901, zur Regelung der Rechtsverhältnisse des Lehrstandes an den öffentlichen Volksschulen des Herzogthumes Ober und Nieder-Schlesien. Landes Gesetz und Verordnungsblatt für das Herzogthum Ober und Nieder-Schlesien 1901, S. 91.
- Vereinsgesetz. Vom 19. April 1908. RGBL. 1908, S. 151.
- Stellenvermittlergesetz. Vom 2. Juni 1910. RGBL. 1910, S. 860.
- Verordnung zur Ausführung des (Reichs-)Stellenvermittlergesetzes vom 2. Juni 1910 (RGBL. 1910. S. 860). Vom 25. Juli 1910. GS 1910, S. 155.
- Gesetz vom 8. April 1914, wirksam für das Herzogthum Schlesien, betreffend die Rechtsverhältnisse des Lehrstandes an den öffentlichen Volks- und Bürgerschulen. Landes Gesetz und Verordnungsblatt für das Herzogthum Ober und Nieder-Schlesien 1914, S. 25.

- Verordnung zur Behebung der dringendsten Wohnungsnot. Vom 9. Dezember 1919. RGBl. 1919, S. 1968.
- Betriebsrätegesetz. Vom 4. Februar 1920. RGBl. 1920, S. 147.
- Verordnung zur Ausführung des Betriebsrätegesetzes vom 4. Februar 1920 (Reichs-Gesetzbl., S. 147). Vom 8. März 1920. Preussische Gesetzsammlung 1920, S. 57.
- Gesetz über die Versorgung der Militärpersonen und ihrer Hinterbliebenen bei Dienstbeschädigung (Reichsversorgungsgesetz). Vom 12. Mai 1920. RGBl. 1920, S. 989.
- Verordnung, betreffend Massnahmen gegenüber Betriebsabbrüchen und — stilllegungen. Vom 8. November 1920. RGBl. 1920, S. 1901.
- Gesetz über Änderung des Versicherungsgesetzes für Angestellte und der Reichsversicherungsordnung. Vom 10. November 1922. RGBl. 1922, Teil 1, S. 849.
- Reichsknappschaftsgesetz. Vom 23. Juni 1923. RGBl. 1923, Teil 1, S. 431.

Źródła prasowe

Wykorzystano relacje dziennikarskie z posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego publikowane w organach prasowych stronnictw politycznych województwa śląskiego, tj. PPS („Gazeta Robotnicza”); Deutsche Partei („Kattowitzer Zeitung”); NPR („Polak”); ChD („Polonia”); NChZP („Polska Zachodnia”).

Inne źródła

- Długajczyk E.: *Inwentarz akt Sejmu Śląskiego w Katowicach 1922—1939*. Warszawa—Łódź 1988.
- Długajczyk E.: *Inwentarz Śląskiej Rady Wojewódzkiej w Katowicach*. [Maszynopis] 1975.
- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego za czas od 1 stycznia 1918 r. do 30 kwietnia 1925 r.* Warszawa 1925.
- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego (Dziennik Ustaw, Monitor Polski, Dzienniki Urzędowe Ministerstw, zbiory okólników itd.)*. Część 2: *Za czas od 1 maja 1925 r. do 1 stycznia 1927 r.* Warszawa 1927.
- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego (Dziennik Ustaw R.P., Monitor Polski, Dzienniki Urzędowe Ministerstw, dziennik taryf kolej, zbiory okólników)*. Dodatek: *Skorowidz Ustawodawstwa Śląskiego*. Część 3: *Za czas od 1 stycznia 1927 r. do 1 lutego 1929 r.* Warszawa 1929.
- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego (Dziennik Ustaw, Monitor Polski, Dzienniki Urzędowe Ministerstw, zbiory okólników itd.)*. Dodatek: *Skorowidz Ustawodawstwa Śląskiego*. Część 4: *Za czas od 1 stycznia 1929 r. do 1 stycznia 1931 r.* Warszawa 1931.
- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego (Dziennik Ustaw, Monitor Polski, Dzienniki Urzędowe Ministerstw, zbiory okólników itd.)*. Dodatek: *Skorowidz Ustawodawstwa Śląskiego*. Część 5: *Za czas od 1 stycznia 1931 r. do 1 stycznia 1933 r.* Warszawa 1933.
- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego (Dziennik Ustaw, Monitor Polski, Dzienniki Urzędowe Ministerstw, zbiory okólników itd.)*. Dodatek: *Skorowidz Ustawodawstwa Śląskiego*. Część 6: *Za czas od 1 stycznia 1933 r. do 1 stycznia 1935 r.* Warszawa 1935.

- Hausner R.: *Skorowidz ustawodawstwa polskiego obejmujący: Dziennik Ustaw RP — Dziennik Ustaw Śląskich, Monitor Polski — Dzienniki Urzędowe Ministerstw: Komunikacji, Opieki Społecznej, Poczty i Telegrafów, Rolnictwa i Reform Rolnych, Skarbu, Sprawiedliwości, Spraw Wewnętrznych, Spraw Zagranicznych, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz zbiory nieoficjalne okólników*. Część 7: Za czas od 1 stycznia 1935 do 1 stycznia 1937 r. Warszawa 1937.
- Rocznik Diecezji Śląskiej (Katowickiej) 1930. Katowice 1930.
- Rocznik Diecezji Śląskiej (Katowickiej) 1931. Katowice 1931.

Opracowania

- Ajnenkiel A.: *Historia sejmu polskiego*. T. 2. Cz. 2: *II Rzeczpospolita*. Warszawa 1989.
- Ajnenkiel A.: *Od rządów ludowych do przewrotu majowego. Zarys dziejów politycznych Polski 1918—1926*. Warszawa 1986.
- Ajnenkiel A.: *Parlamentaryzm II Rzeczypospolitej*. Warszawa 1975.
- Ajnenkiel A.: *Polska po przewrocie majowym. Zarys dziejów politycznych Polski 1926—1939*. Warszawa 1980.
- Ajnenkiel A.: *Spór o model parlamentaryzmu polskiego do roku 1926*. Warszawa 1972.
- Ajnenkiel A.: *Wstęp do kolekcji interpelacji parlamentarnych II Rzeczypospolitej*. Warszawa 1977. [Maszynopis powielony].
- Autonomia Śląska. Popularny zbiór komentarzy do ustawy konstytucyjnej*. Katowice [b.r.w.].
- Baxa B.: *Parlament. Studie srovnávací*. Díl 1. Praha 1913.
- Baxa B.: *Parlament a parlamentarism*. Díl 1: *Parlament, jeho vývoj, složení a funkce*. Praha 1924.
- Baxa B.: *Parlament a parlamentarism*. V: *Slovník veřejného práva československého*. Sv. 3: *P až Ř*. Brno 1934.
- Baxa B.: *Politická abeceda. Výklad základních pojmů politických*. Sv. 5. Karlín 1920.
- Brożek K.: *Bronisław Hager: lekarz, działacz niepodległościowy, społecznik, 1890—1969*. Katowice 1987.
- Ciągwa J.: *Autonomia Śląska (1922—1939)*. Katowice 1988.
- Ciągwa J.: *Autonomia Śląska — czy była koniecznością?*. W: *Rola i miejsce Górnego Śląska w Drugiej Rzeczypospolitej. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 15—16 czerwca 1992 roku w 70. rocznicę przyłączenia części odzyskanego Górnego Śląska do Macierzy*. Red. M.W. Wanatowicz. Bytom—Katowice 1995.
- Ciągwa J.: *Autonomia Śląska w okresie II Rzeczypospolitej*. W: *Konstytucje Polski. Studia monograficzne z dziejów polskiego konstytucjonalizmu*. T. 2. Red. M. Kallas. Warszawa 1990.
- Ciągwa J.: *Autonomiczna funkcja Sejmu Śląskiego w II Rzeczypospolitej*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”. Seria Prawnicza. Prawo. Z. 1: *Jednostka, państwo i prawo dawniej i dziś*. Red. E. Ura. Rzeszów 2003.

- Ciągwa J.: *Dzieje prawa prasowego w województwie śląskim w latach 1920/1922—1939*. W: „Rzeszowskie Zeszyty Naukowe. Prawo, Ekonomia”. T. 25: *Z historii państwa, prawa, miast i Polonii. Prace ofiarowane Profesorowi Władysławowi Ćwikowi w czterdziestolecie jego pracy twórczej*. Red. J. Ciągwa, T. Opas. Rzeszów 1998.
- Ciągwa J.: *Funkcja ustawodawcza Sejmu Śląskiego w latach 1922—1939*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2002, t. 54, z. 2.
- Ciągwa J.: *Geneza regulacji prawnej interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 2 (10). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2009.
- Ciągwa J.: *Główne uprawnienia polityczne śląskich organów autonomicznych w latach 1922—1939*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 13. Red. S. Michalkiewicz i in. Katowice 1983.
- Ciągwa J.: *Immunitet parlamentarny posłów Sejmu Śląskiego 1922—1939. Regulacja prawna i praktyka*. Katowice 1992.
- Ciągwa J.: *Interpelacje Klubu Narodowej Partii Robotniczej w I Sejmie Śląskim (od 10 października 1922 roku do 12 lutego 1929 roku)*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 1 (9). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2008.
- Ciągwa J.: *Interpelacje międzyklubowe w Sejmie Śląskim w latach 1922—1929*. W: „Zamojskie Studia i Materiały”. Seria: Prawo i Administracja. Z. 1 (18). Red. L. Leszczyński, R. Orłowski. Zamość 2005.
- Ciągwa J.: *Interpelacje niemieckie w I Sejmie Śląskim (1922—1929)*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 7. Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2005.
- Ciągwa J.: *Interpelacje poselskie Klubu Polskiej Partii Socjalistycznej w I Sejmie Śląskim (1922—1929)*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 4 (12). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2011.
- Ciągwa J.: *Interpelacje poselskie w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939*. W: *Rozważania o państwie i prawie. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Józefowi Nowackiemu*. Red. A. Lityński, Z. Tobor, L. Tyszkiewicz. Katowice 1993.
- Ciągwa J.: *Interpelacje poselskie w Sejmie Śląskim II kadencji (11 maja 1930 r.—26 września 1930 r.)*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 8. Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2006.
- Ciągwa J.: *Kilka uwag o prawie interpelacji w Sejmie Śląskim*. W: *Parlament, prawo, ludzie. Studia ofiarowane profesorowi Juliuszowi Bardachowi w sześćdziesięciolecie pracy twórczej*. Red. K. Iwanicka, M. Skowronek, K. Stembrowicz. Warszawa 1996.
- Ciągwa J.: *Kilka słów o marszałku Wolnym*. W: A. Lysko, K. Wolny: *Marszałek Sejmu Śląskiego. Życie i dzieło Konstantego Wolnego (1877—1940)*. Katowice 2004.
- Ciągwa J.: *Konstanty Wolny (1877—1940)*. W: *Śląski słownik biograficzny*. T. 3. Red. J. Kantyka, W. Zieliński. Katowice 1981.
- Ciągwa J.: *Konstantego Wolnego wizja autonomii Śląska*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 3. Red. A. Lityński. Katowice 2002.
- Ciągwa J.: *Konstytucyjne regulacje statusu prawnego posłów do Sejmu Śląskiego (w latach 1922—1939)*. W: *Ustrój i prawo w przeszłości dalszej i bliższej. Studia*

- historyczne o prawie dedykowane Prof. Stanisławowi Grodziskiemu w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*. Red. J. Malec, W. Uruszcak. Kraków 2001.
- Ciągwa J.: *Kontrowersje wokół tangenty*. W: *Podstawy materialne państwa. Zagadnienia prawnohistoryczne*. Red. D. Bogacz, M. Tkaczuk. Szczecin 2006.
- Ciągwa J.: *Pierwsza nowela ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego*. W: „Z dziejów Prawa”. T. 5 (13). Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2012.
- Ciągwa J.: *Prawo interpelacji w praktyce I Sejmu Śląskiego (1922—1929)*. W: „Z dziejów Prawa”. T. 2. Red. A. Lityński. Katowice 1999.
- Ciągwa J.: *Problem nieważności ustaw śląskich*. W: „Studia Iuridica Silesiana”. Nr 2. Red. K. Gandor. Katowice 1977.
- Ciągwa J.: *Profesora W.L. Jaworskiego ekspertyzy prawne w sprawach śląskich*. W: *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*. Księga 2. Kom. red. M. Mikołajczyk, J. Ciągwa, P. Fiedorczyk, A. Stawarska-Rippel, T. Adamczyk, A. Drogoń, W. Organiściak, K. Kuźmich. Białystok—Katowice 2010.
- Ciągwa J.: *Regulacja prawna interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939*. W: „Miscellanea Iuridica”. T. 7: *Między I a III Rzeczpospolitą. Kształtowanie europejskiej kultury prawnej. Prace ofiarowane prof. zw. dr. hab. Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej*. Red. M. Mikołajczyk, A. Drogoń. Tychy 2005.
- Ciągwa J.: *Regulacja prawna interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939*. W: „Zeszyty Prawnicze”. Z. 11.2. Red. J. Zabłocki. Warszawa 2011.
- Ciągwa J.: *Regulacja prawna interpelacji poselskich w IV Sejmie Śląskim. (1935—1939)*. W: *W kręgu historii i współczesności polskiego prawa. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Arturowi Korobowiczowi*. Red. W. Witkowski. Lublin 2008.
- Ciągwa J.: *Stosunek NChZP do immunitetu parlamentarnego w Sejmie Śląskim w latach 1927—1938*. W: *Z dziejów prawa Rzeczypospolitej Polskiej*. Red. A. Lityński. Katowice 1991.
- Ciągwa J.: *Śląskie spory o wykładnię pojęć „wygaśnięcie” i „utrata mandatu” posła do Sejmu Śląskiego*. W: *Vetera novis augere. Studia i prace dedykowane Profesorowi Wacławowi Uruszcakowi*. T. 1. Red. S. Grodziski, D. Malec, A. Karabowicz, M. Stus. Kraków 2010.
- Ciągwa J.: *Włodzimierz Dąbrowski (1892—1942)*. W: *Śląski słownik biograficzny*. T. 3. Red. J. Kantyka, W. Zieliński. Katowice 1981.
- Ciągwa J.: *Wpływ centralnych organów Drugiej Rzeczypospolitej na ustawodawstwo śląskie w latach 1922—1939*. Katowice 1979.
- Ciągwa J.: *Z dziejów prac nad ustawą o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego*. W: „Przegląd Prawa i Administracji”. Nr 9. Red. A. Klein. Wrocław 1977.
- Ciągwa J.: *Z problematyki immunitetu parlamentarnego w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939. (Zawieszenie postępowań karnych przeciwko posłom)*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 22. Red. A. Barciak i in. Katowice 1997.

- Csizmadia A., Kovács K., Asztalos L.: *Magyar állam- és jogtörténet*. Szerkesztette A. Csizmadia. Budapest 1972.
- Cybuchowski Z.: *Sejm; Sejm Śląski*. W: Idem: *Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*. T. 2: *Państwo związkowe — Źródła lecznicze*. Warszawa [1930].
- Cywiński B.: *Encyklopedia kolejnictwa*. Warszawa 1969.
- Czapiński W.: *Posel sejmowy*. W: Z. Cybuchowski: *Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*. T. 2: *Państwo związkowe — Źródła lecznicze*. Warszawa [1930].
- Dąbrowski W.: *Autonomia województwa śląskiego*. Warszawa 1927.
- Dąbrowski W.: *Poradnik prawniczy, wyjaśniający stan prawny na obszarze województwa śląskiego*. Katowice 1939.
- Dąbrowski W.: *Zbiór praw konstytucyjnych i administracyjnych województwa śląskiego*. T. 1—2. Katowice 1922—1923.
- Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu*. Zv. 2: 1918—1945. Red. L. Bianchi. Bratislava 1973.
- Długajczyk E.: *Obóz prorządowy w województwie śląskim w okresie wyborów parlamentarnych (1928 rok)*. „Zaranie Śląskie” 1978, z. 2.
- Długajczyk E.: *Panorama polityczna województwa śląskiego*. Katowice 1986.
- Długajczyk E.: *Sanacja śląska 1926—1939. Zarys dziejów politycznych*. Katowice 1983.
- Drogoń A.: *Autonomia województwa śląskiego w pracach Klubu Chrześcijańskiej Demokracji w I Sejmie Śląskim*. Katowice 2003.
- Drogoń A.: *Kilka uwag o stosunku Wojciecha Korfanteo do autonomii Śląska*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 5. Red. A. Lityński. Katowice 2004.
- Drogoń A.: *Pozycja Klubu Chrześcijańskiej Demokracji w I Sejmie Śląskim*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 1. Red. A. Lityński. Katowice 1996.
- Druszkowski S.: *Rozważania nad sprawą autonomii śląskiej*. „Głos Prawników Śląskich” 1937, nr 1.
- Dziadzio A.: *Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867—1914). Władza — obywatel — prawo*. Kraków 2001.
- Dziadzio A.: *Powszechna historia prawa*. Warszawa 2012.
- Fałęcki T.: *Klub poselski Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego w Sejmie Śląskim*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 16. Red. S. Michalkiewicz i in. Katowice 1987.
- Fałęcki T.: *Obóz sanacyjny a Chrześcijańska Demokracja w województwie śląskim — charakterystyka konfliktu*. W: *Katowice w II Rzeczypospolitej*. Red. A. Barciak. Katowice 2015.
- Fałęcki T.: *Z badań nad dziejami śląskiej chadecji. Powstanie i działalność Chrześcijańskiego Zjednoczenia Ludowego 1920—1923*. „Zaranie Śląskie” 1988, z. 3—4.
- Gwizdź A.: *Burżuazyjno-obszarnicza konstytucja z 1921 roku w praktyce*. Warszawa 1956.
- Haendel V.: *A parlamentarismus, politikai tanulmány*. Budapest 1903.
- Hatschek J.: *Das Interpellationsrecht im Rahmen Ministerverantwortlichkeit. Eine Rechtsvergleichende Studie*. Leipzig 1909.

- Hatschek J.: *Das Parlamentsrecht des Deutschen Reiches. Im Auftrag des Deutschen Reichstages dargestellt*. Teil 1—2. Berlin, Leipzig 1915.
- Helfritz H.: *Das deutsche und das polnische Autonomiegesetz für Oberschlesien*. „Das neue Deutschland” 1921, Heft 7—8.
- Hojka Z.: *Zespolona administracja rządowa i autonomiczna w województwie śląskim (1922—1939). Geneza, struktura organizacyjna i zakres działania*. Katowice 2005.
- Hojka Z., Pikuła K.: *Stanisław Janicki (1884—1942). Działacz polityczny na Górnym Śląsku*. Katowice 2013.
- Holzer J.: *Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa 1974.
- Hubenák L.: *Právne dejiny Slovenska do roku 1945*. 2. diel. Banská Bystrica 2002.
- Huber E.R.: *Deutsche Verfassungsgeschichte seit 1789*. Bd. 7: *Ausbau, Schutz und Untergang der Weimarer Republik*. Stuttgart 1984.
- Interpellatio*. In: *Magyar jogi lexikon hat köteten*. 4. kötet: *Halászyürü—Kitonich*. Szerkesztette D. Márkus. Budapest 1903.
- Izdebski H.: *Historia administracji*. Warszawa 1984.
- Janicki S.: *Województwo śląskie w ramach autonomji za czas 1923—1926 roku*. Katowice 1926.
- Janicki S.: *Dziesięć lat przynależności Śląska do Rzeczypospolitej*. Katowice 1932.
- Jaworski W.L.: *Konstytucja z 17 marca 1921 r. Prawo polityczne od 2 października 1919 do 4 lipca 1921*. W: *Prawa Państwa Polskiego*. Z. 2A. Red. W.L. Jaworski. Kraków 1921.
- Kaczmarek R.: *Józef Biniskiewicz (1875—1940). Biografia polityczna*. Katowice 1994.
- Kantyka J.: *Józef Wieczorek (1893—1944), górnik, działacz robotniczy, poseł komunistyczny*. Katowice 1985.
- Kaznowska E.: *Kompetencje Śląskiej Rady Wojewódzkiej — regulacja prawna oraz praktyka (1922—1939)*. W: „Z Dziejów Prawa”. T. 1. Red. A. Lityński. Katowice 1996.
- Klein E.: *Powszechna historia państwa i prawa*. Wrocław 2003.
- Klementowski M.: *Powszechna historia ustroju*. Warszawa 2012.
- Koch C.F.: *Allgemeines Landrecht für die preußischen Staaten mit Kommentar in Anmerkungen*. Zweiter Theil, erster Band. Berlin 1854.
- Kokot J.: *Zakres działania województwa śląskiego jako jednostki samorządu terytorialnego*. Katowice 1939.
- Komar S.: *Górnośląska Konwencja Genewska pomiędzy Polską i Niemcami 1922—1937*. Katowice 1937.
- Komarnicki W.: *Polskie prawo polityczne. (Geneza i system)*. Warszawa 2008. (Reprint wydania z 1922 roku).
- Komarnicki W.: *Ustrój państwowy Polski współczesnej. Geneza i system*. Kraków 2006.
- Kornecki A.: *Bronisława Szymkowiak 1896—1975: działaczka oświatowa, posłanka do Sejmu Śląskiego*. Katowice 1982.
- Krzywdą J., Wilemska E.: *Misja kanoniczna*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 12: *Maryja — Modlitwa*. Rada red. Lublin 2008.

- Kumaniecki K.W., Langrod J.S., Wachholz S.: *Zarys ustroju, postępowania i prawa administracyjnego w Polsce*. Kraków—Warszawa 1939.
- Langrod J.S.: *Studium do badań administracji śląskiej. Specjalne studium na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Katowice 1939.
- Langrod J.S.: *Ustrój administracyjny województwa śląskiego*. W: Kumaniecki K.W., Langrod J.S., Wachholz S.: *Zarys ustroju, postępowania i prawa administracyjnego w Polsce*. Kraków—Warszawa 1939.
- Langrod J.S.: *Zarys sądownictwa administracyjnego ze szczególnym uwzględnieniem sądownictwa administracyjnego w Polsce*. Warszawa 1925.
- Lewandowski J.F.: *Czas autonomii*. Chorzów 2014.
- Lewandowski J.F.: *Jak Katowice zostały stolicą województwa w 1922 roku*. W: *Katowice w II Rzeczypospolitej*. Red. A. Barciak. Katowice 2015.
- Lewandowski J.F.: *Wojciech Korfanty*. Chorzów 2009.
- Leżański R.A.: *Kodeks karny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej*. Poznań 1930.
- Lipońska-Sajdak J.: *Konstanty Wolny, marszałek Sejmu Śląskiego*. Katowice 1998.
- Łączewski J.: *Michał Grażyński (1890—1965). Sylwetka polityka*. Częstochowa 2000.
- Maciejewski T.: *Historia powszechna ustroju i prawa*. Warszawa 2007.
- Maisel W.: *Wojewódzkie sądy administracyjne w Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa—Poznań 1976.
- Majkowski A.: *Uwagi ogólne o technice prac parlamentarnych*. Warszawa 1937.
- Marcoń W.: *Autonomia Śląska 1922—1939. (Wybrane zagadnienia)*. Toruń 2009.
- Mildner J.: *O Konwencji Genewskiej, o autonomii śląskiej i o zespoleniu Śląska z Polską*. Katowice 2002.
- Murzyn J.: *Konstanty Wolny, marszałek Sejmu Śląskiego: 1877—1940*. Katowice 1984.
- Musialik W.: *Górnoślązacy w parlamentach II Rzeczypospolitej (1919—1939)*. Opole 2004.
- Musialik W.: *Michał Tadeusz Grażyński 1890—1965. Biografia polityczna*. Opole 1989.
- Musialik W.: *O dominację polityczną sanacji na Śląsku. Działalność wojewody Michała Grażyńskiego w pierwszych latach po przewrocie majowym*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 16. Red. S. Michalkiewicz i in. Katowice 1987.
- Nałęcz-Gostomski W.: *Dzieje i rozwój wielkich Katowic jako ośrodka górnośląskiego przemysłu i stolicy autonomicznego woj. śląskiego 1926*. Katowice 1926.
- Nitsche I.: *Józef Rymer. Pierwszy wojewoda śląski (1882—1922)*. Katowice 1984.
- Nowak K.: *Autonomia Śląska*. W: „Prace Prawnicze”. T. 1. Red. M. Sośniak. Katowice 1969.
- Nowak K.: *Wojewoda śląski Michał Grażyński wobec Zaolzia i pogranicza polsko-słowackiego*. W: *Michał Grażyński. Wojewoda na pograniczu*. Red. K. Nowak. Cieszyn 2000.
- Pabisz J.: *Wyniki wyborów parlamentarnych (do Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz do Sejmu Śląskiego) na terenie województwa śląskiego w latach 1919—1939*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 7. Red. A. Galos, K. Popiołek. Wrocław—Warszawa—Kraków 1966.

- Paździora M.: *Górnśląska Narodowa Partia Robotnicza po zamachu majowym 1926—1937*. Katowice 1975.
- Perels K.: *Das autonome Reichstagsrecht. Die Geschäftsordnung und die Observanz des Reichstages in systematischer Darstellung*. Berlin 1903.
- Polner Ö.: *Országgyűlés*. W: *Magyar jogi lexikon hat kötetben*. 5. kötet: *Kiutalványozás—Perfűggőség*. Szerkesztette D. Márkus. Budapest 1904.
- Polner Ö.: *Parlamenti kormányrendszer*. W: *Magyar jogi lexikon hat kötetben*. V. kötet: *Kiutalványozás—Perfűggőség*. Szerkesztette D. Márkus. Budapest 1904.
- Polner Ö.: *Tanulmányok a parlamenti jog köréből*. Budapest 1903.
- Prawnik: *Sprawa ustawy o ustroju wewnętrznym Województwa Śląskiego*. „Polska Zachodnia”, od nr. 284 z 12 października 1932 r. do nr. 10 z 10 stycznia 1933 r.
- Przybylski H.: *Chrześcijańska Demokracja i Narodowa Partia Robotnicza w latach 1926—1937*. Warszawa 1980.
- Rechowicz H.: *Sejm Śląski 1922—1939*. Katowice 1971.
- Rechowicz H.: *Wybór posłów komunistycznych do Sejmu Śląskiego i ich działalność*. „Zaranie Śląskie” 1966, z. 3.
- Rosegger H.L.: *Das parlamentarische Interpellationsrecht. Rechtsvergleichende und politische Studie*. Leipzig 1907.
- Rostworowski M.: *Autonomia (Śląska)*. W: *Nasza konstytucja. Cykl odczytów urządzonych staraniem dyrekcji Szkoły Nauk Politycznych w Krakowie od 12—25 maja 1921 r.* Przy udziale W. Abrahama i in. Warszawa 2012. (Reprint wydania z 1922 r.).
- Różyk W.: *Starokatolicki kościół*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 18: *Serbowie—Szczepański*. Zespół red. E. Gigilewicz i in. Lublin 2013.
- Ryszka F.: *Autonomia Śląska*. W: *Historia państwa i prawa Polski 1918—1939*. Cz. 1. Red. F. Ryszka. Warszawa 1962.
- Seifarth F.C.: *Die Autonomie der Wojewodschaft Schlesien und ihre Garantie nach der polnischen Verfassung*. Glogau 1930.
- Sieradzka D.: *Samorząd komunalny województwa śląskiego 1920—1939. Aspekty polityczne i narodowościowe*. Gliwice 1992.
- Sójka-Zielińska K.: *Historia prawa*. Warszawa 2015.
- Spitzer T.: *Problem projektowanych zmian granic województwa krakowskiego w oświetleniu gospodarczym*. Kraków 1932.
- Starzyński S.: *Kodeks prawa politycznego czyli Austriackie Ustawy Konstytucyjne 1848—1903*. Systematycznie zestawił, przełożył i oprac. dr S. Starzyński, profesor Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów 1903.
- Tranchard A.: *Le statut administratif de la Silésie Polonaise*. Paris 1938.
- Vojáček L., Schelle K., Knoll V.: *České právní dějiny*. Plzeň 2010.
- Walczak J.: *Polska i niemiecka socjaldemokracja na Górnym Śląsku i w Cieszyńskim po przewrocie majowym 1926—1939*. Katowice 1980.
- Wanatowicz M.W.: *Autonomia województwa śląskiego w oczach Polaków z innych dzielnic (1920—1939)*. W: „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”. T. 23. Red. A. Barciak [i in.]. Katowice 1998.
- Witkowski W.: *Historia administracji w Polsce 1764—1989*. Warszawa 2012.
- Włodarski S.: *Interpelacje poselskie w sprawach wyznaniowych w Polsce w okresie 1918—1939 (cz. 1)*. „Rocznik Teologiczny” 1966.

- Włodarski S.: *Interpelacje poselskie w sprawach wyznaniowych w Polsce w okresie 1918—1939. (Część 2).* „Rocznik Teologiczny” 1967, z. 1.
- Wnętrzak G., Magiera-Wnętrzak S.: *Rozwój sieci kolejowej na polskim Śląsku Cieszyńskim w okresie międzywojennym.* W: *Przemiany kulturalno-oświatowe i społeczne na pograniczu. Studia, materiały i szkice w 100-lecie „Zarania Śląskiego”.* Red. W. Korzeniowska, U. Szuścik, A. Murzyn. Katowice 2010.
- Województwo śląskie 1918—1928. Rozwój administracji samorządowej województwa śląskiego w zarysie. Informator i przewodnik po wystawie województwa śląskiego na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu.* Red. L. Ręgorowicz, M. Dworzański, M.W. Tułacz. Katowice 1929.
- Wolny K.: *Autonomia Śląska. Ustawa konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego.* Mikołów 1920.
- Wolny K. [jr]: *Kalendarium życia marszałka Konstantego Wolnego (1877—1940).* Katowice 2005.
- Wolny K. [jr]: *Polityk, przyjaciel, autorytet. Rzecz o Wojciechu Korfantom (1873—1939)* Katowice 2012.
- Wyżnikiewicz Z.: *Ustawodawstwo śląskie o ubezpieczeniu społecznym.* Katowice 1938.
- Zieleniewski L.: *Regulamin Senatu na tle regulaminów oraz praktyki izb ustawodawczych w Polsce i innych państwach.* Warszawa 1933.
- Zieleniewski L.: *Regulaminy Sejmu i Senatu.* „Nowe Państwo” 1936, nr 2.
- Zieliński W.: *Franciszek Morawski (1847—1906). Przywódca ruchu socjalistycznego w zaborze pruskim.* Katowice 1983.
- Zieliński W.: *Polska i niemiecka propaganda plebiscytowa na Górnym Śląsku.* Wrocław 1972.
- Zieliński W.: *Wojciech Korfanty, 1873—1939. Polski komisarz plebiscytowy i dyktator III powstania śląskiego.* Katowice 1983.

Wykaz tabel

- Tabela 1. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w I Sejmie Śląskim (od 10 października 1922 do 23 stycznia 1929)
- Tabela 2. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim (od 27 maja 1930 do 13 czerwca 1930)
- Tabela 3. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w II Sejmie Śląskim (od 17 czerwca 1930 do 17 września 1930)
- Tabela 4. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w III Sejmie Śląskim (od 9 grudnia 1930 do 26 marca 1935)
- Tabela 5. Regulacja prawna interpelowania a praktyka interpelowania w IV Sejmie Śląskim (od 24 września 1935 do 10 lipca 1939)
- Tabela 6. Aktywność interpelowania klubów (posłów) Sejmu Śląskiego
- Tabela 7. Tematyczny podział treści interpelacji wniesionych przez kluby (posłów) Sejmu Śląskiego

Indeks osobowy

- Adamczyk Jan 264
Admczyk Tomasz 625
Adamek Józef 56, 59, 62, 63, 64, 71,
112, 325, 356, 364, 372, 379, 383,
386, 388, 389, 390, 392
Ajnenkiel Andrzej 11, 623
Anioł 371
Asztalos László 625
- Badura
Baildon John 145, 146, 302, 320, 582
Bajorek Franciszek 559
Ballestrem 525
Balzer Antoni 358
Bałdyk Bonifacy 434, 523, 560
Barciak Antoni 146, 625, 626, 628, 629
Bardach Juliusz 624
Basiński Franciszek 182
Bauer 385, 386
Baxa Bohumil 11, 193, 444, 623
Behrendt Agnieszka M. 8, 642, 648,
667
Beier Jerzy 174
Benisz 269
Berger Józef 559
Bianchi Leonard 128, 626
Biela Teofil 471, 472, 473, 530, 540,
541
Bielak Michał 192
Bijas 253
Bilski Mieczysław 190, 194, 204, 205,
312
- Biniszkiewicz Józef 24, 39, 40, 51, 52,
54, 55, 56, 59, 62, 68, 70, 102, 112,
115, 125, 136, 137, 144, 191, 214,
220, 223, 233, 237, 259, 262, 279,
281, 288, 292, 311, 326, 627
Błaszczuk Wojciech 237, 238, 305,
327
Bogacz D. 192, 524, 625
Boja Tadeusz 67
Boreniok Henryk 215
Borys Klemens 49, 50, 51, 52, 56, 59,
62, 63, 71, 78, 80, 93, 102, 115, 122,
125, 164, 188, 214, 233, 245
Bóbr 240, 241, 466, 468, 470
Brandt 256, 258, 259
Brelński Stanisław 426, 436, 439, 448,
453, 474, 482, 486, 513, 516
Broncel Paweł 426, 432, 433, 434,
436, 439, 441, 448, 453, 474, 478,
479, 480, 481, 482, 507, 513, 516
Brożek Krzysztof 623
Brożek Wilhelm 204, 206, 207
Bruhns Julian 379
Brzeskot Jan 426, 439, 448, 474, 482,
507, 516
Brzóska 523
Brzuska Eugeniusz 52, 53, 57, 60,
61, 65, 66, 67, 68, 76, 86, 88,
89, 90, 91, 92, 99, 108, 110, 113,
132, 134, 135, 138, 142, 144, 145,
188, 191, 283, 289, 319, 328, 329,
421

- Buchwald Karl 48, 50, 52, 54, 62, 78,
 102, 112, 122, 123, 125, 136, 164,
 259, 279, 281, 282, 288, 326
 Buchwald Kurt 50
 Buszka Alojzy 392
 Buzek Józef 18, 19, 20, 21, 29, 30

 Car Stanisław 339
 Caspari Emil Edmund 84, 85, 86, 92,
 103, 213, 216, 272, 364, 372, 379,
 383, 386, 388, 389, 390, 329
 Chmiel 250, 251
 Chmielewski Czesław 421, 439, 441,
 453, 460, 486, 507
 Chorubski 361, 363
 Ciągwa Józef 19, 20, 51, 65, 85, 192,
 193, 275, 336, 339, 409, 413, 414,
 416, 446, 481, 500, 524, 547, 623, 624,
 625
 Cieślar Paweł 248
 Csizmadia Andor 626
 Cybichowski Zygmunt 11, 626
 Cywiński Bohdan 626
 Czajor Antoni 52, 54, 56, 59, 62,
 63, 70, 71, 80, 102, 112, 115, 122,
 125, 136, 164, 188, 220, 223, 233,
 237, 245, 259, 262, 279, 281, 288,
 292
 Czakon Rudolf 82
 Czapieński Władysław 626
 Czapla 269
 Czech 251
 Czerbak Adam 164, 165, 166, 167,
 303, 326
 Czmok 135

 Ćwierdzińska Stanisława 152, 153
 Ćwik Władysław 275, 624

 d'Hondt Victor 22, 24, 40, 156, 329
 Danecki 71, 370
 Dańczyk Cyprian 251, 252, 253
 Dańczyk Franciszek 253
 Dawid Jan 174
 Dąbrowski Włodzimierz 12, 69, 360,
 361, 362, 407, 505, 547, 560, 614,
 625, 626
 Długajczyk Edward 12, 24, 50, 55,
 338, 407, 622, 626
 Dobija Antoni 214
 Dobosz 279, 306, 327
 Doleżyk Karol 456, 457, 458, 459,
 530, 540
 Domagała Józef 471, 472, 473
 Donnersmark 76, 77
 Drażek-Drawicz 415
 Dreyza Józef 421
 Drogoń Andrzej 12, 201, 625, 626
 Drozdek 371
 Drozdowski 254
 Druszkowski Stanisław 626
 Dudek Andreas 376, 377, 384, 408,
 409
 Dusy (Duszy) Paweł 174, 176
 Duszyński Wiktor 385
 Dworzański Marian 392, 435, 630
 Dziadosz W. 486
 Dziadzio Andrzej 199, 250, 626
 Dziuk 135, 219

 Einhorn (Kuś) Anna 73

 Fałęcki Tomasz 626
 Faran Jan 82
 Feliks 527
 Fesser Franciszek 560
 Ficek Gertruda 174, 176
 Ficek — mąż Gertrudy 174
 Fiedorczyk Piotr 625
 Filipiak 527
 Flick Fryderyk 525
 Fojkis Walenty 54, 61, 65, 76, 91, 99,
 100, 130, 132, 173, 174, 175, 188,
 226, 239, 320
 Folek Franciszek 65, 66, 299, 319
 Frank Richard 376, 384, 424, 456, 463,
 465, 471, 518
 Frenzl Agenor 65, 311, 447
 Friedlaender Emmanuel (ojciec) 525
 Friedlaender Fritz (syn) 525

- Fuchs Karl 83, 103, 170, 194, 251
- Gajdas Emil 361, 560
- Galos A. 559, 628
- Gałuszka 516
- Gandor Karol 416, 625
- Ganszczyk (Gańszczyk) Franciszek 174, 176
- Garus 279, 306, 327
- Gasch 135
- Gawron Marcin 174
- Geisenheimer Paweł 525
- Giebel Stefan 358, 370
- Giesche Georg von 145, 146, 302, 320, 450
- Gigilewicz Edward 202, 629
- Ginsel (Ginzel) Teodor 260, 261
- Glomb Józef 519
- Glücksmann Zygmunt 363, 364, 365, 372, 379, 383, 386, 388, 389, 390, 392, 420, 424, 432, 434, 450, 463, 465, 471, 479, 480, 497, 503, 505, 560
- Goldmann Wilhelm 24, 40, 78, 83, 103, 107, 133, 170, 194, 198, 272, 315, 376
- Golnik 148
- Grabiec Jan 523
- Grabowski 71, 73
- Grajek Michał 52, 54, 63, 69, 70, 74, 78, 79, 93, 96, 97, 119, 144, 156, 167, 177, 182, 186, 188, 191, 198, 208, 210, 216, 217, 223, 255, 257, 266, 269, 280, 316, 321, 322, 323
- Grancissek Karol 214
- Grandi Dino 372
- Grażynski Michał 34, 37, 38, 52, 53, 284, 286, 331, 332, 344, 348, 351, 357, 362, 396, 403, 410, 414, 415, 419, 427, 459, 467, 479, 480, 486, 496, 532, 543, 544, 552, 568, 599, 601, 602, 628
- Grimlitza 252
- Grodziski Stanisław 625
- Gruchlikowa Maria 358
- Gruchol August 251
- Gruschke 150
- Gryszka 473
- Grzesik Karol 483, 523, 546, 547
- Grześ (uczeń) 437
- Grzonka Jan 421, 436, 439, 441, 448, 453, 460, 482, 513, 516
- Gürtler Joachim Antoni 251
- Gwizdź Andrzej 11, 626
- Gwóźdź Ignacy 63, 69, 79, 93, 100, 117, 119, 147, 167, 177, 186, 188
- Gwóźdź Jan 519
- Hadyk Paweł 252, 254
- Haendel Vilmos 11, 626
- Hagenscheindt August Wilhelm 98
- Hager Bronisław 426, 436, 439, 448, 474, 513, 516, 623
- Hajduk Rudolf 245, 248, 249
- Halama Karol 519
- Halfar Rudolf 263, 264, 484
- Hanyczok 254
- Hatschek Julius 11, 626
- Hausner Roman 622, 623
- Helfritz Hans 626
- Helmski 389, 503, 518, 526
- Hermann Martin 364, 372
- Hernik Jerzy 249
- Hess Jan 80, 81, 82
- Hoder Józef 65, 66, 299, 319
- Hofrichter 90, 91
- Hojka Zbigniew 627
- Holek (Hollek) 270, 271
- Holzer Jerzy 55, 338, 408, 627
- Horowitz Herman 269
- Hubenák Ladislav 128, 627
- Huber Ernst Rudolf 627
- Hubicki Stanisław 453, 464
- Hulczyniacy 126, 127, 128, 129, 130
- Hutka Paweł 519
- Iwanicka Katarzyna 624
- Iwański Brunon 235
- Izdebski Hubert 344, 627

- Jania Józef 82, 174
Janicki Stanisław 12, 49, 50, 52, 53, 54, 60, 65, 67, 76, 77, 90, 91, 99, 113, 130, 132, 138, 149, 151, 186, 188, 198, 207, 210, 216, 220, 237, 274, 276, 283, 289, 290, 319, 320, 627
Janik Jan 82
Jankowski Bernard 60, 77, 78, 133, 156, 170, 194, 198, 251, 270, 272, 376, 377
Janoszek Fryderyk 253
Januszowski 416
Jarolim Franciszek 65, 66, 299, 319
Jarosz Edward 297
Jaroszyński Maurycy Zdzisław 351
Jaskóła Franciszek 248
Jaworski Władysław Leopold 11, 254, 614, 625, 627
Jeleń Alojzy 256, 258
Jelito Józef 294, 295, 296, 297, 298
Juchelek Jan 52, 54, 136, 164, 188, 214, 220, 223, 233, 237, 245, 259, 262, 279, 288, 292
Jureczek 251
Jurga Albert 376, 384

Kaczmarczyk Alfons 77, 78, 103, 107, 133, 170, 194, 198, 252, 254, 272, 315
Kaczmarczyk Edward 519
Kaczmarek Ryszard 51, 55, 627
Kajzer Karol 81
Kalinowski 371, 394
Kalita Jan 249
Kallas Marian 623
Kałdonek Józef 61, 142, 145, 149
Kandziora Piotr 491
Kandziorowa Maria 491
Kania Franciszek 214, 215, 216
Kansy Franciszek 519
Kanty Jan 484
Kantyka Jan 547, 624, 625, 627
Kapuściński Stefan 503, 505, 513, 523, 527, 560
Karabowicz Anna 625
Karetta (Karetta) Paweł 81, 82, 426, 436, 439, 448, 453, 474, 482, 486, 513, 516
Karpiniec 389
Kawczyk 254
Kawecki Henryk 415
Kazek Maksymiljan 182
Kaznowska Elżbieta 627
Kempka Paweł 52, 53, 61, 65, 76, 99, 110, 113, 130, 132, 142, 145, 174, 188, 198, 204, 205, 208, 226, 229, 231, 239, 270, 274, 283, 289, 294, 320, 358, 419, 426, 436, 439, 441, 453, 474, 482, 486, 507, 513
Kędzior Jan 52, 60, 61, 65, 90, 113, 130, 132, 134, 138, 142, 144, 145, 149, 174, 188, 191, 192, 194, 198, 239, 270, 274, 283, 289, 290, 358, 426, 439, 441, 453, 484, 493, 513
Klein Alfred 20, 446, 625
Klein Edmund 476, 625
Kleinert 335
Klementowski Marian 189, 627
Kłosek Wojciech 237, 238
Knoll Vilém 128, 629
Knur Szczepan 476
Knura Stefan 475
Koch C.F. 614, 627
Kocur Adam 361, 482, 484, 527, 560
Koj Jan 483, 484, 560
Kokot Józef 12, 500, 612, 627
Komander Paweł 339
Komar Stanisław (Korowicz Marek) 627
Komarnicki Wacław 11, 42, 144, 627
Kompalla Johann 376, 384
Koncki Tadeusz 46, 115, 125, 130, 134, 137, 140, 141, 143, 144, 146, 156, 311
Kornecki A. 627
Kontny 527
Kopernok 440, 441
Kopocz Paweł 358

- Korfantowa Elżbieta 426, 436, 439, 453, 460, 516
- Korfanty Wojciech 23, 26, 27, 28, 31, 52, 61, 89, 198, 239, 283, 284, 286, 287, 290, 294, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 339, 340, 358, 441, 448, 474, 480, 482, 507, 513, 525, 547, 560, 630
- Kornecki A. 627
- Kornke Rudolf 361
- Korobowicz Artur 625
- Korowicz Marek (Komar Stanisław) 627
- Korus 527
- Korzeniowska Wiesława 630
- Kostka Edward 363, 370, 386, 447
- Kostyra 527
- Kot Alojzy 560
- Kotas Jan 361, 560
- Kovács Kálmán 625
- Kowalczyk Jan 249
- Kowalski Augustyn 240, 243
- Kowolik Franciszek 150, 151, 152, 154, 155
- Kowoll Johann 48, 50, 52, 54, 62, 77, 78, 80, 83, 102, 112, 122, 125, 136, 164, 188, 233, 259, 279, 281, 288, 292, 358, 420, 424, 450, 456, 463, 465, 471, 497
- Kozak Bernard 426, 436, 439, 441, 482, 513, 516
- Kozłowski 522
- Kozubek Ignacy 523
- Krawczyk Bernard 436, 439, 441, 453, 460, 474, 482, 507
- Krawiec Karol 519
- Krull Max 372, 376
- Krzempek Ludwik 81, 82
- Krzywda Józef 264, 627
- Krzyżacy 88
- Książę Pszczyński 101
- Kubica 527
- Kubik Paweł 562, 565, 573
- Kujawska Maria 361
- Kula Robert 240, 244
- Kumaniecki Kazimierz Władysław 311, 615, 627, 628
- Kundig Albert 615
- Kunsdorf Konrad 364, 376, 384, 445, 450, 456, 463, 465, 471, 503, 505, 512, 518
- Kuś (Einhorn) Anna 73
- Kutrzeba Stanisław 544
- Kuźmich Karol 625
- Lacheta 381, 382
- Lakon Tomasz 472, 473
- Langrod Jerzy Stefan 311, 627, 628
- Lapoń Tomasz 471
- Larisch-Mönnich 215
- Latocha 376, 377
- Leon XIII 421
- Lerch Franciszek 245, 246
- Leszczyński Franciszek 270, 271, 272, 305, 320
- Leszczyński Leszek 624
- Lewandowski Jan F. 146, 152, 628
- Leżański Ryszard Aureli 125, 476, 615, 628
- Linca 436
- Limanowski 30
- Lipońska-Sajdak Jadwiga 628
- Liszka Rudolf 214
- Lityński Adam 336, 409, 413, 481, 624, 625, 626, 627
- Liwowski 527
- Lubos Jan 50, 52, 54, 61, 65, 67, 76, 78, 91, 99, 130, 131, 132, 138, 142, 145, 146, 149, 156, 174, 188, 198, 226, 229, 231, 232, 281, 282, 288, 292, 319, 320
- Ludyga-Laskowski Jan 240, 243
- Lukas 116
- Luks Paweł 182
- Lysko Alojzy 624
- Łapawa Michał 491
- Łapawina Julianna 491
- Łączewski Jan 628
- Łukasiewicz 435, 436, 437, 438, 439, 529, 535, 537

- Lukaszek Franciszek 52, 53, 61, 67, 76, 90, 91, 134, 142, 145, 149, 188, 198, 226, 229, 231, 239, 283, 294
Lukosz Augustyn 559
- Machej Józef 52, 54, 56, 57, 59, 62, 63, 70, 71, 72, 80, 93, 96, 102, 112, 115, 122, 125, 126, 128, 129, 136, 144, 164, 165, 188, 205, 206, 214, 215, 220, 221, 222, 223, 224, 233, 234, 237, 245, 259, 262, 279, 280, 281, 287, 288, 292, 294, 316, 325, 326, 327, 363, 372, 379, 383, 386, 397, 388, 389, 390, 392, 424, 450, 463, 465, 417, 497, 503, 504, 506, 512
Maciejewski Tadeusz 476, 628
Macura 516
Magiera-Wnętrzak Sylwia 629
Maisel Witold 628
Majkowski Antoni 628
Majnusz Józef 256, 258
Maksymilian 437
Malcherek Józef 519
Malec Dorota 625
Malec Jerzy 624
Malignówka 252, 254
Marcoń Witold 20, 628
Marek 527
Markiton Konrad 479
Markus Herman 124, 125
Márkus Dezsö 627
Marianiński A. 615
Maruszka 527
Mateja Karol 52, 99
Mathea Karol 60, 61, 65, 67, 90, 91, 110, 132, 138, 140, 145, 188, 198, 226, 229, 231, 239, 289
Matejczyk (Mathejczyk) 253, 254
Mayer Kurt 78, 88, 107, 170, 194, 251, 272, 315
Mazurkiewicz 523
Mende 437
Mentel 66
Menżyk 249
- Mędlewski Romuald 52, 54, 63, 69, 70, 74, 78, 79, 93, 96, 100, 111, 117, 119, 147, 167, 177, 186, 188, 198, 208, 216, 255, 266, 280
Miarka Karol 459, 460, 461, 530, 536, 537, 620
Michalkiewicz Stanisław 624, 626, 628
Michalski 436, 437
Michalski Józef 560
Michatz Leopold 24, 40, 60, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 302, 320
Miedniak Władysław 297
Mierzejewski 241, 243, 244
Mika 527
Mikler Andrzej 249
Mikołajczyk Marian 336, 338, 409, 413, 481, 624, 625
Mildner Jan 628
Mintus Edward 174, 176
Misiąg 171
Mocko Jan Ewang. 448, 449, 529, 535
Moj Robert 279, 280, 287, 306, 327
Mokry Wojciech 56, 59, 62, 63, 70, 71, 80, 93, 96, 100, 102, 112, 115, 122, 125, 136, 164, 188, 214, 220, 223, 237
Moog 203
Morawski Franciszek 379, 380, 381, 382, 630
Mościcki Ignacy 56, 331, 332
Motyka Roman 364, 372, 373, 374, 379, 380, 381, 383, 386, 388, 389, 390, 391, 392
Möller L. 154
Mrozek 390, 391
Murzyn Andrzej 630
Murzyn Jadwiga 293, 628, 630
Musialik Wanda 55, 628
Musiolik 527
- Najmuła Józef 516, 517
Nałęczy-Gostomski Władysław 628
Niemcy 60, 89, 97, 109, 172, 210, 325

- Nitsche Irena 628
Noher Zygmunt 150, 152
Noske Robert 254
Nowacki Józef 624
Nowak Józef 519
Nowak Kazimierz 628
Nowak Krzysztof 628
- Obierek 511, 512, 513
Obremba Teodor 358
Obrzut Franciszek 52, 54, 63, 68, 69,
70, 74, 79, 96, 108, 109, 111, 117,
119, 147, 167, 187, 188, 198, 208,
210, 216, 255, 262, 266, 274, 280
Ochmann Otto 376, 384, 445, 456,
463, 465, 471, 518
Oczadłowa Joanna 491, 492
Omańkowska Janina 22, 23, 24, 26, 53,
60, 61, 65, 67, 76, 90, 91, 99, 110,
113, 130, 132, 134, 138, 142, 149,
156, 174, 188, 198, 226, 229, 231,
239, 270, 289
Opas Tomasz 624
Opiela 134, 135, 136, 302, 319
Organiściak Wojciech 336, 409, 413,
481, 624, 625
Orlik Paweł 99
Orłowski R. 624
Orminski 252
Ostrowski 251
- Pabisz Jerzy 474, 559, 628
Paciorkowski 522
Paczoski 416
Pajak 527
Palarczyk Karol 52, 53, 61, 67, 76, 91,
134, 138, 142, 149, 188, 198, 283,
289, 290, 361, 374, 375, 407, 560
Palzer Józef 360, 361, 362, 363, 394,
407
Pant Eduard 60, 77, 78, 83, 103,
107, 108, 133, 144, 170, 194, 196,
198, 251, 272, 315, 324, 376, 384,
445, 447, 456, 463, 465, 471, 518,
538
Pastuschka 251
Paszek Rudolf 559, 564, 573, 577
Paul Józef 519
Pawelec Alojzy 361
Pawelczyk 527
Pawlas Joseph 77, 78, 83, 103, 107,
133, 156, 170, 194, 251, 272, 315,
376, 424, 445, 450, 456, 463, 465,
471, 518
Pawlita Antoni 144
Paździora Marek 12, 560, 628
Pech Franciszek 52, 54, 262, 279, 281,
288, 292
Perels Kurt 11, 26, 27, 193, 628
Pestalozzi 114
Peterek 116
Piątak Jan Kanty 484
Piątek 253, 254
Piątkowski 439, 440
Piechaczek Ludwik 361, 454
Pietruszka 527
Pikos 254
Pikuła K. 627
Pilch Jan 214
Piłsudski (Piłsudzki) Józef 246, 270,
372, 373, 439, 440, 529, 535, 537
Pinkus 150, 152
Piskoń 471
Pius XI 421
Plackowski Jan 527, 528, 532, 539
Płonka Bartłomiej 479, 480, 481, 560
Płonka Józef 561, 565, 573
Pobożny Jan 358, 421
Podgórski 61, 171
Podstawny Paweł 214, 215, 216, 304,
314, 316, 326
Polaczy Alojzy 237, 238
Polner Ödön 11, 629
Polak 466, 467, 470, 528
Polok Paweł 100
Popek 195
Popiołek K. 559, 628
Prawnik 205, 275, 629
Prądyński 269
Preussner 252

- Pronobis Piotr 24, 39, 40, 52, 54, 63, 70, 74, 79, 92, 93, 96, 100, 101, 111, 117, 119, 147, 156, 167, 168, 177, 198, 210, 216, 220, 255, 266, 274, 280, 322
- Prus Alojzy 358, 426, 436, 439, 448, 453, 454, 474, 513, 516
- Przeczek Bernard 491
- Przeczkowa Gabriela 491
- Przybylski Henryk 629
- Przybylski Zygmunt 615
- Pszczółkowski 71
- Pszczynski księżę 101
- Radziwiłł Janusz 525, 526
- Rakowski Kazimierz 52, 54, 60, 61, 67, 113, 120, 149, 188, 189, 190, 198, 274, 283, 284, 289, 290, 311, 315, 317, 319, 328
- Rechowicz Henryk 12, 49, 276, 286, 332, 420, 474, 501, 502, 545, 560, 629
- Reginek 495
- Rein Izak 150, 151, 152
- Reitzenstein Karl 60, 78, 83, 86, 87, 107, 133, 315
- Ręgorowicz Ludwik 630
- Roguszcak Franciszek 420, 439, 486, 516
- Roik 82
- Rojek Alfred 376, 384
- Rosegger Hans Ludwig 11, 629
- Rostek Józef 165
- Rostworowski Michał 629
- Rother Jan 520
- Rózga Józef 253
- Rózyk Wojciech 202, 629
- Rumpfelt (Rumpfeld) Wiktor 24, 28, 29, 30, 39, 40, 50, 51, 52, 54, 56, 59, 63, 64, 65, 71, 90, 93, 96, 102, 112, 115, 122, 136, 164, 188, 191, 214, 220, 223, 233, 237, 238, 245, 259, 262, 279, 281, 292, 299, 310, 311, 312, 325, 326, 327, 328, 329
- Rüttgers 69
- Rybarski Roman 524, 525
- Rybarz Edward 23, 49, 50, 52, 60, 61, 67, 87, 88, 90, 108, 109, 110, 113, 134, 138, 142, 144, 145, 149, 186, 188, 205, 207, 216, 262, 266, 474, 476, 477, 479, 480, 531, 534, 536, 537
- Ryczkowski Stanisław Wojciech 382
- Rymer Józef 628
- Ryszka Franciszek 629
- Rzeszowski Leon 193, 275, 491
- Sabass Maks 133, 170, 205, 207, 251
- Saloni Tadeusz 391, 427, 439, 441, 447, 459
- Schaforz 252
- Schaftgotsch 525
- Schalscha Herman 217, 218, 219
- Schelle Karel 128, 629
- Schimke Joseph 364, 376, 384
- Schmidt 152
- Schmiegel Johann 372, 376, 384, 445, 456, 463, 465, 471, 518
- Schnür Georg 194, 251
- Schoppa Franz 77, 78, 83, 103, 107, 133, 144, 170, 198, 251, 272
- Schultis Antoni 74, 100, 107, 491
- Seifarth Friedrich Constans 629
- Sieradzka Danuta 629
- Sikora Ignacy 49, 52, 54, 63, 69, 74, 79, 93, 96, 100, 111, 119, 144, 147, 167, 177, 186, 188, 191, 198, 208, 210, 216, 243, 255, 266, 274, 280, 356, 358, 420, 439, 441, 448, 460, 462, 474, 497, 507, 513, 516
- Sikora Ludwik 243
- Siwy 76, 77
- Składkowski Felicjan Sławoj 349
- Skowronek Maria 624
- Skrzypek Teofil 263
- Skrzypiec 473
- Slota 252
- Słomka 244
- Sobolewski Marian Cyrus 46
- Sobota Adolf 52, 53, 60, 61, 65, 67, 91, 99, 113, 134, 138, 142, 145, 149, 174,

- 188, 191, 198, 226, 229, 231, 239,
274, 283, 289, 290, 294
Sojka 527
Sokołowski 116
Sołtyk 59
Sosiński Wojciech 426, 436, 439, 448,
453, 460, 474, 503, 504, 506, 511,
512, 513, 516
Sójka-Zielińska Katarzyna 476, 629
Spitzer Tadeusz 294, 629
Spyra 527
Sramek 127
Stalmach Paweł 459, 460, 461, 530,
536, 537, 620
Stanek 471
Starzewski Maciej 11
Starzyński Stanisław 11, 82, 250, 615,
629
Stawarska Rippel Anna 625
Steffek 82
Stembrowicz Kazimierz 624
Stęślicka Felicja 297
Stolorz 527
Straub 145, 146, 302, 320, 582
Stronick 440
Stróżyk 245, 250, 251
Stus Marek 625
Styka 246
Sudnik Wanda 33, 351, 414, 615
Sujkowski 270
Syrup 97
Syska Józef 66
Syska Jan 484
Szaliński Tadeusz 475, 476, 477
Szczepański 202, 249, 629
Szczepanik Thomas 27, 28, 68, 78, 89,
103, 191, 194, 251, 272
Szefer (Schaeffer) 74
Szewczyk Erwin 264
Sznappa Emil 98, 99, 100, 301, 319
Szramek Emil 381
Szubartowicz T. 453
Szulik Jan 358
Szumik Jan 82
Szuścik Jan 48, 49, 50, 52, 54, 63, 68,
69, 70, 80, 81, 96, 99, 100, 111, 117,
118, 147, 167, 177, 186, 188, 198,
207, 208, 210, 262, 263, 266, 293,
322, 323, 326, 630
Szuścik Maksymilian 435, 436, 437,
438, 529, 535, 537
Szuścik Urszula 630
Szuścikowa 437, 438
Szwede Karol 215, 216
Szyma 527
Szymkowiakówna Bronisława 24, 40,
52, 53, 54, 60, 61, 65, 67, 90, 91,
99, 110, 113, 130, 132, 134, 138,
140, 142, 145, 149, 174, 188, 198,
231, 239, 270, 274, 283, 289, 315,
627
Ślązok (Slonsok) Marta 252, 254
Śliwa 52, 290, 294
Świerczyna Ludwik 254

Tarnawski 61
Tarnowski 524
Taszkę (Taschke) Willem 194, 195, 196,
198, 303
Tauchert 145, 146, 302, 320
Thomalla Józef 520
Tkaczuk M. 524, 625
Tobor Zygmunt 624
Tranchand André 629
Trąpczyński Wojciech 145, 346, 614
Treutler 66
Trzeciak 111
Tułacz Marian Władysław 630
Tyszkiewicz Leon 624

Uchyła Jan 73
Ulitz Otto 48, 52, 68, 78, 83, 103, 107,
133, 170, 191, 194, 251, 315, 376,
445, 450, 456, 463, 465, 471, 518
Ura Elżbieta 193, 623
Urbańczyk Franciszek 547
Uruszczak Wacław 624

Vojáček Ladislav 128, 629

- Wachholz Szczesny 311, 627, 628
 Waksbergowa 249
 Walczak Jan 12, 629
 Waloszek 150
 Wanatowicz Maria Wanda 19, 623, 629
 Warzecha 245, 248, 249
 Wesoly Pawel 519
 Węgrzyk Teodor 52, 63, 70, 74, 79, 96, 111, 117, 119, 121, 147, 167, 186, 198, 208, 210, 223, 255, 280, 322
 Widomski 169
 Widuch 219
 Wiechuła Józef 50, 51, 52, 54, 56, 59, 62, 63, 70, 71, 80, 93, 115, 122, 125, 156, 164, 214, 233
 Wieczorek Józef Mikołaj 338, 339, 627
 Wieczorek Władysław 420, 426, 436, 439, 441, 448, 453, 474, 497, 507, 513, 516
 Wiertelorz Franciszek 243
 Wierzbiański Stanisław 391
 Wilemska Elżbieta 264, 627
 Wiselka 528
 Witczak Józef 337, 338, 339, 340, 341, 361, 422, 432, 433, 434, 506, 543, 560, 561
 Witkowski Wojciech 311, 625, 629
 Włodarski Stanisław 11, 629
 Wnętrzak Grzegorz 293, 629
 Wolny Konstanty 12, 23, 25, 26, 27, 39, 40, 49, 51, 52, 57, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 74, 79, 84, 86, 88, 93, 97, 99, 100, 103, 107, 110, 111, 115, 117, 119, 122, 130, 134, 136, 140, 141, 143, 146, 147, 168, 177, 188, 189, 190, 191, 194, 205, 208, 209, 212, 215, 217, 241, 245, 246, 255, 273, 276, 284, 286, 308, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 334, 339, 341, 344, 358, 374, 387, 396, 405, 417, 431, 445, 497, 547, 553, 560, 571, 582, 615, 624, 628, 630
 Wolny Konstanty (jr) 26
 Wróbel Andrzej 194, 195, 196, 198, 303
 Wrzół 264
 Wydra Ryszard 24, 40, 49, 52, 53, 60, 61, 65, 67, 68, 76, 90, 91, 99, 110, 113, 130, 132, 138, 145, 149, 174, 188, 210, 270, 274, 289, 290, 294, 295
 Wyględa 390, 454
 Wyrwich Teodor 519
 Wyżnikiewicz Zdzisław 561, 630
 Zabawski Władysław 283, 284, 286, 306, 315, 317, 328, 329
 Zabłocki Jan 625
 Zając (Zajonz) 114, 252, 254
 Zajackowa 114
 Zawadzki Władysław 522
 Zieleniewski Leon 11, 630
 Zieliński Władysław 379, 547, 624, 625, 630
 Ziętek Jerzy 483
 Zipser Helmut 385
 Zubek 82
 Zubek Rudolf 264
 Zuber Wincenty 49, 52, 53, 188, 198, 207, 226, 229, 231, 239, 241, 270, 283, 294, 320
 Żuławski 495
 Żurawski Zygmunt 58, 119, 132, 136, 217
 Żydzi 106, 108, 109

Indeks nazw geograficznych

- Austria 11, 15, 141, 250, 373, 615, 621, 626, 629
- Baildonhütte (huta Baidona) 145, 146, 302, 320, 582
- Banská Bystrica 128, 627
- Belsznica 120
- Berlin 26, 193, 204, 247, 269, 615, 626, 627, 628
- Berno Morawskie 388
- Biała 363, 385, 517
- Białystok 625
- Bielsko 171, 225, 299, 301, 303, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 384, 385, 386, 394, 398, 404, 407, 408, 409, 410, 462, 463, 464, 530, 540, 619
- Bielsko, ul. Blichowa 115
- Bielsko, ul. Pestalozzi'ego 114
- Bielsko, ul. Strzelnica 361
- Bielsko, ul. Wzgórze 385, 386
- Bielsko-Biała 361
- Bielszowice 143
- Biertułowy 119, 427
- Bijasowice 270, 271, 305, 320, 321
- Bluszczów 120
- Bluszczów, obszar dworski 120
- Bobrek 98, 99, 100, 263, 301, 319, 321
- Bobrowniki 370
- Bogucice, dzielnica Katowic 145
- Boguszowice 514
- Bratislava 128, 626
- Brenna 449
- Brno 623
- Brynica (rzeka) 75
- Brynów, dzielnica Katowic 145
- Brzezie 620
- Brzezie-Kamień 527
- Brzęczkowice 143
- Buczkowice 361, 363
- Budapest 625, 626, 627, 629
- Bytom 18, 19, 21, 96, 134, 135, 136, 152, 202, 240, 243, 244, 245, 254, 302, 319, 321, 623
- Cesarstwo Niemieckie 112
- Chili (Chile) 94
- Chorzów 83, 85, 92, 93, 94, 95, 196, 197, 300, 322, 323, 324, 325, 523, 562, 563, 628
- Chropaczów 427
- Chybie 620
- Chwałowice 136, 427, 514
- Cieszyn 58, 62, 66, 67, 72, 99, 117, 127, 136, 220, 221, 222, 225, 234, 236, 249, 250, 262, 263, 264, 265, 266, 292, 293, 299, 304, 305, 306, 319, 323, 326, 327, 389, 462, 463, 464, 484, 516, 527, 528, 530, 532, 539, 540, 611, 628
- Cieszyńska część Województwa Śląskiego 462, 500, 539
- Cisownica 248, 249

- Czadeckie 610, 611
Czechosłowacja 96, 98, 125, 126, 127, 128, 129, 220, 282, 292, 374, 375, 388, 394, 396, 407
Czechowice 115
Czechy 62, 115, 128, 141, 251
Czerwionka 471, 472, 473, 530, 540, 541
Czeska część Śląska Cieszyńskiego 59, 60, 62, 102, 103, 115, 117, 118, 119, 294, 299, 301, 322, 325, 327, 328
Częstochowa 628
Czuchów 471, 472, 473, 530, 540, 541

Česko 128
Československo 128, 623, 626, 629

Dąb, dzielnica Katowic 145, 146
Dąbrowa Wielka 143
Dąbrówka Wielka 237, 238, 239
Dębie 83, 85
Dębowiec 449
Dolina Popradu 610
Donnersmarck Carlshof 77
Drogomyśl 82, 245, 249, 363
Dziedzice 65, 66, 141, 288, 299, 319, 321

Frydeckie 610, 611

Genewa 78, 104, 210, 615, 619
konwencja genewska 83, 85, 86, 87, 97, 133, 199, 202, 203, 210, 213, 300, 315, 317, 324
traktat genewski 78, 90, 266
umowa genewska 83, 84
Giescheshütte (huta Gieschego) 145, 146, 302, 320, 420
Gilowice 91, 92
Gliwice 98, 266, 267, 268, 269, 629
Glogau 629
Głębiec 620
Goczałkowice 66
Godziszów (gmina) 528
Górki Wielkie 449, 528
Golasowice 456, 457, 458, 530, 540
Goleszów 245, 248, 500, 501, 503, 504, 506, 534
Gorzyce, powiat rybnicki 435, 436, 437 529, 535, 537
Gotartowice 77, 650
Górki Wielkie 449, 528
Góra 91, 92
Górne Jastrzębie 427
Górnośląska część województwa śląskiego 53, 59, 79, 84, 87, 123, 169, 179, 187, 193, 211, 378, 426, 445, 452, 477, 562, 617, 619
Górny Śląsk 19, 49, 50, 60, 75, 76, 83, 97, 98, 101, 103, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 140, 142, 147, 159, 160, 162, 165, 187, 189, 191, 192, 200, 202, 210, 211, 213, 241, 243, 255, 267, 270, 272, 273, 294, 303, 305, 324, 328, 329, 338, 380, 451, 462, 464, 466, 509, 515, 532, 539, 562, 563, 566, 613, 615, 621, 623, 627, 629, 630
Grabówka 120
Grodziec 449
Grzawa 290

Hat (Hatsch) 126, 128
Hulczyn 126, 127, 128, 129, 130
Huta Agnieszki, miejscowość 145
Huta Baildon 145, 146, 302, 320
Huta Laura, miejscowość 83, 85, 194, 195, 196, 197
Huta Laury — Siemianowice, miejscowość 389
Huta pokoju w Nowym Bytomiu 134, 135, 136, 302, 319, 321

Istebna 99, 360

Jabłonków 564
Jarosławice 527
Jasienica 214, 215, 216, 304, 316, 326, 361, 362, 363

- Jasło 611
Jaworzyna Spiska 610, 611
Jędrysek 370, 371, 372, 394, 411, 412
Józefowiec, dzielnica Katowic 83, 85, 145

Kaczyce 279, 280, 306, 327
Karlin 632
Karwina 126, 129
Katowice 19, 24, 46, 49, 50, 51, 61, 69, 122, 125, 136, 138, 139, 140, 141, 145, 146, 148, 149, 164, 165, 166, 171, 172, 173, 178, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 227, 232, 235, 239, 240, 241, 243, 252, 256, 257, 259, 260, 261, 263, 269, 288, 293, 294, 299, 302, 303, 305, 308, 311, 313, 315, 317, 319, 320, 326, 327, 328, 329, 359, 379, 380, 381, 382, 389, 398, 400, 409, 413, 414, 420, 422, 426, 445, 446, 447, 454, 455, 456, 462, 501, 502, 523, 524, 525, 529, 545, 560, 587, 612, 613, 614, 615, 619, 620, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630
Katowice, ul. Młyńska 259, 260, 305, 327, 328
Katowice, Plac Wolności 202
Katowice, ul. Ratuszowa 64
Katowice, ul. Sienkiewicza 379
Kalety 371
Kluczbork 141
Knurów 390, 391, 398, 409, 410
Kongresówka 94
Kośmidry 427
Kraj Koronny Śląsk 36
Kraków 102, 103, 152, 216, 250, 287, 288, 291, 292, 293, 294, 306, 311, 327, 328, 614, 615, 625, 627, 628, 629
Królewska Huta, miasto 132, 239, 241
Książenice 392
Księstwo Cieszyńskie 57, 58, 104
Leipzig 626, 629

Ligota 143, 145, 359
Ligota Pszczyńska 145
Lipowiec 449
Lipsk 189, 312
Lublin 202, 264, 625, 626, 629
Lubliniec 239, 241, 305, 320
Lwów 82, 250, 462, 615, 629

Łagiewniki 427, 474, 477, 478, 479, 480, 523
Łagiewniki, powiat świętochłowski 531, 536, 537
Łaziska Górne 101
Łaziska Średnie 100, 101, 301, 322, 323
Łódź 50, 622

Mała Wisła, rzeka 291
Małopolska 94, 115, 288, 292
Marklowice Dolne 120
Mikołska 370
Mikołów 18, 483, 615, 630
Morawska Ostrawa 126, 127, 128
Murusze 120
Mysłowice 83, 85

Niedobczyce (Niedobszyce) 120, 121, 122, 514
Niemcy 11, 27, 76, 77, 78, 85, 88, 89, 94, 96, 97, 98, 104, 108, 109, 110, 123, 128, 151, 172, 195, 199, 207, 210, 232, 243, 251, 266, 267, 268, 269, 273, 325, 367, 373, 376, 377, 379, 399, 408, 409, 425, 434, 446, 450, 476, 498, 507, 508, 509, 510, 512, 524, 529, 538, 539, 573, 615, 620, 621, 627, 629, 630
Niewiadom Dolny 120, 514
Nowy Bytom 134, 135, 136, 240, 244, 245, 302, 319, 321, 427
Nowy Sącz 611

Ochaby 80, 81, 300, 326
Odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego 559, 609, 618

- Okręg Hulczyński 125, 128
Olza (miejscowość) 120
Olza (rzeka) 560
Opawa 15, 36, 127, 129
Opole 55, 181, 202, 628
Orawa 59, 60, 617
- Państwa bałtyckie 373
Państwa Pruskie 124, 199, 247, 378, 473, 615
Państwo Czesko-Słowackie 62
Państwo Niemieckie 77
Państwo Polskie 76, 195, 198, 200, 256, 276, 350, 358, 359, 380, 408, 411, 512, 563, 615, 627
Paris 629
Pawłowice 456, 457, 458, 530, 540
Piasek, pow. pszczyński 527
Piekary Wielkie 50, 143
Pieniny 610, 611
Pierścień 449
Plzeň 128, 629
Podhale 481
Pogwizdów 279, 280, 306, 327
Polskie Herby 141
Pomorze 94, 141, 142
Popielów 120
Poprad, rzeka 610, 611
powiat bielski 81, 222, 292, 367, 466, 468, 516, 517
powiat bytomski 202
powiat cieszyński 220, 221, 222, 516, 517, 528
powiat miejski Katowice 145, 202, 620
powiat pszczyński 70, 92, 120, 220, 222, 299, 326, 327, 427, 458, 514
powiat rybnicki 70, 126, 299, 326, 327, 427, 435, 455, 472, 513, 514, 529, 532, 535, 536, 537
powiat świętochłowicki 426, 474, 477, 480, 531, 536, 537
powiat tarnogórski 130, 131, 301, 319, 370, 427
Poznań (Poznańskie) 94, 124, 125, 141, 142, 148, 199, 247, 378, 476, 615, 628
- Pruchna 82
Pszczyna 92, 143, 232, 245, 246, 248, 270, 271, 305, 320, 427, 458
Pszowskie Doły 120
Pszów 83, 85, 120
- Racibórz 94
Radlin 119, 137, 514
Radom 361
Radzionków 376, 377, 378, 398, 400, 408, 427, 483
Republika Czechosłowacka 125, 128, 292, 375
Republika Saska 189, 312
Republika Weimarska 189, 567, 627
Rogi 120
Rojca 251, 253, 254, 325
Roździeń 143
Roździeń-Szopienice 439, 440, 529
Ruda 143, 239, 241, 251, 252, 305, 320, 325
Rudzica 71, 72, 73, 82, 214, 300, 326, 327
Rybnik 79, 80, 121, 136, 137, 177, 178, 179, 181, 182, 184, 300, 302, 303, 311, 321, 322, 323, 326, 328, 391, 392, 393, 438, 453, 454, 455, 456, 473, 474, 491, 529, 535, 537
Rydułtowy 251, 252, 253, 305, 325
Rzeczpospolita Polska 11, 15, 23, 25, 29, 30, 33, 38, 42, 43, 64, 78, 97, 125, 137, 138, 145, 160, 161, 163, 199, 200, 203, 210, 241, 242, 243, 244, 262, 264, 294, 336, 337, 351, 372, 375, 376, 381, 382, 403, 414, 416, 446, 465, 466, 476, 484, 485, 486, 487, 495, 509, 510, 512, 522, 544, 548, 549, 553, 559, 605, 609, 610, 614, 615, 616, 618, 628
Rzesza Niemiecka 26, 65, 78, 124, 125, 156, 178, 186, 187, 267, 282, 303, 322, 323, 376, 512
Rzeszów 193, 275, 623, 624

- Siemianowice Śląskie 194, 195, 196, 197, 229, 230, 239, 241, 294, 295, 296, 297, 298, 303, 304, 305, 306, 320, 389, 398, 406, 409, 410, 620
- Skalbmierzyce 141
- Skoczów 293, 363, 448, 449, 516, 517, 529, 532, 535, 536, 537, 620
- Slovensko 128, 627
- Sosnowiec 141
- Spisz 59, 60, 481, 617
- Strzeleckie 94
- Stuttgart 627
- Syrymin 120
- Szarlej 83, 85, 378
- Szczecin 192, 524, 625
- Szopienice 145, 146, 302, 320, 439, 440, 529, 535, 537
- Szwecja 94
- Śląsk Cieszyński 59, 60, 62, 70, 80, 81, 102, 103, 104, 115, 117, 118, 119, 126, 220, 223, 234, 288, 293, 294, 299, 300, 301, 322, 325, 326, 327, 328, 363, 375, 386, 387, 388, 389, 398, 409, 410, 462, 463, 465, 469, 498, 528, 530, 540, 559, 609, 618, 629, 630
- Śląsk Opolski 378, 496
- Świętochłowice 133, 134, 161, 162, 174, 176, 237, 239, 240, 241, 243, 305, 320, 475, 478
- Tarnowskie Góry 76, 77, 90, 131, 132, 149, 150, 151, 152, 231, 232, 233, 239, 241, 243, 266, 300, 302, 304, 305, 319, 320, 321, 371, 372, 427, 484, 496, 507, 508, 512, 531, 532, 532, 534, 536, 537
- Tarnowskie Góry, ul. Dworcowa 154
- Toruń 20, 628
- Tychy 625
- Trzyniec 528
- Udawa, rzeka 610
- Ustroń 222, 293, 620
- Warszawa 14, 29, 33, 34, 42, 50, 53, 55, 60, 65, 93, 103, 104, 139, 140, 148, 167, 179, 189, 193, 199, 207, 226, 235, 236, 237, 239, 242, 311, 312, 314, 332, 336, 338, 344, 349, 351, 372, 381, 411, 414, 444, 447, 452, 462, 476, 485, 486, 508, 512, 524, 525, 526, 559, 563, 614, 615, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630
- Wełnowiec, dzielnica Katowic 145
- Wersal 615
- Wielka Dąbrówka 237, 238, 239, 305
- Wielkie Hajduki 483
- Wielkie Katowice 146, 202, 628
- Wielkie Piekary 50
- Wielki Żyglin 130, 131, 132, 301, 319
- Wieluń 141
- Wieluszów 141
- Wilno 33, 34, 331, 522
- Wirek 239, 240, 241, 244, 305, 320
- Wisła (gmina) 293, 528, 620
- Wisła (rzeka) 117, 118, 119, 222, 233, 234, 235, 290, 291, 301, 304, 306, 310, 320, 322, 327
- Wodzisław 83, 85, 438
- Wola 91, 92
- województwo krakowskie 290, 294, 310, 363, 541, 610, 629
- województwo lwowskie 610
- województwo poznańskie 148
- województwo śląskie 12, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 33, 34, 36, 37, 39, 46, 53, 54, 57, 59, 60, 61, 64, 69, 72, 78, 79, 84, 87, 90, 96, 97, 98, 102, 103, 104, 106, 118, 121, 126, 127, 137, 143, 163, 164, 165, 166, 169, 179, 181, 185, 187, 192, 193, 196, 198, 201, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 216, 217, 218, 220, 221, 224, 230, 244, 255, 256, 257, 258, 275, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 290, 293, 294, 300, 304, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 316, 322, 323, 325, 327, 328, 332, 338, 340, 344, 345,

- 356, 358, 359, 361, 363, 365, 366,
410, 411, 413, 414, 415, 416, 417,
419, 422, 423, 425, 426, 427, 432,
440, 443, 444, 445, 446, 452, 454,
461, 462, 464, 465, 466, 481, 482,
483, 484, 486, 487, 488, 489, 490,
491, 492, 493, 494, 495, 497, 498,
500, 509, 510, 512, 516, 524, 531,
5536, 537, 539, 540, 541, 543, 544,
545, 551, 559, 561, 562, 565, 567,
568, 576, 609, 610, 612, 614, 615,
616, 617, 618, 619, 620, 62s1, 622,
624, 625, 626, 627, 628, 629, 630
Wola 91, 92
Wrocław 20, 152, 446, 476, 559, 625,
627, 628, 630
Zagłębie Chrzanowskie 273
Zagłębie Dąbrowskie 98, 124, 273
Zagłębie Ostrawsko-Karwińskie 126,
127, 129
Zagłębie Ruhry 76, 77, 101, 300, 319
Zagłębie Śląskie 274
Załęże, dzielnica Katowic 145, 146,
157
Zamość 624
Zaolzie 557, 559, 564, 573, 628
Zawada, pow. pszczyński 120
Zduńska Wola 141
Ziemia cieszyńska 361
Ziemie Odzyskane Śląska Cieszyńskie-
go 498, 559, 609, 610, 618
Ziemie zachodnie Rzeczypospolitej Pol-
skiej 125, 476, 615, 628
Żory 239, 241, 305, 320
Źródłowisko Udawy 610

Indeks opracowała
Agnieszka M. Behrendt

Indeks przedmiotowy

- Administracja centralna 19, 20, 33, 34, 414, 446, 452, 524, 563, 635
- Austriackie Ministerstwo Oświaty 106
- Austriackie Ministerstwo Robót Publicznych 104
- Dyrekcja Funduszu Bezrobocia w Warszawie 235, 236
- Generalna Dyrekcja Monopoli Tytoniowego w Warszawie 239
- Główny Urząd Bezrobocia 220, 502
- Główny Urząd Celny 62
- Główny Urząd Rent Wojskowych 157, 158, 163, 173, 174, 175, 176, 303
- Komisja Międzyministerialna 72, 74
- Minister Pracy i Opieki Społecznej 169, 502, 510, 562, 563, 564, 565
- Minister Przemysłu i Handlu 212, 344
- Minister Skarbu 62, 94, 95, 169, 192, 193, 211, 212, 213, 227, 233, 235, 240, 242, 244, 360, 442, 486, 487, 488
- Minister Spraw Wewnętrznych 15, 59, 127, 224, 225, 277, 312, 344, 349, 350, 360, 447, 482, 483
- Minister Spraw Wojskowych 59, 189, 190, 235, 299, 312
- Minister Sprawiedliwości 137, 169, 188, 222, 227, 228, 232, 233, 234, 235, 236, 262, 269, 311, 313, 339, 344, 447, 451, 452, 453, 462, 464, 465, 508, 509, 524
- Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 266
- Minister Zdrowia 344
- Minister Zdrowia Publicznego 166, 344
- Ministerjum Handlu i Przemysłu 103, 169
- Ministerstwo Kolei Państwowych 68, 235, 293
- Ministerstwo Kolei Żelaznych 68, 103, 141
- Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej 148, 169, 188, 222, 227, 228, 232, 233, 234, 235, 236, 262, 269, 451, 452, 453, 462, 464, 465, 502, 508, 509, 510, 522, 524, 525, 526, 562, 563, 564, 565
- Ministerstwo Pruskie dla Spraw Medycznych 186, 202
- Ministerstwo Przemysłu i Handlu 62, 235, 509
- Ministerstwo Robót Publicznych 92, 235
- Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych 72, 73, 235
- Ministerstwo Skarbu 213, 227, 441, 491, 510

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych 15, 127, 141, 224, 225, 349, 350, 400, 401, 405, 414, 415, 416, 491
- Ministerstwo Spraw Wojskowych 189, 190
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych 127, 129, 207
- Ministerstwo Sprawiedliwości 137, 138, 139, 311
- Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 266, 296
- Naczelna Izba Kontroli Państwa 242, 491
- Naczelnik Państwa 20
- Naczelny Zarząd Monopoli Tytoniowego 242
- Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy 97
- Prezydium Rady Ministrów 141, 350, 415, 416, 470, 484, 485, 496
- Rada Ministrów 15, 37, 209, 221, 222, 442, 443, 444, 510, 549
- Rząd centralny 268, 269, 508
- Rząd Polski 269
- Rząd Rzeczypospolitej Polskiej 498, 504, 506, 512, 531
- Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 97
- Administracyjny obszar województwa śląskiego 498, 531
- Akcja Wojewódzka* 226, 227, 304, 320, 321
- Apro wizacja
- Zob. cukier, mięso, sól, węgiel
- Aresztowanie pośła Rumpfelda 63, 64, 299
- Bank Gospodarstwa Krajowego w Warszawie 525
- Biura Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach 68
- Budowa dworca kolejowego w Cieszynie 292, 306
- Budowa szpitala kosztem Skarbu Śląskiego 394
- Cech rzeźniczy w Rybniku 79, 80, 300, 321, 323
- Cepry 481
- Cukier 61, 299, 319, 321, 503
- Diety (Djety) 29, 144, 145, 302, 328, 329, 357, 422, 423, 433, 442, 561
- Domy po b. pruskich urzędnikach celnych 91, 92, 300, 319
- „Deutsche — Lesehalle” 113, 115
- Drukarnia Śląska 520, 521, 522
- Dyrekcja Kolei Państwowych w Katowicach 288, 293, 294
- Dyrekcja Kolei Państwowych w Krakowie 101, 102, 103, 287, 288, 293, 294, 306, 310, 327, 328
- Dwory byłej Komory Cieszyńskiej 71, 73
- Dworzec kolejowy w Cieszynie 293, 306
- Egzystencja, praca, zarobek 466, 467, 530
- Eksmisja robotników rolnych w Rudzicy 71, 72, 300
- Eksmisja rodzin robotników rolnych w Leszczynach 471, 472, 530
- Fabryki
- Fabryka Azotu w Chorzowie 92, 93, 94, 196, 197, 300, 322, 323, 324
- Fabryka cementu w Goleszowie 500, 501, 503, 506, 531
- Fabryka Hagenscheindta w Gliwicach 98
- Fabryka mebli giętych Thonet — Mundus w Bielsku 360, 361, 362, 394, 407
- Fabryka towarów emaljowanych w Gotartowicach 77
- Fabryka wyrobów drzewnych Larischa — Mönnicha 215

- Fabryka Związków Azotowych w Siemianowicach 194, 195, 196, 303
- Filmy niemoralne w Katowicach 138, 139, 140, 302, 315, 319
- Fundusze
- Fundusz Bezrobocia robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły 233, 234, 235, 304, 327
 - Fundusz Bezrobocia w Cieszynie 220
 - Fundusz Bezrobocia, zasiłek dla robotników z goleszowskiej fabryki cementu 500, 501, 531
 - Fundusz stypendialny im. K. Miarki i P. Stalmacha 459, 460, 530
- Funkcjonariusze państwowi 178, 179, 242, 256, 258, 491, 617
- Galileusz 481
- Generalna Dyrekcja Zjednoczonych Hut Królewskiej i Laury 168, 169
- Gorol (góral) 481
- Gospoda Kajzera w Ochabach 81
- Gospodarka gminna w Knurowie 390, 391, 398, 409, 410
- Górnoślaskie Towarzystwo Akcyjne dla Przemysłu Drzewnego 155
- Hotel *Wiener Hof* w Katowicach 68
- Hurtownie tytoniowe 239, 241, 305, 320, 576
- Huty
- Bismarckhuta (*Bismarckhütte*) 63, 299, 321, 323
 - Gieschehütte* 145, 146, 302
 - Huta Baildon 145, 146, 302, 320, 582
 - Huta Ferrum 77
 - Huta *Giesche* 145, 146, 302, 320
 - Huta Królewska 50, 63, 112, 132, 135, 168, 169, 170, 171, 196, 227, 239, 241, 245, 250, 301, 305, 319, 320, 321, 450, 451, 452, 453, 471, 518, 519, 520, 529, 538, 539, 619
 - Huta Laura 75, 83, 85, 167, 168, 169, 170, 194, 195, 196, 197, 303, 322, 323, 389, 398, 406, 409, 410, 471, 620
 - Huta Pokój 134, 135, 136, 303, 319, 321
 - Huta Zgoda 168, 170
 - Laurahütte* 74, 300, 321, 323
- Interpelacje poselskie *passim*
- Inwalidzi
- Inwalidzi wojenni i ich pozostali 156, 159, 302
 - Niemiecki Związek Inwalidów Wojennych 424
 - Polski Związek Inwalidów Wojennych 424
 - Śląski Zarząd Wojewódzkiego Związku Inwalidów Wojennych 243
 - Śląski Związek Inwalidów Wojennych 157, 163, 240
 - Śląski Związek Inwalidów Wojennych w Załężu 157
 - Wojewódzki Związek Inwalidów Wojennych 157, 175, 240, 243, 244, 424, 425
 - Zjednoczenie Inwalidów Wojennych i Pozostałych Województwa Śląskiego 243, 425
 - Związek Inwalidów Wojennych 157, 164, 175, 240, 243, 424
 - Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej 240, 244, 424
 - Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej w Nowym Bytomiu 240, 244, 245, 424, 425
- Język niemiecki w restauracjach Bielska 170, 172, 173, 303

Jogi állam 11

Kartelee Związków Zawodowych 377

Karty cyrkulacyjne 133, 134, 301

Karty imieninowe dla marszałka Józefa
Piłsudskiego 439, 440, 529, 535,
537

Kasy brackie 509

Kasy sieroce na Śląsku Cieszyńskim
388, 389, 398, 409, 410

Kawiarnia Bauera w Bielsku 385,
386

Kinoteatr Kammerlichspiele w Katowi-
cach 138, 139, 302, 319

Kluby poselskie w Sejmie Śląskim

Klub Chrześcijańskiego Zjednoczenia
Ludowego 12, 23, 48, 50, 60,
61, 65, 66, 67, 76, 90, 91, 98,
107, 110, 130, 132, 134, 138, 140,
142, 145, 149, 306, 315, 318, 319,
580, 613, 626

Klub Chrześcijańskiej Demokracji 9,
12, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 173,
174, 188, 191, 194, 198, 201, 205,
226, 227, 229, 230, 231, 239, 242,
245, 270, 271, 274, 283, 284, 288,
290, 291, 294, 295, 306, 307, 308,
315, 318, 319, 320, 321, 328, 329,
330, 356, 358, 421, 504, 575, 576,
577, 613, 626

Klub Narodowego Chrześcijańskiego
Zjednoczenia Pracy 338, 356,
357, 360, 361, 394, 398, 399,
406, 407, 408, 421, 422, 433,
434, 480, 503, 505, 506, 513,
532, 533, 535, 543, 545, 561,
575

Klub Narodowej Partii Robotniczej
40, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 63,
69, 70, 74, 79, 92, 93, 96, 100,
111, 117, 119, 147, 167, 177, 182,
186, 187, 188, 191, 198, 201,
205, 207, 208, 209, 210, 212,
216, 217, 219, 223, 255, 257,
266, 274, 280, 281, 283, 306,

307, 308, 315, 316, 318, 321,
322, 323, 328, 329, 330, 356,
358, 420, 504, 575, 576, 577, 624

Klub Niemiecki 9, 48, 49, 50, 52,
54, 55, 60, 77, 78, 79, 83, 84, 85,
88, 103, 104, 107, 110, 133, 134,
170, 172, 188, 191, 194, 197, 198,
207, 251, 252, 272, 273, 306, 307,
308, 315, 316, 318, 324, 325, 329,
330, 356, 376, 384, 385, 386, 394,
395, 398, 399, 400, 406, 408, 409,
420, 421, 445, 446, 456, 458, 462,
463, 464, 465, 467, 470, 471, 472,
498, 499, 518, 520, 530, 532,
533, 538, 539, 540, 573, 576,
577

Klub Polskiego Stronnictwa Chrześci-
jańskiej Demokracji 49, 54, 55,
318, 330

Klub Polskiej Partii Socjalistycznej
50, 51, 52, 54, 55, 318

Klub Śląskiej Partii Socjalistycznej
54, 55, 318, 330

Klub Zespołu Posłów Chrześcijańskiej
Demokracji i Narodowej Partii
Robotniczej 48, 50, 198, 274,
276, 277, 283, 284, 286, 315,
328, 329, 356, 357, 370, 394,
395, 398, 406, 410, 420, 421,
426, 436, 439, 442, 448, 453,
455, 460, 474, 477, 482, 484,
486, 489, 496, 506, 507, 508, 513,
514, 516, 517, 520, 523, 524, 527,
532, 533, 534, 535, 536, 575, 576,
577

Klub Związku Pracy 49, 50, 55,
207, 208, 318

Knappschaftsverein w Gliwicach 266,
268, 269, 615

Koleje na Górnym Śląsku 68, 141, 302

Koleje na Śląsku Cieszyńskim 102,
288, 293, 294, 301, 306, 326

Komisja Konstytucyjna Sejmu Ustawo-
dawczego 21

Komisje Sejmu Śląskiego

Komisja Budżetowa 50, 193, 194,
331, 348, 349, 490, 493, 497

Komisja Budżetowo-Skarbowa 348,
349, 497

Komisja Kompetencyjna 192

Komisja Konstytucyjna 20, 21

Komisja Mieszkaniowa 72, 73,
193

Nadzwyczajna Komisja Ustrojowa
419

Komisja Pracy i Opieki Społecznej
462, 518

Komisja Prawnicza 34, 493

Komisja Regulaminowa 22, 23, 24,
25, 26, 28, 29, 30, 39, 40, 51,
334, 335, 336, 337, 346, 357, 546,
547

Komisja Socjalna 156, 157, 158,
159, 160, 161, 173, 174, 302,
328, 329, 330, 493

Komisja Szkolna 57, 58, 68, 299,
328, 329, 330

Konfiskata gazet polskich 274, 277,
306, 372, 374, 394

Konfiskata „Polonii” 276, 277, 283,
284, 286, 306, 315, 318, 328,
329

Konsulat Rzeczypospolitej Polskiej
w Morawskiej Ostrawie 126, 127,
128

Konwencja Genewska 83, 84, 85, 86,
87, 97, 133, 134, 199, 202, 203, 210,
300, 301, 315, 317, 324, 377, 379,
560, 627, 628

Konwencja między Rzeczpospolitą Pol-
ską a Republiką Czechosłowacką
o ułatwieniach w małym ruchu gra-
nicznym, z 1925 roku 375

Konwent Seniorów 13, 332, 358

Kopalnie węgla kamiennego

Kopalnia „Blücher” w Boguszowicach
514, 515

Kopalnia „Bóg z nami” w Łaziskach
Średnich 100, 101, 301, 322, 323

Kopalnia „Brada” w powiecie psz-
czyńskim 514, 515

Kopalnia „Chasse-Fanny” 75

Kopalnia Dellbrück w Makoszowach
268

Kopalnia „Donnersmarck” w Chwało-
wicach 514, 515

Kopalnia „Emma” w Radlinie 514,
515

Kopalnia „Ficinus” 75

Kopalnia Giesche 450

Kopalnia „Heinitz” 76

Kopalnia „Hoym” w Niewiadomiu
514, 515

Kopalnia „Hrabina Laura” 75

Kopalnia „Knoff” 75, 76

Kopalnia „Laurahucka” — (*Laurahüt-
tegrube*) 74, 75, 76, 300, 321,
323

Kopalnia „Neue Hohenlohe” 75

Kopalnia „Niemcy” 450

Kopalnia „Richterschächte” 450

Kopalnia „Roemer” („Rymer”) w Nie-
dobczycach 514, 515

Kopalnia „Silesia” w Dziedzicach
65, 66, 299

Kopalnie księcia pszczyńskiego 101

Kopalnie w powiecie rybnickim
513, 514, 515, 532, 536, 537

Kościół

nadużycia dla celów politycznych
80, 81, 300, 326

odnowienie kościoła w Wielkim Żyg-
linie 130, 131, 301, 319

parafia starokatolicka w Katowicach
50, 198, 199, 201, 202, 203, 204,
205, 207, 208, 303, 308, 315,
318, 328, 329, 587

Landeskultur 36

Landrecht Pruski 199, 204, 246, 615,
627

- Landtag* 36
Leseverein 113, 115
Lokalbedarf 261
Lokal Latochy w Radzionkowie 376, 377
Lokal restauracyjny Waksbergowej w Drogomyślu 249
Lokale dla polskich towarzystw kulturalnych w Bielsku 113, 301, 319
- Lokalna administracja rządowa
Delegatura Głównego Urzędu Ziemskiego w Cieszynie 72
Dyrekcja Okręgu Skarbowego w Cieszynie 62
Dyrekcja Państwowego Monopoli Spirytusowego 468
Dyrekcja Policji w Bielsku 116, 170, 171, 172, 173, 362, 619
Dyrekcja Policji w Katowicach 124, 139, 140, 165, 166, 171, 172, 196, 197, 260, 261 382, 619
Dyrekcja Policji w Królewskiej Hucie 171, 250, 619
Główna Komenda Policji Województwa Śląskiego 216, 256, 257, 258, 474
Główny Urząd Celny w Cieszynie 62
Inspekcja pracy 453
Inspektor Pracy 179, 363, 450, 451, 452, 453, 529, 538
Inspekcja Przemysłu i Handlu w Królewskiej Hucie 135, 168
Izby Skarbowe 240
- Komisarz Demobilizacyjny 168, 169, 170, 218, 219, 515
Komisja Cenzuralna w Katowicach 139, 140, 315
Komisja Parytetyczna w Bielsku 69, 70, 115, 299, 321, 323
Krakowski Urząd Wojewódzki 292
Kurator szkolny 296
- Naczelna Rada Ludowa na Górnym Śląsku 9, 14, 613
Naczelnik okręgowy w Świętochłowicach 133, 134
Naczelnik Urzędu Okręgowego w Czuchowie 471, 472, 473, 530
Naczelnik Urzędu Okręgowego w Jędrysku 371
Naczelnik Wydziału Akcyz i Monopolów 240, 466, 468, 470
Naczelnik Wydziału Zdrowia 165, 167
Obwodowy Fundusz Bezrobocia w Katowicach 501, 503
Obwodowy Zarząd Funduszu Bezrobocia w Cieszynie 220, 221, 234, 235, 236, 304, 326, 327
Okręgowa Dyrekcja Robót Publicznych w Krakowie 291, 292
Okręgowa Rada Gospodarcza 451
Okręgowy Komisarz Mieszkaniowy 186, 187
Okręgowy Zarząd Funduszu Bezrobocia w Cieszynie 220, 221, 234, 235, 236, 304, 326, 327, 328
Państwowe Zakłady Górnicze i Hutnicze 169
Państwowy Urząd Wodny w Oświęcimiu 291, 292
Powiatowa Komenda Policji Wojewódzkiej w Pszczynie 92
Powiatowy Urząd Budowlany w Cieszynie 117
Prezydent Kraju 36
Prezydium Rządu Krajowego w Ostrawie 126
Rząd Krajowy w Opawie 129
Skarb Śląski 76, 118, 122, 179, 192, 288, 289, 293, 306, 320, 357, 358, 394, 410, 411, 423, 425, 433, 441, 442, 443, 445, 483, 486, 487, 488, 489, 495, 509, 510, 524, 526, 529, 531, 535, 536, 537, 620
Starosta cieszyński 527, 532
Starosta pszczyński 245, 246, 247, 248
Starosta rybnicki 391

- Starosta świętochłowicki 243, 478
Starosta tarnogórski 495
Starostwo w Białej 291
Starostwo w Bielsku 66, 225, 364
Starostwo w Cieszynie 225, 527, 528, 532, 539
Starostwo w Hulczynie 126, 127, 128
Starostwo w Katowicach 194, 195, 196, 197, 227
Starostwo w Knurowie 390, 454
Starostwo w Oświęcimiu 291
Starostwo w Rybniku 121, 391, 455, 473
Starostwo w Świętochłowicach 134, 237, 240, 241, 243, 475, 476, 478
Starostwo w Tarnowskich Górach 371, 372, 495
Śląska Izba Obrachunkowa 21, 22
Śląski Urząd Wojewódzki 14, 34, 41, 46, 58, 65, 85, 87, 95, 96, 118, 122, 131, 132, 134, 162, 166, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 192, 193, 211, 213, 218, 219, 225, 227, 228, 232, 233, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 260, 277, 278, 285, 286, 291, 292, 296, 298, 305, 307, 308, 320, 348, 359, 368, 382, 391, 399, 404, 417, 424, 435, 448, 455, 456, 466, 467, 468, 469, 470, 473, 482, 484, 486, 488, 489, 491, 495, 503, 509, 511, 518, 519, 521, 523, 525, 526, 531, 536, 537, 551, 557, 558, 613
Urząd Akcyz i Monopolów w Rybniku 121
Urząd Miejski w Tarnowskich Górach 151, 155
Urząd Okręgowy w Pawłowicach 457, 458, 459
Urząd Pośrednictwa Pracy 195, 196, 222, 260, 518, 519
Urząd Rent Wojskowych w Świętochłowicach 161, 162, 174, 175
Urząd Rozjemczy dla Spraw Mieszkaniowych 92
Urząd Skarbowy w Siemianowicach 229, 230, 304, 320
Urząd Skarbowy w Tarnowskich Górach 152
Urząd Szkolny w Wodzisławiu 438
Urząd Wojewódzki w Katowicach 10, 14, 34, 41, 46, 65, 85, 87, 95, 96, 115, 118, 122, 131, 132, 134, 155, 162, 166, 173, 177, 178, 179, 180, 192, 193, 211, 213, 218, 219, 225, 227, 228, 232, 233, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 260, 277, 285, 286, 291, 292, 238, 296, 298, 305, 307, 308, 320, 348, 359, 368, 382, 391, 399, 404, 417, 424, 435, 448, 455, 456, 461, 466, 467, 468, 469, 470, 473, 482, 483, 486, 488, 489, 491, 495, 503, 509, 511, 518, 519, 521, 523, 525, 526, 531, 536, 537, 551, 557, 558, 613
Urząd Ziemski 71
Wojewoda śląski *passim*
Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa w Świętochłowicach 237
Wojewódzki Urząd Budowlany w Katowicach 117
Wojewódzki Urząd Budowlany w Tarnowskich Górach 131, 132
Wojewódzki Urząd Mieszkaniowy w Tarnowskich Górach 150
Wojewódzki Urząd Ubezpieczeń 71, 147, 148
Wojewódzki Zakład dla Umysłowo Chorych w Lublińcu i Rybniku 178, 179, 184
Wojewódzki Zakład dla Umysłowo Chorych w Rybniku 177, 178, 181, 182, 303, 322, 491
Wydział Opieki Społecznej 160
Lokalna administracja samorządowa
Burmistrz Katowic 482
Burmistrz Mikołowa 483
Burmistrz Siemianowic 295, 296

- Burmistrz Skoczowa 448, 449, 529, 535, 537
- Burmistrz Tarnowskich Gór 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 302, 320
- Gmina parafialna Żyglin 130, 131, 132, 302
- Gmina Siemianowicka 294
- Gmina starokatolicka w Katowicach 207
- Kasa chorych 504
- Kasy Chorych w Cieszynie i Bielsku 462, 463, 464, 530, 540, 541
- Kasy Chorych na Górnym Śląsku 220, 228, 504, 515, 532, 539
- Komisaryczne rady załogowe 450, 451, 452, 529, 538
- Komisaryczni naczelnicy gmin 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 435, 475, 477, 478, 479, 480, 529, 534, 535, 537
- Komisaryczny naczelnik gminy w Łagiewnikach 474, 476, 477, 478, 481, 531, 534, 536, 537
- Komunalna Kasa Oszczędności w Bielsku 363, 364, 365, 366, 367, 369, 394, 404, 409, 410, 618, 620
- Komunalny Urząd Pośrednictwa Pracy w Cieszynie 222
- Landesausschuss* 36
- Magistrat w Bielsku 114
- Magistrat w Tarnowskich Górach 90, 152, 154, 155, 156, 300, 319, 321
- Naczelnik gminy Golasowice i Pawłowice 456, 457, 458, 459, 530, 540
- Naczelnik gminy w Knurowie 390, 391, 410
- Naczelnik gminy w Łagiewnikach 475, 476, 477, 478, 479
- Naczelnik gminy Radzionków 483
- Naczelnik gminy Wielkie Hajduki 483
- Naczelny Prezes Regencji 36, 181
- Okręgowa kasa chorych 462
- Rada gminna w Bielsku 364
- Rada gminna w Łagiewnikach 475, 477, 478
- Rada gminna w Siemianowicach 295, 296
- Rada Krajowa 18, 19, 21
- Rada Miejska w Tarnowskich Górach 150, 152, 153
- Rada Prowincjonalna 36
- Rada Szkolna Powiatowa w Bielsku 81
- Rada Szkolna Powiatowa w Cieszynie 81, 262, 263, 264, 265
- Rada Wojewódzka 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 47, 57, 60, 66, 74, 76, 79, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 149, 151, 156, 160, 162, 175, 177, 178, 181, 182, 184, 185, 192, 218, 263, 264, 265, 266, 268, 289, 303, 306, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 317, 320, 322, 332, 337, 338, 339, 343, 344, 345, 352, 355, 357, 358, 363, 364, 365, 369, 370, 383, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 398, 399, 403, 404, 409, 410, 414, 417, 433, 434, 448, 459, 460, 461, 462, 475, 489, 490, 493, 494, 499, 500, 510, 530, 532, 533, 536, 537, 539, 540, 541, 544, 550, 551, 567, 571, 613, 620, 622, 627
- Rada Zakładowa 93, 95, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 303, 322
- Rada Załogowa Fabryki Azotu w Chorzowie 93, 95
- Rada Załogowa w Hucie „Królewskiej” 450, 451, 452, 453, 529
- Sołtys z Wielkiej Dąbrówki 237, 238, 305
- Lokaut rzemieślników i robotników 216, 217, 304, 316, 322, 323
- Marszałek Sejmu Śląskiego *passim*

Masowe wypowiedzenia w Hucie Laury
167, 168, 303

Mieszkania

Eksmisja rodzin robotników rolnych
w Leszczynach 471, 472, 530

Nędza mieszkaniowa 91, 186, 187,
303, 322, 323

Wohnungsnot 186, 188, 622

Mięso 619

Mniejszość niemiecka, prawo do życia,
pracy i zarobku 83, 84, 85, 87, 195,
197, 325, 408, 409, 465, 467, 530

Monopol spirytusowy 192, 208, 209,
210, 211, 212, 213, 280, 281, 304,
306, 322, 323, 468, 469, 618

Nadużycia rzeźników w Królewskiej
Hucie 132, 301

Nadużycia i sprzeniewierzenia 527, 532

Nadużycie władzy przez naczelnika
Urzędu Okręgowego z Czuchowa
i posterunek policji w Czerwionce
471, 472, 473, 530, 540, 541

Najazd wojsk czeskich w styczniu 1919
roku, wypłaty odszkodowań 386,
387, 398, 409, 410

Napad na obywateli polskich narodowo-
ści niemieckiej 251, 252, 253, 254,
305, 324

Nauczyciele

niewłaściwe zachowanie kierownika
szkoły w Bijasowicach 270, 271,
305, 320, 321

niewypłacanie nauczycielom pobo-
rów służbowych 56, 57, 299,
325, 327

obowiązki nauczycieli z zakresu
nauki religii 370, 371, 412

pobicie ucznia Szuścika 435, 437,
438, 529, 535, 537

pobicie uczniów szkoły ludowej
w Rożdżeniu-Szopienicach 439,
440, 529, 535, 537

stosunki służbowe nauczycieli w wo-
jewództwie śląskim, ustawa eme-
rytalna 482, 483, 484, 486, 489,
490, 491, 493, 494, 495, 531,
536, 616, 620

Niemiecka Szkoła Wermistrzów 60

Niemiecki Związek Ludowy 197

Niemieckie Bractwa Górnicze 507,
508, 511, 532, 536, 537

Niemieckie Chrześcijańskie Związki
Zawodowe 379, 398

Niemieckie Spółki Brackie 512

Nieodpowiednie funkcjonowanie władz
skarbowych 119, 301

Niepilok 481

Nieprawidłowy rozdział hurtowni tyto-
niowych 239, 241, 305

Nieprzyjmowanie śląskich kolejarzy do
pracy na dworcu w Dziedzicach 287,
306

Obsadzanie posady dyrektora szkoły
w Cieszynie 262, 263, 305

Oddział Konny Policji Wojewódzkiej
w Bielsku 258

Odwołanie w kwestii budowlanej 391,
392, 398

Ofiary Zagłębia Ruhry 76

Ordynacja wyborcza do Sejmu Śląskiego
445, 447, 482, 484, 529, 531, 624,
627, 629

Państwo prawa 11

Państwowy Komitet Pomocy dla Bezro-
botnych 497

Parafia Ochaby na Śląsku Cieszyńskim
80, 81, 82, 300, 326

Parafia starokatolicka w Katowicach 50,
198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 207,
208, 303, 308, 315, 318, 328, 329, 587

Parowozy, braki 67, 68, 299, 319

Paszportowe trudności 125, 126, 301

Pieniądze sieroce na Śląsku Cieszyńskim
388, 398

Płace, dodatek uposażeniowy pracow-
ników płatnych ze Skarbu Śląskiego

- i przez związki zawodowe i samorządowe 441, 442, 443, 444, 445, 529, 535, 537, 619
- Podatki, udziały podatków należące się gminom 119, 121, 122, 143, 229, 230, 304, 320
- Podburzanie ludności do gwałtów 80, 81, 300, 326
- Podział administracyjny państwa
- województwo krakowskie 290, 294, 310, 363, 541, 610, 629
 - województwo lwowskie 610
 - województwo poznańskie 148
 - województwo śląskie 12, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 33, 34, 36, 37, 39, 46, 53, 54, 57, 59, 60, 61, 64, 69, 72, 78, 79, 84, 87, 90, 96, 97, 98, 102, 103, 104, 106, 118, 121, 126, 127, 137, 143, 163, 164, 165, 166, 169, 179, 181, 185, 187, 192, 193, 196, 198, 201, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 216, 217, 218, 220, 221, 224, 230, 244, 255, 256, 257, 258, 275, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 290, 293, 294, 300, 304, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 316, 322, 323, 325, 327, 328, 332, 338, 340, 344, 345, 356, 358, 359, 361, 363, 365, 366, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 417, 419, 422, 423, 425, 426, 427, 432, 440, 443, 444, 445, 446, 452, 454, 461, 462, 464, 465, 466, 481, 482, 483, 484, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 498, 500, 509, 510, 512, 516, 524, 531, 5536, 537, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 551, 559, 561, 562, 565, 567, 568, 576, 609, 610, 612, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630
 - powiat bielski 56, 57, 81, 222, 292, 367, 466, 468, 516, 517
 - powiat cieszyński 56, 57, 220, 221, 222, 516, 517, 528
 - powiat katowicki miejski 145, 202, 620
 - powiat oświęcimski 292
 - powiat pszczyński 70, 71, 92, 120, 121, 220, 222, 299, 326, 327, 427, 458, 514
 - powiat rybnicki 70, 126, 129, 220, 299, 326, 327, 427, 435, 455, 472, 513, 514, 529, 532, 535, 536, 537
 - powiat świętochłowicki 134, 426, 474, 477, 480, 531, 536, 537
 - powiat tarnogórski 130, 131, 301, 319, 370, 427
 - gmina Cieszyn 263, 264, 266
 - gmina Łagiewniki 475, 476, 477, 478
 - gmina Ochaby 80, 81, 82
 - gmina Siemianowice 194, 196, 294, 295, 296, 297
 - gmina starokatolicka w Katowicach 207
 - gmina Żyglin 131
- Pogwałcenie ustawy o radach zakładowych w Wojewódzkim Zakładzie dla Umysłowo Chorych w Rybniku 177, 182, 303
- Policja wojewódzka
- Aresztowanie posła Rumpfelda 63, 64, 65, 299, 325, 328
 - Bezprawna rewizja w księgarni robotniczej 112, 301
 - Brak nadzoru policyjnego w Bielsku 384, 385, 398, 408, 409
 - Główna Komenda Policji Województwa Śląskiego 216, 256, 257, 258, 474
 - Komenda Policji Wojewódzkiej w Cieszynie 249
 - Komenda Rezerwy Policji Wojewódzkiej w Katowicach 257

- Niewłaściwe postępowanie na granicy państwa 499, 531
Oddział Konny Policji Wojewódzkiej w Bielsku 258
Pobicie Roberta Moja 279, 280, 306, 327
Pobicie robotnika w Goleszowie 245, 248
Posterunek policji w Czerwionce 471, 472, 473, 530, 540, 541
Postępowanie posterunkowego Kani w Jasienicy 214, 215, 304
Postępowanie wobec strajkujących robotników w Bielsku 115, 301, 326
Rozwiązanie wiecu w Rybniku, rozpędzanie i bicie uczestników wiecu 453, 454 455, 456, 529, 535, 537
Rozwiązanie Zjazdu Delegatów ChD w Skoczowie 516, 517, 532, 536, 537
Zamknięcie konsumu w Puńczowie 245, 250
Zranienie studentów w Bielsku 67, 299
Zwolnienie funkcjonariuszy policji 255, 256, 257, 258, 259, 305
- Politechnika na Górnym Śląsku 462
Polska Spółka Bracka w Tarnowskich Górach 512
Polski Komisariat Plebiscytowy 18, 21
Polski Komisarz do Spraw Pracy na Górnym Śląsku 98
- Polskie towarzystwa kulturalne w Bielsku
Kasyno Polskie 113, 115
Komitet Opieki nad Żołnierzem 113, 114
Narodowa Organizacja Kobiet 113, 114
Polski Związek Obywatelski 113, 115
- Polskie Towarzystwo Śpiewackie 113, 114
Polskie Towarzystwo Teatralne 113, 114
Towarzystwo „Bursa Polska” 113, 114
Towarzystwo „Sokół” 113, 114
- Posłowie Sejmu Śląskiego
Diety (djety) 29, 144, 145, 302, 328, 329, 357, 422, 423, 433, 442, 561
Dziki poseł 50, 51, 188, 338, 421
Immunitet parlamentarny 51, 65, 136, 137, 138, 311, 339, 357, 561, 624, 625
Nietykalność poselska 63, 64, 65, 136, 137, 138, 299, 302, 311, 326, 328, 332, 357, 423, 561
- Pośrednictwo pracy 259, 260, 261, 262, 305, 327, 617
Potrzeba miejscowa (*Lokalbedarf*) 261
Powiatowy Urząd Budowlany w Cieszynie 117
Powstańcy śląscy, napad na obywateli polskich narodowości niemieckiej 251, 252, 253, 254, 305, 324
Pozwolenie na przenoszenie żywności za granicę 62, 299
- Prasa
Konfiskata gazet polskich 274, 277, 279, 283, 284, 306, 315, 328, 329, 372, 373, 374, 390, 394, 396, 409, 410
Konfiskata „Polonii” 276, 283, 284, 286, 306, 315, 318, 328, 329
- Prawo
Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten, vom 1794 204, 247, 475, 615, 621, 627
Allerhöchste Kabinet — Order, vom 1821 201, 621

- Austriackie ustawy konstytucyjne 1848—1903 82, 250, 615
- Betriebsrätegesetz, vom 1920* 177, 178, 180, 182, 183, 184, 450, 452, 622
- Dekret naczelnika państwa o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego, z 1918 roku 483
- Dekret prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o rozciągnięciu mocy obowiązującej niektórych aktów ustawodawczych na Odzyskane Ziemie Śląska Cieszyńskiego, z 1938 roku 610, 618
- Dekret prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o zjednoczeniu Odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego z Rzeczpospolitą Polską, z 1938 roku 559, 609, 618
- Gesetz über die allgemeine Landesverwaltung, vom 1883* 154, 247, 475, 621
- Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, z 1925 roku 200, 203, 381
- Konstytucja RP, z 1921 roku 43, 46, 343, 414, 442, 465
- Konwencja między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeskosłowacką o ułatwieniach w małym ruchu granicznym, z 1925 roku 375, 615
- Niemiecki kodeks karny, z 1871 roku 124, 125, 476
- Ustawa zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej, z 1926 roku 275, 618
- Okólnik ministra spraw wewnętrznych, z 1926 roku 349, 351
- Ordynacja dla gmin wiejskich, z 1891 roku 426, 427, 432, 474, 479
- Ordynacja gminna (austriacka), z 1863 roku 448
- Polski kodeks karny, z 1932 roku 125, 618
- Polsko-Niemiecka Konwencja Górnośląska, z 1922 roku 78, 104, 199, 210, 377, 615, 619
- Polsko-Niemiecka Umowa Likwidacyjna, z 1931 roku 512
- Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich, z 1794 roku 124, 199, 200, 204, 247, 378, 615
- Prawo wyborcze do Sejmu Śląskiego 22, 446, 484, 486, 559, 605
- Pruski kodeks karny, z 1870 roku 476
- Reichsknappschaftsgesetz, vom 1923* 97, 267, 507, 622
- Rozporządzenie Dyrektora Policji w Bielsku, z 1924 roku 170, 171
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej, z 1924 roku 169, 235, 236, 617
- Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w sprawie oddziału Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków i oddziału Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego, z 1934 roku 562, 618
- Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa o ustanowieniu cła wywozowego od masła, z 1929 roku 375, 618
- Rozporządzenie Ministra Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa w sprawie ustanowienia cła wywozowego na jaja, z 1928 roku 375, 618
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie tekstu dekretu o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego w brzmieniu obowiązującym przy wyborach do Sejmu Śląskiego, z 1922 roku 616

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o komunalnych kasach oszczędności, z 1927 roku 365, 366, 618, 620
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o monopolu spirytusowym, z 1927 roku 468, 469, 618
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o zakładach leczniczych, z 1928 roku 360, 618
- Rozporządzenie Śląskiej Rady Wojewódzkiej w sprawie podniesienia zasiłków dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty, z 1928 roku 268, 510, 620
- Rozporządzenie wykonawcze Ministra Skarbu do rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o monopolu spirytusowym, z 1928 roku 469, 618
- Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o zakładach leczniczych, z 1928 roku 360, 618
- Umowa Polsko-Czeskosłowacka w sprawach prawnych i finansowych, z 1925 roku 389, 615
- Ustawa o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego, z 1933 roku 551, 564, 618
- Ustawa emerytalna funkcjonariuszów państwowych, z 1921 roku 486, 487, 488, 489, 531, 536, 537, 616
- Ustawa emerytalna funkcjonariuszów państwowych, z 1923 roku 256, 258, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 493, 616
- Ustawa o monopolu spirytusowym, z 1924 roku 209, 210, 211, 212, 213, 281, 468, 469, 618
- Ustawa niemiecka o zgromadzeniach, z 1908 roku 371, 376, 378, 621
- Ustawa o ogólnym zarządzie kraju, z 1883 154, 475, 621
- Ustawa o ordynacji wyborczej do Sejmu Śląskiego, z 1929 roku 482, 483, 484, 531, 536, 537, 616
- Ustawa o organizacji i zakresie działania powiatowych władz administracji ogólnej, z 1939 roku 561, 621
- Ustawa o państwowej służbie cywilnej, z 1922 roku 258, 259, 305, 323, 616
- Ustawa o radach zakładowych (załogowych), z 1920 roku 177, 182, 303, 322, 450, 451, 452, 622
- Ustawa o stypendiach wojewódzkich im. Karola Miarki i Pawła Stalmacha, z 1925 roku 459, 460, 461, 530, 536, 537, 620
- Ustawa o środkach zapewnienia równowagi budżetowej, z 1925 roku 444, 492, 617
- Ustawa o ubezpieczeniu społecznym, z 1933 roku 562, 563, 566, 618
- Ustawa o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska, z 1923 roku 178, 179, 185, 256, 258, 443, 445, 616
- Ustawa o zgromadzeniach, z 1932 roku 517, 518, 618
- Ustawa skarbowa na okres od 1 kwietnia 1931 roku do 31 marca 1932 roku, z 1931 roku 442, 618
- Ustawa skarbowa śląska na rok administracyjny 1931/32, z 1931 roku 441, 442, 444, 620
- Ustawa śląska w przedmiocie upoważnienia Rady Wojewódzkiej do zmian kwot pieniężnych rent wojskowych, z 1923 roku 619
- Ustawa śląska o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów śląskich, z 1926 roku 492, 493, 620
- Ustawa śląska o zasiłkach dla osób, którym niemieckie instytucje wstrzymały renty z tytułu ubez-

- pieczeń społecznych, z 1925 roku 268, 509, 620
- Ustawa śląska w przedmiocie języka urzędowego w województwie śląskim, z 1923 roku 39, 366, 568, 619
- Ustawa śląska w przedmiocie rozszerzenia granic powiatu miejskiego Katowice, z 1924 roku 145, 619
- Ustawa śląska w przedmiocie stosunków służbowych nauczycieli w województwie śląskim, z 1927 roku 483, 484, 495, 620
- Ustawa śląska w przedmiocie uposażenia funkcjonariuszów Województwa Śląskiego, tudzież funkcjonariuszów Związków Komunalnych, z 1925 roku 443, 492, 620
- Ustawa wodna, z 1922 roku 291, 616
- Ustawa zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r., z 1926 roku 275, 618
- Vereinsgesetz, vom 1908* 311, 378, 621
- Verordnung, betreffend Massnahmen gegenüber Betriebsabbrühen- und stilllegungen, vom 1920* 168, 622
- Gesetz über das Versammlungsrecht, vom 1867* 82, 250, 621
- Zarządzenie MSW Nr.OL.9673, z 23 listopada 1926 roku 33, 349, 400, 414, 415, 568, 620
- Zarządzenie wojewody śląskiego o skoncentrowaniu korespondencji z Sejmem Śląskim w Wydziale Prezydialnym, z 1932 roku 348, 621
- Právny štát* 11
- Preliminarz budżetowy Rzeczypospolitej na rok 1926 191, 192, 303
- Preliminarz budżetowy województwa śląskiego na rok 1926 245, 246, 305
- Projekt ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego, z 1924 roku 37, 46, 417
- Projekt ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego, z 1932 roku 417, 419, 561
- Prokuratura przy Sądzie Okręgowym w Katowicach 124
- Prokuratura przy Zamiejscowym Wydziale Karnym w Rybniku 438
- Przedsiębiorstwo Osadnicze „Ślązak” 288, 289, 306, 320, 620
- Przegląd wojskowo-lekarski 59, 299, 325, 328
- Przenoszenie żywności do Czechosłowacji 62, 299, 325, 327
- Przepełnienie górnośląskich stacji granicznych 140, 302
- Przesilenie gospodarcze 77, 300, 324, 325, 444
- Przydział lokali dla polskich towarzystw kulturalnych w Bielsku 113, 301
- Pszczynskie Bractwo Górnicze w Katowicach 232
- Rada Krajowa 18, 19, 21
- Rady zakładowe (załogowe) 93, 95, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 303, 322
- Rady zakładowe urzędnicze i robotnicze 181
- Rechtsstaat* 11
- Redukcja robotników w Hucie Laury w Siemianowicach Śląskich 389, 398, 406, 409, 410
- Regulacja Wisły i jej dopływów 117, 118, 119, 290, 291, 301, 304, 306, 322
- Reichsarbeitsvermittlung* 97
- Reichsgericht* 65, 188, 189, 190, 303, 312
- Reichstag* 26, 27, 193, 567, 627, 629
- Renty dla wdów i sierot po poległych żołnierzach i powstańcach; powstańcze, wojskowe, inwalidzkie 70, 71, 111, 148, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 174, 175, 176, 192, 193, 194,

- 267, 299, 301, 303, 308, 320, 322, 323, 326, 327, 509, 510; nadpłaty do rent powstańczych, wojskowych i inwalidzkich 111, 301
- Reorganizacja Straży Granicznej 281, 282, 283, 306, 327
- Restauracja „Polonia” w Rybniku 454
- Robotnicze Stowarzyszenie Spożywcze 242, 466, 467, 468, 469, 470
- Rozdział hurtowni tytoniowych 239, 241, 305, 320, 576
- Rozporządzenie wojewody śląskiego sabotowane przez rzeźników 79, 300, 321, 323
- Rozwiązanie wiecu w Rybniku 453, 455, 529, 535, 537
- Rybnickie Gwarectwo Węglowe 120, 121, 122, 525
- Rząd centralny 53, 60, 93, 95, 126, 192, 193, 207, 208, 266, 268, 269, 282, 288, 305, 323, 388, 419, 462, 508, 511
- Rząd polski 269
- Rządy Cesarstwa Niemieckiego 97, 112, 202, 377, 508, 510
- Rzeźnicy w Królewskiej Hucie, nadużycia 132, 301
- Sanatorium dla dzieci gruźliczych w Istebnej 360
- Sądy
- Sąd Apelacyjny w Bernie Morawskim 388
 - Sąd Apelacyjny w Katowicach 62, 311, 313, 389, 445, 446, 447, 529, 538
 - Sąd Najwyższy w Warszawie 65
 - Sąd Okręgowy w Cieszynie 136, 385, 389
 - Sąd Okręgowy w Katowicach 124, 125, 136, 523
 - Sąd Powiatowy w Bielsku 386
 - Sąd Powiatowy w Cieszynie 249, 388
 - Sąd Rozjemczy 169, 218
 - Sąd Rzeszy (Trybunał) w Lipsku 65, 188, 189, 190, 303, 308, 311, 312, 315, 316, 371, 318, 328, 329
 - Wojewódzki Sąd Administracyjny 166, 167, 261, 628
- Sejmy
- Sejm Krajowy (*Landtag*) Kraju Koronnego Śląsk 15
 - Sejm państwowy 337, 416, 418
 - Sejm Rzeszy Niemieckiej 26
 - Sejm Śląski *passim*
 - Sejm Warszawski 242, 337
 - Sejm Wojewódzki 268
- Skarby
- Skarb Państwa 143, 223, 240, 241, 243, 244, 389, 443, 444, 487, 493, 494, 495, 510, 524
 - Skarb Rzeczypospolitej 494
 - Skarb Śląski 76, 118, 179, 192, 220, 288, 289, 293, 306, 320, 357, 358, 394, 410, 411, 423, 425, 433, 441, 442, 443, 444, 445, 483, 486, 487, 488, 489, 495, 509, 510, 524, 526, 529, 531, 535, 536, 537, 620
 - Skarb Wojewódzki 494, 495
- Składki na ofiary Zagłębia Ruhry 76, 77, 300, 319
- Sól 61, 299
- Spółka Bracka 231, 232, 266, 267, 268, 269, 305, 323, 504, 507, 509, 510, 512, 615
- Spółka Bracka w Tarnowskich Górach 231, 232, 233, 266, 268, 269, 304, 305, 320, 321, 507, 508, 509, 512, 532, 534, 536, 537
- Spółki Brackie w Niemczech 268
- Stabilizacja pracowników kolejowych na Śląsku Cieszyńskim 102, 301, 326, 327
- Stacje graniczne, przepełnienie 140, 141, 142, 302, 319

Stalhelm 254

Straż Celna, niewłaściwe postępowanie 499, 531, 540, 541

Straż Graniczna 281, 282, 306

Subwencje na cele wyborcze na rzecz BBWR 524, 525, 526, 532, 536, 538

Subwencje wypłacane na rzecz „Deutscher Wirtschafts- u. Kulturbund” 523, 524, 532, 536, 537

Szkoły

Gimnazjum w Rybniku 454, 456

Komunalne Gimnazjum Matematyczno-Przyrodnicze w Siemianowicach 294, 295, 296, 297, 298, 306, 320

Komunalne Żeńskie Gimnazjum Humanistyczne w Siemianowicach 294, 295, 296, 298, 306, 320

Niemiecka Szkoła Wermistrzów w Bielsku 60, 103

Politechnika na Górnym Śląsku 462

Seminarium Męskie w Tarnowskich Górach 484

Seminarium Nauczycielskie w Bobrku 98, 99, 100, 301, 319, 321

Seminarium Nauczycielskie Męskie w Bobrku przy Cieszynie 263, 264

Seminarium Nauczycielskie Żeńskie w Cieszynie 263, 264

Szkoła w Bijasowicach 270, 271, 305, 320, 321

Szkoła Górnicza w Tarnowskich Górach 496, 531, 536, 537

Szkoła Handlowa w Cieszynie 264

Szkoła Handlowa w Rybniku 456

Szkoła Ludowa im. Kościuszki w Rożdżeniu-Szopienicach 439, 440, 529, 535, 537

Szkoła Policyjna w Katowicach 454, 456

Szkoła Powszechna w Gorzycach 437

Szkoła Powszechna im. Konarskiego w Siemianowicach 297, 298

Szkoła Powszechna Żeńska im. Królowej Jadwigi w Cieszynie 264, 265

Szkoła Przemysłowa w Bielsku 60, 61, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 299, 301, 315, 318, 324

Szkoła Rüttgersa w Katowicach 69

Szkoła Wydziałowa Żeńska im. Marii Konopnickiej w Cieszynie 262, 263, 265, 305, 323, 484, 503

Wyższa Szkoła Żeńska w Tarnowskich Górach 90, 150, 152, 153, 300, 319, 321

Szpital Wojewódzki w Katowicach 357, 358, 359, 411

Szyb „Czakaj” 75

Szyb „Knoff” 75, 76

Święconka 480

Świętowanie na kopalni „Bóg z nami” w Łaziskach Średnich 100, 101, 301, 322, 323

Świątówki 272

Towarzystwo Akcyjne dla Przemysłu Drzewnego 155

Trudności paszportowe 125, 126, 301

Tymczasowa Rada Wojewódzka 14, 24, 66

Tymczasowy regulamin obrad II Sejmu Śląskiego 24, 25, 26, 333

Tymczasowy regulamin obrad Sejmu Ustawodawczego 25, 29, 43, 309, 341, 614

Tymczasowy Regulamin Senatu Rzeczypospolitej 29

Ubezpieczenia

Ubezpieczenie funkcjonariuszów prywatnych 78, 300, 324, 325, 509

Ubezpieczenia pracowników umysłowych 520, 521, 563, 618

- Ubezpieczenie robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły 233, 234, 235, 304, 327
- Ubezpieczenie robotników, zatrudnionych przy robotach publicznych, na wypadek braku pracy 383, 384, 398, 406, 409, 410
- Ubezpieczenie na starość i na wypadek inwalidztwa robotników i małorolnych, ich żon i dzieci, zatrudnionych na Śląsku Cieszyńskim 462, 463, 464, 465, 500, 509, 530, 539, 540
- Udziały podatków należące się gminom 119, 121, 122, 143, 229, 230, 304, 320
- Urzędy
- Urząd administracyjny Hr. Donner-smarcka Carlhof 76, 77
 - Urząd gminny w Niedobczycach 121, 122
 - Urząd Miejski w Tarnowskich Górach 151, 155
 - Urząd Mieszkaniowy w Bielsku 113, 114
 - Urząd Okręgowy w Jędrysku 370, 371, 372, 394, 411, 412
 - Urząd Pośrednictwa Pracy 97, 195, 196, 222, 260, 518, 519
 - Urząd Rent Wojskowych na Górnym Śląsku 164, 173, 174
 - Urząd Rent Wojskowych w Świętochłowicach 161, 162, 174, 175, 176
 - Urząd Rozjemczy dla Spraw Mieszkaniowych 92
 - Urząd Statystyczny w Rzeczypospolitej Polskiej 96, 97, 349, 350
 - Urząd Ubezpieczeń Rzeszy 552
 - Urząd Ziemski 71
 - Urzędnicy 76, 77, 145, 146, 159, 302, 320, 582
 - Urzędnicy — obcokrajowcy 363
 - Urzędowanie sołtysa Błaszczyka 237, 238, 305, 327
 - Urzędy Pośrednictwa Pracy 195, 196, 222, 260, 518, 519
 - Ustawa konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r. *passim*
 - Ustrój wewnętrzny województwa śląskiego 17, 18, 20, 21, 22, 33, 37, 46, 54, 179, 332, 338, 345, 404, 413, 416, 417, 419, 423, 443, 446, 544, 561, 625, 629
 - Usunięcie dyrektora gimnazjum w Siemianowicach 294, 295, 306
 - Usunięcie z pracy na kopalni „Silesia” trzech robotników 65, 66, 299, 319
 - Vereinsgesetz* 371, 378, 621
 - Verordnung, betreffend Massnahmen gegenüber Betriebsabbrühen- und stilllegungen* 168, 622
 - Versammlungsrecht* 82, 250, 621, 656
 - Wagony (węglarki) w obwodzie przemysłowym Górnego Śląska 49, 272, 273, 305
 - Wdowy wojenne narodowości niemieckiej 424, 529
 - Węgiel, zaopatrzenie szkół 100, 101, 120, 121, 142, 192, 230, 232, 233, 237, 238, 272, 274, 302, 320, 321, 376, 514, 525
 - Wisła, rzeka 117, 118, 119, 222, 290, 291, 292, 301, 304, 306, 310, 304, 320, 322
 - Wizytacja kanoniczna w Jędrysku 370, 371, 394, 411, 412
 - Władze skarbowe, nieodpowiednie funkcjonowanie 119, 120, 121, 213, 242, 301, 322, 468, 469, 520, 522, 526, 532, 536, 537, 540, 541

- Włączenie do Katowic pięciu gmin wiejskich 145
- Wohnungsnot* 186, 188, 622, 656
- Wojewoda Śląski *passim*
- Wojewódzki Sąd Administracyjny w Katowicach 166, 167, 261, 628
- Wojewódzki Urząd Ubezpieczeń 71, 147, 148, 302, 520, 521, 522, 532
- Wojewódzki Zakład dla Umysłowo Chorych w Rybniku 177, 303
- Wojewódzki Związek Inwalidów Wojennych 157, 175, 240, 243, 244, 424, 425
- Wspólnota Interesów Flicka 525
- Wstrzymanie zasiłków dla bezrobotnych 220, 226, 304, 320, 321
- Wybryki i zaniedbania w urzędowaniu sołtysa z Wielkiej Dąbrówki 237, 238, 305
- Wydalenie w hucie „Pokój” w Nowym Bytomiu 30 kobiet z pracy 134, 135, 302
- Wydalenie robotników w Bismarckhucie 63, 299, 321, 323
- Wydalenie robotników rolnych z mieszkań folwarcznych 71, 72, 300, 326, 327
- Wydalenie 30% załogi z fabryki Azotu 92, 300
- Wstrzymanie wprowadzenia ustawy o monopolu spirytusowym 280, 306
- Wydziały Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego
- Wydział Bezpieczeństwa Publicznego 382, 456
 - Wydział Komunikacyjno-Budowlany 561, 565
 - Wydział Oświecenia Publicznego 57, 58, 68, 69, 90, 138, 140, 143, 150, 152, 153, 263, 264, 265, 266, 271, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 319, 321, 328, 329, 437, 461, 491, 523
 - Wydział Pracy i Opieki Społecznej 424, 503, 508, 511, 520, 523, 524
 - Wydział Prezydialny 34, 38, 65, 84, 85, 111, 122, 272, 348, 362, 363, 370, 382, 387, 389, 391, 392, 435, 473, 520, 557
 - Wydział Przemysłu i Handlu 70, 98, 168, 169, 362
 - Wydział Samorządowy 391, 435
 - Wydział Skarbowy 121, 122, 144, 211, 213, 227, 234, 244, 468, 469
 - Wydział Zdrowia Publicznego 165, 166, 167
- Wykonanie dotychczasowych uchwał sejmowych, dotyczących regulacji Wisły 117, 301
- Wykłady prof. Adama Czerwaka 164, 165, 303
- Wykonywanie pośrednictwa pracy 259, 305
- Wypowiedzenia masowe 98, 167, 168, 303
- Wypowiedzenia pracy Taszkemu i Wróblowi 194, 196, 303
- Wyrok sądu lipskiego 188, 190, 303, 315, 316
- Wywóz naboju do Czechosłowacji 374, 375, 394, 618
- Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach 69, 101, 269
- Zajścia na cmentarzu w Katowicach 379, 381
- Zakład Drukarski *Volkswille* 122, 123, 124, 125, 301, 326
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych 50, 520, 521, 522, 532, 536, 537, 562, 564, 565, 628
- Zakłady lecznicze 360, 618

Zamknięcie kopalń w powiecie rybnickim 513, 514, 515, 532, 536, 537

Zasiłki

Zasiłek dla bezrobotnych 497, 531, 538, 539

Zasiłek dla robotników z Golezowskiej Fabryki Cementu 500, 501, 503, 506, 531, 534, 539

Zasiłki dla bezrobotnych województwa śląskiego 208, 209, 304

Zasiłki dla rezerwistów powołanych na ćwiczenia wojskowe 222, 223, 224, 225, 304, 616, 617

Zasiłki z tzw. *Akcji Wojewódzkiej* 226, 304, 320, 321

Zatrudnianie obcokrajowców 96, 97, 300, 322, 323

Zawieszenie burmistrza Tarnowskich Gór w urzędowaniu 149, 151, 302

Zuständigkeit der Verwaltungs- und Verwaltungsgerichtbehörden 166, 621

Związki

Związek Gospodnio-Szynkarski 170, 171, 172, 173, 212

Związek Gospodzkich, Hotelistów i Kawiarzy 211, 213

Związek Hotelarzy 261

Związek Katolików Niemieckich 251, 252, 253

Związek Ludowy 197

Związek Małorolnych 528

Związek Metalowców 182

Związek Monarchistów 245, 250

Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych 297

Związek Powstańców Śląskich 283, 284, 285, 286

Związek Pracodawców Górnośląskiego Przemysłu Górniczego i Hutniczego w Katowicach 169, 232, 524, 525, 526

Związek Pracowników Umysłowych Zjednoczenia Zawodowego Polskiego 177, 178, 179, 180, 181, 182

Związek Robotników Rolnych 249

Związek Zawodowy *Christliche Gewerkschaften* 376, 377, 398, 400, 408

Związki zawodowe 70, 123, 168, 180, 252, 331, 376, 377, 379, 398, 400, 408, 409, 450

Indeks opracowała
Agnieszka M. Behrendt

Józef Ciągwa

Deputy interpellations in Silesian Sejm 1922—1939

Legal regulation and practice

Summary

Legal regulation of deputy interpellations in Silesian Sejm 1922—1939

The material right of interpellation was assessed by Art. 14 of Constitution Act of July 15, 1920, which contained the organic statute of Silesian voivodeship (Dz.U.R.P. No 73, pos. 497) constituting that Silesian Sejm had the right to interpellate with the Silesian voivode and Voivodeship Council. On the other hand, the formal right to interpellate, and therefore the manner in which material right was realized, was to be specified by the act on the internal constitution of Silesian voivodeship. Nevertheless, advanced — especially in the 1930s — works on the bill did not lead to adopting the act on internal constitution.

In such a situation the interpellating procedure was regulated by the standing orders of the Silesian Sejm: the interim orders (of October 13, 1922) and the permanent orders (of January 31, 1923), the standing orders of the I Silesian Sejm, the standing orders of the II Silesian Sejm of June 17, 1930, the standing orders of the Silesian Sejm of the IV term of office, adopted on March 11, 1936.

As for the material right on interpellation, one has to notice some disturbing, because against the law, transformations: the appearance of the third interpellated body, namely the Council of Ministers, in the standing orders of the II Silesian Sejm, and the omission of Voivodeship Council as the interpellated body in the standing orders of March 11, 1936.

The Provisions of the standing orders of the Silesian Sejm sittings, thus art. 44 of two standing orders of the sitting of the Silesian Sejm of the I term of office; art. 24 and 25 of the standing orders of the II Silesian Sejm; art. 84 of the standing orders of the Silesian Sejm of the IV term of office, allow to identify three subsequent periods of interpellation, i.e. the first period: accepting the interpellation by the marshal and submitting it to the interpellated; the second period: performing the interpellation by the interpellated body and submitting a reply to the marshal; the third period: lodging the interpellation at the orders of the day of the plenary sitting, discussion, voting for acknowledging the reply (or, alternatively, for not acknowledging the reply).

Submission the interpellation to the Sejm Marshal was possible after meeting three formal requirements: obtaining the minimal required support, expressed by the number of signatures on the interpellation (7 signatures in the standing orders dated October 13, 1922 and January 31, 1923; 5 signatures in the standing orders dated June 17, 1930; 3 signatures in the standing orders dated March 11, 1936); the interpellation could not contain any expressions that would violate Sejm dignity (this condition is found only in the standing orders of the II Silesian Sejm); the interpellation required written form; it had to be formulated in the Polish language.

Provisions concerning the latter requirement were specified by two Silesian acts, i.e. the act of January 16, 1923 on the official language on the territory of Silesian Voivodeship (Dz.U.Śl. No 5, pos. 34) and the act of July 16, 1937 on the official language of authorities and administration offices in Silesian voivodeship (Dz.U.Śl. No 14, pos. 32).

Article 44 of the standing orders of the I Silesian Sejm specified that the interpellated body would submit an oral reply at the plenary sitting; whereas a written reply was to be submitted only when interpellants had given their assent to it in advance.

It follows from the Provisions of the standing orders of the I and II Silesian Sejms that the interpellated body had to respond within the period no longer than three weeks.

Moreover, the standing orders of the Silesian Sejm of the I term of office obliged the marshal to inquire when the interpellated body would submit their response to the interpellation.

There were no orders of Silesian voivode as far the second period of interpellating was concerned.

An extrasilesian source, as regards the second period of interpellating, was the circular of the Minister of the Interior No OL. 9673 dated November 23, 1926 on taking a stance on interpellations submitted before the closing of the session (Dz.Urz. MSW No 5, pos. 117), despite the fact that formally it did not regulate the interpellation procedure in the Silesian Sejm. Besides, it is difficult to find there any regulations specifying the procedure of performing interpellations, since the minister recommended not performing the interpellations submitted before the suspension of the session.

Article 44 of the standing orders of the I Silesian Sejm obliged the marshal to lodge the interpellation at the order of the day of the plenary sitting within the period no longer than three weeks. Whereas article 25 of the standing orders of the II Silesian Sejm specified two alternative factors of lodging the interpellation by the marshal at the order of the day, i.e. in the case when interpellants would not be satisfied with the reply or when the relevant executive authority would not reply to the interpellation within 3 weeks.

More detailed was the legal regulation of interpellating of the third period. In accordance with the provisions of two standing orders of the I Silesian Sejm, the marshal lodged the interpellation at the order of the day *ex officio*. Only then were further actions of the third period undertaken: explanatory statement of the interpellation by the interpellant (with the support of at least 7 deputies); replying or refusing to reply by the interpellated body; opening the discussion upon request with the support of at least 13 (later 10) deputies. The final action of the third period was Sejm's taking a stance on the reply to the interpellation, being expressed in the form of two alternative resolutions: the resolution on acknowledging the reply of the interpellated body or a resolution on not acknowledging the reply of the interpellated body.

On the grounds of the standing orders of the II Silesian Sejm, lodging the interpellation at the order of the day by the marshal could take place exclusively on interpellants' demand. Besides, the debate on the interpellation and the reply to it could take place on the basis of the resolution of the entire Sejm, and not with the support of 13 or 10 deputies. What is more, passing the resolutions that evaluated the interpellated body's reply by Sejm was of a facultative character.

Pursuant to art. 84 paragraph 4 of the standing orders of the IV Silesian Sejm, the marshal lodged the interpellation at the order of the day of plenary sitting in three cases: on interpellants' demand; if the voivode notified the marshal that he intended to give an oral reply; when the period of 3 months had passed since the interpellation was submitted. Moreover, the debate (discussion) followed on the basis of the resolution issued by Sejm. An important restriction on the effectiveness of interpellating was provided by act 84 paragraph 6 of the latter standing orders, constituting *that in the debate, apart from the representative of the Government, also one of interpellants and one of the deputies whose stance is different from the one expressed by the interpellants were allowed to take the floor.*

The comparison of the rules regulating the interpellation procedure in four standing orders of the Silesian Sejm demonstrates that with the passing of time legal provisions restricted the effectiveness of interpellating by means of the following: limiting the admissibility of the debate on the reply to the interpellation; the participation in the discussion of a deputy whose standpoint was different from the one of interpellants; excluding the possibility of expressing the opinion on the reply by Sejm, in the form of a resolution on acknowledging the reply of the interpellated or, alternatively, on not acknowledging the reply of the interpellated.

Interpellation practice in Silesian Sejm 1922—1939

The problem of conformity of practicing with legal regulation of interpellating

Art. 44 of two standing orders of the I Silesian Sejm obliged the marshal to pose a question to the interpellated body about time when the interpellated body would submit their reply to the interpellation. The review of 90 interpellations of Silesian Sejm of I term of office demonstrates that not even once did the marshal pose such a question.

The same article specified that the written form of the reply was permissible only if the interpellants agreed to it in advance. In practice, the interpellated body provided their reply almost exclusively in the written form, despite the fact that the interpellants agreed to the written form only in three cases.

With the exception of three cases, whereby — clearly by mistake — the marshal accepted the interpellation despite the lack of one signature, in the remaining cases the minimal required support was adhered to. So was the case in the Silesian Sejm of I, II, and III terms of office.

The standing orders of first three Sejms specified that a deadline for replying to the interpellation should not exceed 3 weeks. In the replies that were found, the addressee of the interpellation usually exceeded, sometimes considerably, the deadline specified in the standing orders. There were merely few replies submitted within the deadline.

The contents of several interpellations were beyond the scope of the competences of the voivode and the Voivodeship Council. These were interpellations concerning special (non-consolidated) administration, i.e. judicial, military, or railroad administration, as well as interpellations that fell within the competences of the voivode of Cracow, or even the Ministry of Foreign Affairs. Silesian voivodes replied to these interpellations as well, acting as intermediaries, sending the interpellations themselves to appropriate authorities and offering on their behalf adequate explanation to the interpellants.

The first action of the third period of interpellating was lodging the interpellation by the marshal at the order of the day of the plenary sitting, and the final action was formulating an opinion — a positive or negative one — by Sejm about the reply submitted by the interpellated body.

Pursuant to the provisions of two standing orders of the I Silesian Sejm, the marshal lodged the interpellation at the order of the day *ex officio*. In practice, marshal Konstanty Wolny lodged at the order of the day of I Silesian Sejm merely 5 interpellations, two of which were lodged on interpellants' request. In the final period of interpellating, 3 replies were acknowledged by Sejm, and 2 replies were not acknowledged.

In III Silesian Sejm, the marshal lodged 4 interpellations at the order of the day. The voivode's reply to one of them was acknowledged by Sejm, one reply was not acknowledged. In the case of the remaining two replies, the motions were not voted on.

In practice — as a matter of fact against the law — the marshal of Silesian Sejm did not lodge interpellations at the order of the day when interpellants accepted the reply. In such situa-

tions, probably after consulting the interpellants, the marshal terminated the proceedings of the second period, endorsing on the interpellation and on the reply *ad acta*.

Due to the lack of sources, the question concerning the relationship between the statute law and the law realized in interpellating practice of IV Silesian Sejm must be left unanswered.

Interpellating activity of parliamentary clubs (deputies) of Silesian Sejm

In four Silesian Sejms there have been 141 interpellations altogether. The authors of 136 interpellations were parliamentary clubs, of 2 — Sejm committees, and in IV Silesian Sejm — in the absence of parliamentary clubs — deputies signed on the interpellations.

The frequency of interpellating exhibited high variability: in I Silesian Sejm — 90 interpellations per 187 plenary sittings; in II Silesian Sejm — 15 interpellations per 10 sittings; in III Silesian Sejm — 33 interpellations per 49 sittings; in IV Silesian Sejm — 3 interpellations per 32 sittings.

In the period of three Silesian Sejms the PPS club (Polish Socialist Party), referred to as KPS (Club Socialist Deputies) in III Silesian Sejm, submitted the most, i.e. 41, interpellations, which constituted 29,7% of all (138) interpellations that were submitted to the marshal in the period between October 10th, 1922 and March 26th, 1935.

In the second place, with 26 interpellations (18,8%), was ChD (Christian Democracy). Such a result, gained almost exclusively until the May Coup, when Christian Democracy formed a part of ruling coalition, contradicts the thesis that interpellations, as a means of controlling administration, serve opposition more than factions in power. The interpellating practice proves the truthfulness of this thesis in the period ranging from the May Coup up to the last sitting of III Silesian Sejm, when opposition factions submitted 50 interpellations, while the sanation club NChZP (National Christian Labour's Unity) — only 2 interpellations.

Twenty-one interpellations (15,2%) were submitted by NPR (National Workers' Party). Two workers' parties (PPS and NPR) altogether lodged 62 interpellations, i.e. 44,9% of all interpellations (136) submitted by parliamentary clubs in Silesian Sejms of three terms of office.

The Club of Deputies' Group of Christian Democracy and National Workers' Party, formed after the election failure of NPR in II (three deputies) and III (2 deputies) Silesian Sejm, submitted 20 interpellations (2 in II and 18 in the III Silesian Sejm), which constituted 14,5% of all interpellations, submitted in the Silesian Sejm during three terms of office.

KN (German Club) interpellated individually 14 times (10,1%), joint interpellations were altogether 14 (10,1%), i.e. 8 interpellations in I and 6 interpellations in III Silesian Sejm.

The authors of 3 interpellations of the IV Silesian Sejm were deputy Józef Plonka (NChZP — National Christian Work Union), deputy Paweł Kubik (ZZP — Polish Trade Association), and non-partisan deputy from Zaolzie, Rudolf Paszek. Therefore, formed in the year 1928, the sanation club NChZP, with merely 3 interpellations (2 in II and 1 in the IV Silesian Sejm) occupied the last place, exhibiting a very insignificant activity as far as interpellating was concerned.

The analysis of the content of interpellations submitted by parliamentary clubs (Sejm committees, deputies) in Silesian Sejm

The content of interpellations allows to distinguish the following thematic groups: interpellations on social affairs, political issues, sociopolitical affairs, educational problems, public security matters, communication issues, construction issues, and police affairs. Moreover, there can be identified *other* matters, which encompass a wide range of issues that go beyond the upper-mentioned categorization.

Interpellations on social affairs were dominated by two parliamentary clubs of workers' parties, i.e. KPPS (Club Polish Socialist Party), later KPS (Club Socialist Deputies), with 15 interpellations per 41 interpellations in total) and KNPR (Club of National Workers' Party) with 11 interpellations (per 21 interpellations in total). Altogether, both clubs of workers' parties interpellated 26 times per 62 interpellations submitted by them.

KChD (Club of Christian Democracy) interpellated on social affairs 7 times (per total 26 interpellations that they submitted).

Of 3 interpellations submitted to the marshal by sanation party KNChZP (Club of National Christian Labours limity), 3 interpellations concerned social issues (2 in II Silesian Sejm, 1 in IV Silesian Sejm).

Into the class of interpellations on social affairs, one also has to include 3 interpellations submitted by KZPChDiNPR (The Club of Deputies' Group of Christian Democracy and National Workers' Party). Moreover, there were 3 interpellations submitted by KN and 3 joint interpellations. In total, in four Silesian Sejms there were 45 interpellations concerning social affairs (per 141 interpellations altogether), which constituted 31,9% of all interpellations.

A significant percentage of such interpellations in relation to their total number faithfully reflected social problems of Silesia: increasing unemployment, lockouts, workers' dismissals, irregular payment of benefits, the lack of insurance against unemployment, mass job dismissal notes, celebrating holidays (i.e. working not on all days of the week), suspending by fraternities the payment of pensions and other dues, etc.

Interpellations concerning political affairs were 31. In this thematic group, in majority (13) were joint interpellations (interpartisan). Nine interpellations on political issues were tabled by KZPChDiNPR; 4 interpellations — by KPPS; 2 — by KChD; 1 interpellation was submitted by each of the following clubs: KNPR, KN, and also NChZP deputies.

A small group, merely 8, of interpellations on sociopolitical affairs (5,7%) was constituted by 6 interpellations by KNPR, 1 interpellation by KChD, and 1 interpellation by KPPS. The contents of these interpellations demonstrates a close relationship between political affairs and social issues. The examples of such a relationship may be interpellations on implementing on the Silesian voivodeship — without the consent of Silesian Sejm- the spirits monopoly law, or interpellations on inadequate distribution of tobacco warehouses, in which incorrect application of law could deprive many people of their work.

As far other thematic groups are concerned, there must be identified the following numbers of interpellations submitted by parliamentary clubs:

- on schools affairs: 12 interpellations (5 by KChD; 1 by KNPR, 3 by KN, 3 by KZPChDiNPR);
- on public security issues: 3 interpellations (1 by KChD; 2 by KN);
- on communication issues: 3 interpellations (2 by KChD; 1 by KN);
- on construction affairs: 3 interpellations (1 by KChD; 1 by KPPS; 1 by KZPChDiNPR);
- on police affairs: 3 interpellations by KPPS;
- on other affairs: 32 interpellations (7 by KChD; 2 by KNPR; 3 by KN; 12 by KPPS; 4 by KZPChDiNPR; 3 joint; 1 by non-partisan deputy Rudolf Paszek).

Józef Ciałga

Die Abgeordneteninterpellationen im Schlesischen Sejm 1922—1939 **Rechtliche Regelung und Praxis**

Zusammenfassung

Rechtliche Regelung von Abgeordneteninterpellationen im Schlesischen Sejm 1922—1939

Materielles Interpellationsrecht wurde bestimmt durch Art. 14 des Verfassungsgesetzes vom 15. Juli 1920, das das organische Statut der schlesischen Wojewodschaft (Dz.U.R.P. Nr. 73, Pos. 497) beinhaltete und stellte fest, dass Schlesischer Sejm dazu berechtigt ist, an den schlesischen Wojewoden und den Wojewodschaftsrat eine Abgeordneteninterpellation zu richten. Das formelle Interpellationsrecht dagegen, d. i. die Art und Weise von der Durchsetzung des materiellen Rechts sollte durch das Gesetz über innere Verfassung der schlesischen Wojewodschaft bestimmt werden. Die besonders in den 30er Jahren des 20. Jhs fortgeschrittenen Arbeiten an dem Gesetzentwurf haben aber zur Verabschiedung der inneren Verfassung nicht geführt.

In solcher Situation wurde das Interpellationsverfahren durch Geschäftsordnungen des Schlesischen Sejms bestimmt: die temporäre Geschäftsordnung (vom 13. Oktober 1922) und feste Ordnung (vom 31. Januar 1923) des I. Schlesischen Sejms; die Ordnung des II. Schlesischen Sejms vom 17. Juni 1930; die am 11. März 1936 verabschiedete Geschäftsordnung der IV. Legislaturperiode des Schlesischen Sejms.

Im Bereich des materiellen Interpellationsrechtes sind beunruhigende rechtswidrige Metamorphosen feststellbar: in der Geschäftsordnung des II. Schlesischen Sejms erschien drittes Interpellationssubjekt, d. i. Ministerrat oder das in der Geschäftsordnung vom 11. März. 1936 nicht berücksichtigte Interpellationsorgan — der Wojewodschaftsrat.

Die Bestimmungen der Geschäftsordnungen des Schlesischen Sejms, d. h.: Art. 44 von zwei Geschäftsordnungen der I. Legislaturperiode des Schlesischen Sejms; Art. 24 und 25 der Geschäftsordnung des II. Schlesischen Sejms; Art. 84 der Geschäftsordnung der IV. Legislaturperiode lassen drei aufeinanderfolgende Interpellationsperioden unterscheiden: d. i.: die erste Interpellationsperiode: der Sejmsmarschall nimmt die Interpellation an; die zweite Periode: das Interpellationsorgan erledigt die Interpellation und beantwortet dem Marschall; die dritte Periode: die Interpellation wird auf die Tagesordnung der Plenarsitzung gesetzt, Diskussion, der Sejm verabschiedet das Gesetz von der Annahme (oder Verweigerung) der Antwort.

Die Einreichung der Abgeordneteninterpellation an den Marschall erfolgte, falls drei Bedingungen erfüllt worden waren: minimale Unterstützung gemessen in der Unterschriftenanzahl unter der Interpellation (7 Unterschriften laut der Ordnung vom 13. Oktober 1922 und vom 31. Januar 1923; 5 Unterschriften in der Ordnung vom 17. Juni 1930; 3 Unterschriften in der Ordnung vom 11. März 1936); die Abgeordneteninterpellation konnte keine die Würde des Sejms verletzenden Ausdrücke beinhalten (das Erfordernis erschien nur in der Geschäftsordnung des II.

Schlesischen Sejms); die Interpellation musste schriftliche Form haben und in Polnisch geschrieben werden.

Die das letzte Erfordernis betreffenden Bestimmungen umfassten zwei schlesische Gesetze, d.i.: das den Gebrauch der Amtssprache auf dem Gebiet der schlesischen Wojewodschaft (Dz. U. Śl. Nr.5, Pos. 34) regelnde Gesetz vom 16. Januar 1923 und das Gesetz vom 16. Juli 1937 von der Amtssprache der Behörden und der Verwaltungsämter in der Schlesischen Wojewodschaft (Dz. U. Śl. Nr. 14 Pos.32)

Art. 44 der Geschäftsordnungen des I. Schlesischen Sejms setzte voraus, dass die Interpellation von dem Interpellationsorgan in der Plenarsitzung mündlich beantwortet wird; eine schriftliche Antwort sollte nur dann erfolgen, falls die Interpellanten dazu früher ihre Zustimmung gegeben haben.

Aus Bestimmungen der Geschäftsordnung des I. und II. Schlesischen Sejms folgte, dass die Antwort des Interpellierten nicht später als innerhalb von drei Wochen erfolgen musste.

Die Geschäftsordnungen der I. Legislaturperiode des Schlesischen Sejms verpflichteten den Marschall dazu, den Interpellierten fragen, wann er die Interpellation zu beantworten beabsichtigt.

Es gab keine Anordnungen des schlesischen Wojewoden über die zweite Interpellationsperiode.

Von der zweiten Interpellationsperiode handelte auch eine außerschlesische Quelle, nämlich der Rundbrief Nr. OL. 9673 des Innenministers vom 23. November 1926 über die Stellungnahme zu den vor dem Abschluss der Session eingebrachten Interpellationen (Dz. Urz.MSW Nr.5 , Pos.117), obwohl sie keine formelle Anwendung im Schlesischen Sejm hatte. Es wäre sogar schwer, in dem Rundbrief die die Verfahrensweise bei der Interpellation bestimmenden Vorschriften zu finden, wenn der Innenminister ließ, die vor dem Abschluss der Session eingebrachten Interpellationen unbeantwortet lassen.

Laut des Art.44 war der Marschall gesetzlich verpflichtet, die Interpellation nicht später als nach 3 Wochen auf die Tagesordnung der Plenarsitzung zu setzen. Art. 25 der Geschäftsordnung des II. Schlesischen Sejms dagegen definierte zwei alternative Voraussetzungen dafür, dass der Marschall die Interpellation auf die Tagesordnung setzen muss, d.i.: falls die Interpellanten mit der Antwort nicht zufrieden sind, oder falls die zuständige Exekutive die Interpellation innerhalb von 3 Monaten nicht beantwortet hat.

Die rechtliche Regelung in der dritten Interpellationsperiode war viel detaillierter. Laut Bestimmungen von zwei Geschäftsordnungen des I. Schlesischen Sejms setzte der Marschall die Interpellation auf die Tagesordnung *ex officio*. Erst danach erfolgten weitere Handlungen der dritten Periode: die Begründung der Interpellation vom Interpellanten (unterstützt von mindestens 7 Abgeordneten); die Antwort oder die Verweigerung der Antwort vom Angefragten; die Eröffnung der Diskussion auf Antrag von mindestens 13 (später — 10) Abgeordneten. Die letzte Handlung der dritten Periode war die Stellungnahme des Sejms zur Antwort auf Interpellation in Form von zwei alternativen Beschlüssen: Beschluss des Sejms von der Annahme der Antwort des Angefragten oder Beschluss von der Ablehnung der Antwort.

Nach den Bestimmungen der Geschäftsordnung des II. Schlesischen Sejms durfte der Marschall eine Interpellation auf die Tagesordnung nur auf Verlangen der Interpellanten setzen. Die Diskussion über eine Interpellation und über Antwort darauf konnte nur aufgrund des von dem ganzen Sejm verabschiedeten Gesetzes und nicht nur dank der Unterstützung von 13 oder 10 Abgeordneten erfolgen. Überdies hatte die Beschlussfassung zur Beurteilung der Antwort des Interpellierten einen fakultativen Charakter.

Nach dem Art. 84 des Gesetzes 4 der Geschäftsordnung des IV. Schlesischen Sejms konnte der Marschall eine Interpellation auf die Tagesordnung der Plenarsitzung nur in drei Fällen setzen: auf Verlangen der Interpellanten; wenn ihn der Wojewode von seiner Absicht benachrichtigt, die Interpellation mündlich zu beantworten; nach dem Ablauf von 3 Monaten nach der

Interpellationseinbringung. Die Verhandlung (Diskussion) erfolgte aufgrund des Beschlusses des Sejms. Der Art. 84 des Gesetzes 6 setzte eine gültige Beschränkung der Interpellationswirksamkeit voraus, indem er klarstellte; dass es in der Verhandlung neben dem Regierungsvertreter nur einer von den Interpellanten und einer von den eine andere Stellung als die der Interpellanten nehmenden Abgeordneten Wort nehmen dürften.

Die Gegenüberstellung von den das Interpellationsverfahren regelnden Bestimmungen in den vier Geschäftsordnungen des Schlesischen Sejms deutet darauf hin, dass die Ordnungsbestimmungen mit der Zeit die Interpellationswirksamkeit einschränkten, denn die Zulassung zur Diskussion über die Antwort auf Abgeordneteninterpellation war begrenzt; an der Diskussion nahm ein eine andere Stellung als die der Interpellanten nehmender Abgeordneter teil; der Sejm durfte keinen Beschluss über die Annahme oder über die Verweigerung der Antwort des Interpellierten fassen.

Die Praxis des Interpellationsverfahren im Schlesischen Sejm 1922—1939

Das Problem mit Übereinstimmung der Praxis und der rechtlichen Regelung von der Abgeordneteninterpellation

Der Art. 44 von zwei Geschäftsordnungen des I. Schlesischen Sejms verpflichtete den Marschall dazu, dem Angefragten eine Frage zu stellen, falls der beantworten möchte. Der Überblick von 90 Interpellationen der I. Legislaturperiode des Schlesischen Sejms offenbart, dass der Marschall eine solche Frage kein einziges Mal gestellt hatte.

Derselbe Artikel bestimmte, dass schriftliche Form der Antwort nur dann zulässig war, wenn sie von den Interpellanten im Voraus genehmigt wurde. Praktisch beantworteten die Angefragten fast immer schriftlich, obwohl sie nur in drei Fällen über die Genehmigung der Interpellanten verfügten.

Drei Fälle ausgenommen, als der Marschall — wahrscheinlich aus Versehen — die Abgeordneteninterpellation trotz der fehlenden Unterschrift angenommen hatte, wurde das Unterstützungsminimum befolgt. So war es in der I., II. und III. Legislaturperiode des Sejms.

Die Geschäftsordnungen von drei ersten Sejme setzten fest, dass der Angefragte höchstens 3 Wochen Zeit für eine Antwort hat. Die erhalten gebliebenen Antworten zeugen davon, dass der Angefragte diese Frist meistens erheblich überschritt; es gab lediglich wenige termingebundene Antworten.

Der Inhalt von einigen Abgeordneteninterpellationen ging über Befugnisse des Wojewoden und des Wojewodschaftsrates hinaus. Es waren Interpellationen aus dem Bereich der Sonderverwaltung (nicht verbunden), z. B: Gerichtsverwaltung, Eisenbahnverkehrsverwaltung und Militärverwaltung, aus dem Bereich der Kompetenzen des Krakauer Wojewoden oder sogar des Innenministeriums. Schlesische Wojewoden beantworteten auch solche Anfragen, indem sie diese als Vermittler den zuständigen Behörden übergaben und in deren Namen den Interpellanten Erläuterungen gaben.

Die erste Handlung der dritten Interpellationsperiode war die Aufnahme der Abgeordneteninterpellation von dem Marschall in die Tagesordnung der Plenarsitzung des Sejms, die letzte Handlung — positive oder negative Beurteilung der Antwort des Angefragten vom Sejm.

Laut den Bestimmungen von zwei Geschäftsordnungen des I. Schlesischen Sejms setzte der Marschall die Interpellation auf die Tagesordnung ex officio. In Wirklichkeit hat Konstanty Wolny in die Tagesordnung nur 5 Interpellationen aufgenommen, jedoch 2 von ihnen wurden von den Interpellanten beantragt. In der letzten Interpellationsperiode wurden 3 Antworten vom Sejm zur Kenntnis genommen und 2 außer Betracht gelassen.

Im III. Schlesischen Sejm wurden 4 Abgeordneteninterpellationen vom Marschall auf die Tagesordnung gesetzt. Die Antwort des Wojewoden auf eine von ihnen wurde vom Sejm zur Kenntnis genommen, eine Antwort wurde außer Betracht gelassen. Für 2 andere Antworten wurde es nicht abgestimmt.

In der Praxis — die übrigens rechtswidrig war — setzte der Marschall des Schlesischen Sejms keine Interpellationen auf die Tagesordnung, wenn diese von den Interpellanten akzeptiert worden waren. In solchen Fällen, wahrscheinlich nach den Konsultationen mit den Interpellanten, schloss er die Sitzung in der zweiten Periode, indem er die Interpellation und die Antwort darauf mit dem Vermerk *ad acta* versah.

Die Frage nach Wechselbeziehungen zwischen der Gesetzgebung und der Praxis im Bereich des Interpellationsverfahrens des IV. Schlesischen Sejms muss wegen fehlender Quellen offen gelassen werden.

Interpellationsaktivität von Parlamentsfraktionen (Abgeordneten) des Schlesischen Sejms

An vier Schlesische Sejme wurden insgesamt 141 Abgeordneteninterpellationen gerichtet. Die Urheber von 136 von ihnen waren Parlamentsfraktionen, 2 Parlamentsausschüsse und im IV. Schlesischen Sejm — aus Mangel an Fraktionen — die die Interpellationen unterzeichnenden Abgeordneten.

Die Frequenz des Interpellierens war sehr verschieden: im I. Schlesischen Sejm — 90 Interpellationen in 187 Plenarsitzungen; im II. Schlesischen Sejm — 15 Interpellationen in 10 Sitzungen; im III. Schlesischen Sejm — 33 Interpellationen in 49 Sitzungen; im IV. Schlesischen Sejm — 3 Interpellationen in 32 Sitzungen.

Während der Amtszeit von drei Schlesischen Sejmen hat die Fraktion PPS (dt.: Polnische Sozialistische Partei), im dritten Schlesischen Sejm KPS (Klub der Sozialistischen Abgeordneten) genannt, die meisten (41) Abgeordneteninterpellationen, was 29,7% aller (138) Interpellationen ausmachte, die in dem Zeitraum vom 10. Oktober 1922 bis zum 26. März 1935 an den Sejm gerichtet worden sind.

Auf Platz zwei, mit 26 Interpellationen (18,8%) rangierte ChD (dt.: Christdemokratie). Das Ergebnis, das fast ausschließlich bis zum Maiputsch gewonnen wurde, als die Christdemokratie einen Teil der Regierungskoalition bildete, leugnet die These, dass die Interpellationen als eine Maßnahme zur Überwachung der Verwaltungsbehörde, eher für die Opposition als für regierende Fraktionen nützlich sind. Die Interpellationspraxis bestätigt den Wahrheitsgehalt der These in der Zeit von dem Maiputsch bis zur letzten Sitzung des III. Schlesischen Sejms, als die Fraktionen der Oppositionsparteien 50 Interpellationen und die Fraktion des dem Sanacja—Regime gehörenden NChZP (dt.: Nationalchristliche Arbeitsvereinigung) lediglich zwei Interpellationen eingebracht haben.

21 Interpellationen (15,2%) hat NPR (dt.: Nationale Arbeiterpartei) gerichtet. Zwei Arbeiterparteien (PPS und NPR) waren Urheber von insgesamt 62 Interpellationen, d.i.: 44,9% aller Interpellationen (138), die von parlamentarischen Fraktionen an Schlesische Sejme in drei Legislaturperioden gerichtet wurden.

Die nach der Wahlniederlage der NPR im II. (3 Abgeordneten) und im III. Schlesischen Sejm (2 Abgeordneten) entstandene Fraktion ZPChD und NPR (Die Abgeordnetengruppe der Christdemokratie und der Nationalen Arbeiterpartei) brachte 20 Interpellationen (2 im II. und 18 im III. Schlesischen Sejm) ein, was 14,5% aller Interpellationen in den drei Legislaturperioden des Schlesischen Sejms ausmachte.

Der KN (dt.: Deutscher Klub) interpellierte selbständig vierzehnmal (10,1%). Es gab insgesamt 14 (10,1%) gemeinsame Interpellationen, d.i. 8 Interpellationen im I. und 6 Interpellationen im III. Schlesischen Sejm.

Die Urheber von 3 Interpellationen im IV. Schlesischen Sejm waren folgende Abgeordnete: Józef Plonka (NChZP), Paweł Kubik (ZZP) (Polnische Berufsvereinigung) und parteiloser Abgeordneter vom Teschener Schlesien, Rudolf Paszek. Also die 1928 entstandene NChZP mit lediglich 3 Interpellationen (2 im II. und 1 im IV. Schlesischen Sejm) lag mit ihrer niedrigen Interpellationsaktivität auf dem letzten Platz.

Inhaltsanalyse von den durch parlamentarische Fraktionen
(Parlamentarsausschüssen, Abgeordneten) an den Schlesischen Sejm
gerichteten Abgeordneteninterpellationen

Der Inhalt von den Abgeordneteninterpellationen lässt im Themenbereich folgende Angelegenheiten unterscheiden: soziale, strukturelle, sozial-strukturelle, Schulsachen, öffentliche Sicherheit, Verkehrsprobleme, Bauwesen, Polizei. Die als andere bezeichneten Sachen umfassen die ganze Vielfalt von Fragen, die über den genannten Themenbereich hinausgehen.

Im Bereich der Interpellationen in sozialen Angelegenheiten haben zwei Arbeiterparteien die dominierende Stellung inne; d.i.: KPPS (später KPS, mit 15 Interpellationen von insgesamt 41) und KNPR mit 11 Interpellationen von insgesamt 21. Die beiden Fraktionen der Arbeiterparteien haben 26 Interpellationen (von insgesamt 62) eingebracht.

Die KChD interellierte in sozialen Angelegenheiten siebenmal im Verhältnis zu 26 insgesamt von ihr eingerichteten Interpellationen.

Drei von den durch den KNChZP (Klub der Nationalen Christlichen Arbeitsvereinigung) eingerichteten Interpellationen betrafen soziale Sachen (2 im II. Schlesischen Sejm und 1 im IV. Schlesischen Sejm). Zu demselben Themenbereich gehören 3 Interpellationen von KZPChDiNPR, 3 Interpellationen von KD und 3 gemeinsame Interpellationen. Insgesamt gab es in vier Schlesischen Sejmen 45 Abgeordneteninterpellationen (von insgesamt 141), deren Gegenstand soziale Probleme waren; es machte 31,9% aller Interpellationen.

Große Anzahl von den soziale Fragen angehenden Interpellationen spiegelte alle sozialen Probleme Oberschlesiens wider: wachsende Arbeitslosigkeit, Aussperrungen, Kündigungen, unregelmäßige Beihilfeauszahlung, fehlende Arbeitslosenversicherung, Massenentlassungen, zeitweilige Arbeitspausen (keine Arbeit an allen Wochentagen), Einstellung der Zahlungen von Knappschaftsvereinen, u.dgl.

Die Staatsverfassung betrafen 31 Interpellationen. In der Gruppe waren die meisten (13) Interpellationen gemeinsam von allen Fraktionen eingerichtet. 9 Interpellationen richtete KZPChDiNPR, 4 Interpellationen KPPS, 2 — KChD und je eine Interpellation: KNPR, KN und NChZP ein.

Eine kleine Gruppe von lediglich 8 Interpellationen bildeten die in strukturell-sozialen Sachen (5,7%): 6 Interpellationen von KNPR, 1 Interpellation von KChD und eine von KPPS. Der Inhalt von den Interpellationen zeugt vom engen Zusammenhang zwischen den die Verfassung angehenden und sozialen Fragen. Ein Beispiel dafür sind Interpellationen, die die Anwendung des Antimonopolgesetzes auf dem Gebiet der schlesischen Wojewodschaft — ohne Einwilligung des Schlesischen Sejms — oder unrichtige Verteilung von Großhandlungen für Tabak betrafen.

In anderen Themengruppen sind folgende Interpellationen zu nennen:

- Schulsachen — 12 Anfragen (5 von KChD, 1 — KNPR, 3 — KN, 3 — KZPChDiNPR;
- öffentliche Sicherheit — 3 Anfragen (1 — KChD, 2 — KN);
- Verkehrsprobleme — 3 Anfragen (2 — KChD, 1 — KN);
- Bauwesen — 3 Anfragen (1 — KChD, 1 — KPPS, 1 — KZPChDiNPR);
- Polizei — 3 Anfragen von KPPS,
- andere Sachen — 32 Interpellationen (7 — KChD, 2 — KNPR, 3 — KN, 4 — KZPChDiNPR, 3 — gemeinsame, 1 — vom parteilosen Abgeordneten, Rudolf Paszek).

Pierwsza strona okładki
Sala posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego

Czwarta strona okładki
Gmach Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego

Wyklejki
Mapy autonomicznego województwa śląskiego

Materiały Komisji dla Usprawnienia Administracji Publicznej przy prezesie Rady Ministrów.
Tom 5: *Podział administracyjny państwa. Wnioski Komisji.* Warszawa 1931, s. 141—142.

Redaktor Małgorzata Pogłódek
Projekt okładki i wyklejek Wojciech Ziółkowski
Redakcja techniczna Barbara Arenhövel
Korekta Agata Sowińska
Łamanie Marek Zagniński

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-689-3
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-690-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 42,5. Ark. wyd. 57,0.
Papier Munken Print Cream 100 g, vol. 1.5
Cena 62 zł (+ VAT)

„TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

rolnictwa zeszyby na plan drugi, z oczywistą dla tych interesów szkodą. Nie mówiąc już o nieuchronnym w takim wypadku nastawieniu całej administracji publicznej na zagadnienia przemysłowe, o trudnościach, wynikających z administrowania województwem tak różnolitem pod względem gospodarczym, i o rozproszeniu środków gospodarczych samorządu wojewódzkiego.

7. Śląski region górniczo - hutniczy obejmuje dzisiejsze województwo śląskie wraz z Zagłębiem Dąbrowieckim i Krakowskiem, czyli t. zw. Wielkie Zagłębie Polskie, jedno z trzech wielkich zagłębi górniczo - hutniczych Europy. Jądrym tego regionu jest jednolite geologicznie zagłębie węglowe z towarzyszącymi mu na północy i północnym wschodzie pokładami rudy żelaznej i rudy cynkowej. Na przestrzeni tej rozsiadł się nasz wielki przemysł górniczo - hutniczy, tworząc największe w Polsce i jedno z największych w Europie skupień przemysłu.

Region śląski zajmuje w Polsce stanowisko wyjątkowe. Na nim opiera się nasza samowystarczalność gospodarcza w zakresie źródeł energii cieplnej (pokłady węglowe) i produkcji metali. Pokrywa on całkowite wydobycie rudy cynkowej i ołowianej w Polsce (z tego 90,9% na Śląsku), całkowite wydobycie węgla kamiennego (z tego 74,5% na Śląsku), 72,0% wydobycia rudy żelaznej i 96,6% produkcji surowca żelaza.*)

Na stosunkowo niewielkiej przestrzeni około 10150 km² region śląski skupia około 2.100.000 mieszkańców, co daje gęstość zaludnienia około 208 mieszk. na 1 km² (przy średniej dla całej Polski — 70 mieszk. na 1 km²) przyczem w pow. świętochłowski gęstość zaludnienia dochodzi do 2107 mieszk. na 1 km² (w/g. spisu 1921). Centralna część tego regionu (powiaty katowicki, świętochłowski i będziński) jest w znacznym stopniu zurbanizowana tak, że granice między sąsiadującymi gminami miejskimi zacierają się i powstają całe okręgi miejskie (np. Będzin, Dąbrowa i Sosnowiec).

To ogromne skupienie przemysłu i ludności robotniczej wysuwa cały szereg najprzeróżniejszych zagadnień gospodar-

czych i społecznych wspólnych dla całego regionu, a z uwagi na znaczenie tego regionu dla Polski — państwowo bardzo doniosłych. Wybija się z pośród nich, jako zagadnienie naczelne, zagadnienie utworzenia z Wielkiego Zagłębia Polskiego całości gospodarczej, administrowanej jednolicie i pod względem swoich urządzeń użyteczności publicznej możliwie najlepiej dostosowanej do roli, jaka temu regionowi przypadła w Państwie Polskiem w udziale.

Podział polityczny Wielkiego Zagłębia Polskiego na trzy części był zawsze sztuczny, ale był możliwy wtedy tylko, gdy każda z tych części była wcielona do organizmu gospodarczego innego państwa, t. zn. z każdym z tych państw miała odpowiednie połączenia komunikacyjne, ustalone drogi wywozu produkcji i dostawy surowców i t. p. Z chwilą, gdy owe trzy części jednolitego zagłębia w ogromnej swej części znalazły się w granicach Państwa Polskiego, utrzymywanie tego podziału polityczno - administracyjnego jest nie tylko nieuzasadnione, ale i w wysokiej mierze szkodliwe. Uniemożliwia bowiem jednolite traktowanie zagadnień niezwykle ważkich państwowo, które powinny być traktowane jednolicie, i, co ważniejsze, uniemożliwia uczynienie z Wielkiego Zagłębia jednej całości gospodarczej. Obecny bowiem podział Zagłębia między trzy województwa pociąga za sobą takie następstwa, że na przykład rudę żelazną, dobytą w powiatach częstochowskim, zawierciańskim i olkuskim, ażeby ją przewieźć do hut górnośląskich, wobec braku odpowiednich powiązań komunikacyjnych dowozi się do odległych nieraz stacji kolejowych wozami, a stamtąd dopiero okólną drogą do hut. Podraża to niepomniernie koszt produkcji surowca żelaza. Racjonalną politykę komunikacyjną, któraby dostosowała Zagłębie do życia w nowych warunkach politycznych mogłaby prowadzić tylko taka jednostka administracyjna, któraby reprezentowała całość interesów regionu, a w danym wypadku objęłaby i kopalnie, gdzie rudę się kopie, i huty, gdzie rudę się przetapia. Tego rodzaju przykładów możnaby jeszcze wiele przytoczyć. Zasada, że całości gospodarczej powinna odpowiadać całość administracyjna, nie ulega żadnej wątpliwości. Tylko, o ile w re-

*) Dane za r. 1925 i 1926.

CENA 62 ZŁ
(+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-689-3